GOSPODARKA ELEKTRYCZNA w POLSCE

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH
POD NACZELNĄ REDAKCJĄ INŻ. M. KUŹMICKIEGO

GOSPODARKA ELEKTRYCZNA w POLSCE

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH
POD NACZELNĄ REDAKCJĄ INŻ. M. KUŹMICKIEGO
1939

S. A. Z. G. „Drukarnia Polska", Warszawa, Szpitalna 12
w dzierżawie Spółki Wydawniczej Czasopism, Sp. z o. o.

SPIS RZECZY

DZIAŁ PIERWSZY.

ZWIĄZEK ELEKTROWNI POLSKICH.

DZIAŁ DRUGI

WŁADZE I INSTYTUCJE SPOŁECZNE.

DZIAŁ TRZECI

PRZEPISY I NORMY ELEKTROTECHNICZNE.

DZIAŁ CZWARTY

USTAWODAWSTWO ELEKTRYCZNE.

DZIAŁ PIĄTY.

ORZECZNICTWO SĄDÓW I WŁADZ ADMINISTRACYJNYCH.

DZIAŁ SZÓSTY.

USTAWODAWSTWO LICZNIKOWE

DZIAŁ SIÓDMY.

USTAWODAWSTWO SPOŁECZNE.

DZIAŁ ÓSMY.

PODATKI I OPŁATY STEMPLOWE.

DZIAŁ DZIEWIĄTY.

STAN ZELEKTRYFIKOWANIA KRAJU.

DZIAŁ PIERWSZY.

ZWIĄZEK ELEKTROWNI POLSKICH.

DZIAŁ PIERWSZY.

ZWIĄZEK ELEKTROWNI POLSKICH.

Warszawa, Al. Róż 16.

Związek Elektrowni Polskich powstał w roku 1919 i ma na celu obronę interesów i rozwój elektrowni polskich. Do celu powyższego dąży przez:

popieranie polskiej gospodarki elektrycznej w ogóle, popieranie i organizowanie członków swych we wszystkich sprawach gospodarczych, pośrednictwo we wzajemnej wymianie wyników gospodarczych i prac statystycznych, inicjatywę w opracowywaniu wspólnych zagadnień fachowych, wykonywanie doświadczeń z najważniejszych gałęzi fachowych i w ogóle szerzenie wiadomości i wyników doświadczeń z dziedziny nauk, dotyczących spraw Związku;

zakładanie w obrębie Związku spółek dla wspólnego zakupu materiałów surowych i pomocniczych na podstawie odpowiednio zalegalizowanych statutów, organizowanie stacyj doświadczalnych oraz zakładów przemysłowych wytwórczych, spółdzielczych, do których będą mieli prawo należeć wyłącznie członkowie Związku, jednak bez przymusu należenia;

zawieranie umów lub związków gospodarczych z innymi związkami i stowarzyszeniami, popierającymi te same cele.

Członkami Związku mogą być przedsiębiorstwa, których celem jest produkcja lub sprzedaż energii elektrycznej osobom trzecim, oraz przedsiębiorstwa zajmujące się elektryfikacją kraju.

WŁADZE ZWIĄZKU.

Prezes Związku: inż. Kazimierz Straszewski, dyrektor Elektrowni Okręgu Warszawskiego.

Wiceprezesi: inż. Stanisław Kozłowski, dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie.

inż. Julian Koźmiński, wicedyrektor Elektrowni Miejskiej w Warszawie,

inż. Tadeusz Sułowski, prezes Rady Nadzorczej sp. akc. „Siła i Światło".

Członkowie Rady: inż. Kazimierz Bieliński, dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych w Gdyni, inż. Jerzy Gosiewski, dyrektor Zakładów „Elektro" Sp. Akc., inż. Alfons Hoffmann, dyrektor Śląskich Zakładów Elektrycznych Sp. Akc., inż. Tadeusz Jeleński, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Krakowie, inż. Stanisław Jeremicz, kierownik elektrowni w Jabłonnie, inż. Józef Koźniewski, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Poznaniu, inż. Stanisław Próchnik, dyrektor Elektrowni Zgierskiej Sp. Akc., inż. Kazimierz Riegert, dyrektor Białostockiego Towarzystwa Elektrycznego, inż. Władysław Szczęsny, dyrektor Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Tarnopolu, inż. Jan Tymowski, dyrektor Elektrowni i Tramwajów Miejskich w Bydgoszczy.

Komisja Rewizyjna. Członkowie: inż. Zygmunt Forbert, dyrektor Kujawskiej Elektrowni Okręgowej we Włocławku, inż. Juliusz Glatman, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Wilnie, p. Karol Wodiczka, dyrektor Powiatowego Zakładu Elektrycznego w Kutnie.

Zastępcy członków: inż. Paweł Dombke, dyrektor Elektrowni Okręgowej m. Cieszyna, inż. Roman Golla, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Lublinie.

Dyrektor Związku: inż. Mieczysław Kuźmicki.

Na podstawie Przepisów tymczasowych o stowarzyszeniach i związkach z dn. 17 marca 1906 r. (Dz. Urz. M. S. Wewn. Nr. 4 poz. 41 — 1919 r.) oraz zgodnie z Rozporządzeniem Min. Spr. Wewn. z dn. 28 sierpnia 1926 r. zarządzam ponowny zapis stowarzyszenia pod nazwą „Związek Elektrowni Polskich" do rejestru Komisarjatu Rządu pod Nr 920.

Warszawa, dn. 18 października 1929 r.

Nr BP 9252/29. za Komisarza Rządu
m. st. Warszawy
(—) *Mieczysław Lissowski.*

STATUT ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH.

Art. 1.

Stowarzyszenie nosi nazwę Związku Elektrowni Polskich. Związek jest osobą prawną. Siedzibą jego jest Warszawa, a terenem działalności całe Państwo Polskie. Przy otwieraniu oddziałów Związek stosuje się do miejscowych praw o stowarzyszeniach.

Art. 2.

Związek ma na celu obronę interesów i rozwój elektrowni polskich.

Art. 3.

Do tego celu Związek dążyć będzie przez:

a) popieranie polskiej gospodarki elektrycznością w ogóle, popieranie i organizowanie członków swych we wszystkich sprawach gospodarczych, pośrednictwo we wzajemnej wymianie wyników gospodarczych i prac statystycznych, inicjatywę w opracowaniu wspólnych zagadnień fachowych, wykonywanie doświadczeń z najważniejszych gałęzi fachowych i w ogóle rozszerzanie wiadomości i wyników doświadczeń z dziedziny nauk, dotyczących spraw Związku;

b) zakładanie w obrębie Związku spółek dla wspólnego zakupu materiałów surowych i pomocniczych na podstawie odpowiednio zalegalizowanych statutów, organizowanie stacyj doświadczalnych oraz zakładów przemysłowych wytwórczych, spółdzielczych, do których będą mieli prawo należeć wyłącznie członkowie Związku, jednak bez przymusu należenia;

c) zawieranie umów lub związków gospodarczych z innymi związkami i stowarzyszeniami, popierającymi równe cele.

Art. 4.

Członkami Związku mogą być przedsiębiorstwa, których celem jest produkcja lub sprzedaż energii elektrycznej osobom trzecim, oraz przedsiębiorstwa, zajmujące się elektryfikacją kraju.

Członkowie reprezentowani są przez odpowiedzialnych kierowników przedsiębiorstw, należących do Związku, względnie przez osoby przez nich wyznaczone. Nazwiska przedstawicieli mają być podane pisemnie do wiadomości Prezydium Związku.

Art. 5.

Przyjęcie do Związku następuje na zasadzie złożenia Prezydium odpowiedniej deklaracji z załączeniem potrzebnych dowodów. O zaliczeniu zgłaszającego się w poczet członków decyduje Rada. W razie odmowy przysługuje kandydatowi prawo apelacji do najbliższego Walnego Zgromadzenia, które rozstrzygnie sprawę przyjęcia kandydata prostą większością głosów. O wyniku zawiadamia kandydata prezes lub jego zastępca.

Art. 6.

Każdy członek Związku ma prawo:

a) korzystania ze wszystkich urządzeń i agend Związku w granicach odnośnych statutów i regulaminów;

b) bezpłatnego otrzymywania wszystkich druków, publikacyj i komunikatów Związku;

c) przyjmowania udziału w Walnych Zgromadzeniach Związku za pośrednictwem upełnomocnionych przedstawicieli, których liczba nie może przekraczać ilości posiadanych głosów własnych;

d) zgłaszania wniosków na Walne Zgromadzenie i żądania odpowiedzi na pytania stawiane prezesowi w ciągu roku związkowego;

e) wyboru i wybieralności do wszystkich władz Związku.

Art. 7.

Członkowie Związku rozporządzają liczbą głosów zależnie od wysokości płaconej składki. Członkowie, płacący rocznie do 1 000 złotych, posiadają 1 głos, za każdy dalszy chociażby rozpoczęty tysiąc złotych — 1 głos, nie więcej jednak niż 10% ogólnej liczby głosów ustalonej dla roku ubiegłego.

Za podstawę do obliczania liczby głosów bierze się sumę przypadającej składki z roku poprzedniego. Członkowie, którzy nie mogą wziąć udziału w Walnym Zgromadzeniu, mogą swe prawo głosu przekazać innym członkom Związku.

Art. 8.

Do obowiązków członków należy:

a) poddanie się wszelkim prawidłom statutu;

b) regularna opłata składek rocznych, które należy wnosić na początku roku związkowego przed upływem pierwszego kwartału w wysokości przynajmniej składki członkowskiej za rok ubiegły. W razie uchwalenia zmiany norm składek różnica składek powinna być wyrównana bądź przez dopłatę, którą obowiązani są uskutecznić członkowie Związku po otrzymaniu wezwania, bądź przez zaliczenie członkom tej różnicy na poczet składki roku przyszłego. Członkowie, przyjęci w ciągu roku związkowego, powinni wnosić opłaty natychmiast po otrzymaniu zawiadomienia o przyjęciu, należycie ofrankowane i bez dalszych kosztów dla Związku. Po upływie pierwszego roku związkowego lub po upływie miesiąca od dnia przyjęcia Prezydium ma prawo zarządzić przymusowe ściąganie opłaty na koszt zalegającego. Po wniesieniu opłaty członek otrzymuje potwierdzenie odbioru i kartę uczestnictwa, ważną na dany rok związkowy, która służy równocześnie jako legitymacja wyborcza;

c) popieranie dążeń Związku przez komunikowanie doświadczeń fachowych, wyników inowacji w ruchu itp. zarówno w prasie fachowej, jak i na Zgromadzeniach Związku i przez udział w odpowiednich zebraniach i dyskusjach;

d) zdawanie sprawozdań, udzielanie wiadomości i opiniowanie w sprawach związkowych, przekazanych członkom

przez Radę, o ile nie dotyczą one zamierzonych patentów lub nie szkodzą interesom własnym członka;

e) nadsyłanie sprawozdań rocznych przeznaczonych dla publiczności oraz wszelkich innych broszur lub enuncjacyj, wydawanych przez członka lub reprezentowany przez niego zakład, w celu zachowania ich w archiwum Związku.

Art. 9.

Prawa członkowskie gasną:

a) przez zwykłe zawiadomienie o wystąpieniu, złożone na ręce prezesa, jednak ustępujący przestaje być członkiem dopiero z końcem roku związkowego, następującego po roku, w którym przysłał odnośne zawiadomienie;

b) przez uchwałę Walnego Zgromadzenia, powziętą na zasadzie umotywowanego wniosku Rady, o ile zachowanie danego członka okazało się szkodliwym dla interesów Związku;

c) przez uchwałę Rady, o ile członek pomimo dwukrotnego upomnienia zalega w opłacie składek;

d) przez utratę kwalifikacyj określonych w art. 4-tym.

Art. 10.

Fundusze Związku składają się:

a) ze składek członkowskich, wynoszących dla elektrowni publicznych od 0,5 promille do 1,5 promille od całkowitej sumy wpływów brutto za dostarczoną energię i dla elektrowni prywatnych od 0,5 promille do 1,5 promille od własnych kosztów produkcji.

Wysokość składki *) w powyżej ustalonych granicach, jak również wysokość minimalnej składki rocznej oraz składki rocznej dla przedsiębiorstw, zajmujących się elektryfikacją kraju — określa Walne Zgromadzenie na wniosek Rady Związku;

b) z wpływów na rzecz Związku, ustalonych w statutach i regulaminach spółek, przedsiębiorstw i agend Związku, przewidzianych w art. 3-im, z ofiar, darowizn i innych wpływów na rzecz Związku;

---

*) Na podstawie powziętej uchwały przez Walne Zgromadzenie wysokość składki wynosi 1 promille przy minimum składki 100 zł. rocznie.

c) z wpisowego w wysokości składki minimalnej, opłaconego przez nowoprzyjętych członków Związku.

Funduszami zarządza i dysponuje Rada Związku. Asygnacje, czeki i kwity podpisuje jeden z członków Prezydium Związku łącznie z dyrektorem Związku. Rachunkowość prowadzi się według norm ogólnie przyjętych. Administracyjny rok związkowy liczy się od 1 stycznia do 31 grudnia.

Art. 11.

Sprawami Związku kieruje Rada, składająca się co najmniej z 10 osób, wybranych w połowie przez członków reprezentujących przedsiębiorstwa publiczne, w połowie zaś przez przedsiębiorstwa prywatne. Za przedsiębiorstwa o charakterze publicznym uważa się te przedsiębiorstwa, w których większość kapitału należy do ciał samorządowych, względnie te przedsiębiorstwa, w których państwo i samorządy mają większość głosów w zarządzie przedsiębiorstwa. Członków Rady wybiera z grona przedstawicieli Walne Zgromadzenie zwykłą większością głosów.

Corocznie ustępuje z Rady trzecia część jej składu osobowego, początkowo przez losowanie, następnie podług starszeństwa wyboru.

Wybór nowych członków Rady na miejsce ustępujących w ciągu roku związkowego następuje dopiero na najbliższym zwyczajnym Walnym Zgromadzeniu, tak że pozostali członkowie mają prawo do czasu skompletowania Rady wydawania uchwał obowiązujących. Radzie jednak przysługuje prawo kooptacji członków na miejsce ustępujących, lecz tylko do czasu zwołania zwyczajnego Walnego Zgromadzenia.

Rada Związku na pierwszym swym posiedzeniu po odbyciu zwyczajnego Walnego Zgromadzenia wybiera w tajnym głosowaniu ze swego grona na jeden rok prezesa Związku oraz 3 wiceprezesów. Wiceprezesi są zastępcami prezesa.

Art. 12.

Do kompetencji Rady należy:

a) ogólna dyrektywa w kwestiach prowadzenia spraw Związku;

b) tworzenie w miarę potrzeby sekcyj Związku i powoływanie specjalnych komisyj ewentualnie z udziałem osób postronnych według uznania Rady;

c) uchwalanie regulaminów, normujących wewnętrzne stosunki Związku;

d) uchwała o przyjęciu członka do Związku w myśl postanowień art. 5 i o skreśleniu z listy członków w myśl postanowień c) i d) art. 9;

e) przygotowanie porządku obrad i wniosków Rady Związku na Walne Zgromadzenie;

f) wybór prezesa Związku i trzech wiceprezesów oraz uzupełnienie w razie potrzeby składu osobowego Rady i Prezydium w myśl art. 11;

g) decyzja w sprawie zaciągania zobowiązań oraz nabycia, zbycia lub obciążenia hipotecznego nieruchomości Związku;

h) prawo przelewania na Prezydium swych kompetencyj w każdorazowo określonych przez Radę granicach.

Art. 13.

Prezes zwołuje posiedzenie Rady, ustanawia porządek obrad i przewodniczy na zebraniach Rady i Walnych Zgromadzeniach Członków Związku. Ma on prawo, na równi z pozostałymi członkami Rady, uczestniczyć z głosem doradczym na zebraniach komisyj wybranych dla specjalnych celów.

Prezes reprezentuje Związek na zewnątrz, w szczególności wobec władz.

Zaproszenia na posiedzenia Rady muszą być wysyłane pocztą najpóźniej na tydzień przed terminem posiedzenia i powinny zawierać porządek obrad. Uchwały, zapadłe na posiedzeniach Rady, są prawomocne, o ile uczestniczy w posiedzeniu co najmniej połowa członków Rady, w tym dwóch członków Prezydium. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych, uprawnionych do głosowania. Przy równości głosów uważa się wniosek za odrzucony, przy wyborach rozstrzyga los. Na żądanie trzech członków Rady powzięcie decyzji nad postawionym wnioskiem powinno być odroczone do następnego posiedzenia Rady.

Rada powinna odbyć rocznie co najmniej dwa posiedzenia, a mianowicie jedno bezpośrednio przed Walnym Zgromadzeniem, drugie natychmiast po Walnym Zgromadzeniu, w miejscu odbycia Zgromadzenia. Za posiedzenia, zwoływane poza powyższymi dwoma, przyznaje się członkom, mieszkającym poza obrębem miejsca posiedzeń, diety dzienne w wysokości uchwalonej przez Walne Zgromadzenie oraz zwrot kosztów podróży. Z tych samych praw korzystają członkowie komisyj.

Uchwały, zapadłe na posiedzeniach Rady, należy protokółować. Niezależnie od uchwał zapadłych na posiedzeniach mogą być powzięte uchwały drogą pisemnego lub ustnego porozumienia pomiędzy Prezydium i Radą.

Art. 14.

Organem wykonawczym Rady jest dyrektor Związku. Dyrektor jest powoływany i odwoływany przez Radę Związku, która określa jego obowiązki i kompetencje oraz ustala wysokość wynagrodzenia.

Dyrektor z urzędu wchodzi w skład Prezydium i Rady Związku z głosem doradczym; prowadzi on biuro Związku i za wszystkie swoje czynności jest odpowiedzialny przed Radą Związku.

Art. 15.

Wszelkie plenipotencje i zobowiązania Związku, akty o nabyciu, zbyciu i obciążeniu hipotecznym nieruchomości podpisuje 2-ch członków Rady lub jeden członek Rady i dyrektor Związku. Korespondencję Związku, komunikaty, akty i dokumenty, które nie wkładają na Związek żadnych zobowiązań, oraz upoważnienia do odbioru pieniędzy i przesyłek podpisuje jeden z członków Rady lub dyrektor Związku.

Art. 16.

Zwyczajne Walne Zgromadzenia odbywają się raz na rok. Poza tym należy zwoływać Walne Zgromadzenia, o ile wymaga tego interes Związku lub jeżeli zwołania jego zażąda pisemnie co najmniej dziesiąta część członków, po-

dając powody i cel zebrania. Zwołuje je prezes po wysłuchaniu opinii Rady.

Pisemne zaproszenia na Walne Zgromadzenie z załączonym tymczasowym porządkiem obrad należy wysyłać każdemu członkowi pocztą, najpóźniej na dwa tygodnie przed terminem Zgromadzenia.

Art. 17.

Prezydium może po wysłuchaniu Rady odroczyć uchwalony termin zwyczajnego Walnego Zgromadzenia lub zmienić miejsce zebrania, o ile się to dla różnych szczególnych względów okaże koniecznym.

Art. 18.

Do kompetencji Walnego Zgromadzenia należy:

a) zatwierdzenie sprawozdania rocznego za ubiegły rok związkowy, który kończy się dniem 31 grudnia;

b) zatwierdzenie sprawozdania Rady i Komisji Rewizyjnej w sprawach kasowych za ubiegły rok związkowy oraz udzielenie Radzie absolutorium;

c) zbadanie i uchwalenie budżetu na następny rok związkowy, określenie wysokości składek członkowskich;

d) ustalenie liczby członków Rady, wybór członków Rady na następny rok związkowy oraz wybór członków Komisji Rewizyjnej i ich zastępców;

e) określenie miejsca i czasu następnego zwyczajnego Walnego Zgromadzenia;

f) rozpatrywanie sprawozdań komisyj;

g) rozpatrywanie i rozstrzyganie zażaleń na decyzję Rady w sprawach dotyczących przyjmowania i usuwania członków Związku.

Art. 19.

Walne Zgromadzenia Związku są ważne w pierwszym terminie bez względu na ilość obecnych przedstawicieli członków. Przepisana ilość obecnych wymagana jest tylko dla uchwał w sprawach zmiany statutu lub likwidacji Związku, omówionych w art. 26 i 27.

Art. 20.

Uchwały i wybory na Walnych Zgromadzeniach zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów uważa się wniosek za odrzucony, przy wyborach natomiast rozstrzyga los. Tajne głosowanie powinno nastąpić na żądanie co najmniej dziesięciu członków Związku. Uchwały i wybory należy protokółować; protokóły muszą być podpisane przez prezesa Związku i sekretarza Zgromadzenia.

Art. 21.

Rada Związku ma obowiązek zbadania ważności prawnej uchwał Walnego Zgromadzenia. Uchwał nieprawnych lub sprzeciwiających się statutowi Związku nie wolno wykonywać. O wstrzymaniu wykonania uchwały należy zawiadomić Walne Zgromadzenie.

Art. 22.

Wnioski członków na Walne Zgromadzenie powinny być złożone prezesowi co najmniej na cztery tygodnie przed terminem, o ile mają być umieszczone na porządku obrad. Wnioski samodzielne, nie umieszczone na porządku obrad, mogą być wzięte pod obrady, jeżeli Zgromadzenie większością co najmniej $^2/_3$ głosów przyjmie je na porządek obrad. Wnioski o zmianę statutu i rozwiązanie Związku nie mogą być w ten sposób zgłoszone, stosownie do osobnych w tej mierze postanowień, zawartych w art. 26 i 27.

Art. 23.

Walne Zgromadzenie wybierać może komisje w celu przeprowadzania narad i stawiania wniosków o specjalnych zagadnieniach.

Komisje powinny wnioski swe przedstawić Radzie, która je zbada i przedstawi Walnemu Zgromadzeniu.

Art. 24.

Zwyczajne Walne Zgromadzenie wybiera na rok bieżący Komisję Rewizyjną złożoną z trzech członków i dwóch zastępców. Urząd ten piastować może każdy uprawniony do głosu przedstawiciel członka Związku, nie będący jednak

równocześnie członkiem Rady lub Prezydium. Członkowie Komisji mają prawo sprawdzania w każdej chwili rachunkowości Związku i są zobowiązani zdać sprawę Walnemu Zgromadzeniu ze zgodności rachunków, wykazów kasowych i majątkowych i postawić odpowiedni wniosek w sprawie udzielenia Radzie absolutorium.

Art. 25.

Spory, mające źródło swe w stosunku związkowym, rozstrzyga ostatecznie sąd polubowny, składający się z trzech przedstawicieli członków. Obydwie strony obierają sobie najpóźniej w dwa tygodnie po wezwaniu na sąd polubowny po jednym sędzim z grona członków Związku. O ile obaj sędziowie lub jeden z nich nie zostanie wybrany w terminie podanym, naznacza go Prezydium. Obaj sędziowie wybierają trzeciego, jako przewodniczącego. W razie niezgodności rozstrzyga los między dwoma proponowanymi kandydatami. Od wyroku sądu polubownego nie ma apelacji. Wykonania wyroku pilnuje Prezydium.

Sąd polubowny działa zgodnie z art. 1367 i in. Ustawy Postępowania Cywilnego.

Art. 26.

Zmianę statutu uchwala Walne Zgromadzenie większością co najmniej $^3/_4$ głosów w obecności przedstawicieli, rozporządzających co najmniej $^2/_3$ głosów wszystkich członków Związku. W razie braku wymaganej liczby obecnych zwołuje się drugie zebranie, co najmniej w trzy tygodnie później. Członkowie muszą być o jego terminie ponownie zawiadomieni. Uchwała zapada większością $^3/_4$ głosów bez względu na ilość obecnych.

Wniosek w sprawie zmiany statutu musi być złożony na ręce prezesa co najmniej na dwa miesiące przed terminem pierwszego Zgromadzenia i co najmniej na dwa tygodnie przed terminem, podanym pisemnie do wiadomości członków Związku.

Art. 27.

Rozwiązanie Związku nastąpić może jedynie na zwyczajnym Walnym Zgromadzeniu, jeżeli odnośny wniosek,

podpisany co najmniej przez dziesięciu członków, złożony zostanie prezesowi na trzy miesiące przed terminem Zgromadzenia i podany zostanie do wiadomości członków na miesiąc przed terminem. Uchwała o rozwiązaniu Związku musi zapaść większością co najmniej $^3/_4$ głosów obecnych na posiedzeniu przedstawicieli, rozporządzających co najmniej $^2/_3$ głosów wszystkich członków Związku.

Przy rozwiązaniu Związku następuje likwidacja spraw niezałatwionych przez ostatnie Prezydium; o użyciu majątku Związku decyduje zwyczajne Walne Zgromadzenie.

PROTOKÓŁ

XXXII WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH,

które odbyło się dnia 26 maja 1937 r. w Warszawie w sali Stowarzyszenia Techników przy ulicy Czackiego 3/5.

Na Walne Zgromadzenie stawili się z ramienia: Elektrowni w Bielsku-Białej — p. dyr. J. Blay, Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego w Borysławiu — p. dyr. M. Boj, Miejskich Zakładów Elektrycznych w Gdyni — p. dyr. K. Bieliński, Elektrowni Miejskiej w Inowrocławiu — p. dyr. K. Trompéteur, Okręgowego Zakładu Elektrycznego m. Kalisza — p. dyr. I. Bujnicki, Śląskich Zakładów Elektrycznych — p. prof. R. Podoski, Elektrowni w Kielcach — p. dyr. W. Paszyc, Elektrowni Miejskiej w Krakowie — p. dyr. H. Dubeltowicz, Zakładu Elektrycznego w Kutnie — p. dyr. K. Wodiczko, Elektrowni Miejskiej w Lublinie — p. dyr. R. Golla, Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie i Zakładu Elektrycznego Okręgu Lwowskiego — p. dyr. St. Kozłowski, Zjednoczonych Fabryk Związków Azotowych w Mościcach i Chorzowie — p. inż. M. Günther, Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Pabianicach — p. dyr. R. Andrzejewski, Elektrowni Obwodowej Pomorze w Stockimmłynie — p. dyr. P. Studziński, Elektrowni Miejskiej w Poznaniu — p. dyr. J. Koźniewski, Radomskiego Towarzystwa Elektrycznego — p. dyr. A. Chądzyński, Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Krakowskim S. A. — p. dyr. Z. Rauch, Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim i „Sieci Elektrycznych" Sp. Akc. — p. dyr. I. Bereszko, Elektrowni Miejskiej w Suwałkach — p. dyr. B. Trocki, Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek" — p. dyr. A. Hoffmann, Elektrowni, Gazowni i Tramwajów w Toruniu — p. dyr. T. Jeleński, Elektrowni Okręgu Warszawskiego S. A. — p. dyr. K. Straszewski, Elektrowni Miejskiej w Warszawie — p. dyr. J. Koźmiński, Elektrowni Tramwajów i Autobusów m. st. Warszawy — p. inż. Z. Sokołowski, Sp. Akc. „Siła i Światło" — p. inż. Z. Grabowski.

Na liście gości zapisali się: p. inż. W. Günther — dyrektor Biura Elektryfikacji Ministerstwa Przemysłu i Handlu, p. inż. E. Wasilewski z ramienia Sztabu Głównego, p. nacz. Z. Hebrowski z ramienia Departamentu Samorządowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, p. J. Mitkiewicz — z ramienia Biura Wojskowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, p. prezes A. Wierzbicki — z ramienia Centralnego Związku Przemysłu Polskiego, p. dyr. P. Januszewski — z ramienia Polskiego Związku Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych, inż. A. Hoffmann — z ramienia Stowarzyszenia Elektryków Polskich, p. J. Wejtko — z ramienia Związku Izb Przemysłowo-Handlowych, oraz p. prof. G. Sokolnicki i dr W. Moroński.

Na porządku obrad następujące sprawy:

1. Zagajenie Zgromadzenia i wybór sekretarza.

2. Sprawozdanie Rady Związku z działalności za rok 1936.

3. Wręczenie odznaczeń zasłużonym pracownikom zrzeszonych przedsiębiorstw.

4. Bilans zamknięcia na dzień 31 grudnia 1936 r. oraz rachunek wpływów i wydatków za rok sprawozdawczy.

5. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.

6. Udzielenie absolutorium członkom Rady za czynności r. 1936.

7. Zatwierdzenie preliminarza budżetowego na r. 1937 i upoważnienie Rady do czynienia wydatków w r. 1938 do chwili zwołania Walnego Zgromadzenia.

8. Zatwierdzenie kooptacji członka Rady p. dyr. Jerzego Gosiewskiego.

9. Wybory członków Rady na miejsce ustępujących.

10. Wybory 3-ch członków Komisji Rewizyjnej na miejsce ustępujących pp. T. Jeleńskiego, A. Majznera i S. Próchnika oraz 2-ch zastępców na miejsce pp. K. Bielińskiego i Z. Forberta.

11. Wyznaczenie miejsca i czasu następnego zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Członków Związku Elektrowni Polskich.

D o p u n k t u 1-go.

Posiedzenie zagaił p. prezes R. Podoski, witając gości i proponując na sekretarza zgromadzenia p. dyr. W. Paszyca z Kielc.

Wniosek p. prezesa zaakceptowano.

D o p u n k t u 2-go.

Sprawozdanie z działalności Rady Związku za rok 1936 odczytuje p. prof. Roman Podoski.

Sprawozdanie przyjęto do zatwierdzającej wiadomości i dołącza się je do niniejszego protokółu.

D o p u n k t u 3-go.

Stosownie do obowiązującego regulaminu i uchwały Rady Związku zostały przyznane odznaczenia następującym pracownikom zrzeszonych przedsiębiorstw:

Dyplom Nr 58 — p. Ermowi Edmundowi, dozorcy tablicy rozdzielczej w Zakładach „Elektro“, w których pracuje od 1918 r., spełniając swe obowiązki z wielką sumiennością i gorliwością — żeton złoty.

Dyplom Nr 59 — p. Jauernikowi Juliuszowi, st. monterowi sieciowemu w Śląskich Zakładach Elektrycznych, w których pracuje od 1920 r., odznaczając się niezwykłym poświęceniem w pełnieniu swych obowiązków; kilkakrotnie dał świadectwo wielkiej przytomności umysłu przy różnego rodzaju wypadkach — żeton srebrny.

Dyplom Nr 60 — p. Kamińskiemu Faustynowi Janowi, st. mechanikowi Elektrowni Miejskiej w Warszawie, pracującemu w niej od r. 1911, który od pierwszych lat pracy w Elektrowni dał się poznać jako zdolny fachowiec, wyróżniający się pracowitością i starannym wypełnianiem swych obowiązków — żeton złoty.

Dyplom Nr 61 — p. Koziarskiemu Janowi, ślusarzowi Elektrowni Miejskiej w Warszawie, zajętemu w niej od 1909 r., który przez cały ten czas wyróżniał się jako zdolny, chętny i sumienny pracownik — żeton srebrny.

Dyplom Nr 62 — p. Kuberze Janowi, mistrzowi Elektrowni Miejskiej w Toruniu, w której pracuje od 1921 r., spełniając swe zadanie z wielką sumiennością i starannością — żeton srebrny.

Dyplom Nr 63 — p. Lassocie Janowi, st. monterowi wysokiego napięcia w Elektrowni Miejskiej w Warszawie, pracującemu w niej od 1911 r., który wyróżnia się jako zdolny, pilny i sumienny pracownik, prowadzący samodzielnie wszelkie roboty w sieci wysokiego i niskiego napięcia — żeton złoty.

Dyplom Nr 64 — p. Pałtowi Wilhelmowi, st. palaczowi Zakładów „Elektro", w których pracuje od 1918 r., wyróżniając się sumienością i oddaniem się swym obowiązkom — żeton złoty.

Żetony zostały wręczone bezpośrednio na Zgromadzeniu.

Do punktu 4-go.

Bilans sporządzony na dzień 31 grudnia 1936 r. zamknięty jest obustronnie sumą zł 82 391,61.

Referując bilans, p. dyr. Kuźmicki omawia poszczególne pozycje.

Wydatki w roku sprawozdawczym były poniżej normy uchwalonej przez zeszłoroczne Walne Zgromadzenie, a wydatki za 4 miesiące 1937 r., po uwzględnieniu konieczności zapłacenia składki członkowskiej do Związku Międzynarodowego i dokonaniu wydatków na organizację zjazdu we Lwowie, mieszczą się w ramach uchwał budżetowych Zgromadzenia, przeto w imieniu Rady Związku referujący stawia wniosek o udzielenie absolutorium członkom Rady za gospodarkę finansami w okresie sprawozdawczym.

Do punktu 5-go.

W imieniu Komisji Rewizyjnej p. dyr. T. Jeleński odczytuje protokół treści następującej:

„Niżej podpisani członkowie Komisji Rewizyjnej, wybrani przez Walne Zgromadzenie Członków Związku Elektrowni Polskich w dniu 9 maja 1936 roku, dokonali rewizji przedstawionych przez Radę Związku ksiąg rachunkowych i odnośnych dowodów kasowych za rok sprawozdawczy 1936. Bilans obustronnie zamknięty sumą zł 82 391,61 wykazuje pozostałość funduszu obrotowego zł 61 866,20, a rachunek wpływów i wydatków, zamknięty obustronnie sumą zł 154 890,31, wykazuje nadwyżkę wpływów w sumie zł 18 151,79, doliczonych do funduszu obrotowego. Wydatkowana na cele prowadzenia Związku kwota 136 738,52 zł mieści się w ramach uchwał Walnego Zgromadzenia Członków Związku z dnia 9 maja 1936 r.

Jednocześnie na podstawie rachunków i prowadzonych ksiąg roku 1937 Komisja stwierdziła, że w okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 1937 roku wydatkowano ogółem sumę zł 54 864,95, gdy według uchwały Walnego Zgromadzenia Rada Związku upoważniona była do wydatkowania sumy 46 333,35 zł; zwiększone wydatki zostały umotywowane koniecznością wpłacenia składek do Związku Międzynarodowego, zapłacenia komornego za rok z góry stosownie do umowy i kosztami urządzenia Zjazdu we Lwowie, która to pozycja jest objęta budżetem na rok 1937.

Biorąc powyższe pod uwagę oraz stwierdziwszy zgodność liczb z księgami i dowodami Związku, Komisja Rewizyjna stosownie do art. 24 statutu Związku wnosi, aby Walne Zgromadzenie Członków Związku zatwierdziło przedstawiony rachunek wpływów i wydatków za rok 1936 oraz bilans zamknięcia na dzień 31.XII.1936 r. i udzieliło pp. Członkom Rady absolutorium za czynności roku sprawozdawczego".

Do punktu 6-go.

Na wniosek Komisji Rewizyjnej i Rady Związku Walne Zgromadzenie zatwierdziło przedstawiony bilans Związku oraz rachunek wpływów i wydatków i udzieliło absolutorium członkom Rady za czynności roku sprawozdawczego 1936

Do punktu 7-go. Na wniosek Rady Związku Walne Zgromadzenie postanowiło zatwierdzić budżet na rok 1937 w formie następującej:

Wydatki:

1.	Wynagrodzenia i pensje	zł	72 000,—
2.	Diety i podróże	„	12 000,—
3.	Składki do stowarzyszeń	„	8 500,—
4.	Stypendia	„	4 500,—
5.	Delegacje zagraniczne	„	4 000,—
6.	Utrzymanie biura	„	19 500,—
7.	Odznaczenie zasłużonych pracowników	„	1 500,—
8.	Propaganda	„	3 000,—
9.	Konferencje i zebrania	„	3 000,—
10.	Dział porad fachowych	„	1 500,—
11.	Nabycie ruchomości	„	2 000,—
12.	Nieprzewidziane wydatki	„	500,—
13.	Organizacja Zjazdu	„	8 000,—
	Razem	zł	140 000,—

Wpływy:

1.	Składki członkowskie	zł	105 000,—
2.	Udział Tramkolu	„	30 000,—
3.	Różne wpływy	„	5 000,—
	Razem	zł	140 000,—

Jednocześnie Walne Zgromadzenie upoważniło Radę Związku do przekroczenia tej sumy według swego uznania do wysokości 10% w ramach osiągniętych wpływów.

Wysokość składek członkowskich pozostaje bez zmian.

Na wniosek członka Komisji Rewizyjnej p. dyr. T. Jeleńskiego Walne Zgromadzenie postanawia przeznaczyć ewentualną nadwyżkę, jaka może się okazać w r. 1937, na polepszenie sytuacji finansowej zatrudnionego personelu.

Ponadto Walne Zgromadzenie upoważniło Radę Związku do wydatkowania sum w r. 1938 według zatwierdzonego budżetu na rok 1937 aż do chwili zwołania Walnego Zgromadzenia uchwalającego budżet na rok 1938.

D o p u n k t u 8-go. Walne Zgromadzenie jednomyślnie zatwierdza kooptację członka Rady, p. dyr. Jerzego Gosiewskiego.

D o p u n k t u 9-go. W wyniku głosowania na członków Rady zostali powołani z ramienia przedsiębiorstw publicznych pp.: dyr. Stanisław Kozłowski ze Lwowa, inż. Julian Koźmiński z Warszawy i inż. Józef Koźniewski z Poznania, z ramienia przedsiębiorstw prywatnych: inż. Stanisław Jeremicz z Jabłonny, prof. Roman Podoski z Katowic, dyr. Stanisław Próchnik ze Zgierza i dyr. Kazimierz Straszewski z Warszawy.

W ten sposób skład Rady jest następujący:

inż. I. Bereszko, dyrektor Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim,
„ J. Blay, dyrektor Elektrowni Bielsko-Biała S. A.,
„ H. Dubeltowicz, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Krakowie,
„ J. Gosiewski, dyrektor Zakładów „Elektro" Sp. Akc.,
„ M. Günther, szef Wydziału Elektrycznego Zjednoczonych Fabryk Związków Azotowych w Mościcach i Chorzowie,
„ A. Hoffmann, dyrektor Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek",
„ S. Jeremicz, kierownik elektrowni w Jabłonnie,
„ S. Kozłowski, dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie,
„ J. Koźmiński, wicedyrektor Elektrowni Miejskiej w Warszawie,
„ J. Koźniewski, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Poznaniu,
„ R. Podoski, dyrektor Śląskich Zakładów Elektrycznych w Katowicach,
„ S. Próchnik, dyrektor Elektrowni Zgierskiej,
„ K. Riegert, dyrektor Białostockiego Towarzystwa Elektrycznego,
„ K. Straszewski, dyrektor Elektrowni Okręgu Warszawskiego,
„ W. Szczęsny, dyrektor Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Tarnopolu,
„ J. Tymowski, dyrektor Elektrowni i Tramwajów w Bydgoszczy.

Po dokonaniu wyborów członków Rady przewodniczący składa podziękowanie ustępującym członkom za ich dotychczasową współpracę i specjalnie podkreśla zasługi położone przez p. prezesa Tadeusza Sułowskiego, który był jednym z organizatorów Związku, poświęcał mu wiele uwagi podczas najtrudniejszych chwil rozrastania się organizacji i dlatego ustąpienie obecne, choć, jak Rada Związku przypuszcza, na okres krótki, budzi jednak powszechny żal.

Do punktu 10-go. W wyniku głosowania na członków Komisji Rewizyjnej zostali powołani pp.: inż. Kazimierz Bieliński z Gdyni, inż. Tadeusz Jeleński z Torunia oraz inż. Alfred Majzner z Piotrkowa.

Na zastępców członków Komisji Rewizyjnej wybrano pp.: inż. Zygmunta Forberta z Włocławka i inż. Karola Wodiczkę z Kutna.

Do punktu 11-go. Do odbycia następnego Walnego Zgromadzenia w Toruniu zaprasza p. dyr. Jeleński. Przewodniczący dziękuje za zaproszenie i prosi Walne Zgromadzenie o upoważnienie Rady Związku do wyznaczenia miejsca i czasu następnego Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia.

Wniosek przewodniczącego Walne Zgromadzenie jednomyślnie uchwala.

Wobec wyczerpania porządku obrad przewodniczący dziękuje zebranym za przybycie i posiedzenie zamyka.

Sekretarz	Przewodniczący
(—) *W. Paszyc.*	(—) *R. Podoski.*

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI RADY ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH
ZA OKRES 1936 ROKU.

W dniu 1 stycznia 1937 r. Związek Elektrowni Polskich liczył 75 członków reprezentujących 580 008 kW mocy instalowanej i 1 354 milionów kWh rocznego obrotu energii elektrycznej. W porównaniu do stanu rzeczy na

dzień 1 stycznia 1936 roku liczba członków zmniejszyła się o pięć przez skreślenie z listy członków elektrowni w Białej Podlaskiej o mocy 240 kW, elektrowni w Chełmży (zakład rozdzielczy), elektrowni w Lipnie o mocy 88 kW, elektrowni w Sanoku o mocy 360 kW i elektrowni w Stanisławowie o mocy 1 152 kW; wobec tego, że w roku ubiegłym Zakłady „Elektro“ w Łaziskach Górnych przystąpiły do naszej organizacji z całością swych zakładów wytwórczych, a nie tylko działu rozdzielczego, ogólna moc instalowana zrzeszonych w Związku przedsiębiorstw zwiększyła się w porównaniu do roku ubiegłego o 9%, a obrót energii o 20%.

W roku bieżącym Rada Związku przyjęła w poczet członków Związku dwie elektrownie komunalne, a mianowicie Elektrownię Miejską w Suwałkach (ponownie) o mocy 1 280 kW i Elektrownię Miejską we Włodzimierzu Wołyńskim o mocy 336 kW.

Udział sił w Związku jest następujący: 49 elektrowni samorządowych lub państwowych, nazwane u nas w statucie przesiębiorstwami publicznymi, reprezentują 259 121 kW mocy instalowanej i posiadają 96 głosów na Walnym Zgromadzeniu, 26 przedsiębiorstw prywatnych, tj. elektrowni stanowiących własność kapitału prywatnego, reprezentują 320 887 kW mocy i posiadają 64 głosy na Walnym Zgromadzeniu; obie grupy członków posiadają po 8-miu delegatów w Radzie Związku. Ilościowo więc posiadamy w organizacji większą liczbę przedsiębiorstw samorządowych i państwowych, jakościowo ustępują one pod względem mocy instalowanej i wytwórczości energii rodzajowi przesiębiorstw prywatnych.

Z ogłoszonej przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu statystyki wiemy, że rok 1936-ty został zakończony zwiększeniem wytwórczości o + 10,0% w porównaniu do roku ubiegłego; bierzemy naturalnie pod uwagę elektrownie o mocy instalowanej ponad 1 000 kW, bo dane statystyczne dotyczą właśnie tej kategorii elektrowni. Zawodowe elektrownie wykazały mniejszy rozrost wytwórczości (+9,0%), elektrownie niezawodowe większy (+10,5%), w tym największy przyrost dał się zauważyć w cementowniach (+30.5%) i fabrykach chemicznych (+21,5%).

A jak wyglądają państwa zagraniczne w Europie z produkcją energii w porównaniu do roku 1935?

Większy przyrost niż w Polsce wykazały Niemcy (+15,7%), Anglia (+13,1%) i Czechosłowacja (+12,7%), natomiast szereg państw, daleko już zaawansowanych pod względem elektryfikacji, zakończył rok 1936 mniejszą zwyżką aniżeli Polska, a więc w Belgii przyrost produkcji energii elektrycznej wyniósł +9,4%, w Szwajcarii +6,3%, w Holandii +5,8%, a we Francji tylko +2,8%. Są to liczby dla nas pocieszające, gdyż mogą znamionować przełom, mogą budzić nadzieję, że od roku zeszłego zaczęliśmy odrabiać nasze opóźnienie elektryfikacyjne.

Do odrobienia mamy bardzo wiele, tym bardziej że w statnich latach rozpiętość eksploatacji pomiędzy Polską a państwami zagranicznymi bardzo się zwiększyła. Dość przytoczyć zwiększenie produkcji energii elektrycznej roku 1936 w porównaniu do roku 1929:

Niemcy	+ 34,7%
Anglia	+ 64,2%
Czechosłowacja	+ 6,3%
Polska	+ 2,5%
Belgia	+ 27,8%
Szwajcaria	+ 14,2%
Holandia	+ 45,6%
Francja	+ 12,5%

Przejdźmy teraz do wyników działalności za rok ubiegły naszych głównych ośrodków pracy elektryfikacyjnej. Zacznijmy od kapitału prywatnego.

Śląskie Zakłady Elektryczne, posiadające elektrownię o mocy instalowanej 76 000 kW, miały obrót energii zwiększony o 8,3% w porównaniu do roku 1935-go, a wpływy zmniejszyły się o 1,5%.

Zakłady „Elektro" w Łaziskach Górnych, które przedtem posiadały odrębną spółkę handlową dla sprzedaży prądu elektrycznego, w końcu roku 1935 zreformowały swój ustrój i wcieliły zakres sprzedaży prądu do swego działu handlowego. Dużą część wytworzonego prądu „Elektro" zużywa na potrzeby własnych fabryk chemicznych, ponad 125 milionów kWh oddała w roku ubiegłym innym elektrowniom. Ogólna moc instalowana elektrowni w Łaziskach Górnych wynosi 87 100 kW. W porównaniu do roku 1935-go wytwórczość energii elektrycznej w Łaziskach Górnych wzrosła o 0,9%, sprzedaż innym elektrowniom zwiększyła się o 2,1%.

Koncern „Siła i Światło", rozporządzający mocą instalowaną 65 150 kW, wykazał się zwiększeniem obrotu energii o 15,9%, a wpływów o 8,9%.

Koncern elektrowni kapitału belgijskiego, grupujący elektrownie w Białymstoku, Częstochowie, Kielcach, Piotrkowie i Radomiu, o mocy ogólnej 37 124 kW, zwiększył swą produkcję energii o 22,1%, wpływy zaś zwiększyły się o 7,5%.

Elektrownia Okręgu Warszawskiego, należąca w większości do kapitału angielskiego, reprezentująca moc 32 750 kW, zwiększyła produkcję o 14,3%, a wpływy o 9,8% w porównaniu do roku 1935.

Podkarpackie Towarzystwo Elektryczne z elektrownią o mocy 11 200 kW w roku ubiegłym wykazało się zwiększeniem produkcji o 27,4% i zmniejszeniem wpływów o 6,9%.

Spośród więc ugrupowań kapitału prywatnego wszystkie przedsiębiorstwa wykazały się zwiększeniem produkcji lub obrotu energii, ale wzrost wpływów okazał się znacznie mniejszy niż wzrost produkcji i w dwóch przedsiębiorstwach, mianowicie w Śląskich Zakładach Elektrycznym mimo zwiększenia produkcji w porównaniu do roku ubiegłego wpływy zmniejszyły się. W konsekwencji przeciętna osiągalna cena za wyprodukowaną kilowatogodzinę obniżyła się.

Do głównych ośrodków działalności kapitału publicznego w dziedzinie elektryfikacyjnej w roku ubiegłym przybyła elektrownia w Warszawie, którą Zarząd Miejski przejął w swe posiadanie w drodze procesu sądowego. W ten sposób udział elektrowni komunalnych w naszej organizacji wzrósł i rozpatrując elektrownie o mocy 5 000 kW i wyżej, przejrzymy wyniki działalności w roku ubiegłym elektrowni warszawskiej, poznańskiej, grupy elektrowni pomorskich, elektrowni lwowskiej, krakowskiej i wileńskiej.

Elektrownia w Warszawie o mocy 57 900 kW wykazała się zwiększeniem produkcji o 11,8% i wpływów ze sprzedaży energii o 5,3%. Elektrownia warszawska rozszerzyła zakres propagandy sprzedaży energii, nawiązała łączność z elektrownią w Pruszkowie celem zapewnienia dostawy prądu dla potrzeb elektryfikacji kolejowego węzła w Warszawie i powiększa swą moc instalowaną o 25 000 kW.

Elektrownia w Poznaniu, o mocy 30 000 kW, wytworzyła prądu o 7,6% więcej.

Grupa elektrowni pomorskich, zrzeszonych w naszej organizacji, do której zaliczamy elektrownię w Bydgoszczy, i elektrownie należące do Gródka, reprezentują ogółem moc instalowaną 28 560 kW, wykazały w roku ubiegłym obrót energią o 11,5% więcej, wpływy — o 1,9% większe.

Elektrownia we Lwowie, o mocy 25 100 kW, wykazała się zwiększeniem produkcji o 10%, a wpływy wzrosły o 5,4%.

Elektrownia w Krakowie, o mocy 15 700 kW, zwiększyła obrót energią o 5,2%, wpływy osiągnięte zmniejszyły się o 1,3%.

Elektrownia w Wilnie, o mocy 8 500 kW, wyprodukowała energii o 13,6% więcej, wpływy osiągnięte ze sprzedaży prądu zmniejszyły się o 1,1%.

Wśród ugrupowań kapitału publicznego zachodziły te same zjawiska, co i w elektrowniach kapitału prywatnego: produkcja lub obrót energii w roku ubiegłym wzrosły, wpływy wzrastały w znacznie mniejszym stopniu, a w niektórych wypadkach były nawet mniejsze od wpływów z roku poprzedniego; przeciętna osiągalna cena za wyprodukowaną, względnie oddaną kilowatogodzinę obniżyła się.

Jeszcze jedno oświetlenie na sytuację elektrowni zawodowych rzucę, przytaczając wyniki 38 zakładów elektrycznych, najbardziej znanych w Polsce, a zrzeszonych w naszej organizacji; w liczbach tych zasadniczo nie mieszczą się ani „Elektro“ w Łaziskach Górnych, która przeważną część energii zużywa na własne potrzeby, ani też elektrownia łódzka znajdująca się poza obrębem naszej organizacji. Elektrownie, o których mowa, reprezentują ogółem 418 395 kW mocy instalowanej, co w odniesieniu do mocy elektrowni zawodowych podawanych przez statystykę Ministerstwa Przemysłu i Handlu stanowi 83%, i reprezentują 870 milionów kWh rozporządzalnej energii, co w stosunku do cyfr, podawanych przez statystykę Ministerstwa, czyni również 82% ogólnej mocy rozporządzalnej. Jak widzimy zatem, wybrane elektrownie istotnie mogą charakteryzować ogólną sytuację elektrowni zawodowych w Polsce.

Porównując wyniki eksploatacyjne roku 1936 i 1935 dla tych elektrowni, dochodzimy do wniosku, że ruch inwestycyjny był minimalny w roku 1936, gdyż przybyło zaledwie 17 440 kW mocy instalowanej, że ogółem energia rozporządzalna w roku 1936 zwiększyła się o 11,8%, a wpływy za sprzedaną energię zwiększyły się tylko o 2,8%, stąd przeciętna osiągalna cena za 1 kWh energii spadła z 13,5 gr do 12,5 gr, tj. obniżyła się o dalsze 7,4%.

Z liczb bardziej charakterystycznych należy wymienić, że elektrownie publiczne miały przeciętnie w roku ubiegłym 1 820 godzin użytkowania mocy instalowanej, wówczas gdy elektrownie prywatne miały 2 290 godzin, a przeciętna osiągalna cena za 1 kWh rozporządzalnej energii w elektrowniach publicznych wyniosła 19,3 gr, wówczas gdy w prywatnych elektrowniach — 8,1 gr. Ogółem rozważane przez nas elektrownie osiągnęły w roku ubiegłym wpływów, okrągło licząc, 108 milionów złotych.

Proces obniżania się przeciętnej osiągalnej ceny za rozporządzalną kilowatogodzinę jest w Polsce powszechny. Może słuszniejszy byłby sprawdzian ceny za sprzedaną kilowatogodzinę aniżeli za rozporządzalną i to dla poszczególnych kategorii odbiorców, jednak dla braku dokładnych cyfr statystycznych zmuszeni jesteśmy posługiwać się jednostkami zastępczymi. Zresztą musimy się zastrzec z góry, że operowanie przeciętnymi cenami zarówno wyprodukowanej energii, jak i sprzedanej tylko w pewnym stopniu odtwarza politykę taryfikacyjną i, stosując tę metodę, należy zwracać uwagę, czy nie zachodzą okoliczności wyjątkowe, które wymagają specjalnego badania i omówienia. W każdym bądź razie ruch cen w dół jest jaskrawy, a rentowność przesiębiorstw budzi duże wątpliwości, gdyż odpisy na rezerwy nie zawsze są dostateczne, a wypłacanie dywidend jest zjawiskiem na ogół rzadkim.

W roku ubiegłym na Walnym Zgromadzeniu przedstawiliśmy wykres osiągniętych przeciętnych cen za kilowatogodzinę wyprodukowanej energii w latach 1929—1935; dodając do tego dane statystyczne z roku 1936, stwierdzamy jeszcze raz, że w okresie od roku 1929 ceny stale obniżają się.

Czy zjawisko to należy uważać za normalne?

Odpowiedź musi wypaść negatywnie choćby z tego względu,że powinny być granice obniżki cen, spowodowa-

ne konieczną rentownością przedsiębiorstw i polityką elektryfikacyjną na dalszą metę, mającą na celu przyciągnięcie nowych kapitałów inwestycyjnych.

Nie będziemy przytaczać własnych poglądów na politykę deflacyjną, przytoczymy tylko, że w grudniu 1935 r. zostały złożone miarodajne oświadczenia przedstawiciela rządu o zakończeniu akcji obniżania cen na poziomie wówczas osiągniętym.

W dziedzinie elektryfikacyjnej ceny od tego czasu nie tylko że nie ruszyły w górę, lecz w 25-ciu wypadkach na 62 elektrownie zostały ponownie obniżone. A przecież wskaźnik cen hurtowych w Polsce w okresie od grudnia 1935 r. do lutego 1937 r. wzrósł o 14%. Najwyższy czas, by i elektrownie poddały rewizji dotychczasową politykę cen za energię elektryczną i to w obawie przed utratą dobrej koniunktury, która powinna by wzmocnić podstawy finansowe przedsiębiorstw elektryfikacyjnych. Pamiętamy dobrze, że z okresu deflacyjnego w latach ubiegłych przedsiębiorstwa elektryfikacyjne wyszły mocno nadszarpnięte.

Zagadnienie to niewątpliwie nie będzie popularne dla szerokich mas publiczności, nie znajdzie może należytego zrozumienia wśród czynników miarodajnych, obowiązkiem jednak organizacji zawodowej jest postawić sprawę bez ogródek, tak jak doświadczenie życiowe nam nakazuje.

Jeżeli chodzi o ustosunkowanie się do ogólnej polityki elektryfikacyjnej w kraju, to wyraz temu daliśmy na naszym zjeździe we Lwowie, a uchwały przekazane Związkowi Elektrowni Polskich są naszym programem. Są tam uchwały z dziedziny ogólnej polityki elektryfikacyjnej, ustawodawstwa elektrycznego i podatkowego, wytwarzania prądu, przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej, taryfikacji, propagandy i organizacji przedsiębiorstw.

Z prac organizacyjnych w okresie sprawozdawczym pragnęlibyśmy w pierwszej kolejności wymienić prace związane z przygotowaniem Ogólnokrajowego Zjazdu we Lwowie. Jak Panom wiadomo, na zjazd zgłoszono 41 referatów, do współpracy udało się zaprosić najwybitniejsze jednostki z dziedziny elektryfikacyjnej i w wyniku narad został ustalony program polityki elektryfikacyjnej na najbliży okres. Sprawozdanie zostało ogłoszone już drukiem i słusznie może zatytułowane „O program elektryfi-

kacji", gdyż to mieli na myśli organizatorzy zjazdu. Obrady zjazdowe są jeszcze w pamięci obecnych i dlatego nie będziemy dłużej zatrzymywać uwagi Panów, pozostawiając ocenę naszej działalności na podstawie wydrukowanego sprawozdania ze zjazdu.

Przechodząc do działalności Komitetu Propagandowo-Taryfowego, trzeba nadmienić, że działalność propagandowa zrzeszonych elektrowni nabiera coraz bardziej charakteru akcji stałej, konsekwentnie prowadzonej. Dlatego też było możliwe ustalenie na posiedzeniach Komitetu programu wspólnej akcji na cały rok 1937 z góry, obejmującego kolejne kampanie żelazka i imbryka, gotowania elektrycznego, pierwszą próbą akcji na rzecz elektryfikacji rzemiosła, kampanię oświetlenia i radia, wreszcie kampanię podarku gwiazdkowego.

Z powyższego programu przeprowadzono już kampanię propagandy żelazka i imbryka, trwa zaś obecnie kampania propagandy gotowania.

Do szeregów elektrowni czynnych w dziedzinie propagandy przybyła w roku sprawozdawczym elektrownia stołeczna, wypełniając lukę dotkliwie odczuwaną przez inne elektrownie. W Warszawie oraz w Krakowie wprowadzono ostatnio taryfy blokowe, tak że obecnie już tylko jedna większa elektrownia nie posiada nowoczesnej taryfy dla gospodarstw domowych, jednak w niedługim czasie zamierza ją wprowadzić.

Wyniki działalności propagandowej poszczególnych elektrowni były na ogół zadowalające, w niektórych zaś elektrowniach, jak np. w Gdyni i Sosnowcu — wręcz dobre.

Niektóre elektrownie okręgowe nie ograniczają się do pracy bezpośredniej wobec swych odbiorców, ale wciągają również zasilane hurtowo miasta. Wymienić tu należy Elektrownię Okręgu Warszawskiego, „Gródek" i Śląskie Zakłady Elektryczne. W roku sprawozdawczym odbyła się trzecia kolejna specjalna konferencja, zorganizowana przez Elektrownię Okręgu Warszawskiego dla kierowników elektrowni miejskich odbierających hurtowo energię od E. O. W.

Prawie wszystkie większe elektrownie posiadają obecnie odpowiednio urządzone lokale pokazowe lub sklepy.

Należy również podkreślić, że w większych elektrowniach utworzone są specjalne wydziały dla spraw taryfowych i propagandy. Prezydium Związku uznało za celowe zaprosić do współpracy w Komitecie Propagandowo-Taryfowym inżynierów — specjalistów z poszczególnych elektrowni, powiększając tym samym skład Komitetu.

W związku ze Zjazdem we Lwowie doprowadzono do sprecyzowania stanowiska elektrowni w dziedzinie współpracy z przemysłem i przedsiębiorstwami instalacyjnymi.

Biuro Związku wydało w roku sprawozdawczym wiele nowych materiałów propagandowych. Przygotowano 4 nowe plakaty, 6 wzorów artystycznych ulotek, matryce ogłoszeniowe, napisy-hasła do rozlepiania, broszury o gotowaniu elektrycznym. Przygotowuje się film o gotowaniu elektrycznym. Biuro Związku zaangażowało znaczne sumy w nowe wydawnictwa i ma nadzieję, że elektrownie zrzeszone przez zakup tych wydawnictw nie dopuszczą do osłabienia tempa pracy wydawniczej.

Wznowiono po kilkunastomiesięcznej przerwie wydawanie biuletynu Komitetu Propagandowo-Taryfowego.

Wydawano w dalszym ciągu czasopismo „Elektryczność w Domu". Nakład wzrósł i podczas gdy w r. 1935/36 wynosił zaledwie 85 000 egz., obecnie przekracza stale 100 tysięcy. Czasopismo ukazuje się w wykonaniu dwubarwnym i zawiera wiele materiału fotograficznego. Treść każdego zeszytu czasopisma dostosowana jest do okresów propagandy wyznaczonych przez Komitet.

Równolegle z pracą wewnętrzną w dziedzinie propagandy prowadzono stale prace na terenie zagranicznym. Jak wiadomo, w roku ubiegłym odbył się szósty kongres Union Internationale des Producteurs et Distributeurs d'Energie Eletrique w Scheveningen, którego dział V — Zastosowania i Propaganda — był przygotowany pod względem organizacyjnym przez nasz Związek i uzyskał ogólne uznanie wśród uczestników kongresu. W marcu odbyło się w Budapeszcie zebranie Komitetu V-go pod przewodnictwem p. dyr. Straszewskiego, zorganizowane przez nasz Związek wspólnie ze Związkiem Węgierskim dla przedyskutowania aktualnych zagadnień z dziedziny propagandy na terenie międzynarodowym.

Związek nasz nie żałuje wysiłków i kosztów, aby przydzielone prace międzynarodowe były wykonane jak naj-

lepiej i w tym celu utrzymujemy stale kontakt ze znanymi specjalistami w Europie. Na jesieni roku ubiegłego Rada Związku delegowała p. inż. Gołębiowskiego do 6-ciu państw europejskich celem zbadania sytuacji na miejscu i omówienia programu projektowanej konferencji w Budapeszcie.

Komitet Licznikowy przygotował konferencję, która odbyła się dnia 8-9 stycznia w Poznaniu pod hasłem dyskusji na temat sprawdzania laboratoryjnego liczników 1-fazowych, wyboru wielkości licznika w zależności od mocy instalacji, sprawy transportu liczników. Wśród referentów konferencji należy wymienić pp. inż. Dziewulskiego z Głównego Urzędu Miar, inż. Czyżewskiego i Jabłońskiego z elektrowni warszawskiej oraz inż. Franckiego z elektrowni krakowskiej. W konferencji wzięło udział 25 osób, kierowników poszczególnych działów licznikowych w elektrowniach. Sprawozdanie z konferencji licznikowej w Poznaniu zostało ogłoszone drukiem i doręczone zrzeszonym elektrowniom.

Komitet Administracyjno-Buchalteryjny w roku ubiegłym nie był zwoływany, gdyż konstrukcja Komitetu wymaga rewizji; Rada Związku zamierza stworzyć dwie odrębne komisje: jedną dla przedsiębiorstw prywatnych, drugą — dla przedsiębiorstw komunalnych ze względu na to, że księgowość w obu rodzajach przedsiębiorstw prowadzona jest również odrębnie. Prace przygotowawcze w tym kierunku są prowadzone.

Z dziedziny wydawniczej Związek Elektrowni poza pracami propagandowymi wydał uzupełnienie Gospodarki Elektrycznej w Polsce, książkę obejmującą 161 stron druku i informującą o zmianach, jakie zaszły od chwili wydania Gospodarki w r. 1935. W ten sposób zostało zaktualizowane wydawnictwo, które jest podręczną książką dla osoby interesującej się zagadnieniami eletryfikacyjnymi.

Inny dział aktywności Związku — dział handlowy —: działalność odrębnej jednostki prawnej pod nazwą „Polskie Elektrownie", spółdzielnia z ograniczoną odpowiedzialnością, która ściśle jest związana z pracami Związku osobą dyrektora jako kierownika i przez wspólne interesy, a mianowicie wpływ na uporządkowanie handlu artykułami elektrotechnicznymi.

Obroty bezpośrednie Spółdzielni w roku ubiegłym uległy dalszemu zwiększeniu o 7% w porównaniu do roku 1935, choć ceny na ogół były niższe, a do elektrowni z którymi obroty znacznie wzrosły, należą elektrownie: w Brześciu, w Białymstoku, „Gródek", w Gdyni, Jaworznickie Komunalne Kopalnie Węgla, w Krakowie, Lublinie, Pruszkowie, Piotrkowie, Sosnowcu, Toruniu, Włocławku itd. Dzięki zwiększeniu obrotów udało się obniżyć jeszcze bardziej stosunek kosztów prowadzenia Spółdzielni do obrotów, które dla roku 1936 stanowiły zaledwie 5,7%. Bilans zamknięcia na dzień 31 grudnia 1936 r. dał nadwyżkę, co jeszcze bardziej wzmocni podstawy finansowe Spółdzielni. W roku ubiegłym liczba udziałowców wzrosła do 24 przez przystąpienie w charakterze udziałowców elektrowni w Częstochowie, Piotrkowie i Siedlcach.

Księgowość Spółdzielni była rewidowana przez delegata Związku Spółdzielni; protokół rewizji odczytany na Walnym Zgromadzeniu Udziałowców zawierał opinię, że:

„Księgi prowadzone są bardzo starannie. Księgowanie prowadzone jest bieżąco".

Z tytułu prowadzenia wspólnego biura Spółdzielni i Związku Elektrowni oraz ze względów statutowych została przekazana Związkowi Elektrowni przez Spółdzielnię suma zł 12 621,67.

Sprawy asekuracyjne przedsiębiorstw elektrownianych w dużej mierze skoncentrowane są w towarzystwie „Opieka Ubezpieczeniowa"; towarzystwo to uzyskało prawa maklera ubezpieczeniowego i zostało zorganizowane przez koncern elektryfikacyjny „Siła i Światło" łącznie ze Związkiem Przedsiębiorstw Komunikacyjnych w Polsce. Towarzystwo podejmuje się roli życzliwego obrońcy interesów elektrowni, należących do naszego Związku. Fakt zjednoczenia portfelu polis elektrycznych sięgających 103 milionów złotych w jednym ręku daje możność wpływu na szybką i sprawną likwidację strat asekuracyjnych.

Dział techniczny i porad fachowych w roku ubiegłym ograniczał się do udzielania informacyj zrzeszonym przedsiębiorstwom i żadnej poważniejszej ekspertyzy z ramienia Związku Elektrowni nie przeprowadzał. Jako organizacja, wydaliśmy jedną opinię dla Ministerstwa Przemysłu i Handlu w sprawie ewentualnego zaciągnięcia pożyczki przez

Państwo na cele elektryfikacyjne oraz opinię w sprawie projektu podziału kraju na okręgi elektryfikacyjne.

Ze stypendium Związku Elektrowni w roku ubiegłym korzystali pp.: Kiciński i Stasiak, studenci Politechniki Warszawskiej, p. Hassmann z Politechniki Lwowskiej oraz p. Günther z Politechniki Gdańskiej, który w tej chwili już Politechnikę ukończył. Ogólna kwota stypendiów zwrotnych, których udzielił Związek Elektrowni od chwili rozpoczęcia akcji stypendialnej, wynosi zł 43 492,25.

Wzorem lat ubiegłych powołana została Komisja Kwalifikacyjna do zbadania wniosków o odznaczenia zasłużonych pracowników; w skład Komisji weszli: pp. L. Bethge z Leszna, R. Golla z Lublina, W. Paszyc z Kielc i M. Kuźmicki z Warszawy. Spośród przedstawionych 20 kandydatur Komisja Kwalifikacyjna uwzględniła 7, w tym zaproponowano przyznać 4 żetony złote i 3 żetony srebrne. Wniosek Komisji Kwalifikacyjnej został całkowicie zatwierdzony przez Radę Związku. Ponadto ze względów praktycznych Rada Związku postanowiła, począwszy od roku bieżącego zmienić formę nadawanego żetonu, tak aby mógł być noszony w klapie marynarki.

Kończąc już sprawozdanie, pragniemy zaznaczyć, że w okresie od ostatniego zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Rada Związku odbyła 7 posiedzeń. Prezydium zaś Związku z reguły odbywa posiedzenia swe co miesiąc. O posiedzeniach władz Związku i działalności biura członkowie Związku byli informowani za pośrednictwem biuletynów organizacyjnych i okólników, których ogółem wydano 34.

W myśl starszeństwa i ustalonej formuły odnawiania składu Rady Związku spośród członków Rady ustępują: pp. J. Glatman z Wilna, J. Koźniewski z Poznania i S. Kozłowski ze Lwowa, reprezentujący przedsiębiorstwa publiczne, oraz pp. R. Podoski z Katowic, T. Sułowski i K. Straszewski z Warszawy, reprezentujący przedsiębiorstwa prywatne. Statut Związku nie zawiera zastrzeżeń co do możności ponownego wyboru tych osób. Jedynie uchwała Walnego Zgromadzenia krępuje co do wyboru p. dyr. J. Glatmana i T. Sułowskiego, a to z tego tytułu, że na Walnym Zgromadzeniu rozporządzają oni mniej niż 4 głosami. Komisja Rewizyjna wybierana jest corocznie w całym składzie.

O gospodarce finasowej poinformuje Panów szczegółowo Komisja Rewizyjna.

Przedstawiając powyższe sprawozdanie z działalności za rok administracyjny 1936, a 17-ty rok kolejny istnienia naszej organizacji, Rada Związku wnosi o przyjęcie sprawozdania do zatwierdzającej wiadomości.

PROTOKÓŁ

XXXIII WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH,

które odbyło się dnia 14 maja 1938 roku w Warszawie w sali Stowarzyszenia Techników przy ulicy Czackiego 3/5.

Na Walne Zgromadzenie stawili się z ramienia: Elektrowni w Bielsku-Białej — p. dyr. J. Blay, Elektrowni Miejskiej w Brześciu n. Bugiem — p. dyr. A. Gorjaczkowski, Elektrowni i Tramwajów Miejskich w Bydgoszczy — p. dyr. J. Tymowski, Elektrowni Okręgowej m. Cieszyna — p. dyr. P. Dombke, Miejskich Zakładów Elektrycznych w Gdyni — p. dyr. K. Bieliński, Elektrowni Maurycego hr. Potockiego w Jabłonnie — p. dyr. S. Jeremicz, Okręgowego Zakładu Elektrycznego m. Kalisza „OZEMKA" — p. prezydent J. Bujnicki, Śląskich Zakładów Elektrycznych — p. dyr. R. Podoski, Elektrowni w Kielcach — p. dyr. W. Paszyc, Elektrowni Miejskiej w Krakowie — p. dyr. H. Dubeltowicz, Jaworznickich Komunalnych Kopalni Węgla i Międzykomunalnego Zakładu Elektrycznego w Krakowie — p. J. Kelles-Kraus, Zakładu Elektrycznego w Kutnie — p. dyr. K. Wodiczko, Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie i Zakładu Elektrycznego Okręgu Lwowskiego — p. dyr. St. Kozłowski, Zakładów „Elektro" Sp. Akc. w Łaziskach Górnych — p. dyr. J. Gosiewski, Związku Elektryfikacyjnego Międzykomunalnego Wojew. Warszawskiego „Zemwar" — p. dyr. J. Czarnowski, Spółdzielni „Sami Sobie" w Milanówku — p. inż. S. Zientarski, Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Pabianicach — p. dyr. R. Andrzejewski, Elektrowni Miejskiej w Poznaniu — p. dyr. J. Koźniewski, Radomskiego Towarzystwa Elektrycznego — p. dyr. A. Chądzyński, Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Krakowskim — p. dyr. Z. Rauch, Elektrowni

Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim i Sp. Akc. „Sieci Elektryczne" — p. dyr. W. Świeżawski, Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek" — p. dyr. A. Hoffmann, Elektrowni, Gazowni i Tramwajów w Toruniu — p. dyr. T. Jeleński, Sp. Akc. „Siła i Światło" — p. dyr. T. Sułowski, Elektrowni Okręgu Warszawskiego — p. dyr. K. Straszewski, Elektrowni Miejskiej w Warszawie — p. dyr. J. Koźmiński, Elektrowni, Tramwajów i Autobusów m. st. Warszawy — p. inż. Z. Sokołowski, Kujawskiej Elektrowni Okręgowej we Włocławku — p. dyr. Z. Forbert, Elektrowni Miejskiej we Włodzimierzu — p. dyr. A. Winogradow i Elektrowni Zgierskiej — p. dyr. St. Próchnik.

Na liście gości zapisali się:

P. inż. L. Nowicki z ramienia Biura Elektryfikacji Ministerstwa Przemysłu i Handlu, p. inż. E. Wasilewski z ramienia Sztabu Głównego, p. nacz. A. Hebrowski z ramienia Departamentu Samorządowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, p. mjr Ojrzanowski z ramienia Biura Wojskowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, p. inż. A. Krzyżanowski z ramienia Centralnego Związku Przemysłu Polskiego oraz pp. A. Szczepanik i inż. J Jabłoński.

Na porządku obrad znajdują się następujące sprawy:

1. Zagajenie Zgromadzenia i wybór sekretarza.
2. Sprawozdanie Rady Związku z działalności za rok 1937.
3. Wręczenie odznaczeń zasłużonym pracownikom zrzeszonych przedsiębiorstw.
4. Bilans zamknięcia na dzień 31 grudnia 1937 r. oraz rachunek wpływów i wydatków za rok sprawozdawczy.
5. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
6. Udzielenie absolutorium członkom Rady Związku za czynności r. 1937.
7. Zatwierdzenie preliminarza budżetowego na r. 1938 i upoważnienie Rady do czynienia wydatków w r. 1939 do chwili zwołania Walnego Zgromadzenia.
8. Zatwierdzenie kooptacji członka Rady p. dyr. T. Sułowskiego.
9. Wybory członków Rady na miejsce ustępujących.

10. Wybory 3-ch członków Komisji Rewizyjnej na miejsce ustępujących pp. K. Bielińskiego, T. Jeleńskiego i A. Majznera oraz 2-ch zastępców na miejsce pp. Z. Forberta i K. Wodiczki.
11. Wyznaczenie miejsca i czasu następnego Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Członków Związku Elektrowni Polskich.

D o p u n k t u 1-go. Posiedzenie zagaił p. prezes H. Dubeltowicz, stwierdzając, że jest ono prawomocne do powzięcia uchwał przewidzianych w porządku obrad.

Przed przystąpieniem do porządku obrad wspomina o przedwczesnej śmierci b. członka Rady Związku, śp. Ignacego Bereszko, którego pamięć uczczono przez powstanie i zachowanie chwili ciszy.

Na sekretarza Zgromadzenia został powołany p. dyr. K. Wodiczko z Kutna.

D o p u n k t u 2-go. Sprawozdanie z działalności Rady Związku za rok 1937 odczytuje p. prezes H. Dubeltowicz. Sprawozdanie powyższe przyjęto do zatwierdzającej wiadomości i dołącza się je do niniejszego protokółu.

D o p u n k t u 3-go. Stosownie do obowiązującego regulaminu i uchwały Rady Związku zostały przyznane odznaczenia następującym pracownikom zrzeszonych przedsiębiorstw:

Dyplom Nr 65 — p. Cilkowskiemu Brunonowi, kierownikowi sieci elektrycznej w Miejskiej Elektrowni w Tczewie, gdzie pracuje od r. 1920, spełniając swe obowiązki z wielką sumienością, gorliwością i uczciwością — żeton srebrny,

Dyplom Nr 66 — p. Fursowi Wacławowi, elektrykowi tablicowemu Elektrowni Miejskiej w Warszawie, zatrudnionemu w niej od r. 1903, odznaczającemu się gorliwością służbową i sumiennym wypełnianiem swych obowiązków — żeton srebrny,

Dyplom Nr 67 — p. Furtakowi Ludwikowi, st. maszyniście Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego w Borysławiu, pracującemu od

r. 1922, gdzie dał się poznać jako zapobiegliwy, sumienny i przykładny pracownik — żeton srebrny.

Dyplom Nr 68 — p. Kalecie Józefowi, st. palaczowi Elektrowni w Kielcach, zatrudnionemu od r. 1919. Podczas swej pracy p. Kaleta wykonywał swoje obowiązki z sumiennością i znajomością powierzanych mu prac — żeton srebrny.

Dyplom Nr 69 — p. Kasprzykowi Kazimierzowi, st. palaczowi Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego w Borysławiu, pracującemu od r. 1914, gdzie dał się poznać jako zapobiegliwy, czujny i sumienny pracownik — żeton srebrny.

Dyplom Nr 70 — p. Kwintowskiej Anieli, zastępczyni kierownika Biura Sprzedaży Prądu Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Krakowskim, gdzie pracuje od r. 1916, spełniając swe obowiązki z wyjątkową pilnością i sumiennością — żeton srebrny.

Dyplom Nr 71 — p. Pacha Emilowi, st. palaczowi Zakładów „Elektro" w Łaziskach Górnych, zatrudnionemu od r. 1918. Dzięki swej sumiennej i gorliwej pracy zyskuje sobie pełne zaufanie swych władz przełożonych — żeton złoty.

Dyplom Nr 72 — p. Stahlowi Edwardowi, st. precyzyjnemu mechanikowi działu liczników Elektrowni Miejskiej w Warszawie, zatrudnionemu od r. 1905, spełniając swe obowiązki nadzwyczaj sumiennie i dzięki swemu dużemu doświadczeniu przyczynia się w dużej mierze do szkolenia młodych mechaników licznikowych — — żeton srebrny.

Dyplom Nr 73 — p. Waszkowi Janowi, werkmistrzowi ruchu Okręgowej Elektrowni m. Cieszyna, pracującemu w niej od roku 1911 z wiel-

kim oddaniem, pojmując swe obowiązki poważnie i sumiennie — żeton złoty.

Dyplom Nr 74 — p. Zajdlowi Stefanowi, werkmistrzowi ruchu Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim, zatrudnionemu w niej od r. 1913, spełniającemu powierzone sobie obowiązki z wielką sumiennością i gorliwością i wykazującemu wysoki poziom fachowy — żeton złoty.

Dyplom Nr 75 — p. Zalewskiemu Antoniemu, st. elektromechanikowi Elektrowni Zgierskiej, w której pracuje od roku 1919, wykazując wielką znajomość fachu, sumienność i gorliwość w wykonywaniu obowiązków — żeton złoty.

Dyplom Nr 76 — p. Żółkiewskiemu Piotrowi, działomistrzowi kotłowni Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie, gdzie pracuje od r. 1908 z wielką gorliwością i sumiennością dla dobra i rozwoju Zakładu Elektrycznego — żeton złoty.

Obecnym na sali odznaczonym żetony i dyplomy zostały wręczone, nieobecnym zaś zostaną przesłane na ręce dyrekcyj przedsiębiorstw celem wręczenia.

D o p u n k t u 4-go. Walne Zgromadzenie przyjęło do wiadomości wykonanie budżetu za rok 1937 przewyższającego sumy preliminowane o zł 4 019,80. Przekroczenie to mieści się w ramach uchwał Walnego Zgromadzenia.

Bilans zamknięcia na dz. 31 grudnia 1937 r., zamknięty obustronnie sumą zł 91 703,23, zawiera nową pozycję w postaci „Funduszu odprawy“, a to z powodu zawarcia nowej umowy z dyrektorem Związku, poczynając od dnia 1 stycznia 1938 r. Treść zawartej umowy zostaje odczytana na Walnym Zgromadzeniu.

Rachunek wpływów i wydatków został zamknięty obustronnie sumą zł 159 386,64 i wykazuje nadwyżkę za rok ubiegły w sumie zł 15 366,84, którą dołączyliśmy do funduszu obrotowego Związku.

Sprawozdanie finansowe z działalności za r. 1937 zostało doręczone uczestnikom Walnego Zgromadzenia; zawiera ono: wykonanie budżetu za r. 1937, rachunek wydatków i wpływów, bilans na dzień 31 grudnia 1937 r., działalność funduszu wydawniczego, wykaz ulotek i plakatów wykonanych przez Związek Elektrowni Polskich w ciągu 1937 r., remanent wydawnictw Związku Elektrowni na dzień 31 grudnia 1937 r. i wreszcie wpływy i wydatki za 4 miesiące 1938 r.

Do punktu 5-go. W imieniu Komisji Rewizyjnej p. dyr. T. Jeleński odczytuje protokół treści następującej:

„Niżej podpisani członkowie Komisji Rewizyjnej, wybrani przez Walne Zwyczajne Zgromadzenie Członków Związku Elektrowni Polskich w dniu 26 maja 1937 roku, dokonali rewizji przedstawionych przez Radę Związku ksiąg rachunkowych i odnośnych dowodów kasowych za rok sprawozdawczy 1937. Bilans, obustronnie zamknięty sumą zł 91 703,23, wykazuje pozostałość funduszu obrotowego zł 18 233,04, a rachunek wpływów i wydatków, zamknięty obustronnie sumą zł 159 386,64 wykazuje nadwyżkę wpływów w sumie zł 15 366,84, doliczonych do funduszu obrotowego. Wydatkowana na cele prowadzenia Związku kwota zł 144 019,80 mieści się w ramach uchwał Walnego Zgromadzenia Członków Związku z dnia 26 maja 1937 roku.

Jednocześnie na podstawie rachunków i prowadzonych ksiąg roku 1938 Komisja stwierdziła, że w okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 1938 roku wydatkowano ogółem sumę zł 59 069,44, gdy według uchwały Walnego Zgromadzenia Rada Związku upoważniona była do wydatkowania sumy zł 46 666,65; zwiększone wydatki zostały umotywowane zwiększeniem pozycji wynagrodzenia i pensje oraz pozycji utrzymania biura, co znajduje uzasadnienie w projekcie budżetu na rok 1938, i koniecznością zapłacenia całorocznej składki do Związku Międzynarodowego.

Biorąc powyższe pod uwagę oraz stwierdziwszy zgodność liczb z księgami i dowodami Związku, Komisja Rewizyjna, stosownie do art. 24 statutu Związku, wnosi, aby Walne Zgromadzenie Członków Związku zatwierdziło przedstawiony rachunek wpływów

i wydatków za rok 1937 oraz bilans zamknięcia na dzień 31 grudnia 1937 roku i udzieliło Członkom Rady Związku absolutorium za czynności roku sprawozdawczego".

Do punktu 6-go. Na wniosek Komisji Rewizyjnej Walne Zgromadzenie zatwierdziło przedstawiony bilans Związku oraz rachunek wpływów i wydatków i udzieliło absolutorium członkom Rady za czynności roku 1937.

Do punktu 7-go. Na wniosek Rady Związku Walne Zgromadzenie postanowiło zatwierdzić budżet na rok 1938 w formie następującej:

Wydatki:

1.	Wynagrodzenia i pensje	zł	86 000,—
2.	Diety i podróże	„	12 000,—
3.	Składki do stowarzyszeń	„	9 000,—
4.	Stypendia	„	4 500,—
5.	Delegacje zagraniczne	„	6 500,—
6.	Utrzymanie biura	„	25 000,—
7.	Odznaczenie zasłużonych pracowników	„	1 000,—
8.	Propaganda	„	3 000,—
9.	Konferencje i zebrania	„	4 500,—
10.	Dział porad fachowych	„	750,—
11.	Nabycie ruchomości	„	1 750,—
12.	Nieprzewidziane wydatki	„	500,—
13.	Wydawnictwo Gospodarki	„	7 500,—
	Razem	zł	162 000,—

Wpływy:

1.	Składki członkowskie	zł	120 000,—
2.	Udział Tramkolu	„	30 000,—
3.	Różne wpływy	„	12 000,—
	Razem	zł	162 000,—

Jednocześnie Walne Zgromadzenie upoważnia Radę Związku do przekroczenia tej sumy według swego uznania do wysokości 10% w ramach osiągniętych wpływów.

Wysokość składek członkowskich pozostaje bez zmian.

Ponadto Walne Zgromadzenie upoważnia Radę Związku do wydatkowania sum w roku 1939 według zatwierdzonego budżetu na rok 1938 aż do chwili zwołania Walnego Zgromadzenia uchwalającego budżet na rok 1939.

Do punktu 8-go. Walne Zgromadzenie jednomyślnie zatwierdza kooptację członka Rady, p. dyr. Tadeusza Sułowskiego.

Do punktu 9-go. W wyniku głosowania na członków Rady zostali powołani z ramienia przedsiębiorstw publicznych: pp. dyr. Henryk Dubeltowicz z Krakowa, dyr. Alfons Hoffmann z Gródka i dyr. Kazimierz Bieliński z Gdyni; z ramienia przedsiębiorstw prywatnych: pp. dyr. Kazimierz Riegert z Białegostoku oraz dyr. Tadeusz Sułowski z Warszawy.

W ten sposób obecny skład Rady jest następujący:

inż. K. Bieliński, dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych w Gdyni,
„ J. Blay, dyrektor Elektrowni Bielsko-Biała, S. A.,
„ H. Dubeltowicz, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Krakowie,
„ J. Gosiewski, dyrektor Zakładów „Elektro" Sp. Akc.,
„ A. Hoffmann, dyrektor Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek",
„ S. Jeremicz, kierownik elektrowni w Jabłonnie,
„ S. Kozłowski, dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie,
„ J. Koźmiński, wicedyrektor Elektrowni Miejskiej w Warszawie,
„ J. Koźniewski, dyrektor Elektrowni Miejskiej w Poznaniu,
„ R. Podoski, dyrektor Śląskich Zakładów Elektrycznych w Katowicach,
„ S. Próchnik, dyrektor Elektrowni Zgierskiej,
„ K. Riegert, dyrektor Białostockiego Towarzystwa Elektrycznego,
„ K. Straszewski, dyrektor Elektrowni Okręgu Warszawskiego,
„ T. Sułowski, prezes Rady Nadzorczej Sp. Akc. „Siła i Światło",

„ W. Szczęsny, dyrektor Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Tarnopolu,

„ J. Tymowski, dyrektor Elektrowni i Tramwajów w Bydgoszczy.

Do punktu 10-go. W wyniku głosowania na członków Komisji Rewizyjnej zostali powołani: pp. dyr. Karol Wodiczko z Kutna, dyr. Zygmunt Forbert z Włocławka i dyr. Juliusz Glatman z Wilna.

Na zastępców członków Komisji Rewizyjnej wybrano: pp. dyr. Romualda Gollę z Lublina i dyr. Pawła Dombke z Cieszyna.

Do punktu 11-go. Walne Zgromadzenie upoważnia Radę Związku do wyznaczenia miejsca i czasu następnego Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia.

Wobec wyczerpania porządku obrad przewodniczący dziękuje zebranym za przybycie i posiedzenie zamyka.

Przewodniczący

(—) *H. Dubeltowicz.*

Sekretarz

(—) *K. Wodiczka.*

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI RADY ZWIĄZKU ELEKTROWNI

ZA OKRES 1937 ROKU.

Na dzień 1 styczna 1938 roku Związek Elektrowni Polskich liczył 75 członków, reprezentujących 642 060 kW mocy instalowanej i 1 845 milionów kWh rocznego obrotu energii elektrycznej. W porównaniu do stanu rzeczy na dzień 1 stycznia 1937 roku liczba członków pozostała ta sama, taki sam pozostał również stosunek liczbowy elektrowni publicznych do prywatnych (49 i 26), chociaż drobne przesunięcia odbyły się: ustąpiła ze Związku Elektrownia Miejska we Wrześni (510 kW) i skreślona została Elektrownia Miejska w Wołominie (262 kW), przystąpiły — Elektrownia Miejska w Suwałkach (1280 kW) i we Włodzimierzu (270 kW); w grupie przedsiębiorstw prywatnych ustąpiła elektrownia w Miechowie (200 kW), przystąpiła Elektrownia Okręgu Krośnieńskiego (2080 kW), należąca do Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego.

Ogólna moc instalowana zrzeszonych w Związku przedsiębiorstw zwiększyła się o 10,7%, a obrót energii o 39,9%.

Jeżeli chodzi o rodzaj elektrowni, nazywanych w statystyce urzędowej zawodowymi, — reprezentujemy 87% mocy instalowanej i 90% obrotu energii wszystkich elektrowni zawodowych.

Przejdźmy teraz do wyników działalności za rok ubiegły naszych głównych ośrodków pracy elektryfikacyjnej. Zacznijmy od kapitału prywatnego.

Zakłady „Elektro" w Łaziskach Górnych, o mocy instalowanej 87 100 kW, więcej nad połowę wyprodukowanej energii zużywają na własne potrzeby, na użytek własnych fabryk elektrochemicznych, resztą zasilają przemysł górnośląski; ilość energii oddanej innym elektrowniom w roku 1937 w porównaniu do roku poprzedniego zwiększyła się ze 127 milionów do 181 milionów kWh; ogólnie biorąc Zakłady „Elektro" zwiększyły produkcję swą o 27,6%, osiągnęły wpływy ze sprzedaży energii elektrycznej o 8,6% większe.

Śląskie Zakłady Elektryczne, posiadające elektrownię o mocy instalowanej 76 000 kW, miały obrót zwiększony o 17,8% w porównaniu do roku 1936, a wpływy zwiększone o 16,0%. Śląskie Zakłady Elektryczne należą do przedsiębiorstw, które prowadzą na większą skalę wymianę energii. Gdy w roku 1936 pobrały z innych elektrowni 119 milionów kWh i wyprodukowały we własnych zakładach 107 milionów kWh, to w roku 1937 pobór energii z innych elektrowni wynosił 123 milionów, tj. mniej więcej na tym samym poziomie, natomiast własna wytwórczość wyniosła 151 milionów kWh, czyli zwiększyła się o 29%.

Koncern „Siła i Światło", rozporządzający mocą instalowaną 65 150 kW, wykazał się zwiększeniem obrotu energii o 25,2%, a wpływów — o 18,2%. Specjalnie ożywioną działalność wykazała Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Dąbrowskim, należąca do koncernu, gdyż powiększyła zarówno wytworczość swą własną z 45 do 56 milionów kWh, jak również pobór energii z zakładów obcych z 13 do 26 milionów kWh.

Elektrownia Okręgu Warszawskiego, należąca w większości do kapitału angielskiego, reprezentująca moc 32 750

kW, zwiększyła produkcję o 37,1%, a wpływy o 26% w porównaniu do roku poprzedniego. Elektrownia połączyła się kablem z Elektrownią Miejską w Warszawie celem wspólnej dostawy prądu na użytek węzła kolejowego w Warszawie; na razie wymiana energii odbywa się w skromnych ilościach, nie przekraczając 1½ miliona kWh.

Koncern elektrowni kapitału belgijskiego, grupujący elektrownie w Białymstoku, Częstochowie, Kielcach, Piotrkowie i Radomiu, o mocy ogólnej 37 124 kW, zwiększył swą produkcję energii o 15,5%, wpływy zaś zwiększyły się o 10,7%.

Elektrownia w Borysławiu, należąca do Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego, o mocy 11 200 kW, wykazała się w roku ubiegłym zwiększeniem produkcji o 2,5% i zmniejszeniem wpływów również o 2,5%.

Spośród ugrupowań kapitału prywatnego wszystkie więc przedsiębiorstwa wykazały się zwiększeniem produkcji lub obrotu energii, ale wzrost wpływów okazał się mniejszy od wzrostu energii oddanej, co by wskazywało na rozszerzenie zbytu energii kosztem ceny za wyprodukowaną kilowatogodzinę.

Główne ośrodki elektryfikacyjne kapitału publicznego: Elektrownia w Warszawie powiększyła obrót energii o 25%, wpływy o 10,9%. Elektrownia Warszawska rozszerza zakres propagandy sprzedaży energii, likwiduje tak zwane „blokstacje", wprowadziła inny system taryfikacyjny. Teren stolicy jest bardzo pojemny pod względem elektryfikacyjnym, obrót energii stale wzrasta i może być raczej obawa ze strony elektrowni o podołanie w zapotrzebowaniu energii aniżeli o nasycenie rynku.

Elektrownia w Poznaniu, o mocy 30 000 kW, wytworzyła prądu o 8,1% więcej, osiągając wpływy zwiększone o 2,6%.

Elektrownia we Lwowie, o mocy 25 100 kW, wykazała się zwiększeniem produkcji o 8,4% i wpływów o 7,0%; z elektrownią we Lwowie związany jest organizacyjnie Zakład Elektryczny Okręgu Lwowskiego, który w roku ubiegłym zwiększył swą sprzedaż energii o 19,8%, a wpływy osiągnął o 12,4% większe.

Elektrownia w Krakowie, o mocy 15 700 kW, zwiększyła obrót energii o 16,9%, a wpływy o 2,7%. Elektrownia,

jak wiadomo, współpracuje z Jaworznickimi Zakładami, pobierając stamtąd prąd na użytek miasta, i w roku ubiegłym zwiększyła pobór o 2,1 miliona kWh w porównaniu do roku poprzedniego, a własną wytwórczość zwiększyła o 4,2 miliona kWh.

Elektrownia w Wilnie, o mocy 8 500 kW, wyprodukowała prądu o 15,0% więcej, wpływy osiągnęła o 3,7% większe.

Grupa elektrowni pomorskich, zrzeszonych w naszej organizacji, do której zaliczamy elektrownie: „Gródek", w Bydgoszczy, Toruniu, Tczewie i Związek Elektryfikacyjny Chełmno—Świecie—Toruń, reprezentująca ogółem moc instalowaną 30 980 kW, wykazała w roku ubiegłym zwiększenie obrotu energii o 24,7% i zwiększenie wpływów o 10,3%.

Jak widzimy, wśród ugrupowań kapitału publicznego zachodziły te same zjawiska co i w elektrowniach kapitału prywatnego: produkcja lub obrót energii w roku ubiegłym wzrosły, wpływy wzrastały w znacznie mniejszym stopniu, przeciętna osiągana cena za prąd obniżała się.

Jeszcze jedno oświetlenie na sytuację elektrowni zawodowych rzucimy, przytaczając wyniki 38 zakładów elektrycznych, najbardziej znanych w Polsce, a zrzeszonych w organizacji; w liczbach tych nie mieszczą się ani Zakłady „Elektro" w Łaziskach Górnych, ani Mościce, które przeważną część energii zużywają na własne potrzeby, ani też Elektrownia Łódzka, znajdująca się poza obrębem naszej organizacji. Elektrownie, o których mowa, reprezentują ogółem 441 250 kW mocy instalowanej, co w odniesieniu do mocy elektrowni zawodowych, podawanych przez statystykę Ministerstwa Przemysłu i Handlu, bez udziału Zakładów „Elektro", stanowią prawie 80,4% i reprezentują 1 041 milionów kWh rozporządzalnej energii, co w stosunku do liczb podawanych przez statystykę Ministerstwa czyni 82,9% ogólnego obrotu rozporządzalnego.

Jak widzimy zatem, wybrane elektrownie mogą charakteryzować ogólną sytuację elektrowni zawodowych.

Porównując wyniki eksploatacyjne w 1937 r. do 1936 r. dla tych elektrowni, dochodzimy do wniosku, że ruch inwestycyjny w 1937 roku był minimalny, przybyła zaledwie jedna turbina o mocy 25 000 kW w Elektrowni Warszawskiej, że ogółem energia rozporządzalna w 1937 r. zwięk-

szyła się o 19,7%, wpływy zaś za sprzedaną energię zwiększyły się o 12%, stąd przeciętna osiągnięta cena za 1 kWh energii spadła z 12,5 gr do 11,6 gr, tj. obniżyła się o dalsze 7,2%.

Co do liczb najbardziej charakterystycznych należy nadmienić, że elektrownie publiczne miały przeciętnie w roku ubiegłym 1 925 godzin użytkowania mocy instalowanej, wówczas gdy elektrownie prywatne — 2 750. Przeciętna osiągnięta cena za 1 kWh rozporządzalnej energii w elektrowniach publicznych wynosiła 17,8 gr, wówczas gdy w prywatnych elektrowniach 7,7 gr.

Ogółem rozważane przez nas elektrownie w roku ubiegłym osiągnęły wpływów, okrągło licząc, 121 milionów zł.

Proces obniżenia się przeciętnej osiągalnej ceny za rozporządzalną kilowatogodzinę jest w Polsce powszechny. Może słuszniejszy byłby sprawdzian ceny za sprzedaną kilowatogodzinę aniżeli za rozporządzalną i to, powiedzmy, dla poszczególnych kategoryj odbiorców, jednak dla braku dokładnych cyfr statystycznych zmuszeni jesteśmy posługiwać się jednostkami zastępczymi.

Na zeszłorocznym Zgromadzeniu przedstawiliśmy wykres osiągniętych przeciętnych cen w latach 1929 — 1936; dodając do tego dane statystyczne z roku 1937, stwierdzić należy jeszcze raz, że w okresie od 1929 roku ceny stale obniżają się.

W jakim stopniu fakt ten wpływa na rentowność przedsiębiorstwa, na dokonywanie odpisów czy to amortyzacyjnych, czy też koniecznych rezerw, może wykazać jedynie ścisła analiza zamknięć rachunkowych. W tej chwili jesteśmy pod wrażeniem poprawy koniunktury, gdyż zarówno wytwórczość jak i wpływy rosną. Niesposób jednak zakończyć przeglądu sytuacji wielką radością, gdy sąsiedzi nasi, Niemcy i Czechosłowacja, wykazują poprawę pod względem produkcji wyższą aniżeli nasza, kiedy w zestawieniu produkcji za lata 1929 — 1936 Polska wykazuje zwyżkę 2,5%, a Czechosłowacja 6,3%, Niemcy zaś 34,7%.

Na dobro naszej polityki elektryfikacyjnej trzeba zapisać śmielsze wkroczenie państwa w budowę sieci przesyłowych i wykorzystanie źródeł energii wodnej w Rożnowie.

Jeżeli chodzi o ustosunkowanie się do ogólnej polityki elektryfikacyjnej w kraju, to wyraz temu daliśmy na zjeździe we Lwowie i uchwały zjazdowe są naszym programem; są tam uchwały z dziedziny ogólnej polityki elektryfikacyjnej, ustawodawstwa elektrycznego i podatkowego, wytwarzania prądu, przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej, taryfikacji, propagandy i organizacji przedsiębiorstw. Uchwały te będą jeszcze aktualne przez szereg lat.

Zapytani przez czynniki rządowe na temat racjonalności zaciągania pożyczek na cele elektryfikacyjne kraju, wypowiedzieliśmy pogląd, iż przy podejmowaniu decyzyj na temat pożyczek inwestycyjnych pierwszeństwo powinno być oddane potrzebom elektryfikacji, a nie przemysłowi elektrotechnicznemu, gdyż zwiększenie mocy instalowanej, gospodarczo uzasadnionej, powoduje stałe zwiększenie zatrudnienia w przemyśle elektrotechnicznym. Czym więcej posiadać będziemy mocy instalowanej w naszych elektrowniach, tym więcej będzie utrwalał swe pozycje przemysł elektrotechniczny.

Na tym zakończymy rozważania co do ogólnej sytuacji elektryfikacyjnej w kraju i przejdziemy do spraw organizacyjnych.

Pragniemy w pierwszej kolejności wymienić prace na terenie międzynarodowym.

Związek nasz prowadzi międzynarodowe biuro badań nad propagandą i zastosowaniem elektryczności. Przez swą rzetelną i pełną inicjatywy pracę zdobyliśmy uznanie Związku Międzynarodowego i poszczególnych związków narodowych. Do Komitetu Związku Międzynarodowego wchodzimy przez udział pp. K. Straszewskiego i M. Kuźmickiego, do Komitetu Taryfowego przez udział pp. K. Straszewskiego i S. Gołębiowskiego. W roku 1939 ma się odbyć kongres międzynarodowy we Włoszech, z tego więc tytułu zabiegamy o należyte zorganizowanie sekcji V, której prowadzenie nam powierzono. W tym celu delegowaliśmy p. inż. S. Gołębiowskiego do szeregu państw europejskich, by bezpośrednio nawiązać kontakt z referentami na kongres międzynarodowy i przygotować przedwstępną konferencję w Brukseli. Dowodem zaufania, o którym wspominaliśmy, był fakt, że na konferencję w Brukseli,

zainicjowaną przez nas, zjechało około 20 delegatów poszczególnych związków narodowych, że trzecia już z kolei inicjatywa polska spotkała się ze szczerą radością wśród specjalistów europejskich, że wynik konferencji dał pozytywne rezultaty w postaci omówienia aktualnych zagadnień z dziedziny propagandowej i zgłoszenia 17 referatów na kongres międzynarodowy.

Na konferencji Taryfowej w Arnhem, zorganizowanej przez Związek Elektrowni Holenderskich, delegacja nasza wzięła czynny udział w dyskusjach na podstawie przygotowanych uprzednio materiałów przez p. inż. K. Kopeckiego. Tam właśnie mogliśmy stwierdzić, że nasze prace taryfikacyjne są daleko zaawansowane i budzą zainteresowanie nawet takich krajów, jak Szwajcaria i Holandia.

Braliśmy również udział przez delegata naszego p. Orskiego z Krakowa w międzynarodowej Konferencji Walki z zakłóceniami radiowymi w Brukseli. Zagadnienie powyższe staje się coraz bardziej palące u nas w kraju i dlatego pragniemy opracować program działania w warunkach polskiej rzeczywistości.

Biuro Związku naszego na skutek inicjatywy Związku Elektrowni Rumuńskich zorganizowało wysłanie 5 referatów polskich na Zjazd Elektrowni Rumuńskich w Czerniowcach i wzięło udział w zjeździe przez delegację pp. prezesa K. Straszewskiego i inż. S. Gołębiowskiego. Wreszcie zgłosiliśmy dwa referaty na Kongres Energetyczny w Wiedniu, który ma się odbyć w końcu sierpnia r. b. pod egidą Biura Międzynarodowej Konferencji Energetycznej w Londynie.

Prace organizacyjne na terenie wewnętrznym ujawniły się w konferencjach propagandowo-taryfowych i licznikowych oraz w pracach niedawno powołanego do życia Komitetu Sieciowego.

Jak już podkreślano w sprawozdaniu zeszłorocznym, działalność propagandowa zrzeszonych elektrowni nabrała charakteru stałej, konsekwentnie prowadzonej akcji. W roku ubiegłym po raz pierwszy ustalono program wspólnej akcji na cały rok z góry i program ten mniej lub więcej dokładnie wykonano; w roku bieżącym powtarzamy program zeszłoroczny.

Wyniki propagandy są na ogół pomyślne, sprzedaż aparatów osiąga coraz poważniejsze wyniki liczbowe, w szczególności wskutek działalności Elektrowni Miejskiej w Warszawie, która, jak wiadomo, dopiero od zeszłego roku wprowadziła nowoczesną taryfikację i rozpoczęła propagandę. Reklama prasowa elektrowni stołecznej oddziaływa nie tylko w stolicy, ale pomaga również tym elektrowniom, do których sięga stołeczna prasa.

W roku sprawozdawczym po raz pierwszy spróbowano zorganizować wspólną akcję propagandy na rzecz lepszego oświetlenia. Akcję tę poparły fabryki armatur oświetleniowych i częściowo fabryki żarówek. Tak, na przykład, jedna z fabryk żarówek dostarczyła bezpłatnie pewną ilość luksomierzy bardzo pomocnych przy akwizycji lepszego oświetlenia.

W czerwcu roku 1937 odbyła się w Katowicach konferencja inżynierów pracujących w działach propagandy i taryf. Na porządku obrad tej konferencji znalazły się następujące sprawy: współpraca z instalatorami i drobnym kupiectwem, współpraca z architektami, wielkie kuchnie elektryczne, z praktyki propagandy gotowania elektrycznością, kalkulacja porównawcza napędu silnikami spalinowymi i elektrycznością, obsługa większych odbiorców przemysłowych, taryfy dla rzemiosł itp.

W konferencji wzięło udział 26 osób reprezentujących 15 elektrowni, a wyniki tej konferencji ogłoszono w drukowanym sprawozdaniu, obejmującym 84 strony tekstu redakcyjnego.

Następna konferencja odbędzie się jeszcze w bieżącym miesiącu w Warszawie. Jednym z ważniejszych punktów porządku obrad jest zagadnienie elektryfikacji rzemiosła i drobnego przemysłu, omawianych w referatach, przygotowanych przez członków Komitetu Propagandowo-Taryfowego w ciągu ostatnich miesięcy. Na zbliżającej się konferencji będą wprowadzone, jako nowość, komunikaty informacyjne od przemysłu, w których nasze wytwórnie poinformują uczestników konferencji o nowych konstrukcjach.

W dbałości o doskonalenie personelu wydziałów propagandy i taryf w elektrowniach Komitet Propagandowo-Taryfowy przy współpracy z p. prezesem A. Hoffmannem

współdziała, względnie organizuje odpowiednie kursy. Ostatnio w pierwszych dniach kwietnia odbył się w Gródku trzydniowy kurs dla akwizytorów i sprzedawców, a w połowie sierpnia organizujemy, również w Gródku, kurs dla instruktorek gotowania.

Wyrazem postępu prac nad unowocześnieniem taryf będzie przygotowywany przez biuro Związku zbiór taryf. Powyższy zbiór opracowany jest na podstawie ankiety rozpisanej przez Związek Elektrowni w styczniu roku bieżącego i zestawiony w sposób jednolity, przy użyciu specjalnego systemu klasyfikacji i jednolitego słownictwa. Należy przypuszczać, że wydawnictwo okaże się pożyteczne dla wszystkich, którzy mają do czynienia z zagadnieniami taryfikacyjnymi.

Konferencja Licznikowa odbyła się w dniach 7—8 stycznia 1938 r. pod hasłem omówienia urządzeń laboratoryjnych licznikowych w elektrowniach. Na konferencję zjechało 53 osoby, reprezentujące 29 elektrowni. Świadczy to wybitnie o pogłębieniu prac przez Komitet Licznikowy i o większym zainteresowaniu ze strony zrzeszonych przedsiębiorstw. Na konferencji przedyskutowano 15 referatów fachowych, ponadto wyświetlono film o produkcji seryjnej licznika jednofazowego. Sprawozdanie z prac konferencyjnych ogłoszono drukiem o zawartości 103 strony tekstu redakcyjnego i rozesłano członkom Związku.

Obecnie Komitet Licznikowy pracuje nad przygotowaniem następnej konferencji poświęconej zagadnieniu liczników specjalnych i zegarowych, oraz nad przygotowaniem publikacyj w sprawie transportu liczników i połączeń liczników na sieciach wysokiego napięcia.

Komitet Sieciowy został powołany do życia w początkach roku bieżącego pod przewodnictwem p. inż. Gieszczykiewicza. Zapraszając elektrownie do współpracy w Komitecie przestrzegaliśmy zasady, aby weszli doń bezpośredni kierownicy działów sieciowych w elektrowniach, aby w ten sposób prace Komitetu były najbardziej rzeczowe i twórcze. Po przygotowaniu materiału dyskusyjnego zamierzamy w końcu roku bieżącego zwołać ogólną konferencję sieciową i zaprosić na nią przedstawicieli wszystkich zrzeszonych przedsiębiorstw, jak to zresztą robimy na innych konferencjach. Komitet Sieciowy pracuje

nad sposobami przyłączeń w sieciach niskiego napięcia, uwagami do nowelizacji państwowych przepisów na przyłącza, nad warunkami postępowania administracyjnego przy budowie sieci oraz nad sposobami regulacji napięcia w sieciach niskiego napięcia.

Z dziedziny wydawniczej Związek Elektrowni poza pracami propagandowymi w postaci czasopisma „Elektryczność w Domu", które nadal utrzymuje się w nakładzie 100 000 egzemplarzy, wydrukował 8 rodzajów ulotek na temat żelazka, imbryka i światła elektrycznego oraz 4 rodzaje plakatów; wydawnictwa te odsprzedajemy zrzeszonym przedsiębiorstwom po cenie kosztu własnego. Ponadto wydrukowaliśmy broszurę „Dlaczego i jak gotować elektrycznością"; broszura ta szybko znajduje nabywców.

Z naszych zamierzeń wydawniczych na najbliższą przyszłość należy podkreślić powtórzenie w nowej redakcji wydawnictwa pod tytułem „Urządzenia elektryczne w domu" i odnowienie wydawnictwa „Gospodarka Elektryczna w Polsce".

Dział handlowy Związku — jako odrębna jednostka prawna pod nazwą „Polskie Elektrownie" — rozwija się nadal pomyślnie i wzmacnia swe podstawy finansowe. Obroty z roku ubiegłego osiągnęły najwyższą kwotę ze wszystkich lat działalności Spółdzielni i wyniosły ponad 4 miliony złotych. Tak pomyślny wynik otrzymano przez dobrą akwizycję, konkurencyjne ceny i pilnowanie terminu wykonania dostaw. Największe obroty dokonano miedzią i kablami (ponad 2 miliony zł), z kolei idą dostawy przewodów (ponad 400 tysięcy zł), żarówek (275 tysięcy zł), słupów impregnowanych, liczników itd. Jak wielki jest zakres dostaw Spółdzielni, świadczyć może liczba pozycyj magazynu Spółdzielni, wynosząca przeszło 700 gatunków towaru.

Korzyści, jakie osiągają elektrownie z dostaw Spółdzielni, są dość interesujące, szczególniej dla średnich i małych elektrowni, gdyż, płacąc ceny konkurencyjne z oszczędności zdobytych na dostawach, potrafią pokryć składki członkowskie do Związku Elektrowni.

Liczba udziałowców działu handlowego stale wzrasta: w roku ubiegłym przystąpiły do Spółdzielni Elektrownia

Miejska w Poznaniu, Radomskie Towarzystwo Elektryczne, Elektrownia Miejska w Lublinie, Elektrownia Maurycego hr. Potockiego w Jabłonnie i Spółdzielnia „Sami Sobie" w Milanówku.

Z tytułu prowadzenia wspólnego biura Spółdzielni i Związku Elektrowni Spółdzielnia ponosi część uposażenia dyrektora Związku w sumie zł 12 000 w stosunku rocznym i ze względów statutowych przekazuje 15% osiągniętej nadwyżki na rzecz Związku Elektrowni, co w roku 1937 stanowiło kwotę zł 12 665,67.

Koszty prowadzenia Spółdzielni nie przekroczyły w roku ubiegłym 5% w stosunku do dokonanych obrotów.

Sprawy asekuracyjne przedsiębiorstw elektrownianych są skoncentrowane w towarzystwie „Opieka Ubezpieczeniowa", które uzyskało prawo maklera ubezpieczeniowego. Towarzystwo powyższe zostało zorganizowane przez koncern elektryfikacyjny „Siła i Światło" łącznie ze Związkiem Przedsiębiorstw Komunikacyjnych w Polsce i podejmuje się roli życzliwego obrońcy interesów elektrowni należących do naszego Związku. Fakt zjednoczenia portfelu polis elektrycznych, sięgających 113 milionów zł, w jednej ręce daje możność wpływu na szybką i sprawną likwidację strat asekuracyjnych.

Wzorem lat ubiegłych Związek prowadzi akcję stypendialną, wyznaczając po jednym stypendium dla Politechnik Warszawskiej, Lwowskiej i Gdańskiej. Stypendystami Związku byli: p. Jakub Tomaszewicz z Politechniki Warszawskiej, p. Edmund Wagner z Politechniki Gdańskiej i p. Stanisław Wajda z Politechniki Lwowskiej.

Trzeba zaznaczyć, że od czasu wprowadzenia akcji stypendialnej przez Związek Elektrowni upłynęło lat 12, że w tym czasie wypłacono ogółem zwrotnych stypendiów na sumę zł 47 792,25 i że przyczyniono się do ukończenia studiów akademickich 16 inżynierów.

Trzeba również podkreślić, że stypendyści Związku poczuwają się do obowiązku zwrotu pobranych sum i w tej chwili mamy zwrotów na sumę zł 3 690, kwotę zaś 2 250 złotych spisaliśmy na straty ze względu na przedwczesną śmierć jednego z byłych stypendystów.

Do zbadania wniosków o odznaczenia zasłużonych pracowników, co jest stosowane u nas od szeregu lat, została powołana Komisja Kwalifikacyjna, w skład której weszli pp.: dyr. P. Dombke z Cieszyna, dyr. R. Golla z Lublina i dyr. J. Morawski z Tczewa. W roku bieżącym zgłoszono ogółem 32 kandydatury z 21 przedsiębiorstw zrzeszonych. Po zapoznaniu się z nadesłanymi kandydaturami Komisja postanowiła w decyzjach swoich kierować się następującymi przesłankami:

a) uznać za ważniejszy dział ruchu, a nie pomocnicze, jak administracyjny, licznikowy, handlowy itp.

b) dążyć do ograniczenia ilości żetonów przyznanych jednemu przedsiębiorstwu niezależnie od tego, jak wielkie to przedsiębiorstwo jest w rzeczywistości.

Na podstawie powyższych przesłanek Komisja Kwalifikacyjna zwróciła się do Rady Związku o przyznanie 5 żetonów złotych i 7 żetonów srebrnych. Ogółem liczba 12 odznaczeń jest już bardzo bliska 15-tu przewidzianych jako maximum w statucie odznaczeń zasłużonych pracowników.

Wniosek Komisji Kwalifikacyjnej został całkowicie zatwierdzony przez Radę Związku.

Kończąc sprawozdanie pragniemy zaznaczyć, że w okresie od ostatniego zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Rada Związku odbyła 7 posiedzeń, Prezydium zaś Związku z reguły odbywa posiedzenia swe co miesiąc.

O posiedzeniach władz Związku i działalności biura członkowie Związku byli informowani za pośrednictwem biuletynów organizacyjnych i okólników.

W myśl starszeństwa i ustalonej formuły odnawiania składu Rady Związku spośród członków Rady ustępują pp.: H. Dubeltowicz z Krakowa, A. Hoffmann z Gródka, M. Günther z Mościc, reprezentujący przedsiębiorstwa publiczne, oraz pp. ś. p. I. Bereszko z Sosnowca i K. Riegert z Białegostoku, reprezentujący przedsiębiorstwa prywatne.

Korzystając z uprawnień statutu, Rada Związku na miejsce śp. I. Bereszki kooptowała p. prezesa T. Sułowskiego z Warszawy i zwraca się do Walnego Zgromadzenia o zatwierdzenie tej kooptacji.

Statut Związku nie zawiera zastrzeżeń co do możności ponownego wyboru tych osób, jedynie uchwała Walnego Zgromadzenia krępuje co do ponownego wyboru p. inż. M. Günthera, a to z tego tytułu, że na Walnym Zgromadzeniu nie rozporządza on 4 głosami.

Komisja Rewizyjna wybierana jest corocznie w całym składzie.

O gospodarce finansowej poinformuje Panów szczegółowo Komisja Rewizyjna.

Przedstawiając powyższe sprawozdanie z działalności za rok administracyjny 1937, a 18-ty rok kolejny istnienia naszej organizacji, Rada Związku wnosi o przyjęcie sprawozdania do zatwierdzającej wiadomości.

ODZNACZENI PRACOWNICY ZRZESZONYCH PRZEDSIĘBIORSTW.

Celem wyrażenia uznania za wytrwałą, gorliwą i owocną pracę zawodową w przemyśle elektrownianym, a przez to zachęcenia młodych pracowników elektrowni do takiej pracy i wzmocnienia łączności z przedsiębiorstwami, w których są zatrudnieni, Związek Elektrowni Polskich corocznie wyróżnia najbardziej zasłużonych pracowników elektrowni. Wyróżnienie polega na przyznaniu przez Radę Związku złotego lub srebrnego żetonu; odznaczony pracownik otrzymuje od Związku prócz żetonu dyplom, w którym prezes i dyrektor Związku podpisami swymi stwierdzają przyznanie żetonu danej osobie.

Corocznie może być nadanych najwyżej 15 żetonów. Żetony mogą być przyznawane wszystkim kategoriom pracowników, a więc zarówno pracownikom technicznym, jak handlowym i administracyjnym bez względu na zajmowane przez nich stanowiska, z wyjątkiem jednak dyrektorów i tych osób, które z tytułu swego stanowiska mogą zastępować dyrektorów; warunkiem niezbędnym do otrzymania żetonu jest 15 lat wzorowej pracy w tym samym przedsiębiorstwie.

Kandydatury do odznaczeń badane są przez Komisję Kwalifikacyjną i zatwierdzane przez Radę Związku.

Oto lista odznaczonych pracowników:

Nazwisko i imię	Elektrownia — Stanowisko	Rodzaj odznaczenia	Rok nadania odznaczenia
BARYS JAN	naczelnik biura sprzedaży prądu Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie	żeton złoty	1932
BIŃCZYCKI KASPER	magazynier Elektrowni Miejskiej w Krakowie	żeton złoty	1934
BOBEK ADAM	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Wilnie	żeton srebrny	1931
BUDREWICZ WACŁAW	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Wilnie	żeton srebrny	1929
CHŁOST MIKOŁAJ	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Rzeszowie	żeton srebrny	1929
CILKOWSKI BRUNON	kierownik sieci elektrycznej Elektrowni Miejskiej w Tczewie	żeton srebrny	1938
DOBROWOLSKI JAN	starszy majster działu kablowego w Miejskich Zakładach Elektrycznych we Lwoie	żeton złoty	1931

DROŹDZIEWICZ RUDOLF	monter Elektrowni Miejskiej w Krakowie	żeton złoty	1930
DZIÓBCZYŃSKI STANISŁAW	starszy maszynista Elektrowni Miejskiej w Koninie	żeton srebrny	1936
ERM EDMUND	dozorca tablicy rozdzielczej Zakładów „Elektro" w Łaziskach Górnych	żeton złoty	1937
FURS WACŁAW	elektryk tablicowy Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton srebrny	1938
FURTAK LUDWIK	starszy maszynista Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego w Borysławiu	żeton srebrny	1938
GÓRA MARCIN	palacz Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton złoty	1930
GRÜNER PAWEŁ	mistrz elektryczny w Śląskich Zakładach Elektrycznych	żeton złoty	1934
HOCH EDWARD	kierownik podstacji w Elektrowni Okręgu Warszawskiego	żeton złoty	1935
JACKOWIAK MARCIN	maszynista Elektrowni Miejskiej w Poznaniu	żeton złoty	1936

Nazwisko i imię	Elektrownia — Stanowisko	Rodzaj odznaczenia	Rok nadania odznaczenia
JAKUBECKI LEON	maszynomistrz Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie	żeton złoty	1934
JARCZEWSKI KAZIMIERZ	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Gnieźnie	żeton srebrny	1929
JAROTA PIOTR	palacz w związku Elektryfikacyjnym Międzykomunalnym Województwa Warszawskiego „ZEMWAR"	żeton srebrny	1930
JAUERNIK JULIUSZ	starszy monter sieci w Śląskich Zakładach Elektrycznych	żeton srebrny	1937
JEZDYŃSKI FRANCISZEK	inspektor sieci Elektrowni Miejskiej w Krakowie	żeton złoty	1930
KALETA JÓZEF	starszy palacz Elektrowni w Kielcach	żeton srebrny	1938
KALINA IGNACY	monter Towarzystwa Elektrycznego Okręgu Częstochowskiego	żeton srebrny	1934
KAMIŃSKI FAUSTYN JAN	starszy mechanik Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton złoty	1937

KASPRZYK KAZIMIERZ	starszy palacz Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego w Borysławiu	żeton srebrny	1938
KLIMECKI STANISŁAW	majster Elektrowni Tramwajów Miejskich w Warszawie	żeton srebrny	1932
KLIMOŃCZYK PIOTR	starszy monter Elektrowni Miejskiej w Krakowie	żeton złoty	1935
KOCIENIEWSKI STANISŁAW	starszy monter Elektrowni Miejskiej w Bydgoszczy	żeton srebrny	1932
KOENIG ROMUALD	inspektor sieci Elektrowni Miejskiej w Poznaniu	żeton złoty	1936
KOMAN JÓZEF	maszynista Międzykomunalnego Zakładu Elektrycznego w Wadowicach	żeton srebrny	1936
KONIOR MICHAŁ	werkmistrz Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Krakowskim	żeton złoty	1929
KOZIARSKI JAN	ślusarz Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton srebrny	1937
KRZYSZTOFOWICZ JÓZEF	palacz Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie	żeton złoty	1935

Nazwisko i imię	Elektrownia — Stanowisko	Rodzaj odznaczenia	Rok nadania odznaczenia
KUBERA JAN	mistrz Elektrowni Miejskiej w Toruniu	żeton srebrny	1937
KUCHARCZYK STANISŁAW	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Krakowie	żeton złoty	1930
KWINTOWSKA ANIELA	zastępczyni kierownika biura sprzedaży prądu Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Krakowskim	żeton srebrny	1938
LASOTA JAN	starszy monter sieci wysokiego napięcia Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton złoty	1937
LECH STANISŁAW	starszy monter Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie	żeton złoty	1931
LUBELSKI STANISŁAW	mistrz instalacji elektrycznej sieci napowietrznej Elektrowni Miejskiej w Gnieźnie	żeton srebrny	1933
ŁAMACZ JÓZEF	werkmistrz w Elektrowni Okręgowej m. Cieszyna	żeton złoty	1931

ŁAZIK IZYDOR	mistrz maszynowy w Śląskich Zakładach Elektrycznych	żeton złoty	1933
MAJEWSKI STANISŁAW	starszy maszynista Elektrowni w Kielcach	żeton srebrny	1935
MALINOWSKI WINCENTY	starszy monter Elektrowni Wydziału Powiatowego w Kutnie	żeton srebrny	1935
MORTAS WINCENTY	majster monterski Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim	żeton złoty	1932
OKRÓJ ANTONI	starszy monter w Radomskim Towarzystwie Elektrycznym	żeton srebrny	1936
PACHA EMIL	starszy palacz Zakładów „Elektro" w Łaziskach Górnych	żeton złoty	1938
PALT WILHELM	starszy palacz Zakładów „Elektro" w Łaziskach Górnych	żeton złoty	1937
PIECHUTA JAN	mistrz kotłowy w Śląskich Zakładach Elektrycznych	żeton złoty	1936
RĄPALSKI WINCENTY	podmistrz Elektrowni Miejskiej w Bydgoszczy	żeton srebrny	1932
REINECKE AUGUST	werkmistrz w Śląskich Zakładach Elektrycznych	żeton złoty	1931

Nazwisko i imię	Elektrownia — Stanowisko	Rodzaj odznaczenia	Rok nadania odznaczenia
RUTKOWSKI JULIAN	starszy monter Elektrowni Miejskiej w Bydgoszczy	żeton srebrny	1931
SCHLESINGER JULIAN	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Krakowie	żeton złoty	1932
SKRZYPCZYK JERZY	mistrz kotłowni w Śląskich Zakładach Elektrycznych	żeton złoty	1935
SOUKUP JAN	inkasent Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Przemyślu	żeton srebrny	1929
STAHL EDWARD	starszy precyzyjny mechanik działu liczników w Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton srebrny	1938
STANKIEWICZ WŁADYSŁAW	werkmistrz w Towarzystwie Elektrycznym Okręgu Częstochowskiego	żeton srebrny	1931
STASZAK MACIEJ	palacz w Elektrowni Miejskiej w Inowrocławiu	żeton srebrny	1933

SUŁKOWSKI BOLESŁAW	starszy monter i kierownik robót kablowych Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton złoty	1933
SZRÖDER PAWEŁ	starszy monter Elektrowni Miejskiej w Toruniu	żeton złoty	1929
SZTERCBACH KAROL	starszy monter Elektrowni Tramwajów Miejskich w Warszawie	żeton złoty	1929
SZYMAŃSKI ANDRZEJ	starszy maszynista w Radomskim Towarzystwie Elektrycznym	żeton srebrny	1936
TEJSZERSKI WŁADYSŁAW	kierownik działu liczników Elektrowni Miejskiej w Wilnie	żeton srebrny	1932
WASZEK WINCENTY	inspektor maszyn i kotłów Elektrowni Miejskiej w Bielsku-Białej	żeton złoty	1932
WASZKO JAN	werkmistrz ruchu w Elektrowni Okręgowej m. Cieszyna	żeton złoty	1938
WEBER MAKSYMILIAN	palacz Kujawskiej Elektrowni Okręgowej we Włocławku	żeton srebrny	1934
WIĘCKOWSKI STANISŁAW	maszynista Miejskich Zakładów Siły, Światła i Wody w Gnieźnie	żeton srebrny	1934

Nazwisko i imię	Elektrownia — Stanowisko	Rodzaj odznaczenia	Rok nadąnia odznaczenia
WODICZKO KLEMENS	starszy elektromonter w Okręgowym Zakładzie Elektrycznym m. Kalisza	żeton złoty	1936
WOLAŃSKI MARIAN	maszynomistrz Miejskiego Zakładu Elektrycznego w Przemyślu	żeton srebrny	1932
WOLFF BERNARD	werkmistrz Elektrowni Miejskiej w Tczewie	żeton srebrny	1934
WYGNANIEC PIOTR	starszy palacz Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie	żeton złoty	1930
ZAJDEL STEFAN	werkmistrz ruchu Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim	żeton złoty	1938
ZALEWSKI ANTONI	starszy elektromechanik w Elektrowni Zgierskiej	żeton złoty	1938
ZAWADZKI JAN	palacz Elektrowni Miejskiej w Warszawie	żeton złoty	1930

ZIELIŃSKI STANISŁAW	nadmonter Elektrowni Miejskiej w Inowrocławiu	żeton srebrny	1934
ZIENIEWICZ JÓZEF	monter Elektrowni Tramwajów Miejskich w Warszawie	żeton srebrny	1935
ŻÓŁKIEWSKI PIOTR	działomistrz kotłowni Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie	żeton złoty	1938

POLSKIE ELEKTROWNIE

spółdzielnia z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Al. Róż 16.

Instytucja powstała z inicjatywy Związku Elektrowni Polskich w myśl art. 3 statutu Związku i została zarejestrowana jako osoba prawna w Sądzie Okręgowym w Warszawie dnia 22 września 1925 roku pod Nr 680 tomu IV.

Zatwierdzony statut Spółdzielni jest treści następującej:

§ 1. Przy Związku Elektrowni Polskich powstaje spółdzielnia pod firmą „Polskie Elektrownie, spółdzielnia z ograniczoną odpowiedzialnością w Warszawie".

§ 2. Siedzibą Spółdzielni jest Warszawa. Spółdzielnia może mieć filie, oddziały, zastępstwa i przedstawicielstwa.

§ 3. Czas trwania Spółdzielni nie jest ograniczony.

§ 4. Spółdzielnia jest osobą prawną i jako taka może nabywać i zbywać majątek ruchomy i nieruchomy, zaciągać wszelkie zobowiązania, pozywać i być pozywaną.

§ 5. Celem przedsiębiorstwa jest popieranie polskiej gospodarki elektrycznej przez:

a) zakup i sprzedaż surowców, maszyn, materiałów i wszelkich produktów, potrzebnych dla przemysłu elektrownianego;
b) prowadzenie na własny rachunek zakładów wytwórczych, wszelkich pracowni i laboratoriów;
c) udzielanie wszelkiego rodzaju kredytów i prowadzenie czynności bankowych, przewidzianych dla spółdzielni kredytowych, zgodnie z art. 81 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r.;
d) organizowanie i finansowanie akcyj elektryfikacyjnych;
e) zawieranie związku gospodarczego z innymi stowarzyszeniami i instytucjami popierającymi równe cele.

§ 6. Członkowie odpowiadają za zobowiązania Spółdzielni zadeklarowanymi udziałami i ponadto ponoszą oni dodatkową odpowiedzialność do wysokości dwukrotnej każdego zadeklarowanego udziału.

§ 7. Udział członkowski wynosi zł 100 (sto), płatnych natychmiast.

§ 8. Jeden członek może mieć nieograniczoną ilość udziałów.

§ 9. Udziały powinny być wypowiedziane najmniej na 3 miesiące przed ukończeniem roku obrachunkowego. Zarząd uskutecznia wypłaty wypowiedzianych udziałów w ciągu pół roku od daty zatwierdzenia bilansu z tegoż roku, w którym wypowiedzenie nastąpiło.

§ 10. Udział członka wykluczonego wypłaca się najpóźniej w 6 miesięcy po zatwierdzeniu bilansu z tego roku, w którym nastąpiło wykluczenie.

§ 11. Członków przyjmuje Zarząd Spółdzielni. W razie odmowy przysługuje kandydatowi prawo odwołania do Rady Nadzorczej, której decyzja jest ostateczna.

Członkami Spółdzielni mogą być tylko członkowie Związku Elektrowni Polskich. Ponadto Związek Elektrowni Polskich, jako samodzielna instytucja, może również zostać członkiem Spółdzielni.

§ 12. Kandydat na członka powinien podpisać deklarację, stwierdzającą przystąpienie do Spółdzielni i przyjęcie na siebie odpowiedzialności pieniężnej za zobowiązania Spółdzielni do wysokości przewidzianej § 6, oraz dokonać wpłaty za udział.

§ 13. Członkostwo ustaje na skutek:

1) pisemnego wypowiedzenia wszystkich udziałów przez członka,
2) wykluczenia przez Zarząd,
3) wykreślenia członka Spółdzielni z listy członków Związku Elektrowni Polskich.

§ 14. Członek może być wykluczony wskutek:

1) działania na szkodę Spółdzielni,
2) niedopełnienia zaciągniętych zobowiązań.

Wykluczony może się odwołać w terminie 2-tygodniowym od otrzymania orzeczenia do Rady Nadzorczej.

§ 15. Zarząd składa się z 3-ch członków wybranych spośród członków Spółdzielni większością głosów na posiedzeniu Rady Nadzorczej na okres jednoroczny. Do Zarządu należy reprezentowanie Spółdzielni wobec sądu, urzędów i osób trzecich, bezpośrednie zarządzanie mająt-

kiem, wszelkimi przedsiębiorstwami i sprawami Spółdzielni, zawieranie wszelkich umów oraz zaciąganie wszelkich zobowiązań.

W imieniu Spółdzielni ma prawo podpisywać każdy z członków Zarządu.

§ 16. Rada Nadzorcza składa się co najmniej z 6-ciu członków, wybranych spośród członków Spółdzielni przez Walne Zgromadzenie na okres trzyletni większością głosów w tajnym głosowaniu. Ilość członków Rady Nadzorczej ustala Walne Zgromadzenie. Corocznie ustępuje $^{1}/_{3}$ część składu Rady z początku przez losowanie, następnie podług starszeństwa wyboru. Zadanie, obowiązki, odpowiedzialność i kompetencje Zarządu i Rady Nadzorczej określa ustawa państwowa o spółdzielniach, statut niniejszy oraz powzięte uchwały Walnego Zgromadzenia.

§ 17. Wynagrodzenie dla członków Zarządu ustala umownie Rada Nadzorcza, dla członków Rady — Walne Zgromadzenie. Wynagrodzenia mogą być realizowane od chwili ustalenia dochodów.

§ 18. Walne Zgromadzenie zwołuje Rada Nadzorcza, ogłaszając je w lokalu Spółdzielni oraz przez ogłoszenie w „Głosie Spółdzielczym". Ogłoszenie poda czas, miejsce i porządek obrad co najmniej na 1 tydzień przed terminem. Obradom Walnego Zgromadzenia przewodniczą dwaj członkowie wybrani większością głosów obecnych, jeden jako przewodniczący, drugi — zastępca. Uchwały zapadają większością głosów, o ile ustawa o spółdzielniach nie stanowi inaczej, w głosowaniu jawnym lub tajnym, zależnie od woli zebranych. Przewodniczący nie może być członkiem Zarządu ani Rady. Protokół Walnego Zgromadzenia podpisuje przewodniczący i sekretarz.

§ 19. Fundusze Spółdzielni składają się z kapitałów:

a) udziałowego,

b) zasobowego.

§ 20. Fundusz udziałowy tworzy się z udziałów członków.

§ 21. Do funduszu zasobowego przekazuje się:

1) darowizny,
2) niepodjęte w przeciągu 5 lat kwoty udziałowe, dywidendy, zwroty i premie byłego członka,
3) wszystko, co z odpisanych na straty sum uzyskano,

4) co rok 10% czystego zysku, dopóki fundusz ten nie osiągnie wysokości wpłaconych udziałów,

5) w całości nadpłaty i zwroty, tj. czysty zysk z obrotu z niečzłonkami.

§ 22. Coroczne umarzanie ruchomości wynosi nie mniej 6%, nieruchomości nie mniej 3%.

§ 23. Czystym zyskiem, po dokonaniu przelewów na fundusz zasobowy w myśl § 21 niniejszego statutu oraz przekazaniu 15% na Związek Elektrowni Polskich, rozporządza Walne Zgromadzenie.

§ 24. Jeżeli po zamknięciu rachunków okaże się strata bilansowa, to pokrywa się ją z funduszu zasobowego, w razie zaś wyczerpania go — z udziałów członków. Gdyby jednak fundusz udziałowy Spółdzielni, wskutek użycia go na pokrycie strat, został zmniejszony do 50%, Spółdzielnia powinna przystąpić do likwidacji. Poza tym likwidacja może nastąpić zgodnie z odnośnymi przepisami ustawy o spółdzielniach.

§ 25. Wszelkie ogłoszenia Spółdzielni zamieszczane będą w czasopiśmie „Głos Spółdzielczy".

§ 26. W wypadkach nie przewidzianych w niniejszym statucie obowiązuje ustawa o spółdzielniach.

Skład Rady Nadzorczej:

Inż. Stanisław Kozłowski (prezes) — dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych m. st. Lwowa,

Inż. Kazimierz Bieliński — dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych w Gdyni,

Inż. Ignacy Bujnicki — prezydent m. Kalisza,

Inż. Zygmunt Forbert — dyrektor Kujawskiej Elektrowni Okręgowej we Włocławku,

Inż. Juliusz Glatman — dyrektor Elektrowni Miejskiej w Wilnie,

Inż. Tadeusz Jeleński — dyrektor Elektrowni Miejskiej w Krakowie,

Inż. Kazimierz Kopecki — dyrektor Elektrowni w Toruniu,

Inż. Władysław Paszyc — dyrektor Elektrowni w Kielcach,

Inż. Zdzisław Rauch — dyrektor Okręgowej Elektrowni w Zagłębiu Krakowskim.

Do Zarządu Spółdzielni wchodzą:

Inż. Kazimierz Straszewski (prezes) — dyrektor Elektrowni Okręgu Warszawskiego,

Tadeusz Jaworski — naczelnik wydziału Elektrowni Miejskiej w Warszawie.

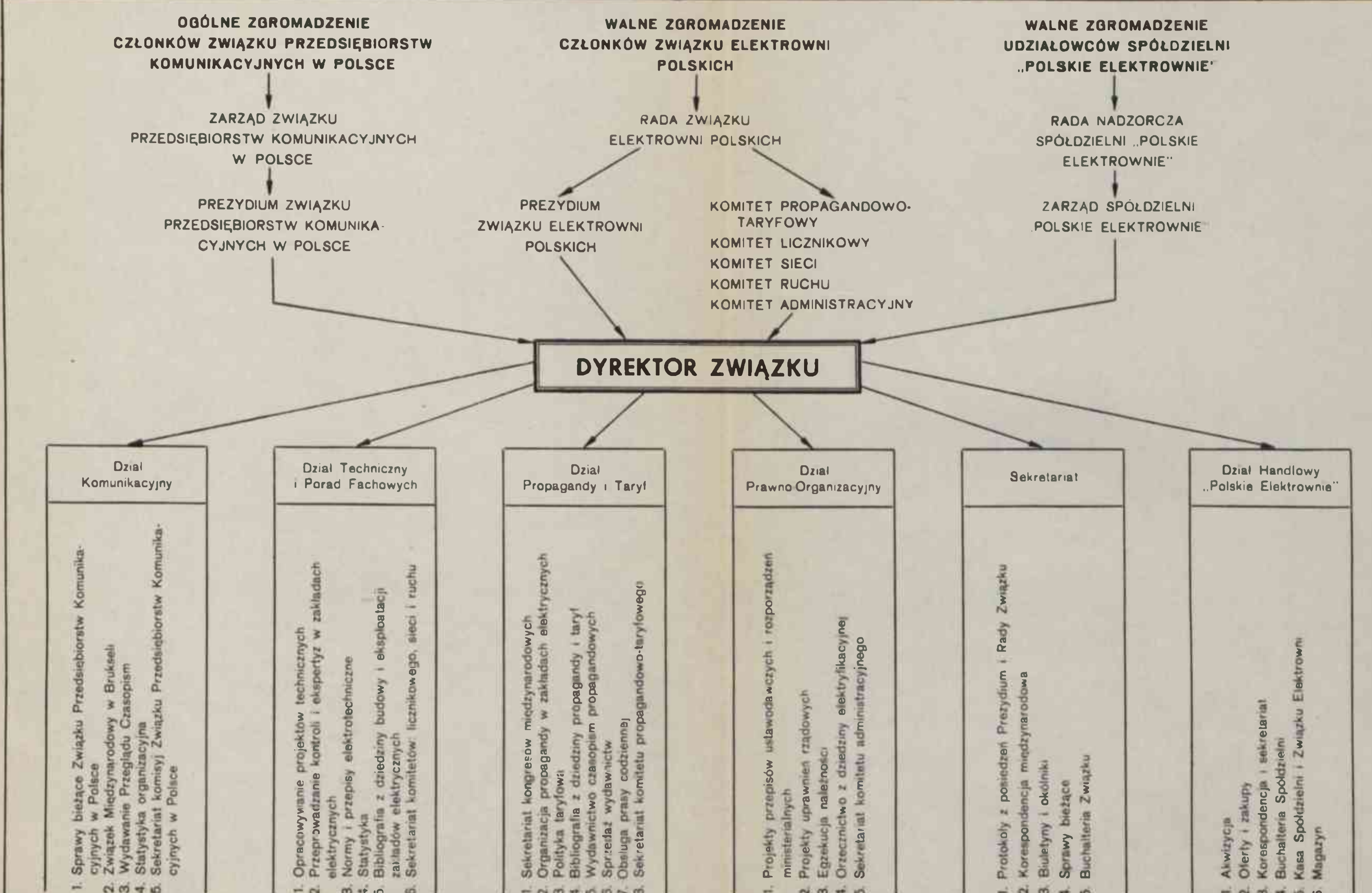
Inż. Mieczysław Kuźmicki — dyrektor Związku Elektrowni Polskich,

Działalność Spółdzielni skierowana jest wyłącznie ku zaopatrywaniu elektrowni we wszelkie artykuły, związane z prowadzeniem zakładów elektrycznych. Obroty roczne, dokonywane przez Spółdzielnię, sięgają 4 milionów złotych.

Bilans zamknięcia na dzień 31 grudnia 1938 r. przedstawia się jak następuje:

Aktywa:	
Kasa	1 796,48
P. K. O.	37 485,53
Weksle w portfelu	31 587,01
Dłużnicy	757 933,31
Sumy przechodnie	5 706,83
Magazyn	95 035,92
Ruchomości	11 487,50
	941 032,58
Sumy pozabilansowe:	
Gwarancje	9 000,—
Obligo wekslowe	238 798,08
Pasywa:	
Kapitał udziałowy	53 600,—
Kapitał zasobowy	86 690,72
Kapitał amortyzacyjny	11 487,50
Wierzyciele	730 918,44
Rezerwa na wątpliwych dłużnikach	1 894,14
Sumy przechodnie	29 532,50
Nadwyżka roku 1938	26 909,28
	941 032,58
Sumy pozabilansowe:	
Gwarancje	9 000,—
Obligo wekslowe	238 798,08

PODZIAŁ PRACY
BIURA ZWIĄZKU ELEKTROWNI POLSKICH

DZIAŁ DRUGI

WŁADZE I INSTYTUCJE SPOŁECZNE.

DZIAŁ DRUGI.

WŁADZE I INSTYTUCJE SPOŁECZNE

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU I HANDLU.

Warszawa, Elektoralna 2.

Na skutek rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. (Dz. Ustaw 51/32, poz. 479) w sprawie zniesienia urzędu Ministra Robót Publicznych — sprawy elektryfikacji, energetyki, zakładów elektrycznych oraz ustalania cen za energię elektryczną przeszły z dniem 1 lipca 1932 roku do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu.

BIURO ELEKTRYFIKACJI.

Statut organizacyjny Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zatwierdzony uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 r., przewiduje Biuro Elektryfikacji, które obejmuje całokształt spraw elektryfikacji Państwa.

Biuro Elektryfikacji dzieli się na cztery referaty: Uprawnień Elektrycznych, Nadzoru, Techniczny i Inwestycyjny.

Dyrektor Biura — inż. Wacław Günther.

Referat Uprawnień Elektrycznych załatwia sprawy związane z nadawaniem uprawnień rządowych na zakłady elektryczne, z przyznawaniem ulg wynikających z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o popieraniu elektryfikacji, z rewizjami taryf zakładów elektrycznych działających na mocy dawniejszych koncesyj, z ustalaniem praw nabytych zakładów elektrycznych, z powstawaniem państwowych zakładów elektrycznych.

Kierownik Referatu — inż. Leon Nowicki.

Referat Nadzoru Elektrycznego załatwia sprawy, związane z nadzorem nad wykonywaniem warunków uprawnień rządowych, z zatwierdzaniem planów linij elektrycznych, z wydawaniem pozwoleń policyjno-technicznych na budowę i uruchomienie zakładów elektrycznych.

Kierownik Referatu — technolog Ryszard Quandt.

Referat Techniczny załatwia sprawy związane ze statystyką zakładów elektrycznych, z przepisami bezpieczeństwa i norm elektrotechnicznych, z ewidencją i prowadzeniem kartoteki zakładów elektrycznych.

Kierownik Referatu — inż. Andrzej Makowiecki.

Referat Inwestycyjny załatwia sprawy związane z udzielaniem pożyczek na inwestycje elektryfikacyjne, ze studiami techniczno-energetycznymi.

Kierownik Referatu — inż. Edward Zieliński.

W urzędach wojewódzkich utworzone zostały specjalne referaty elektryfikacji. Oto spis urzędników wojewódzkich, którzy kierują referatami elektryfikacji:

Komisariat Rządu m. st. Warszawy — inż. Wacław Betley.
Województwo Warszawskie — inż. Janusz Krauss;
Województwo Białostockie — technolog Julian Szuchatowicz;
Województwo Kieleckie — inż. Jan Gośniewski;
Województwo Krakowskie — inż. Władysław Pilkiewicz;
Województwo Lubelskie — inż. Władysław Habiniak;
Województwo Poleskie — inż. Stanisław Trelewski;
Województwo Lwowskie — inż. Marian Staniewicz;
Województwo Łódzkie — technolog Jan Stojowski;
Województwo Nowogródzkie — technolog Jan Marciniak;
Województwo Pomorskie — inż. Wincenty Gasparski;
Województwo Poznańskie — inż. Kazimierz Pudelewicz;
Województwo Stanisławowskie — technolog Stanisław Szumowski;
Województwo Tarnopolskie — inż. Witold Kuczyński;
Województwo Wileńskie — inż. Tadeusz Korzón;

Województwo Wołyńskie — inż. Józef Wasilewski;
Województwo Śląskie — inż. Jerzy Plewako.

GŁÓWNY URZĄD MIAR.

W myśl statutu organizacyjnego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zatwierdzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 roku, Główny Urząd Miar podlega Ministrowi Przemysłu i Handlu. Do zakresu działania Urzędu między innymi należy legalizowanie narzędzi mierniczych, wykonywanie badań dotyczących warunków dopuszczalności nowych narzędzi mierniczych do obrotu podlegającego legalizacji, sprawdzanie i uwierzytelnianie wszelkich narzędzi mierniczych.

Dyrektor — inżynier-technolog Zdzisław Rauszer.

Wicedyrektor — Stanisław Muszkat.

Kierownik sekcji pomiarów elektryczno-technicznych — inż. elektr. Hilary Dziewulski.

Warszawski Okrąg Administracji Miar — Warszawa, ul. Długa 31. Naczelnik Okręgu — inż. Antoni Bancer.

Lubelski Okrąg Administracji Miar, Lublin, ul. Szopena 24, Naczelnik Okręgu — inż. Stanisław Krzywicki.

Lwowski Okrąg Administracji Miar, Lwów, Strzała 12, Naczelnik Okręgu — Stanisław Tęczyński.

Poznański Okrąg Administracji Miar, Poznań, Wały Jagiełły 2 b. Naczelnik Okręgu — inż. Jan Werner.

Katowicki Okrąg Administracji Miar, Katowice, Rynek 9. Naczelnik Okręgu — Stanisław Markiewicz.

Wileński Okrąg Administracji Miar, Wilno, ul. Trocka 10, Naczelnik Okręgu — Józef Sasinowicz.

DEPARTAMENT PRZEMYSŁU I RZEMIOSŁA.

W myśl statutu organizacyjnego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zatwierdzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 roku, do departamentu przemysłu i rzemiosła należy całokształt spraw przemysłu przetwórczego, ludowego i artystycznego, z wyjątkiem rafineryjnego przemysłu naftowego, oraz obejmuje sprawy rzemiosł, cła i probiernictwo.

Dyrektor Departamentu — Zygmunt Łojko.

Wydział Administracji Przemysłowej załatwia sprawy ustawodawstwa przemysłowego, odwołania od orzeczeń niższej instancji, nadzoruje władze przemysłowe I i II instancji w zakresie wykonywania przez nie prawa przemysłowego, załatwia sprawy ogólne organizacyjne zrzeszeń przemysłowych, sprawy wchodzące w zakres nadzoru nad kotłami parowymi.

Naczelnik Wydziału — Tadeusz Sągajłło.

Wydział Przemysłu Przetwórczego załatwia sprawy polityki zakupów i zamówień rządowych i samorządowych, sprawy fachowych instytucji badawczych i doradczych, współdziała w zakresie elektryfikacji kraju i przygotowania przemysłu do potrzeb państwa, w zakresie ulg dla przedsiębiorstw przemysłu przetwórczego, opracowuje projekty ustaw, rozporządzeń i obwieszczeń, dotyczących taryfy celnej przywozowej i wywozowej, załatwia sprawy dotyczące taryfy celnej konwencyjnej, opiniuje wnioski w zakresie ulg celnych i obrotu uszlachetniającego, pozwoleń na przywóz towarów, których przywóz jest ograniczony.

Naczelnik Wydziału — inż. Zygmunt Morawski.

Referat elektrotechniczny — Dr. Witold Moroński.

Wydział Rzemiosła załatwia wszelkie sprawy dotyczące organizacji, działalności i potrzeb rzemiosła.

Naczelnik Wydziału—dr praw Władysław Sowiński.

DEPARTAMENT HANDLOWY.

Departament obejmuje sprawy, dotyczące polityki handlowej wewnętrznej, zewnętrznej i stosunków gospodarczych z poszczególnymi krajami.

Dyrektor Departamentu — Tadeusz Geppert.

Wydział Handlu Zagranicznego współdziała przy wykonaniu ulg celnych, ustala autonomiczne kontyngenty przywozowe i wywozowe, wydaje pozwolenia przywozowe za pośrednictwem Centralnej Komisji Przywozowej i terenowych Izb Przemysłowo - Handlowych, współpracuje z Komisją Dewizową w sprawach dewizowych.

Naczelnik Wydziału — Stanisław Budzyński.

BIURO WOJSKOWE.

Biuro zajmuje się sprawami dotyczącymi przygotowania przemysłu, handlu i górnictwa do potrzeb obrony państwa.

Dyrektor Biura — ppłk Tadeusz Szmoniewski.

POLSKI KOMITET ENERGETYCZNY

Warszawa, ul. Elektoralna 2, tel. 624-55.

Do zadań Polskiego Komitetu Energetycznego należy badanie zasobów energetycznych kraju i praca nad udoskonaleniem ich wyzyskania.

Prezydium Komitetu.

Przewodniczący:

Inż. Ludwik Tołłoczko — dyrektor Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego.

Wiceprzewodniczący:

Dr Bohdan Stefanowski — profesor Politechniki Warszawskiej.

Sekretarz Generalny:

Kazimierz Siwicki — inżynier elektryk.

Członkowie:

Tadeusz Czaplicki — inżynier elektryk, szef Wydziału Inwestycyjnego Elektrowni Warszawskiej,

Wacław Günther — inżynier elektryk, dyrektor Biura Elektryfikacji Ministerstwa Przemysłu i Handlu,

Stanisław Kruszewski — inżynier technolog,

Adolf Jan Morawski — profesor Politechniki Warszawskiej,

Dr Karol Pomianowski — profesor Politechniki Warszawskiej,

Dr Błażej Roga — inżynier chemik, dyrektor Gazowni Miejskiej w Warszawie,

Stanisław Turczynowicz — profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego,

Jan Wójcicki — inżynier mechanik, dyrektor Stowarzyszenia Dozoru Kotłów we Lwowie.

Członkowie Komitetu:

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych,
Ministerstwo Komunikacji,
Ministerstwo Przemysłu i Handlu,
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych,
Ministerstwo Spraw Wojskowych,
Związek Izb Rolniczych,
Związek Izb Przemysłowo - Handlowych,
Związek Miast Polskich,
Związek Koksowni,
Unia Polskiego Przemysłu Górniczo - Hutniczego,
Krajowe Towarzystwo Naftowe,
Związek Elektrowni Polskich,
Instytut Przemysłu Cukrowniczego,
Stowarzyszenie Dozoru Kotłów w Warszawie,
Stowarzyszenie Dozoru Kotłów w Katowicach,
Państwowy Instytut Geologiczny,
Związek Gospodarczy Gazowni,
Stowarzyszenie Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego w Borysławiu.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 2 czerwca 1926 roku

o *utworzeniu Polskiego Komitetu Energetycznego.*
(Monitor Polski Nr. 131, poz. 378).

§ 1.

Przy Ministerstwie Robót Publicznych *) tworzy się Polski Komitet Energetyczny.

§ 2.

Do zadań Komitetu należy:

1. udział w pracach Światowej Konferencji Energetycznej i jej Międzynarodowej Rady Wykonawczej, ewentualnie innych komitetów pochodnych, jako też dążenie do przeprowadzania na obszarze Polski uchwał tych organizacyj;

*) Na skutek rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. (Dz. Ustaw 51/32 poz. 479) sprawy energetyki przeszły do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu

2. wydawanie opinij w sprawach, związanych z wytwarzaniem, przesyłaniem i zastosowaniem energji pod wszelką jej postacią, tak z własnej inicjatywy, jak i na żądanie zainteresowanych ministerstw, przedsiębiorstw państwowych oraz organów samorządowych;

3. współdziałanie:

a) w popieraniu działalności, zmierzającej do racjonalizacji gospodarki energetycznej;

b) w popieraniu i gromadzeniu prac i wydawnictw naukowych w zakresie gospodarki energetycznej oraz międzynarodowej wymianie takich wydawnictw;

c) w zbieraniu danych w celu ustalania bilansu energetycznego Państwa;

d) w rozpowszechnianiu wiadomości o zasadach racjonalnej gospodarki energetycznej i drogach do jej osiągnięcia.

Komitetowi Energetycznemu mogą też być przekazywane do rozpoznania inne sprawy, mające związek z zadaniami wyżej wyszczególnionemi, o ile zainteresowane ministerstwa uznają za pożądane skorzystać z opinji Komitetu.

§ 3.

Zainteresowane ministerstwa oraz przedsiębiorstwa państwowe i samorządowe popierają prace Polskiego Komitetu Energetycznego przez udzielanie mu w miarę możności materjałów, wchodzących w zakres gospodarki energetycznej, a to w celu umożliwienia mu ujęcia całokształtu tej gospodarki w kraju.

§ 4.

W skład Polskiego Komitetu Energetycznego wchodzą:

1. przewodniczący oraz jego zastępca, powołani przez Ministra Robót Publicznych *) z pośród działaczy na polu technicznem lub przemysłowem;

2. 12 przedstawicieli Rządu, delegowanych przez Ministrów, a mianowicie: 4 przedstawicieli Ministerstwa Robót Publicznych — z zakresów: hydrografji, dróg wod-

*) Na skutek rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. (Dz. Ustaw 51/32 poz. 479) sprawy energetyki przeszły do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu.

nych i wód niespławnych, elektryfikacji oraz dróg lądowych; 3 przedstawicieli Ministerstwa Przemysłu i Handlu — z zakresów: węglowego, naftowego i przemysłu przetwórczego; 2 przedstawicieli Ministerstwa Kolei, oraz po jednym przedstawicielu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Ministerstwa Spraw Wojskowych;

3. 12 przedstawicieli producentów i odbiorców energji, organizacyj zawodowych i instytucyj naukowych, jak np. wyższe szkoły techniczne, Państwowy Instytut Geologiczny, jak również związków samorządowych, których to przedstawicieli delegować będą instytucje i organizacje, wskazane przez Ministra Robót Publicznych.

Nadto w posiedzeniach Polskiego Komitetu Energetycznego mogą — w razie potrzeby — brać udział z głosem doradczym osoby, zaproszone przez Ministra Robót Publicznych lub przewodniczącego Komitetu.

§ 5.

Posiedzenia Komitetu zwołuje przewodniczący z własnej inicjatywy lub na wniosek jednego z ministerstw, albo też na żądanie, zgłoszone do Ministerstwa Robót Publicznych *) przynajmniej przez $^1/_3$ członków Komitetu. Komitet może powziąć ważne uchwały, jeżeli w posiedzeniu bierze udział conajmniej połowa członków. Uchwały Komitetu zapadają zwykłą większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. W protokóle umieszcza się opinje zarówno większości, jak i mniejszości Komitetu.

Dla spraw specjalnych może Komitet wyłaniać z pośród siebie komisje pod przewodnictwem członków Komitetu, z prawem kooptacji współpracowników z poza jego grona. Komisje przedstawiają swoje wnioski Polskiemu Komitetowi Energetycznemu do zatwierdzenia.

Protokóły posiedzeń oraz czynności biurowe, związane z pracami Komitetu, prowadzi Ministerstwo Robót Publicznych *) przez swych funkcjonarjuszów.

---

*) Na skutek rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. (Dz. Ustaw 51/32 poz. 479) sprawy energetyki przeszły do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu.

§ 6.

Wykonanie niniejszego rozporządzenie powierza się Ministrowi Robót Publicznych *).

§ 7.

Bliższe postanowienia o sposobie urzędowania Polskiego Komitetu Energetycznego określi regulamin, uchwalony przez Komitet. Regulamin wymaga zatwierdzenia przez Ministra Robót Publicznych.

REGULAMIN POLSKIEGO KOMITETU ENERGETYCZNEGO,

zatwierdzony przez Pana Ministra Robót Publicznych w dniu 14 czerwca 1929 roku.

Cel i zadania P. K. En.

§ 1. Celem Polskiego Komitetu Energetycznego (w skróceniu P. K. En.) jest badanie zasobów energetycznych w kraju i praca nad udoskonaleniem ich wyzyskania. W związku z tem P. K. En. bierze udział w pracach Światowej Konferencji Energetycznej i jej Międzynarodowej Rady Wykonawczej (zgodnie z jej statutem) oraz ewent. innych organizacyj pochodnych; inicjuje i organizuje, za pośrednictwem swych komisyj i podkomisyj, prace naukowe i sprawozdawcze, dotyczące objętych przezeń zagadnień; zbiera dane, mające na celu ustalenie inwentarza i bilansu energetycznego Państwa; współdziała z władzami państwowemi i organizacjami społecznemi w pracach nad racjonalizacją gospodarki energetycznej, w popieraniu i gromadzeniu wydawnictw naukowych w tymże zakresie, wreszcie rozpowszechnia wiadomości o racjonalnej gospodarce energetycznej za pośrednictwem wydawnictw własnych, prasy technicznej, zjazdów i t. p.

Skład P. K. En.

§ 2. P. K. En. składa się:

a) z przedstawicieli Rządu, wydelegowanych w myśl rozp. Rady Ministrów;

b) z przedstawicieli wytwórców i odbiorców energji organizacyj zawodowych, instytucyj naukowych

*) Na skutek rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. (Dz. Ustaw 51/32 poz. 479) sprawy energetyki przeszły do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu.

oraz badawczych w zakresie zadan P. K. En., wreszcie z delegatów związków samorządowych;

c) z osób lub przedstawicieli organizacyj, zaproszonych z głosem doradczym.

§ 3. Wyboru instytucyj, delegujących swych przedstawicieli do P. K. En. w myśl § 2 p. b., dokonywa Minister Robót Publicznych po wysłuchaniu opinji Prezydjum P. K. En.; instytucje zaś i osoby, uzyskujące głos doradczy, mogą być zapraszane zarówno przez Ministra, jak przez przewodniczącego P. K. En.

§ 4. W obu wypadkach kadencja członków P. K. En., delegowanych przez instytucje prywatne, trwa 2 lata, licząc od początku roku kalendarzowego.

§ 5. W razie przedwczesnego ustąpienia członka P. K. En., odpowiednia organizacja deleguje na jego miejsce następcę. Członkowie ustępujący po upływie kadencji mogą być delegowani ponownie.

§ 6. Władze P. K. En. stanowią: Zebranie Plenarne, Prezydjum, jako organ wykonawczy, i Komisja Rewizyjna. Prace P. K. En. odbywają się w komisjach fachowych, podzielonych, w razie potrzeby, na podkomisje.

§ 7. Członkowie P. K. En. z ramienia organizacyj (§ 2 p. b i c) są łącznikami między P. K. En. a organizacjami przez nich reprezentowanemi.

§ 8. Członkowie P. K. En., jego komisyj i podkomisyj, mieszkający stale na prowincji, a wezwani przez Prezydjum do Warszawy, mogą otrzymać zwrot kosztów podróży. To samo dotyczy osób z poza P. K. En. specjalnie zaproszonych przez Prezydjum oraz osób wyjeżdżających z ramienia P. K. En. na prowincję. Wydatki na ten cel będą pokrywane z funduszów społecznych, uzyskiwanych przez P. K. En.

Zebranie Plenarne.

§ 9. Naczelną władzą wewnętrzną P. K. En. jest jego Zebranie Plenarne. Do niego należy: powoływanie obieralnych członków organów wykonawczych P. K. En., mianowicie: sekretarza generalnego, przewodniczących komisyj oraz członków Komisji Rewizyjnej; uchwalenie regulaminu, ewentualne jego zmiany, zatwierdzanie progra-

mu prac, uchwalanie preliminarza budżetowego, wreszcie rozpatrywanie spraw, wnoszonych na zebranie przez Prezydjum. Wnioski członków mogą być zgłaszane pisemnie do Prezydjum na 7 dni przed terminem Zebrania Plenarnego.

§ 10. Zebrania Plenarne, w których biorą udział osoby, wskazane w § 2, a, b, c, odbywają się przynajmniej raz na rok, przyczem zaproszenia wraz z porządkiem dziennym oraz odpowiednim materjałem, stanowiącym przedmiot obrad, są rozsyłane przynajmniej na 14 dni przed posiedzeniem.

§ 11. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów w obecności najmniej połowy członków; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

§ 12. Sprawy natury naukowo-technicznej, w których P. K. En. został zapytany o opinję lub które sam poruszył, Prezydjum przekazuje, o ile uzna za stosowne, odpowiedniej komisji. Wówczas postępowanie jest następujące: sekretarz generalny przydziela daną sprawę odnośnej komisji, przesyłając jednocześnie jej przewodniczącemu materjał, dotyczący tej sprawy. Komisja sprawę rozważa, załatwia ją według własnego uznania, przyczem w razie potrzeby redaguje projekt odpowiedzi i wreszcie przekazuje ją sekretarzowi generalnemu z załączeniem motywów oraz ewent. zdań przeciwnych. O ile Prezydjum P. K. En. uzna, że sprawa jest dojrzała, wydaje odpowiednią uchwałę w imieniu Komitetu, przyczem do uchwały Komisji mogą być wprowadzane poprawki natury niezasadniczej. O ile zaś sprawa nie jest jeszcze, zdaniem Prezydjum P. K. En., dojrzała lub wymaga odmiennej interpretacji, wówczas wraca z powrotem do komisji lub zostaje poddana rozstrzygnięciu przez Zebranie Plenarne.

Prezydjum.

§ 13. Naczelnym organem wykonawczym P. K. En. jest jego Prezydjum, składające się z przewodniczącego i jego zastępcy, mianowanych przez Ministra Robót Publicznych, z sekretarza generalnego, wybieranego przez Zebranie Plenarne, oraz z przewodniczących komisyj, wybieranych na lat dwa.

§ 14. Na przewodniczących komisyj mogą być powoływane osoby z poza P. K. En.; stają się one wówczas członkami Prezydjum z głosem decydującym, zaś w zebraniu plenarnem uzyskują głos doradczy (§ 2 punkt c).

§ 15. Ustępujący członkowie Prezydjum mogą być wybierani ponownie.

§ 16. W posiedzeniach Prezydjum może brać udział z prawem głosowania Naczelnik wydziału elektrycznego Ministerstwa Robót Publicznych.

§ 17. Członkowie Prezydjum mogą z własnej inicjatywy brać udział w posiedzeniach Komisyj i Podkomisyj P. K. En. z głosem doradczym.

§ 18. Do Prezydjum należą: kierownictwo ogólne pracami P. K. En., układanie i wykonywanie budżetu, ostateczna redakcja uchwał P. K. En., wybór delegacji do Międzynarodowej Rady Wykonawczej oraz na zebrania Konferencji Energetycznej.

§ 19. Przewodniczący P. K. En. lub jego zastępca i sekretarz generalny reprezentują P. K. En. nazewnątrz.

§ 20. Sekretarz Generalny jest bezpośrednim kierownikiem prac P. K. En. Do niego należy: inicjowanie prac naukowo-technicznych, załatwianie korespondencji bieżącej i rachunków, czuwanie nad biegiem i tempem prac komisyj i podkomisyj, przygotowywanie oraz organizowanie prac tych organów, przygotowywanie sprawozdań ogólnych, wreszcie naczelna redakcja wydawnictw.

§ 21. Sekretarza generalnego wybiera na okres dwuletni, na wniosek Prezydjum, Zebranie Plenarne. Wybór sekretarza generalnego wymaga zatwierdzenia Ministra Robót Publicznych, o ile za swe czynności będzie pobierał wynagrodzenie z funduszów rządowych.

Komisje i Podkomisje.

§ 22. Właściwemi organami prac P. K. En. są Komisje i Podkomisje. Pierwsze powołuje Zebranie Plenarne na wniosek Prezydjum P. K. En., drugie — Prezydjum na wniosek Przewodniczącego Komisji.

§ 23. P. K. En. może uznać za swoje organa (Komisje lub Podkomisje) inne instytucje, istniejące poza P. K. En. i może delegować do nich swego przedstawiciela za zgodą ich władz.

§ 24. Komisje i Podkomisje P. K. En. mogą być stałe lub dorywcze, o czem decyduje Prezydjum P. K. En. Poza tem mogą się odbywać zebrania połączonych Komisyj.

§ 25. O zebraniach Komisyj i Podkomisyj przewodniczący ich informują sekretarza generalnego.

§ 26. Komisje i Podkomisje składają się: z przewodniczącego, sekretarza i dowolnej liczby członków. Przewodniczącego Komisji powołuje plenarne zebranie na lat dwa na wniosek Prezydjum P. K. En. Członków Komisji zaprasza Prezydjum na wniosek przewodniczącego Komisji. Sekretarza wybiera Komisja z pośród swoich członków.

§ 27. Przewodniczących Podkomisyj powołuje Prezydjum P. K. En. na wniosek Przewodniczącego Komisji, zaś skład Podkomisji dobiera jej przewodniczący w porozumieniu z sekretarzem generalnym.

§ 28. Do Komisyj i Podkomisyj powinno się powoływać w charakterze członków czynnych, o ile możności, przedstawicieli tych organizacyj, które są szczególniej zainteresowane sprawami, stanowiącemi przedmiot prac danej komisji. Delegaci tych organizacyj winni je informować o pracach Komisji wzgl. Podkomisji. Każdy członek Komisji i Podkomisji ma głos indywidualny.

§ 29. Niektóre prace specjalne, wykonywane na polecenie P. K. En., mogą być opłacane: wynagrodzenie ustalane jest każdorazowo przez Prezydjum P. K. En.

Biuro.

§ 30. P. K. En. posiada własne stałe biuro przy Ministerstwie Robót Publicznych, w którego skład wchodzą funkcjonarjusze M. R. P. oraz ewent. osoby, powołane przez Prezydjum P. K. En. i opłacane z funduszów społecznych P. K. En.

§ 31. Do biura należy prowadzenie protokółów posiedzeń plenarnych i Prezydjum, prowadzenie korespondencji wszystkich organów P. K. En., przygotowanie do dru-

ku prac Komisyj i Podkomisyj za pośrednictwem Sekretarza generalnego. Kierownik biura prowadzi protokóły zebrań plenarnych P. K. En i posiedzeń Prezydjum, oraz przygotowuje sprawozdania na podstawie materjałów, opracowanych przez poszczególne komisje.

Sprawozdania.

§ 33. Prezydium P. K. En. składa na każdem zezbragólne Komisje i Podkomisje prowadzą możliwie wyczerpujące protokóły zebrań, które następnie w miarę możności ogłasza się w odpowiedniej formie w prasie technicznej lub w wydawnictwach P. K. En. jako sprawozdania z działalności P. K. En.

§ 33. Prezydjum P. K. En. składa na każdym zebraniu plenarnem sprawozdanie z działalności P. K. En. w okresie od ostatniego Zebrania Plenarnego. Przewodniczący P. K. En. składa co roku Ministrowi Robót Publicznych sprawozdanie z działalności Polskiego Komitetu Energetycznego oraz program prac na okres najbliższy.

Sprawy finansowe.

§ 34. Koszta, związane z czynnościami P. K. En., są pokrywane przez:

a) Ministerstwo Robót Publicznych,
b) organizacje społeczne, reprezentowane w Polskim Komitecie Energetycznym.

§ 35. Projekt całkowitego budżetu P. K. En., uchwalony przez Zebranie Plenarne, przedstawia Przewodniczący P. K. En. Ministerstwu Robót Publicznych po 1-ym września każdego roku, wraz z programem prac na rok następny.

§ 36. Projekt budżetu w części, pokrywanej przez organizacje społeczne, zatwierdza tylko Zebranie Plenarne P. K. En.

§ 37. Stan rachunków i kasy sprawdza corocznie Komisja Rewizyjna, wybierana w liczbie 3-ch osób z grona członków Komitetu na przeciąg lat dwóch.

Prezydjum Polskiego Komitetu Energetycznego może również zarządzić dorywczo sprawdzenie stanu kasy i rachunków.

REGULAMIN KOMISYJ POLSKIEGO KOMITETU ENERGETYCZNEGO.

Komisje Polskiego Komitetu Energetycznego rządzą się następującym regulaminem:

§ 1. Komisje P. K. En., jako właściwe jego organy pracy, mają za zadanie przejęcie na siebie przygotowywania rozwiązań całokształtu zadań energetycznych i techniczno-prawnych, do jakich został powołany P. K. En., w zakresie tej dziedziny zagadnień, która dotyczy danej Komisji i wynika z jej nazwy.

§ 2. Komisja składa się z Przewodniczącego, Sekretarza i dowolnej liczby członków. Przewodniczącego mianuje Prezydjum P. K. En. na okres 1-go roku kalendarzowego. Członków Komisji zaprasza Prezydjum w porozumieniu z Przewodniczącym również na okres 1 roku kalendarzowego. Sekretarza wybiera Komisja z pośród siebie na pierwszem posiedzeniu po rozpoczęciu każdej kadencji. Ustępujący po upływie kadencji członkowie Komisyj i jej Przewodniczący mogą być zapraszani ponownie w tym samym charakterze.

§ 3. Jeżeli Przewodniczący Komisji nie pełni swych czynności (np. z powodu choroby), Prezydjum P. K. En. może przed upływem kadencji powołać nowego Przewodniczącego.

§ 4. Do Komisyj i Podkomisyj powinno się powoływać w charakterze członków, o ile możności, przedstawicieli tych organizacyj, które są szczególnie zainteresowane sprawami, stanowiącemi przedmiot prac danej Komisji. Delegaci tych organizacyj powinni je informować o pracach Komisji, wzgl. Podkomisji. Każdy członek Komisji wzgl. Podkomisji ma głos indywidualny.

§ 5. Siedziby Komisyj wyznacza Prezydjum P. K. En.

§ 6. Program Prac Komisji układa jej Prezydium w porozumieniu z Prezydjum P. K. En.; poza pracami, wchodzącemi do tego programu, Komisjom mogą być przekazywane przez Prezydjum P. K. En. dodatkowo sprawy, w których Komisje mają się wypowiedzieć lub które mają przygotować.

§ 7. Komisje obowiązane są dawać Prezydjum P. K. En. sprawozdania ze swej działalności. Nadto co rok skła-

dają temuż Prezydjum sprawozdanie z prac w ubiegłym roku oraz program prac na rok następny na miesiąc przed Zebraniem Plenarnem P. K. En., na którem rozpatrywany ma być budżet i program działalności P. K. En.

§ 8. Protokóły posiedzeń (kopje) przesyłają Komisje bezpośrednio po odbytych zebraniach do biura P. K. En. To samo dotyczy materjałów, opracowanych przez Komisje.

§ 9. Uchwały Komisyj zapadają zwykłą większością głosów na zebraniu członków. Materjał, opracowany przez Komisję, zostaje przesyłany Sekretarzowi Generalnemu z załączeniem motywów powziętych uchwał oraz ewent. zdań przeciwnych. O ile Prezydjum P. K. En. uzna, że sprawa jest dojrzała, wydaje odpowiednią uchwałę w imieniu Polskiego Komitetu Energetycznego, przyczem do uchwały Komisji mogą być wprowadzone poprawki natury niezasadniczej. O ile zaś sprawa nie jest jeszcze zdaniem Prezydjum dojrzałą, lub wymaga odmiennej interpretacji, wówczas wraca z powrotem do Komisji lub zostaje poddana rozstrzygnięciu przez Zebranie Plenarne.

§ 10. W razie utworzenia dalszych organów Komisyj, mianowicie Podkomisyj w myśl § 5 p. 2 Regulaminu P. K. En., Podkomisje te obowiązuje ten sam Regulamin, co Komisje.

§ 11. Decyzje Podkomisyj są komunikowane odpowiedniej Komisji, która po ich rozpatrzeniu odsyła je do Prezydjum P. K. En., postępując w myśl § 9 niniejszego Regulaminu.

§ 12. Wydatki Komisyj na prowadzenie prac i przejazdy jej członków mogą być pokrywane przez P. K. En. ze swego budżetu. Komisje jednak powinny pokrywać część swych wydatków z uzyskiwanych przez nie funduszów społecznych.

Z DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO KOMITETU ENERGETYCZNEGO.

Działalność P. K. En. na terenie międzynarodowym prowadzona jest w dwóch kierunkach: jako pomoc w organizacji i udział w obradach sekcyjnych Zjazdu Światowej Konferencji Energetycznej oraz udział w posie-

dzeniach Komitetu Wykonawczego tej Konferencji przy załatwianiu spraw administracyjnych ogólnego charakteru.

Poza pracami na terenie międzynarodowym działalność Komitetu przejawia się przede wszystkim w poszczególnych komisjach, które powołano do życia w liczbie ośmiu: gospodarki elektrycznej, gazowo-naftowa, gazyfikacyjna, ciepła odpadkowego, węglowa, torfu i drewna, wodna i ogólnego programu. Komisje te pracują bądź nad zagadnieniami bieżącymi, bądź opracowują tematy zasadnicze z dziedziny gospodarki energetycznej.

Poza szeregiem źródłowych prac z zakresu różnych działów gospodarki energetycznej kraju dużą doniosłość dla przemysłu elektryfikacyjnego mają prace Komisji Gospodarki Elektrycznej, której skład jest następujący:

Przewodniczący: prof. A. J. Morawski, członkowie: inż. M. Altenberg, inż. J. Czarnowski, inż. Z. Forbert, inż. J. Glatman, dr B. Gryca, inż. W. Günther, inż. M. Günther, inż. H. Herbich, mec. W. Herdin, inż. A. Hoffmann, inż. St. Kaniewski, inż. S. Konczykowski, dr W. Moroński, inż. L. Nowicki, inż. J. Obrąpalski, prof. R. Podoski, inż. Z. Rauch, inż. K. Siwicki, prof. G. Sokolnicki, prof. B. Stefanowski, inż. K. Straszewski, ppłk. T. Szmoniewski, inż. L. Tołłoczko, inż. E. Zieliński.

Sprawozdania z przebiegu prac Komitetu i poszczególnych Komisyj z reguły są podawane w biuletynie Komitetu pod nazwą „Sprawozdania i Prace Polskiego Komitetu Energetycznego". Biuletyn powyższy dołączany jest do kilku czasopism technicznych, między innymi od 1.I.1938 r., do „Przeglądu Elektrotechnicznego"; dotąd ukazało się 12 roczników tych „Sprawozdań".

STOWARZYSZENIE ELEKTRYKÓW POLSKICH

Warszawa, ul. Królewska 15, tel. 553-60 (centrala).

Zarząd Główny Stowarzyszenia:

Prezes	inż.	Szpotański Kazimierz,
I Wiceprezes	„	Hoffmann Alfons,
II Wiceprezes	„	Roman Jerzy,
III Wiceprezes	„	Wachowski Stanisław,

Skarbnik inż. G o ł ę b i o w s k i Stanisław,
Sekretarz Zarządu „ S p r u s i ń s k i Anastazy,
„ B i e l i ń s k i Kazimierz,
„ B o j Marian,
„ K a r ś n i c k i Felicjan,
„ M o r a w s k i Adolf Jan,
„ S z u m i l i n Włodzimierz.
Sekretarz Generalny: „ P o d o s k i Józef.

ZADANIA I ORGANIZACJA.

Zadaniem Stowarzyszenia jest zrzeszenie elektryków polskich w celu wspólnej pracy w sprawach, dotyczących całokształtu zadań elektrotechniki, w szczególności zaś popierania rozwoju i postępu elektrotechniki na ziemiach polskich i współdziałania w rozwoju rodzimego przemysłu elektrotechnicznego oraz krzewienia wiedzy elektrotechicznej.

Do powyższego celu Stowarzyszenie dąży z zachowaniem obowiązujących przepisów prawa przez:

a) gromadzenie, badanie, roztrząsanie i wzajemną wymianę wiadomości i materiału z teorii i praktyki elektrotechniczej bądź na ogólnych zebraniach i zjazdach lub w ścisłych komisjach, bądź też za pośrednictwem własnego organu;

b) otwieranie i popieranie uczelni elektrotechnicznych w Polsce oraz publikowanie, popieranie i rozpowszechnianie wydawnictw elektrotechnicznych w każdej postaci;

c) tworzenie zbiorów, bibliotek, laboratoriów, probierni, instytutów badawczych, biur porady lub ekspertyzy fachowej, biur oceny materiałów elektrotechnicznych oraz urządzenie wystaw, zjazdów, zebrań i odczytów;

d) ustalanie norm, przepisów i wskazówek, dotyczących urządzeń, maszyn, przyrządów i materiałów elektrotechnicznych, środków bezpieczeństwa itd.;

e) ustalanie polskiego słownictwa elektrotechnicznego;

f) obronę powagi i godności stanowiska inżyniera elektryka;

g) reprezentowanie opinii fachowej w sprawach

elektrotechnicznych przed władzami, reprezentowanie opinii polskich inżynierów elektryków na terenie międzynarodowym, utrzymywanie stosunków i współpracy z pokrewnymi organizacjami krajowymi i zagranicznymi, tudzież międzynarodowymi instytucjami elektrotechnicznymi;

h) wykonywanie prac zleconych przez władze państwowe i wojskowe;

i) rejestrację polskich sił elektrotechnicznych i organizację pomocy koleżeńskiej oraz biur pośrednictwa pracy dla swych członków;

j) podtrzymywanie solidarności zawodowej i życia towarzyskiego wśród członków Stowarzyszenia;

Stowarzyszenie składa się z członków zwyczajnych i honorowych oraz członków wspierających — osób prawnych.

Władzami Stowarzyszenia jako całości są:

a) Walne Zgromadzenie członków, które w wypadku głosowania uchwał lub wyborów władz Stowarzyszenia może być zastąpione przez Referendum zgodnie z §§ 28 i 29 statutu Stowarzyszenia;

b) Zarząd Główny;

c) Komisja Rewizyjna;

d) Sąd Koleżeński.

Członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia mogą być osoby fizyczne nieposzlakowanej czci, pracujące na polu elektrotechniki i posiadające prawo do tytułu inżyniera elektryka bądź tytułu równorzędnego na podstawie dyplomu krajowej uczelni akademickiej lub takiej uczelni zagranicznej, która w spisie uzgodnionym z centralną organizacją inżynierską uznana zostanie za równorzędną krajowym uczelniom akademickim.

Zarząd Główny na wniosek Zarządu właściwego Oddziału lub Sekcji może w drodze wyjątku przyjmować do Stowarzyszenia osoby nie posiadające powyższych kwalifikacji naukowych, lecz zajmujące stanowiska inżynierskie i znane ze swej działalności naukowej lub zawodowej na polu elektrotechniki.

W poczet członków Stowarzyszenia nie mogą być przyjmowane osoby narodowości żydowskiej lub pochodzenia żydowskiego.

Oddziały S. E. P.

W poszczególnych miastach lub okręgach mogą się organizować za zgodą Zarządu Głównego Oddziały Stowarzyszenia, o ile liczba członków Stowarzyszenia wynosi w danej miejscowości 10 lub więcej. W chwili obecnej Stowarzyszenie posiada 13 Oddziałów i liczy 1 590 członków zwyczajnych oraz 80 członków wspierających.

Oddział Bydgoski — Bydgoszcz, ul. Fordońska 106. Liczba członków 26. Prezes inż. Kędziera Jan.

Oddział Krakowski — Kraków, Dajwór 22. Elektrownia Miejska. Liczba członków 45. Prezes inż. Moskalewski Tadeusz.

Oddział Lubelski — Lublin, Fabryczna 17. Liczba członków 23. Prezes inż. Czerwiński Jan.

Oddział Lwowski — Lwów, Pełczyńska 55. Liczba członków 61. Prezes inż. Knaus Konrad.

Oddział Łódzki — Łódź, Piotrkowska 102. Liczba członków 69. Prezes inż. Dąbrowski Czesław. .

Oddział Poznański — Poznań, Skarbowa 8 m. 11. Liczba członków 43. Prezes inż. Jarkowski Marian.

Oddział Radomsko-Kielecki — Skarżysko - Kamienna, Żeromskiego 48. Liczba członków 23. Prezes inż. Demel Wacław.

Oddział Toruński — Toruń, Fosa Staromiejska 1, „Gródek". Liczba członków 34. Prezes inż. Karbowski Hubert.

Oddział Wileński — Wilno, Derewnicka 2, Elektrownia Miejska. Liczba członków 21. Prezes inż. Glatman Juliusz.

Oddział Wołyński — Kowel, Elektrownia Miejska. Liczba członków 16. Prezes inż. Mossakowski Stanisław.

Oddział Wybrzeża Morskiego — Gdynia, Miejskie Zakłady Elektryczne. Liczba członków 31. Prezes inż. Bieliński Kazimierz.

Oddział Zagłębia Węglowego — Katowice, Opolska 11. Liczba członków 149. Prezes inż. Obrąpalski Jan.

Oddział Warszawski — Warszawa, Królewska 15. Liczba członków 812. Prezes inż. Wachowski Stanisław.

Sekcje S. E. P.

W łonie Stowarzyszenia mogą organizować się Sekcje skupiające członków Stowarzyszenia pracujących w poszczególnych dziedzinach elektrotechniki.

W chwili obecnej istnieje w Stowarzyszeniu *Sekcja Radiotechniczna*, która powstała ze Stowarzyszenia Radiotechników Polskich po jego przyłączeniu do S. E. P. w roku 1929. Celem Sekcji Radiotechnicznej S. E. P. jest:

a) wszechstronne popieranie nauki radiotechnicznej w Polsce, urządzenie własnego laboratorium, biblioteki, wydawanie czasopism, urządzanie odczytów, zebrań naukowych, organizacja zbiorowych prac itd.;
b) wszechstronne popieranie w Polsce przemysłu radiotechnicznego i zastosowania radiotechniki we wszystkich dziedzinach życia społecznego;
c) utrzymywanie stałych stosunków z pokrewnymi instytucjami za granicą;
d) rozpowszechnianie wśród społeczeństwa zainteresowania radiotechniką przez odczyty i pokazy;
e) urządzanie zjazdów, wystaw, biur pośrednictwa pracy i porady fachowej;
f) organizowanie i popieranie w państwie radiotechniki i radiotelegrafii amatorskiej.

Oficjalnym organem Sekcji jest „Przegląd Radiotechniczny", miesięczny dodatek do „Przeglądu Elektrotechnicznego".

Skład Zarządu Sekcji: Prezes kpt. J a s i ń s k i Stefan, wiceprezes inż. de W a l d e n Stefan, sekretarz inż. R y ż k o Stanisław, skarbnik inż. W o l s k i Stanisław, referent odczytowy inż. S y p n i e w s k i - O d r o w ą ż Stanisław.

Grupy S. E. P.

Członkowie Stowarzyszenia mogą się za zgodą Zarządu Głównego organizować w Grupy, których celem jest specjalne studiowanie pewnych działów elektrotechniki lub dziedzin pokrewnych. Każdy członek Stowarzyszenia ma prawo zapisać się do dowolnej Grupy i może jednocześnie należeć do kilku. Każdy członek Stowarzyszenia ma prawo być obecnym na zebraniach odczytowych i innych organizowanych przez daną Grupę, choćby sam nie był jej członkiem.

Grupy podlegają bezpośrednio Zarządowi Głównemu. Działają one na podstawie regulaminów, zatwierdzanych przez Zarząd Główny.

W Stowarzyszeniu istnieją dwie Grupy: Elektryfikacyjna i Przemysłowa.

Grupa Elektryfikacyjna. Przewodniczący prof. A. J. Morawski, sekretarz inż. Walentynowicz Bohdan, członkowie: inż. Gołębiowski Stanisław, inż. Hoffmann Alfons, inż. Pląskowski Jan, inż. Podoski Józef, inż. Szumilin Włodzimierz.

Zadaniem Grupy Elektryfikacyjnej jest popieranie rozwoju i postępu elektryfikacji na ziemiach polskich.

Do wypełnienia powyższego zadania Grupa będzie dążyć przez:

a) studia nad:
programem technicznym i ekonomicznym elektryfikacji Polski, poszczególnymi problemami elektryfikacyjnymi o charakterze miejscowym, stanem elektryfikacji w funkcji czasu i przestrzeni, przygotowaniem przemysłu elektryfikacyjnego dla celów obrony Państwa, poszczególnymi zagadnieniami technicznymi i ekonomicznymi przemysłu elektryfikacyjnego,

b) organizowanie odczytów i zebrań dyskusyjnych z dziedziny zagadnień wchodzących w zakres działania i zainteresowań Grupy.

W szczególności do Grupy Elektryfikacyjnej należy przygotowywanie cyklów referatów z dziedziny elektryfikacji na Walne Zgromadzenie S. E. P. i inne zjazdy i wystawy.

Przy Grupie Elektryfikacyjnej funkcjonuje Komisja Uprawnień Zawodowych.

Grupa Przemysłowa: Przewodniczący inż. Roman Jerzy, członkowie: inż. Jabłoński Emil, inż. Podoski Józef, inż. Skibniewski Stanisław, inż. Szpotański Kazimierz, inż. Toczyłowski Henryk.

Zadaniem Grupy Przemysłowej jest popieranie rozwoju i postępu rodzimego wytwórczego przemysłu elektrotechnicznego dla dobra Państwa.

Do wypełnienia powyższego zadania Grupa dążyć będzie przez:

a) współpracę z odnośnymi czynnikami urzędowymi i organizacjami społecznymi nad przygotowaniem przemysłu elektrotechnicznego dla celów obrony Państwa,

b) studia nad zagadnieniami:
rozwoju istniejących gałęzi produkcji i tworzenia nowych,
właściwego podziału produkcji,
statystyką produkcji, importu i eksportu,
współpracy laboratoriów naukowych z przemysłem,
patentów i licencji,
stanu przemysłu w funkcji czasu i przestrzeni,
szkolnictwa zawodowego z punktu widzenia potrzeb przemysłu elektrotechnicznego itp. oraz sprawami ogólnymi, interesującymi elektrotechniczny przemysł wytwórczy w Polsce,

c) studia nad zagadnieniami technicznymi poszczególnych gałęzi przemysłu wytwórczego,

d) organizowanie odczytów, zebrań dyskusyjnych, cyklów referatów, wykładów i kursów w dziedzinie zagadnień wchodzących w zakres działania i zainteresowań Grupy.

W szczególności do Grupy Przemysłowej należy przygotowywanie cyklów referatów z dziedziny przemysłu elektrotechnicznego na Walne Zgromadzenia S. E. P. i inne zjazdy i wystawy, w których bierze udział przemysł elektrotechniczny.

Przy Grupie Przemysłowej funkcjonują następujące Komisje:

Komisja Współpracy Laboratoriów z Przemysłem — przewodniczący prof. Drewnowski Kazimierz;

Komisja Ewidencji Przemysłu — przewodniczący inż. Jabłoński Emil;

Komisja Materiałów Zastępczych — przewodniczący inż. Skowroński Jerzy.

Komisje Centralne S. E. P.

Dla rozwiązywania kwestii specjalnych wymagających pracy zbiorowej i do wykonywania prac wymagających bliższych studiów w gronie specjalistów, a przede wszystkim do opracowywania przepisów i norm elektrotechnicz-

nych polskich i polskiego słownictwa elektrotechnicznego Zarząd Główny lub upoważniony przezeń organ tworzy w łonie Stowarzyszenia Komisje. Komisje mogą być bądź stałe do pracy ciągłej bądź czasowe, to znaczy rozwiązujące się po załatwieniu zleconej im sprawy.

Dla uzgodnienia działalności paru lub więcej Komisji pracujących nad pokrewnymi zagadnieniami Zarząd Główny powołuje Komisje Centralne. Zarząd Główny może tworzyć dowolną liczbę Komisji według własnego uznania lub na wniosek Oddziałów, Sekcji, Komisji Centralnych i Komitetów.

Centralna Komisja Normalizacji Elektrotechnicznej.

Centralna Komisja Normalizacji Elektrotechnicznej jest organem Stowarzyszenia, który wykonywa prace programowe i kodyfikacyjne w zakresie przepisów i norm elektrotechnicznych (PNE), a więc ustala ogólne zadania poszczególnych komisji przepisowych Stowarzyszenia i rozgranicza między nimi przedmiot prac oraz kontroluje ostateczną redakcję przepisów opracowanych przez poszczególne Komisje. Bez aprobaty Centralnej Komisji Normalizacji Elektrotechnicznej żaden projekt przepisów lub norm nie może być złożony przez Zarząd Główny do zatwierdzenia na Walnym Zgromadzeniu.

Zarząd C. K. N. E.: Przewodniczący inż. Obrąpalski Jan, członkowie: inż. Drewnowski Jan, inż. Jakubowski Janusz Lech, prof. Krukowski Włodzimierz, inż. Roman Jerzy, inż. Puciata Wandalin, inż. Straszewski Kazimierz, inż. Podoski Józef, sekretarz inż. Kobosko Edward.

Komisje Przepisowe.

Przy Centralnej Komisji Normalizacji Elektrotechnicznej czynne są 22 Komisje przepisowe z 47 podkomisjami, a mianowicie:

I *Komisja Definicji i Symboli* — przewodniczący prof. Drewnowski Kazimierz.

II *Komisja Maszyn Elektrycznych* — przewodniczączący inż. Roman Jerzy.

III *Komisja Przepisów Budowy i Ruchu* — przewodniczący prof. Morawski Adolf Jan.

IV *Komisja Przewodów i Kabli* — przewodniczący inż. H a c Bolesław.

V *Komisja Materiałów Izolacyjnych* — przewodniczący inż. S k o w r o ń s k i Jerzy.

VI *Komisja Żarówek* — przewodniczący inż. P u c i a t a Wandalin.

VII *Komisja Materiałów Instalacyjnych* — przewodniczący inż. M o d r a k Piotr.

VIII *Komisja Izolatorów, Napięć i Prądów* — przewodniczący inż. J a k u b o w s k i Janusz.

IX *Komisja Trakcji Elektrycznej* — przewodniczący prof. P o d o s k i Roman.

X *Komisja Olejów Izolacyjnych* — przewodniczący inż. C z a p l i c k i Tadeusz.

XI *Komisja Linii Napowietrznych* — Komisja w Warszawie — przewodniczący inż. T a r n a w s k i Henryk, Komisja we Lwowie — przewodniczący prof. S o k o l n i c k i Gabriel.

XII *Komisja Radiotechniczna* — przewodniczący kpt J a s i ń s k i Stefan.

XIII *Komisja Przyrządów Pomiarowych* — Komisja w Warszawie—przewodniczący inż. J a b ł o ń s k i Bolesław, Komisja we Lwowie — przewodniczący prof. K r u k o w s k i Włodzimierz.

XIV *Komisja Przyrządów Grzejnych* — przewodniczący inż. G o ł ę b i o w s k i Stanisław.

XV *Komisja Teletechniczna* — przewodniczący prof. P o ż a r y s k i Mieczysław.

XVI *Komisja Akumulatorów* — przewodniczący inż. M u s z y ń s k i Stanisław.

XVII *Komisja Przyrządów Wysokiego Napięcia* — przewodniczący prof. M o r a w s k i Adolf Jan.

XVIII *Komisja Urządzeń Elektrycznych na Okrętach* — przewodniczący inż. S a d o w s k i Aleksander.

XIX *Komisja Przepięć i Zakłóceń Sieciowych* — przewodniczący inż. J u n g Leon.

XX *Komisja Elektrotechniczna O. P. L. G.* — przewodniczący inż. P u c i a t a Wandalin.

XXI *Komisja Urządzeń Elektrycznych na Samochodach* — przewodniczący inż. Jan Jasionek.
XXII *Komisja Bezpieczeństwa Pracy* — przewodniczący inż. Bladowski Stanisław.

Centralna Komisja Słownictwa Elektrotechnicznego.

Centralna Komisja Słownictwa Elektrotechnicznego jest organem Stowarzyszenia, który wydaje opinie w sprawach dotyczących słownictwa elektrotechnicznego, koordynuje i uzgadnia prace na polu słownictwa elektrotechnicznego zarówno zrzeszeń jak i poszczególnych osób, utrzymuje łączność z innymi organizacjami pracującymi nad słownictwem technicznym polskim, ogłasza słowniki i materiały do słownictwa elektrotechnicznego.

Skład Centralnej Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego jest następujący: przewodniczący inż. Mech Kazimierz, sekretarz inż. Gliński Jerzy, członkowie: inż. Arlitewicz Tomasz, inż. Czaplicki Tadeusz, prof. Drewnowski Kazimierz, inż. Gimbut Bohdan, prof. Morawski Adolf Jan, inż. Rzewnicki Jan, inż. Żerański Tadeusz.

Centralna Komisja Szkolnictwa Elektrotechnicznego.

Zadaniem Centralnej Komisji Szkolnictwa Elektrotechnicznego jest praca nad wypełnianiem zadań Stowarzyszenia w zakresie organizacji i rozwoju szkolnictwa elektrotechnicznego w Polsce.

Do wypełniania powyższych zadań Centralna Komisja Szkolnictwa będzie dążyła przez:

a) współpracę z powołanymi władzami i instytucjami państwowymi oraz czynnikami społecznymi w kraju i za granicą pracującymi nad rozwojem szkolnictwa elektrotechnicznego,
b) studia nad programami uczelni elektrotechnicznych wszystkich stopni oraz nad programami praktyk wakacyjnych z punktu widzenia rozwoju elektrotechniki oraz potrzeb elektryfikacji kraju i przemysłu wytwórczego jak również rozwoju rzemiosła i handlu elektrotechnicznego,
c) studia nad programami egzaminów kwalifikacyj-

nych, monterskich, instalatorskich itp. oraz warunkami dopuszczania do nich,

d) inicjowanie i organizowanie wykładów i kursów dokształcających dla inżynierów, techników i monterów przy wszystkich Oddziałach S. E. P.,

e) studia nad zagadnieniami uprawnień poszczególnych stopni elektryków,

f) inicjowanie i organizowanie wespół z Komisją Wydawniczą S. E. P. opracowywania podręczników z elektrotechniki oraz wydawnictw dla dokształcania się elektryków o różnych stopniach wykształcenia,

g) organizowanie odczytów, zebrań dyskusyjnych, cyklów referatów itp. zebrań na tematy wchodzące w zakres działania i zainteresowań Komisji.

W szczególności do Komisji należy przygotowywanie cyklów referatów z dziedziny szkolnictwa elektrotechnicznego na Walne Zgromadzenia S. E. P. i inne zjazdy i wystawy.

h) współpracę z redakcjami czasopism „Przegląd Elektrotechniczny" i „Wiadomości Elektrotechniczne" oraz ewentualnie innych czasopism specjalnych w działach poświęconych szkolnictwu elektrotechnicznemu.

Zarząd Komisji: przewodniczący inż. Sokolcow Dymitr, wiceprzewodniczący inż. Kotelewski Włodzimierz i inż. Szpotański Kazimierz, sekretarz inż. Gnoiński Tadeusz, członkowie: inż. Kadecz Jan, inż. Podoski Józef, inż. Rau Zygmunt, inż. Wachowski Stanisław, inż. Ziembiński Włodzimierz.

Biuro Znaku Przepisowego SEP.

Biuro Znaku Przepisowego SEP jest organem Stowarzyszenia, który bada i ocenia materiały elektrotechniczne mające uzyskać prawo do znaku przepisowego SEP oraz prowadzi wszelkie sprawy związane ze znakiem przepisowym.

Biuro Znaku Przepisowego rządzi się regulaminem zatwierdzonym przez Zarząd Główny. Rachunkowość i kasa Biura prowadzone są przez Sekretariat Generalny S. E. P.

Znak Przepisowy SEP ma na celu stwierdzanie, że wyroby elektrotechniczne zaopatrzone w ten znak odpowiadają Polskim Normom Elektrotechnicznym — PNE. Przez to ma znak ten przede wszystkim ułatwiać nabywanie odpowiedniego sprzętu, organom kontroli ma ułatwiać nadzór nad wykonywanymi instalacjami, wytwórcę zaś ma chronić od nieuczciwej konkurencji. Organizacja znaku SEP jest wzorowana na analogicznych instytucjach zagranicznych.

Biuro znaku SEP jest członkiem Installations-Fragen-Kommission.

Skład Zarządu: Przewodniczący inż. Straszewski Kazimierz, członkowie: inż. Gołębiowski Stanisław, inż. Jabłoński Bolesław, inż. Podoski Józef, kierownik Biura Znaku SEP inż. Skowroński Jerzy.

Komitety S. E. P.

Do utrzymywania łączności i stałej współpracy Stowarzyszenia z organizacjami i instytucjami międzynarodowymi, które na gruncie międzynarodowym mają te same lub analogiczne cele co Stowarzyszenie na gruncie polskim, lub w których spośród zrzeszeń polskich przede wszystkim Stowarzyszenie powinno reprezentować skonsolidowaną opinię polską ze względu na swój skład, program, zakres działalności i aparat wykonawczy, Zarząd Główny organizuje przy Stowarzyszeniu na mocy uchwały Walnego Zgromadzenia Komitety, które mają być jednocześnie ekspozyturą międzynarodowej organizacji na Polskę i reprezentantem Polski w międzynarodowej organizacji. W tej roli Komitety mogą występować na terenie międzynarodowym jako Komitety krajowe polskie i być członkami organizacji międzynarodowych.

Komitety organizują udział delegacji polskiej na zjazdach i zebraniach organizacji międzynarodowych odbywających się za granicą przygotowując odpowiednie materiały i referaty. Komitety również organizują bezpośrednie zjazdy i zebrania międzynarodowe zwoływane na terytorium Polski.

Komitety działają na podstawie regulaminów zatwierdzonych przez Zarząd Główny. Budżety Komitetów stanowią część składową budżetu Stowarzyszenia.

Komitety mogą być rozwiązywane jedynie na mocy uchwały Walnego Zgromadzenia Stowarzyszenia.

Polski Komitet Elektrotechniczny jest krajowym komitetem Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej (Commission Électrotechnique Internationale).

Skład Zarządu: przewodniczący prof. Drewnowski Kazimierz, zastępca prof. Krukowski Włodzimierz, członkowie: inż. Roman Jerzy, inż. Skowroński Jerzy, sekretarz generalny inż. Podoski Józef.

Polski Komitet Oświetleniowy jest krajowym komitetem Międzynarodowej Komisji Oświetleniowej (Commission Internationale de l'Éclairage).

Skład Zarządu: przewodniczący inż. Pawlikowski Józef, członkowie: inż. Hykiel Władysław, inż. Kałużyński Mieczysław, inż. Oleszyński Tadeusz, inż. Podoski Józef, inż. Zabłocki Bronisław, inż. Żemajtis Włodzimierz.

Polski Komitet Wielkich Sieci Elektrycznych jest krajowym komitetem Międzynarodowej Konferencji Wielkich Sieci Elektrycznych (Conférence Internationale des Grands Réseaux Électriques à Haute Tension CIGRE).

Skład Zarządu: przewodniczący prof. Drewnowski Kazimierz, zastępca inż. Zieliński Edward, członkowie: inż. Jachimowicz Ludwik, inż. Jung Leon, sekretarz generalny inż. Podoski Józef.

Działalność wydawnicza.

Nad całokształtem działalności wydawniczej Stowarzyszenia czuwa Komisja Wydawnicza, której przewodniczącym jest inż. W. Kotelewski.

Prace wydawnicze S. E. P. podzielić można na następujące grupy:

1. Wydawanie przepisów i norm elektrotechnicznych PNE.
2. Wydawanie wydawnictw periodycznych jak „Kalendarzyk“ i „Statystyka Zakładów Elektrycznych“.
3. Wydawanie „Biblioteki Praktycznej“.
4. Wydawanie prac naukowych i technicznych na poziomie inżynierskim.

Spis wydawnictw S. E. P. obejmuje ogółem 87 pozycji

nie licząc wydawnictw wyczerpanych lub wycofanych ze sprzedaży.

Organem Stowarzyszenia jest „Przegląd Elektrotechniczny" z dodatkiem „Przeglądu Radiotechnicznego", który jest organem Sekcji Radiotechnicznej S. E. P.

Organem Sekcji Teletechnicznej (b. Stowarzyszenia Teletechników Polskich) jest „Przegląd Telekomunikacyjny".

POLSKI ZWIĄZEK PRZEDSIĘBIORSTW ELEKTROTECHNICZNYCH

Warszawa, Marszałkowska 110 m. 7, tel. 666-91, 666-61.

Zrzeszenie zostało założone w r. 1916. Ostatnio statut został znowelizowany i zatwierdzony przez Ministra Przemysłu i Handlu w dniu 6 listopada 1937 r.

Zrzeszenie ma na celu:

Popieranie rozwoju polskiego przemysłu elektrotechnicznego pod względem technicznym i gospodarczym, pozyskanie krajowych i zagranicznych rynków zbytu i obrona interesów gospodarczych zrzeszonych. W tym celu Związek bada warunki rozwoju przemysłu i handlu elektrotechnicznego; opracowuje i przedstawia władzom państwowym i samorządowym wnioski, dotyczące ogólnych interesów przemysłu elektrotechnicznego, oraz bierze udział przez swych delegatów w pracach instytucji i komisji, powoływanych przez te władze; organizuje periodyczne zjazdy przedsiębiorców i rzeczoznawców, w celu omawiania spraw, mających związek z przemysłem elektrotechnicznym; zapewnia zrzeszonym pomoc w regulowaniu stosunków wzajemnych między sobą, jako przedsiębiorcami, jak też między zrzeszonymi i ich pracownikami, a w tym celu, między innymi, współpracuje przy zawieraniu umów zbiorowych, organizuje sądy polubowne; zapewnia w miarę możności pomoc prawną w sprawach dotyczących zrzeszonych; urządza księgozbiory, laboratoria, konkursy, wystawy, kursy zawodowe, popiera i wydaje prace naukowe, wydawnictwa i pisma zawodowe, ustanawia stypendia, współpracuje z pokrewnymi i innymi organizacjami w zakresie działalności Zrzeszenia itp.

Obszerny zakres prac Związku spowodował konieczność utworzenia grup zawodowych, a mianowicie:

1. Grupy Przemysłu Wytwórczego Elektrotechnicznego,
2. Grupy Przemysłu Radiotechnicznego,
3. Grupy Przemysłu Instalacji Elektrycznych itp.

Przy grupach istnieją sekcje i komisje, mające za zadanie opracowywanie poszczególnych specjalnych zagadnień.

Członkowie Związku dzielą się na:

a) rzeczywistych,
b) współdziałających,
c) doradczych,
d) honorowych.

Rzeczywistymi członkami Zrzeszenia mogą być: a) osoby fizyczne, b) osoby prawne, mające swą siedzibę w Polsce i prowadzące samoistnie przedsiębiorstwa przemysłu elektrotechnicznego wszelkiego rodzaju.

Członkami współdziałającymi mogą być członkowie organizacji gospodarczych, właściciele przedsiębiorstw elektrotechnicznych lub dziedzin pokrewnych.

Członkami doradczymi Zrzeszenia mogą być osoby fizyczne, nie będące samoistnymi przedsiębiorcami, współdziałające z Zrzeszeniem dla realizacji jego celów.

Członkami honorowymi mogą być osoby fizyczne, które położyły szczególne zasługi dla rozwoju przemysłu elektrotechnicznego i ziszczenia celów Zrzeszenia.

Zarząd Zrzeszenia składa się: a) z 6 członków wybieranych na 3 lata przez Walne Zgromadzenie, z których co roku ustępuje $^1/_3$ część, w pierwszych 2-ch latach drogą losowania, w następnych według starszeństwa wyboru; b) z prezesów grup, c) osób dokooptowanych przez Zarząd Zrzeszenia na okres 1 roku w ilości nie przekraczalnej $^1/_3$ członków wchodzących do Zarządu według punktu a i b.

Poza tym Walne Zgromadzenie wybiera 4-ch zastępców, którzy, w razie ustąpienia przed upływem kadencji członków wymienionych w punkcie a, wchodzą na ich miejsce w kolejności według ilości uzyskanych głosów na okres do czasu upływu kadencji ustępującego członka.

Obecny Zarząd Związku składa się z następujących osób:

Prezes Zarządu: Dyr. Julian Bulzacki.
Wiceprezes: Dyr. Roman Rudniewski.
Wiceprezes: Inż. Władysław Czyż.

Wiceprezes: Inż. Jerzy Hirszowski.

Członkowie Zarządu: Dyr. Ferdynand Borkowski, Dyr. Tadeusz Regulski, Inż. Jan Straszewicz, Inż. Aleksander Weikert, Inż. Henryk Müller.

Stanowisko dyrektora Związku zajmuje Inż. Piotr Januszewski.

WYDAWNICTWO CZASOPISMA „PRZEGLĄD ELEKTROTECHNICZNY", Spółka z ogr. odp.

Warszawa, Królewska 15, telefon 690-23.

„Przegląd Elektrotechniczny", organ Stowarzyszenia Elektryków Polskich, ukazuje się jako dwutygodnik ze stałym miesięcznym dodatkiem pod nazwą „Przegląd Radiotechniczny". Od roku 1933 Spółka wydaje drugie pismo fachowe, miesięcznik, pod nazwą „Wiadomości Elektrotechniczne". Pismo to, redagowane przystępniej od „Przeglądu Elektrotechnicznego", poświęcone jest specjalnie zagadnieniom praktyki elektrotechnicznej.

Formą prawną wydawnictwa jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Kapitał zakładowy Spółki wynosi zł 20.000.

Do Zarządu Spółki, który składa się z siedmiu osób, wchodzą pp.: T. Czaplicki, St. Gołębiowski, A. Krzyczkowski, E. Opęchowski, R. Podoski, T. Sułowski i St. Wachowski. Do Komisji Rewizyjnej p.p.: T. Arlitewicz, A. Olendzki i K. Straszewski.

Redaktorem „Przeglądu Elektrotechnicznego" i „Wiadomości Elektrotechnicznych" jest inż. Wł. Kotelewski, zaś „Przeglądu Radiotechnicznego" — kpt. S. Jasiński.

Administracja wydawnictwa spoczywa w rękach prokurenta Spółki S. Heinricha.

ZWIĄZEK REWIZYJNY SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Warszawa, Mazowiecka 1, tel. 221-83.

Na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 24 października 1934 r. i w myśl statutu, zawartego w rozporządzeniu Min. Spraw Wewn. z dn. 24.IV.1935 r. Zwią-

zek Rewizyjny Samorządu Terytorialnego jest osobą prawa publicznego i działa na obszarze całego Państwa z wyjątkiem woj. śląskiego. Siedzibą Związku jest m. st. Warszawa.

Zadaniem Związku jest wykonywanie kontroli nad finansową i gospodarczą działalnością związków samorządowych i międzykomunalnych oraz ich zakładów i przedsiębiorstw. Obok działalności w zakresie kontroli Związek Rewizyjny może prowadzić pracę instrukcyjną, udzielając związkom i instytucjom samorządu terytorialnego wskazówek i porad w zakresie ich działalności finansowej i gospodarczej. Ponadto Związek może prowadzić pewne akcje zmierzające do podniesienia fachowej wiedzy samorządowej oraz podejmować działalność fachowo-wydawniczą.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ Z DNIA 24 PAŹDZIERNIKA 1934 R. O ZWIĄZKU REWIZYJNYM SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dn. 15 marca 1934 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 221) postanawiam co następuje:

Rozdział I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. (1) Tworzy się Związek Rewizyjny Samorządu Terytorjalnego, zwany w dalszych przepisach rozporządzenia niniejszego „Związkiem".

(2) Związek jest osobą prawa publicznego.

(3) Związek jest wolny od wszelkich podatków bezpośrednich i opłat stemplowych w takim zakresie, w jakim od opłat tych wolne są związki samorządowe.

(4) Związek posiada statut, który nada mu w drodze rozporządzenia Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Art. 2. Związek działa na całym obszarze Państwa, z wyjątkiem województwa śląskiego.

Rozdział II.

Zadania i organizacja Związku.

Art. 3. (1) Zadaniem Związku jest wykonywanie kontroli nad finansową i gospodarczą działalnością związków samorządowych i międzykomunalnych oraz zakładów i przedsiębiorstw, nie wyłączając tej działalności w zakresie spraw administracji rządowej; Związek może również wykonywać kontrolę nad finansową i gospodarczą działalnością tych zakładów, przedsiębiorstw, instytucyj i spółek, o których mowa w art. 4 ust. (2) p. 3.

(2) Przy wykonywaniu zadań przewidzianych w ust. (1), Związek prowadzi działalność instrukcyjną w ramach przepisów statutu Związku.

(3) Minister Spraw Wewnętrznych może w porozumieniu z zainteresowanym ministrem wyłączyć niektóre dziedziny administracji rządowej, sprawowanej przez związki samorządowe, z pod działania Związku.

(4) Związek może zorganizować stałą poradnię dla udzielania porad techniczno-fachowych, dotyczących urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw związków samorządowych oraz podejmowanych prac inwestycyjnych. Związek może również prowadzić w powyższych dziedzinach akcję, zmierzającą do podniesienia wiedzy fachowej, w szczególności organizować kursy i podejmować akcję fachowo-wydawniczą.

(5) W zakresie wykonywanych zadań Związek współdziała z władzami nadzorczemi związków samorządowych i międzykomunalnych; sposób tego współdziałania i uprawnienia w tym zakresie władz nadzorczych ustali statut Związku.

Art. 4. (1) Członkami Związku są z mocy prawa:

1) wojewódzkie związki samorządowe na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego,
2) powiatowe związki samorządowe,
3) miasta, wydzielone z powiatowych związków samorządowych, z wyjątkiem miasta stoł. Warszawy,
4) Bank Gospodarstwa Krajowego.

(2) Związek może przyjmować w poczet swych członków na podstawie zgłoszenia przystąpienia:

1) związki samorządowe, które nie są członkami Związ-

ku z mocy prawa, nie wyłączając miasta stoł. Warszawy,

2) związki międzykomunalne,

3) zakłady i przedsiębiorstwa związków samorządowych, posiadające odrębną osobowość prawną, jak również instytucje, posiadające osobowość prawa publicznego, jeżeli opierają swe źródła finansowe co najmniej w 50% na środkach finansowych związków samorządowych albo korzystają w tej wysokości z ich poręki finansowej, oraz spółki o kapitale zakładowym, na który składają się w przeważającej mierze fundusze związków samorządowych, albo których akcje są w większości w posiadaniu tych związków,

4) banki komunalne,

5) Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej,

6) Związek Miast Polskich.

Art. 5. Organami Związku są:

1) Rada,

2) Zarząd,

3) Prezes Związku,

4) Komisja Rewizyjna.

Art. 6. (1) Prezesa Związku powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

(2) Prezesa Związku zastępuje w miarę potrzeby jeden z członków Zarządu, wyznaczony przez Ministra Spraw Wewnętrznych, używając w czasie wykonywania zastępstwa tytułu służbowego Wiceprezesa.

(3) Prezes Związku w zakresie wykonywanych czynności, a w okresie zastępstwa również wiceprezes podlega nadzorowi Ministra Spraw Wewnętrznych w granicach postanowień rozporządzenia niniejszego i statutu Związku.

Art. 7. (1) Prezes Związku jest urzędnikiem państwowym.

(2) Uposażenie służbowe i emerytalne Prezesa obciąża fundusze Związku.

(3) Wysokość uposażenia służbowego Prezesa Związku ustala Minister Spraw Wewnętrznych. Prawa emerytalne ustala się na zasadach przepisów, normujących zaopatrzenie emyrytalne funkcjonarjuszów państwowych.

(4) Wiceprezesowi przysługuje w czasie wykonywania funkcji zastępstwa wynagrodzenie z funduszów Związku w wysokości, ustalonej przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 8. Bliższe przepisy o organizacji i działalności Związku normuje statut Związku.

Art. 9. (1) Stosunek służbowy pracowników Związku ma charakter prywatno-prawny i może być zawiązany jedynie na piśmie, a jeżeli wymaga to zgody władzy nadzorczej [(art. 13 ust. (1)], jedynie z powołaniem się na tę zgodę. Odmienna umowa jest nieważna.

(2) Obowiązki i prawa oraz zasady i skutki odpowiedzialności służbowej pracowników reguluje wydany przez Związek statut służbowy.

(3) Nałożenie na pracownika kary dyscyplinarnej może nastąpić tylko po przeprowadzeniu rozprawy przed Komisją Dyscyplinarną w Związku, a w drugiej instancji przed Odwoławczą Komisją Dyscyplinarną w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Bliższe przepisy w tym względzie reguluje wydany przez Związek statut dyscyplinarny.

(4) Pracownik nie może dochodzić w drodze sądowej jakichkolwiek roszczeń z tytułu pozbawienia lub zmniejszenia jego uprawnień, wynikających ze stosunku służbowego, skutkiem prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego.

Art. 10. (1) Związek we własnym zakresie działania zapewni swym pracownikom umysłowym prawa emerytalne nie mniejsze od przysługujących funkcjonarjuszom państwowym z zastrzeżeniem, że pracownicy Związku opłacają składkę emerytalną, której wysokość ustala wydany przez Związek statut emerytalny.

(2) O ile umowa nie zawiera odmiennych zastrzeżeń, pracownikom umysłowym, przyjętym na czas nieokreślony, zalicza się czas służby państwowej, wojskowej i równorzędnej, podlegający zaliczeniu w myśl przepisów ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 20, poz. 160) z uwzględnieniem późniejszych zmian jej postanowień, oraz czas służby w związkach samorządowych i międzykomunalnych

jak również pracy w centralnych dobrowolnych zrzeszeniach związków samorządowych (art. 4 ust. (2) p. 5 i 6).

(3) W stosunku do Związku stosuje się postanowienia art. 7 ust. 7, 8 i ostatni wymienionej w ust. (2) ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. oraz postanowienia art. 120 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911) z uwzględnieniem późniejszych zmian jego postanowień; postanowienia art. 120 tego rozporządzenia stosuje się analogicznie również, gdy chodzi o rozrachunek pomiędzy związkami samorządowemi (międzykomunalnemi), które ubezpieczyły pracowników we własnym zakresie działania, a Związkiem i naodwrót, z zastrzeżeniem, że przekazaniu podlegają składki emerytalne, pobrane za wszystkie lata, zaliczone pracownikowi do wysługi emerytalnej w instytucji, na której ciąży obowiązek przekazania składek.

(4) Poza wyjątkiem, wynikającym z postanowień ust. (3), do pracowników Związku nie stosuje się przepisów wymienionego w ust. (3) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r.; ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznem (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 396) stosuje się w stosunku do pracowników umysłowych tylko w zakresie, przewidzianym w art. 1 p. 1 tej ustawy.

Art. 11. (1) Członkowie Związku opłacają roczne składki, których wysokość na rok następny ustala Rada najpóźniej na 2 miesiące przed terminem uchwalenia budżetów przez związki samorządowe, należące do Związku. Składka związków samorządowych i międzykomunalnych może być oznaczona w stawkach procentowych w stosunku do budżetów.

(2) Niezależnie od składek Związek może pobierać opłaty za czynności rewizyjne i instrukcyjne według taryfy, uchwalonej przez Radę, a to zarówno od członków, jak i instytucyj, nie należących do Związku.

(3) Zaległe składki i opłaty podlegają przymusowemu ściągnięciu w drodze wstawienia zaległości do budżetów oraz zajęcia dochodów, które na żądanie Związku zarządza właściwa władza nadzorcza.

Rozdział III.

Nadzór państwowy.

Art. 12. Nadzór nad działalnością Związku sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 13. (1) Obsadzanie stanowisk kierowniczych i inspekcyjnych Związku wymaga w każdym poszczególnym przypadku zgody władzy nadzorczej.

(2) Uchwały Związku w sprawie preliminarza budżetowego, wysokości składek członkowskich i taryfy opłat za czynności rewizyjne i instrukcyjne wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej Związku w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

(3) Uchwały Związku w sprawie statutów służbowego, dyscyplinarnego [art. 9 ust. (2) i (3)] i emerytalnego [(art. 10 ust. (1)] oraz w sprawie zaciągnięcia pożyczki, nabycia, zbycia i obciążenia nieruchomości oraz przyjęcia zapisu i darowizny wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej.

(4) Jeżeli władza nadzorcza nie zawiadomi Prezesa Związku na piśmie o odmowie zatwierdzenia uchwały w ciągu 60 dni po dniu jej nadesłania, uważa się, że uchwała uzyskała milczące zatwierdzenie.

Art. 14. (1) Minister Spraw Wewnętrznych może rozwiązać Radę i Zarząd Związku łącznie albo każdy z tych organów oddzielnie; w każdym przypadku stosuje się analogicznie przepisy art. 69 ust. (1), (2) i (4) ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294).

(2) W razie rozwiązania Rady funkcje jej sprawuje Zarząd, a w razie rozwiązania Zarządu, albo Rady i Zarządu, funkcje Zarządu bądź obydwóch organów sprawuje tymczasowo Prezes Związku; Zarząd bądź Prezes Związku podlega wówczas ograniczeniom, przewidzianym w art. 72 ust. (1) i (2) wymienionej w ust. (1) ustawy z dnia 23 marca 1933 r.

(3) W razie rozwiązania Rady nowa Rada będzie powołana przed upływem sześciu miesięcy po rozwiązaniu.

(4) W razie rozwiązania Zarządu nowy Zarząd będzie powołany w ciągu sześciu tygodni po dniu rozwiązania, a gdy i Rada jest rozwiązana — w ciągu sześciu tygodni po ukonstytuowaniu się nowej Rady.

Rozdział IV.

Przepisy końcowe.

Art. 15. Rozporządzenie niniejsze nie narusza kompetencyj i uprawnień władz, sprawujących nadzór nad związkami samorządowemi i międzykomunalnemi oraz nad ich zakładami i przedsiębiorstwami.

Art. 16. Władze rządowe, samorządowe i instytucje prawa publicznego okazywać będą Związkowi w miarę potrzeby swą pomoc.

Art. 17. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 18. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

STATUT ZWIĄZKU REWIZYJNEGO SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO.

Załącznik do rozp. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 1935 roku (poz. 244).

Przepisy wstępne.

§ 1. Związek Rewizyjny Samorządu Terytorjalnego jest nazywany w dalszych postanowieniach statutu „Związkiem" albo „Związkiem Rewizyjnym".

§ 2. Przez ustawę samorządową rozumieć należy ustawę z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294).

Rozdział I.

PRZEPISY OGÓLNE.

§ 3. Związek może nazwę swą oznaczać skrótem literowym: Z. R. S. T.

§ 4. Związek jest osobą prawa publicznego i podmiotem praw majątkowych, ma prawo samoistnego zawiadywania swemi sprawami, może zawierać umowy i zaciągać zobowiązania.

§ 5. Związek działa na całym obszarze Państwa, z wyjątkiem województwa śląskiego.

§ 6. Siedzibą Związku jest miasto stoł. Warszawa.

§ 7. Związek ma prawo używania pieczęci urzędowej

z orłem państwowym i pełnym napisem w otoku: „Związek Rewizyjny Samorządu Terytorjalnego w Warszawie", albo napisem skróconym „Związek Rewiz. Sam. Ter.".

§ 8. Związek może powoływać do życia delegatury, obejmujące swoją działalnością poszczególne województwa lub większą liczbę województw. Delegatura polega na prowadzeniu osobnego biura Związku bez tworzenia odrębnych organów ustrojowych.

§ 9. (1) Zadaniem Związku jest wykonywanie kontroli nad finansową i gospodarczą działalnością związków samorządowych i międzykomunalnych oraz zakładów i przedsiębiorstw nie wyłączając tej działalności w zakresie spraw administracji rządowej.

(2) Związek może również wykonywać kontrolę nad finansową i gospodarczą działalnością tych zakładów, przedsiębiorstw, instytucyj i spółek, o których mowa w § 10 ust. (2) p. 3.

(3) W związku z wykonywaniem zadań, przewidzianych w ust. (1) i (2), Związek prowadzi działalność instrukcyjną, w szczególności Związek udziela związkom i instytucjom, o których mowa w niniejszym paragrafie, wskazówek i porad w zakresie ich działalności finansowej i gospodarczej.

(4) Do działalności Związku nie należą dziedziny administracji, wyłączone przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z interesowanymi ministrami w myśl art. 3 ust. (3) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o Związku Rewizyjnym Samorządu Terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 847).

(5) Związek może zorganizować stałą poradnię dla udzielania porad techniczno - fachowych, dotyczących urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw związków samorządowych oraz podejmowanych prac inwestycyjnych. Związek może również prowadzić w powyższych dziedzinach akcję, zmierzającą do podniesienia wiedzy fachowej, w szczególności organizować kursy i podejmować akcję fachowo - wydawniczą.

(6) Z zakresu działalności Związku wyłącza się komunalne kasy oszczędności.

Rozdział II.

CZŁONKOWIE ZWIĄZKU.

§ 10. (1) Członkami Związku są z mocy prawa:

1) wojewódzkie związki samorządowe na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego,
2) powiatowe związki samorzadowe,
3) miasta, wydzielone z powiatowych związków samorządowych z wyjątkiem miasta stoł. Warszawy.
4) Bank Gospodarstwa Krajowego.

(2) Związek może przyjmować w poczet swych członków na podstawie zgłoszenia przystąpienia:

1) związki samorządowe, które nie są członkami Związku z mocy prawa, nie wyłączając miasta stoł. Warszawy,
2) związki międzykomunalne,
3) zakłady i przedsiębiorstwa związków samorządowych, posiadających odrębną osobowość prawną, jak również instytucje, posiadające osobowość prawa publicznego, jeżeli opierają swe źródła finansowe co najmniej w 50% na środkach finansowych związków samorządowych albo korzystają w tej wysokości z ich poręki finansowej, oraz spółki o kapitale zakładowym, na który składają się w przeważającej mierze fundusze związków samorządowych albo których akcje są w większości w posiadaniu tych związków,
4) banki komunalne,
5) Związek Miast Polskich,
6) Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 11. O przyjęciu w poczet członków Związku na podstawie otrzymanej deklaracji o przystąpieniu decyduje Zarząd Związku.

§ 12. (1) Członkowie należący do Związku nie z mocy samego prawa (§ 10 ust. 2), mogą wystąpić ze Związku na podstawie deklaracji o wystąpieniu opartej na decyzji organu, powołanego do decyzji o przystąpieniu.

(2) Deklaracja o wystąpieniu ze Związku musi być złożona Zarządowi Związku nie później niż na 3 miesiące przed upływem bieżącego okresu budżetowego i z koń-

cem tego okresu powoduje utratę członkostwa. Jeżeli ustępujący członek Związku złoży deklarację w terminie późniejszym, wystąpienie następuje dopiero z upływem następnego okresu budżetowego.

Rozdział III.

ORGANIZACJA ZWIĄZKU.

§ 13. Organami Związku są:

1) Rada,
2) Zarząd,
3) Prezes Związku,
4) Komisja Rewizyjna.

§ 14. (1) Kadencja Rady i Zarządu trwa lat pięć.

(2) Kadencja Zarządu biegnie niezależnie od kadencji Rady.

(3) Kadencja Komisji Rewizyjnej biegnie równolegle z kadencją Rady.

(4) Członkowie Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej powołani z wyborów uzupełniających, urzędują tylko do końca bieżącej kadencji danego organu.

(5) Członkowie Rady oraz członkowie Zarządu, wybrani z grona członków Rady, tracą mandaty z chwilą upływu kadencji organów, które ich wybrały; pełnią oni jednak w takim przypadku funkcje do chwili wyboru następców.

(6) Członkowie Zarządu, ustępującego wskutek upływu kadencji, urzędują do chwili ukonstytuowania się nowego Zarządu.

A. *Rada Związku.*

§ 15. (1) W skład Rady Związku wchodzą z głosem stanowczym:

1) Prezes Związku,
2) po 1 członku, wybranym na obszarze województw pomorskiego i poznańskiego przez sejmiki wojewódzkie, a na obszarze pozostałych województw przez rady wojewódzkie,
3) członkowie Zarządu, przyczem mandat członka Zarządu i Rady może być kumulowany.

(2) Do Rady Związku wchodzą również z głosem stanowczym osoby, powołane przez Radę w drodze kooptacji, z zastrzeżeniem, że Rada w ten sposób może powołać nie więcej niż 5 członków.

(3) Do Rady Związku wchodzą ponadto w charakterze członków z głosem stanowczym osoby, powołane w liczbie najwyżej 5-ciu przez Ministra Spraw Wewnętrznych, jedna osoba przez Ministra Skarbu i jedna przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

(4) Ministrowie: Komunikacji, Opieki Społecznej, Rolnictwa i Reform Rolnych, Przemysłu i Handlu oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mogą w miarę uznania powołać do Rady Związku po 1 członku z głosem stanowczym.

(5) Władze, o których mowa w ust. (3) i (4), mogą powołanych przez siebie członków każdej chwili odwołać.

(6) Do Rady Związku wchodzą również z głosem stanowczym 4 członkowie, wyznaczeni przez Związek Miast Polskich, i 2 członkowie, wyznaczeni przez Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli dany Związek jest członkiem Związku Rewizyjnego.

(7) W razie przystąpienia do Związku gminy m. st. Warszawy do Rady Związku wchodzi z głosem stanowczym członek, powołany przez Radę Miejską, a do czasu jej powołania — przez kolegjum Tymczasowego Zarządu Miejskiego.

§ 16. Na zaproszenie Prezesa Związku w posiedzeniach Rady Związku mogą brać udział z głosem doradczym delegaci władz i instytucyj państwowych i samorządowych.

§ 17. Członkowie Rady wybrani przez sejmiki i rady wojewódzkie oraz radę m. st. Warszawy, muszą posiadać prawo wybieralności do którejkolwiek rady miejskiej lub rady powiatowej na obszarze danego województwa, bądź do rady miejskiej m. st. Warszawy, członkowie zaś Rady, powołani w myśl przepisów § 15 ust. (2) i (6), takie samo prawo wybieralności na obszarze Państwa.

§ 18. W razie utraty prawa wybieralności lub wygaśnięcia mandatu w Radzie Związku przy braku zastępcy (§ 20) następuje uzupełnienie jej składu przez wybór bądź powołanie nowego członka w myśl przepisów § 15 i 17.

§ 19. (1) Członków Rady Związku wybierają sejmiki i rady wojewódzkie oraz rada m. st. Warszawy (Tymczasowy Zarząd Miejski) w głosowaniu tajnem w obecności więcej niż połowy członków zebrania wyborczego.

(2) Każdy wyborca może głosować tylko na jednego z kandydatów, uprzednio zgłoszonych na piśmie przez $^{1}/_{5}$ liczbę obecnych. Wyborca może podpisać tylko jedno zgłoszenie.

(3) W zgłoszeniu musi być wskazany obok kandydata na członka Rady również kandydat na jego zastępcę.

(4) Za wybranego uznaje się tego z pośród ważnie zgłoszonych kandydatów, który uzyskał więcej niż połowę głosów obecnych.

(5) Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej ilości głosów, przewodniczący przeprowadza głosowanie ściślejsze, w którem głosować może tylko na jednego z tych dwóch ważnie zgłoszonych kandydatów, którzy w pierwszem głosowaniu uzyskali stosunkowo najwięcej głosów. Za wybranego w głosowaniu ściślejszem uważa się tego kandydata, który otrzymał większą ilość głosów.

(6) W razie równości głosów o skreśleniu kandydata rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

(7) W razie zgłoszenia tylko jednego kandydata na członka Rady Związku zgłoszonego kandydata uważa się za wybranego bez głosowania.

§ 20. (1) Za wybranego na zastępcę członka Rady uważa się tego kandydata, którego zgłoszono obok kandydata, wybranego na członka Rady.

(2) Zastępca wchodzi w miejsce członka Rady Związku w razie złożenia przezeń lub utraty mandatu oraz w przypadku zawieszenia członka Rady w wykonywaniu jego czynności.

§ 21. (1) Powołanie członków Rady Związku w myśl § 15 ust. (2) następuje w wyborach tajnych i proporcjonalnych na listy kandydatów, zgłoszone przed głosowaniem przez co najmniej $^{1}/_{5}$ obecnych wyborców.

(2) Porządek kolejny wybranych do Rady Związku ustala się według kolejności nazwisk na listach kandydatów.

(3) W razie zgłoszenia tylko jednej listy za wybranych uważa się kandydatów bez głosowania z uwzględnieniem przepisów ustępu poprzedniego co do kolejności.

(4) Jeżeli Rada ma dokooptować 2 członków, wybory następują przy analogicznem zastosowaniu przepisów § 20 z tą zmianą, że w zgłoszeniu muszą być wskazani 2 kandydaci bez zastępców, wyborca może głosować tylko na jednego z pośród ważnie zgłoszonych kandydatów, a za wybranego uznaje się tych 2 z pośród ważnie zgłoszonych kandydatów, którzy uzyskali kolejno większe ilości ważnych głosów.

(5) Jeżeli Rada ma dokooptować jednego członka, wybór następuje większością głosów przy analogicznym zastosowaniu przepisów § 19.

§ 22. Do kompetencji Rady należą następujące sprawy:

1) ustalanie ogólnego programu prac Związku;

2) uchwalanie regulaminów obrad Rady oraz wewnętrznej organizacji i czynności Komisji Rewizyjnej;

3) przyjmowanie do wiadomości sprawozdań z działalności Związku oraz zatwierdzanie rocznego zamknięcia rachunkowego tudzież wniosków Komisji Rewizyjnej;

4) uchwalanie preliminarza budżetowego na rok następny.

5) ustalanie statutu stanowisk i uposażeń służbowych tudzież zasad dotyczących zwrotu kosztów podróży i diet pracowników Związku;

6) uchwalanie z zachowaniem zasad ochronnego ustawodawstwa pracy statutów, normujących obowiązki i prawa pracowników, oraz zasady i skutki ich odpowiedzialności służbowej (statut służbowy), zasady organizacji władz dyscyplinarnych i postępowania dyscyplinarnego (statut dyscyplinarny) oraz zasady zaopatrzenia emerytalnego pracowników i pozostałych po nich rodzin (statut emerytalny);

7) uchwalanie wysokości składek członkowskich i taryfy opłat za czynności Związku;

8) podejmowanie uchwał w sprawie zaciągania pożyczek, zbycia, nabycia i obciążenia nieruchomości oraz przyjęcia zapisów i darowizn;

9) wybór członków Zarządu Związku;

10) wybór członków Komisji Rewizyjnej;

11) postanowienie o otwarciu i zwinięciu delegatury Związku i określenie obszaru jej działania;

12) podejmowanie uchwał w innych sprawach, zastrzeżonych statutem niniejszym kompetencji Rady.

§ 23. (1) Radę Związku zwołuje i przewodniczy na jej posiedzeniach Prezes Związku, a jeżeli nie może on pełnić swych obowiązków — Wiceprezes Związku.

(2) Zwyczajne posiedzenie Rady powinno być zwołane co najmniej dwa razy w ciągu roku przed rozpoczęciem nowego okresu budżetowego w celu uchwalenia budżetu i ustalenia programu prac Związku oraz po zamknięciu okresu budżetowego w celu przyjęcia rocznego sprawozdania z działalności Związku i zamknięcia rachunkowego.

(3) Posiedzenie nadzwyczajne Prezes Związku może zwołać w miarę uznania, a obowiązany jest to czynić na żądanie Ministra Spraw Wewnętrznych, Zarządu Komisji Rewizyjnej albo większości członków Rady.

(4) O zwołaniu posiedzenia Rady powinni być członkowie Rady Związku zawiadomieni pismem, zawierającem porządek obrad, ustalony przez Zarząd Związku, co najmniej na 10 dni przed rozpoczęciem obrad.

(5) Posiedzenia Rady Związku są niejawne.

§ 24 (1) Rada Związku zdolna jest do podejmowania uchwał oraz dokonywania wyborów, jeżeli na posiedzeniu jest obecna więcej niż połowa ogólnej liczby jej członków.

(2) Jeżeli posiedzenie Rady nie dojdzie do skutku z powodu braku przepisanego kompletu członków, wówczas Rada może na następnem posiedzeniu powziąć uchwały w sprawach, postawionych ponownie na porządku dziennym, bez względu na liczbę obecnych.

(3) Uchwały zapadają większością głosów członków obecnych. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący.

(4) Głosowanie jest jawne. Na żądanie $1/4$ obecnych musi być zarządzone głosowanie tajne.

(5) Przy wyborach oraz w sprawach osobowych głosowanie jest tajne.

§ 25. Członek, wchodzący w skład Rady z wyboru, który bez dostatecznego usprawiedliwienia opuścił 3 kolejne posiedzenia Rady Związku, może być pozbawiony man-

datu, z mocy jej uchwały, bądź z mocy uchwały organu, który go wybrał.

§ 26. Uchwały Rady wciąga się do protokółu, który podpisuje Prezes, oraz osoba prowadząca protokół.

§ 27. Członkowie Rady sprawują swe czynności bezpłatnie, otrzymują jednak z funduszów Związku zwrot kosztów podróży z uwzględnieniem w razie podróży koleją ceny biletu II klasy oraz diety w kwocie 20 zł dziennie.

§ 28. (1) Członek Rady ustępuje z niej w razie złożenia mandatu.

(2) Przed upływem kadencji Rady niezależnie od skutków jej rozwiązania członek traci mandat, jeżeli w okresie jego sprawowania zajdzie albo stanie się wiadoma okoliczność, która pozbawia prawa wybieralności.

(3) Członek Rady musi być zawieszony w wykonywaniu mandatu w przypadkach, w których zawieszeniu z mocy prawa podlega członek organów ustrojowych związków samorządowych w myśl art. 7 ustawy samorządowej, a jeżeli członek Rady Związku jest członkiem organu zarządzającego związku samorządowego — również w przypadku, gdy jako członek tego organu zostanie zawieszony z mocy art. 71 ustawy samorządowej.

B. *Zarząd Związku.*

§ 29. (1) Zarząd składa się z Prezesa Związku i 7 członków.

(2) 4 członków wybiera Rada Związku, po jednym zaś wyznaczają: Minister Spraw Wewnętrznych, Minister Skarbu i Bank Gospodarstwa Krajowego.

(3) Rada może wybrać do Zarządu osoby, nie należące do składu Rady.

(4) Członkowie Zarządu, powołani drogą wyboru, muszą posiadać bierne prawo wyborcze do organu zarządzającego któregokolwiek związku samorządowego, będącego członkiem Związku z mocy samego prawa, albo do Zarządu Miejskiego w m. st. Warszawie.

(5) Minister Spraw Wewnętrznych, Minister Skarbu oraz Bank Gospodarstwa Krajowego mogą powołanych przez siebie członków Zarządu w każdej chwili odwołać i

mają prawo wyznaczyć ich zastępców, którzy wchodzą w skład Zarządu z głosem stanowczym jedynie w przypadku, gdy dany członek Zarządu nie może pełnić swych czynności.

§ 30. Rada Związku wybiera członków Zarządu na zasadach analogicznych do zasad, dotyczących wyborów ławników przez radnych miejskich, a zawartych w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 czerwca 1934 r. w sprawie regulaminu wyborczego do zarządu miejskiego (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 485).

§ 31. Do kompetencji Zarządu należą następujące sprawy:

1) przyjmowanie nowych członków Związku,

2) uchwalenie regulaminu obrad Zarządu,

3) ustalanie norm wynagrodzenia rzeczoznawców, używanych przez Związek do wykonywania poszczególnych czynności,

4) ustalanie okresowych planów rewizji w ramach programu, uchwalonego przez Radę,

5) rozpatrywanie i przyjmowanie do wiadomości sprawozdań z bieżącej działalności Związku,

6) rozpatrzenie i zgłoszenie uwag do sprawozdania Komisji Rewizyjnej przed wniesieniem go pod obrady Rady Związku,

7) przyjęcie projektu preliminarza budżetowego przed wniesieniem go pod obrady Rady, jak wogóle przygotowywanie wszelkich wniosków w sprawach, należących do kompetencji Rady Związku,

8) określanie sposobu wykonywania uchwał Rady w sprawie zaciągania pożyczek, zbycia, nabycia i obciążenia nieruchomości oraz przyjęcia zapisów i darowizn,

9) określanie sposobu wykonania uchwał Rady, dotyczących otwarcia delegatur Związku,

10) decydowanie o wszczęciu i odstąpieniu od sporu sądowego oraz ustalenie warunków układu pojednawczego,

11) ustalenie składu Komisji Dyscyplinarnej dla pracowników Związku,

12) decydowanie w innych sprawach, zastrzeżonych decyzji Zarządu w myśl postanowień niniejszego statutu albo przekazanych do decyzji Zarządu przez Radę w granicach jej kompetencji.

§ 32. (1) Posiedzenia Zarządu zwołuje w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał, i przewodniczy na nich Prezes Związku lub — gdy Prezes nie może pełnić obowiązków służbowych — Wiceprezes. Zarząd musi być zwołany na żądanie Ministra Spraw Wewnętrznych, Ministra Skarbu lub też większości członków Zarządu albo na żądanie Komisji Rewizyjnej.

(2) Uchwały zapadają większością głosów w obecności przewodniczącego i co najmniej dwóch innych członków Zarządu, powołanych z wyboru; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

(3) Przepisy §§ 26 i 28 stosują się odpowiednio do Zarządu, a przepisy § 25 — do Członków Zarządu z wyboru.

§ 33. Członkowie Zarządu poza Prezesem Związku mają prawo do diet za udział w posiedzeniach Zarządu, których wysokość określa Rada, oprócz tego członkowie zamiejscowi — do zwrotu kosztów podróży według zasad, określonych w § 27.

C. *Prezes Związku.*

§ 34. (1) Prezesa Związku powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

(2) Prezesa Związku zastępuje w razie potrzeby jeden z członków Zarządu, wyznaczony przez Ministra Spraw Wewnętrznych, używając w czasie wykonywania zastępstwa tytułu służbowego Wiceprezessa.

(3) Prezes Związku — a w okresie zastępstwa również Wiceprezes — podlegają w zakresie wykonywanych czynności nadzorowi Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w granicach postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o Związku Rewizyjnym Samorządu Terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 847) i przepisów statutu niniejszego.

§ 35 (1) Prezes Związku jest urzędnikiem państwowym.

(2) Uposażenie służbowe i zaopatrzenie emerytalne Prezesa obciążają fundusze Związku.

(3) Wysokość uposażenia służbowego Prezesa Związku przez przyznanie mu grupy uposażenia i dodatku funkcyj-

nego oraz należności w razie pełnienia czynności służbowych poza siedzibą Związku w ramach przepisów, dotyczących funkcjonarjuszów państwowych, ustala Minister Spraw Wewnętrznych. Prawa emerytalne ustala się na zasadach przepisów normujących zaopatrzenie emerytalne funkcjonarjuszów państwowych.

(4) Wiceprezesowi przysługuje w czasie wykonywania funkcji zastępstwa wynagrodzenie z funduszów Związku w wysokości, ustalonej przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 36 (1) Do zakresu działania Prezesa Związku należą wszystkie sprawy Związku, nie zastrzeżone w myśl przepisów statutu niniejszego innym organom Związku.

(2) Prezes Związku w szczególności reprezentuje Związek nazewnątrz, załatwia sprawy bieżące, przyjmuje i zwalnia pracowników z zastrzeżeniami wynikającemi z przepisów § 42 ust. (3) i § 71 ust. (1), kieruje całą działalnością Związku, prowadzi w imieniu Związku korespondencję, oraz podpisuje zań pisma, dokumenty i ogłoszenia.

(3) Dokumenty, których mocą Związek zaciąga zobowiązania wobec osób trzecich, wyjąwszy umowy o pracę i najmu lokalu Związku, muszą być opatrzone urzędową pieczęcią Związku oraz własnoręcznym podpisem Prezesa lub Wiceprezesa Związku i jednego z członków, powołanych do Zarządu w drodze wyborów.

(4) Prezes Związku może upoważnić podległych sobie pracowników do podpisywania w swojem zastępstwie określonej kategorji pism, z wyłączeniem pism, zawierających ocenę wyników kontroli, oraz pism zawierających instrukcje, zalecenia, rady i wskazówki. Upoważnienie nie może również dotyczyć dokumentów, o których mowa w ust. (3).

§ 37. Prezes Związku obowiązany jest z własnej inicjatywy lub na wezwanie władzy nadzorczej zawiesić uchwałę Rady Związku i Zarządu, przekraczającą kompetencje danego organu, pozbawioną podstawy prawnej lub sprzeczną z obowiązującemi przepisami. O ważności zawieszonej uchwały decyduje Minister Spraw Wewnętrznych.

§ 38. Prezes Związku jest naczelnym zwierzchnikiem wszystkich pracowników Związku i sprawuje nad nimi nadzór służbowy.

§ 39. Prezes Związku wydaje regulamin biura Związku i jego delegatur, przepisy, normujące sposób urzędowania i prowadzenia biurowości i rachunkowości Związku, oraz regulaminy, dotyczące urządzeń Związku, jak poradni technicznej, bibljoteki, prowadzonych przezeń kursów itp.

D. *Biuro Związku.*

§ 40. (1) Związek wykonywa swe zadania przy pomocy przyjętego personelu inspektorskiego, biurowego i kancelaryjnego, który łącznie tworzy Biuro Związku bądź jego delegatury.

(2) Poza personelem, zatrudnionym stale, Związek posługuje się pomocą rzeczoznawców, umówionych do wykonania poszczególnych czynności.

§ 41. (1) Liczbę i rodzaj stanowisk służbowych, kwalifikacje, wymagane dla poszczególnych stanowisk, oraz uposażenie pracowników normuje statut stanowisk i uposażeń służbowych.

(2) W statucie stanowisk i uposażeń służbowych muszą być za zgodą władzy nadzorczej (§ 71 ust. (1) wskazane stanowiska, mające charakter stanowisk kierowniczych i inspekcyjnych.

(3) W statucie stanowisk i uposażeń służbowych może być uwzględniona zasada przyznania pracownikom, zajmującym stanowiska kierownicze i inspekcyjne, oprócz uposażenia zasadniczego, dodatków funkcyjnych oraz pozostałym pracownikom — dodatków służbowych z zastrzeżeniem, że dodatki funkcyjne i służbowe nie wchodzą do podstawy wymiaru odpraw i zaopatrzeń emerytalnych.

§ 42. (1) Stosunek służbowy pracowników Związku ma charakter prywatno-prawny i może być zawiązany jedynie na piśmie, a jeżeli przyjęcie pracownika wymaga zgody władzy nadzorczej — jedynie z powołaniem się na tę zgodę. Odmienna umowa jest nieważna.

(2) Obowiązki i prawa oraz zasady i skutki odpowiedzialności służbowej pracowników reguluje wydany przez Związek statut służbowy.

(3) Nałożenie na pracownika kary dyscyplinarnej może nastąpić tylko po przeprowadzeniu rozprawy przed Komisją Dyscyplinarną Związku, a w drugiej instancji przed Odwoławczą Komisją Dyscyplinarną w Ministerstwie

Spraw Wewnętrznych. Bliższe przepisy w tym względzie reguluje wydany przez Związek statut dyscyplinarny.

(4) Pracownik nie może dochodzić w drodze sądowej jakichkolwiek roszczeń z tytułu pozbawienia lub zmniejszenia jego uprawnień, wynikających ze stosunku służbowego, skutkiem prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego.

§ 43. (1) Związek we własnym zakresie działania zapewni swym pracownikom umysłowym prawa emerytalne nie mniejsze od przysługujących funkcjonarjuszom państwowym z zastrzeżeniem, że pracownicy Związku opłacają składkę emerytalną, której wysokość ustala wydany przez Związek statut emerytalny.

(2) O ile umowa nie zawiera odmiennych zastrzeżeń, pracownikom umysłowym, przyjętym na czas nieokreślony, zalicza się czas służby państwowej, wojskowej i równorzędnej, podlegający zaliczeniu w myśl przepisów ustawy z dn. 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. 1934 r. Nr. 20 poz. 160), z uwzględnieniem późniejszych zmian jej postanowień, oraz czasu służby w związkach samorządowych i międzykomunalnych, jak również pracy w centralnych dobrowolnych zrzeszeniach związków samorządowych (§ 10 ust. 2 p. 5 i 6).

(3) Do Związku stosuje się postanowienia art. 7 ust. 7, 8 i ostatni wymienionej w ust. (2) ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. oraz postanowienia art. 120 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911) z uwzględnieniem późniejszych zmian jego postanowień; postanowienia art. 120 tego rozporządzenia stosuje się analogicznie również wtedy, gdy chodzi o rozrachunek pomiędzy związkami samorządowemi (międzykomunalnemi), które ubezpieczyły pracowników we własnym zakresie działania, a Związkiem i naodwrót, z zastrzeżeniem, że przekazaniu podlegają składki emerytalne, pobrane za wszystkie lata, zaliczone pracownikowi do wysługi emerytalnej instytucji, na której ciąży obowiązek przekazania składek.

(4) Poza wyjątkiem, wynikającym z postanowień ust. 3 do pracowników Związku nie stosuje się przepisów wymienionego w ust. (3) rozporządzenia Prezydenta Rzeczy-

pospolitej z dnia 24 listopada 1927 r.; ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznem (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 396) z późniejszemi zmianami stosuje się do pracowników umysłowych tylko w zakresie, przewidzianym w art. 1 p. 1 tej ustawy.

E. *Komisja Rewizyjna.*

§ 44. (1) Rada Związku sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Związku za pośrednictwem Komisji Rewizyjnej.

(2) Komisja Rewizyjna jest organem kolegjalnym i składa się z 4 członków, wybieranych i odwoływanych przez Radę Związku.

(3) Przewodniczącego wybiera Komisja ze swego grona.

(4) Wybory do Komisji Rewizyjnej przeprowadza się w głosowaniu tajnem na zasadach stosunkowego podziału mandatów. W tym zakresie stosuje się analogicznie przepisy § 21.

(5) W skład Komisji Rewizyjnej nie mogą wchodzić członkowie Zarządu Związku ani też pracownicy.

(6) Przepisy § 28 stosuje się również do członków Komisji Rewizyjnej.

§ 45. Członkowie Komisji Rewizyjnej za udział w posiedzeniach Komisji i czynnościach rewizyjnych otrzymują diety według zasad, ustalonych przez Radę Związku, członkowie zamiejscowi mają ponadto prawo do zwrotu kosztów podróży według zasad określonych w § 27.

§ 46. (1) Komisja Rewizyjna Związku przeprowadza kontrolę formalną rachunkowości i kasowości Związku oraz czuwa nad prawidłowem wydatkowaniem sum w ramach ustalonego przez Radę budżetu.

(2) Do obowiązków Komisji Rewizyjnej w szczególności należy zbadanie bilansów i zamknięć rachunkowych przed złożeniem ich Radzie Związku, a nadto sprawdzanie stanu kasy Związku, przynajmniej 2 razy do roku.

(3) Przy wykonywaniu czynności rewizyjnych Komisja Rewizyjna może żądać od Prezesa Związku wszelkich potrzebnych wyjaśnień. Komisja albo z jej upoważnienia 2 członków Komisji łącznie ma po uprzedniem porozumieniu się z Prezesem Związku dostęp do kasy Związku oraz do wszystkich ksiąg, dokumentów rachunkowych i kaso-

wych oraz aktów, pozostających w związku z gospodarką finansową Związku.

(4) Jeżeli przewodniczący Komisji Rewizyjnej nie jest członkiem Rady Związku, ma prawo brać udział z głosem doradczym w posiedzeniach Rady, na których rozpatrywane są wnioski i sprawozdania Komisji Rewizyjnej.

§ 47. (1) Ze swych czynności Komisja Rewizyjna składa sprawozdanie Radzie Związku po uprzedniem wysłuchaniu uwag Prezesa i Zarządu Związku.

(2) Prezes Związku obowiązany jest postawić na porządku dziennym najbliższego posiedzenia Rady sprawozdanie Komisji Rewizyjnej wraz z ewentualnemi wyjaśnieniami swemi i Zarządu.

Rozdział IV.

DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZKU.

A. *Zakres działalności Związku.*

§ 48. Wykonywanie zadań, określonych w § 9, w stosunku do związków i instytucyj, które są członkami Związku Rewizyjnego, jest obowiązkiem Związku. W stosunku do innych związków samorządowych i międzykomunalnych tudzież do instytucyj, o których mowa w § 10 ust. (2) p. 3, Związek Rewizyjny może podejmować poszczególne czynności należące do zakresu jego zadań, na prośbę właściwych organów związków i instytucyj albo ich bezpośrednich władz nadzorczych, jest zaś obowiązany to uczynić na polecenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 49. (1) W wykonaniu swoich zadań Związek przez swojego Prezesa komunikuje się bezpośrednio ze wszystkiemi władzami państwowemi i samorządowemi.

(2) Organa związków i instytucyj, na które rozciąga się działalność Związku, mają obowiązek dostarczać Związkowi na żądanie Prezesa danych materjałów, potrzebnych do wykonywania zadań Związków.

§ 50. (1) Władze rządowe, samorządowe i instytucje prawa publicznego udzielać będą Związkowi w miarę potrzeby swej pomocy.

(2) Władze, wykonywające nadzór nad związkami samorządowemi, które z mocy prawa są członkami Związku Rewizyjnego, nie wyłączając Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstw, wykonywających merytoryczny nadzór nad samorządem terytorjalnym, będą podawały Związkowi do wiadomości ogólne zarządzenia (instrukcje, okólniki, pisma okólne), kierowane do Związków samorządowych oraz będą przesyłały odpisy protokółów lustracyjnych i zarządzeń polustracyjnych.

(3) Prezes Związku może osobiście lub przez swego delegata brać udział w posiedzeniach organów zarządzających i stanowiących związków samorządowych (międzykomunalnych), które są członkami Związku; osoby te mają prawo żądać informacyj, dotyczących gospodarki związku samorządowego (międzykomunalnego) oraz działalności w tym zakresie jego organów ustrojowych.

§ 51. Prezes Związku obowiązany jest przesyłać do wiadomości zainteresowanym ministerstwom, o których mowa w ust. (2) § 50, w odpisach wszelkie ogólne wskazówki i ogólne pisma o charakterze instrukcyjnym oraz obowiązany jest przesyłać co rok sprawozdanie roczne z działalności Związku do wiadomości zainteresowanym ministerstwom, jak również zarządom tych wszystkich związków samorządowych (międzykomunalnych) i instytucyj, które są członkami Związku Rewizyjnego.

B. *Czynności kontrolne.*

§ 52. (1) Zadania swoje w zakresie kontroli nad działalnością finansową i gospodarczą związków samorządowych (międzykomunalnych) Związek wykonywa przez badanie i ocenę tej działalności pod względem jej formalnej prawidłowości oraz ze stanowiska celowości, w szczególności z punktu widzenia zasady oszczędności w gospodarce publicznej.

(2) Kontrolę wykonywa Związek przez:

a) badanie na miejscu (rewizje) za pośrednictwem inspektorów i rzeczoznawców,

b) badanie sprawozdań i innych danych, nadesłanych Związkowi.

§ 53. (1) Związek przeprowadza rewizje generalne i specjalne. Rewizja generalna obejmuje całość gospodarki

badanego Związku (instytucji) wraz ze wszystkiemi urządzeniami, zakładami i przedsiębiorstwami. Rewizja specjalna obejmuje określoną część gospodarki.

(2) Rewizje generalne i specjalne wykonywa Związek według ogólnego programu, uchwalonego przez Radę Związku, zgodnie z okresowemi planami rewizyj, ustalonemi przez Zarząd Związku. Ogólny program i okresowe plany zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

(3) Związek powinien przeprowadzić przynajmniej raz na 3 lata rewizje generalne związków samorządowych, należących do Związku Rewizyjnego z mocy samego prawa.

(4) Prezes Związku na polecenie Ministra Spraw Wewnętrznych jest obowiązany, a w wyjątkowych wypadkach podyktowanych interesem publicznym, może z własnej inicjatywy lub na wniosek bezpośredniej władzy nadzorczej nad danym związkiem (instytucją) zarządzić rewizję nadzwyczajną poza ustalonym programem i okresowym planem.

§ 54. (1) O zamierzonej rewizji Związek zawiadamia bezpośrednio władzę nadzorczą rewidowanego związku (instytucji) z zasady na 5 dni przed terminem rozpoczęcia czynności rewizyjnych oraz zarząd tegoż związku (instytucji) z zasady na 2 dni przed terminem, a najpóźniej z chwilą rozpoczęcia rewizji.

(2) Delegaci Związku (rewidenci) powinni przed rozpoczęciem czynności rewizyjnych porozumieć się bezpośrednio z władzami nadzorczemi.

§ 55. (1) Kierownik rewidowanej instytucji ma obowiązek umożliwić rewidentom Związku (inspektorom, rzeczoznawcom) dostęp do urządzeń, kas, ksiąg, akt, dokumentów i wszelkich innych objektów podlegających badaniu.

(2) Przy poszczególnych czynnościach rewizyjnych ma prawo być obecny kierownik rewidowanej instytucji oraz wyznaczeni względnie zaproszeni przez kierownika członkowie jej organów oraz pracownicy.

(3) Na żądanie rewidenta przy poszczególnych czynnościach rewizyjnych powinien być obecny członek zarządu bądź pracownik rewidowanej instytucji, odpowiedzialni za badane agendy.

§ 56. Kierownik rewidowanej instytucji ma obowiązek dostarczyć rewidentom Związku niezbędnych do wykonywania ich funkcyj pomieszczeń, pomocy biurowej i kancelaryjnej oraz środków lokomocji, utrzymywanych przez badaną instytucję.

§ 57. Rewidenci Związku nie mają prawa wydawania żadnych poleceń organom i funkcjonarjuszom rewidowanej instytucji. Mogą oni jednak w toku badań czynić ustnie uwagi i udzielać wskazówek, gdy dostrzegą nie stosowanie się do obowiązujących przepisów i zarządzeń władz nadzorczych.

§ 58. (1) Wyniki czynności rewizyjnych powinny być ujęte na piśmie w protokółach, zawierających stwierdzenie stanu faktycznego wraz z dostrzeżonemi błędami i brakami, jego analizę i ocenę tudzież wnioski, zmierzające do usunięcia błędów i braków oraz zapobiegania im w przyszłości i wprowadzenia ulepszeń.

(2) Protokóły nabierają znaczenia dopiero przez zaaprobowanie przez Prezesa Związku albo wyznaczonego przez niego funkcjonariusza.

(3) Odpisy protokółów Związek przesyła w ciągu 60 dni po ukończeniu rewizji Ministrowi Spraw Wewnętrznych i zainteresowanemu ministrowi, który sprawuje merytoryczny nadzór nad rewidowanym związkiem samorządowym (międzykomunalnym) bądź nad odnośną instytucją oraz jej bezpośredniej władzy nadzorczej, a dopiero po upływie 2 tygodni po przesłaniu tej władzy — również zarządowi rewidowanej instytucji.

§ 59. Tryb dokonywania rewizyj ustali bliżej wewnętrzna instrukcja rewizyjna, wydana przez Prezesa Związku po wysłuchaniu opinji Zarządu. Instrukcję zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

C. *Czynności instrukcyjne.*

§ 60. (1) Związek prowadzi działalność instrukcyjną przez:

a) udzielanie uwag i wskazówek na miejscu przez rewidentów Związku przy sposobności dokonywania rewizyj (§ 57);
b) analizowanie i ocenę stanu faktycznego oraz rady i wskazówki, zawarte w protokółach rewizyj (§ 58);

c) organizowanie specjalnych ekspertyz na miejscu przez swoich inspektorów i rzeczoznawców;

d) organizowanie badań i udostępnianie ich wyników zainteresowanym instytucjom w sprawach, na które się rozciąga działalność Związku, urządzanie bibljotek, archiwum, wystaw i t. p.;

e) wydawanie pism o charakterze instrukcyjnym w sprawach finansowych i gospodarczych, opartych na doświadczeniach stwierdzonych przy sposobności rewizyj oraz na specjalnie dokonanych badaniach;

f) udzielanie porad na żądanie zainteresowanych;

g) organizowanie konferencyj, zjazdów, kursów i wycieczek naukowych oraz podejmowanie akcji wydawniczej.

(2) Czynności przewidziane w ust. (1) lit. d), e) i g), Związek Rewizyjny może podejmować tylko w ścisłem porozumieniu z zainteresowanemi ministerstwami.

(3) Działalność, o której mowa w ust. (1) pp. a) i b), jest obowiązkiem Związku. Inne czynności, o których mowa w ustępie poprzednim, Związek podejmuje w miarę potrzeby oraz w miarę posiadanych środków.

§ 61. Do szczególnych obowiązków Związku należy instruowanie Związków i instytucyj, na które rozciąga się działalność Związku Rewizyjnego, w zakresie organizacji i sposobu działania organów wewnętrznej kontroli (komisyj rewizyjnych) biur i urzędów kontroli, inspekcyj i t. p. oraz instruowanie tych organów.

Rozdział V.

GOSPODARKA FINANSOWA ZWIĄZKU

§ 62. (1) Gospodarkę finansową Związku prowadzi się w ramach budżetu rocznego, obejmującego wszystkie wydatki i dochody Związku.

(2) Budżet Związku uchwala Rada Związku przed terminem uchwalenia budżetów przez związki samorządowe należące do Związku.

(3) Przy prowadzeniu gospodarki finansowej oraz ustalaniu i wykonywaniu budżetu Związku stosuje się odpowiednio — z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia

Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 847) i przepisów niniejszego statutu — postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 czerwca 1924 roku, o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 522) i rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 grudnia 1932 r. o sporządzaniu i ustalaniu budżetów związków komunalnych (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr. 11, poz. 71).

(4) Okresy budżetowy i obrachunkowy Związku równają się okresom budżetowemu i obrachunkowemu związków samorządowych.

§ 63. Związek pokrywa swoje wydatki z następujących dochodów:

a) ze składek rocznych, opłacanych przez członków,
b) z opłat za poszczególne czynności Związku,
c) z ewentualnych źródeł prywatno - prawnych.

§ 64. (1) O ile Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu nie ustali innej podstawy obliczeniowej składki rocznej, wysokość jej oznacza się:

a) dla związków samorządowych i międzykomunalnych w stosunku do łącznej sumy wydatków zwyczajnych budżetu administracyjnego i budżetów przedsiębiorstw oraz dochodów zakładów wyodrębnionych z budżetu administracyjnego,
b) dla zakładów komunalnych, posiadających odrębną osobowość prawną, tudzież dla Związku Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej oraz Związku Miast Polskich w stosunku do sumy dochodów zwyczajnych,
c) dla Banku Gospodarstwa Krajowego, banków komunalnych oraz innych instytucyj, będących członkami Związku — indywidualnie, biorąc pod uwagę stopień zainteresowania działalnością Związku.

(2) Za podstawę obliczenia przyjmuje się rok obrachunkowy, poprzedzający okres budżetowy, w którym składka jest uchwalana.

(3) Wysokość składki rocznej na rok następny powinna być uchwalona w odpowiednim czasie przed terminem uchwalenia budżetów przez związki samorządowe, należące do Związku.

§ 65. Zaległe składki i opłaty za poszczególne czynności Związku podlegają przymusowemu ściągnięciu w drodze wstawienia zaległości do budżetów oraz zajęcia dochodów, które na żądanie Związku zarządza właściwa władza nadzorcza.

§ 66. (1) Na pokrycie świadczeń wynikających z przepisów § 43, Związek obowiązany jest powołać i prowadzić fundusz emerytalny, utworzony ze składek emerytalnych pracowników i dopłat Związku.

(2) Fundusz emerytalny musi być lokowany z bezpieczeństwem pupilarnem.

§ 67. Przy prowadzeniu kasowości i rachunkowości Związku stosuje się odpowiednio z uwzględnieniem zmian, wynikających z przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 roku (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 847) i przepisów niniejszego statutu — postanowienia rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 grudnia 1923 r. o kasowości i rachunkowości związków samorządowych (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr. 11, poz. 72). W ramach tych postanowień Zarząd Związku może wydać szczegółową instrukcję o prowadzeniu rachunkowości i kasowości Związku.

Rozdział VI.

NADZÓR PAŃSTWOWY.

§ 68. Nadzór nad działalnością Związku sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych.

§ 69. (1) Władza nadzorcza Związku czuwa nad prawidłową jego działalnością, ma prawo wejrzenia w tok prac Związku i poza uprawnieniami, zastrzeżonemi jej statutem niniejszym, korzysta analogicznie z uprawnień, jakie ma z mocy art. 67 ustawy samorządowej w stosunku do związków samorządowych.

(2) Niezależnie od uprawnień, przewidzianych w § 37, władza nadzorcza uchyli z urzędu uchwałę lub decyzję każdego organu Związku, jeżeli uchwałę powzięto na zebraniu nieprawomocnem, albo gdy uchwała lub decyzja wykracza poza kompetencje danego organu, pozbawiona jest podstawy prawnej lub narusza obowiązujące przepisy.

§ 70. (1) Prezes Związku obowiązany jest należycie informować władzę nadzorczą o pracach Związku.

(2) Prezes Związku przedstawia Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Skarbu sprawozdanie z działalności Związku i zamknięcie rachunkowe nie później niż w ciągu 3 miesięcy po upływie roku budżetowego.

(3) Prezes Związku przesyła władzy nadzorczej odpisy wszelkich sprawozdań Komisji Rewizyjnej nie później niż w ciągu 2 tygodni po ich otrzymaniu.

§ 71. (1) Obsadzanie stanowisk kierowniczych i inspekcyjnych Związku wymaga w każdym poszczególnym przypadku zgody władzy nadzorczej.

(2) Uchwały Związku w sprawie preliminarza budżetowego, w wysokości składek członkowskich i taryfy opłat za czynności rewizyjne i instrukcyjne wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej Związku w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

(3) Uchwały Związku w sprawie statutów: służbowego, dyscyplinarnego (§ 42 ust. 2 i 3) i emerytalnego (§ 43, ust. 1) oraz w sprawie zaciągnięcia pożyczki, nabycia, zbycia i obciążenia nieruchomości oraz przyjęcia zapisów i darowizny wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej.

§ 72. Ilekroć do prawomocności uchwały lub decyzji jest wymagane zatwierdzenie władzy nadzorczej, a władza ta nie zawiadomi Prezesa Związku na piśmie o odmowie zatwierdzenia w ciągu 60 dni po dniu jej nadesłania, uważa się, że uchwała uzyskała milczące zatwierdzenie.

§ 73. (1) Minister Spraw Wewnętrznych może rozwiązać Radę i Zarząd Związku łącznie albo każdy z tych organów oddzielnie; w każdym przypadku stosuje się analogicznie przepisy art. 69 ust. (1), (2) i (4) ustawy samorządowej.

(2) Z chwilą rozwiązania danego organu Związku wygasają mandaty powołanych z wyborów jego członków oraz podlegają automatycznemu odwołaniu pozostali członkowie tego organu.

(3) W razie rozwiązania Rady funkcje jej sprawuje Zarząd, a w razie rozwiązania Zarządu albo Rady i Zarządu, funkcje Zarządu bądź obydwóch organów sprawuje tymczasowo Prezes Związku; Zarząd i Prezes Związku

podlegają wówczas ograniczeniom przewidzianym w art. 72 ust. (1) i (2) ustawy samorządowej.

(4) W razie rozwiązania Rady nowa Rada będzie powołana przed upływem 6 miesięcy po rozwiązaniu.

(5) W razie rozwiązania Zarządu nowy Zarząd będzie powołany w ciągu 6 tygodni po dniu rozwiązania, a gdy i Rada jest rozwiązana — w ciągu 6 tygodni po ukonstytuowaniu się nowej Rady.

Rozdział VII.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE.

A. *Przepisy przejściowe.*

§ 74. Do czasu ukonstytuowania się rad wojewódzkich na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego członków Rady Związku z obszaru tych województw wybierają wydziały wojewódzkie. Do osób tych stosuje się przepisy § 17 — 19 z zastrzeżeniem, że do przeprowadzenia wyborów członków Rady Związku potrzebna jest oprócz przewodniczącego obecność conajmniej dwóch członków wydziału wojewódzkiego, o których mowa w art. 115 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr. 11, poz. 86).

§ 75. (1) Do czasu ukonstytuowania się pierwszej Rady i Zarządu Związku funkcje tych organów spełnia Prezes Związku. W tym swoim charakterze podlega Prezes ograniczeniom, przewidzianym w art. 72 ust. (1) i (2) ustawy samorządowej z tym atoli wyjątkiem, że za zezwoleniem Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu może on zaciągnąć pożyczkę na pokrycie części lub całości kosztów organizacyjnych Związku oraz że za zezwoleniem Ministra Spraw Wewnętrznych może on przyjmować pracowników Związku.

(2) Wysokość składek członkowskich Związku na rok budżetowy 1935/36 określi Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

B. *Przepisy końcowe.*

§ 76. Statut niniejszy nie narusza kompetencyj i uprawnień władz, sprawujących nadzór nad związkami

samorządowemi i międzykomunalnemi oraz nad ich zakładami i przedsiębiorstwami.

§ 77. Statut wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

DZIAŁALNOŚĆ I SKŁAD OSOBOWY WŁADZ ZWIĄZKU REWIZYJNEGO.

W okresie swej dotychczasowej 4-letniej działalności Związek Rewizyjny dokonał pierwszych rewizyj generalnych gospodarki wszystkich związków samorządowych oraz powtórnych rewizyj w większości związków. Obok rewizyj o charakterze generalnym Związek dokonał szeregu rewizyj specjalnych oraz przeprowadził lustracje w większości przedsiębiorstw samorządowych, w pierwszym rzędzie: elektrowni, gazowni, wodociągów i rzeźni, jak również przeprowadził specjalne badania gospodarki wielu związków samorządowych na pewnych specjalnych odcinkach, jak np. gospodarki lasami samorządowymi, działalność w zakresie robót melioracyjnych i in.

Poza działalnością inspekcyjną Związek przeprowadza rozwiniętą akcję instrukcyjną i poradniczą na rzecz poszczególnych związków samorządowych przy sposobności każdej rewizji, przy ekspertyzie, bądź na specjalnie w tym celu organizowanych konferencjach w terenie.

W zakresie swojej działalności naukowo-badawczej Związek Rewizyjny wydaje szereg instrukcyj, mających na celu unormowanie i usprawnienie pewnych odcinków gospodarki i organizacji związków samorządowych, w szczególności opracowano szereg wzorów regulaminów wewnętrznych i statutów organizacyjnych dla gospodarki miejskiej i powiatowej.

Związek wydaje periodycznie, na prawach rękopisu, „Przegląd Bibliograficzny Zagadnień Samorządowych", ponadto publikuje — również na prawach rękopisu — Biuletyny, będące syntetycznym opracowaniem poszczególnych działów gospodarki samorządowej oraz zagadnień specjalnych, związanych z aktualnymi projektami ustawodawczymi.

Prezes Związku — Witold Żbikowski, b. dyrektor departamentu samorządowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Skład Zarządu — z nominacji:

Aleksander I v á n k a, naczelnik wydziału (Min. Skarbu),
Stanisław P o d w i ń s k i, dyrektor departamentu (Min. Spr. Wewn.),
Dr Zygmunt W a s s e r a b, dyrektor centrali BGK,

z wyboru Rady:

Prof. dr Tadeusz B i g o, radny m. Lwowa,
Inż. Stanisław L e o p o l d, poseł na Sejm,
Ignacy P u ł a w s k i, senator R. P.,
Dr Konrad S i u d o w s k i

Kierownicy działów:

Przedsiębiorstw — Tadeusz S z p o t a ń s k i,
Naukowo-badawczego — Dr Wacław B r z e z i ń s k i,
Grup Inspekcyjnych — Henryk B r z e z i c k i, Stanisław G l i s z c z y ń s k i i Zygmunt P a w l a k.
Administracyjnego — Stanisław W a ś k i e w i c z,

Radca prawny Związku: Adw. Ryszard W e r n e r.

DZIAŁ TRZECI

PRZEPISY I NORMY ELEKTROTECHNICZNE.

DZIAŁ TRZECI.

PRZEPISY I NORMY ELEKTROTECHNICZNE.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROBÓT PUBLICZNYCH

z dnia 30 kwietnia 1923 r.

w przedmiocie tablic ostrzegawczych w zakładach elektrycznych o wysokiem napięciu.

(Monitor Polski Nr. 163, pozycja 199)

Na mocy art. 16 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Zakłady elektryczne o wysokiem napięciu mają posiadać w odpowiednich miejscach swych urządzeń tablice przestrzegające przed dotknięciem urządzenia elektrycznego ze względu na grożące życiu niebezpieczeństwo.

§ 2.

W pomieszczeniach, niedostępnych dla osób postronnych, a zawierających urządzenia wysokiego napięcia, winny być umieszczane tablice ostrzegawcze w takich miej-

scach i w takiem wykonaniu, żeby były łatwo widoczne dla osób, wchodzących do rzeczonych pomieszczeń lub otwierających te pomieszczenia.

Rozmiary tablic ostrzegawczych nie mogą być mniejsze niż 15 × 10 cm.

§ 3.

Na urządzeniach elektrycznych zewnętrznych wysokiego napięcia, znajdujących się w miejscach dostępnych dla osób niepowołanych, a więc na domkach i budkach transformatorowych sieci napowietrznych, na wieżach rozdzielczych, słupach krańcowych, węgłowych i opornych, oraz na słupach przy przęsłach, krzyżujących inne linje elektryczne lub tory kolejowe, należy umieszczać w sposób widoczny tablice ostrzegawcze rozmiarów 30 × 20 cm. W le-

wej części tablicy ostrzegawczej umieszcza się wizerunek strzałki piorunowej na tle trupiej głowy z piszczelami, w prawej zaś części — napisy: u góry *„Baczność!"*, pośrodku *„Wysokie napięcie!"*, u dołu *„Nie dotykać!"*; wysokość strzałki wynosić będzie 160 mm; wysokość liter: małych — w napisie górnym i dolnym 25 mm, w napisie środkowym 20 mm; wielkich — w napisie górnym i dolnym 35 mm, w napisie środkowym 30 mm; tło tablic będzie białe, rysunek zaś i napisy będą wykonane w kolorze czarnym, a strzałka — w kolorze szkarłatno-czerwonym. Wzór tablicy podaje się w załączniku do niniejszego paragrafu.

§ 4.

Na słupach przelotowych linij elektrycznych wysokiego napięcia należy umieszczać w sposób widoczny tablice ostrzegawcze rozmiarów 25×15 cm. Pośrodku tablicy ostrzegawczej umieszcza się wizerunek strzałki piorunowej na tle trupiej głowy z piszczelami, nad nią — napis: *„Baczność!"*, u dołu *„Nie dotykać!"*; wysokość strzałki wynosić będzie 145 mm; wysokość liter: małych — w napisie górnym 25 mm, w napisie dolnym 20 mm, wielkich — w napisie górnym 35 mm, w napisie dolnym 30 mm; kolory — jak dla tablic, opisanych w poprzednim paragrafie. Wzór tablicy podaje się w załączniku do niniejszego paragrafu.

§ 5.

Tablice ostrzegawcze winny być wykonane tak, aby były możliwie odporne na działanie atmosferyczne.

§ 6.

Tablice ostrzegawcze muszą być utrzymywane w należytym stanie.

§ 7.

W nowopowstających zakładach elektrycznych wysokiego napięcia tablice ostrzegawcze, przepisane w §§ 3 i 4, winny być umieszczone przed uruchomieniem tych zakładów, w zakładach elektrycznych już istniejących—w przeciągu roku od wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

§ 8.

Za niestosowanie się do powyższego rozporządzenia winni podlegają karom, stosownie do przepisów ustaw karnych.

§ 9.

Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROBÓT PUBLICZNYCH

z dnia 26 maja 1930 r.

o napięciach normalnych i o częstotliwości normalnej prądu elektrycznego.

(Dz. Ustaw Nr. 45/30, poz. 384)

Na podstawie art. 16 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) zarządzam, co następuje:

§ 1. Wszelkie nowopowstające zakłady i urządzenia elektryczne winny być wykonane na napięcie normalne, wymienione w § 2, oraz na normalną częstotliwość prądu (§ 3).

§ 2. Napięcia normalne, które mają być stosowane w zakładach elektrycznych, są następujące:

Prąd stały	Prąd zmienny		
	Jednofazowy	Trójfazowy	
		Napięcie fazowe*)	Napięcie skojarzone
Napięcia w woltach			
1×220	1×220	127	220
2×220		220	380
			6 000
			15 000
			30 000
			60 000
			100 000
			200 000

*) Między fazą a zerem.

Napięcia, wymienione w powyższej tabeli, są to średnie napięcia, które mają panować na zaciskach odbiorni-

ków (napięcia nominalne). Napięcia u źródeł prądu (na zaciskach prądnic i na wtórnych zaciskach transformatorów) uważać należy jako wyższe o 10% od powyższych napięć.

§ 3. Przez normalną częstotliwość prądu rozumieć należy 50 okresów na sekundę, czy 100 zmian na sekundę.

§ 4. W wyjątkowych okolicznościach może Minister Robót Publicznych zezwolić na zastosowanie innych napięć, które uznane zostaną za normalne.

§ 5. W istniejących zakładach i urządzeniach elektrycznych oraz przy ich rozszerzaniu mogą być stosowane napięcia dotychczasowe.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy zakładów i urządzeń elektrycznych trakcyjnych, urządzeń elektrycznych na statkach, oraz napięć nie przekraczających 100 V.

§ 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

PRZEPISY TECHNICZNE

na przyłączenia urządzeń elektrycznych do sieci rozdzielczych zakładów elektrycznych użyteczności publicznej *).

(Mon. Polski Nr. 269/30 z dnia 21 listopada 1930 r.)

I. WSTĘP.

§ 1. Przepisy ogólne.

1. Urządzenia elektryczne, przyłączone do sieci rozdzielczych zakładów elektrycznych użyteczności publicznej, powinny być wykonane zgodnie z przepisami na urządzenia elektryczne prądu silnego, jakie zostały już wydane przez Ministerstwo Robót Publicznych, względnie będą w przyszłości w tej materji wydane.

Pozatem urządzenia te powinny być wykonane zgodnie z przepisami niniejszemi.

2. Urządzenia elektryczne, przyłączone do sieci rozdzielczych a wykonane na podstawie dotychczasowych przepisów technicznych, mogą nadal być czynne, o ile nie zagrażają bezpieczeństwu. Jednak wszelkie zmiany i uzupełnienia tych urządzeń winny być dostosowane do niniejszych przepisów.

---

*) W przygotowaniu nowelizacja przepisów powyższych.

§ 2. Określenia.

1. „Przyłącze“ jest to urządzenie elektryczne, służące do przyłączenia urządzeń u odbiorców do sieci rozdzielczej zakładu elektrycznego, bezpośrednio albo za pośrednictwem pionu.

2. „Pionem“ nazywa się linję zasilającą, służącą do połączenia przyłącza z urządzeniami u poszczególnych odbiorców. Część pionu, służąca do zasilania jednego tylko urządzenia odbiorczego, nazywa się „odgałęzieniem pionu“.

3. „Urządzenie odbiorcze“ jest to urządzenie elektryczne, służące do pobierania za pośrednictwem przyłącza, względnie i pionu energji elektrycznej z sieci rozdzielczej zakładu elektrycznego, poza licznikiem odbiorcy.

II. PRZYŁĄCZE NISKIEGO NAPIĘCIA.

§ 3. Postanowienia ogólne.

1. Każde przyłącze powinno zasilać tylko jedną posesję. Jednak w celu zmniejszenia ilości przewodów napowietrznych, krzyżujących ulicę lub drogę, wolno zapomocą jednego przyłącza zasilać kilka posesyj, o ile przewody sieci rozdzielczej biegną po drugiej stronie ulicy lub drogi.

Urządzenia odbiorcze, w których pewność ruchu specjalnie jest wymagana, mają być zasilane przynajmniej przez dwa niezależne od siebie przyłącza. Do takich urządzeń przedewszystkiem zaliczają się urządzenia odbiorcze w lokalach publicznych, jak: teatry, kina, wielkie sale zebrań, stacje kolejowe i t. p.

2. Przyłącze ma posiadać, możliwie przy wejściu do zabudowań, zamykaną skrzynkę przyłączeniową. W skrzynce tej mają się znajdować główne bezpieczniki i do wnętrza jej winny być wprowadzone przewody pionu, względnie urządzenia odbiorczego. Skrzynka przyłączeniowa winna być wykonana z materjału nie palnego oraz odpornego na wilgoć i uszkodzenia mechaniczne. Pozatem winna ona być umieszczona w miejscu dostępnem, jak to: brama, sień wchodowa, suterena, piwnica i t. p. Przyłącze, zasilające jedno tylko urządzenie odbiorcze, może posiadać skrzynkę, umieszczoną w miejscu dowolnem. Skrzynka przyłączeniowa winna być zaplombowana przez zakład elektryczny.

3. Przekrój przewodów przyłącza należy obliczać na natężenie prądu, odpowiadające jednoczesnemu obciążeniu przez moc nominalną (§ 13, p. 3) wszystkich urządzeń odbiorczych, zasilanych przez dane przyłącze, z dodaniem 10% na ewentualne powiększenie mocy zainstalowanej.

4. Największy obliczony spadek napięcia w przyłączu nie powinien przekraczać 1% napięcia nominalnego.

5. Przy sieci rozdzielczej wieloprzewodowej przyłącze służące do zasilania urządzeń odbiorczych o łącznej mocy nominalnej (§ 13, p. 3) 2,2 *kW* przy napięciu między przewodami przyłącza 220 woltów lub służące do zasilania urządzeń odbiorczych o łącznej mocy nominalnej 1,2 *kW* przy napięciu między przewodami przyłącza 127, 120 albo 110 woltów, może być dwuprzewodowe. Dla większych mocy przyłącze winno posiadać tyleż przewodów co i sieć rozdzielcza.

6. W skrzynce przyłączeniowej przewód zerowy winien być oznaczony kolorem białym.

§ 4. Przyłącza napowietrzne.

1. Najmniejszy dozwolony przekrój przewodów z twardej miedzi wynosi 6 mm^2, a z glinu 16 mm^2 (linka). Jedynie przekrój przewodów izolowanych wprowadzonych do budynku, gdzie znajduje się skrzynka przyłączeniowa, może wynosić 4 mm^2. Przepis ten stosuje się i do przewodu zerowego.

2. Przy rozpiętości przyłącza do 20 m przewody muszą być tak prowadzone, aby ich nie można było dotknąć bez specjalnych środków pomocniczych, muszą być przeto prowadzone na wysokości conajmniej 3 m nad ziemią. O ile pod przewodami temi jest chodnik lub droga jezdna, wysokość przewodów nad ziemią musi wynosić conajmniej 5 m. W razie prowadzenia takich przewodów na mniejszej wysokości należy dbać szczególnie o ich osłonę przed dotknięciem.

3. Przy skrzyżowaniu przyłącza z innemi linjami prądu silnego lub słabego, z ulicami lub drogami, przyłącze winno być wykonane zgodnie z „Przepisami technicznemi na linje elektryczne napowietrzne" oraz z „Przepisami technicznemi na skrzyżowania i zbliżenia linij elektrycznych prądu silnego z innemi linjami, z drogami komunikacyjne-

mi oraz na przechodzenie przez osiedla" (załączniki A i B do rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 6 lipca 1923 r. „Monitor Polski" Nr. 168, poz. 209) bez względu na rozpiętość przyłącza.

Przy krzyżowaniu ulic należy prowadzić przyłącza możliwie prostopadle do kierunku ulicy.

4. Przewody wprowadzać można do budynków tylko przez specjalne przepusty lub stojaki dachowe.

5. Przewody wewnątrz budynków jak również przyrządy nie służące do obsługi urządzenia nie powinny być dostępne bez uszkodzenia rurek, skrzynek, osłon albo plomb.

§ 5. Przyłącze podziemne.

1. Przy podziemnej sieci rozdzielczej przyłącze ma być wykonane kablem obołowionym, opancerzonym i asfaltowanym.

2. Przyłącze podziemne można również przeprowadzić i od napowietrznej sieci rozdzielczej.

W tym wypadku na słupie, od którego odgałęzia się przyłącze, należy umieścić napowietrzną mufę kablową i kabel sprowadzić wdół po słupie osłaniając go do wysokości 2 m od ziemi rurą żelazną lub blachą.

3. Najmniejszy dozwolony przekrój każdej żyły kablowej wynosi 4 mm^2.

III. PRZYŁĄCZE WYSOKIEGO NAPIĘCIA.

§ 6. Postanowienia ogólne.

1. Od sieci rozdzielczej wysokiego napięcia może być przeprowadzone przyłącze wysokiego napięcia do zasilania urządzeń odbiorczych bezpośrednio lub zapomocą transformatora, ustawionego u odbiorcy przez zakład elektryczny. W tym ostatnim wypadku transformator wraz z wszystkiemi przyrządami znajdującemi się w pomieszczeniu transformatorowem należy uważać za część przyłącza.

2. Przyłącze wysokiego napięcia przy wejściu do zabudowania, w którem znajduje się urządzenie odbiorcze, musi posiadać odłącznik nożowy oraz wyłącznik olejowy służący do wyłączenia z pod napięcia całego urządzenia odbiorczego względnie transformatora zakładu elektrycznego.

Urządzenie wyłączające winno być pod zamknięciem i klucz winien znajdować się w zakładzie elektrycznym. Jednak w celu umożliwienia natychmiastowego wyłączenia w razie niebezpieczeństwa wyłącznik olejowy powinien być wyłączalny z zewnątrz przez odpowiedni otwór. Przy urządzeniu odbiorczem do 30 *kVA* zamiast wyłącznika olejowego można dać trójbiegunowy odłącznik z bezpiecznikami pod warunkiem, że całe urządzenie odbiorcze może być zapomocą tego odłącznika bezpiecznie wyłączone przez odbiorcę.

3. Pomieszczenie transformatorowe u odbiorcy ma być suche, ogniotrwałe i posiadające odpowiedni przewiew. W pomieszczeniu tem nie mogą się znajdować żadne rury. Pomieszczenie to winno posiadać na drzwiach tablicę ostrzegawczą typu ustalonego rozporządzeniem Ministra Robót Publicznych z dnia 30 kwietnia 1923 r. (Monitor Polski Nr. 163, poz. 199), powinno być zamknięte na klucz i klucz winien być przechowywany w zakładzie elektrycznym. W razie ustawienia w tem pomieszczeniu urządzeń wyłączających (§ 6, p. 2) drugi klucz winien znajdować się u odbiorcy pod jego odpowiedzialnością.

4. W pomieszczeniu transformatorowem odbiorcy winna się znajdować tablica z instrukcją obchodzenia się z przyłączem.

§ 7. Przyłącze napowietrzne.

1. Przyłącze wysokiego napięcia winno być wykonane zgodnie z „Przepisami technicznemi na linje elektryczne napowietrzne“ oraz „Przepisami technicznemi na skrzyżowania i zbliżenia linij elektrycznych prądu silnego z innemi linjami, z drogami komunikacyjnemi oraz na przechodzenie przez osiedla“ (§ 4, p. 3) bez względu na rozpiętości przyłącza.

2. Przyłącze wysokiego napięcia posiadające ponad 2 przęsła napowietrzne powinno być, możliwie przy wejściu na teren odbiorcy, zaopatrzone w wyłącznik słupowy umieszczony tuż przy odgałęzieniu i tak urządzony, aby bezpieczeństwo obsługi było zapewnione.

§ 8. Przyłącze podziemne.

1. Przyłącze podziemne winno być wykonane kablem obołowionym, opancerzonym i asfaltowanym oraz zgod-

nie z „Przepisami technicznemi na skrzyżowania i zbliżania linij elektrycznych prądu silnego z innemi linjami, z drogami komunikacyjnemi oraz na przechodzenie przez osiedla“.

IV. PIONY (niskiego napięcia).

§ 9. Miejsce i sposób zakładania.

1. Piony wewnątrz budynku należy zakładać w miejscach ogólnie dostępnych jak to: bramach, sieniach, klatkach schodowych, korytarzach i piwnicach. Prowadzenie pionu po strychach lub przez lokale dozwolone jest tylko w wyjątkowych wypadkach, gdy niema możności prowadzenia pionu inną drogą. Należy wtedy prowadzić przewody w rurkach, ile możności pod tynkiem, i nie umieszczać w cudzym lokalu żadnych puszek lub rozgałęźników.

2. Przewody pionów wolno prowadzić tylko jako przewody izolowane w rurkach, pod lub na tynku, płaszczowe, pancerne, przewody gołe nazewnątrz, przewody napowietrzne i kable obołowione. Prowadzenie przewodów izolowanych na rolkach, gałkach lub izolatorach stojących dozwolone jest tylko na odcinkach pionowych we wnękach w murze zakrytych wentylowanemi przykrywami.

3. Rurki prowadzone po wierzchu, kable obołowione, przewody płaszczowe i pancerne przy przejściu przez podłogę oraz do wysokości 2 m od podłogi należy zabezpieczyć rurą żelazną lub pokrywą z blachy.

4. Puszek przelotowych lub rozgałęźnych, otwieranych mufek do rurek, muf otwartych kablowych nie wolno zakładać niżej niż 2,5 m od podłogi, o ile na to pozwala wysokość pomieszczenia.

5. Wszystkie puszki, mufki, rozgałęźniki, skrzynki i t. p. winny być przystosowane do zaplombowania przez zakład elektryczny.

6. Pion musi zawierać na całej długości tyleż przewodów co i przyłącza. Jedynie odcinek pionu od przedostatniego do ostatniego odgałęzienia może być dwuprzewodowy, o ile jest ono dwuprzewodowe.

7. Pion służący do światła nie może zasilać urządzenia odbiorczego zawierającego silnik ponad 11 *kW* mocy nominalnej przy napięciu 220 woltów lub ponad 0,55 *kW* mocy nominalnej przy napięciu 127, 120 i 110

woltów; w takich razach zaleca się oddzielne zasilanie światła i siły.

§ 10. Przekroje pionów.

1. Przekrój przewodów pionu należy obliczać na natężenie prądu odpowiadające jednoczesnemu obciążeniu pionu przez moc nominalną wszystkich urządzeń odbiorczych przyłączonych do pionu (§ 13, p. 3). Średnice rurek i rozmiary skrzynek dla bezpieczników pionu dla światła winny być takie, aby pion po ewentualnej wymianie przewodów mógł zasilać wszystkie lokale mieszkalne, które mogą być dołączone do danego pionu.

2. Największy obliczony spadek napięcia w pionach dla światła nie powinien przekraczać 1,5% napięcia nominalnego, a największa strata mocy w pionach dla siły — 2,5%.

3. Najmniejszy dozwolony przekrój przewodów pionu wynosi 2,5 mm^2, a odgałęzień pionu, o ile długość ich nie przekracza 3 m, 1,5 mm^2. Dotyczy to również i przewodu zerowego.

§ 11. Bezpieczniki i tabliczki rozdzielcze.

1. W miejscu odgałęzienia kilku pionów od skrzynki przyłączeniowej lub rozgałęzienia pionu winna być umieszczona tabliczka rozdzielcza z bezpiecznikami. Jeżeli od skrzynki przyłączeniowej odchodzi tylko jeden pion i bezpieczniki w skrzynce dostatecznie go zabezpieczają, to można nie zabezpieczać pionu powtórnie.

2. Odgałęzienia pionu winny być zabezpieczone. O ile długość odgałęzienia pionu przekracza 1,5 m, to należy zabezpieczyć i licznik. W tych wypadkach zamiast tabliczek rozdzielczych wolno dawać bezpieczniki.

3. Wszystkie bezpieczniki i tabliczki rozdzielcze winny być umieszczone w miejscach ogólnie dostępnych i na wysokości nie mniejszej niż 2,5 m od podłogi. Przepis ten nie dotyczy tabliczki odgałęźnej przy skrzynce przełączeniowej.

4. Bezpieczniki i tabliczki mogą być umieszczone we wnękach w murze lub na wierzchu. Wnęki w murze winny posiadać żelazne drzwiczki grubości przynajmniej 2 mm i powinny być zamykane na klucz. Bezpieczniki i tabliczki na wierzchu mają być osłonięte masywnemi i mocno

umocowanemi skrzynkami z drzewa lub blachy. Skrzynki te winny być zamykane na klucz. Bezpieczniki umieszczone wprost na ścianie winny być umocowane na podkładkach drewnianych w odległości conajmniej 1 cm od ściany.

5. Na rozgałęzieniach i odgałęzieniach przewód zerowy należy oznaczać kolorem białym.

V. LICZNIKI.

§ 12. Postanowienia ogólne.

1. Liczniki winny być typu dozwolonego przez Główny Urząd Miar. W urządzeniach odbiorczych 4-przewodowych wolno stosować tylko liczniki dla tego systemu budowane.

2. Wielkość licznika winna być dostosowana do maksymalnego zapotrzebowania mocy przez odbiorcę, przyczem dopuszcza się możliwość chwilowego przeciążenia.

3. Miejsce na licznik powinno być wybrane suche, wolne od gazów i pary.

Wogóle miejsce to winno być tak wybrane, aby mechanizm i ruch licznika nie był zagrożony przez żadne szkodliwe wpływy.

4. Jeżeli zachodzi obawa uszkodzenia lub zanieczyszczenia licznika, to należy osłonić go szafką umocowaną wprost na ścianie i nie dotykającą licznika lub deski licznikowej.

5. Licznik należy tak umieścić, aby dolna jego krawędź była nie niżej 1,8 m i nie wyżej 2,2 m od podłogi.

6. Liczniki należy umieszczać na deskach, płytach lub podporach z materjału izolacyjnego, odpowiednio izolowanych od ścian.

Zaciski liczników muszą być zakryte i zaplombowane przez elektrownię, aby możliwie utrudnić nadużycia.

7. Sposób doprowadzenia i odprowadzenia przewodów do licznika winien być uzgodniony z zakładem elektrycznym.

VI. URZĄDZENIA ODBIORCZE.

§ 13. Postanowienia ogólne.

1. Urządzenie odbiorcze może być wykonane każdym sposobem dozwolonym przepisami na urządzenia prą-

du silnego, jakie zostały już wydane przez Ministerstwo Robót Publicznych, względnie będą w przyszłości w tej materji wydane i dostosowane do rodzaju pomieszczenia.

2. W urządzeniu odbiorczem posiadającem oddzielne liczniki dla różnych taryf gniazdka wtyczkowe winny być różne i tak urządzone, aby wykluczona była możność pobierania energji według niewłaściwej taryfy.

3. Moc nominalną urządzenia odbiorczego przyjmuje się równą sumie nominalnych mocy zainstalowanych odbiorników, które mogą jednocześnie pobierać energję. W lokalach mieszkalnych moc nominalną określa się przyjmując, że w każdej ubikacji, nie wyłączając ubikacyj pobocznych, pali się jedna żarówka 60-watowa; do powyższego dolicza się pełną nominalną moc odbiorników ponad 150 watów.

§ 14. Urządzenia dla światła.

1. Przy sieci wieloprzewodowej można wykonywać jako 2-przewodowe tylko urządzenia odbiorcze do 2,2 *kW* mocy przy napięciu nominalnem 220 woltów i do 1,2 *kW* mocy przy napięciu nominalnem 127, 120 lub 110 woltów. Urządzenie odbiorcze o wyższej mocy powinno być wykonane jako wieloprzewodowe, przyczem podział obciążenia winien być możliwie równomierny. Jeżeli w urządzeniu znajduje się jedna tylko grupa (jeden obwód) lamp łukowych, to wolno ją przyłączyć do sieci dwuprzewodowej, o ile natężenie prądu tych lamp nie przekracza 12 amperów.

2. Na jeden obwód wolno założyć najwyżej 22 sztuki normalnych oprawek i gniazd wtyczkowych przy nominalnem napięciu 220 woltów i 11 sztuk przy nominalnem napięciu 127, 120 lub 110 woltów. Oprawek z gwintem „Mignon" wolno założyć na jeden obwód tyle, aby przy użyciu żarówek najwyższej mocy tego typu dla danego napięcia prąd nie przekraczał 6 amperów.

Zaleca się jednak dawanie na jeden obwód mniej żarówek niż powyżej ze względu na prawdopodobne powiększenie ilości lub mocy lamp na danym obwodzie w bliższej lub dalszej przyszłości.

3. Przekrój przewodów urządzenia odbiorczego należy obliczać na natężenie prądu odpowiadające jednoczesne-

mu obciążeniu przez moc rzeczywistą wszystkich odbiorników. Przyczem jednak w lokalach mieszkalnych należy przyjąć moc każdej oprawki o gwincie normalnym (edisonowskim) lub gniazdka wtyczkowego równą 60 watom. Moc oprawki z gwintem „Mignon" przyjmuje się równą najwyższej mocy tego typu żarówek dla danego napięcia.

4. Największy obliczony spadek napięcia nie powinien przekraczać 1,5% nominalnego napięcia.

5. Przy ilości obwodów w urządzeniu odbiorczem ponad 3 winny być na tabliczkach rozdzielczych oznaczone poszczególne obwody, tak aby można było bez trudu ustalić, jakie odbiorniki należą do każdego obwodu.

§ 15. Urządzenia dla siły.

Postanowienia ogólne.

1. Niniejsze przepisy odnoszą się do urządzeń odbiorczych na siłę niskiego napięcia (t. j. do 220 wzgl. 2×220 woltów dla prądu stałego i 220/380 woltów dla prądu zmiennego).

2. Przy silnikach ponad 30 *kW* mocy zakład elektryczny może zażądać urządzenia, które pozwala zamknąć wyłącznik silnika tylko wtedy, gdy rozrusznik znajduje się w położeniu zerowem (t. j. cały opór rozrusznika jest włączony w obwód).

3. Silniki ponad 10 *kW* mocy pracujące bez dozoru winny być zaopatrzone w urządzenie samoczynnie wyłączające silnik w razie zaniku napięcia.

4. Przekrój przewodów urządzenia odbiorczego na siłę należy obliczać na natężenie prądu odpowiadające jednoczesnemu obciążeniu przez wszystkie odbiorniki przyjmując ich nominalną moc.

5. Największa obliczona strata mocy nie powinna przekraczać 2,5%.

§ 16. Silniki prądu stałego.

1. Przy sieci trójprzewodowej zakładu elektrycznego silniki mocy do 0,5 *kW* podlegają włączeniu między przewód skrajny a zerowy.

2. Silniki o mocy do 1,1 *kW* mogą być włączane na pełne napięcie sieci zwykłemi wyłącznikami bez rozrusznika.

3. Silniki ponad 1,1 *kW* mocy powinny być zaopatrzone w rozrusznik tak zbudowany, aby przy ruszaniu pod pełnem obciążeniem prąd rozruchu nie przekroczył 1,75-krotnego prądu nominalnego przy silnikach do 5 *kW* i 1,6-krotnego przy silnikach ponad 5 *kW*.

4. Silniki do 3 *kW* mocy uruchamiane samoczynnie mogą posiadać prąd rozruchu odpowiadający mocy 10 *kW*.

§ 17. Silniki pierścieniowe i kolektorowe prądu zmiennego.

1. Do sieci trójfazowej zakładu elektrycznego mogą być przyłączone silniki jednofazowe (z kolektorami lub bez) o mocy do 0,5 *kW*.

2. Silniki trójfazowe winny być zaopatrzone w rozruszniki tak zbudowane, aby przy ruszaniu pod pełnem obciążeniem prąd rozruchu nie przekroczył 1,75-krotnego prądu nominalnego przy silnikach do 5 *kW* i 1,6-krotnego przy silnikach ponad 5 *kW*.

3. Silniki do 4 *kW* mocy uruchamiane samoczynnie mogą posiadać prąd rozruchu odpowiadający mocy 10 *kVA*.

§ 18. Silniki zwarte.

1. Do sieci zakładów elektrycznych, których moc prądnic jednocześnie będących w ruchu przekracza 100 *kVA*, mogą być przyłączane zapomocą zwykłego wyłącznika trójbiegunowego silniki zwarte do 2 *kW* mocy z pełnym momentem obrotowym lub, o ile moment obrotowy przy ruszaniu nie przekracza połowy momentu nominalnego, do 4 *kW* mocy; zapomocą przełącznika z gwiazdy w trójkąt podlegają przyłączeniu silniki do 7,5 *kW* mocy przy połowie momentu obrotowego, a w urządzeniach zasilanych z osobnego transformatora — do 10 *kW* mocy.

2. Do sieci zakładów elektrycznych, których moc prądnic jednocześnie będących w ruchu nie przekracza 100 *kVA*, mogą być przyłączane zapomocą zwykłego wyłącznika trójbiegunowego silniki zwarte o mocy do 0,75 *kW* przy momencie obrotowym większym niż połowa lub, o ile moment obrotowy przy ruszaniu nie przekracza

połowy momentu nominalnego mocy, do 1,5 *kW*; przyłączaniu zapomocą przełącznika z gwiazdy w trójkąt podlegają silniki do 3 *kW* mocy.

3. Silniki zwarte posiadające sprzęgło lub koło pasowe tak urządzone, że ruszanie następuje luzem, a moment obrotowy stopniowo się zwiększa w miarę wzrostu ilości obrotów silnika, albo pracujące na koło luźne maszyny roboczej lub transmisji podlegają przyłączeniu zapomocą zwykłego wyłącznika trójbiegunowego do 6 *kW* mocy, a zapomocą rozrusznika statorowego, przełącznika z gwiazdy w trójkąt albo trasformatora rozruchowego do 10 *kW* mocy. Jeżeli urządzenie odbiorcze zasilane jest z oddzielnego transformatora, to podane wielkości zwiększają się dwukrotnie.

4. W urządzeniu odbiorczem posiadającem silniki pierścieniowe przyłączeniu zapomocą przełącznika z gwiazdy w trójkąt podlegają silniki zwarte nawet ponad podane powyżej normy, byleby tylko 5-krotna moc nominalna największego silnika zwartego nie przewyższała nominalnej mocy największego silnika pierścieniowego.

§ 19. Urządzenia dla grzejników.

1. Przy sieci wieloprzewodowej zakładu elektrycznego podlegają przyłączeniu do dwóch przewodów grzejniki mocy do 2,2 *kW* o napięciu nominalnem 220 woltów lub mocy do 1,1 *kW* przy napięciu nominalnem 127, 120 i 110 woltów.

Większe odbiorniki podlegają przyłączeniu, o ile są dołączane do wszystkich biegunów lub faz. Mogą one być przyłączone tylko do pionów na siłę.

2. Przekroje przewodów urządzeń odbiorczych zawierających grzejniki należy obliczać tak jak urządzeń dla światła, o ile dane urządzenie odbiorcze przeznaczone jest dla światła. W przeciwnym razie przekroje przewodów należy obniżyć, jak dla urządzeń dla siły.

§ 20. Urządzenia prądu słabego.

1. Do urządzeń odbiorczych prądu silnego mogą być przyłączone urządzenia prądu słabego z zachowaniem odnośnych przepisów obowiązujących.

2. Przewodów prądu silnego i słabego nie wolno prowadzić we wspólnych rurkach lub puszkach.

Na podstawie art. 16 Ustawy Elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) zatwierdzam powyższe przepisy z mocą obowiązującą od dnia ogłoszenia ich w „Monitorze Polskim".

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA ROBÓT PUBLICZNYCH

z dnia 26 kwietnia 1932 r.

zawierające przepisy techniczne na linje elektryczne prądu silnego *).

(Mon. Polski Nr. 116/32 z dnia 23 maja 1932 r.).

Na podstawie art. 16 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Linje elektryczne prądu silnego winny być wykonywane zgodnie z załączonemi „Przepisami technicznemi na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego" (zał. A) i „Przepisami technicznemi na skrzyżowania i zbliżenia linij elektrycznych prądu silnego z innemi linjami elektrycznemi, drogami komunikacyjnemi, osiedlami i lotniskami" (zał. B).

Przepisom wymienionym w ustępie poprzednim nie podlegają:

a) linje elektryczne o napięciu linjowem poniżej 100 *V*,

b) linje elektryczne o rozpiętości przęseł poniżej 20 m,

c) linje elektryczne złożone z przewodów ślizgowych (przewodów jezdnych kolei elektrycznych i tramwajów i t. p.).

§ 2.

Przepisom wymienionym w § 1 podlegają przewody elektryczne prądu słabego (do sygnalizacji, telefonów i telegrafów) tylko wówczas, jeśli przewody te mają być za-

*) W przygotowaniu nowelizacja przepisów powyższych.

wieszone na wspólnych słupach z przewodami prądu silnego, podlegającemi wymienionym w § 1 przepisom.

§ 3.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z dnia 6 lipca 1923 r. w przedmiocie przepisów technicznych, dotyczących linij elektrycznych prądu silnego („Monitor Polski" Nr. 168, poz. 209). Przy wykańczaniu robót rozpoczętych na zasadzie uzyskanych już pozwoleń przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia mogą być stosowane dotychczasowe przepisy techniczne, jednak nie dłużej niż w ciągu jednego roku od dnia ogłoszenia niniejszego rozporządzenia.

Załącznik A do rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 26 kwietnia 1932 r.

PRZEPISY TECHNICZNE NA NAPOWIETRZNE LINJE ELEKTRYCZNE PRĄDU SILNEGO.

I. Przepisy ogólne i określenia.

§ 1. Zakres ważności. Przepisy niniejsze dotyczą wszelkich linij napowietrznych prądu silnego o napięciu linjowem (§ 2 p. 10) większem od 100 *V* i o rozpiętościach większych od 20 m.

Przepisy niniejsze nie tyczą się linij złożonych z przewodów ślizgowych (np. przewodów jezdnych do kolei elektrycznych i tramwajów).

Przepisom niniejszym podlegają zarówno przewody gołe jak izolowane. Przewody prądu słabego (do sygnalizacji, telefonów i telegrafów) podlegają tym przepisom tylko wówczas, gdy są zawieszone na wspólnych słupach z przewodami prądów silnych.

W linji prądu silnego, w której większość przęseł ma rozpiętość ponad 20 m, przepisom niniejszym podlegają wszystkie przęsła linji, chociażby były krótsze od 20 m. Przęsła przyłączy (np. przyłączy domowych) podlegają niniejszym przepisom, gdy są dłuższe od 20 m.

§ 2. Określenie pojęć:

1. Przewodami nazywają się wszelkie druty i linki metalowe zawieszone na słupach, zarówno włączone w obwód prądu jak niewłączone (np. odbojowe, odgromowe, odciągowe), zarówno nieuziemione jak uziemione.

2. Rozpiętością nazywa się odstęp między punktami wsporczemi, mierzony po linji poziomej.

3. Zwisem nazywa się odstęp mierzony po linji pionowej między przewodem a środkiem cięciwy łączącej punkty wsporcze.

4. Sadzią nazywają się osady lodowe na przewodach. Waga sadzi oblicza się według wzoru:

$$0{,}155 \sqrt[1{,}55]{\text{(średnica przewodu w mm)}}$$

kilogramów na metr długości przewodu.

5. Mróz. W obliczeniach na mróz przyjmuje się temperaturę — 25° *C*.

6. Największym zwisem w rozumieniu przepisów niniejszych nazywa się taki zwis, który występuje bądź:

a) przy temperaturze + 40° *C* bez obciążenia dodatkowego, bądź

b) przy temperaturze — 5° *C* wraz z sadzią.

7. Wytrzymałość drutu jest:

a) probiercza (w skróceniu „wytrzymałość"); jest to największe naprężenie statyczne na rozciąganie, przy którem drut nie pęknie w ciągu jednej minuty;

b) długotrwała; jest to największe naprężenie statyczne na rozciąganie, przy którem drut nie pęknie w ciągu całego roku.

8. Dopuszczalne naprężenie dla przewodów jest:

a) normalne, podane w § 8 a stosowane przy obliczaniu na warunki normalne (§ 11);

b) krańcowe, podane w § 8 a stosowane przy obliczaniu na warunki specjalne (§ 12) i

c) zmniejszone („Przepisy techniczne na skrzyżowania i zbliżenia linij elektrycznych prądu silnego" § 3. Załącznik B).

9. D o p u s z c z o n e n a p r ę ż e n i e w p r z e w o d a c h. Gdy obliczymy naprężenie występujące w przewodach przy — 25° C bez sadzi i naprężenie przy — 5° C z sadzią, to jedna z tych wartości, mianowicie większa, jest naprężeniem „dopuszczonem“. „Dopuszczalne“ naprężenie normalne jest granicą, której naprężenie dopuszczone nie powinno przekraczać.

10. N a p i ę c i e l i n j o w e. Jeżeli zestawimy napięcia (skuteczne) panujące między każdą parą przewodów danego toru, to najwyższe z tych napięć jest napięciem linjowem (np. w układzie gwiazdowym napięcie skojarzone jest linjowem).

11. W rozumieniu niniejszych przepisów linjami elektrycznemi n i s k i e g o napięcia są:

a) linje dwuprzewodowe lub wieloprzewodowe, w których napięcie skuteczne między dowolnemi dwoma przewodami nie przekracza 250 *V;*

b) linje wieloprzewodowe, w których napięcie skuteczne pomiędzy dwoma skrajnemi (zewnętrznemi) przewodami przekracza wprawdzie 250 *V*, lecz napięcie między przewodem zerowym a dowolnym przewodem skrajnym nie przekracza 250 V, przewód zaś zerowy jest uziemiony.

12. W rozumieniu niniejszych przepisów linjami w y s o k i e g o napięcia są:

a) linje dwuprzewodowe, w których napięcie skuteczne między dwoma przewodami przekracza 250 *V*,

b) linje wieloprzewodowe, w których napięcie skuteczne pomiędzy przewodami skrajnemi wynosi więcej niż 250 *V*, a przewód zerowy nie jest uziemiony,

c) linje wieloprzewodowe, w których napięcie skuteczne między przewodem zerowym a dowolnym skrajnym przekracza 250 *V*, chociażby przewód zerowy był uziemiony.

13. D o p u s z c z a l n e n a p r ę ż e n i e d l a k o n s t r u k c y j w s p o r c z y c h j e s t:

a) n o r m a l n e, podane w §§ 37 i 45 a stosowane przy obliczaniu na warunki normalne (§§ 24—29) i

b) z w i ę k s z o n e, podane §§ 37 i 45 a stosowane przy obliczaniu na wypadek pęknięcia przewodu (§§ 30—35).

14. Słupy pod względem sposobu obliczania dzielą się na:

a) I-ej kategorji, do których należą wszelkie słupy z izolatorami stojącemi tudzież pojedyńcze słupy drewniane z izolatorami wiszącemi i

b) II-ej kategorji, do których należą słupy z izolatorami wiszącemi, z wyjątkiem pojedyńczych słupów drewnianych.

15. Obciążenie słupa jest:

a) normalne, występujące w warunkach normalnych (§§ 24—29) i

b) w razie pęknięcia jednego przewodu (§§ 30—35).

II. Przewody.

§ 3. Materjał.

Normalna miedź twarda w postaci drutu powinna w ciągu jednej minuty wytrzymać zawieszony ciężar po 40 kg na każdy mm^2 przekroju (tolerancja 2% dla drutów o średnicy do 2,8 mm i tolerancja 6% dla drutów grubszych) i wykazać przy 20^0 C przewodność właściwą conajmniej 55 m/Ω mm^2 (tolerancja 1%); ciężkość właściwa wynosi średnio 8,9 g/cm^3.

Normalny glin w postaci drutu powinien w ciągu jednej minuty wytrzymać zawieszony ciężar po 18 kg na każdy mm^2 przekroju (tolerancja 2% dla drutów o średnicy do 3,6 mm i tolerancja 6% dla drutów grubszych) i wykazać przy 20^0 C przewodność właściwą co najmniej 32 m/Ω mm^2 (tolerancja 2%); ciężkość właściwa wynosi średnio 2,73 g/cm^3.

Przewody mogą być wykonane z materjałów pozanormalnych, jako to z miedzi i glinu o innych właściwościach niż normalne a także z bronzu, stali (żelaza), ze stopów („aldrey", miedziostal i t. d.), z warunkiem jednak, że materjały te będą uprzednio zbadane laboratoryjnie i uznane za odpowiednie do linij napowietrznych.

Materjały winny być wytrzymałe na zewnętrzne wpływy atmosferyczne i chemiczne, a także muszą być ciągliwe (druty przy rozrywaniu powinny na końcach przybierać kształt wydłużonych stożków).

Dozwolone są również linki splecione z różnych materjałów, np. linki stalowo-glinowe.

Przewody stalowe (żelazne) powinny być zabezpieczone od rdzy (np. przez ocynkowanie w ogniu, powleczenie miedzią lub ołowiem).

§ 4. Przewód izolowany może być użyty tylko do niskiego napięcia i tylko w postaci przewodu ogumowanego i odpornego na wpływy atmosferyczne albo w postaci kabelka obołowionego na lince nośnej.

§ 5. Najmniejszy dozwolony przekrój wynosi dla przewodów z:

normalnej miedzi twardej i bronzu . . 10 mm^2,
normalnego glinu i stopów glinu . . . 25 mm^2,
stali (żelaza) . . . . , . . 16 mm^2,

a dla przewodów z innych metali taki przekrój, przy którym przewód może w ciągu jednej minuty wytrzymać zawieszony ciężar 380 kg.

Przewody prądów słabych zawieszone na wspólnych słupach z przewodami prądów silnych mogą być wykonane z bronzu o mniejszym przekroju niż 10 mm^2 i ze stali o mniejszym przekroju niż 16 mm^2, byleby wytrzymały w ciągu jednej minuty zawieszony ciężar 380 kg.

W sieciach lokalnych (np. miejskich) niskiego napięcia o rozpiętości do 35 m włącznie najmniejszy dozwolony przekrój wynosi dla przewodów:

z normalnej miedzi twardej i bronzu . . 6 mm^2,
„ normalnego glinu i stopów glinu . . 16 mm^2,
„ stali (żelaza) . . . . 10 mm^2,

a dla przewodów z innych metali taki przekrój, przy którym przewód może w ciągu jednej minuty wytrzymać zawieszony ciężar 228 kg.

§ 6. Przewód jednodrutowy (drut) jest dozwolony tylko przy rozpiętościach do 80 m włącznie.

Drut ze stali (żelaza) dozwolony tylko na przewody niskiego napięcia i prądów słabych.

Drut z bronzu i stali (żelaza) o przekroju wytrzymującym w ciągu jednej minuty zawieszony ciężar 380 kg przeznaczony do prądów słabych a zawieszony na

wspólnych słupach z przewodami prądów silnych może być zastosowany przy rozpiętościach do 120 m włącznie.

Druty z glinu i ze stopów glinu są wogóle zabronione.

Największy dopuszczalny przekrój dla przewodów jednodrutowych wynosi 16 mm².

§ 7. Przewód wielodrutowy (linka). We wszystkich przypadkach poza wyliczonemi w § 6 przewody powinny być wykonane z linek.

Linka o przekroju do 50 mm² włącznie powinna być skręcona przynajmniej z 7 drutów, o przekroju od 70 mm² do 120 mm² włącznie — przynajmniej z 19 drutów, a od 150 mm² do 240 mm² — przynajmniej z 37 drutów.

Długość skrętu ma być od 11 do 14 razy większa od średnicy linki.

§ 8. Dopuszczalne naprężenie normalne przewodów wynosi dla:

drutów z normalnej miedzi twardej ..	12 kg/mm²,
linek z normalnej miedzi twardej . .	19 kg/mm²,
linek z normalnego glinu	8 kg/mm²,

a przy zastosowaniu innych materjałów wynosi dla

drutów	35%,
linek	50%

wytrzymałości długotrwałej.

Dopuszczalne naprężenie krańcowe wynosi dla drutów

i linek z normalnej miedzi twardej .	34 kg/mm²,
linek z normalnego glinu	12 kg/mm²,

a przy zastosowaniu innych materjałów wynosi pełne

100%

wytrzymałości długotrwałej.

Wytrzymałość długotrwała, o ile nie jest jeszcze laboratoryjnie zmierzona, może być oszacowana w przybliżeniu na 80% wytrzymałości probierczej.

§ 9. Złącze, wystawione na siłę naciągu, powinno znosić przynajmniej 90% wytrzymałości samego przewodu.

§ 10. Sadź. Waga sadzi (osadów lodowych) na każdy metr bieżący przewodu o średnicy d milimetrów, nie-

zależnie od materjału, oblicza się w kilogramach według wzoru następującego:

$$k \times \sqrt[1{,}55]{d}\text{,*)}$$

Średnica d mm	Przekrój mm²	Sadź $k \times \sqrt[1{,}55]{d}$ kg	Średnica d mm	Przekrój mm²	Sadź $k \times \sqrt[1{,}55]{d}$ kg
			Linka		
Drut			7,5	35	0,569
2,77	6	0,299	9,0	50	0,640
3,57	10	0,352	10,5	70	0,707
4,52	16	0,409	12,5	95	0,791
Linka					
5,1	16	0,443	14,0	120	0,851
6,3	25	0,508	15,8	150	0,919

przyczem k jest spółczynnikiem liczbowym zależnym od miejscowych warunków klimatycznych i wynosi średnio

$$k = 0{,}155.$$

Waga sadzi na metr bieżący łańcucha izolatorowego szacuje się na 2,5 kg.

§ 11. Zwis. Przewody powinny być tak naciągnięte, aby naprężenie nie przekraczało dopuszczalnego naprężenia normalnego ani:

a) przy temperaturze —25° *C* bez sadzi ani

b) przy temperaturze —5° *C* podczas sadzi.

§ 12. Dla innych materjałów niż miedź twarda i tylko dla przewodów wysokiego napięcia jest pozatem niezbędne dodatkowe sprawdzenie, czy naprężenie przewodów nie przekracza dopuszczalnego naprężenia krańcowego ani:

a) przy najniższej (katastrofalnej) temperaturze, jaką w danej części kraju kiedykolwiek zaobserwowano, jednak nie wyższej nad —40° *C*, ani

*) Dla ułatwienia obliczeń służy następująca tabliczka dla k = 0,155.

b) przy temperaturze $-5^0 C$ i podwójnej (katastrofalnej) wartości sadzi (k = 0,310), obliczonej według wzoru z § 10.

Waga sadzi podwójnej (katastrofalnej) na metr bieżący łańcucha izolatorowego szacuje się na 5 kg.

§ 13. Wysokość zawieszenia. Przy największym zwisie ($+40^0 C$ lub $-5^0 C$ z sadzią) odstęp pionowy między najniższym przewodem będącym pod napięciem (nieuziemionym) a powierzchnią ziemi nie może być nigdzie mniejszy od 6 m, a gdy linja prowadzi tylko niskie napięcie — od 5 m; w przejściu ponad drogą o ruchu kołowym odstęp nie powinien być mniejszy od 7 m, a gdy linja prowadzi tylko niskie napięcie — od 6 m.

Pozatem, jeżeli linja prowadzi wysokie napięcie, to nawet w wypadku sadzi podwójnej (katastrofalnej) odstęp pionowy od powierzchni ziemi nie powinien być mniejszy od 4,5 m, a od drogi o ruchu kołowym — nie mniejszy od 5 m, bez względu czy przewody są z miedzi twardej lub z innych materjałów.

§ 14. Odstęp między przewodami (mierzony przy samym słupie).

Najmniejsza dopuszczalna wartość powyższego odstępu — b w cm oblicza się według wzoru

$$b = \alpha \sqrt{f} + \frac{U}{1500}$$

w którym α oznacza spółczynnik liczbowy: dla glinu i stopów glinu $\alpha = 10$, dla innych metali $\alpha = 7{,}5$.

f — największy zwis ($+40^0 C$ lub $-5^0 C$ z sadzią) w cm.

U — napięcie linjowe (§ 2 p. 10) w V.

Odstęp powyższy nie może być mniejszy niż:

100 cm, gdy napięcie U wynosi 3 000 V lub więcej, a przewody są z glinu lub stopów glinu,

80 cm, gdy napięcie U wynosi 3 000 V lub więcej, a przewody są z innych metali niż glin lub stopy glinu, wreszcie nie może być mniejszy niż 25 cm, gdy napięcie U jest niższe od 3 000 V.

Odstęp między dowolnemi przewodami (nieuziemionemi czy uziemionemi) należącemi do wspólnego toru (obwodu) oblicza się na napięcie linjowe U (§ 2 p. 10). Odstęp między przewodem będącym pod napięciem a przewodem

niewłączonym do obwodu prądu (np. odbojowym, odgromowym, odciągowym) oblicza się również na to samo napięcie linjowe U.

§ 15. Odstęp między przewodem a konstrukcją wsporczą. Odstęp między przewodem będącym pod napięciem (nieuziemionym) a uziemioną konstrukcją wsporczą przy napięciu linjowem (§ 2 p. 10) — U do 15 000 *V* włącznie powinien wynosić conajmniej 20 cm, a przy napięciu wyższem od 15 000 *V* — conajmniej wartość wzoru

$$10 + \frac{U}{1500}$$

w cm.

III. Izolatory.

§ 16. Izolator. Należy stosować tylko takie izolatory, których napięcie nominalne równa się napięciu linjowemu (§ 2 p. 10) lub je przekracza i których nominalny naciąg wynosi conajmniej 90% wytrzymałości probierczej danego przewodu (wytrzymałość probiercza twardej miedzi normalnej wynosi 40 kg/mm², a glinu normalnego — 18 kg/mm²).

§ 17. Przywiązywanie. Drut wiązałkowy winien być wykonany z tego samego materjału co przewód. Wiązałka powinna przeciwdziałać przesunięciom, od których przewód mógłby się uszkodzić. Na zakrętach przewód należy założyć w ten sposób, aby drut wiązałkowy nie był wystawiony na rozciąganie.

IV. Urządzenia wsporcze.

§ 18. Siły. Na słup działają siły następujące:

a) ciężkość samego słupa, poprzeczników, izolatorów i przewodów wraz z sadzią (waga sadzi — § 10),

b) parcie wiatru na słup, poprzeczniki, izolatory i przewody,

c) naciąg przewodów.

Jeżeli przy obliczaniu słupów bierze się pod uwagę

uwzględniać naciągu, i odwrotnie: licząc na naciąg należy pomijać parcie na przewody.

§ 19. Parcie wiatru przyjmuje się za siłę poziomą.

Wartość tej siły zależy od wysokości mierzonej od poziomu zakopania słupa (powierzchni ziemi) i wynosi na ściankach położonych na wysokości:

od 0 do 40 m — po 125 kg,
od 40 do 100 m — po 150 kg,
od 100 do 150 m — po 175 kg,
od 150 do 200 m — po 200 kg,
powyżej 200 m — po 250 kg,

na każdy metr kwadratowy płaszczyzny prostopadłej do kierunku wiatru.

W słupach kratowych do rzeczywistej powierzchni przedniej (ażurowej) dodaje się 50% tej powierzchni na powierzchnię ścianki tylnej (położonej w „cieniu wiatrowym").

W powierzchniach walcowych przyjmuje się za „powierzchnię parcia" 50% rzutu pionowego (w okrągłym słupie i w przewodzie — 50% iloczynu długości przez średnicę; w słupie bliźniaczym — 150% iloczynu wysokości przez średnicę słupa pojedyńczego).

Gdy wiatr wieje skośnie, to obliczoną powierzchnię należy jeszcze pomnożyć przez sinus kąta zawartego między kierunkiem wiatru a płaszczyzną albo między kierunkiem wiatru a osią powierzchni walcowej.

§ 20. Naciąg przyjmuje się za siłę poziomą, równającą się iloczynowi naprężenia dopuszczonego (§ 2 p. 9) przez przekrój przewodu.

§ 21. Słupy pod względem obciążenia dzielą się na:

a) przelotowe — ustawione na linji prostej i podlegające po obu stronach naciągom jednakowym,

b) narożne — ustawione na zakrętach linji,

c) odporowe — odgrywające rolę punktów stałych w linji,

d) odporowo-narożne — odgrywające rolę słupa odporowego, a zarazem narożnego i

e) krańcowe — stanowiące zakończenie linji.

§ 22. Słupy odporowe powinny być rozstawione w niezbyt wielkich od siebie odstępach, a w żadnym razie nie większych od 3 km.

§ 23. Obliczanie słupów. Słupy I-ej kategorji (§ 2 p. 14) należy liczyć na obciążenie normalne (§§ 24—29) z dopuszczalnem naprężeniem normalnem, słupy zaś II-ej kategorji — na wypadek pęknięcia przewodu (§§ 30—35) z dopuszczalnem naprężeniem zwiększonem.

Obliczanie na obciążenie normalne.

§ 24. Obliczanie na obciążenie normalne. Poniżej (§§ 25—29) wyliczone są przypadki obciążenia normalnego dla każdego rodzaju słupa. Poza wymienionemi niżej siłami poziomemi należy w każdym przypadku uwzględnić siły ciężkości (§ 18 p. a). Jeżeli słup jest wystawiony stale na skręcanie, to moment skręcania należy również uwzględnić (§ 36). Wymiary słupa powinny być tak dobrane, aby naprężenia w żadnym przypadku nie przekraczały dopuszczalnego naprężenia normalnego.

Poprzeczniki i trzony izolatorowe oblicza się tak samo jak słupy: na te same przypadki obciążenia (§§ 25—29), na te same siły (z uwzględnieniem sił ciężkości) i na dopuszczalne naprężenia normalne. Jedynie tylko dla słupów odporowych i narożno-odporowych poprzeczniki i trzony oblicza się nie na $^2/_3$ naciągu, lecz na naciąg całkowity.

§ 25. Słup przelotowy. Przypadki obciążenia normalnego:

a) parcie wiatru prostopadłe do kierunku linji a działające na słup, poprzeczniki, izolatory tudzież na pół przęsła przewodów z jednej strony i pół przęsła — z drugiej;

b) parcie wiatru równoległe do kierunku linji a działające na słup, poprzeczniki i izolatory. Pozatem dla słupów wyższych od 10 m — pozioma siła umyślona, działająca w kierunku linji na średniej wysokości zawieszenia; wartość tej siły ma wynosić czwartą część parcia wiatru na przewody obliczonego dla przypadku a).

§ 26. Słup narożny. Przypadki obciążenia normalnego:

a) wypadkowa z obu (lub kilku) naciągów jednostronnych a jednocześnie parcie wiatru na słup, poprzeczniki i izolatory w kierunku tej wypadkowej; gdyby jednak parcie wiatru na przewody w kierunku wypadkowego naciągu było większe od naciągu, to należałoby wziąć do obliczenia parcie wiatru (zamiast naciągu);

b) wypadkowa z obu (lub kilku) naciągów jednostronnych a jedocześnie parcie wiatru na słup, poprzeczniki i izolatory w kierunku prostopadłym do tej wypadkowej.

W podobny sposób oblicza się obciążenia normalne słupów rozgałężnych a także przelotowych o niejednakowych naciągach z obu stron.

§ 27. Słup odporowy. Przypadki obciążenia normalnego:

a) obciążenie słupa przelotowego w przypadku a) (§ 25 — a);

b) $^2/_3$ jednostronnego naciągu a jednocześnie parcie wiatru na słup, poprzeczniki i izolatory w kierunku prostopadłym do linji.

§ 28. Słup odporowo-narożny. Przypadki obciążenia normalnego:

a) obciążenie słupa narożnego w przypadku § 26 p. a;

b) obciążenie słupa narożnego w przypadku § 26 p. b;

c) $^2/_3$ jednostronnego naciągu a jednocześnie parcie wiatru na słup, poprzeczniki i izolatory w kierunku prostopadłym do wypadkowego naciągu.

§ 29. Słup krańcowy. Obciążenie normalne: całkowity naciąg jednostronny a jednocześnie parcie wiatru na słup, poprzeczniki i izolatory w kierunku prostopadłym do linji.

Obliczanie na pęknięcie przewodu.

§ 30. Obliczanie na wypadek pęknięcia przewodu. W wypadku, gdy jeden z przewodów pękł z jednej strony słupa, a wskutek tego z drugiej strony działa na słup naciąg skręcający, naciąg ten oblicza się mnożąc dopuszczone naprężenie (§ 2 p. 9) przez przekrój przewodu. Jeżeli przewody różnią się naciągiem lub odległością od słupa, to należy przypuścić wypadek pęknięcia tego przewodu, który daje największy moment skręcania.

Przy obliczaniu słupa narożnego należy uwzględnić wypadkową naciągów tylko tych przewodów, które nie pękły ani z jednej ani z drugiej strony słupa, gdyż naciąg przewodu, który pękł z przeciwnej strony, jest uwzględniony przez obliczenie na skręcanie. Przy obliczaniu zaś słupa krańcowego należy uwzględnić wypadkową naciągów wszystkich przewodów z wyjątkiem dwóch: 1) przewodu pękniętego i 2) przewodu położonego symetrycznie względem pękniętego, gdyż naciąg tego przewodu jest już uwzględniony przez obliczenie na skręcanie.

W §§ 31—35 wyliczone są przypadki obciążenia dla każdego rodzaju słupa. Poza wymienionemi siłami należy w każdym przypadku uwzględnić siły ciężkości (§ 18 p. a). Natomiast parcia wiatru można zupełnie nie uwzględniać. Wymiary słupa powinny być tak dobrane, aby naprężenia w żadnym przypadku nie przekroczyły dopuszczalnego naprężenia zwiększonego.

Poprzeczniki i trzony oblicza się na obciążenie normalne (§§ 24—29) z dopuszczeniem naprężenia normalnego tak samo jak poprzeczniki dla słupów kategorji I-ej, obliczonych na obciążenie normalne (§ 24, ustęp drugi). Pozatem poprzeczniki dla słupów przelotowych i narożnych muszą być obliczone na wypadek pęknięcia przewodu z dopuszczeniem naprężenia zwiększonego, a mianowicie: poprzecznik dla słupa przelotowego — na połowę naciągu jednego przewodu, a poprzecznik dla słupa narożnego — na całkowity naciąg jednego przewodu; przy kilku przewodach na wspólnym poprzeczniku należy przyjąć wypadek pęknięcia tego przewodu, który daje największy moment zginania; parcie

wiatru można pominąć, siły zaś ciężkości należy uwzględnić.

§ 31. Słup przelotowy. Obciążenie w razie pęknięcia przewodu: skręcanie słupa wywołane połową naciągu jednego przewodu.

§ 32. Słup narożny. Obciążenie w razie pęknięcia przewodu: skręcanie słupa wywołane naciągiem jednego przewodu a jednocześnie zginanie wywołane naciągiem wypadkowym od przewodów pozostałych (§ 30).

W podobny sposób oblicza się słupy rozgałęźne a także przelotowe o niejednakowych naciągach z obu stron.

§ 33. Słup odporowy. Obciążenie w razie pęknięcia przewodu: skręcanie słupa wywołane naciągiem jednego przewodu.

§ 34. Słup odporowo-narożny. Przypadki obciążenia w razie pęknięcia przewodu:

a) obciążenie słupa narożnego (§ 32),

b) $^2/_3$ jednostronnego naciągu od wszystkich przewodów jak w przypadku obciążania normalnego (§ 28 p. c), lecz z pominięciem parcia wiatru.

§ 35. Słup krańcowy. Obciążenie w razie pęknięcia przewodu: skręcanie słupa wywołane naciągiem jednego przewodu a jednocześnie zginanie wywołane naciągiem wypadkowym od przewodów pozostałych (§ 30).

§ 36. Skręcanie słupa o przekroju prostokątnym (rys. 1). Na wysokości przyłożenia siły skręcanej N, w przekroju słupa kreśli się prostokąt, który wierzchołkami opiera się o środki ciężkości profili krawężników. Wymiary tego prostokąta są:

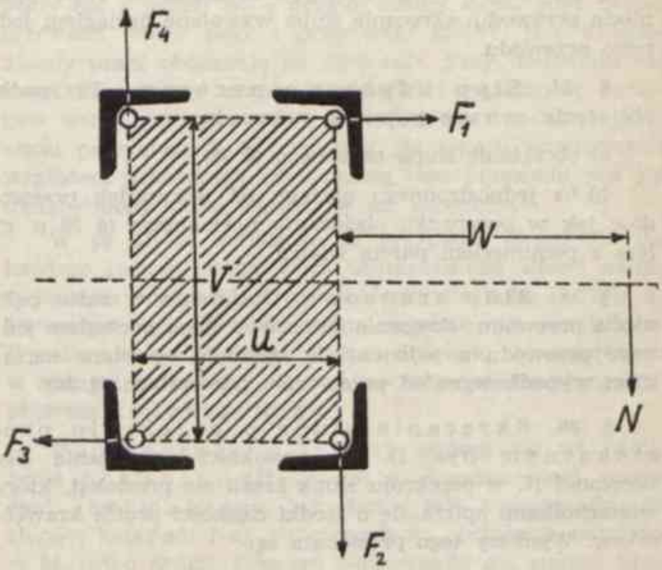
$$u \times v$$

Wzdłuż linji (równolegle do kierunku siły skręcającej N) leżą boki o długości v. Siła N działa w odstępie w od ścianki powyższego prostokąta; a więc moment skręcania słupa M wyraża się wzorem:

$$M = N \left(\frac{u}{2} + w\right).$$

Działanie rzeczywistej siły skręcającej N zastępuje się działaniem czterech umyślonych sił: F_1, F_2, F_3, F_4, przyłożonych wzdłuż boków prostokąta. Siły F_1, F_3 biegną wzdłuż boków o długości u, a F_2, F_4, — wzdłuż boków v. Zwrot sił umyślonych ma być taki, aby wszystkie siły umyślone skręcały słup w tym samym kierunku, w jakim skręca siła rzeczywista N, przyczem siła F_2 ma ten sam zwrot co siła N. Wartość sił umyślonych oblicza się z następujących wzorów:

$$F_1 = F_3 = \frac{M}{2v}; \; F_2 = \frac{M}{2u} + \frac{N}{2}; \; F_4 = \frac{M}{2u} - \frac{N}{2}.$$

Rys. 1.
(do § 36). Siły skręcające słup.

Słupy drewniane.

§ 37. Dopuszczalne naprężenia dla drzewa podaje tablica I.

Tablica I. Dopuszczalne naprężenie dla drewna.

Drzewo	Dopuszczalne naprężenia w kg/cm²			
	normalne		zwiększone	
	iglaste	twarde	iglaste	twarde
ściskanie wzdłuż włókien . .				
rozciąganie wzdłuż włókien .			215	285
zginanie wogóle	145	190		
zginanie słupów pojedyńczych			275	425
ściskanie wpoprzek włókien .	35	50	50	75
ścinanie wzdłuż włókien . . .	18	20	27	30
ścinanie wpoprzek włókien .	30	40	45	60

Nacisk klina na wrąb jest równy dopuszczalnemu naprężeniu na ściskanie odpowiedniego gatunku drzewa zmniejszonemu do połowy.

Stopień bezpieczeństwa na wyboczenie przy obliczaniu na normalne naprężenia wynosi 4, a przy obliczaniu na zwiększone naprężenia wynosi 3.

§ 38. W y m i a r y. Najmniejsza dopuszczalna średnica u wierzchołka wynosi w słupach pojedyńczych lub podpartych:

przeznaczonych do wysokiego napięcia . . . . 15 cm
przeznaczonych do niskiego napięcia . . . . . . 12 cm
w słupach bliźniaczych i A-owych . . . . 10 cm
w podporach . . . . 9 cm

Średnicę słupa mierzy się dzieląc obwód przez 3,14. Przyrost średnicy słupa liczy się po 0,7 cm na metr długości.

Słup może być uznany za prosty, gdy przeciągnięty wzdłuż niego sznur w żadnem miejscu nie odstaje od drzewa więcej niż o połowę średnicy słupa w tym puncie.

§ 39. Pojedyńczy słup przelotowy z drzewa iglastego można obliczyć zamiast na podstawie § 25 według wzoru:

$$d = 0{,}0065\ h + 0{,}22\ \sqrt{a\ .\ (\Sigma\delta)},$$

w którym d oznacza średnicę słupa u wierzchołka w cm,

h — całkowitą długość słupa wraz z zakopanym odziomkiem w cm,

a — rozpiętość w m,

a $\Sigma\delta$ — sumę średnic wszystkich zawieszonych na słupie przewodów w mm.

§ 40. Wyboczenie słupa drewnianego, zamocowanego na jednym końcu w ziemi, oblicza się według III-go wzoru Eulera:

$$F\ .\ \sigma = 2\pi^2\ \frac{EI}{l^2},$$

w którym F oznacza siłę ściskania w kg,

σ — stopień bezpieczeństwa (p. tabl. I w § 37),

E — sprężystość drzewa = 106 000 kg/cm^2,

I — moment bezwładności przekroju słupa na środku długości wyboczenia w cm^4,

l — długość wyboczenia w cm, liczoną od środka klina lub osi sworznia do środka głębokości zakopania w ziemi.

§ 41. Słup bliźniaczy. Moment wytrzymałości przekroju słupa bliźniaczego należy liczyć jako podwójną wartość momentu pojedyńczego drzewa. Gdy jednak oba drzewa są wzorowo ze sobą zespolone (ust. 2), a siła gnąca działa w płaszczyźnie osi obu drzew, to moment wytrzymałości można liczyć jako potrójną wartość momentu pojedyńczego drzewa.

Wzorowo zespolone słupy muszą odpowiadać warunkom następującym:

1. drzewa muszą być ze sobą zespolone zapomocą klinów drewnianych conajmniej w czterech punktach, przyczem odstępy między punktami zaklinowania nie powinny być większe od 3 m;

2. dwa punkty zaklinowania mają być umieszczone w odstępie nie większym od 50 cm od krańców słupa, a punkty pozostałe mają być możliwie równomiernie rozłożone, tak jednak, aby na rozciągłości 50 cm nad poziomem ziemi i 50 cm pod poziomem przekrój słupa nie był osłabiony wycięciami na kliny;

3. drzewa wpobliżu każdego klina muszą być ściągnięte przynajmniej jednym sworzniem śrubowym;

4. grubość sworznia przy średnicy u wierzchołka drzewa:

do 13 cm ma wynosić conajmniej 1/2 cal. ang.,
od 14 do 16 cm ma wynosić conajmniej 5/8 cal. ang.,
od 16 cm wzwyż ma wynosić conajmniej 3/4 cal. ang.

§ 42. Słup A-owy do wysokich napięć powinien być zaopatrzony:

1. u wierzchołka przynajmniej w jeden klin z drzewa twardego obliczony na ścięcie i nacisk albo w inne zabezpieczenie nie mniejszej wartości,

2. na odpowiedniej wysokości — w szczebel drewniany (rozporę) o średnicy nie mniejszej niż średnica słupa u wierzchołka i tuż pod szczeblem w sworzeń śrubowy o grubości conajmniej 3/4 cal. ang. i

3. u dna wykopu w podstawę drewnianą, obchwytującą oba drzewa i powiązaną z niemi sworzniami śrubowemi o średnicy conajmniej 3/4 cal. ang., albo w inną konstrukcję nie mniejszej wartości.

§ 43. Zabezpieczenie drzewa. Wszelkie powierzchnie obciosane, jako to: wierzchołek słupa, wręby na klin i t. d., należy pociągnąć gorącą smołą pozbawioną kwasów lub innym środkiem nie mniejszej wartości.

§ 44. Odciążka (linka lub drut odciągowy). Odciążka powinna być przymocowana bezpośrednio do słupa

drewnianego, tak aby nie dotykała poprzeczników ani żadnych innych części stalowych (żelaznych). Pozatem na wysokości przynajmniej 2,5 m odciążka powinna być zaopatrzona w izolator odciągowy, dostosowany do napięcia linjowego (§ 2 p. 10).

Przy wysokiem napięciu odciążki są zabronione.

Słupy ze stali i innych materjałów.

§ 45. Dopuszczalne naprężenie dla stali zlewnej (dawniej nazywanej także żelazem zlewnym) podaje tablica II.

Tablica II.

Dopuszczalne naprężenia dla stali zlewnej.

Stal zlewna	Dopuszcz. naprężenie w kg/cm²	
	normalne	zwiększone
ściskanie, rozciąganie, zginanie .	1600	2000
rozciąganie sworzni śrubowych obtoczonych	1200	1500
rozciąganie sworzni śrubowych surowych	900	1100
ścinanie nitów i ściśle dopasowanych sworzni śrubowych . .	1280	1600
ścinanie surowych sworzni śrubowych	1000	1280
parcie nitów i ściśle dopasowanych sworzni śrubowych na ściankę otworu	4000	5000
parcie surowych sworzni śrubowych na ściankę otworu . .	2500	3100
ściskanie, rozciąganie i zginanie rur bez szwu ze stali o wytrzymałości probierczej 5500 kg/cm²	—	2200

§ 46. Słup kratowy. Najmniejsze dopuszczalne wymiary:

szerokość kształtownika — 35 mm,
grubość kształtownika — 4 mm.

Jest rzeczą pożądaną, aby ścianki słupa były ustawione równolegle i prostopadle do wypadkowej siły naciągu, a nie skośnie.

Skośną siłę poziomą działającą na słup należy rozłożyć na dwie składowe równoległe do ścianek i obliczyć naprężenia tak, jakby działała tylko jedna składowa albo tylko druga. Krawężniki należy liczyć na sumę arytmetyczną obu znalezionych naprężeń, ukośniki zaś — na naprężenia pochodzące tylko od jednej składowej.

Ukośniki powinny mieć na wszystkich ściankach wspólnego przęsła pochylenia jednakowe (czyli na powierzchni rozwiniętej — kierunki równoległe).

Gdy układ ukośników odpowiada powyższemu warunkowi, to krawężniki przy wyboczeniu mogą być liczone na moment bezwładności.

I_ξ (względem osi równoległej do ścianki słupa), natomiast gdy układ ukośników jest odmienny, to krawężniki muszą być liczone na moment bezwładności.

$I_{min.}$ (względem osi skośnej pod kątem 45°).

Ukośniki w jednym i drugim przypadku muszą być liczone na moment bezwładności — $I_{min.}$

§ 47. Wyboczenie. Oznaczenia:

F — wysiłek ściskający w kg,

l — długość wyboczenia w cm,

s — całkowity przekrój (bez potrącenia na nity) w cm^2,

I — moment bezwładności przekroju w cm^4 (I_ξ lub $I_{min.}$ — § 46),

λ — smukłość (wiotkość),

ω — spółczynnik zależny od smukłości (tablica III),

k — dopuszczalne naprężenie w kg/cm^2,

M — moment zginania w kg/cm,

W — moment wytrzymałości przekroju w cm^3.

Tablica III. Spółczynnik ω.

λ	ω	$\frac{\Delta\omega}{\Delta\lambda}$	λ	ω	$\frac{\Delta\omega}{\Delta\lambda}$	λ	ω	$\frac{\Delta\omega}{\Delta\lambda}$
0	1,00	0,000	90	1,88	0,029	180	7,66	0,083
10	1,01	0,001	100	2,36	0,048	190	8,53	0,087
20	1,02	0,001	110	2,86	0,050	200	9,46	0,093
30	1,05	0,003	120	3,40	0,054	210	10,43	0,097
40	1,10	0,005	130	4,00	0,060	220	11,44	0,101
50	1,17	0,007	140	4,63	0,063	230	12,51	0,107
60	1,26	0,009	150	5,32	0,069	240	13,62	0,111
70	1,39	0,013	160	6,05	0,073	250	14,78	0,116
80	1,59	0,020	170	6,83	0,078			
		0,029			0,083			

B i e g o b l i c z e n i a. Smukłość oblicza się ze wzoru

$$\lambda = \frac{l}{\sqrt{I : s}}$$

a z tablicy III znajduje się odpowiedni spółczynnik ω. „Naprężenie umyślone" od ściskania wynosi

$$\frac{\omega F}{s}$$

Dla belki wystawionej tylko na ściskanie „naprężenie umyślone" powinno być mniejsze od dopuszczalnego

$$\frac{\omega F}{s} < k,$$

dla belki zaś ściskanej wysiłkiem *F* a jednocześnie zginanej momentem *M* suma „naprężenia umyślonego" i największego naprężenia od zginania powinna być mniejsza od naprężenia dopuszczalnego

$$\frac{\omega F}{s} + \frac{M}{W} < k.$$

§ 48. Z a b e z p i e c z e n i e s t a l i. Słupy i wszelkie konstrukcje wsporcze ze stali (żelaza) powinny być na całej powierzchni dokładnie zabezpieczone od rdzewienia.

§ 49. Słupy z innych materjałów. Dopuszczalne naprężenie normalne oblicza się z 3-krotnem bezpieczeństwem w porównaniu z wytrzymałością probierczą; dla żeliwa jednak nie więcej niż 300 kg/cm². Dopuszczalne naprężenie zwiększone oblicza się z 2-krotnem bezpieczeństwem.

W słupach żelazobetonowych przekrój szkieletu stalowego ma wynosić conajmniej 1,6% przekroju betonu średnica nitu — 13 mm.

Największe dopuszczalne średnice nitów i śrub dla danej szerokości kształtownika podaje następująca tablica:

Szerokość kształtownika w mm	35	40	45	50	60	70	75	80
Największa dopuszczalna średnica nitu w mm . .	13	14	16	17	20	23	26	29
Największa dopuszczalna średnica śruby w calach ang.	$\frac{1''}{2}$	$\frac{1''}{2}$	$\frac{5''}{8}$	$\frac{5''}{8}$	$\frac{3''}{4}$	$\frac{7''}{8}$	1″	$1\frac{1''}{2}$

§ 50. Inne konstrukcje wsporcze (stojaki dachowe, kozły, konsole ścienne i t. d.) mogą być umocowane na budynkach, mostach, wiaduktach i t. d. z tym jednak warunkiem, że wytrzymałość mechaniczna budynków, mostów, wiaduktów i t. d. po założeniu konstrukcyj wsporczych będzie wystarczająca.

OBSADA SŁUPÓW.

§ 51. Obsada podziemna. Słupy powinny być zakopane na takiej głębokości i zaopatrzone w taką podziemną obsadę drewnianą, stalową lub betonową, aby ustój słupa był zapewniony.

Pewność ustoju powinna być udowodniona zapomocą obliczenia naukowo uzasadnionego.

Dla ziemi o średnich własnościach wytrzymałościowych można przyjąć następujące wartości:

ciężkość właściwa — 1,6 g/cm³,
dopuszczalne naprężenie boczne na głębokości

30 cm — 0,7 kg/cm²,
200 cm — 2,0 kg/cm²,

dopuszczalne naprężenie pionowe na dnie wykopu — 2,5 kg/cm².

Dla betonu można przyjąć następujące wartości:
ciężkość właściwa — 2 g/cm³,
dopuszczalne naprężenie na ściskanie — 28 kg/cm²,
dopuszczalne naprężenie na rozciąganie — 4 kg/cm².
Głębokość zakopania słupa ma wynosić conajmniej — 160 cm.

Słupów drewnianych nie wolno obsadzać w betonie.

Beton powinien zawierać na 1 część objętościową cementu co najwięcej 9 części żwiru albo na jedną część cementu co najwięcej 4 części piasku i 8 części żwiru (lub tłucznia).

Podziemne części słupów drewnianych a także belki drewniane do wzmocnienia ustoju słupa powinny być zabezpieczone od gnicia przez nasycenie, kilkakrotne posmarowanie karboliną lub przez inny środek nie mniejszej wartości.

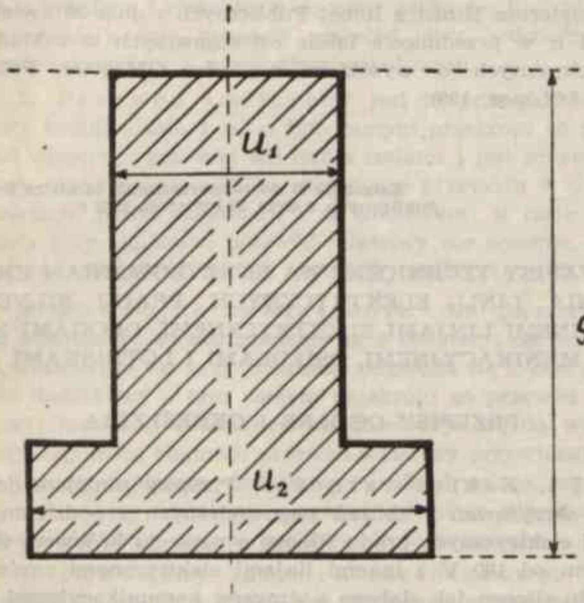
Podziemne części słupa stalowego niepokryte betonem powinny być zabezpieczone od rdzy przez pociągnięcie smołą asfaltową lub innym środkiem nie mniejszej wartości.

§ 52. Fundamenty betonowe o przekroju kwadratowym (rys. 2) mogą nie być obliczone szczegółowo, jeżeli odpowiadają warunkom wzoru Frölicha:

$$u_2^3 - \frac{188 \,.\, (g + u_1)}{g + 94} \times u_2^2 + \frac{188 \,.\, (g + \frac{1}{2} u_1) \,.\, u_1}{g + 94} \,.\, u_2 = \frac{M \,.\, 10^6}{5{,}95 \quad g(g + 94)}$$

w którym:

M oznacza moment wywrotowy słupa w kg/cm względem środka głębokości zakopania słupa,
g — głębokość fundamentu w cm,
u_1 — szerokość górnej części fundamentu w cm,
u_2 — szerokość podstawy fundamentu w cm.

Rys. 2.
(do § 52). Fundament betonowy słupa.

B i e g o b l i c z e n i a. Wyznaczywszy głębokość g i szerokość górnej części u_1 oblicza się ze wzoru szerokość podstawy u_2. Wysokość schodka u podstawy oblicza się na zginanie.

V. POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

§ 53. O b l i c z e n i a, dla których przepisy niniejsze nie zawierają niezbędnych wskazań, powinny być należycie

naukowo uzasadnione i mogą opierać się na przepisach i normach ustalonych przez Ministra Robót Publicznych dla innych dziedzin.

§ 54. Tablice ostrzegawcze. W linjach wysokiego napięcia należy na każdym słupie, wieży, stojaku i t. d. umieścić tablicę ostrzegawczą stosownie do rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 30 kwietnia 1923 r. w przedmiocie tablic ostrzegawczych w zakładach elektrycznych o wysokiem napięciu („Monitor Polski" Nr. 163, poz. 199).

Załącznik B do rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 26 kwietnia 1932 r.

PRZEPISY TECHNICZNE NA SKRZYŻOWANIA I ZBLIŻENIA LINIJ ELEKTRYCZNYCH PRĄDU SILNEGO Z INNEMI LINJAMI ELEKTRYCZNEMI, DROGAMI KOMUNIKACYJNEMI, OSIEDLAMI I LOTNISKAMI.

I. PRZEPISY OGÓLNE I OKREŚLENIA.

§ 1. Zakres ważności. Przepisy niniejsze dotyczą skrzyżowań i zbliżeń napowietrznych i podziemnych linij elektrycznych prądu silnego o napięciu linjowem większem od 100 V z innemi linjami elektrycznemi zarówno prądu silnego jak słabego a drogami komunikacyjnemi lądowemi i wodnemi, a także tyczą się przechodzenia linij elektrycznych prądu silnego przez osiedla wszelkiego rodzaju, posesje fabryczne, miasta i w pobliżu lotnisk.

Pozatem linje napowietrzne prądu silnego na skrzyżowaniach i zbliżeniach podlegają także „Przepisom technicznym na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego" (zał. A), o ile przepisy niniejsze nie zawierają odmiennych lub ostrzejszych postanowień.

Przepisy niniejsze nie dotyczą tylko takich skrzyżowań i zbliżeń, w których ze względu na samo miejsce (wiadukty, tunele, kanały) i sposób prowadzenia przewodów (np. w postaci kabli napowietrznych) nie mogą się przewody obce ze sobą zetknąć ani też wpływać na siebie szkodliwie.

§ 2. Określenie pojęć.

1. Przewód odbojowy. Jest to uziemiony drut lub uziemiona linka zawieszona nad linją ochranianą i równolegle do niej; gdyby na linję spadał z góry przewód obcy, zetknąłby się przedewszystkiem z przewodem odbojowym. Bywają też przewody odbojowe zawieszane pod linją ochranianą i równolegle do niej; gdyby ku linji tej poderwał się z dołu pęknięty przewód obcy, zetknąłby się przedewszystkiem z przewodem odbojowym.

2. Przewód omijający jest to przewód dodatkowy krótki (około 1 m) o tym samym przekroju co przewód właściwy; przewód ten omija izolator i jest przymocowany zapomocą złączek do właściwego przewodu w dwóch punktach: przed izolatorem i za izolatorem; w razie pęknięcia przy izolatorze przewód właściwy nie opadnie, gdyż przewód omijający zastąpi pękniętą część przewodu.

3. Podwójne zawieszenie. Na poprzeczniku dla każdego przewodu założone są 2 izolatory; od przewodu właściwego tuż przy izolatorze odgałęzia się krótki przewód dodatkowy o tym samym przekroju co przewód właściwy; (przewód dodatkowy przymocowuje się do właściwego zapomocą złączek); przewód właściwy przywiązuje się do jednego izolatora, dodatkowy — do drugiego; w razie pęknięcia przy izolatorze przewód właściwy nie spadnie, gdyż dodatkowy zastąpi pękniętą część przewodu.

4. Podwójny łańcuch izolatorowy. Dwa równoległe łańcuchy izolatorów wiszących są połączone ze sobą w jedną całość; w razie pęknięcia jednego przewód wisi na drugim łańcuchu i nie opada.

5. Kabłąk chwytny umieszczony na krańcu poprzecznika w razie pęknięcia drutu wiązałkowego lub w razie ścięcia główki izolatora chwyta przewód; kabłąki ochronne są niezbędne w takich miejscach (np. na zakrętach), gdzie przewód odczepiony od izolatora nie ma się na czem oprzeć i mógłby się prześlizgnąć nad główką izolatora i opaść.

6. Linje elektryczne w rozumieniu niniejszych przepisów dzielą się na:

a) linje użyteczności publicznej, do których należą linje państwowych zakładów elektrycznych

i uprawnionych na podstawie art. 1 ustawy elektrycznej zakładów użyteczności publicznej oraz linje uznane za takie przez wojewódzką władzę administracji ogólnej, gdy chodzi o linje prądu silnego, a przez Ministerstwo Poczt i Telegrafów, gdy chodzi o linje prądu słabego,

b) linje inne nie objęte kategorją a).

7. Publiczne tory kolejowe w przepisach niniejszych dzielą się na tory:

a) wielkiej wagi — na głównych arterjach komunikacyjnych i

b) podrzędne — o małym ruchu jako to: dojazdowe, zapasowe, odwodowe, przetokowe, bocznice i t. p.

8. Publiczne drogi wodne w przepisach niniejszych dzielą się na:

a) wody żeglowne, wymienione w art. 261 ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 574 z 1928 r.),

b) wody spławne, objęte wykazem w załączniku rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 9 listopada 1927 r. o regulacji i utrzymaniu wód spławnych (Dz. U. R. P. Nr. 102, poz. 882).

9. Publiczne drogi lądowe w przepisach niniejszych dzielą się na drogi:

a) wielkiej wagi — obejmujące drogi państwowe, wojewódzkie i powiatowe w rozumieniu ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr. 6, poz. 32), drogi gminne w rozumieniu tejże ustawy leżące w obrębie miast, wreszcie takie drogi gminne, które według opinji właściwego zarządu drogowego będą zaliczone ze względu na ilość i charakter ruchu do dróg wielkiej wagi, i na drogi

b) podrzędne, do których należą wszelkie pozostałe drogi gminne w rozumieniu przytoczonej wyżej ustawy.

10. Wypadki specjalne.

1) Sadź o wadze podwójnej ($k = 0{,}310$ przy -5^0 C, p. „Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne“, zał. A, §§ 10 i 12). Na skrzyżowaniu dwóch linij elektrycznych tudzież przy prowadzeniu dwóch linij elektrycznych na wspólnych słupach — wypadek sadzi o wadze podwójnej na najniższym przewodzie linji górnej a jednocześnie wypadek zupełnego uwolnienia się od osa-

dów lodowych najwyższego przewodu linji dolnej; na skrzyżowaniu zaś z drogą komunikacyjną — wypadek sadzi o wadze podwójnej na przewodzie najniższym.

2) Pęknięcie przewodu w obu przęsłach sąsiednich (przy największym zwisie); wypadek tyczy się tylko odcinków skrzyżowania (z inną linją elektryczną lub drogą komunikacyjną) i tylko przewodów założonych na pionowych łańcuchach izolatorowych; gdy w linji górnej pęknie najniższy przewód z obu stron odcinka skrzyżowania, to wskutek tych pęknięć łańcuchy izolatorowe przybiorą położenie skośne, a zwisy wzrosną.

11. Linje napowietrzne na zbliżeniu. Jedna z dwóch zbliżających się ku sobie linij, której przewód w razie pęknięcia mógłby się zetknąć z przewodami linji drugiej, nazywa się w niniejszych przepisach linją grożącą. Linja zaś druga, na którą mógłby upaść zerwany przewód z linji grożącej, nazywa się linją zagrożoną.

§ 3. Dopuszczalne naprężenie zmniejszone wynosi dla:

drutów z normalnej miedzi twardej 9 kg/mm²,
linek z normalnej miedzi twardej 14 kg/mm²,
linek z normalnego glinu 6 kg/mm²;

przy zastosowaniu innych materjałów, wynosi dla:

drutów — 25%, a
linek — 35%

wytrzymałości długotrwałej („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne". Zał. A. § 2 p. 7, § 8).

§ 4. Sposoby wykonywania skrzyżowań. Skrzyżowanie można wykonać w sposób dwojaki:

1) pierwszy sposób polega na przywiązaniu przewodów „na moc" do słupów na obu krańcach skrzyżowania,

2) drugi sposób polega na przejściu przez cały prostolinijny odcinek skrzyżowania słupami przelotowemi, tak aby słupy odporowe (lub odporowo-narożne), do których przewody będą przytwierdzone „na moc", znalazły się poza odcinkiem skrzyżowania.

Słupy na krańcach skrzyżowania wykonanego według 1-go sposobu należy uważać za odporowe lub odpo-

rowo-narożne, zależnie od biegu linji. Słupy pośrodkowe na skrzyżowaniu według 1-go sposobu a także wszelkie słupy na skrzyżowaniu według 2-go sposobu, jeżeli ustawione są w linji prostej o jednakowych rozpiętościach, należy uważać za przelotowe.

II. PRZEPISY OBOSTRZAJĄCE I-go STOPNIA.

§ 5. Najmniejszy dozwolony przekrój wynosi dla przewodów z:

normalnej miedzi twardej i bronzu 10 mm^2,
normalnego glinu i stopów glinu 25 „
stali (żelaza) 16 „

a dla przewodów z innych metali taki przekrój, przy którym przewód może w ciągu 1 minuty wytrzymać zawieszony ciężar 380 kg.

Przepis powyższy dotyczy również przewodów prądu słabego zawieszonych na wspólnych słupach z przewodami prądu silnego a także sieci lokalnych (np. miejskich) niskiego napięcia, chociażby rozpiętości nie przekraczały 35 m („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektr.". Zał. A, § 5).

§ 6. Przewód jednodrutowy (drut) jest dozwolony tylko w linjach niskiego napięcia przy rozpiętościach do 80 m i tylko jako drut uziemiony. W sieciach lokalnych (np. miejskich) niskiego napięcia o rozpiętości do 35 m włącznie wolno stosować druty jako przewody zarówno uziemione jak nieuziemione.

§ 7. Złącza. Przewody powinny być jednostajne, t. j. bez złączeń i lutowań.

§ 8. Zabezpieczenia. Przewody pod napięciem (nieuziemione) zawieszone na izolatorach (stojących) wymagają specjalnego zabezpieczenia od zerwania i wypadku, a mianowicie powinny być zaopatrzone przy izolatorach:

1) w przewody omijające (§ 2 p. 2) a także
2) w kabłąki chwytne (§ 2 p. 5), gdzie okaże się potrzeba.

Na słupach krańcowych i na wprowadzeniu do budynków należy przewód umocować na dwóch izolatorach.

§ 9. Słupy drewniane. Słupy pojedyńcze lub podparte mają mieć u wierzchołka średnicę co najmniej 15 cm.

Słupy należy badać przynajmniej raz do roku.

III. PRZEPISY OBOSTRZAJĄCE 2-go STOPNIA.

§ 10. Najmniejszy dozwolony przekrój wynosi dla przewodów z:

normalnych miedzi twardej i bronzu 16 mm^2,
normalnego glinu i stopów glinu 35 „
stali (żelaza) 16 „

a dla przewodów z innych metali taki przekrój, przy którym przewód może w ciągu 1 minuty wytrzymać zawieszony ciężar 600 kg.

Przepis niniejszy dotyczy również przewodów prądu słabego zawieszonych na wspólnych słupach z przewodami prądu silnego a także sieci lokalnych niskiego napięcia (np. miejskich), chociażby rozpiętości nie przekraczały 35 m („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne" Zał. A, § 5).

§ 11. Przewód jednodrutowy (drut) ze stali (żelaza) jest zabroniony.

Przewód jednodrutowy z innych metali jest dozwolony tylko w linjach niskiego napięcia przy rozpiętościach do 80 m i tylko jako drut uziemiony.

Przepis niniejszy obowiązuje również sieci lokalne niskiego napięcia (np. miejskiej), chociażby rozpiętości nie przekraczały 35 m (§ 6).

§ 12. Złącza. Przewody powinny być jednostajne, t. j. bez złączy i lutowań.

§ 13. Zabezpieczenia. Przewody pod napięciem (nieuziemione) powinny być specjalnie zabezpieczone od zerwania i upadku.

Przy izolatorach stojących należy:

1) każdy przewód zawiesić albo:

a) na dwóch izolatorach (podwójne zawieszenie — § 2 p. 3), albo

b) na jednym izolatorze o dłuższym przeskoku iskrowym niż na całej linji zakładając jednocześnie przewód omijający (§ 2 p. 2); napięcie przeskoku na mokro ma być powiększone przynajmniej o 15%;

2) zastosować kabłąki chwytne (§ 2 p. 5), gdzie okaże się potrzeba.

Na słupach krańcowych i na wprowadzeniu do budynków należy przewód umocować na dwóch izolatorach.

Przy izolatorach wiszących należy zastosować albo:

a) podwójne łańcuchy izolatorowe (§ 2 p. 4) albo

b) pojedyncze łańcuchy izolatorowe o dłuższym przeskoku iskrowym niż na całej linji, przyczem napięcie przeskoku na mokro ma być powiększone przynajmniej o 15%, o ile napięcie linjowe („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne , Zał. A, § 2 p. 10) nie przekracza 60 000V, a przynajmniej o 10%, o ile napięcie to przekracza 60 000V.

§ 14. Obliczanie słupów. Słupy I-ej kategorii („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, § 2 p. 14) należy liczyć na obciążenie normalne, na przypadki podane w „Przepisach technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, w §§ 25—29, z dopuszczeniem naprężenia normalnego. Pozatem słupy przelotowe i narożne należy obliczyć jeszcze na jeden przypadek obciążenia z dopuszczeniem naprężenia zwiększonego; jest to obciążenie na umyśloną siłę poziomą na średniej wysokości zawieszenia działającą wzdłuż linji w płaszczyźnie osi słupów; siła ta ma się równać naciągowi jednego przewodu; przy różnych przewodach na wspólnym słupie wybiera się przewód o największym naciągu; parcie wiatru można pominąć, siły zaś ciężkości należy uwzględnić.

Słupy II-ej kategorji należy liczyć na obciążenie w razie pęknięcia przewodu na przypadki podane w „Przepisach technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, w §§ 32—35, z dopuszczeniem naprężenia zwiększonego; słupy przelotowe jednak należy liczyć nie na połowiczny naciąg, lecz na całkowity jak słupy odporowe („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, § 33).

Poprzeczniki i trzony do wszelkich słupów zarówno I-ej kategorji jak II-ej należy liczyć na obciążenie normalne („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, §§ 24—29) z dopuszczeniem na-

prężenia normalnego. Pozatem poprzeczniki i trzony do słupów przelotowych i narożnych należy obliczyć jeszcze na naciąg jednego przewodu (obliczenie na pęknięcie jednego przewodu) z dopuszczeniem naprężenia zwiększonego. Przy kilku przewodach na wspólnym poprzeczniku przypuszcza się wypadek pęknięcia tego przewodu, który daje największy moment zginania; parcie wiatru można pominąć, siły zaś ciężkości należy uwzględnić.

§ 15. Słupy drewniane. Słupy pojedyńcze lub podparte mają mieć u wierzchołka średnicę co najmniej 15 cm.

Słupy powinny być na całej długości nasycone bądź olejem smołowcowym, krezonaftą, kobranem, chlorkiem cynku bądź wreszcie innym środkiem impregnacyjnym nie mniejszej wartości. Pociągnięcie słupa z zewnątrz jest zabiegiem niewystarczającym.

Słupy należy badać przynajmniej raz do roku.

IV. PRZEPISY OBOSTRZAJĄCE 3-go STOPNIA.

§ 16. Materjał na przewody. Bronz o wytrzymałości powyżej 70 kg/mm² ze względu na kruchość jest zabroniony. Stal (żelazo) może być stosowana tylko w postaci linek uziemionych i tylko w miejscach nienarażonych na wyziewy chemiczne. W miejscowościach narażonych na obfitą sadź glin bez żyły stalowej jest zabroniony.

§ 17. Najmniejszy dozwolony przekrój wynosi:

dla linek	przy rozpiętościach		
	do 50 m	50-120 m	powyżej 120 m
z normalnej miedzi twardej i bronzu	16 mm²	25 mm²	35 mm²
z normalnego glinu i stopów glinu	35 „	50 „	70 „
ze stali (żelaza)	16 „	25 „	35 „

a dla innych metali przy rozpiętościach:

a) do 50 m — taki przekrój przy którym przewód może w ciągu jednej minuty wytrzymać zawieszony ciężar 600 kg,

b) od 50 do 120 m — przekrój, który może wytrzymać 950 kg, wreszcie

c) powyżej 120 m — przekrój, który może wytrzymać 1 350 kg.

Przepis niniejszy dotyczy również przewodów prądu słabego zawieszonych na wspólnych słupach z przewodami prądu silnego a także sieci lokalnych niskiego napięcia (np. miejskich), chociażby rozpiętości nie przekraczały 35 m („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, § 5).

§ 18. Przewody jednodrutowe (druty) są zabronione.

§ 19. Złącza. Przewody powinny być jednostajne, t. j. bez złączy i lutowań.

§ 20. Zwis. Przewody należy tak naciągnąć, aby naprężenie nie przekraczało dopuszczalnego naprężenia zmniejszonego (§ 3) ani

a) przy temperaturze —25° C bez sadzi ani

b) przy temperaturze —5° C podczas sadzi.

Dla innych materjałów niż miedź twarda sprawdzenie naprężenia przewodów wysokiego napięcia na temperaturę najniższą, jaką w danej części kraju kiedykolwiek zaobserwowano, oraz na sadź o wadze podwójnej pozostaje bez zmiany. („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, § 12).

Przy wyznaczaniu zwisu linek stalowo-glinowych należy brać pod uwagę wytrzymałość tylko żyły stalowej, a glin uważać za obciążenie dodatkowe.

§ 21. Odstęp między przewodami (mierzony przy samym słupie). Przy obliczaniu odstępu między przewodami trzeba uwzględnić, że wskutek zmniejszonych naprężeń (§ 20) zwisy w przęsłach skrzyżowania wypadną większe niż na całej linji, a więc i odstępy między przewodami (w myśl „Przepisów technicznych na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, § 14) mogą również wypaść większe.

§ 22. S k r z y ż o w a n i e według drugiego sposobu (§ 4 p. 2) jest dozwolone tylko przy zastosowaniu izolatorów wiszących.

§ 23. Z a b e z p i e c z e n i a. Przewody pod napięciem (nieuziemione) powinny być specjalnie zabezpieczone od zerwania i upadku.

Przy izolatorach s t o j ą c y c h należy:

1) każdy przewód zawiesić na dwóch izolatorach (podwójne zawieszenie — § 2 p. 3), każdy izolator ma mieć dłuższy przeskok iskrowy niż na całej linji, przyczem napięcie przeskoku na mokro ma być powiększone przynajmniej o 15%,

2) zastosować kabłąki chwytne (§ 2 p. 5), gdzie okaże się potrzeba.

Przy izolatorach w i s z ą c y c h należy:

1. każdy przewód zawiesić na podwójnym łańcuchu izolatorowym (§ 2 p. 4); łańcuchy mają mieć dłuższy przeskok iskrowy niż na całej linji, przyczem napięcie przeskoku na mokro ma być powiększone przynajmniej o 15%, o ile napięcie linjowe („Przep. techn. na napow. linje elektryczne“, Zał. A, § 2, p. 10) nie przekracza 60 000*V*, a przynajmniej o 10%, o ile napięcie to przekracza 60 000 *V*,

2. zaopatrzyć łańcuchy izolatorowe u góry i u dołu w rożki ochronne albo pierścienie ochronne (dla oddalenia przeskoków iskrowych),

3. przy wykonywaniu skrzyżowania według drugiego sposobu (§ 4 p. 2) — przytwierdzić przewody do łańcuchów wiszących (które przybiorą położenie pionowe) tak urządzonych i o takiej wytrzymałości, aby w razie pęknięcia przewodu w przęsłach sąsiednich przewody nie mogły się wyślizgnąć z łańcuchów pionowych i aby łańcuchy te w położeniu skośnem mogły odegrać rolę izolatorów odciągowych.

§ 24. O b l i c z a n i e s ł u p ó w. Słupy zarówno I-ej jak i II-ej kategorji a także poprzeczniki i trzony do wszelkich słupów należy liczyć tak jak w obostrzeniu 2-go stopnia, t. j. według przepisów § 14.

Stalowe słupy kratowe zarówno I-ej kategorji jak II-ej muszą mieć przekrój k w a d r a t o w y.

§ 25. S ł u p y d r e w n i a n e. Pojedyńcze słupy mają mieć średnicę u wierzchołka co najmniej 15 cm i mu-

szą być umocowane na mocnych szczudłach ze stali lub nasyconego drzewa twardego (dębowego, bukowego). Poszczególne słupy wchodzące w skład słupów bliźniaczych A-owych i t. p. mają mieć średnicę u wierzchołka co najmniej 12 cm.

Słupy powinny być na całej długości nasycone olejem smołowcowym lub innym środkiem impregnacyjnym nie mniejszej wartości.

Słupy drewniane są dozwolone tylko w linji prostej (słupy narożne nie mogą być drewniane) i tylko przy rozpiętościach nie przekraczających 80 m.

Odciążek nie wolno stosować. Podpory nie są zakazane, ale przy obliczaniu nie wolno uwzględniać ich działania.

Słupy należy badać przynajmniej raz do roku.

§ 26. Obsada podziemna. Słup drewniany powinien być ujęty w solidną obsadę z drzewa nasyconego, gwarantującą wzorowy ustój. Słup należy zasypać nawiezionym żwirem lub tłuczniem, mocno ubić i odbojami zabezpieczyć wokoło od najechania. Słupy stalowe i słupy na szczudłach stalowych muszą być obsadzone w fundamencie betonowym.

V. SKRZYŻOWANIE, ZBLIŻENIE I PROWADZENIE NA WSPÓLNYCH SŁUPACH PRZEWODÓW RÓŻNYCH LINIJ.

§ 27. Na skrzyżowaniach i zbliżeniach linje należy tak budować, w takich odstępach rozmieszczać i zaopatrywać w takie urządzenia, aby nie dawały się odczuwać szkodliwe wpływy przewodów prądu silnego na przewody istniejące i aby linja nowa nie utrudniała rozwoju, dozoru i obsługi linji istniejącej.

A. Linje napowietrzne.

§ 28. Przerzut napięcia. Linje prądu słabego a także linje o niskiem napięciu, gdy krzyżują się, zbliżają lub są założone na wspólnych słupach z linją wysokiego napięcia, należy tak budować, aby przewody różnych napięć nie mogły się zetknąć ze sobą, albo zaopatrywać w

takie urządzenia, aby napięcie wysokie nie mogło się na nie przerzucić, albo wreszcie zaopatrywać w urządzenia, któreby w razie przerzutu napięcia chroniły personel od porażenia.

Skrzyżowanie.

§ 29. Zasady.

1. Linje powinny się krzyżować pod kątem możliwie zbliżonym do prostego;

2. jeden ze słupów nowej linji na krańcu skrzyżowania ma być ustawiony możliwie blisko linji istniejącej;

3. linja nowa powinna biec prosto przez odcinek skrzyżowania i przez przęsła sąsiednie przynajmniej po jednem z każdej strony, a więc bez załomu na krańcach skrzyżowania;

4. przęsło skrzyżowania nowej linji może być tej samej długości, lecz w żadnym razie nie powinno być dłuższe niż przęsła sąsiednie;

5. linja wyższego napięcia powinna biec nad linją niższego napięcia, a linja prądów silnych nad linją prądów słabych.

Odstępstwa od powyższych zasad można czynić tylko za zgodą władzy udzielającej pozwolenia, i to jedynie w tych przypadkach, gdy ścisłe zastosowanie przepisów niniejszego paragrafu byłoby związane ze znacznemi trudnościami lub niepomiernie wielkiemi kosztami.

§ 30. Odstęp pionowy. Między krzyżującemi się dowolnemi przewodami (zarówno nieuziemionemi jak uziemionemi) w jakichkolwiek normalnych warunkach atmosferycznych (+40° *C*, —5° *C* z sadzią, —25° C) nie powinien być mniejszy niż:

a) odstęp między przewodami obliczony według „Przepisów technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, § 14 dla jednej z krzyżujących się linij i niż:

b) odstęp obliczony w ten sposób dla drugiej krzyżującej się linji.

Pozatem odstęp pionowy między krzyżującemi się przewodami będącemi pod napięciem (nieuziemionemi):

c) w jakichkolwiek normalnych warunkach atmosferycznych (+ 40° C, — 5° C z sadzią, — 25° C) nie powinien być mniejszy niż 200 cm, a jeżeli ani jedna linja nie prowadzi wysokiego napięcia, niż 100 cm, wreszcie

d) w wypadkach specjalnych, wymienionych w § 2 p. 10, jeżeli przynajmniej jedna linja prowadzi wysokie napięcie, nie powinien być mniejszy od 150 cm bez względu na to, czy przewody są z miedzi twardej lub z innych materjałów.

§ 31. Obostrzenie. Na skrzyżowaniu linji niskiego napięcia z inną linją niskiego napięcia lub z linją prądów słabych obostrzenie w zasadzie nie jest wymagane i tylko wówczas, gdy linja dolna jest państwową linją użyteczności publicznej albo do tej kategorji zaliczoną (§ 2 p. 6), linja górna (bez względu na to, czy prowadzi prądy silne czy słabe) podlega obostrzeniu I-go stopnia. Zamiast powyższego obostrzenia można wykonać przewody jednej z krzyżujących się linij z kabelka obołowionego na lince nośnej albo z przewodu ogumowanego i odpornego na wpływy atmosferyczne.

Na skrzyżowaniu linji wysokiego napięcia z inną linją wysokiego napięcia, niskiego napięcia lub prądów słabych linja górna (bez względu na to, czy prowadzi wysokie napięcie, niskie czy prądy słabe) podlega obostrzeniu 2-go stopnia, a jeżeli linja ta krzyżuje się z państwową linją użyteczności publicznej albo do tej kategorji zaliczoną (§ 2 p. 6), to podlega obostrzeniu 3-go stopnia.

§ 32. Zabezpieczenie dodatkowe. Na skrzyżowaniu linji wysokiego napięcia z linją niskiego lub prądów słabych, gdy linja górna jest zbudowana z obostrzeniem 2-go stopnia, to na linji dolnej (bez względu na to, czy prowadzi prąd słaby, niskie napięcie czy wysokie napięcie), należy zawiesić wzdłuż tej linji po jednym uziemionym przewodzie odbojowym (§ 2 p. 1) nad obu krańcowemi kolumnami przewodów.

W powyższym przypadku można nie dawać przewodów odbojowych, jeżeli do linji górnej zastosuje się obostrzenie 3-go stopnia zamiast 2-go.

Przewody będące pod prądem, choćby uziemione (np. zerowe), nie mogą odgrywać roli przewodów odbojowych.

Na skrzyżowaniu dwóch linij wysokiego napięcia przewody odbojowe nie są wymagane.

§ 33. Przewody odbojowe mogą być wykonane z dowolnych materjałów, uznanych za odpowiednie do linij napowietrzych („Przepisy techniczne na napowietrzne linje elektryczne", Zał. A, § 3), z wyjątkiem glinu i stopów glinu.

Przewody odbojowe podlegają „Przepisom technicznym na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, § 5 i 7, narówni z przewodami roboczemi zawieszonemi na tych samych słupach. Gdyby przewody odbojowe miały być zawieszone wzdłuż linji górnej (pod jej przewodami roboczemi), to zależnie od stopnia obostrzenia zastosowanego do tej linji podlegałyby przepisom:

§§ 5 i 6 — przy obostrzeniu 1-go stopnia,

§§ 10 i 11 — przy obostrzeniu 2-go stopnia lub

§§ 16—18 — przy obostrzeniu 3-go stopnia.

Odstęp pionowy (mierzony przy samym słupie) między przewodem odbojowym a przewodem będącym pod napięciem nie powinien być mniejszy niż odstęp dla przewodów roboczych obliczony według „Przepisów technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, § 14.

Zbliżenie.

§ 34. Odstęp poziomy (w stanie spokoju, bez wiatru) między obcemi sobie przewodami dowolnemi (zarówno nieuziemionemi jak uziemionemi) nie powinien być mniejszy niż:

a) odstęp między przewodami obliczony według „Przepisów technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, § 14, dla jednej ze zbliżających się linij,

b) odstęp obliczony w ten sposób dla drugiej zbliżającej się linji.

Poza tem odstęp poziomy między obcemi sobie przewodami będącemi pod napięciem (nieuziemionemi) nie powinien być mniejszy niż:

c) 200 cm, a jeżeli ani jedna linja nie prowadzi wysokiego napięcia, niż 100 cm.

§ 35. Obostrzenie. Obostrzeniu podlegają przęsła tylko tej linji (linji grożącej — § 2 p. 11), której przewód w razie pęknięcia mógłby się zetknąć z przewodami linji drugiej (linji zagrożonej).

Gdy jedna linja prowadzi napięcie niskie, a druga — napięcie niskie lub prądy słabe, to obostrzenie w zasadzie nie jest wymagane i tylko wówczas, gdy linja zagrożona jest państwową linją użyteczności publicznej albo do tej kategorji zaliczoną (§ 2 p. 6), a linja grożąca ma rozpiętości większe od 35 m, to ta ostatnia podlega obostrzeniu 1-go stopnia. Zamiast powyższego obostrzenia można wykonać przewody jednej ze zbliżających się linij z kabelka obołowionego na lince nośnej albo z przewodu ogumowanego i odpornego na wpływy atmosferyczne.

Gdy jedna lub dwie linje prowadzą napięcie wysokie, to linja grożąca podlega w zasadzie obostrzeniu 1-go stopnia, a podlega obostrzeniu 2-go stopnia tylko wówczas, gdy linją zagrożoną jest państwowa linja użyteczności publicznej albo do tej kategorji zaliczoną (§ 2 p. 6).

Na wspólnych słupach.

§ 36. Zasada. Przewody wyższego napięcia powinny biec nad przewodami niższego napięcia, a przewody prądów silnych nad przewodami prądów słabych.

§ 37. Odstępy. Jeżeli jeden tor jest umieszczony nad drugim, to odstęp pionowy (mierzony przy samym słupie) między obcemi sobie przewodami dowolnemi (zarówno nieuziemionemi jak uziemionemi) nie powinien być mniejszy niż:

a) odstęp między przewodami obliczony według „Przepisów technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, § 14, dla jednego z tych torów i niż

b) odstęp obliczony w ten sam sposób dla drugiego toru.

Pozatem odstęp pionowy między obcemi sobie przewodami będącemi pod napięciem (nieuziemionemi):

c) w jakichkolwiek normalnych warunkach atmosferycznych (+ 40° C, — 5° C z sadzią, — 25° C) nie powinien

być mniejszy niż 200 cm, a jeżeli ani jeden tor nie prowadzi wysokiego napięcia, niż 100 cm, wreszcie

d) w wypadku sadzi o wadze podwójnej (§ 2 p. 10 ust. 2), jeżeli przynajmniej jeden tor prowadzi wysokie napięcie, nie powinien być mniejszy od 150 cm, bez względu na to, czy przewody są z miedzi twardej lub z innych materjałów.

Jeżeli oba tory umieszczone są na tej samej wysokości, jeden z jednej strony słupa a drugi— z drugiej, to odstęp poziomy (mierzony przy samym słupie) między obcemi sobie przewodami dowolnemi (zarówno nieuziemionemi jak uziemionemi) nie powinien być mniejszy niż:

a) odstęp między przewodami obliczony wg. „Przepisów technicznych na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, § 14, dla jednego z tych torów i niż

b) odstęp obliczony w ten sam sposób dla drugiego toru.

§ 38. Obostrzenie. Jeżeli jeden z torów prowadzi niskie napięcie, a drugi — prądy słabe lub niskie napięcie, to obostrzenie nie jest wymagane.

Jeżeli oba tory prowadzą wysokie napięcie, to przewody górnego toru podlegają przepisom obostrzającym 2-go stopnia objętym §§ 10—13.

Wreszcie, gdy jeden tor prowadzi wysokie napięcie, a drugi — prądy słabe lub niskie napięcie, to przewody górnego toru podlegają przepisom obostrzającym 2-go stopnia objętym §§ 10—13, tudzież § 20 z obostrzeniami 3-go stopnia. Jeżeli jednak tor prądu słabego jest zaopatrzony w urządzenie chroniące personel od porażenia w razie przerzutu wysokiego napięcia (transformatorki bezpieczeństwa), to przewody górnego toru podlegają tylko §§ 10—13.

§ 39. Przewody prądów słabych zakładane na wspólnych słupach z przewodami prądów silnych podlegają „Przepisom technicznym na napowietrzne linje elektryczne prądu silnego", Zał. A, §§ 3—17, a na skrzyżowaniach i zbliżeniach — niniejszym przepisom obostrzającym.

W obwodzie prądów słabych do napięcia własnego dochodzi napięcie wzniecone przez indukcję wzajemną z li-

nij prądów silnych. Jeżeli linja prądów silnych prowadzi wysokie napięcie, a nie zastosowano środków zapobiegających indukcji wzajemnej, to przy wyznaczaniu wielkości zależnych od napięcia roboczego (wielkość izolatorów, odstępy między przewodami i t. p.) należy kierować się napięciem rzeczywiście panującem w obwodzie prądów słabych, a więc z uwzględnieniem indukcji wzajemnej.

B. Linje podziemne.

§ 40. Skrzyżowanie. Na skrzyżowaniu dwóch kablowych linij podziemnych linja wyższego napięcia zasadniczo powinna być zakopana głębiej niż niższego, a linja prądów silnych głębiej niż prądów słabych. Odstępstwa od powyższej zasady można czynić tylko za zgodą władzy udzielającej pozwolenia.

Na skrzyżowaniu dwóch obcych sobie linij kablowych odstęp pionowy między jednemi a drugiemi kablami ma wynosić co najmniej 50 cm, przyczem kable nowe powinny mieć wokoło mocną osłonę niepalną (np. betonową o grubości ścianek conajmniej 4 cm) na całej rozciągłości skrzyżowania i dodatkowo przynajmniej po 100 cm po obu stronach skrzyżowania.

§ 41. Zbliżenie. Na zbliżeniu równoległem dwóch obcych sobie linij kablowych odstęp poziomy między jednemi a drugiemi kablami ma wynosić co najmniej 80 cm. Mniejszy odstęp może być dopuszczony z tym warunkiem, że kable nowe będą miały wokoło mocną osłonę niepalną (np. betonową o grubości ścianek co najmniej 4 cm).

VI. SKRZYŻOWANIE I ZBLIŻENIE PRZEWODÓW Z PUBLICZNEMI TORAMI KOLEJOWEMI.

§ 42. Linję elektryczną należy tak budować, aby odpowiadała wszelkim wymaganiom ruchu kolejowego i obsługi urządzeń technicznych.

A. Linje napowietrzne.

§ 43. Linję elektryczną należy tak budować, aby nie naruszała skrajni, nie zasłaniała sygnałów kolejowych, nie wpływała na nie elektrycznie, nie wpływała ujemnie na

przejrzystość torów i aby dała się założyć, utrzymywać i wymieniać bez przeszkód dla ruchu kolejowego.

Linja obca na skrzyżowaniu i zbliżeniu z torami kolejowemi, przy których jest założona lub przewidywana w przyszłości kolejowa linja elektryczna, musi odpowiadać warunkom podanym w rozdziale V-ym niniejszych przepisów („Skrzyżowanie, zbliżenie i prowadzenie na wspólnych słupach przewodów różnych linij").

Przewody należy zawieszać w takich miejscach i na takiej wysokości, aby bez specjalnych środków pomocniczych nie mogły być dosięgnięte przez ludzi ani z budynków kolejowych ani z dachów wagonowych i wogóle miejsc dla ludzi dostępnych.

Odstępy między przewodem a budynkami i konstrukcjami kolejowemi mają odpowiadać warunkom §§ 64 i 67.

§ 44. Miejsce na słupy. Odległość mierzona poziomo między osią toru a najbardziej wystającą częścią słupa ma wynosić co najmniej 5 m, w razie umotywowanej konieczności odstęp ten przy napięciu niskiem może być zmiejszony do 3 m.

Skrzyżowanie.

§ 45. Zasady:

1. Linja elektryczna powinna się krzyżować z torowiskiem pod kątem możliwie zbliżonym do prostego;

2. jeden ze słupów na krańcu skrzyżowania ma być ustawiony możliwie blisko torowiska;

3. linja powinna biec prosto przez odcinek skrzyżowania i przez przęsła sąsiednie przynajmniej po jednem z każdej strony, a więc bez załomu na krańcach skrzyżowania;

4. przęsło skrzyżowania może być tej samej długości, lecz w żadnym razie nie powinno być dłuższe niż przęsła sąsiednie;

5. krzyżowanie torowiska na szlaku gęsto zabudowanym, a szczególnie w obrębie stacji, jest zabronione.

Odstępstwa od powyższych zasad można czynić tylko za zgodą władzy udzielającej pozwolenia i to jedynie w tych przypadkach, gdy ściśle zastosowanie przepisów niniejszego paragrafu byłoby związane ze znacznemi trudnościami lub niepomiernie wielkiemi kosztami.

§ 46. Wysokość zawieszenia. Przy największym zwisie (+40° *C*, lub —5° *C* z sadzią) odstęp pionowy między najniższym przewodem będącym pod napięciem (nieuziemionym) a grzbietem szyny ma wynosić co najmniej 7 m, a gdy linja prowadzi tylko niskie napięcie — 6 m.

Pozatem, jeżeli linja prowadzi wysokie napięcie, to odstęp powyższy nawet w wypadkach specjalnych, wymienionych w § 2 p. 10, nie powinien być mniejszy od 5 m bez względu na to, czy przewody są z miedzi twardej lub z innych materjałów.

§ 47. Obostrzenia. Na skrzyżowaniu linji niskiego napięcia z torowiskiem obostrzenie w zasadzie nie jest wymagane i tylko wówczas, gdy tor kolejowy jest wielkiej wagi (§ 2 p. 7), linja elektryczna podlega obostrzeniu 1-go stopnia.

Na skrzyżowaniu z torowiskiem linja wysokiego napięcia podlega obostrzeniu 2-go stopnia, a jeżeli tor kolejowy jest wielkiej wagi (§ 2 p. 7) — obostrzeniu 3-go stopnia.

Zbliżenie.

§ 48. Odstęp poziomy (w stanie spokoju, bez wiatru) między przewodem będącym pod napięciem (nieuziemionym) a osią krańcowego toru kolejowego ma wynosić co najmniej 5 m; w razie umotywowanej konieczności odstęp ten przy napięciu niskiem może być zmniejszony do 3 m.

§ 49. Obostrzenie. Przęsła linji wysokiego napięcia zbliżające sę do torowiska na taki odstęp, że zerwany przewód mógłby upaść na szyny, podlegają obostrzeniu 1-go stopnia, a jeżeli tory kolejowe są wielkiej wagi (§ 2 p. 7), — obostrzeniu 2-go stopnia.

B. Linje podziemne.

§ 50. Skrzyżowanie. Kabel na skrzyżowaniu z torowiskiem należy ułożyć w kanale (rurze) z cementu, cegieł lub żelaza i to w taki sposób, aby go można było wciągać i wyciągać bez odkopywania. Kanał powyższy po-

winien przechodzić przez całą szerokość torowiska i wystawać po obu stronach przynajmniej po 3 m od osi torów krańcowych.

Głębokość zapuszczenia linji kablowej ma wynosić co najmniej 100 cm licząc od stopy szyny do górnego zewnętrznego grzbietu kanału (rury).

§ 51. Zbliżenie. Kabel wzdłuż torowiska ma być ułożony w odstępie od osi toru zewnętrznego nie mniejszym niż 3 m.

W sprawie głębokości zakopania, sposobu osłaniania kabla, dopuszczalnych odstępów i w sprawie oznaczania szlaku kablowego obowiązują przepisy § 72.

VII. SKRZYŻOWANIE I ZBLIŻENIE PRZEWODÓW Z PUBLICZNEMI DROGAMI WODNEMI.

§ 52. Linję elektryczną należy tak budować, aby odpowiadała wszelkim wymaganiom żeglugi i spławu.

A. Linie napowietrzne.

§ 53. Linję elektryczną należy tak budować, aby dała się założyć, utrzymywać i wymieniać bez przeszkód dla żeglugi.

Linja obca na skrzyżowaniu i zbliżeniu z publiczną drogą wodną, przy której jest założona lub przewidywana w przyszłości napowietrzna linja elektryczna dla obsługi żeglugi rzecznej, musi odpowiadać warunkom podanym w rozdziale V niniejszych przepisów („Skrzyżowanie, zbliżenie i prowadzenie na wspólnych słupach przewodów różnych linij").

Przewody należy zawieszać w takich miejscach i na takiej wysokości, aby bez specjalnych środków pomocniczych nie mogły być dosięgnięte przez ludzi ani z budynków nadbrzeżnych ani ze statków rzecznych i wogóle z miejsc dla ludzi dostępnych.

Odstępy między przewodem a budynkami i konstrukcjami dróg wodnych mają odpowiadać warunkom §§ 64 i 67.

§ 54. Miejsce na słupy. Słupy należy ustawiać w takim odstępie od brzegu i w takiem miejscu, aby przy ruszaniu kry lub w czasie powodzi nie były narażone na wywrócenie. W nadbrzeżu zalewanem należy szczególnie unikać wyrw i urwisk. Słupy należy ustawiać poza drogą holowniczą (licząc od strony rzeki).

Skrzyżowanie.

§ 55. Zasady:

1. linja elektryczna powinna się krzyżować z drogą wodną pod kątem możliwie zbliżonym do prostego;

2. linja powinna biec prosto przez odcinek skrzyżowania i przez przęsła sąsiednie przynajmniej po jednem z każdej strony, a więc bez załomu na słupach skrzyżowania;

3. krzyżowanie drogi wodnej na szlaku gęsto zabudowanym, a szczególnie w obrębie portu, jest zabronione.

Odstępstwa od powyższych zasad można czynić tylko za zgodą władzy udzielającej pozwolenia, i to jedynie w tych przypadkach, gdy ścisłe zastosowanie przepisów niniejszego paragrafu byłoby związane ze znacznemi trudnościami lub niepomiernie wielkiemi kosztami.

§ 56. Wysokość zawieszenia zależy od najwyższego poziomu wody i od górnego poziomu obrysia statków żeglarskich o najwyższych dopuszczalnych masztach.

Przy temperaturze $+ 40^0$ *C* i przy najwyższym poziomie wody odstęp pionowy najniższego przewodu będącego pod napięciem (nie uziemionego) względem:

a) górnego poziomu obrysia ma wynosić co najmniej 2,5 m, gdy zaś linja prowadzi tylko napięcie niskie — 1,5 m, a względem

b) poziomu wody — co najmniej 10 m, gdy zaś linja prowadzi tylko napięcie niskie — 8 m.

Pozatem jeżeli linja prowadzi wysokie napięcie, to nawet w wypadku specjalnym, podanym w § 2 p. 10 ust. 2 (pęknięcie przewodu w obu przęsłach sąsiednich), odstęp powyższy powinien wynosić co najmniej:

c) 2 m — względem górnego poziomu obrysia i

d) 7 m — względem poziomu wody.

§ 57. Obostrzenie. Na skrzyżowaniu linji niskiego napięcia z drogą wodną obostrzenie w zasadzie nie jest wymagane i tylko wówczas, gdy droga jest wodą żeglowną (§ 2 p. 8), linja elektryczna podlega obostrzeniu 1-go stopnia.

Na skrzyżowaniu z drogą wodną linja wysokiego napięcia podlega obostrzeniu 2-go stopnia, a jeżeli droga ta jest wodą żeglowną (§ 2 p. 8) — obostrzeniu 3-go stopnia.

B. Linje podwodne i podziemne.

§ 58. Skrzyżowanie. Kabel na skrzyżowaniu z rzeką należy ułożyć w kanale wybagrowanym na głębokości co najmniej 100 cm względem normalnego poziomu dna i zasypać żwirem lub kamykami. Położenie kabla w rzece powino być na obu brzegach oznaczone wyraźnemi i trwałemi tablicami. Tablice powyższe mają na celu przestrzeganie załogi statków żeglarskich i zdala powinny się rzucać w oczy.

§ 59. Zbliżenie. W sprawie głębokości zakopania, sposobu osłaniania kabla, dopuszczalnych odstępów i w sprawie oznaczania szlaku kablowego wzdłuż brzegu obowiązują przepisy § 72.

VIII. SKRZYŻOWANIE I ZBLIŻENIE PRZEWODÓW Z PUBLICZNEMI DROGAMI LĄDOWEMI I OSIEDLAMI.

§ 60. Linję elektryczną należy tak budować, aby odpowiadała wszelkim wymaganiom ruchu kołowego i pieszego.

A. Linje napowietrzne.

§ 61. Linję elektryczną należy tak budować, aby dała się założyć, utrzymywać i wymieniać bez przeszkód dla ruchu kołowego i pieszego.

Linja nowa na skrzyżowaniu i zbliżeniu z publiczną drogą lądową (lub ulicą miejską), na której jest założona inna napowietrzna linja elektryczna, musi odpowiadać wa-

runkom podanym w rozdziale V niniejszych przepisów („Skrzyżowanie, zbliżenie i prowadzenie na wspólnych słupach przewodów różnych linij“).

Przewody należy zawiesić w takich miejscach i na takiej wysokości, aby bez specjalnych środków pomocniczych nie mogły być dosięgnięte przez ludzi ani z ziemi ani z dachów, okien, balkonów i wogóle miejsc dla ludzi dostępnych.

§ 62. Miejsce na słupy na drogach niezabudowanych. Nie wolno stawiać słupów ani na koronie drogi ani w rowach bocznych. Można je ustawiać na pasach gruntów stanowiących przynależność drogi lub pozostawionych przez właścicieli przydrożnych gruntów wolnemi od uprawy (w myśl ustawy z dnia 7 października 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych — Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 656).

Skrzyżowanie.

§ 63. Zasady:

1. linja elektryczna powinna się krzyżować z publiczną drogą lądową pod kątem możliwie zbliżonym do prostego;

2. jeden ze słupów na krańcu skrzyżowania ma być ustawiony możliwie blisko drogi, z uwzględnieniem jednak przepisu § 62;

3. linja powinna biec prosto przez odcinek skrzyżowania i przez przęsła sąsiednie, przynajmniej po jednym z każdej strony, a więc bez załomu na krańcach skrzyżowania;

4. przęsło skrzyżowania może być tej samej długości, lecz w żadnym razie nie powinno być dłuższe niż przęsła sąsiednie.

Odstępstwa od powyższych zasad można czynić tylko za zgodą władzy udzielającej pozwolenia, i to jedynie w tych przypadkach, gdy ścisłe zastosowanie przepisów niniejszego paragrafu byłoby związane ze znacznemi trudnościami lub niepomiernie wielkiemi kosztami.

§ 64. Przejście nad budynkiem i konstrukcjami budowlanemi. W zasadzie należy unikać przejścia nad budynkami, a szczególnie nad budynkami krytemi

materjałem nieogniotrwałym (słomą, gontami, papą, ruberoidem i t. d.), a także nad budynkami (np. fabrykami) zawierającemi materjały palne.

Od zasady powyższej można odstąpić w razach koniecznej potrzeby stosując się do następujących przepisów.

Przy największym zwisie (+ 40° *C* lub — 5° *C* z sadzią) odstęp p i o n o w y między najniższym przewodem będącym pod napięciem (nieuziemionym) od powierzchni lub kalenicy dachu, od górnej krawędzi komina, od parapetu okna, od podestu balkonu, od powierzchni górnych pasów mostowych i wogóle od konstrukcyj budowlanych dla ludzi d o s t ę p n y c h ma wynosić:

a) gdy linja w y s o k i e g o napięcia krzyżuje się z budynkiem krytym materjałem nieogniotrwałym lub zawierającym materjały palne, — co najmniej 12 m,

b) gdy linja w y s o k i e g o napięcia krzyżuje się z budynkiem krytym materjałem ogniotrwałym (blachą, dachówką i t. d.) niezawierającym materjałów palnych, — co najmniej 3,5 m,

c). gdy linja prowadzi tylko n i s k i e napięcie, — co najmniej 2,6 m,

Pozatem, jeżeli linja prowadzi w y s o k i e napięcie, to nawet w wypadkach specjalnych, wymienionych w § 2 p. 10, odstęp powyższy nie powinien być mniejszy, bez względu na to, czy przewody są z miedzi twardej lub z innych materjałów niż

d) 8 m. gdy budynek jest kryty materjałem nieogniotrwałym lub zawiera materjały palne i niż

e) 3 m, gdy budynek jest kryty materjałem ogniotrwałym i nie zawiera materjałów palnych.

Odstępy od budynku ruchu elektrycznego (elektrowni, podstacji i t. d.) nie podlegają powyższym przepisom i mogą być mniejsze.

Odstępy wymienione w niniejszym paragrafie mogą być przy napięciu n i s k i e m zmniejszone w następujących przypadkach:

1. jeżeli przewody będą wykonane z kabelka obołowionego na lince nośnej lub z przewodu ogumowanego i odpornego na wpływy atmosferyczne,

2. jeżeli dostęp do przewodów będzie wymagał jakiego zabiegu (np. przystawienia drabiny), wreszcie

3. jeżeli przewody będą osłonięte albo stoisko będzie ogrodzone; w dwóch ostatnich przypadkach muszą być wywieszone w pobliżu tablice ostrzegawcze.

Przepisy tyczące się odstępu przewodu od konstrukcyj budowlanych niedostępnych dla ludzi podaje § 67.

§ 65. Wysokość zawieszenia. Przy największym zwisie ($+40^0 C$ lub $-5^0 C$ z sadzią) odstęp pionowy między najniższym przewodem będącym pod napięciem (nieuziemionym) a poziomem jezdni lub chodnika ma wynosić co najmniej 7 m, a gdy linja prowadzi tylko niskie napięcie — 6 m.

Pozatem, jeżeli linja prowadzi wysokie napięcie, to odstęp powyższy nawet w wypadkach specjalnych, wymienionych w § 2 p. 10, nie powinien być mniejszy od 5 m, bez względu na to, czy przewody są z miedzi twardej lub z innych materjałów.

§ 66. Obostrzenie. W przejściu nad drogą lądową, budynkiem, osiedlem, posesją fabryczną lub miasteczkiem linja niskiego napięcia w zasadzie obostrzenia nie wymaga i tylko w przejściu nad drogą wielkiej wagi (§ 2 p. 9) lub nad wielkiem miastem, gdy rozpiętość jest:

większą od 35 m, linja elektryczna podlega obostrzeniu I-go stopnia.

W przejściu nad drogą lądową, budynkiem, osiedlem, posesją fabryczną lub miasteczkiem linja wysokiego napięcia podlega obostrzeniu 2-go stopnia, a w przejściu nad drogą wielkiej wagi lub nad wielkiem miastem — obostrzeniu 3-go stopnia.

Zbliżenie.

§ 67. Przejście w pobliżu budynków i konstrukcyj budowlanych. Odstęp poziomy przewodu będącego pod napięciem (nieuziemionego) mierzony w czasie spokoju (bez wiatru) od konstrukcyj budowlanych dla ludzi dostępnych ma wynosić co najmniej 5 m, a gdy linja prowadzi tylko niskie napięcie, — 2,5 m. Jeżeli prze-

wód daje się łatwo wyłączyć, odstęp może być zmniejszony do 3 m, a przy linji niskiego napięcia — do 1,5 m.

Odstęp przewodu będącego pod napięciem (nieuziemionego) od konstrukcyj budowlanych niedostępnych dla ludzi mierzony w dowolnym kierunku (pionowym, poziomym, skośnym) ma wynosić w jakichkolwiek normalnych warunkach atmosferycznych (+ 40° C, — 5° C z sadzią, — 25° C) co najmniej 1,5 m.

Odstępy od budynków ruchu elektrycznego (elektrowni, podstacyj i t. p.) nie podlegają powyższym przepisom i mogą być mniejsze.

Odstępy wymienione w niniejszym paragrafie mogą być przy napięciu niskiem zmniejszone w następujących przypadkach:

1. jeżeli przewody będą wykonane z kabelka obołowionego na lince nośnej lub z przewodu ogumowanego i odpornego na wpływy atmosferyczne,

2. jeżeli dostęp do przewodów będzie wymagał jakiego zabiegu (np. przystawienia drabiny), wreszcie

3. jeżeli przewody będą osłonięte albo stoisko będzie ogrodzone;

w dwóch ostatnich przypadkach muszą być wywieszone w pobliżu tablice ostrzegawcze.

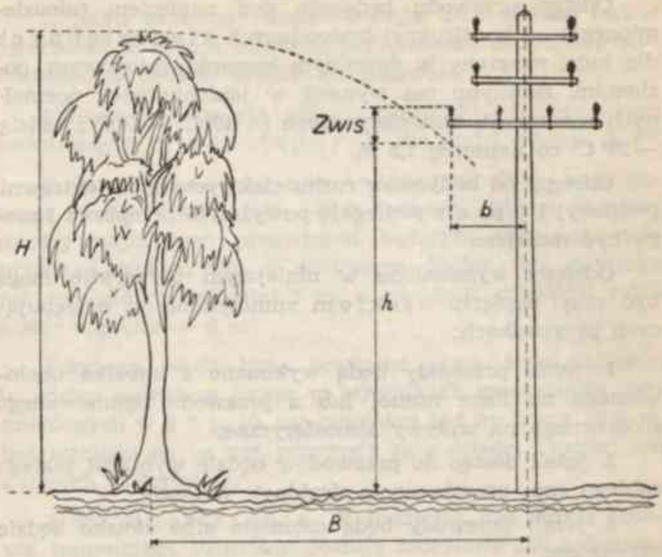
§ 68. Przejście w pobliżu drzewa. Odstęp poziomy przewodu będącego pod napięciem (nieuziemionego) mierzony w czasie spokoju (bez wiatru) od najbardziej wystających gałęzi drzew przydrożnych nie może być mniejszy od 2,5 m, a gdy linja prowadzi tylko niskie napięcie — od 1,5 m.

§ 69. Przejście przez las. Gdy linja wysokiego napięcia przechodzi przez las, to pożądany odstęp poziomy B (rys. 1) od osi słupa do osi krańcowego drzewa można wyznaczyć ze wzoru

$$B = b + \sqrt{H^2 - h^2},$$

w którym H oznacza wysokość najwyższego drzewa wraz z koroną; wielkości b, h tyczą się przewodu zawieszonego najniżej a wystawionego na niebezpieczeństwo zerwania w razie wywrócenia się drzewa; przy największym zwisie

najniższy punkt tego przewodu odstaje od ziemi (pionowo) o odległość h, a od osi słupa (poziomo) — o odległość b.

Rys. 1.
(do § 69). Przejście przez las.

§ 70. Obostrzenie. Przęsła linji wysokiego napięcia zbliżające się do drogi lądowej na taki odstęp, że zerwany przewód mógłby upaść na drogę, podlegają obostrzeniu 1-go stopnia, a jeżeli droga jest wielkiej wagi (§ 2 p. 9) — obostrzeniu 2-go stopnia.

B. Linje podziemne.

§ 71. Skrzyżowanie. Kabel na skrzyżowaniu z drogą należy ułożyć w kanale (rurze) z cementu, cegieł lub żelaza i to w ten sposób, aby go można było wciągać i wyciągać bez odkopywania. Kanał powyższy powinien przechodzić przez całą szerokość korony drogi, a w miastach przez całą szerokość jezdni.

Głębokość zapuszczenia linji kablowej ma wynosić co najmniej 100 cm licząc od powierzchni jezdni do górnego zewnętrznego grzbietu kanału (rury).

§ 72. Zbliżenie. Kabel wzdłuż drogi ma być ułożony poza rowami bocznemi, a w miastach — pod chodnikiem.

Głębokość zakopania — co najmniej 80 cm. Kabel na całej długości powinien być osłonięty nieprzerwanym ciągiem cegieł lub inną warstwą o wytrzymałości nie mniejszej.

Odległość między kablem a fundamentami budynków i wogóle wszelkiemi konstrukcjami budowlanemi i technicznemi ma wynosić co najmniej 50 cm. Odstęp ten może być zmniejszony do 25 cm z warunkiem, że kabel będzie osłonięty rurą żelazną na całej długości zbliżenia i jeszcze dodatkowo po 100 cm na obu końcach.

Na powierzchni ziemi wzdłuż szlaku kablowego należy rozstawić kamienie przydrożne w takich miejscach i takich odstępach (np. na zakrętach i co 50 m), aby kierunek szlaku był widoczny. Na kamieniach mają być napisy: N — nad kablami niskiego napięcia, W — nad kablami wysokiego napięcia. W miejscach, gdzie nie można rozstawić kamieni, należy umieścić na ścianach najbliższych budynków (lub na płotach) tabliczki z podaniem odległości od szlaku kablowego.

IX. ZBLIŻENIE PRZEWODÓW NAPOWIETRZNYCH DO LOTNISK.

§ 73. Odstęp poziomy napowietrznej linji elektrycznej od środka lotniska ma wynosić co najmniej 1 450 m.

Linje niskiego napięcia mogą mieć mniejsze odstępy tylko wówczas, gdy:

1. będą przechodziły prostopadle do granic lotniska wzdłuż naturalnych przeszkód o tej samej lub większej wysokości niż słupy jako to: drzewa, domy, hangary i t. p., przyczem odległość między linją elektryczną a jej naturalną osłoną nie może przekraczać 20 m,

2. będą podchodziły do granic lotniska tylko z tyłu zabudowanych przestrzeni, lecz nie w strefie wolnych przelotów.

Istniejące linje elektryczne nie odpowiadające przepisom niniejszego paragrafu muszą być przeniesione albo zastąpione kablami podziemnemi.

§ 74. Malowanie słupów. Władze lotnicze mogą zarządzić, aby w pasie otaczającym lotnisko o szerokości 10 km słupy były pomalowane w pasy (o szerokości nie mniejszej od 100 cm) białe i czerwone naprzemian. Słupy znajdujące się wpobliżu naturalnych przeszkód nie podlegają temu przepisowi.

§ 75. Oświetlenie słupów. Władze lotnicze mogą zarządzić, aby w pasie o szerokości 2 km otaczającym lotnisko przeznaczone do nocnych lotów słupy były nocą oświetlone lampami czerwonemi lub czerwonemi w połączeniu z lampami białemi, przyczem te ostatnie mają służyć wyłącznie do oświetlenia słupów. Słupy znajdujące się w pobliżu naturalnych przeszkód nie podlegają temu przepisowi.

PRAWO URZĄDZANIA INSTALACYJ ELEKTRYCZNYCH.

Przedsiębiorstwa instalacyj elektrycznych wolno prowadzić po uzyskaniu koncesji (art. 8 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem, Dz. Ustaw Nr. 53, poz. 468). Podanie o udzielenie koncesji należy wnieść do władzy przemysłowej I-ej instancji. Podanie winno zawierać:

rodzaj przemysłu z możliwie dokładnem określeniem przedmiotu przedsiębiorstwa;

miejsce prowadzenia przemysłu (siedzibę, lokal);

firmę przedsiębiorstwa;

ponadto ubiegający się o koncesję winien wykazać odpowiednią umiejętność zawodową.

Sposób wykazania umiejętności zawodowej przepisują §§ 2 i 3 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 9 grudnia 1927 roku (Dz. Ustaw Nr. 111, poz. 943):

„§ 2. Umiejętność zawodową do prowadzenia przemysłu instalacyj elektrycznych dla wykonywania instalacyj dla siły i światła o niskiem napięciu dołączanych do istniejących już zakładów elektrycznych wykazuje się:

a) świadectwem trzyletniej nauki w przemyśle instalacyj elektrycznych oraz

b) dowodem praktycznego w tym przemyśle zatrudnienia przez 6 lat po ukończeniu nauki.

Za dowód umiejętności zawodowej równoznaczny z przepisanym w ustępie 1 niniejszego paragrafu uważa się:

1. świadectwo specjalnego egzaminu złożonego po ukończeniu trzyletniej nauki w przemyśle elektrotechnicznym i po odbyciu po nauce trzyletniej praktyki w tym przemyśle przed jedną z komisyj egzaminacyjnych czynnych przy następujących szkołach:

Państwowej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Warszawie i Poznaniu, Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie, we Lwowie i w Bielsku, Państwowej Szkole Budowy Maszyn w Grudziądzu, Państwowej Szkole Technicznej w Wilnie, Państwowej Szkole Górniczej i Hutniczej w Dąbrowie Górniczej, Państwowej Szkole Włókienniczej w Łodzi;

2. świadectwo ukończenia działu mechanicznego szkół technicznych typu zasadniczego i udowodnienie dwuletniej praktyki w przemyśle elektrotechnicznym po ukończeniu nauki.

Ukończenie oddziału ślusarskiego lub elektrycznego państwowej szkoły rzemieślniczo-przemysłowej lub uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może być uznane za równowartościowe ze świadectwem nauki wymienionem w ustępie 1 lit. a) niniejszego paragrafu.

§ 3. Dowód umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu i instalacyj elektrycznych dla wykonywania instalacyj bez ograniczenia co do wysokości napięcia wykazuje się:

1. przedłożeniem świadectwa ukończenia krajowej akademji górniczej lub politechniki krajowej, z wyłączeniem wydziału chemicznego, względnie nostryfikowanego świadectwa ukończenia akademickiej zagranicznej szkoły politechnicznej z wyłączeniem wydziału chemicznego lub świadectwa ukończenia wydziału elektrycznego krajowej szkoły technicznej typu zasadniczego lub wyższego, względnie odpowiedniej szkoły zagranicznej, uznanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za równowartościową, oraz

2. udowodnieniem praktycznego zatrudnienia w przemyśle instalacyj elektrycznych po ukończeniu nauki, przyczem czas tego zatrudnienia wynosi dla inżynierów-elektryków 1 rok, zaś dla innych osób ubiegających się o koncesję — 2 lata".

W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie władza przemysłowa wojewódzka na wniosek izby przemysłowo-handlowej może zwolnić ubiegającego się o koncesję od obowiązku wykazania umiejętności zawodowej jeżeli w inny sposób, według uznania władzy wystarczający, zostanie wykazane nabycie biegłości i wiadomości potrzebnych do prowadzenia danego przemysłu (art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem, Dz. Ust. Nr. 53, poz. 468).

WYKAZ NORM I PRZEPISÓW STOWARZYSZENIA ELEKTRYKÓW POLSKICH *).

Przepisy ogólne.

PNE 1 *Znakownictwo elektrotechniczne* (1925 r.) wyczerpane.

PNE 2 *Symbole graficzne urządzeń elektrycznych prądu silnego* (1934 r.).
Treść: Sekcja I. Ogólne symbole rodzajów prądu i sposobów połączeń. Sekcja II. Symbole planów ogólnych. Sekcja III. Symbole schematów urządzeń elektrycznych: A) Część obwodu. B) Łączniki. C) Przyrządy pomocnicze (opracowane będą później). D) Transformatory. E) Maszyny wirujące. F) Prostowniki, ogniwa, akumulatory. G) Przyrządy pomiarowe. Sekcja IV. Symbole planów instalacyjnych: A) Przewody i przybory do nich. B) Łączniki. C) Odbiorniki. D) Sygnalizacja domowa. — Str. 33.

PNE 9 *Wskazówki niesienia doraźnej pomocy w wypadku porażenia prądem elektrycznym* (1933 r.). Tablica ścienna blaszana form. 370×520.
Broszura (Wydanie siódme 1933 r.).

*) Wydawnictwa można nabyć w biurze Stowarzyszenia Elektryków Polskich, Warszawa, ul. Królewska 15.

Treść: Usuwanie porażonego spod działania prądu elektrycznego przy napięciu poniżej 600 woltów i powyżej 600 woltów, sztuczne oddychanie, pierwsza pomoc przy oparzeniach. — Str. 11. Rys. 4.

PNE 18 *Napięcia normalne* (1930 r.). Str. 1.

PNE 19 *Symbole graficzne telekomunikacji* (1937 r.). Wydanie trzecie uzupełnione.
Treść: Uwagi ogólne. Dział I. Symbole ogólne: a) symbole dla schematów elektrycznych szczegółowych, b) symbole dla schematów ogólnych, c) symbole dla planów sytuacyjnych. Dział II. Symbole telefonii. Dział III. Symbole telegrafii: a) symbole dla schematów elektrycznych szczegółowych, b) symbole dla schematów ogólnych, c) symbole dla planów sytuacyjnych. Dział IV. Symbole radiokomunikacji. — Str. 41, rysunków ponad 250.

PNE 22 *Wskazówki co do ochrony budowli od elektrycznych wyładowań atmosferycznych* oraz *Instrukcja dla kontroli urządzeń piorunochronowych* (1931 r.).
Treść: Ochrona budynków, kominów fabrycznych, kościołów, zbiorników na płyny łatwopalne, składów i wytwórni materiałów wybuchowych, statków wodnych i napowietrznych. Kontrola zewnętrzna, pomiar oporności uziemienia, przykłady wykonania urządzeń piorunochronowych. — Str. 24. Rys. 5.

PNE 26 *Wskazówki obchodzenia się z urządzeniami elektrycznymi w razie pożaru* (1932 r.).
Treść: Zasadnicze rodzaje urządzeń elektrycznych, współpraca straży pożarnej z elektrowniami, sposoby gaszenia, zachowanie się podczas pożaru i po pożarze, ratowanie porażonych. — Str. 8.

PNE 27 *Wskazówki ochrony urządzeń metalowych znajdujących się w ziemi od działania elektrolitycznego prądów błądzących* (1932 r.).

Treść: Uszkodzenia i ich ograniczenia, podział na strefy, tory kolejowe jako przewodniki, spadki napięć w torach kolejowych i w przerwach torów, zasady budowy torów kolejowych, ochrona urządzeń metalowych w ziemi, pomiary kontrolne. — Str. 1—23.
Dodatek: *Prądy błądzące* — wyciąg z referatu prof. R. Podoskiego. — Str. 23—56. Tabl. II. Rys. 11.

PNE 29 *Wskazówki obchodzenia się z domowymi urządzeniami elektrycznymi. Środki ostrożności przeciwko porażeniom i pożarom* (1932 r.).
Treść: Ogólne środki zaradcze, lampy, przyrządy użytku domowego, grzejniki w łazienkach, kuchnie, przyrządy lecznicze, dzwonki, zabawki elektryczne, aparaty radiowe, urządzenia w piwnicach i na strychach. — Str. 14.
Ostrzeżenia. Tablica lakierowana form. A5 — 148×210. Wyciąg z PNE 29.

PNE 35 *Wskazówki pomiaru wysokiego napięcia iskiernikiem kulowym* (1934 r.).
Treść: Iskiernik pomiarowy, pomiar napięcia zmiennego i tętniącego o częstotliwości technicznej oraz napięcia stałego, tablice liczbowe. — Str. 13. Tabl. IV.

PNE 39 *Wskazówki stosowania tablic ostrzegawczych w urządzeniach elektrycznych i ich wzory* (1933 r.).
Dodatek: Rozporządzenie Ministra Robót Publ. w przedmiocie tablic ostrzegawczych w zakładach o wysokim napięciu. — Str. 14. Wzorów tablic 9.

PNE 44 (PNO 122) *Normy jasności* (1934 r.).
Treść: Normy jasności dla wnętrz, tablice jasności zaleconych dla domów mieszkalnych, szkół, kolei; ogólne objaśnienia w sprawie oświetlenia. — Str. 23. Tabl. IV.

PNE 62. *Wskazówki współpracy architekta i elektryka przy wykonywaniu urządzeń elektrycznych w budynkach* (1938 r.) — w druku.

Treść: Pierwsze projektowanie budynku. — Wskazówki dla architekta. Dane potrzebne elektrykowi do sporządzenia projektu. Plany i kosztorysy wykonywane przez elektryka. Znakownictwo. Przykłady. Współpraca. Roboty przygotowawcze. Wskazówki dotyczące elementów konstrukcyjnych i materiałów budowlanych. Wskazówki dotyczące poszczególnych pomieszczeń. Wskazówki dotyczące innych instalacji. Instalacje elektryczne specjalne.

Urządzenia elektryczne.

PNE 10 *) *Przepisy budowy i ruchu urządzeń elektrycznych prądu silnego* (1932 r.). Wydanie drugie w nowej redakcji.
Treść: Określenia, niebezpieczeństwa właściwe wadliwym urządzeniom elektrycznym i ogólne środki ochronne. Źródła prądu, przyrządy, urządzenia rozdzielcze, przewody i ich zakładanie, odbiorniki, szczególne zastosowanie przepisów do pomieszczeń specjalnych, urządzenia elektryczne w pomieszczeniach gospodarczych, w rolnictwie i innych podobnych, urządzenia tymczasowe i doświadczalne, urządzenia elektryczne w teatrach. Przepisy ruchu i ogólne. — Str. 146. Tabl. V. Rys. 2.
Przepisy ruchu — wyciąg z PNE 10, tablica ścienna lakierowana z listewkami drewnianymi form. AI — 594×840.

PNE 11. *Przepisy budowy i ruchu urządzeń elektrycznych prądu silnego w kinematografach* (1938 r.). Wydanie drugie zmienione.
Treść: Wstęp. Instalacja elektryczna; aparatura kinowa; kabina projekcyjna; przepisy obsługi. — Str. 25.

PNE 17 *) *Przepisy budowy i ruchu urządzeń elektrycznych w podziemiach kopalni* (1937 r.). Wydanie trzecie zmienione.

---

*) Zalecone do stosowania przez M. P. i H.

Treść: Wstęp. Przepisy budowy dla pomieszczeń bezpiecznych pod względem wybuchowym w podziemiach kopalni. Przepisy budowy dla pomieszczeń niebezpiecznych pod względem budowy w podziemiach kopalni. Przepisy budowy i badanie maszyn i przyrządów, zabezpieczonych przed wybuchem. Przepisy budowy pomieszczeń niebezpiecznych różnych. Przepisy ruchu. — Str. 94. Tablic VII, rys. 9.

PNE 28 *Przepisy budowy i ruchu reklam świetlnych niskiego napięcia oraz urządzeń rur świetlących* (1932 r.) i Dodatek do PNE 28 — 1932. *Przepisy na przenośne reklamy z rur świetlących* (1933 r.). Treść: Reklamy niskiego napięcia, urządzenia rur świetlących wysokiego napięcia, stan urządzeń i kontrola, stosowanie przepisów do starych urządzeń. — Str. 6. Rys. 2.

PNE 30 *Przepisy budowy i ruchu urządzeń elektrycznych na kopalniach oleju i gazu ziemnego* (1931 r.). Treść: Motory, przyrządy pierwszej, drugiej i trzeciej kategorii niebezpieczeństwa, oświetlenie i ogrzewanie. Przepisy ruchu. — Str. 18.

PNE 67 *Przepisy budowy i obsługi urządzeń elektrycznych w schronach i pomieszczeniach uszczelnionych* (1938 r.) w druku.
Treść: Przyłącza i piony. Urządzenia odbiorcze. Oświetlenie. Zapasowe źródła energii elektrycznej. Próby odbiorcze i okresowa konserwacja urządzeń.

Maszyny i transformatory.

PNE 23 *Przepisy badania i oceny maszyn elektrycznych* (1932 r.). Wydanie drugie nie zmienione.
Treść: Rodzaje pracy i odpowiednie znamiona, grzanie się maszyn, próba na przeciążenie, zwyżkę obrotów, komutację, rozruch i prąd udarowy, wytrzymałość izolacji, sprawność i straty, napięcie i zmienność napięcia, kieru-

nek i liczba obrotów, tabliczka firmowa i znamionowa, wielkości znormalizowane, tolerancja. — Str. 52. Tabl. XI.

PNE 33 *Przepisy oceny i badania transformatorów* (1936 r.).
Treść: Zakres ważności, określenie pojęć, uzwojenia i budowa transformatorów, postanowienia ogólne, rodzaje pracy i odpowiednie znamiona transformatorów, grzanie się transformatorów, wytrzymałość izolacji, sprawność i straty, wytrzymałość mechaniczna, praca równoległa, tabliczki firmowa i znamionowa, wielkości znormalizowane, tolerancje. — Str. 47. Tablic X.

PNE 37 *Przepisy badania i oceny silników trakcyjnych prądu stałego* (1933 r.).
Treść: Rodzaje pracy znamionowej, grzanie się silników, próba mechaniczna, próba komutacji, wytrzymałość izolacji, sprawność i straty, tabliczka firmowa i znamionowa, napięcia znormalizowane, tolerancja, krzywe charakterystyczne. — Str. 25. Tabl. VIII.

PNE 38 *Przepisy na transformatorki dzwonkowe* (1933 r.).
Treść: Wielkości normalne, budowa, instalacja, badanie i ocena, postanowienia końcowe. — Str. 7.

PNE 45 *Małe silniki elektryczne* (1937 r.).
Treść: Rodzaje pracy i odpowiednie znamiona małych silników. Grzanie się małych silników. Próby na zwyżkę obrotów przy biegu jałowym, na komutację, przeciążenie i rozruch. Próba prądowa. Próba mechanicznego wykonania. Próby wyważenia, wytrzymałości izolacji, sprawność i straty. Napięcie i zmienność napięcia. Kierunek i liczba obrotów. Kolejność badań. Tabliczka znamionowa i firmowa. — Str. 19.

PNE 48 *Przepisy oceny i badań prądnic do oświetlania wagonów i lokomotyw (prądnic oświetleniowych).*

Treść: Zakres ważności. Określenia. Warunki ogólne. Grzanie się prądnic. Próby przy wielkiej liczbie obrotów. Próba komutacji. Próba na przeciążenie. Wytrzymałość izolacji. Sprawność i straty. Rodzaje i kolejność prób. Tabliczka firmowa i znamionowa. Wielkości znormalizowane. Tolerancje. — Str. 21. Tablic II.

PNE 63 *Wymiary maszyn elektrycznych* (1939 r.).
Treść: Wysokość osi maszyn elektrycznych. Trzony wałów maszyn elektrycznych (cylindrowe, stożkowe, długie i krótkie). — Str. 12 Tablic V.

Przewody i kable.

PNE 4 *Miedź wzorowa wyżarzona* (1932 r.) oraz

PNE 5 *Przewody miedziane prądu silnego* (1937 r.). Wydanie drugie.
Treść: Określenia i jednostki, własności i pomiary. Normalna miedź przewodowa, przewody gołe, w odzieży, izolowane, do odbiorników ruchomych i przenośnych. Opis prób przewodów miedzianych prądu silnego. Dodatek: *Zasady znakownictwa przewodów izolowanych i kabli prądu silnego*. — Str. 43. Tabl. XVIII.

PNE 6 *Przepisy na kable obołowione prądu silnego* (1937 r.). Wydanie trzecie zmienione.
Treść: A) Wstęp. B) Kable w izolacji z nasyconego papieru: I — budowa kabli; II — próba; III — dopuszczalne obciążenie. C) Kable w izolacji gumowej na napięcie do 1000 wolt: I — budowa kabli; II — próba; III — dopuszczalne obciążenie. — Str. 24. Tablic XVII.

PNE 47 *Kable kolejowych urządzeń bezpieczeństwa* (1935 r.).
Treść: Kable urządzeń nastawczych, kable urządzeń blokowych, kable obwodów szynowych. Dodatek: przepisy odbiorcze. — Str. 16.

PNE 60/61 *Sprzęt kablowy i wskazówki montażu sprzętu kablowego* (1938 r.).
Treść: Rodzaje materiałów objętych przepisami ogólnymi. Znormalizowane wymiary sprzętu kablowego. Wskazówki ogólne montażu. Wskazówki montażu poszczególnych typów sprzętu kablowego. — Str. 58.

PNE 64 *Przewody samochodowe* (1937 r.).
Treść: Wstęp. Wymagania ogólne budowy przewodów. Próby. — Str. 14.

PNE 69 *Przewody i kable okrętowe* (1939 r.) w druku.
Treść: Wstęp. Wymagania ogólne. Próby. Wymagania szczegółowe. Dodatek. Elektryfikacja okrętów. Zastosowanie przewodów i kabli. Największe dopuszczalne obciążenie żył. — Str. 84. Tablic XVI. Rys. 1.

Materiały instalacyjne.

PNE 8 *Izolatory wysokiego napięcia* (1939 r.).
Treść: Uwagi wstępne. Wymagania ogólne. Warunki wykonywania prób. Próby. — Str. 16. Tablic I. Rys. 2.

PNE 16 *Masy kablowe* (1933 r.). Wydanie drugie w nowej redakcji.
Treść: Wymagania ogólne, własności fizyczne, chemiczne, wytrzymałość elektryczna.
Dodatek: Wskazówki używania masy kablowej. — Str. 12. Rys. 3.

PNE 24 *Taśma izolacyjna* (1935 r.). Wydanie drugie.
Treść: Wymagania ogólne, własności fizyczne, elektryczne. — Str. 8.

PNE 32 *Izolatory niskiego napięcia prądu silnego* (1933 r.).
Treść: Wymagania ogólne, wymiary, próby. — Str. 7. Tabl. I. Rys. 1.

PNE 34 *Trzony do izolatorów niskiego napięcia* (1933 r.).
Treść: Wymagania ogólne, wymiary. — Str. 6. Tabl. IV. Rys. 2.

PNE 40 *Przepisy budowy przyborów instalacyjnych na napięcie do 500 V.* (1936 r.).
Treść: A. Przepisy ogólne. B. Przepisy szczegółowe: Bezpieczniki. Łączniki puszkowe. Gniazda wtyczkowe (kontakty) i wtyczki. — Str. 62.

PNE 41 *Oleje izolacyjne* (1938 r.).
Treść: Właściwości (PN/P-1012). Metody badań (PN/P-232). — Str. 28. Rys. 10.

PNE 43 *Rurki izolacyjne i przybory do nich* (1938 r.) w druku. Treść: A. Wstęp. B. Rurki izolacyjne płaszczowe. i przybory do rurek. C. Rurki izolacyjne pancerne. D. Rurki gumowe. — Str. 16. Tablic IX.

Odbiorniki.

PNE 21 *Przepisy na żarówki* (1936 r.).
Uwagi ogólne. Nominalne napięcie i pobór mocy. Próby żarówek. Próby konstrukcji. Próby fotometryczne. Próby na trwałość. Świadectwo próby. — Str. 19. Tablic IV.

PNE 50 *Przepisy na grzejniki* (1937 r.). Wydanie drugie, uzupełnione.
Treść: A) Przepisy ogólne: I — Wstęp. II — Postanowienia ogólne. III — Budowa. IV — Próby ogólne. B) Przepisy szczegółowe: I — Kuchnie, piekarniki, kuchenki. II — Żelazka. III — Grzałki nurkowe. IV — Piece. V — Piecyki. VI — Nagrzewacze. — Str. 47. Tablic VIII. Rys. 10.

Radio i teletechnika.

PNE 15 *Wtyczki do urządzeń radiotechnicznych odbiorczych* (1928 r.).

PNE 25 *Przepisy na instalacje antenowe* (1939 r.) w druku.
Treść: Wstęp. Ogólne zasady budowy anten. Konstrukcje wsporcze. Anteny wewnętrzne zastępcze.

PNE 36 *Przepisy bezpieczeństwa na urządzenia radiofoniczne odbiorcze przyłączone do sieci prądu silnego* (1935 r.).
Treść: Zakres ważności, określenia, wykonanie, badania. — Str. 16.

PNE 56 *Warunki techniczne na polski popularny odbiornik radiofoniczny na rok 1936* (1935 r.).
Treść: A. Typ sieciowy. B. Typ bateryjny. — Str. 8.

PNE 57 *Wskazówki badania jakościowego odbiorników radiofonicznych na 1936 rok* (1935 r.).
Treść: A. Metoda akustyczna. B. Metoda elektryczna. — Str. 17.

PNE 58 *Wskazówki usuwania zakłóceń w odbiorze radiowym pochodzących od różnych urządzeń elektrycznych* (1937 r.).
Treść: I. Wstęp. II. Uwagi ogólne o zakłóceniach. III. Usuwanie zakłóceń oraz źródeł ich powstawania. IV. Usuwanie zakłóceń przy instalacjach odbiorczych

DZIAŁ CZWARTY

USTAWODAWSTWO ELEKTRYCZNE.

DZIAŁ CZWARTY

USTAWODAWSTWO ELEKTRYCZNE.

USTAWA ELEKTRYCZNA

z 21 marca 1922 r.

(Dz. Ustaw Nr. 17/35, poz. 98)

Art. 1.

Na wytwarzanie, przetwarzanie, przesyłanie lub rozdzielanie energji elektrycznej w celu zawodowego zbytu albo choćby bez zbytu, lecz w celu zasilania publicznych środków komunikacji korzystających z prądu silnego wymagane jest uprawnienie rządowe.

Art. 2.

Uprawnień udziela się tylko na czas ograniczony. Uprawnienie może być przedłużone na określony przeciąg czasu. Przeniesienie uprawnienia na inną osobę może nastąpić tylko za zezwoleniem rządowem.

Art. 3.

Uprawnienie może być unieważnione, jeżeli rozpoczęcie robót lub uruchomienie urządzeń nie nastąpiło z winy uprawnionego w oznaczonym terminie.

Art. 4.

Uprawnienie winno zawierać określenie obszaru zasilanego, termin trwania uprawnienia, termin uruchomienia, warunki dostawy prądu, warunki wykupu (art. 7) oraz wymienienie szczególnych praw i obowiązków związanych z uprawnieniem.

Art. 5.

Nadawanie, przedłużanie i unieważnianie uprawnień oraz udzielanie pozwoleń na przenoszenie uprawnień należy do Ministra Przemysłu i Handlu. Minister nadaje uprawnienia na podstawie dochodzeń przeprowadzanych przez wojewodów w postępowaniu, które określi rozporządzenie wykonawcze.

Art. 6.

Zakładem elektrycznym w rozumieniu niniejszej ustawy jest urządzenie służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania lub rozdzielania energji elektrycznej.

Art. 7.

Każdy zakład elektryczny działający na mocy uprawnienia (art. 1) może być przez Państwo w interesie dobra publicznego na warunkach przewidzianych w umowie z utrzymującym uprawnienie wykupiony. Prawo wykupu może być zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych przeniesione na ciała samorządowe lub ich związki, co nie uwalnia tychże od obowiązku uzyskania uprawnienia w myśl przepisów art. 1—5.

Art. 8.

(1) Zakładom elektrycznym działającym na mocy uprawnienia (art. 1) oraz zakładom elektrycznym państwowym przysługuje prawo korzystania zgodnie z planami zatwierdzonemi przez wojewodę (Komisarza Rządu na m. st. Warszawę) z dróg publicznych tak kołowych, jako też wodnych i żelaznych, z ulic i placów publicznych oraz za odszkodowaniem z posiadłości państwowych, gminnych i prywatnych, w celu prowadzenia przewodów nad lub pod ziemią, ustawiania stacji transformatorów i innych tego rodzaju urządzeń, umocowywania przewodów i wsporników na ścianach i dachach budynków oraz obcinania gałęzi drzew rosnących w pobliżu przewodów. W razie braku porozumienia co do wynagrodzenia wysokość tego ustala sąd. Brak porozumienia nie wstrzymuje jednak korzystania z praw powyżej przewidzianych.

(2) Wszelkim innym zakładom elektrycznym prawo korzystania z dróg, ulic i placów publicznych może być udzielane na określony przeciąg czasu bądź przez wojewodę bądź — gdy idzie o drogi, ulice lub place będące pod zarządem innych organów — przez te organy za zgodą starosty powiatowego (starosty grodzkiego).

(3) Przy zatwierdzaniu planów należy zasięgać opinji samorządów, w szczególności pod względem estetycznym.

Art. 9.

Za szkody i nieszczęśliwe wypadki spowodowane urządzeniami elektrycznemi odpowiada przedsiębiorca eksploatujący zakład elektryczny, jeśli nie udowodni, że szkoda lub wypadek nastąpiły z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, albo zostały wywołane siłą wyższą.

Art. 10.

Nieruchomości stale lub czasowo potrzebne do budowy i utrzymania zakładów elektrycznych użyteczności publicznej mogą być na zasadzie aktu uprawnienia (art. 4) drogą wywłaszczenia nabyte lub czasowo zajęte

Art. 11.

(1) Zakłady elektryczne istniejące w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej mogą wytwarzać, przetwarzać, przesyłać lub rozdzielać energję elektryczną bez uprawnień w art. 1 przewidzianych. Wszelako i dla tych zakładów należy uzyskiwać rzeczone uprawnienia na całokształt urządzeń, jeżeli zakłady te mają zmienić charakter swojej działalności albo rozszerzyć obszar zasilania zakreślony umowami, na zasadzie których zakłady te działają w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej albo — gdy chodzi o zakłady komunalne — mają wyjść poza obszar danej jednostki samorządowej.

(2) Dla istniejących zakładów elektrycznych posiadających uprawnienia (koncesje) rządowe albo umowy koncesyjne z ciałami samorządowemi lub ich związkami należy uzyskiwać uprawnienia w art. 1 przewidziane na całokształt urządzeń również i wtedy, gdy po wygaśnięciu tych uprawnień względnie umów zakłady te mają działać

nadal na obszarach objętych temi uprawnieniami względnie umowami wyjąwszy przytem wypadki przejścia zakładu w myśl takiego uprawnienia lub umowy na własność koncesjodawcy.

(3) Minister Przemysłu i Handlu mocen jest w poszczególnych wypadkach dla względów dobra publicznego w razie zamierzonego rozszerzenia obszaru zasilania przez zakład elektryczny istniejący w chwili wejścia w życie ustawy niniejszej nadawać uprawnienia w art. 1 przewidziane tylko na to rozszerzenie.

Art. 12.

Bezterminowe uprawnienia (koncesje) rządowe i bezterminowe umowy koncesyjne z ciałami samorządowemi lub ich związkami wydane względnie zawarte przed wejściem w życie ustawy niniejszej wygasną z mocy samego prawa w dniu 1 stycznia 1972 r. Nie dotyczy to zakładów elektrycznych komunalnych.

Art. 13.

Uprawnienia (koncesje) rządowe i umowy koncesyjne z ciałami samorządowemi lub ich związkami wydane względnie zawarte przed wejściem w życie ustawy niniejszej wygasną w dniu 1 stycznia 1923 r., jeśli do tego dnia nie nastąpi uruchomienie urządzeń przewidzianych w tych uprawnieniach względnie umowach.

Art. 14.

Każdy zakład elektryczny może być zobowiązany zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu do oddawania zbywającej energji elektrycznej na rzecz elektrowni użyteczności publicznej za odpowiedniem wynagrodzeniem. W razie niedojścia do porozumienia wysokość wynagrodzenia oznaczy sąd. Brak porozumienia co do wysokości wynagrodzenia nie wstrzymuje obowiązku dostarczania energji elektrycznej.

Art. 15.

(1) Zarządzenia w przedmiocie tworzenia nowych i znoszenia istniejących zakładów elektrycznych państwo-

wych mających cele wskazane w art. 1 tudzież w przedmiocie rozszerzania obszaru zasilanego przez takie zakłady lub zmiany ich charakteru, jak również zarządzenia w przedmiocie przejmowania przez Państwo zakładów elektrycznych należących do innych osób winny być wydawane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu.

(2) Powstawanie takich zakładów winno być poprzedzone dochodzeniem w myśl art. 5.

Art. 16.

Na budowę i uruchomienie zakładów elektrycznych należy uzyskać pozwolenie policyjno-techniczne od wojewody (Komisarza Rządu na m. st. Warszawę), który pozwolenie takie wydaje po zasięgnięciu opinji właściwego inspektora pracy. Wszelkie urządzenia elektryczne winny być wykonywane i utrzymywane zgodnie z przepisami technicznemi i normami zatwierdzonemi przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 17.

Sprawowanie nadzoru nad zakładami elektrycznemi należy do Ministra Przemysłu i Handlu, który może jednak ten nadzór przekazywać wojewodom (Komisarzowi Rządu na m. st. Warszawę). Każdy zakład elektryczny obowiązany jest na żądanie władzy nadzorczej dostarczać wszelkich danych technicznych dotyczących jego ustroju i eksploatacji.

Art. 18.

Minister Przemysłu i Handlu mocen jest ustanowić opłaty za czynności urzędowe dokonywane na zasadzie niniejszej ustawy.

Art. 19.

Przesyłanie energji elektrycznej przez granice Państwa wymaga pozwolenia Rady Ministrów.

Art. 20.

Energję elektryczną w rozumieniu prawa uważa się za rzecz ruchomą.

Art. 21.

Minister Przemysłu i Handlu może powoływać do opinjowania w sprawach elektrycznych doradcze organy fachowe.

Art. 22.

Wykonanie ustawy niniejszej należy do Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

Art. 23.

Ustawa niniejsza uzyskuje moc obowiązującą po upływie dni 30 od jej ogłoszenia na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego *).

KOMUNIKAT
MINISTERSTWA ROBÓT PUBLICZNYCH

o *uchwale Komitetu Ekonomicznego Ministrów w sprawie zasad udzielania uprawnień.*

(Monitor Polski Nr. 114 z roku 1925).

Mając na względzie konieczność uzgodnienia uprawnień rządowych wydawanych na zasadzie Ustawy Elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) na zakłady elektryczne z ogólnemi zasadami gospodarczej polityki Rządu Minister Robót Publicznych zwrócił się do Komitetu Ministrów z projektem zasad, na jakich miałyby być w przyszłości udzielane uprawnienia, oraz warunków, do uzyskania których dążyć należy.

Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu w dniu 26 marca b. r. ustalił następujące zasady jako dyrektywy dla Ministerstwa Robót Publicznych pożądane dla gospodarczej polityki Rządu przy udzielaniu koncesji:

1. Czas trwania uprawnienia powinien wynosić 25 — 40 lat, zależnie od wielkości i ważności zakładu; dla zakładów wodno-elektrycznych okres może być dłuższy, nie może jednak przekraczać lat 60.

2. W razie zastosowania art. 7 Ustawy Elektrycznej po upływie terminu uprawnienia wszystkie urządzenia za-

*) Ustawą Sejmu śląskiego z dnia 23 stycznia 1939 r. moc obowiązująca ustawy elektrycznej została rozciągnięta na obszar województwa śląskiego, z dniem 1 marca 1939 r.

kładu przechodzą na własność Państwa bezpłatnie, z wyjątkiem niezamortyzowanych jeszcze urządzeń wykonanych w ciągu ostatnich n lat; za te ostatnie urządzenia uprawniony otrzyma wynagrodzenie odpowiadające tej części ich kosztów, która będzie uważana za nieumorzoną: wynagrodzenie to będzie równe sumie wydatków poniesionych na wykonanie rzeczonych urządzeń zmniejszonej przez odjęcie od niej $1/n$ części kosztu każdego urządzenia za każdy rok, który upłynął od chwili wykończenia urządzenia.

Przy przedterminowym wykupie zakładu elektrycznego uprawniony otrzyma tytułem wynagrodzenia: a) kwotę równą sumie wydatków poniesionych przez uprawnionego na te urządzenia, które były wykonane podczas n lat poprzedzających wykup, zmniejszonej przez odjęcie $1/n$ części kosztów każdego urządzenia za każdy rok, który upłynął od chwili wykończenia urządzenia, b) corocznie w ciągu okresu pozostającego do daty wygaśnięcia uprawnienia— zapłatę roczną, w żadnym razie nie wyższą niż przeciętny dochód roczny netto w ciągu ostatnich 7 lat poprzedzających rok wykupu, z wyłączeniem 2 lat najmniej korzystnych. Dochód netto będzie obliczony przez odjęcie od dochodu brutto wszystkich wydatków eksploatacyjnych, a w szczególności wydatków na utrzymanie i odnowienie budowli, urządzeń i przyrządów, nie odejmując jednak kosztów oprocentowania i umorzenia kapitału, przyczem jednak wysokość rocznej wpłaty nie będzie niższa od dochodu netto za ostatni rok z przyjętych do obliczenia 5 lat. Liczba lat n wynosi 15 i tylko w wyjątkowych wypadkach może być powiększona, ale w żadnym razie ponad 18.

3. Uprawnienie nakłada na uprawnionego obowiązek dostarczania energji elektrycznej każdemu, kto odpowiada warunkom wyszczególnionym w uprawnieniu, nadając mu równocześnie wyłączne prawo elektryfikacji (zawodowego zbytu) danego obszaru z zastrzeżeniami wymienionemi również w uprawnieniu.

4. Taryfy powinny zawierać maksymalne stawki wraz z opustami i powinny po pewnych określonych przeciągach czasu ulegać zmniejszeniom przewidzianym w uprawnieniu. Taryfy mogą podlegać zmienności w zależności od zmiany ogólnych warunków gospodarczych, przyczem

miernik zmienności wskazany będzie w uprawnieniu i powinien być możliwie jednolicie dla wszystkich uprawnionych ujęty.

5. Od wpływów brutto będzie uprawniony uiszczał opłaty nie przekraczające 1,5% na rzecz Skarbu Państwa; nadto jeżeli dochód netto obliczony w sposób podany w uprawnieniu przekroczy pewien określony odsetek od kapitału akcyjnego, uprawniony może być zobowiązany oddawać określoną w uprawnieniu część nadwyżki Skarbowi Państwa.

6. Otrzymujący uprawnienie wnosi kaucję nie większą niż 5% od przewidzianego kosztu budowy zakładu elektycznego, ewentualnie powiększoną w razie powiększenia zakładu.

7. Ubiegający się o uprawnienie winien przedstawić należytą gwarancję i sposób sfinansowania przedsiębiorstwa oraz ogólnikowy plan całkowitej elektryfikacji obszaru przy pełnej rozbudowie.

8. Uprawniony może być zobowiązany do utworzenia specjalnej spółki o określonym kapitale akcyjnym, ewentualnie z prawem wypuszczenia obligacyj.

9. Uprawnienie winno zawierać dostateczne sankcje karne co do należytego wywiązywania się uprawnionego z obowiązku oraz wypadki unieważnienia uprawnienia i ewentualnego przejęcia w takim razie zakładu przez Państwo.

10. Uprawnienie może zawierać przepis, że wszystkie kwoty pieniężne opiewają na walutę złotą. Różnice kursu do 10% nie będą uwzględniane.

11. Budowa i rozbudowa zakładu winna być rozpoczęta, prowadzona i zakończona według programu i w terminach przewidzianych w akcie uprawnienia.

12. Przeniesienie uprawnienia lub dzierżawa zakładu może nastąpić tylko za zgodą Ministra Robót Publicznych.

13. Ministerstwo Robót Publicznych będzie sprawować nadzór nad wykonaniem warunków uprawnienia. Koszty nadzoru ponosić będzie uprawniony.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 17 maja 1933 r.

w sprawie postępowania przy powstawaniu państwowych zakładów elektrycznych mających się trudnić zawodowym zbytem energji elektrycznej

(Dz. Ustaw Nr. 38/33, poz. 308).

§ 1. Za zakłady elektryczne państwowe w rozumieniu art. 15 ustawy elektrycznej należy uważać zakłady nie wydzielone z ogólnej administracji państwowej w myśl przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1927 r. o wydzielaniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 195), o ile zakłady te będą zajmowały się wytwarzaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem lub rozdzielaniem energji elektrycznej w celu jej zawodowego zbytu albo choćby bez zbytu, lecz w celu zasilania publicznych środków komunikacji korzystających z prądu silnego.

§ 2. Urzędy i instytucje państwowe zamierzające utworzyć nowe lub wykorzystać istniejące, pozostające w ich zarządzie zakłady elektryczne państwowe do celów wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia powinny uprzednio za pośrednictwem swej władzy centralnej porozumieć się z Ministrem Przemysłu i Handlu co do możliwości zrealizowania swych zamiarów ze względu na interes publiczny i ogólną gospodarkę elektryczną Państwa oraz ze względów natury technicznej, jak również i co do podstawowych warunków ich działania.

Przepis ustępu 1 ma analogiczne zastosowanie, jeżeli chodzi o rozszerzenie obszaru zasilania już istniejących zakładów państwowych zbywających zawodowo energję elektryczną lub o zmianę charakteru ich działalności lub też o zniesienie takich zakładów.

§ 3. Urzędy i instytucje państwowe po osiągniętem porozumieniu w myśl paragrafu poprzedniego, zgłaszają za pośrednictwem swej władzy centralnej Ministrowi Przemysłu i Handlu odpowiedni wniosek dołączając do niego:

a) ogólny opis techniczny całego zakładu elektrycznego nie wyłączając budowli wodnych, o ile chodzi o zakład wodno-elektryczny;

b) ogólne orjentacyjne plany budowli i linij elektrycznych wykonane w skali nie mniejszej niż 1 : 25 000, a w wyjątkowych przypadkach dla bardzo długich linij elektrycznych w skali nie mniejszej niż 1 : 300 000; o ile zaś chodzi o zakłady elektryczne obliczone na zelektryfikowanie obszarów o zaludnieniu do 8 000 mieszkańców wystarczy tylko ogólny orjentacyjny planik obszaru zasilanego w skali dowolnej ze wskazaniem na nim zakładu wytwórczego lub przetwórczego;

c) projekt zarządzenia przewidzianego w art. 15 ustawy elektrycznej sporządzony w miarę możności według ustalonego wzoru uprawnień rządowych:

d) kalkulację taryf za energję elektryczną;

e) odpisy samego wniosku oraz odpisy załączników wyszczególnionych w punktach a), b) i c) w liczbie egzemplarzy odpowiadającej liczbie województw, na które zakład elektryczny ma się rozciągać, powiększonej o jeden.

§ 4. Zgłoszone w myśl § 3 niniejszego rozporządzenia wnioski Minister Przemysłu i Handlu przesyła właściwej wojewódzkiej władzy administracji ogólnej celem przeprowadzenia postępowania w myśl przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341) z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia niniejszego.

§ 5. Przedmiotem dochodzenia jest zebranie dla Ministra Przemysłu i Handlu danych do ustalenia, czy powstanie projektowanego zakładu elektrycznego jest pożądane ze względu na miejscowe interesy gospodarcze i czy nie naruszy ono praw cudzych.

§ 6. Wpłynięcie wniosku podaje wojewódzka władza administracji ogólnej do publicznej wiadomości przez umieszczenie obwieszczenia w Dzienniku Wojewódzkim.

W obwieszczeniu podaje się:

1. nazwę urzędu i instytucji państwowej,
2. cel projektowanego zakładu elektrycznego.

3. obszar zasilania,
4. miejsce i czas wyłożenia wniosku wraz z załącznikami do przejrzenia przez interesowanych i
5. termin dwutygodniowy do zgłaszania do wojewódzkiej władzy administracji ogólnej ewentualnych zarzutów, zastrzeżeń i żądań.

§ 7. Wojewódzka władza administracji ogólnej zasięgnie w terminie oznaczonym w § 6 p. 5 niniejszego rozporządzenia również opinii właściwej Dyrekcji Kolei, Dyrekcji Poczt i Telegrafów, Dowództwa Okręgu Korpusu, a w razie potrzeby także władzy górniczej, Wydziału Wojewódzkiego (izby wydziału wojewódzkiego), związków samorządowych powiatowych, miast wydzielonych z powiatów i miast stanowiących odrębne powiaty miejskie oraz związków i korporacyj gospodarczych.

§ 8. Koszty postępowania (druki, ogłoszenia obwieszczeń w Dziennikach Wojewódzkich, doręczenia i t. p.) pokrywają urząd lub instytucja państwowa, które zgłosiły wniosek zgodnie z § 3 niniejszego rozporządzenia. Na żądanie wojewódzkiej władzy administracji ogólnej wnioskodawcy powinni złożyć zaliczkę na pokrycie kosztów postępowania w wysokości podanej przez wojewódzką władzę administracji ogólnej.

§ 9. Po upływie terminu do zgłaszania zarzutów i zastrzeżeń, żądań i opinij wojewódzka władza administracji ogólnej przekazuje:

a) akta Ministrowi Przemysłu i Handlu wraz ze swojemi wnioskami wyjaśniając jednocześnie sporne kwestje objęte podniesionemi zarzutami, zastrzeżeniami i żądaniami oraz
b) bezpośrednio urzędowi lub instytucji państwowej, które zgłosiły wniosek zgodnie z § 3, zestawienie kosztów postępowania celem ich likwidacji.

§ 10. Po otrzymaniu akt postępowania Minister Przemysłu i Handlu ustala z interesowanemi władzami centralnemi treść zarządzenia przewidzianego w art. 15 ustawy elektrycznej oraz zawiadamia organy publiczne i osoby prywatne o motywach nieuwzględnienia ich zarzutów, zastrzeżeń i żądań podniesionych w toku postępowania.

§ 11. Treść zarządzenia powinna między innemi zawierać:

a) obszar zasilania lub też szlak linji przesyłowej lub wreszcie położenie zakładu wytwórczego,
b) zakres działalności zakładu elektrycznego,
c) szczególne prawa i obowiązki zakładu elektrycznego,
d) program rozbudowy zakładu elektrycznego,
e) terminy rozpoczęcia budowy i uruchomienia zakładu elektrycznego,
f) warunki dostawy energji elektrycznej,
g) warunki przyłączania odbiorców,
h) postanowienia o nadzorze nad wykonaniem warunków zarządzenia i
i) warunki oświetlenia ulic i placów publicznych.

§ 12. Uzgodnione z Ministrem Przemysłu i Handlu zarządzenie wydaje właściwy Minister i ogłasza je w Monitorze Polskim.

§ 13. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 31 października 1934 r.

w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie uprawnień rządowych na wytwarzanie, przetwarzanie, przesyłanie lub rozdzielanie energji elektrycznej.

(Dz. Ustaw Nr. 104/34, poz. 928).

§ 1. Uprawnienia rządowe przewidziane w art. 1 i 11 ustawy elektrycznej powinny uzyskać następujące zakłady elektryczne:

a) powstające po wejściu w życie ustawy elektrycznej;
b) istniejące w chwili wejścia w życie ustawy elektrycznej w razie zmiany charakteru ich działalności albo rozszerzenia obszaru zasilania zakreślonego umowami, na zasadzie których zakłady te działały w chwili wejścia w życie ustawy elektrycznej, przyczem istniejące zakłady związków samorządowych powinny uzyskać uprawnienie w razie wyjścia poza granice właściwego związku samorządowego;

c) zakłady elektryczne, istniejące w chwili wejścia w życie ustawy elektrycznej, jeżeli po wygaśnięciu posiadanych przez nie uprawnień (koncesyj) rządowych albo umów koncesyjnych ze związkami samorządowemi mają nadal działać na obszarach objętych temi uprawnieniami lub umowami, nie przechodząc na własność koncesjodawcy.

§ 2. Obowiązek uzyskania uprawnienia rządowego dotyczy również takich zakładów elektrycznych, które częściowo pracując na własne potrzeby przedsiębiorstwa, do którego należą, zarazem zbywają zawodowo energję elektryczną lub zasilają nią publiczne środki komunikacji korzystające z prądu silnego.

§ 3. Zakłady elektryczne państwowe bez względu na cel i charakter ich działalności, z wyjątkiem zakładów należących do przedsiębiorstw państwowych wydzielonych z ogólnej administracji państwowej w myśl przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1927 r. o wydzielaniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 195), nie potrzebują uzyskiwać uprawnienia rządowego przewidzianego w art. 1 ustawy elektrycznej.

§ 4. Jako zbyt zawodowy w rozumieniu art. 1 ustawy elektrycznej należy rozumieć zbyt, którego istotnym celem są stałe korzyści materialne.

Nie jest przeto zawodowym zbyt mający np. charakter dodatkowych świadczeń w stosunku do osób związanych z dostawcą energji umową o pracę lub umową najmu mieszkania, choćby świadczenia te były oddzielnie opłacane, ani też zbyt mający charakter dorywczych dostaw energji posiadaczom własnych urządzeń do wytwarzania energji elektrycznej. Również oddawanie przez zakład elektryczny zbywającej energji na rzecz elektrowni użyteczności publicznej na podstawie art. 14 ustawy elektrycznej nie uważa się za zbyt zawodowy.

§ 5. O nadanie uprawnienia rządowego należy wnieść podanie do Ministra Przemysłu i Handlu. Jeżeli chodzi o uprawnienie rządowe dla małego zakładu elektrycznego obliczonego na zasilanie obszaru o zaludnieniu nie przekraczającem według ostatniego spisu ludności

8 000 mieszkańców — należy podanie adresowane do Ministra Przemysłu i Handlu wnieść do właściwej wojewódzkiej władzy administracji ogólnej.

Do podania należy dołączyć:

a) ogólny opis techniczny całego zakładu elektrycznego nie wyłączając budowli wodnych, o ile chodzi o zakład wodno-elektryczny;

b) plan projektowanego obszaru zasilania w skali nie mniejszej niż 1 : 100 000 bądź, gdy chodzi o bardzo wielkie obszary, w skali 1 : 300 000 ze wskazaniem projektowanych miejsc poboru energji elektrycznej oraz przypuszczalnych szlaków linij elektrycznych o napięciu od 30 *kV* wzwyż;

c) projekt uprawnienia sporządzony według wzoru ogłoszonego przez Ministra Przemysłu i Handlu w Monitorze Polskim;

d) przybliżony kosztorys zakładu elektrycznego w pierwszym okresie działalności;

e) plan sfinansowania przedsiębiorstwa ze wskazaniem danych do jego zrealizowania;

f) kwit kasy urzędu skarbowego lub Pocztowej Kasy Oszczędności stwierdzający dokonanie wpłat przewidzianych w przepisach o opłatach za czynności urzędowe dokonywane na podstawie ustawy elektrycznej.

§ 6. Podanie i załączniki do podania powinny być sporządzone na papierze formatu kancelaryjnego lub złożonym w taki format; plany, rysunki, tablice i t. p. mogą być wykonane na papierze większych rozmiarów złożonym w taki format.

Tak podanie jak i każdy załącznik powinny być podpodpisane i opatrzone datą, nadto na planach i rysunkach należy wskazać skalę, w której zostały one wykonane.

§ 7. Do podania należy dołączyć odpisy podania oraz odpisy załączników wyszczególnionych w ustępie 2 § 5 w punktach a, b i c w ilości egzemplarzy odpowiadającej liczbie województw, na które zakład elektryczny ma się rozciągać.

§ 8. Jeżeli względy na ogólną gospodarkę elektryczną kraju i dostateczne dane do zrealizowania i prowadzenia w należyty sposób przedsiębiorstwa przemawiają za udzie-

leniem uprawnienia, Minister Przemysłu i Handlu przesyła odpisy podania o uprawnienie wraz z odpisami załączników właściwej wojewódzkiej władzy administracji ogólnej celem przeprowadzenia dochodzenia.

W przeciwnym razie Minister Przemysłu i Handlu załatwia podanie odmownie przytaczając w orzeczeniu powody odmowy.

§ 9. W przypadku przewidzianym w ustępie 1 § 8, Ministerstwo ogłasza o wpłynięciu podania w Monitorze Polskim. W ogłoszeniu podaje się:

1. imię i nazwisko, bądź firmę petenta,
2. cel projektowanego zakładu elektrycznego,
3. obszar zasilania bądź szlak przesyłowej linji elektrycznej,
4. czas trwania uprawnienia,
5. urząd wojewódzki, do którego można wnosić zastrzeżenia.

§ 10. Przedmiotem dochodzenia jest zebranie wszystkich danych do ustalenia, czy powstanie projektowanego zakładu elektrycznego jest pożądane ze względu na miejscowe interesy gospodarcze i ogólną gospodarkę elektryczną oraz czy nie naruszy ono praw osób trzecich.

§ 11. Wojewódzka władza administracji ogólnej podaje do publicznej wiadomości przez ogłoszenie w Dzienniku Wojewódzkim o otrzymaniu podania przesłanego przez Ministra Przemysłu i Handlu lub bezpośrednio otrzymanego przez nią w myśl § 5 ust. 1.

W ogłoszeniu podaje się:

1. imię i nazwisko bądź firmę petenta,
2. cel projektowanego zakładu elektrycznego,
3. obszar zasilania bądź szlak przesyłowej linji elektrycznej,
4. czas trwania uprawnienia,
5. miejsce i czas wyłożenia podania wraz z załącznikami do przejrzenia przez interesowanych i
6. termin miesięczny licząc od dnia ogłoszenia do zgłaszania do wojewódzkiej władzy administracji ogólnej zarzutów, zastrzeżeń i żądań z zaznaczeniem, że do każdego pisma zawierającego zarzuty, zastrzeżenia i żądania należy dołączyć odpis tego pisma.

§ 12. Wojewódzka władza administracji ogólnej poda treść ogłoszenia właściwej Dyrekcji Kolei, Dyrekcji Poczt i Telegrafów, Dowództwu Okręgu Korpusu, a w razie potrzeby władzom górniczym, Wydziałowi Wojewódzkiemu (Izbie Wydziału Wojewódzkiego), interesowanym związkom samorządowym oraz właściwym związkom i korporacjom gospodarczym celem wypowiedzenia się w zakresie swej właściwości w terminie oznaczonym w § 11 ust. 2 p. 6 rozporządzenia niniejszego.

§ 13. Koszty postępowania (druki, ogłoszenia w dziennikach wojewódzkich, doręczenia i t. p.) pokrywa petent. Na żądanie wojewódzkiej władzy administracji ogólnej petent powinien złożyć zaliczkę na pokrycie kosztów postępowania w wysokości podanej przez wojewódzką władzę administracji ogólnej.

§ 14. W ciągu tygodnia po upływie terminu do zgłaszania zarzutów, zastrzeżeń, żądań i opinij wojewódzka władza administracji ogólnej doręcza petentowi odpisy pism zawierających zarzuty, zastrzeżenia i żądania udzielając mu terminu jednomiesięcznego na wypowiedzenie się, po którego upływie w ciągu najdalej 14-tu dni przekazuje:

a) Ministrowi Przemysłu i Handlu akta wraz ze swojemi wnioskami i wyjaśnieniami dotyczącemi kwestyj spornych objętych podniesionemi zarzutami, zastrzeżeniami i żądaniami oraz
b) bezpośrednio petentowi zestawienie kosztów postępowania celem ich uregulowania.

§ 15. Po otrzymaniu aktów dochodzenia Minister Przemysłu i Handlu zarządza przesłanie projektu uprawnienia rządowego petentowi do wypowiedzenia się bądź odmawia uprawnienia.

Jeżeli w ciągu miesiąca od daty doręczenia projektu nie nastąpi uzgodnienie treści uprawnienia lub jeżeli w wyznaczonym petentowi następnie terminie nie będzie uiszczona przez niego opłata za nadanie uprawnienia rządowego i wpłacona kaucja. Minister może odmówić uprawnienia.

§ 16. Po wyrażeniu przez petenta zgody na treść projektowanego uprawnienia i po uiszczeniu przez niego

opłaty Ministerstwo Przemysłu i Handlu sporządza dwa jednobrzmiące egzemplarze aktu uprawnienia rządowego i jeden z nich doręcza petentowi. Na egzemplarzu pozostającym w Ministerstwie petent podpisuje oświadczenie o swej zgodzie na treść uprawnienia rządowego stwierdzając jednocześnie odbiór egzemplarza aktu.

§ 17. W razie odmówienia prośbie udzielenia uprawnienia lub w razie udzielenia uprawnienia pomimo sprzeciwu innych interesowanych Minister zarządza zawiadomienie osób interesowanych o motywach nieuwzględnienia ich zarzutów, zastrzeżeń i żądań w toku postępowania.

Jednocześnie z odmową udzielenia uprawnienia podlegają zwrotowi odpisy podania i załączników oraz ewentualnie uiszczone opłaty na poczet uprawnienia rządowego i kaucja.

§ 18. W razie wystąpienia uprawnionego o zmianę obszaru zasilania, przedłużenia czasu trwania uprawnienia lub o podwyższenie opłat za energję elektryczną — poza trybem przewidzianym w uprawnieniu stosuje się postępowanie przewidziane przy nadaniu uprawnień rządowych.

W razie wystąpienia uprawnionego o zmianę innych warunków uprawnienia lub o jego unieważnienie Minister Przemysłu i Handlu, jeżeli to uzna za potrzebne, zasięgnie opinji właściwej wojewódzkiej władzy administracji ogólnej co do projektowanych zmian. W dalszem postępowaniu stosuje się analogicznie przepisy §§ 15 i 16. Dokonane zmiany będą wpisane lub dołączone do aktu uprawnienia, przyczem na egzemplarzu pozostającym w Ministerstwie Przemysłu i Handlu uprawniony składa analogiczne oświadczenie jak przy nadaniu uprawnienia.

§ 19. Podanie o przeniesienie uprawnienia na inną osobę powinno być podpisane przez uprawnionego i osobę bądź firmę, na którą uprawnienie ma być przeniesione.

Do podania powinny być dołączone dowody uiszczenia opłat za postępowanie w sprawie przeniesienia uprawnienia i za udzielenie zezwolenia na przeniesienie.

W razie uwzględnienia podania Minister Przemysłu i Handlu czyni stosowną adnotację na obu egzemplarzach uprawnienia rządowego, przyczem na egzemplarzu pozostającym w Ministerstwie Przemysłu i Handlu dotychcza-

sowy uprawniony podpisuje oświadczenie o zrzeczeniu się, a nowy uprawniony o przejęciu uprawnienia z jednoczesnem zobowiązaniem się do wypełnienia wszystkich warunków tego uprawnienia.

Jeżeli przeniesienie uprawnienia rządowego jest już przewidziane w samem uprawnieniu, uprawniony oraz osoba bądź firma, na którą uprawnienie ma być przeniesione, zawierają akt notarjalny co do przeniesienia i uwierzytelniony jego odpis przedstawiają Ministrowi Przemysłu i Handlu.

§ 20. O nadaniu, unieważnieniu, zmianie i przeniesieniu uprawnienia ogłasza się w Monitorze Polskim.

Treść nadanego lub zmienionego uprawnienia ogłasza się w „Zbiorze Uprawnień Rządowych na Zakłady Elektryczne".

§ 21. Postępowanie w sprawach, których dotyczy rozporządzenie niniejsze, przeprowadza się według przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341) przy uwzględnieniu postanowień rozporządzenia niniejszego.

§ 22. Sprawy wszczęte przed dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego będą załatwiane aż do ukończenia według przepisów dotychczasowych. O wszczęciu sprawy decyduje data ogłoszenia o wpłynięciu podania w Monitorze Polskim lub w Dzienniku Wojewódzkim.

§ 23. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Jednocześnie tracą moc obowiązującą: rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z dnia 20 maja 1923 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu oraz Kolei Żelaznych w sprawie udzielania uprawnień rządowych na wytwarzanie, przetwarzanie, przesyłanie i rozdzielanie energji elektrycznej (Dz. U. R. P. Nr. 60, poz. 441) oraz rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z dnia 14 lipca 1925 r. w sprawie udzielania uprawnień rządowych na wytwarzanie i rozdzielanie energji elektrycznej przez drobne zakłady elektryczne (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 529).

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 31 października 1934 r.

wydane co do § 11 w porozumieniu z Ministrem Skarbu o opłatach za czynności urzędowe dokonywane na podstawie ustawy elektrycznej.

(Dz. Ustaw Nr. 100/34, poz. 907),

§ 1. Za postępowanie w sprawie nadania uprawnienia rządowego, przeniesienia uprawnienia na inną osobę, zmiany warunków uprawnienia (art. 1 i 5 ustawy elektrycznej), zatwierdzenia planów linji elektrycznej (art. 8 ust. 1 ustawy elektrycznej), zezwolenia na korzystanie z dróg, ulic i placów publicznych zarządzanych przez władze państwowe (art. 8 ust. 2 ustawy elektrycznej) oraz pozwoleń policyjno-technicznych na budowę i uruchomienie zakładów elektrycznych (art. 16 ustawy elektrycznej) — opłata wynosi po 50 zł.

§ 2. (1) Z wyjątkiem przewidzianym w ustępie (2) paragrafu niniejszego opłata za nadanie uprawnienia rządowego wynosi przy koszcie zakładu elektrycznego:

do	20 000 zł	. . . .				100	zł
ponad	20 000 „	do	50 000	zł	—	200	„
„	50 000 „	„	100 000	„	—	300	„
„	100 000 „	„	200 000	„	—	500	„
„	200 000 „	„	300 000	„	—	700	„
„	300 000 „	„	500 000	„	—	900	„
„	500 000 „	„	1 000 000	„	—	1 250	„
„	1 000 000 „	„	1 750 000	„	—	1 700	„
„	1 750 000 „	„	2 500 000	„	—	2 200	„
„	2 500 000 „	„	4 000 000	„	—	3 000	„
„	4 000 000 „	„	6 000 000	„	—	3 750	„

Od każdych dalszych rozpoczętych 2 000 000 zł opłata wynosi 250 zł.

(2) Nie pobiera się opłaty za nadanie uprawnienia rządowego na obszarach zasilania położonych na terenie województw: nowogródzkiego, poleskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wileńskiego i wołyńskiego.

(3) O wysokości opłat decyduje Minister Przemysłu i Handlu na podstawie kosztów budowy zakładu elektrycznego. Za podstawę do obliczenia kosztu bierze się rozmiary, jakie w myśl warunków uprawnienia powinien posiadać zakład elektryczny w pierwszym okresie działalności.

§ 3. Za udzielenie pozwolenia na przeniesienie uprawnienia na inną osobę lub zmianę warunków uprawnienia opłata wynosi 1/4 kwoty uiszczonej za nadanie tego uprawnienia.

§ 4. Za zatwierdzenie planów linji elektrycznej jak również za udzielenie zezwolenia na korzystanie z dróg, ulic i placów publicznych zarządzanych przez władze państwowe opłata wynosi 3 zł za każdy kilometr linji elektrycznej. Kilometr rozpoczęty liczy się za cały.

§ 5. Oprócz opłat wymienionych w paragrafach poprzednich obciążają petentów również wszelkie koszty dochodzenia poniesione przez władzę prowadzącą dochodzenie, jak np. wydatki na ogłoszenia, na diety i podróże urzędników, na wynagrodzenie rzeczoznawców i t. p.

§ 6. Tytułem zaliczki na poczet kosztów wymienionych w § 5 wpłaca się kwotę, którą wyznaczy władza prowadząca dochodzenie.

§ 7. (1) Opłaty przewidziane w §§ 1—4 wpłaca się gotówką do kas urzędów skarbowych na budżet dochodów administracyjnych Ministerstwa Przemysłu i Handlu z zaznaczeniem tytułu wpłaty.

(2) Zaliczki przewidziane w § 6 wpłaca się do depozytu władzy prowadzącej dochodzenie.

§ 8. W razie gdyby wpłacona zaliczka okazała się niewystarczająca, władza prowadząca dochodzenie może żądać uzupełnienia zaliczki.

§ 9. (1) Kwit kasy urzędu skarbowego z uiszczenia opłaty za postępowanie należy dołączyć do właściwego podania. Od złożenia tego dowodu zależy wszczęcie postępowania.

(2) Wydanie aktu uprawnienia rządowego, zezwolenia na przeniesienie uprawnienia, zezwolenia na zmianę warunków uprawnienia, zatwierdzenia planów linji elektrycznej lub zezwolenia na korzystanie z dróg, ulic i placów publicznych zarządzanych przez władze państwowe następuje po uprzedniem przedstawieniu właściwej władzy

kwitu kasy urzędu skarbowego z uiszczenia należnej opłaty.

§ 10. Podania wnoszone do urzędów państwowych o postępowaniach wymienionych w rozporządzeniu niniejszem jak również akty i świadectwa urzędowe wydawane w tych postępowaniach nie podlegają opłatom stemplowym.

§ 11. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Z dniem tym traci moc rozporządzenie Ministrów: Robót Publicznych i Skarbu z dnia 28 września 1927 r. o opłatach za czynności urzędowe dokonywane na zasadzie ustawy elektrycznej (Dz. U. R. P. Nr. 100, poz. 865) oraz ustęp 2 § 173 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 10 października 1932 r. zawierającego przepisy wykonawcze do ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. Nr. 99, poz. 842).

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 27 października 1933 r.

o popieraniu elektryfikacji.

(Dz. Ustaw Nr. 85/33, poz. 633).

Art. 1.

Osobom fizycznym i prawnym, którym nadano uprawnienia rządowe w myśl ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277), nazywanym w dalszych postanowieniach rozporządzenia niniejszego „uprawnionymi", udziela się ulg wymienionych w art. 2, jeżeli osoby te w celu elektryfikacji okręgów elektryfikacyjnych Państwa lub zbytu energji innym uprawnionym mającym ten sam cel:

a) zobowiążą się wybudować w określonym terminie i eksploatować wytwórcze zakłady elektryczne posiadające przynajmniej jedną z czynnych jednostek maszynowych o mocy 10 000 *kVA* lub wyżej, a jeśli zużytkowywać będą jako źródło energji torf, węgiel brunatny, gazy ziemne lub spadki wodne o mocy 3 000 *kVA* lub wyżej albo

b) zobowiążą się wybudować w określonym terminie i eksploatować linje elektryczne na napięcie 30 000 woltów lub wyżej.

(2) Na obszarze województw: nowogródzkiego, poleskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wileńskiego i wołyńskiego takich samych ulg udziela się również tym uprawnionym, którzy zobowiążą się wybudować w określonym terminie i eksploatować jako przedsiębiorstwa użyteczności publicznej samodzielne wytwórczo-rozdzielcze zakłady elektryczne o jakiejkolwiek mocy i napięciu lub zakłady elektryczne przesyłowo-rozdzielcze na napięcie 6 000 woltów lub wyżej.

(3) Ulg wymienionych w art. 2 udziela się uprawnionym, którzy wykażą się kapitałem zakładowym w wysokości równej co najmniej $^1/_3$ zamierzonych inwestycyj lub którzy zobowiążą się co najmniej $^1/_3$ inwestycyj pokrywać kapitałem zakładowym.

(4) Ulg wymienionych w art. 2 udziela się również tym uprawnionym, którzy rozbudują zakłady elektryczne do rozmiarów określonych wyżej w ustępie pierwszym lub drugim i jeżeli pozatem zachodzą co do nich inne warunki przewidziane w ustępach 1 — 3.

(5) Podziału Państwa na okręgi elektryfikacyjne dokonywa Minister Przemysłu i Handlu.

Art. 2.

(1) Ulgi przyznawane rozporządzeniem niniejszem są następujące:

1. zwolnienie od opłat stemplowych przewidzianych w rozdziale dziewiętnastym ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 41, poz. 413), jeżeli kapitał zakładowy przeznaczony będzie na nabycie nieruchomości, wznoszenie budowli lub zainstalowanie urządzeń potrzebnych do wykonania uprawnienia rządowego albo jeżeli wkład rzeczowy będzie stanowił taką nieruchomość, budowlę lub urządzenie;

2. zwolnienie od opłat państwowych i komunalnych pism dotyczących przejścia własności nieruchomości, jeżeli nieruchomości te są potrzebne do wykonywania uprawnienia rządowego;

3. zwolnienie od wszelkich podatków bezpośrednich państwowych i samorządowych oraz dodatków samorządowych do bezpośrednich podatków państwowych, z wyjątkiem dodatków samorządowych do podatku gruntowego, za objekty stanowiące przedmiot uprawnienia rządowego;

4. zwolnienie od wynagrodzenia za korzystanie z terenów państwowych w celu prowadzenia przewodów, z zachowaniem jednak obowiązku uprawnionego do odszkodowania za rzeczywiste szkody. W razie konieczności usunięcia na terenach lasów państwowych drzewostanu (drzew, zalesień) odszkodowanie będzie ustalone według zasad obowiązujących w administracji lasów państwowych. Koszt usunięcia drzewostanu ponosi uprawniony;

5. prawo pierwszeństwa w nabywaniu niezbędnych do wykonywania uprawnienia rządowego gruntów przy parcelacjach nieruchomości ziemskich przeprowadzanych na zasadzie ustawy z dnia 28 grudnia 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. z 1926 r. Nr. 1, poz. 1), a to przed kandydatami wymienionymi w art. 45, 51 i 53 tej ustawy;

6. prawo pierwszeństwa w nabywaniu od Państwa materjałów budowlanych, materjałów opałowych i ich przetworów oraz drzewa i produktów jego przerobu potrzebnych dla zakładu elektrycznego;

7. prawo pierwszeństwa w uzyskiwaniu zezwoleń na użytkowanie wód jako źródła energji.

(2) W razie kolizji prawa pierwszeństwa przewidzianego powyżej w pkt. 5—7 z prawem pierwszeństwa przewidzianem w art. 6 pkt. 6—8 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 329) decyduje Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami wymienionymi w art. 5 rozporządzenia niniejszego, któremu z ubiegających się przedsiębiorstw przysługiwać będzie pierwszeństwo; prawo pierwszeństwa przewidziane dla tych uprawnionych wyżej w pkt. 7 będzie przysługiwało przed prawem pierwszeństwa zastrzeżonem dla samorządów w art. 194 ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 62, poz. 574).

(3) Uprawnieni, których zakłady elektryczne będą częściowo pobudowane na obszarze określonym w art. 1 ust. 2, częściowo zaś poza tym obszarem, jak również uprawnieni

wspomniani w art. 1 ust. 4 będą korzystali z ulg przewidzianych w ust. 1 artykułu niniejszego całkowicie lub częściowo, w zakresie ustalonym w decyzji przewidzianej w art. 5.

Art. 3.

(1) Przewidzianych w art. 2 ulg udziela się na przeciąg lat dziesięciu, a na obszarze określonym w art. 5 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 329) na przeciąg lat piętnastu licząc od dnia ogłoszenia w Monitorze Polskim decyzji ustalającej prawo do ulg (art. 5).

(2) Jeżeli chodzi o podatki bezpośrednie (art. 2 pkt. 3), okres ulgowy kończy się w dniu 31 grudnia tego roku, w którym upływa lat dziesięć, a na obszarze wymienionym w ustępie poprzednim lat piętnaście od dnia ogłoszenia decyzji ustalającej prawo do ulg.

Art. 4.

O stwierdzenie prawa do ulg przewidzianych w art. 2 mogą w ciągu pięciu lat od dnia wejścia w życie rozporządzenia niniejszego występować osoby ubiegające się o uprawnienie rządowe lub będące w posiadaniu takich uprawnień. Powyższy termin może Rada Ministrów w drodze rozporządzenia przedłużyć na okres dalszych pięciu lat.

Art. 5.

(1) Decyzję ustalającą prawo do ulg i zakres ulg przyznanych uprawnionym zgodnie z postanowieniami rozporządzenia niniejszego wydaje Minister Przemysłu i Handlu po porozumieniu się z Ministrem Spraw Wojskowych a nadto z Ministrami: Skarbu i Spraw Wewnętrznych, jeśli chodzi o ulgi z zakresu podatków i opłat, lub z innym właściwym ministrem, jeśli chodzi o inne ulgi wymienione w art. 2.

(2) Decyzja powyższa winna być ogłoszona w Monitorze Polskim.

Art. 6.

(1) Rada Ministrów może cofnąć w całości lub częściowo ulgi, jeśli korzystający z nich uprawnieni nie do-

pełnią zobowiązań wymienionych w art. 1. O cofnięciu ulg nastąpi ogłoszenie w Monitorze Polskim.

(2) Uprawnieni, którzy utracą wskutek takiej decyzji prawo do ulg, obowiązani są uiścić kwotę opłat i podatków, jakiej nie zapłacili na zasadzie art. 2 pkt. 1 — 3, względnie część tej kwoty odpowiadającą częściowej utracie prawa do ulgi. Minister Skarbu określa kwotę opłat i podatków państwowych, która ma być uiszczona, oraz termin jej uiszczenia. Jeżeli chodzi o samoistne podatki i opłaty komunalne, kwotę, która ma być uiszczona, oraz termin uiszczenia określa Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

(3) W przypadku całkowitego cofnięcia ulg ulegają na żądanie Skarbu Państwa rozwiązaniu z winy uprawnionych zawarte na podstawie prawa pierwszeństwa przewidzianego w art. 2 pkt. 5 umowy kupna sprzedaży nieruchomości państwowych. Skarbowi Państwa służyć będzie ponadto prawo dochodzenia w drodze sądowej strat i szkód, jakieby Skarb Państwa poniósł z tytułu ulg udzielonych, a wyzyskanych przez uprawnionych.

Art. 7.

Uprawnieni korzystający z ulg przewidzianych rozporządzeniem niniejszem nie mogą równocześnie korzystać co do tych samych zakładów elektrycznych z ulg na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 329).

Art. 8.

Postanowienia rozporządzenia niniejszego nie naruszają postanowień ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277).

Art. 9.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje na całym obszarze Państwa z wyjątkiem województwa śląskiego.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 3 września 1938 r.

o przedłużeniu terminu do występowania o stwierdzenie prawa do ulg przewidzianych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o popieraniu elektryfikacji.

(Dz. Ust. Nr. 69/38, poz. 503).

Na podstawie art. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o popieraniu elektryfikacji (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 633) zarządza się, co następuje:

§ 1. Wyznaczony w art. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o popieraniu elektryfikacji pięcioletni termin do występowania o stwierdzenie prawa do ulg przewidzianych w art. 2 tegoż rozporządzenia przedłuża się na okres dalszych pięciu lat.

§ 2. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 30 października 1938 r.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 18 marca 1937 r.

o ustaleniu okręgów elektryfikacyjnych.

(Dz. Ust. Nr. 24/37 poz. 156).

Na podstawie artykułów 1 ust. (5) i 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o popieraniu elektryfikacji (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 633) zarządzam, co następuje:

§ 1. Ustala się następujące okręgi elektryfikacyjne oznaczone na załączonej mapie:

Załącznik do rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 18 marca 1937 r., o ustaleniu okręgów elektryfikacyjnych.

BIURO ELEKTRYFIKACJI M.P.i H.

Okrąg I Pomorski — obejmujący powiaty: 1) brodnicki, 2) chełmiński, 3) chojnicki, 4) grudziądzki, 5) kartuski, 6) kościerski, 7) lubawski, 8) morski, 9) starogardzki, 10) świecki, 11) tczewski, 12) toruński, 13) tucholski. 14) wąbrzeski oraz powiaty miejskie: 15) Gdynia, 16) Grudziądz i 17) Toruń, województwa pomorskiego, a nadto 18) powiat rypiński, województwa warszawskiego.

Okrąg II Bydgoski — obejmujący powiaty: 1) sępoleński, województwa pomorskiego, 2) bydgoski, 3) inowrocławski, 4) mogileński, 5) szubiński, 6) wyrzyski, 7) żniński oraz powiaty miejskie: 8) Bydgoszcz i 9) Inowrocław, województwa poznańskiego.

Okrąg III Poznański — obejmujący powiaty: 1) chodzieski, 2) czarnkowski, 3) gnieźnieński, 4) gostyński, 5) kościański, 6) leszczyński, 7) międzychodzki, 8) nowotomyski, 9) obornicki, 10) poznański, 11) rawicki, 12) szamotulski, 13) śremski, 14) średzki, 15) wągrowiecki, 16) wolsztyński, 17) wrzesiński oraz powiaty miejskie: 18) Gniezno, i 19) Poznań, województwa poznańskiego.

Okrąg IV Kaliski — obejmujący powiaty: 1) jarociński, 2) kępiński, 3) krotoszyński, 4) ostrowski, województwa poznańskiego, oraz 5) kaliski i 6) koniński, województwa łódzkiego.

Okrąg V Łowicko-Kujawski — obejmujący powiaty: 1) gostyniński, 2) kutnowski, 3) lipnowski, 4) łowicki, 5) nieszawski, 6) płocki, 7) rawsko-mazowiecki, 8) skierniewicki, 9) włocławski i 10) z powiatu sochaczewskiego miasto Sochaczew oraz gminy: Chodaków, Iłów, Kozłów Biskupi, Młodzieszyn i Rybno, województwa warszawskiego.

Okrąg VI Łódzki — obejmujący powiaty: 1) brzeziński, z wyjątkiem gminy miejskiej Tomaszów-Mazowiecki i gminy Łazisko, 2) kolski, 3) łaski, 4) łęczycki, 5) łódzki, 6) sieradzki, 7) turecki, 8) wieluński i 9) powiat miejski Łódź, województwa łódzkiego.

Okrąg VII Warszawski — obejmujący powiaty: 1) błoński, 2) grójecki, 3) mińsko-mazowiecki, 4) płoński, 5) pułtuski, 6) radzymiński, 7) sochaczewski, z wyjątkiem miasta Sochaczewa i gmin: Chodaków, Iłów, Ko-

złów Biskupi, Młodzieszyn i Rybno, 8) warszawski, województwa warszawskiego, 9) m. st. Warszawę i 10) z powiatu garwolińskiego gminy wiejskie: Miastków, Osieck, Parysów, Sobienie Jeziory, Warszawice i Wola Rębkowska, województwa lubelskiego.

Okrąg VIII Częstochowsko-Piotrkowski — obejmujący powiaty: 1) piotrkowski, 2) radomszczański, 3) z powiatu brzezińskiego — miasto Tomaszów-Mazowiecki i gminę Łazisko, województwa łódzkiego, 4) częstochowski oraz 5) powiat miejski Częstochowę, województwa kieleckiego.

Okrąg IX Radomsko-Kielecki — obejmujący powiaty: 1) iłżecki, 2) jędrzejowski, 3) kielecki, 4) konecki, 5) kozienicki, 6) opatowski, 7) opoczyński, 8) pińczowski, 9) radomski, 10) sandomierski, 11) stopnicki, 12) włoszczowski, 13) powiat miejski Radom, województwa kieleckiego oraz 14) garwoliński, z wyjątkiem gmin wymienionych w okręgu VII p. 10), i 15) puławski, województwa lubelskiego.

Okrąg X Krakowski — obejmujący powiaty: 1) będziński, 2) miechowski, 3) olkuski, 4) zawierciański, 5) powiat miejski Sosnowiec, województwa kieleckiego oraz 6) bialski, 7) bocheński, z wyjątkiem obszarów wymienionych w okręgu XI p. 7), 8) chrzanowski, 9) krakowski, 10) limanowski, 11) myślenicki, 12) nowotarski, z wyjątkiem gmin wymienionych w okręgu XI p. 10), 13) wadowicki, 14) żywiecki i 15) powiat miejski Kraków, województwa krakowskiego.

Okrąg XI Tarnowski — obejmujący powiaty: 1) brzeski, 2) dąbrowski, 3) mielecki, 4) nowosądecki, 5) ropczycki, 6) tarnowski, 7) z powiatu bocheńskiego miasto Bochnię; w gminie Uście Solne gromady: Barczków, Cerekiew, Popędzyna, Uście Solne, Wrzępia; w gminie Bogucice gromady: Bogucice, Buczków, Dąbrówka, Gawłów, Majkowice, Okulice, Zatoka; w gminie Lipnica Murowana gromady: Borówna, Chronów, Lipnica Górna, Lipnica Dolna, Lipnica Murowana; w gminie Rzezawa gromady: Borek, Brzeźnica, Jodłówka, Krzeczów, Krzyżanowice, Łazy, Rzezawa, Słomka; w gminie Bochnia gromady: Chodenice, Dołuszyce, Gorzków, Kolanów, Kurów; w gminie Wiśnicz No-

wy gromady: Kobyle, Kopaliny, Leksandrowa, Łomna, Olchawa, Połom, Wiśnicz Mały, Wiśnicz Nowy, Wiśnicz Stary, 8) z powiatu gorlickiego w gminie Bobowa gromady: Berdechów ad Bobowa, Berdechów ad Bugaj, Bobowa, Brzana Dolna, Jankowa, Polna, Sędziszowa, Siedliska, Stróże Niżne, Stróże Wyżne, Stróżna, Wilczyska, Wyskitne; w gminie Śnietnica gromady: Banica koło Łęku, Bieliczna, Brunary Niżne, Brunary Wyżne, Czarma, Czertyżne, Izby, Jaszkowa, Śnietnica, Stawisza; w gminie Ropa gromadę Gródek, 9) z powiatu jasielskiego gminę Brzostek I; w gminie Brzostek II gromady: Bączałka, Bukowa, Głobikówka, Grudna Dolna, Grudna Górna, Januszkowice, Kamienica Dolna, Kamienica Górna, Klecie, Nawsie Brzosteckie, Opacionka, Przeczyca, Siedliska Bogusz, Skurowa, Smarzowa, Wola Brzostecka, Zawadka; w gminie Jodłowa gromady: Błaszkowa, Dęborzyn, Dębowa, Jodłowa, 10) z powiatu nowotarskiego w gminie Szczawnica Wyżna gromady: Biała Woda, Czarna Woda, Jaworki, Szczawnica Niżna, Szczawnica Wyżna, Szlachtowa; w gminie Czorsztyn gromady: Czorsztyn, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne; w gminie Krościenko gromady: Grywałd, Hałuszowa, Krościenko, Krośnica, Tylka; w gminie Ochotnica gromadę Tylmanowa, województwa krakowskiego oraz powiaty: 11) kolbuszowski, 12) niżański, 13) rzeszowski, 14) tarnobrzeski i 15) z powiatu krośnieńskiego gminy Frysztak i Wiśniowa; w gminie Chorkówka gromadę Łęki; w gminie Odrzykoń gromadę Pietrusza Wola, województwa lwowskiego.

Okrąg XII Lubelski — obejmujący powiaty: 1) biłgorajski, 2) chełmski, 3) hrubieszowski, 4) janowski, 5) krasnystawski, 6) lubartowski, 7) lubelski, 8) tomaszowski, 9) zamojski oraz 10) powiat miejski Lublin, województwa lubelskiego.

Okrąg XIII Przemyski — obejmujący powiaty: 1) jarosławski, 2) lubaczowski, 3) łańcucki, 4) mościski, 5) przemyski oraz 6) przeworski, województwa lwowskiego.

Okrąg XIV Lwowski — obejmujący powiaty: 1) bóbrecki, 2) gródecki, 3) jaworowski, 4) lwowski, 5) rawski,

6) rudecki, 7) sokalski, 8) żółkiewski, 9) powiat miejski Lwów, województwa lwowskiego oraz 10) kamionecki, 11) przemyślański i 12) złoczowski, województwa tarnopolskiego.

Okrąg XV Podkarpacki — obejmujący powiaty: 1) brzozowski, 2) dobromilski, 3) drohobycki, 4) krośnieński, z wyjątkiem obszarów wymienionych w okręgu XI p. 15), 5) leski, 6) samborski, 7) sanocki, 8) turczański, województwa lwowskiego, 9) gorlicki, z wyjątkiem obszarów wymienionych w okręgu XI p. 8 i 10) jasielski, z wyjątkiem gmin wymienionych w okręgu XI p. 9), województwa krakowskiego.

Okrąg XVI Siedlecki — obejmujący powiaty: 1) bialski, 2) łukowski, 3) radzyński, 4) siedlecki, 5) sokołowski, 6) węgrowski i 7) włodawski, województwa lubelskiego.

Okrąg XVII Mławsko-Mazowiecki — obejmujący powiaty: 1) ciechanowski, 2) makowski, 3) mławski, 4) przasnyski, 5) sierpecki, województwa warszawskiego oraz 6) działdowski, województwa pomorskiego.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

OBWIESZCZENIE
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 30 czerwca 1934 r.

w sprawie trybu postępowania w zakresie korzystania z ulg przewidzianych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 roku o popieraniu elektryfikacji.

(Mon. Polski Nr. 159/34, poz. 208).

W sprawie trybu postępowania w zakresie korzystania z ulg przewidzianych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 roku o popieraniu elektryfikacji (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 633) podaję do wiadomości, co następuje:

§ 1. Z ulg określonych w art. 2 powołanego rozporządzenia korzystają uprawnieni w rozumieniu art. 1 tegoż rozporządzenia, o ile w celu elektryfikacji okręgów elek-

tryfikacyjnych Państwa (art. 1 p. 5 powołanego rozporządzenia) albo zbytu energji innym uprawnionym mającym ten sam cel zobowiążą się wybudować, rozbudować i eksploatować w terminie i czasie określonych w uprawnieniu:

a) wytwórcze zakłady elektryczne posiadające przynajmniej jedną z czynnych jednostek maszynowych o mocy 10 000 *kVA* lub wyżej, a jeśli zużytkowywać będą jako źródło energji torf, węgiel brunatny, gazy ziemne lub spadki wodne o mocy 3 000 *kVA* lub wyżej, albo

b) linje elektryczne na napięcie 30 000 *V* lub wyżej

Na obszarze województwa: nowogródzkiego, poleskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wileńskiego i wołyńskiego z ulg określonych w art. 2 powołanego rozporządzenia korzystają ci uprawnieni, którzy zobowiążą się wybudować i eksploatować w terminie przewidzianym w uprawnieniu jako przedsiębiorstwa użyteczności publicznej samodzielne wytwórczo-rozdzielcze zakłady elektryczne o jakiejkolwiek mocy i napięciu lub zakłady elektryczne przesyłowo-rozdzielcze na napięcie 6 000 *V* lub wyżej.

Z ulg korzystają uprawnieni czyniący zadość wymaganiom ustępu 1 bez względu na to, czy elektryfikacji całego okręgu elektryfikacyjnego podjęli się sami, czy też obok innych uprawnionych.

§ 2. Warunkiem korzystania z ulg określonych w art. 2 powołanego rozporządzenia jest wykazanie się kapitałem zakładowym w wysokości równej conajmniej 1/3 zamierzonych inwestycyj lub zobowiązanie się do pokrywania kapitałem zakładowym conajmniej 1/3 tychże inwestycyj.

§ 3. Podanie o stwierdzenie prawa do ulg i zakresu ulg ma być wnoszone do Ministra Przemysłu i Handlu w 4 egzemplarzach.

Powinno ono zawierać:

1. powołanie się na odnośne postanowienia uprawnienia rządowego (art. 1 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) zawierającego zobowiązania, o których mowa w § 1 ust. 1 i 2 niniejszego obwieszczenia, w razie zaś braku takichże zobowiązań w uprawnieniu odpowiednie osobne zobowiązanie;

2. wskazanie miejsca budowy lub rozbudowy zakładu elektrycznego;
3. opis budowy lub rozbudowy zakładu elektrycznego;
4. dowody stwierdzające posiadanie przez petenta w przedsiębiorstwie elektrycznem kapitału, o którym mowa w § 2 niniejszego obwieszczenia, bądź zobowiązanie, o którem mowa w art. 1 ustęp 3 powołanego rozporządzenia, nadto kosztorys zamierzonych inwestycyj oraz ostatni bilans, a o ile chodzi o spółki, oprócz tego statut względnie umowę spółkową i wyciąg z rejestru handlowego;
5. wniosek o wydanie decyzji stwierdzającej prawo do ulg, o które chodzi petentowi.

Petent może wnosić podanie nietylko po uzyskaniu uprawnienia, ale także i w toku starania się o to uprawnienie.

§ 4. Minister Przemysłu i Handlu po otrzymaniu podania i stwierdzeniu, że zachodzą warunki podane w art. 1 powołanego rozporządzenia, wydaje po porozumieniu się z zainteresowanymi Ministrami decyzję stwierdzającą prawo do ulg i ich zakres.

Decyzję ogłasza się w „Monitorze Polskim" i komunikuje się ją na piśmie petentowi oraz właściwemu urzędowi skarbowemu (§ 16 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 10 października 1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 99, poz. 842).

§ 5. Ogłoszona w „Monitorze Polskim" decyzja obowiązuje właściwe władze i organa publiczne, które winny zastosować ulgi w zakresie ustalonym w decyzji.

W szczególności, o ile chodzi o ulgi z art. 2 ust. 1 pkt. 1, 2 i 3 powołanego rozporządzenia, organ, który w braku zwolnienia od opłaty byłby powołany do jej wymierzenia (notarjusz, urząd skarbowy względnie urząd opłat stemplowych, związki samorządowe) opierając się na ogłoszonej w „Monitorze Polskim" decyzji, opłaty nie wymierza.

§ 6. Kwoty uiszczone przed stwierdzeniem prawa do ulgi tytułem opłat stemplowych od pism wymienionych w pkt. 1 i 2 art. 2 powołanego rozporządzenia będą zwrócone na skutek odwołania (art. 46 i 47 ustawy z dnia 1 lipca

1926 r. o opłatach stemplowych, Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 41, poz. 413) wniesionego bądź w ciągu miesiąca od wymierzenia opłaty bądź w ciągu miesiąca od doręczenia uprawnionemu decyzji stwierdzającej prawo do ulgi.

§ 7. Kontrolę dotrzymania warunków, na których podstawie uprawniony korzysta z ulg, wykonywa Minister Przemysłu i Handlu.

§ 8. Jeżeli Minister Przemysłu i Handlu stwierdzi, że uprawniony nie dopełnia w całości lub choćby częściowo zobowiązań wymienionych w art. 1 powołanego rozporządzenia, udziela mu terminu na ich dopełnienie, po którego bezskutecznym upływie zgłasza na Radę Ministrów wniosek o cofnięcie ulg w całości lub częściowo.

O cofnięciu ogłasza się na koszt uprawnionego w „Monitorze Polskim".

USTAWA

z dnia 15 lipca 1920 r.

o zmianie cen za dostarczanie energji elektrycznej.

(Dz. Ustaw Nr. 70/20, poz. 466).

Art. 1.

Elektrownie obowiązane na mocy umów do dostarczania energji elektrycznej mogą żądać stosownego podwyższenia ceny sprzedażnej energji, o ile z przyczyny wywołanego wypadkami wojennemi przesilenia ekonomicznego własne koszty wytwarzania podniosły się tak znacznie, iż przyrost ten nie mógł być przewidziany w chwili zawarcia umowy.

Art. 2.

O ile w wypadkach przewidzianych w art. 1 nie nastąpi porozumienie między stronami, spór rozstrzyga komisja rozjemcza względnie komisja rzeczoznawców.

Art. 3.

Komisje rozjemcze składać się będą z nieparzystej liczby osób. Każda ze stron deleguje do komisji rozjemczej

równą liczbę osób, które wybierają wspólnie przewodniczącego z poza swego grona.

W razie nieustalenia składu komisji przez strony w ciągu dni 14 od chwili zażądania komisji przez jedną ze stron cały skład komisji wyznacza Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Tryb postępowania komisyj rozjemczych określą przepisy wykonawcze.

Art. 4.

Orzeczenia komisyj rozjemczych stają się prawomocne, o ile w terminie w rozporządzeniu wykonawczem określić się mającem, nie zostaną przez Ministra Przemysłu i Handlu uchylone. Termin liczyć się będzie od dnia wysłania orzeczenia komisji do Ministerstwa Przemysłu i Handlu listem poleconym lub od daty stwierdzenia odbioru.

Jeżeli orzeczenie komisji rozjemczej zostało przez Ministra Przemysłu i Handlu uchylone, sprawę wraz z motywami uchylenia przekazuje się komisji rozjemczej dla ponownego rozpatrzenia.

Art. 5.

Gdyby i powtórne orzeczenie komisji rozjemczej uległo uchyleniu, spór rozstrzygnie ostatecznie komisja rzeczoznawców przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

Komisja rzeczoznawców składać się będzie z równej liczby osób reprezentujących interesy odbiorców i elektrowni oraz przewodniczącego wyznaczonego przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Sposób powołania członków komisji rzeczoznawców i tryb postępowania tej komisji określą przepisy wykonawcze.

Art. 6.

Gdy umowa stanowiąca podstawę układu lub orzeczenia komisji rozjemczej względnie komisji rzeczoznawców (art. 2) ogranicza wysokość opłaty za dostarczanie energji elektrycznej osobom trzecim, to ustanowione przez układ lub orzeczenie komisji podniesienie cen obowiązuje nietylko strony, lecz również wszystkich odbiorców energii korzystających z niej na zasadach wspomnianej umowy.

Art. 7.

Orzeczenie komisji rozjemczej lub orzeczenie komisji rzeczoznawców zmienia odnośne warunki umowy od daty reklamacji o zmianę cen wniesionej na podstawie niniejszej ustawy.

Art. 8.

Koszty postępowania komisyj rozjemczych i komisyj rzeczoznawców ustalają te komisje i nakładają je na strony według swojego uznania.

Art. 9.

Rewizji orzeczeń komisyj rozjemczych i komisyj rzeczoznawców lub zawartych przez strony układów dotyczących podwyższenia cen żądać można, o ile koszty wytwarzania energji elektrycznej znacznie się zmieniły od chwili wydania orzeczenia komisji lub zawarcia układu.

Żądać można zarówno nowego podwyższenia cen jak ich obniżenia.

Sprawy dotyczące rewizji cen w myśl artykułu niniejszego ulegają rozpoznaniu komisyj rozjemczych względnie komisji rzeczoznawców jedynie na mocy zezwolenia wydawanego na prośbę strony interesowanej przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 10.

Rada Ministrów określi na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu termin, od którego ustawa niniejsza przestanie obowiązywać.

Art. 11.

Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, na obszarze zaś b. dzielnicy pruskiej także w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

Uwaga. Rozporządzenie wykonawcze do ustawy oraz Instrukcja dla Komisyj Rozjemczych zamieszczone są w wydawnictwie „Gospodarka Elektryczna w Polsce" wyd. 1935 r. (str. 235 — 244).

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 24 września 1934 r.

Prawo o postępowaniu wywłaszczeniowem.

(Dz. Ustaw Nr. 86/34, poz. 776)

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Wywłaszczenie jest dopuszczalne wyłącznie ze względów wyższej użyteczności za odszkodowaniem w przypadkach, w których przepis prawa przewiduje możność wywłaszczenia.

Art. 2.

Wywłaszczenie unormowane prawem niniejszem może polegać na:

1. odjęciu prawa własności lub innych praw rzeczowych na nieruchomości albo na ograniczeniu czasowem lub stałem praw rzeczowych na nieruchomości;
2. odjęciu prawa własności materjałów niezbędnych do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei;
3. czasowem zajęciu nieruchomości.

Art. 3.

§ 1. Do orzekania o wywłaszczeniu i odszkodowaniu za wywłaszczenie w myśl prawa niniejszego powołany jest wojewoda właściwy według położenia przedmiotu wywłaszczenia.

§ 2. Jeżeli przedmiotem wywłaszczenia są nieruchomości położone na obszarze dwóch lub więcej województw, orzekanie należy do tego wojewody, którego w tym celu wyznaczy Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 4.

Jeżeli prawo niniejsze nie stanowi inaczej, przy postępowaniu wywłaszczeniowem stosuje się przepisy rozporzą-

dzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341).

Art. 5.

Sąd powołany w myśl prawa niniejszego do orzekania co do odszkodowania za wywłaszczenie wydaje orzeczenie w trybie postępowania niespornego.

ROZDZIAŁ II.

Czynności wstępne.

Art. 6.

§ 1. Jeżeli ubiegający się o wywłaszczenie zamierza wbrew woli właściciela dokonać na jego gruncie prac pomiarowych, powinien na to uzyskać zezwolenie powiatowej władzy administracyjnej i ogólnej.

§ 2. W zezwoleniu wymieniony będzie imiennie kierownik tych prac oraz ilościowo: technicy dokonywający pomiarów tudzież personel pomocniczy i robotniczy upoważniony do wstępu na grunt celem dokonania pomiaru.

Art. 7.

§ 1. Ubiegający się o wywłaszczenie może w razie nieodzownej konieczności usuwać trwałe przeszkody utrudniające mu dokonanie niezbędnych prac pomiarowych tylko na podstawie zezwolenia powiatowej władzy administracji ogólnej wymieniającego przeszkodę, którą należy usunąć, oraz sposób jej usunięcia.

§ 2. Ubiegający się o wywłaszczenie oraz osoby upoważnione do dokonania pomiaru mają prawo wstępu do wnętrza budynków posiadacza nieruchomości w poszczególnym przypadku tylko za zezwoleniem tej władzy wymieniającem miejsca, do których dostęp jest dozwolony.

Art. 8.

§ 1. Jeżeli zezwolenie wymienione w art. 6 lub 7 dotyczy nieruchomości pozostających w administracji

wojska lub budynków zajmowanych przez wojsko, powiatowa władza administracji ogólnej wyda zezwolenie po uzyskaniu zgody właściwej władzy wojskowej.

§ 2. Powiatowa władza administracji ogólnej powinna doręczyć posiadaczowi nieruchomości odpis zezwolenia wymienionego w art. 6 lub 7 conajmniej na 3 dni przed rozpoczęciem pomiarów. W przypadku, gdy zezwolenie dotyczy większej liczby osób, może ono być podane do wiadomości interesowanych zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. Od decyzji udzielającej zezwolenia służy odwołanie na zasadach ogólnych; odwołanie nie wstrzymuje wykonania.

Art. 9.

§ 1. Ubiegający się o wywłaszczenie obowiązany jest wynagrodzić szkody, jakie wyrządził wskutek prowadzenia prac pomiarowych.

§ 2. Na zabezpieczenie wypłaty odszkodowania powinna być na żądanie interesowanego przed rozpoczęciem prac pomiarowych złożona powiatowej władzy administracji ogólnej kaucja w wysokości określonej przez tę władzę. Od obowiązku składania kaucji wolny jest Skarb Państwa, monopole i przedsiębiorstwa państwowe oraz związki samorządu terytorjalnego.

§ 3. W razie wyrządzenia szkody powiatowa władza administracji ogólnej określi wysokość odszkodowania po wysłuchaniu opinji biegłego. Odszkodowanie będzie wypłacone w ciągu miesiąca lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu powiatowa władza administracji ogólnej na wniosek strony zabroni dalszego prowadzenia prac pomiarowych.

§ 4. Orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej jest ostateczne w administracyjnym toku instancyj. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie ustalone orzeczeniem tej władzy, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

ROZDZIAŁ III.

Postępowanie przygotowawcze.

Art. 10.

§ 1. Celem wszczęcia postępowania wywłaszczeniowego ubiegający się o wywłaszczenie powinien złożyć wojewodzie uzasadniony wniosek wraz z odpowiedniemi załącznikami.

§ 2. We wniosku należy:

1. wymienić i opisać rodzaj i cel zamierzonych robót wymagających wywłaszczenia;
2. uzasadnić potrzebę wywłaszczenia ze wskazaniem przepisu prawnego przewidującego dopuszczalność wywłaszczenia na dany cel;
3. wskazać w przybliżeniu ogólną powierzchnię terenu przeznaczonego do wywłaszczenia z powołaniem się na plan sytuacyjny oraz opisać ogólnie to, co się na nieruchomości znajduje;
4. wskazać, na czem ma polegać wywłaszczenie;
5. wymienić cenę żądaną przez właściciela i ofiarowaną mu w wyniku pertraktacyj, prowadzonych w celu dobrowolnego nabycia nieruchomości;
6. oznaczyć termin rozpoczęcia zamierzonych robót.

§ 3. Jeżeli wywłaszczenie nie jest zamierzone na rzecz Skarbu Państwa, monopolów lub przedsiębiorstw państwowych ani na rzecz związków samorządu terytorjalnego, ubiegający się o wywłaszczenie powinien nadto poprzeć dowodem posiadanie odpowiednich środków lub niezbędnych kredytów na odszkodowanie za wywłaszczenie oraz na wykonanie zamierzonych robót.

§ 4. Jeżeli wywłaszczenie jest zamierzone na cele obrony Państwa, ubiegający się o wywłaszczenie może wymienić i opisać rodzaj i cel zamierzonych robót w sposób ogólny oraz pominąć dane wymienione w pkt. 6) § 2; te ostatnie dane można również pominąć, gdy wywłaszczenie jest zamierzone na cele kolei żelaznych użytku publicznego. W przypadku, gdy wywłaszczenie dotyczy większej liczby osób, można pominąć dane wymienione w pkt. 5) § 2.

Art. 11.

§ 1. Do wniosku należy dołączyć:

1. ogólny plan sytuacyjny z oznaczeniem granic terenu, który ma ulec wywłaszczeniu;
2. wyciągi z ksiąg hipotecznych wywłaszczanych nieruchomości, jeżeli nieruchomości te posiadają hipotekę;
3. wykaz właścicieli wywłaszczanych gruntów, możliwie z podaniem ich adresów.

§ 2. Plany sytuacyjne i inne załączniki, wymienione w paragrafie poprzedzającym, powinny być sporządzone oddzielnie dla każdej gminy i złożone w takiej ilości, aby mogły być ogłoszone we wszystkich gminach, w których obrębie znajdują się nieruchomości mające ulec wywłaszczeniu.

Art. 12.

§ 1. Wojewoda oddali wniosek o wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego, jeżeli niema podstaw prawnych do wywłaszczenia; w przeciwnym razie wszczyna postępowanie wywłaszczeniowe.

§ 2. Równocześnie z wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego wojewoda prześle władzy hipotecznej pisemny wniosek o wpisanie ostrzeżenia (adnotacji) o postępowaniu wywłaszczeniowem we właściwej księdze hipotecznej.

§ 3. Zmiany w stanie hipotecznym zaszłe po wniesieniu ostrzeżenia (adnotacji) nie mają wpływu na dalsze postępowanie wywłaszczeniowe.

Art. 13.

Wojewoda przesyła powiatowej władzy administracji ogólnej wniosek wywłaszczeniowy wraz z załącznikami w celu obwieszczenia o wywłaszczeniu w gminach, w których obrębie znajdują się wywłaszczane nieruchomości.

Art. 14.

§ 1. Obwieszczenie polega na podaniu do publicznej wiadomości w sposób przyjęty w danej miejscowości następujących danych o wywłaszczeniu:

1. na czyją rzecz i na jaki cel ma być dokonane wywłaszczenie;
2. na czem ma ono polegać według zamierzeń wnioskodawcy;
3. przybliżoną ogólną powierzchnię gruntów i wskazanie miejsca, gdzie grunty te się znajdują;
4. wyszczególnienie właścicieli gruntów.

§ 2. W obwieszczeniu należy nadto podać do wiadomości, że plan sytuacyjny i inne załączniki zostały wyłożone w lokalu zarządu gminy do przejrzenia w okresie dni czternastu, oraz ogłosić, że w tym terminie wolno każdej osobie interesowanej zgłaszać wnioski lub sprzeciwy, które należy wnosić na ręce przełożonego gminy.

§ 3. Treść obwieszczenia należy nadto wywiesić w lokalach urzędowych właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej oraz w lokalach właściwych zarządów gmin.

Art. 15.

Niezwłocznie po upływie terminu wymienionego w artykule poprzedzającym zarząd gminy przedstawi akta sprawy powiatowej władzy administracji ogólnej i dołączy do nich zgłoszone wnioski, sprzeciwy, jak również treść obwieszczenia, jakie zarządził, ze wskazaniem daty oraz sposobu, w jakim zostało dokonane.

Art. 16.

Powiatowa władza administracji ogólnej przedstawia akta ze swą opinją wojewodzie.

Art. 17.

§ 1. Wojewoda po zapoznaniu się z aktami sprawy zawiadomi wywłaszczającego o zgłoszonych wnioskach lub sprzeciwach wyznaczając mu termin do zapoznania się z niemi i złożenia wyjaśnień.

§ 2. Równocześnie wojewoda wezwie wywłaszczającego do przedstawienia w oznaczonym terminie szczegółowych danych określających: 1) granice i rodzaj każdej przeznaczonej do wywłaszczenia nieruchomości lub jej części oraz wszystkiego, co się na niej znajduje; 2) powie-

rzchnie obliczone w metrach kwadratowych z powołaniem się na plan; 3) imiona, nazwiska i adresy właścicieli oraz tych osób trzecich, którym służą prawa rzeczowe na danej nieruchomości, z wymienieniem tych praw zgodnie z księgą hipoteczną, a w braku jej na zasadzie innych odpowiednich dokumentów; 4) wysokość odszkodowania zaofiarowanego każdemu z właścicieli.

§ 3. Wywłaszczający powinien nadto dołączyć lub powołać się na dokumenty, na których oparto dane wymienione w pkt. 1)—3) paragrafu poprzedzającego, oraz dołączyć szczegółowe plany pomiarowe wywłaszczanych nieruchomości. W przypadku, gdy wywłaszczenie dotyczy większej liczby osób, wywłaszczający może pominąć przedstawienie danych wymienionych w pkt. 4) paragrafu poprzedzającego.

Art. 18.

§ 1. Pomiaru terenu dokonywają oraz plan pomiarowy sporządzają mierniczowie przysięgli.

§ 2. Jeżeli wywłaszczenie jest zamierzone na rzecz Skarbu Państwa, monopoli lub przedsiębiorstw państwowych, prace wymienione w paragrafie poprzedzającym mogą wykonywać także mierniczowie bądź inżynierowie urzędów, monopoli lub przedsiębiorstw państwowych.

§ 3. Przepis niniejszy stosuje się również do prac pomiarowych dokonywanych w toku czynności wstępnych.

Art. 19.

§ 1. Jeżeli wywłaszczany zgadza się na odstąpienie nieruchomości, spór zaś dotyczy tylko wysokości odszkodowania, strony mogą zawrzeć odpowiednią umowę z zastrzeżeniem ustalenia odszkodowania w myśl przepisów prawa niniejszego. Umowa może być zawarta także przed powiatową władzą administracji ogólnej lub wojewodą.

§ 2. Obowiązujące ograniczenia co do rozdrabniania gruntów i obrotu ziemią nie będą stosowane.

§ 3. Posiadacze ordynacji i fideikomisów władni są sami zawierać umowy.

ROZDZIAŁ IV.

Wywłaszczenie.

Art. 20.

Jeżeli strony zawarły umowę przewidzianą w artykule poprzedzającym, wojewoda może wydać orzeczenie o wywłaszczeniu bez wszczynania postępowania przygotowawczego i bez rozprawy.

Art. 21.

§ 1. Wojewoda wyznaczając rozprawę co do wywłaszczenia zawiadomi o miejscu i terminie rozprawy co najmniej na 14 dni przedtem: wywłaszczającego, właściciela, osoby, które zgłosiły wnioski lub sprzeciwy, oraz osoby trzecie, których te wnioski, sprzeciwy lub odpowiedzi na nie bezpośrednio dotyczą.

§ 2. W przypadku, gdy zawiadomienia przewidziane w paragrafie poprzedzającym dotyczą większej liczby osób, osoby te mogą być zawiadomione zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 3. W razie potrzeby rozprawa odbywa się na miejscu i z udziałem biegłych.

Art. 22.

§ 1. Po przeprowadzeniu rozprawy wojewoda wydaje orzeczenie o wywłaszczeniu albo odmawia jego wydania, o ile zachodzą ku temu powody prawne lub faktyczne.

§ 2. Orzeczenie powinno w szczególności zawierać:

1. ustalenie przedmiotu i rozmiaru wywłaszczenia;
2. cel wywłaszczenia z określeniem rodzaju projektowanych robót;
3. uzasadnienie przyjęcia lub odrzucenia wniosków i sprzeciwów.

§ 3. W przypadku wywłaszczenia nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa na budowę lub przebudowę linij kolejowych, budynków i innych urządzeń niezbędnych do eksploatacji kolei wojewoda na wniosek wywłaszczającego może mu zezwolić na niezwłoczne objęcie wywłaszczonej nieruchomości. Wojewoda ustali równocześnie lub najpóź-

niej w ciągu 3 miesięcy od chwili objęcia nieruchomości wysokość odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, które będzie wypłacone w ciągu dwóch miesięcy lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu wojewoda na wniosek strony uchyli zezwolenie na niezwłoczne objęcie nieruchomości.

Art. 23.

W orzeczeniu wywłaszczający może być zobowiązany do wybudowania i utrzymywania własnym kosztem we wskazanych przez władzę miejscach mostów, dróg, grobli, przejazdów, rowów odpływowych i innych urządzeń niezbędnych celem zapobieżenia stratom i niewygodom mogącym powstać dla gruntów sąsiednich wskutek wykonania robót oraz celem zapewnienia im bezpieczeństwa zagrożonego przez dokonane roboty.

Art. 24.

§ 1. Wbrew woli właściciela nie może mu być pozostawiona tylko taka część jego nieruchomości, która wskutek rozdrobnienia wywołanego wywłaszczeniem nie może być racjonalnie użytkowana na cele dotychczasowe; w tym przypadku wywłaszczenie powinno na żądanie właściciela objąć całą nieruchomość.

§ 2. Jeżeli tylko pewna część gruntu pozostawionego właścicielowi traci dla niego znaczenie ze względu na dotychczasowe przeznaczenie, wówczas przymus nabycia przez wywłaszczającego za odszkodowaniem dotyczy tylko tej części.

§ 3. W razie potrzeby objęcia wywłaszczeniem części budynku wywłaszczenie na żądanie właściciela powinno objąć cały budynek.

Art. 25.

§ 1. Orzeczenie doręcza się wywłaszczającemu i wywłaszczonemu na piśmie. W przypadku, gdy orzeczenie dotyczy większej liczby osób, treść jego może być podana do wiadomości interesowanych zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 2. W ciągu dni czternastu od daty doręczenia orzeczenia lub od daty dokonania obwieszczeń służy stronie odwołanie do Ministra Spraw Wewnętrznych.

§ 3. Wojewoda udziela stronie przeciwnej terminu czternastodniowego do zapoznania się z treścią odwołania i do wniesienia w tym czasie pisemnej odpowiedzi, poczem przedstawia akta Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 4. Orzeczenie Ministra Spraw Wewnętrznych zapada w porozumieniu z właściwym ministrem.

ROZDZIAŁ V.

Zasady odszkodowania.

Art. 26.

Obowiązek odszkodowania ciąży na tym, na czyją rzecz orzeczono wywłaszczenie.

Art. 27.

§ 1. Odszkodowanie obejmuje stratę powstałą wskutek wywłaszczenia.

§ 2. Wzrostu wartości nieruchomości powstałej wskutek przeprowadzenia robót, budowli lub urządzeń, dla których wywłaszczenie następuje, nie uwzględnia się przy ustaleniu odszkodowania.

§ 3. W przypadku wywłaszczenia tylko części nieruchomości odszkodowanie powinno obejmować nietylko wartość części wywłaszczonej, lecz także ubytek wartości części nieobjętej wywłaszczeniem.

Art. 28.

§ 1. Odszkodowanie nie należy się za nowowzniesione budowle, zaprowadzone plantacje i wogóle za wszelkie nowe urządzenia i ulepszenia, co do których ze sposobu ich wykonania, czasu powstania albo innych okoliczności da się stwierdzić, że zostały dokonane w celu osiągnięcia wyższego odszkodowania.

§ 2. W przypadku przewidzianym w paragrafie poprzedzającym wywłaszczony może znieść na własny koszt

i zabrać przedmiot takich urządzeń do czasu faktycznego objęcia nieruchomości przez wywłaszczającego; w przeciwnym razie wywłaszczający władny jest usunąć wymienione przedmioty na koszt i niebezpieczeństwo wywłaszczonego.

Art. 29.

§ 1. W przypadku ograniczenia praw lub czasowego zajęcia odszkodowanie powinno być ustalone i wypłacone zgóry, jeżeli zarówno czas ograniczenia jak szkoda dadzą się zgóry ustalić. Gdyby ustalenie takie było niemożliwe, odszkodowanie będzie określone z upływem każdego półrocza w okresie trwania ograniczenia.

§ 2. Odszkodowanie obejmuje prócz utraconych pożytków również określone oddzielnie zmniejszenie się wartości przedmiotu wynikłe wskutek czasowego zajęcia.

§ 3. Jeżeli ograniczenie praw nie zostało dokonane na rzecz Skarbu Państwa, monopoli, przedsiębiorstw państwowych lub związków samorządu terytorjalnego, wywłaszczony może żądać zabezpieczenia pieniężnego w wysokości conajmniej półrocznego odszkodowania.

Art. 30.

§ 1. W braku zgody stron na inny sposób wynagrodzenia odszkodowanie powinno być wypłacone w pieniądzach.

§ 2. Jeżeli suma odszkodowania ustalona przez wojewodę zostanie podwyższona przez sąd, wywłaszczonemu należą się odsetki w wysokości stopy dyskontowej Banku Polskiego od nadwyżki odszkodowania ustalonej przez sąd licząc od dnia prawnego objęcia nieruchomości do dnia zapłaty lub złożenia nadwyżki do depozytu sądowego.

§ 3. W razie objęcia nieruchomości na podstawie art. 22 § 3 lub. art. 56 pkt. 4) wywłaszczonemu należą się odsetki w tej samej wysokości od sumy odszkodowania licząc od dnia prawnego objęcia nieruchomości przez wywłaszczającego do dnia zapłaty lub złożenia tej sumy do depozytu sądowego.

ROZDZIAŁ VI.

Ustalenie odszkodowania.

Art. 31.

§ 1. Wniosek o ustalenie odszkodowania wywłaszczający składa wojewodzie najpóźniej przed upływem trzech miesięcy od daty doręczenia ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający nie zgłosi w tym terminie wniosku, wywłaszczony może sam wystąpić z żądaniem ustalenia odszkodowania.

Art. 32.

§ 1. Na rozprawę co do odszkodowania należy wezwać co najmniej na 14 dni przedtem strony oraz te osoby, których prawa rzeczowe na nieruchomości zostały ujawnione w postępowaniu wywłaszczeniowem. W przypadku, gdy wezwanie dotyczy większej liczby osób, osoby te mogą być wezwane zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

§ 2. W wezwaniach i obwieszczeniach wymienionych w paragrafie poprzedzającym należy uprzedzić, że w razie niestawienia się wzywanych wysokość odszkodowania będzie ustalona bez ich udziału.

Art. 33.

§ 1. Na rozprawie strony mogą zawrzeć układ dotyczący wysokości odszkodowania, jeżeli osoby mające prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości na to się zgodzą.

§ 2. Układ zostaje w całej treści wciągnięty do protokółu. Wypisy z tego protokółu mają moc prawną równą aktowi notarjalnemu.

§ 3. Przepis art. 19 § 3 stosuje się odpowiednio do układów.

Art. 34.

Jeżeli wywłaszczony oświadczy na rozprawie zgodę na wysokość odszkodowania, zaofiarowaną przez wywłaszcza-

jącego w myśl art. 10 § 2 pkt. 5), będzie to uważane za zawarcie układu w rozumieniu artykułu poprzedzającego.

Art. 35.

Jeżeli na rozprawie wywłaszczający i osoby, którym służą prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości, oświadczą, że zgadzają się na pozostawienie tych praw na nieruchomości mimo wywłaszczenia, osoby te zostaną wyłączone z dalszego postępowania, a wartość pozostawionego prawa zostanie odpowiednio uwzględniona przy określeniu odszkodowania.

Art. 36.

Na rozprawie należy wysłuchać opinji biegłych co do wysokości odszkodowania.

Art. 37.

Orzeczenie co do odszkodowania wydaje wojewoda na podstawie wyników rozprawy.

Art. 38.

§ 1. Jeżeli wywłaszczona nieruchomość jest obciążona na rzecz osób trzecich, ustaloną sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego celem jej podziału zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego, chyba że wywłaszczony i osoby trzecie zgodzą się na niezwłoczną wypłatę sumy.

§ 2. Jeżeli strona oświadczy, iż na wysokość odszkodowania ustaloną orzeczeniem nie zgadza się lub odmawia przyjęcia odszkodowania, sumę należy złożyć do depozytu sądowego.

§ 3. Sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego także wtedy, gdy z powodu innych przeszkód prawnych niezwłoczne wydanie jej uprawnionemu jest niemożliwe.

Art. 39.

Wyjąwszy przypadki przewidziane w artykule poprzedzającym suma odszkodowania ustalona orzeczeniem po-

winna być przez wywłaszczającego wypłacona uprawnionemu.

Art. 40.

§ 1. Od orzeczenia wojewody co do odszkodowania niema środka prawnego w administracyjnym toku instancyj.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie ustalone orzeczeniem wojewody, może w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

ROZDZIAŁ VII.

Wykonanie i skutki wywłaszczenia. Prawo pierwokupu.

Art. 41.

§ 1. Po wydaniu ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu wojewoda na wniosek wywłaszczającego wyda orzeczenie o wykonaniu wywłaszczenia; orzeczenie jest natychmiast wykonalne.

§ 2. Wydanie orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia będzie poprzedzone wypłaceniem lub złożeniem do depozytu sumy odszkodowania ustalonego umową lub orzeczeniem wojewody.

§ 3. Jeżeli wywłaszczona nieruchomość należała do kościoła lub wyznania prawnie uznanego i była przeznaczona wyłącznie do służby bożej lub chowania zmarłych, wydanie orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia będzie poprzedzone pozbawieniem nieruchomości przez właściwą władzę duchowną charakteru rzeczy poświęconej.

Art. 42.

§ 1. Na podstawie ostatecznego orzeczenia o wykonaniu wywłaszczenia tytuł własności przedmiotu wywłaszczonego zostanie przepisany na rzecz wywłaszczającego w księdze hipotecznej, jeżeli nieruchomość miała uregulowaną hipotekę.

§ 2. Z ujawnieniem tego orzeczenia w księdze hipotecznej podlegają wykreśleniu wszystkie prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości z wyjątkiem tych, na których pozostawienie wyrazili zgodę wywłaszczający i osoby, którym te prawa służą.

§ 3. Wywłaszczający nie wstępuje w umowy zawarte przez wywłaszczonego co do wywłaszczonej nieruchomości, chyba że na wstąpienie w te umowy wyraził zgodę.

Art. 43.

§ 1. Jeżeli wywłaszczający nie złoży wniosku o ustalenie odszkodowania w ciągu trzech miesięcy od daty doręczenia ostatecznego orzeczenia o wywłaszczeniu lub zrzeka się wywłaszczenia przed ustaleniem odszkodowania, wówczas interesowani władni są dochodzić w drodze sądowej od wywłaszczającego szkody poniesionej wskutek postępowania wywłaszczeniowego.

§ 2. Jeżeli wywłaszczający zrzeka się swych uprawnień po ustaleniu wysokości odszkodowania, właściciel może dochodzić bądź szkody poniesionej przez niego wskutek postępowania wywłaszczeniowego, bądź też żądać zapłaty ustalonego odszkodowania wzamian za odstąpienie nieruchomości.

Art. 44.

§ 1. Wywłaszczonemu służy prawo pierwokupu co do wywłaszczonej nieruchomości.

§ 2. Jeżeli wywłaszczenie dotyczyło większej liczby osób, zawiadomienie interesowanych może być dokonane zapomocą obwieszczeń publicznych we właściwych gminach.

ROZDZIAŁ VIII.

Wywłaszczenie materjałów.

Art. 45.

Powiatowa władza administracji ogólnej może zezwolić wywłaszczającemu na poszukiwanie i wydobywanie na cu-

dzej nieruchomości materjałów niezbędnych do budowy i utrzymania urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei, jako to: kamieni, żwiru, piasku i innych, jeżeli budujący nie może ich wydobyć bliżej w odpowiedniej ilości i jakości.

Art. 46.

Za szkody wyrządzone poszukiwaniami oraz za wywłaszczone materjały należy się właścicielowi odszkodowanie, bez uwzględnienia jednak wzrostu wartości jego nieruchomości powstałej wskutek przeprowadzenia drogi lub kolei.

Art. 47.

Właściciel może żądać wywłaszczenia za odszkodowaniem całego gruntu zawierającego potrzebne materjały, bądź jeżeli z danego gruntu sam je wydobywał, a materjały te zostały wydobyte przez wywłaszczającego w takiej ilości, że dalsze użytkowanie gruntu zgodnie z dotychczasowem przeznaczeniem jest niemożliwe, bądź jeżeli wydobywanie materjałów trwa dłużej niż trzy lata.

Art. 48.

§ 1. W braku umowy powiatowa władza administracji ogólnej po wysłuchaniu stron określa:

1. zakres ograniczenia praw właściciela;
2. wysokość odszkodowania na podstawie opinji biegłych.

§ 2. Jeżeli budującym drogę lub kolej nie jest Skarb Państwa, przedsiębiorstwo państwowe lub związek samorządu terytorjalnego, orzeczenie nadto na żądanie właściciela określi wysokość zabezpieczenia, jakie powinno być złożone do depozytu sądowego przed wykonaniem orzeczenia.

Art. 49.

§ 1. Od orzeczenia w części dotyczącej zakresu ograniczenia praw oraz wysokości zabezpieczenia służy stronom odwołanie do wojewody.

§ 2. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie, ustalone przez powiatową władzę administracji ogólnej, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie.

ROZDZIAŁ IX.

Czasowe zajęcie nieruchomości.

Art. 50.

Czasowe zajęcie nieruchomości może być dokonane tylko wówczas, gdy zamierzony z niej użytek nie może spowodować trwałej zmiany gospodarczego przeznaczenia zajętego przedmiotu lub gdy z nieruchomości ma być wywłaszczony materjał do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei.

Art. 51.

§ 1. Jeżeli czasowe zajęcie trwa dłużej niż trzy lata, właściciel może przez notarjusza wezwać posiadacza zajętego przedmiotu do nabycia nieruchomości z wolnej ręki lub jej wywłaszczenia. Gdyby posiadacz nie nabył nieruchomości z wolnej ręki w okresie sześciomiesięcznym od daty doręczenia wezwania lub w tym terminie nie uzyskał orzeczenia wojewody o wywłaszczeniu, właściciel może wystąpić do sądu o przywrócenie mu posiadania czasowo zajętego majątku.

§ 2. Nieruchomość zajęta czasowo powinna być na żądanie właściciela zwrócona przed terminem, jeżeli zajęcie jej okaże się zbędne lub jeżeli czyni się z niej inny użytek od tego. na jaki ją zajęto. Do orzekania powołany jest wojewoda.

ROZDZIAŁ X.

Zajęcie wywołane siłą wyższą lub nagłą potrzebą.

Art. 52.

§ 1. W przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby powiatowa władza administracji ogólnej może nakazać czasowe zajęcie cudzej nieruchomości.

§ 2. Gdyby potrzeba okazała się tak dalece pilna, że nie byłoby możności zawiadomienia powiatowej władzy administracji ogólnej, przełożony gminy lub właściwy komendant policji władny jest wydać odpowiednie zarządzenie pod warunkiem niezwłocznego zawiadomienia właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej celem wydania nakazu czasowego zajęcia w myśl paragrafu poprzedzającego.

Art. 53.

§ 1. Powiatowa władza administracji ogólnej w ciągu dni czternastu od dnia zajęcia określa wysokość odszkodowania, które będzie wypłacone w ciągu miesiąca lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu powiatowa władza administracji ogólnej na wniosek strony uchyli czasowe zajęcie.

§ 2. Orzeczenie powiatowej władzy administracji ogólnej jest ostateczne w administracyjnym toku instancyj. Jeżeli strona nie zgadza się na odszkodowanie ustalone orzeczeniem tej władzy, może w ciągu miesiąca od daty doręczenia orzeczenia żądać ustalenia odszkodowania przez właściwy sąd.

§ 3. Co do sposobu ustalenia i wypłacenia odszkodowania stosuje się odpowiednio zasady prawa niniejszego dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie.

Art. 54.

Czasowe zajęcie, o którem mowa w rozdziale niniejszym, ustaje z mocy samego prawa, jeżeli wnioskodawca w okresie sześciu miesięcy od uzyskania nakazu nie wystąpi do wojewody o wywłaszczenie nieruchomości w trybie przepisanym prawem niniejszem.

ROZDZIAŁ XI.

Wywłaszczenie na cele obrony Państwa.

Art. 55.

§ 1. Dopuszczalne jest wywłaszczenie w przypadku, gdy tego wymaga interes obrony Państwa.

§ 2. Przepis § 1 służy za podstawę do wywłaszczenia w przypadkach nieobjętych innemi przepisami prawnemi o dopuszczalności wywłaszczenia na cele obrony Państwa.

Art. 56.

Do wywłaszczeń na cele obrony Państwa stosuje się przepisy prawa niniejszego za zmianami następującemi:

1. terminy czternastodniowe przewidziane w prawie niniejszem skraca się do dni 7;

2. wnioski wywłaszczeniowe zgłoszone przez władze wojskowe są wiążące dla wojewody, o ile dotyczą potrzeby, przedmiotu i rozmiaru wywłaszczenia; nie wyłącza to jednak zastosowania przepisu art. 23 i 24;

3. ustalenie odszkodowania może odbywać się równocześnie z rozprawą co do wywłaszczenia;

4. w przypadkach nagłych wojewoda zezwala władzy wojskowej na niezwłoczne objęcie nieruchomości; wojewoda ustali równocześnie lub najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od chwili objęcia nieruchomości wysokość odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, które będzie wypłacone w ciągu dwóch miesięcy lub — w razie zachodzących przeszkód prawnych — złożone do depozytu sądowego; w razie niezachowania tego terminu wojewoda na wniosek strony uchyli zezwolenie na niezwłoczne objęcie nieruchomości;

5. zarządzenia tymczasowe przewidziane w art. 52 § 2 może wydawać władza wojskowa oznaczona przez Ministra Spraw Wojskowych.

ROZDZIAŁ XII
Przepisy karne.

Art. 57.

§ 1. Kto przeszkadza w wykonywaniu prac pomiarowych przez osoby do tego upoważnione lub nie dopuszcza ich do miejsc wymienionych w zezwoleniu albo przeszkadza w dokonaniu czynności objętych zezwoleniem,

podlega, jeżeli za czyn w myśl ustaw karnych nie grozi kara surowsza, karze aresztu do jednego miesiąca lub grzywny do 1 000 złotych.

§ 2. Kto usuwa lub niszczy dokonywane prace pomiarowe,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 3 000 złotych.

§ 3. Orzekanie należy do władz administracyjnych.

Art. 58.

§ 1. Kto wbrew orzeczeniu powiatowej władzy administracji ogólnej przeszkadza w poszukiwaniu i wydobywaniu materjałów niezbędnych do budowy urządzeń na cele obrony Państwa, dróg lądowych i wodnych oraz kolei, podlega, jeżeli za czyn w myśl ustaw karnych nie grozi kara surowsza, karze aresztu do jednego miesiąca lub grzywny do 1 000 złotych.

§ 2. Kto wbrew zarządzeniu powiatowej władzy administracji ogólnej, przełożonego gminy, komendanta policji lub władzy wojskowej przeszkadza w zajęciu nieruchomości w przypadkach siły wyższej lub nagłej potrzeby, podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 3 000 złotych.

§ 3. Orzekanie należy do władz administracyjnych.

ROZDZIAŁ XIII.

Przepisy końcowe i przejściowe.

Art. 59.

§ 1. Wywłaszczenia, co do których postępowanie zostało wszczęte przed wejściem w życie prawa niniejszego, będą ukończone na zasadzie przepisów dotychczasowych.

§ 2. Jeżeli jednak niema decyzji ostatecznej w toku postępowania administracyjnego co do ustalenia odszkodowania, będzie ono ustalone w myśl przepisów prawa niniejszego.

§ 3. Jeżeli postępowanie co do ustalenia odszkodowania nie zostało wszczęte do chwili wejścia w życie prawa niniejszego, a strona nie zgłosi odpowiedniego wniosku w ciągu sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie prawa niniejszego, wywłaszczenie traci swą moc.

§ 4. Jeżeli od chwili wejścia w życie prawa niniejszego odszkodowanie za wywłaszczony grunt nie zostało ostatecznie ustalone, odszkodowanie należy ustalić ze szczególnem uwzględnieniem wynikłej stąd straty.

Art. 60.

Wykonanie prawa niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz innym ministrom stosownie do zakresu ich działania.

Art. 61.

§ 1. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia.

§ 2. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc wszelkie przepisy w sprawach unormowanych tem rozporządzeniem.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze nie narusza jednak przepisów odrębnie normujących postępowanie wywłaszczeniowe na cele reformy rolnej jak również odpowiednich przepisów ustawy wodnej (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 62, poz. 574) i ustawy z dnia 28 stycznia 1932 r. w sprawie pomiarów Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 125).

§ 4. Rozporządzenie niniejsze nie narusza również przepisów dotychczasowych w zakresie, w jakim określają cele, dla których dopuszczalne jest wywłaszczenie i zajęcie nieruchomości.

§ 5. Pozostają w mocy przepisy o wywłaszczeniu, zawarte w prawie górniczem (Dz. U. R. P. z 1930 r. Nr. 85, poz. 654).

OKÓLNIKI

B. MIN. ROBÓT PUBL. I MIN. PRZEMYSŁU I HANDLU W ZAKRESIE USTAWY ELEKTRYCZNEJ.

A. Stosunek związków samorządowych do zagadnień elektryfikacyjnych.

1. Okólnik M. P. i H. z 9.II.1938 r. Nr. E. XII-15/1/38:

Okólnikiem z dn. 20 maja 1924 roku L. dz. 443/24.E. b. Ministerstwo Robót Publicznych stwierdziło, że mimo obowiązywania od 16 czerwca 1922 roku ustawy elektrycznej zdarzają się przecież przypadki udzielania przez związki samorządowe koncesji elektrycznych różnego rodzaju przedsiębiorcom. W związku z tym. b. Ministerstwo Robót Publicznych prosiło Panów Wojewodów o zwrócenie uwagi związkom samorządowym na to, że nie są one już uprawnione do zawierania umów o elektryfikację ich obszaru administracyjnego, gdyż prawo nadawania uprawnień na elektryfikację należy wyłącznie do Ministerstwa Robót Publicznych (od 1 lipca 1932 r. do Ministerstwa Przemysłu i Handlu).

Od wydania powyższego okólnika niewiele się jednak zmieniło w tej sprawie.

Związki samorządowe w dalszym ciągu zawierają umowy o elektryfikację. Niejednokrotnie zawierają je z wyraźnym omijaniem ustawy elektrycznej. Częściej zaś uwzględniają ustawę elektryczną, tłumacząc natomiast sobie jej stosowanie w sposób swoisty. Zobowiązują wprawdzie swego kontrahenta do wystarania się o przewidziane w art. 1 ustawy elektrycznej uprawnienie rządowe na zakład elektryczny, równocześnie zaś przewidują w umowach takie warunki, które wchodzą w zakres uprawnienia rządowego, jak np. terminy trwania uprawnienia, terminy budowy i uruchomienia zakładów elektrycznych, warunki dostawy prądu, ceny za energię elektryczną, przejście zakładu elektrycznego na rzecz związku samorządowego, udział w dochodach, bezpłatność oświetlenia ulicznego, warunki wykupu zakładu elektrycznego, kaucje na rzecz

związku, kary konwencjonalne w razie przerw w dostawie energii elektrycznej, wzięcie zakładu w przymusową eksploatację (zarząd) itd. Zdarzyło się nawet, iż umowę podobną opatrzono wprost klauzulą, że warunki uprawnienia rządowego nie mogą naruszać w niczym praw gminy z tytułu umowy. Umieszczenie w umowie takiego rodzaju warunków koliduje oczywiście z przepisami artykułów 1, 2, 4 i 5 ustawy elektrycznej. W myśl bowiem tych artykułów ustalanie takich warunków należy wyłącznie do Ministra przedtem Robót Publicznych, obecnie Przemysłu i Handlu.

Powyższe stanowisko związków samorządowych w zagadnieniach elektryfikacyjnych odbija się jednak wręcz szkodliwie na elektryfikacji. Utrudnia ją. Zabija pierwszą pionierską działalność drobnych zakładów elektrycznych.

Ministerstwo docenia rolę, jaką związki samorządowe odegrały i odgrywają w dziedzinie elektryfikacji, wychodzi jednak z zasady, że na elektryfikacji powinien zarabiać ten, kto elektryfikuje. W żadnym zaś razie prywatne zakłady elektryczne nie mogą stanowić źródła dochodów na cele ogólne samorządów. Przeciwnie, drobne zakłady elektryczne, których dotychczas jest większość, wymagają raczej poparcia materialnego ze strony samorządów.

Rozwój bowiem elektryfikacji zależy od tego, czy zakłady elektryczne są dochodowe. Jeśli dany związek samorządowy uważa, że elektryfikacja jego obszaru jest przedsięwzięciem lukratywnym, to powinien sam zająć się elektryfikacją, t.j. sam budować i eksploatować zakład elektryczny we własnym zarządzie, własnym kosztem i na własne ryzyko. Gdy zaś tego zadania nie jest w stanie sam należycie wykonać, nie powinien przeszkadzać innym i utrudniać im pracę w elektryfikacji.

Nie ma żadnych podstaw prawnych do obciążania prywatnych zakładów elektycznych świadczeniami specjalnymi na rzecz związków samorządowych. Licząc się z sytuacją pieniężną związków samorządowych uprawnienia rządowe na zakłady elektryczne przewidują pewne ulgi w opłatach dla związków samorządowych. Ulgi te, zdaniem Ministerstwa, dają maksimum tego, co związkom samorządowym przyznać można, a żądania związków samorządowych są często bardzo wygórowane, np. oddawanie bez-

płatnie związkom samorządowym niemal że ćwierci produkcji zakładu.

Przejście bezpłatne zakładu elektrycznego na rzecz związku samorządowego nie jest również uzasadnione ani w przepisach ustawy elektrycznej, ani też gospodarczo. Ustawa elektryczna przewiduje wykup, a więc przejście zakładu za odszkodowaniem. Bezpłatne przejście prowadzi ze stanowiska gospodarczego do tego, że w ostatnich latach działalności zakładu elektrycznego żadne wkłady na ten zakład nie są już dokonywane, urządzenia nie są utrzymywane w odpowiednim stanie i w wyniku zakład staje się niezdatny do dalszej normalnej pracy.

Jeśli ubiegający się o uprawnienie pod naciskiem związku samorządowego (czasem i administracji) zobowiązuje się darmo oświetlać miasto, dawać procent od wpływów samorządowi, oddać bezpłatnie zakład elektryczny lub tp. — to przecież ktoś za to musi zapłacić, bo darmo nic się nie daje. W rezultacie taryfy dla odbiorców są wyższe niżby powinny być, termin trwania uprawnienia dłuższy itp.

Umowy związków samorządowych zawierają, jak wyżej przytoczono, warunki, do ustalania których związki samorządowe nie są właściwe. Umowy zawierające takie warunki są jednak zatwierdzane przez władze nadzorcze, a zdarzało się nawet, że były wręcz nakazywane przez władze administracji ogólnej I i II instancji. Rezultatem tego jest, że zakład elektryczny buduje nie ten przedsiębiorca, który by go mógł najlepiej poprowadzić, a ten, który potrafi uzyskać najlepsze warunki od związku samorządowego.

Ministerstwo stojąc przed faktami dokonanymi i nie chcąc rujnować ludzi legalizowało powstanie takich zakładów elektrycznych przyznając im z uwagi na umówione i wypełnione niekiedy świadczenia na rzecz związków samorządowych warunki nawet korzystniejsze (taryfy, terminy itp.) niżby się im to należało. Prowadziło to do tego, że w takich przypadkach sprawa nadania uprawnienia rządowego na zakłady elektryczne ciągnęła się latami. Trzeba było bowiem uprzednio wpływać na kontrahentów, by takie umowy rozwiązali lub je zmienili w kie-

runku zgodnym z ustawą elektryczną. Sytuację tę związki samorządowe wykorzystywały niejednokrotnie dla uzyskania od kontrahenta jeszcze osobnego odszkodowania, oczywiście na niczym nie opartego.

Bywało nieraz inaczej z przedsiębiorcami, którzy na podstawie umów ze związkami samorządowymi i w zaufaniu do nich budowali zakłady elektryczne. Kiedy mianowicie występowali później z podaniami o zalegalizowanie zakładu elektrycznego, związki samorządowe domagały się wówczas dla siebie dodatkowych jeszcze świadczeń, albo wnosiły konkurencyjne podania, albo w ogóle wszelkimi sposobami utrudniały zalegalizowanie zakładu, a bywały nawet przypadki, że o solidności finansowej jednego i tego samego przedsiębiorcy związek samorządowy i władze administracyjne wydawały wręcz przeciwne opinie, zależnie od postępu targów o bezpłatne oświetlenie ulic.

Związki samorządowe w dziedzinie elektryfikacji, o ile się same nią nie zajmują, są tylko odbiorcami energii elektrycznej. Nadto reprezentując ludność powinny pilnować, by elektryfikator należycie wywiązywał się ze swych zobowiązań, przewidzianych w odnośnym uprawnieniu rządowym na zakład elektryczny.

Wszelkie przeto umowy związków samorządowych z przedsiębiorcami elektrycznymi, o ile normują one kwestie, do których normowania jest uprawniony wyłącznie Minister Przemysłu i Handlu, są oczywiście nieważne. Jeśli zaś dotychczas tymi umowami Ministerstwo się do pewnego stopnia zajmowało i żądało zmiany lub wyraźnego ich uchylenia przy nadawaniu uprawnień rządowych na zakłady elektryczne, miało jedynie na uwadze dobro i interes związków samorządowych oraz uchronienie ich przed sporami niechybnie wynikającymi z takich umów.

Ponieważ jednak pobłażanie w tych sprawach prowadzi do skutków wręcz szkodliwych, Min. Przem. i Handlu postanowiło w przyszłości nie brać w ogóle pod uwagę umów o elektryfikację zawartych przez Związki Samorządowe z przedsiębiorcami.

Wobec powyższego Ministerstwo Przemysłu i Handlu prosi Panów Wojewodów o zwrócenie jeszcze raz uwagi związkom samorządowym na niedopuszczalność zawierania umów o elektryfikację i o wydanie kategorycznego nakazu niezatwierdzania takich umów przez sejmiki. Jeśli zaś związki samorządowe zamierzają zgłosić jakieś żądania lub zastrzeżenia w sprawie powstania zakładu elektrycznego, powinny to uczynić w toku dochodzenia wojewódzkiego w formie wniosku.

Wreszcie Ministerstwo Przemysłu i Handlu prosi Panów Wojewodów o zwracanie wręcz związkom samorządowym takich umów, jako nielegalnych i niedopuszczalnych, gdyby je związki samorządowe w dalszym ciągu składały w toku dochodzeń przeprowadzanych w sprawach o nadanie uprawnienia rządowego na zakład elektryczny. Oczywiście i przy stawianiu wniosku o nadanie lub odmowę uprawnienia Ministerstwo prosi Panów Wojewodów mieć na względzie powyższe stanowisko Ministerstwa.

B. Wykładnia art. 8 ustawy elektrycznej.

2. Okólnik M. P. i H. z 28.III.1934 r. Nr. E. XII-15:

Wobec wątpliwości powstających przy stosowaniu art. 8 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) Ministerstwo Przemysłu i Handlu wyjaśnia, co następuje:

Jednym z najważniejszych praw przyznanych w ustawie elektrycznej zakładom elektrycznym wymienionym w art. 1 tejże ustawy jest ustawowe prawo używania publicznych dróg, placów i ulic oraz cudzych gruntów. Prawo to normuje art. 8. Jest on przepisem specjalnym, niezależnym od jakiegokolwiek innego przepisu ustawy elektrycznej, a w szczególności jest on niezależny od przepisu art. 10 tej ustawy.

Wprowadzenie do ustawy elektrycznej postanowienia art. 8 było konieczne z uwagi na stan, jaki istniał dotąd przy braku takiego postanowienia. Mianowicie zakład elektryczny mający za przedmiot rozprowadzanie energji elektrycznej na obszarze jakiejś gminy, musiał się przed-

tem porozumieć z zarządem gminy w sprawie przeprowadzenia przewodów przez drogi, ulice i place w gminie położone. Zakład elektryczny do nadania mu tego prawa nie mógł gminy zmusić. Musiał przeto na to uzyskać zezwolenie zarządu gminy wzamian oczywiście za różne korzyści gminie uczynione. Do świadczeń takich należał np. obowiązek oświetlania bezpłatnie lub za stałą niską opłatą ulic i placów gminnych, przyjęcie obowiązku dostarczania energji elektrycznej mieszkańcom gminy na warunkach zgóry ustalonych, prawo wykupu przez gminę zakładu elektrycznego po pewnej ilości lat i t. d.

Jeżeli zakład elektryczny miał działać na obszarze kilku gmin, natenczas musiał zawierać podobne umowy z zarządami tych wszystkich gmin, które dyktowały możliwie różne warunki, i sprzeciw ze strony jednej gminy mógł uniemożliwić powstanie dużego okręgowego zakładu elektrycznego. Już to wytwarzało chaos w uregulowaniu stosunków prawnych. Chaos ten powiększał się jeszcze bardziej skutkiem tego, że nie zawsze drogi i place gminne wystarczały na przeprowadzanie przewodów i t. d. Zakłady elektryczne musiały w przypadkach takich odnosić się do prywatnych właścicieli nieruchomości o pozwolenie na przeprowadzenie przewodów. Tu zakłady elektryczne napotykały na różnych ludzi. Jedni właściciele nie chcieli wogóle zezwolić na przeprowadzenie przewodów, skutkiem czego zakład elektryczny musiał wymijać ich grunta i zwiększać długość linij. Inni właściciele godzili się na przeprowadzenie przewodów, żądali jednak wzamian zato wzajemnych świadczeń, jako to bezpłatnego prądu, wysokiego czynszu za używanie gruntu. Nakładało to na zakłady elektryczne ciężary często nieuzasadnione, a będące tylko następstwem bezgranicznego nieraz egoizmu właścicieli gruntów. Zawsze zaś właściciel gruntu zastrzegał sobie, że prawo przeprowadzenia przewodów nadaje tylko aż do odwołania. Wytwarzało to stosunki prawne niepewne i nietrwałe.

Te różnorodne żądania czy to gmin czy to właścicieli gruntu zniechęcały niejednokrotnie przedsiębiorcę tak, że rezygnował z założenia zakładu elektrycznego, co przyczyniało się do opóźnienia elektryfikacji Państwa, leżącej w interesie ogólnym.

Tym stosunkom, które przy racjonalnej elektryfikacji Państwa utrzymać się nie dają, kładzie tamę postanowienie artykułu 8 ust. 1 ustawy elektrycznej.

Wedle tego artykułu przysługuje zakładom elektrycznym działającym na mocy uprawnienia rządowego z artykułu 1 ustawy elektrycznej oraz zakładom elektrycznym państwowym:

a) prawo korzystania z publicznych dróg kołowych, wodnych i żelaznych jak również z publicznych ulic i placów,

b) prawo korzystania z posiadłości państwowych, gminnych i prywatnych,

c) prawo obcinania gałęzi drzew, rosnących wpobliżu przewodów.

Prawo z punktów a) i b) służy jedynie w celu prowadzenia przewodów nad lub pod ziemią, ustawiania stacji transformatorów i innych tego rodzaju urządzeń, umocowywania przewodów i wsporników na ścianach i dachach budynków.

Prawo z punktu a) przysługuje wspomnianym zakładom elektrycznym bez wynagrodzenia, prawa zaś pod b) i c) za odszkodowaniem.

Prawo pod a) wynika z używalności publicznych dróg, ulic i placów, prawo pod b) jest rodzajem służebności ustawowej.

Przyznanie praw wymienionych pod a), b) i c) czyni zakłady elektryczne niezależnemi od dowolności i kaprysów, a nieraz od chęci wyzysku ze strony gminy lub właścicieli nieruchomości i usuwa trudności, na jakie dawniej napotykały zakłady elektryczne.

Prawa powyższe nie są jednak nieograniczone. Zrealizowanie ich może mieć miejsce tylko wówczas, jeżeli zakład elektryczny posiada plany zatwierdzone przez Ministra Przemysłu i Handlu i o ile przewody prowadzone będą zgodnie z temi zatwierdzonemi planami.

Ministerstwo licząc się z potrzebą elektryfikacji Państwa idzie na rękę zakładom elektrycznym, jednak w granicach ich rzeczywistych potrzeb, i dlatego zatwierdza plany pod następującemi warunkami, które mają na celu po-

godzenie praw zakładów elektrycznych wynikających z art. 8 ust. 1 z prawami właścicieli nieruchomości i względami dobra publicznego:

a) Jeżeli ze względu na budowę lub przebudowę publicznych dróg tak kołowych jako też wodnych i żelaznych, publicznych ulic lub placów zajdzie konieczność przerobienia, uzupełnienia, przeniesienia lub usunięcia istniejącej na zatwierdzonym szlaku linji elektrycznej lub jakiegokolwiek istniejącego urządzenia elektrycznego korzystającego z dróg, ulic lub placów publicznych, *to zmiany te uprawniony obowiązany będzie wykonać bez odszkodowania swojem staraniem i kosztem.*

b) Jeżeli ze względu na budowę lub rozbudowę lotnisk, placów ćwiczeń albo innych względów dobra publicznego, nieobjętych poprzednim punktem a) zajdzie konieczność przerobienia, uzupełnienia, przeniesienia lub usunięcia istniejącej na zatwierdzonym szlaku linji elektrycznej lub jakiegokolwiek istniejącego urządzenia elektrycznego, *to zmiany te obowiązany będzie wprawdzie wykonać uprawniony swojem staraniem, jednak za odszkodowaniem (zwrot poniesionych kosztów, bezpośrednio związanych z przeróbką) ze strony tego, kto buduje lub rozbudowuje lotniska, place ćwiczeń lub przedsiębierze inne prace podyktowane względami dobra publicznego.*

c) Jeżeli ze względu na budowę, rozbudowę i przebudowę budynków lub inne zmiany w posiadłościach państwowych, gminnych i prywatnych zajdzie konieczność przerobienia, uzupełnienia, przeniesienia lub usunięcia istniejącej na zatwierdzonym szlaku linji elektrycznej lub jakiegokolwiek istniejącego urządzenia elektrycznego korzystającego z tych posiadłości, *to zmiany w linjach lub urządzeniach elektrycznych obowiązany będzie uprawniony wykonać bez odszkodowania swojem staraniem i własnym kosztem* jedynie w przypadkach zmian dokonywanych na żądanie samego właściciela lub posiadacza posiadłości w wyłącznym ich własnym interesie.

Gdyby jednak budowa, rozbudowa i przebudowa budynków lub inne zmiany w posiadłościach, z powodu których właściciel lub posiadacz posiadłości żądał zmiany lub usunięcia linji lub innego urządzenia elektrycznego, nie zostały przeprowadzone w terminie ustalonym przez władzę właściwą do udzielenia pozwoleń na budowę, przebudowę i uruchomienie urządzeń elektrycznych, a uprawniony zgodnie z żądaniem dokona zmiany swych urządzeń, to będzie on mógł poszukiwać zwrotu kosztów poniesionych i wynagrodzenia za dalsze szkody i straty od strony, która żądała zmiany lub usunięcia urządzeń elektrycznych.

d) Jeżeli zmiana lub usunięcie linji elektrycznej lub urządzeń elektrycznych pobudowanych na zatwierdzonym szlaku będą konieczne dla budowy lub przebudowy państwowej linji elektrycznej lub państwowego urządzenia elektrycznego albo dla usunięcia szkodliwego oddziaływania na siebie prądów elektrycznych, w szczególności szkodliwego wpływu linji przesyłowej na linje prądów słabych, wtedy winien uprawniony wykonać powyższe zmiany lub usunięcia, jednak obowiązany on będzie ponieść koszty tychże zmian i usunięć tylko w przypadkach, gdy zajdzie kolizja jego własnych urządzeń z urządzeniami wcześniej zbudowanemi albo gdy potrzeba zmiany lub usunięcia wyniknie z wadliwości konstrukcji lub utrzymania urządzeń uprawnionego.

e) Jeżeli uprawniony zobowiązany do zmian lub usunięcia swych urządzeń nie wykona tego w terminie oznaczonym przez władzę właściwą do udzielania pozwoleń na budowę i uruchomienie odpowiednich urządzeń elektrycznych, a która to władza orzeknie o konieczności usunięcia lub zmiany linji, to zmiany lub usunięcia mogą być wykonane przez organy władzy względnie osoby wskazane w orzeczeniu na koszt uprawnionego.

f) Zatwierdzenie planów w niczem nie przesądza potrzeby posiadania pozwolenia policyjno-technicznego na budowę i uruchomienie zakładu elektrycznego (art. 16 ust. elektr.).

g) Zatwierdzenie planów traci moc prawną po upływie lat .... od dnia jego doręczenia, o ile w tym terminie nie zostaną pobudowane urządzenia elektryczne w planie przewidziane.

O ileby dla uprawnionego wykorzystanie ustawowego prawa służebności z art. 8 było niewystarczające, żądać on może wywłaszczenia na swą rzecz w myśl art. 10 ustawy elektrycznej nieruchomości stale lub czasowo potrzebnych do budowy i utrzymania zakładu elektrycznego. Przez nabycie nieruchomości w drodze wywłaszczenia uprawniony uzyska mocną pozycję i nie podlega on wtedy tym ograniczeniom, jakie są związane z korzystaniem praw przewidzianych w art. 8 ust. elektr., które to prawa nie mogą pozbawić właściciela posiadłości możności rozporządzania swą posiadłością.

Jak wyżej zaznaczono, za korzystanie z praw wymienionych pod b) i c) należy się odszkodowanie. Jak należy obliczyć to odszkodowanie w razie braku porozumienia stron, kto ma pierwszy wystąpić do sądu o jego ustalenie, uprawniony czy też właściciel nieruchomości, który sąd jest do tego powołany, jakie jest odnośne postępowanie, czy postępowanie procesowe, czy też postępowanie niesporne, na to wszystko ustawa elektryczna nie daje wyraźnej odpowiedzi.

W tych przypadkach trzymać się należy następujących zasad:

Niedojście do skutku umowy pomiędzy uprawnionym a prywatnymi właścicielami nieruchomości nie pozbawia uprawnionego prawa przymusu w drodze administracyjnej, t. j. prawa udzielenia mu przez właściwą powiatową władzę administracji ogólnej pomocy przedewszystkiem z art. 14 (1) lit. a) i c) i art. 17 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu przymusowem w administracji (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 342). Co do kwestji, która osoba powinna wpierw wystąpić do sądu o ustalenie wysokości odszkodowania, przyjąć należy, że właściciel nieruchomości powinien wpierw zażądać od sądu ustalenia wysokości odszkodowania. Zauważa się, iż brzmienie art. 8 ustawy elektrycznej w żadnym razie nie daje podstawy do uzależniania korzystania z praw w tym artykule przewidzianych od wykazywania się przez uprawnionego w razie braku porozumienia co do wysokości odszkodowania i w razie żądania pomocy od powiatowej władzy administracji ogólnej dowodami, iż uprawniony uprzednio zwrócił się do sądu o ustalenie od-

szkodowania. Powiatowa władza administracji ogólnej ma w razie potrzeby udzielić uprawnionemu przy budowie linji stosownej pomocy (asystencji policyjnej), o ile chodzi o linję elektryczną zatwierdzoną przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, i nie może uzależniać swego zarządzenia od tego, czy i kto wystąpił lub powinien był wystąpić jako pierwszy do sądu o ustalenie wynagrodzenia.

Odnośnie do właściwości sądu i trybu postępowania kwestje te rozstrzyga kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. R. P. Nr. 112, poz. 934 z 1932 r.) oraz te postanowienia dzielnicowe, które przewidują osobne postępowanie dla spraw niespornych.

Wreszcie co się tyczy zakładów elektrycznych nie działających na podstawie uprawnienia rządowego (art. 1) i niepaństwowych, to takim zakładom w myśl art. 8 ust. 2 ustawy elektrycznej może wojewoda udzielić prawa korzystania z dróg, ulic i placów publicznych lub, gdy chodzi o drogi, ulice lub place, będące pod zarządem innych organów, te organy za zgodą wojewody. Pozwolenie może być nadane tylko za czas zgóry oznaczony. Natomiast z ust. 2 art. 8 ustawy elektrycznej tym zakładom nie można nadawać prawa przymusowego używania posiadłości państwowych, gminnych i prywatnych celem prowadzenia przewodów, ustawiania transformatorów, umocowywania przewodów i wsporników oraz prawa obcinania gałęzi drzew.

Z powyższem wyjaśnieniem art. 8 ust. elektr. zechcą P. Wojewodowie zaznajomić Panów Starostów. Nadto Ministerstwo Przemysłu i Handlu prosi P. Wojewodów, by w pozwoleniach z art. 16 ust. elektr. nie zamieszczali warunków, któreby kolidowały z wyżej wymienionemi zasadami.

3. *Okólnik M. P. i H. z 30.VIII.1934 r. Nr. E. XII-15:*

W okólniku Nr. 18 z dnia 28 marca 1934 r. Nr. E. XII-15 wyjaśniło Ministerstwo Przemysłu i Handlu, że celem wykonania art. 8 ust. 1 ustawy elektrycznej można względem opornych właścicieli nieruchomości stosować przymus bezpośredni, a to przedewszystkiem na podstawie art. 14 (1) lit. a) i c) i art. 17 rozporządzenia o postępowaniu przymusowem w administracji (strona 5 okólnika).

Wyjaśnienie powyższe Ministerstwo Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych niniejszym prostuje w tym kierunku, że podstawą formalną do stosowania przymusu bezpośredniego w omawianym przypadku są artykuły 4 lit. d), 8, 14 ust. 1 lit. a) i 49 rozporządzenia o postępowaniu przymusowem w administracji i te tylko podstawy przytaczać należy w zarządzeniach egzekucyjnych.

Z powyższem wyjaśnieniem zechcą P. Wojewodowie zaznajomić Panów Starostów.

4. *Okólnik M. P. i H. z 2.IV.1935 r. Nr. E. XII-15:*

Art. 88 p. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 roku (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 976) o unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania w niektórych działach administracji państwowej przekazał Panom Wojewodom z dn. 31 stycznia 1935 r. między innemi zatwierdzanie planów linij elektrycznych na podstawie art. 8 ustępu 1 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277). W związku z powyższem Ministerstwo Przemysłu i Handlu dla unormowania procedury związanej z wydawaniem aktów zatwierdzenia planów przypominając zarazem okólniki Nr. 18 z dnia 28 marca 1934 r., Nr. 43 z dnia 30 sierpnia 1934 r. i Nr. 15 z dnia 4 marca 1935 r. co do wykładni art. 8 ustawy elektrycznej poleca stosować się do niżej podanej instrukcji.

Do podania o zatwierdzenie planów uprawniony winien dołączyć w 2 egzemplarzach następujące załączniki:

1) Plan orjentacyjny obszaru zasilania objętego uprawnieniem z uwidocznieniem linij elektrycznych tak zatwierdzonych jak i będących przedmiotem zatwierdzenia.

2) Plan linji elektrycznej będącej przedmiotem zatwierdzenia z zastosowaniem przyjętego znakownictwa (symbole graficzne urządzeń elektrycznych prądu silnego); plan ten należy w zasadzie sporządzić na mapach katastralnych lub w takiej skali, aby można było na nim wskazać przebieg linji (czerwonym kolorem), punkty wsporcze z oznaczeniem ich numerami, stacje przetwórcze i inne tego rodzaju urządzenia; nadto należy na nim oznaczyć posiadłości, przez które lub nad któremi ma przecho-

dzić projektowana linja elektryczna (punkt 4) oraz przecinające ją lub biegnące wzdłuż niej w odległości do 0,3 km wszelkie inne urządzenia i linje elektryczne (zarówno prądu silnego jak i słabego), tory kolejowe, drogi i rzeki.

3) Plany sytuacyjne początku i końca linji oraz wszelkich stacyj przetwórczych i innych tego rodzaju urządzeń położonych na przedłożonej do zatwierdzenia linji sporządzone w odpowiednich skalach, umożliwiających dokładne zorjentowanie się co do ich rozmieszczenia.

4) Wykaz dóbr publicznych i posiadłości prywatnych, przez które lub nad któremi ma przechodzić projektowana linja elektryczna z wymienieniem odnośnych zarządów dóbr publicznych i właścicieli posiadłości oraz ich adresów; w wykazie tym należy wskazać rodzaj użytku posiadłości oraz zaznaczyć te posiadłości, na których będą umieszczone wsporniki, transformatory lub inne tego rodzaju urządzenia.

5) Kwit Kasy Urzędu Skarbowego lub Pocztowej Kasy Oszczędności stwierdzający dokonanie wpłat zgodnie z § 1 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 października 1934 r. o opłatach za czynności urzędowe dokonywane na zasadzie ustawy elektrycznej (Dz. U. R. P. Nr. 100, poz. 907).

Wszystkie załączniki winny być podpisane przez uprawnionego, ponadto zarówno plany (punkt 2) jak i wykazy właścicieli posiadłości (punkt 4) winny być potwierdzone przez odpowiednie władze (urzędy gminne) za zgodność z rzeczywistością, a przedewszystkiem co do zgodności ich ze stanem faktycznym pod względem rozmieszczenia parcel i podziału administracyjnego. Wszystkie plany zaopatrzone odpowiedniemi napisami tytułowemi oraz skalą winny być złożone w format kancelacyjny i podklejone na płótnie z pozostawieniem języczków płótna umożliwiających następnie zesznurowanie planów wraz z aktem zatwierdzającym i ze wszystkiemi załącznikami w jedną całość.

Zesznurowany akt zatwierdzenia trasy winien być opatrzony okrągłą pieczęcią lakową Urzędu Wojewódzkiego.

Na akcie zatwierdzającym należy umieścić klauzulę stwierdzającą wysokość opłat pobranych od uprawnionego

na podstawie § 4 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 100, poz. 907).

Jeden egzemplarz zatwierdzonego planu linji wraz z aktem zatwierdzającym otrzymuje uprawniony, drugi egzemplarz pozostaje w aktach Urzędu Wojewódzkiego. Ministerstwu należy przedłożyć jedynie odpis aktu zatwierdzającego do wiadomości bez załączników.

Przy wydawaniu aktu zatwierdzającego obowiązuje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 roku o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341) przy uwzględnieniu instrukcyj, zawartych w niniejszym okólniku.

O dochodzeniu winny być zawiadomione osoby zainteresowane oraz Dowództwo Okręgu Korpusu, nadto w miarę potrzeby Ministerstwo Komunikacji (Departament Lotnictwa Cywilnego), Dyrekcja Kolei, Dyrekcja Poczt i Telegrafów, Dyrekcja Lasów Państwowych, konserwator, władze górnicze, Wydział Wojewodzki (izba Wydziału Wojewódzkiego), gminy, związki samorządowe, powiatowe, miasta wydzielone z powiatów i miasta stanowiące odrębne powiaty miejskie i właściwe związki i korporacje gospodarcze celem wydania opinji w zakresie swej właściwości.

Dla uproszczenia dopuszczalne jest łączenie dochodzeń w związku z zatwierdzaniem planów linij elektrycznych z dochodzeniami w sprawie uzyskania pozwolenia policyjno-technicznego na budowę tychże linij. W tym wypadku konieczne jest jednak zaznaczenie tego w obwieszczeniach i wezwaniach wystosowanych na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341) do osób zainteresowanych, a w szczególności do właścicieli wszystkich posiadłości, przez które i nad któremi ma przebiegać dana linja elektryczna.

Ministerstwo zaznacza zarazem, że pozwolenie policyjno-techniczne na budowę normuje jedynie kwestję wykonywania oraz utrzymywania zakładów elektrycznych zgodnie z przepisami technicznemi i normami zatwierdzonemi lub zaleconemi przez Ministra Przemysłu i Handlu, a więc ma na celu przedewszystkiem ochronę życia i mie-

nia ludzkiego przed niebezpieczeństwami wynikającemi z nieodpowiedniego wykonania urządzeń elektrycznych oraz powiększenie trwałości tych urządzeń i pewności ich ruchu. Natomiast zatwierdzenie planów na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy elektrycznej przyznając zakładom elektrycznym ustawowe prawo korzystania z publicznych dróg, placów i ulic oraz cudzych posiadłości ma przedewszystkiem na celu pogodzenie tego prawa z prawami właścicieli posiadłości i względami dobra publicznego.

Ministerstwo w najbliższym czasie nadeśle Urzędowi Wojewódzkiemu formularz aktu zatwierdzającego, a do tego czasu winien mieć w głównych zarysach zastosowanie poniżej podany przykład aktu zatwierdzającego.

Przykład:

Wojewoda ....
L. . . . .
W sprawie zatwierdzenia planu linji elektr. . . . . V od miejscowości . . . . do miejscowości . . . . o długości . . . km (upr. rząd. Nr. . . . . .)

. . . . . dnia . . . . 193 . r.

Opłatę w wysokości zł . . . za zatwierdzenie . . . km linji elektrycznej pobrano na zasadzie paragrafu 4 rozporządzenia z dnia 31. X. 34 (Dz. U. R. P. Nr. 100 poz. 907).

Do

. . . . [1])

w . . . .

Na mocy art. 8 ust. 1 Ustawy Elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) i art 88 p. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 110 poz. 976) oraz na sku-

[1]) Nazwa uwrawnionego przedsiębiorstwa.

tek podania . . . . . [1]) z dnia . . . . . 193. . r. zatwierdzam załączone do niniejszego aktu plany linji o napięciu . . . . . . V od . . . . [2]) w miejscowości . . . . do . . . . [2]) w miejscowości . . . . o długości ok. . . . . km oznaczonej na planach czerwonym kolorem pod następującemi warunkami:

1) Na obszarze Państwowego Nadleśnictwa . . . . (na planie słupy 206 i 207) linja przejdzie na granicy młodnika i wysokiego lasu, jak również wzdłuż tej linji na części deputatu, która znajduje się poza budowlami Nadleśnictwa.

2) Słup Nr. 237, który miał być ustawiony na posesji należącej do . . . . w miejscowości . . . . będzie ustawiony na posesji sąsiedniej należącej do . . . .

3) Na odcinku między słupami Nr. Nr. 296—304 włącznie słupy zostaną ustawione na granicy pasa drogowego.

4) Słupy oznaczone na planie Nr. Nr. 341 i 342 (rysunek Nr. . . . . . .) winny być ustawione tak, aby nie przeszkadzały normalnemu ruchowi kołowemu na drodze wieś . . . . folwark . . . .

Dalej Urząd Wojewódzki winien zacytować warunki, podane na stronie 3 i 4 Okólnika Nr. 18 z dnia 28 marca 1934 r. Nr. E. XII-15 w punktach od a) do g).

W wypadku, gdy uprawniony już uprzednio otrzymał pozwolenie policyjno-techniczne na budowę omawianej linji lub urządzeń elektrycznych, odnośny punkt aktu zatwierdzającego oznaczony w okólniku Nr. 18 z dnia 28 marca 1934 r. pozycją f) winien otrzymać brzmienie następujące:

Akt niniejszy w niczem nie narusza warunków pozwolenia policyjno-technicznego wydanego na budowę rzeczonej linji przesyłowej (lub urządzeń elektrycznych) przez Urząd Wojewódzki . . . . dnia . . . . . . 193 . . r. L. . .

Akt niniejszy uzupełnia się wykazem właścicieli posiadłości.

Termin wybudowania urządzeń elektrycznych w planie przewidzianych nie powinien w zasadzie przekraczać okre-

[1]) Nazwa uprawnionego przedsiębiorstwa.

[2]) Elektrownia, stacja transformatorowa i t. p.

su trzyletniego. W wypadku przekroczenia przez uprawnionego wyznaczonego terminu Pan Wojewoda może akt zatwierdzający cofnąć, ewentualnie na prośbę uprawnionego uznając słuszne powody przedstawione przez niego przedłużyć go na dalszy okres czasu.

W końcu aktu zatwierdzającego Urząd Wojewódzki winien zaznaczyć, że od niniejszego orzeczenia przysługuje uprawnionemu prawo wniesienia odwołania do Ministerstwa Przemysłu i Handlu za pośrednictwem Urzędu Wojewódzkiego .... w ciągu dni 14-tu po doręczeniu orzeczenia.

5. *Okólnik M. P. i H. z 17.I.1935 r. Nr. E. XII-15:*

Doszły do Ministerstwa wiadomości, że w niektórych przypadkach właściciele gruntów położonych wzdłuż szlaków linij elektrycznych uzyskując pozwolenie na budowę szop, stodół i t. p. pod lub w najbliższem sąsiedztwie linij elektrycznych mają jedynie na celu wyzyskanie sytuacji w formie bądź żądania w następstwie wygórowanego odszkodowania za zaniechanie przez nich zatwierdzonej budowy w omawianem miejscu, bądź też żądanie przesunięcia linji rzekomo ze względu na zamierzoną budowę, powodującą konieczność przeprowadzenia poważnych, a niezmiernie kosztownych zmian w istniejących linjach elektrycznych.

W związku z powyższem zechcą pp. Wojewodowie zarządzić sprawdzenie tych wiadomości na terenie własnym i o wynikach z podaniem konkretnych danych donieść Ministerstwu.

6. *Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 10.XI.1931 r. Nr. XI-4137:*

Celem właściwego stosowania przepisów ustawy elektrycznej z dnia 21.III.1922 (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) Ministerstwo Robót Publicznych przypomina, że na zasadzie postanowień art. 1 i 8 tejże ustawy zakładom elektrycznym służącym do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania lub rozdzielania energji elektrycznej w celu zawodowego zbytu lub też w celu zasilania publicznych środków komunikacji korzystających z prądu silnego — jeśli zakłady te uzyskają uprawnienia Ministerstwa Robót Publicz-

nych w myśl art. 5 tej samej ustawy — przysługuje prawo bezpłatnego korzystania z dróg publicznych zgodnie z planami zatwierdzonemi przez Ministerstwo Robót Publicznych.

Bezpłatne używanie dróg publicznych nie zwalnia wymienionych zakładów od wynikającego z ustępu trzeciego art. 9 ustawy z dnia 7.X.1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 656) obowiązku wykonywania własnym kosztem robót potrzebnych dla zabezpieczenia trwałości drogi i bezpieczeństwa ruchu oraz obowiązku utrzymywania wykonanych w tym celu urządzeń.

Wszelkim innym zakładom elektrycznym niewymienionym powyżej, którym prawo korzystania z dróg publicznych może być udzielone na określony przeciąg czasu, za zgodą Wojewody przez organy zarządzające drogami publicznemi, przysługuje prawo do bezpłatnego korzystania z dróg publicznych z wyjątkiem wskazanym w art. 9 tejże samej ustawy z dnia 7.X.1921 r., według którego za przeprowadzenie na drodze publicznej przewodów elektrycznych tylko wtedy mogą być ustanowione opłaty, jeśli skutkiem tych urządzeń wzrosną koszta utrzymania drogi.

C. Wyjaśnienia do art. 16 ustawy elektrycznej.

7. *Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 9.IV.1927 r. L. XV—899/27:*

1. Budowa nowych sieci elektrycznych wysokiego lub niskiego napięcia jak również rozszerzenia istniejących sieci elektrycznych wysokiego i niskiego napięcia mogą być uskuteczniane tylko w tych wypadkach, gdy budujący wykaże się posiadaniem odpowiednich pozwoleń policyjno-technicznych na budowę wydanych przez właściwą władzę administracyjną.

2. Zamiana istniejących przewodów i słupów na nowe jak również wykonywanie przyłączy domowych może być uskuteczniane bez uzyskania dodatkowych pozwoleń na budowę, jednakże w każdym poszczególnym wypadku o zamierzonych robotach i dniu ich rozpoczęcia powinna być zawiadomiona conajmniej na jeden tydzień naprzód właściwa władza administracyjna, do której kompetencji należy

wydawanie pozwoleń na budowę. Zawiadomienia mogą być podawane telefonicznie. W wypadkach skrzyżowania, zbliżania lub równoległego przebiegu z linjami prądów słabych władza ta zawiadamia niezwłocznie miejscowe władze pocztowo-telegraficzne.

Tylko w wypadkach nagłych, gdy tego wymagają względy bezpieczeństwa publicznego, mogą być zmieniane przewody i słupy bez uprzedniego zawiadomienia władz, lecz i w tych wypadkach po uskutecznieniu zmian władze winny być niezwłocznie zawiadomione.

Zarządzenia wymienione pod 1 i 2 winny być stosowane zarówno do zakładów elektrycznych istniejących jak i nowopowstających, tak uprawnionych jak i nieuprawnionych.

8. Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 16.II.1929 r. L. XVII — 3675/28:

Na skutek zapytania jednego z Urzędów Wojewódzkich Ministerstwo Robót Publicznych wyjaśnia, że władze administracji ogólnej, powołane w myśl obowiązujących ustaw do wydawania pozwoleń policyjno-technicznych na budowę zakładów elektrycznych, dla których jest wymagane uprawnienie rządowe z art. 1 Ustawy Elektrycznej z dnia 21 marca 1922 roku (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277), mogą przeprowadzać dochodzenia i wogóle wykonywać wszelkie czynności związane z wydawaniem tych pozwoleń nie czekając na uzyskanie przez petenta uprawnienia rządowego.

Sam akt pozwolenia winien być jednak wydany dopiero po uzyskaniu uprawnienia rządowego, względnie winien zawierać zastrzeżenie, że nabiera mocy prawnej dopiero z chwilą nadania uprawnienia.

Odpis aktu pozwolenia wydanego przed nadaniem uprawnienia należy niezwłocznie przesłać Ministerstwu Robót Publicznych dla odpowiedniego zredagowania aktu uprawnienia.

9. Okólnik Min. P. i H. z 4.III.1935 r. Nr. E. XII — 15:

W okólniku Nr. 18 z dnia 28 marca 1934 r. Nr. E. XII-15 uzupełnionym okólnikiem Nr. 43 z dnia 30 sierpnia 1934 r. Nr. E. XII-15 w sprawie wykładni art. 8 Usta-

wy Elektrycznej M. P. i H. zaznaczyło wyraźnie, że jedynie zakładom elektrycznym państwowym lub działającym na podstawie uprawnień rządowych służy zgodnie z planami zatwierdzonemi przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu (obecnie na mocy art. 88 poz. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 r. — Dz. U. R. P. Nr. 110 poz. 976 — przez właściwego p. Wojewodę) ustawowe prawo korzystania z posiadłości publicznych i prywatnych.

Odnośnie zaś do zakładów nie działających na podstawie uprawnienia rządowego i nie państwowych to tymże okólnikiem wyjaśniono również, że takim zakładom w myśl art. 8 ust. 2 ustawy elektrycznej może wojewoda udzielić jedynie prawa korzystania z dróg, ulic i placów publicznych na czas zgóry oznaczony.

Tymczasem zdarzają się wypadki, że pozwolenia policyjno-techniczne wydawane zakładom elektrycznym nie posiadającym ani uprawnień rządowych (art. 1 Ust. El.), ani zatwierdzonych planów (art. 8 ust. 1 Ust. El.) zawierają postanowienia zezwalające tym zakładom na korzystanie z cudzych posiadłości prywatnych wbrew woli ich właścicieli. Nadto w pozwoleniach tych zamieszczane są również i postanowienia odnoszące się do posiadłości prywatnych przewidziane we wspomnianym okólniku dla aktu zatwierdzenia planów, a więc dla aktu upoważniającego do wykorzystania ustawowego prawa służebnego przewidzianego w art. 8 ust. 1 ustawy elektrycznej wyłącznie zakłady elektryczne państwowe i uprawnione.

Zechcą Panowie Wojewodowie zarządzić, aby na przyszłość w aktach pozwoleń policyjno-technicznych nie były umieszczane warunki niedopuszczalne.

D. Koszty wytwarzania energji elektrycznej.

10. Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 12.X.1931 r. Nr. XVII-3382/31:

W uprawnieniach rządowych na zakłady elektryczne począwszy od Nr. 34 z 14 maja 1927 r. przewidziana jest

w § 80 zmienność taryf w zależności od złota, węgla i robocizny, a mianowicie:

a) zmianie ceny węgla o 1% odpowiada zmiana opłat za energję elektryczną o 0,25%;

b) zmianie kosztów robocizny o 1% odpowiada zmiana opłat o 0,25% i wreszcie

c) zmianie ceny 1 grama czystego złota o 1% odpowiada zmiana opłat o 0,40%.

Dotychczas zmiana kosztów robocizny — ze względu na znaczne trudności — nie mogła być przez Główny Urząd Statystyczny ogłaszana i nie przewiduje się, aby te ogłoszenia mogły nastąpić w niedalekiej przyszłości. Wyjaśnia się, że wszelkie wysiłki uwzględnienia zmienności robocizny w tej czy innej formie na zasadzie publikacyj bądź to Głównego Urzędu Statystycznego bądź też innych organizacyj, jak np. Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen nie doprowadziły do pomyślnych rezultatów.

Wobec powyższego Ministerstwo zdecydowało wprowadzić uproszczoną bardziej formułę zastępując czynnik b) czynnikiem a), tak że zmienność taryf zależeć będzie od dwóch tylko czynników: węgla i złota, co według uzyskanych danych na podstawie studjów zastępuje w przybliżeniu poprzednią formułę w sposób dostateczny.

Po wszechstronnem rozważeniu sprawy, a w szczególności po rozpatrzeniu opinji Polskiego Komitetu Energetycznego (patrz Sprawozdania i Prace Polskiego Komitetu Energetycznego Nr. 27—38 z r. 1931), Ministerstwo zdecydowało, że zmianie ceny węgla o 1% odpowiadać będzie zmiana opłat za energję elektryczną o 0,50% i zmianie ceny 1 grama czystego złota o 1% odpowiadać będzie zmiana opłat o 0,40%.

O powyżej wyłuszczonem postanowieniu Ministerstwa winien Urząd Wojewódzki (Dyrekcja Robót Publicznych) — jako władza nadzorcza — zawiadomić uprawnionych, przyczem należy wyjaśnić, że jako równoważnik kosztów robocizny (patrz § 80 ustęp 1 p. b uprawnienia) należy przyjąć cenę węgla podaną w tymże paragrafie w punkcie a), i od tej ceny obliczać zmienność w procentach. Oczywiście, że zmienione ceny nie mogą obowiązywać wstecz.

Jednocześnie należy zażądać od uprawnionych pisemnego oświadczenia, czy zgadzają się na powyżej podane postanowienie, czy też wolą czekać, aż Główny Urząd Statystyczny zacznie ogłaszać przeciętny dzienny zarobek niewykwalifikowanego robotnika dla miasta podanego w § 80 aktu uprawnienia. Żadne inne koncepcje uprawnionych ani też wyrażenie przez nich częściowej tylko zgody nie będą uwzględniane.

11. Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 26.I.1932 r. Nr. E. X.-19/2:

W uprawnieniach rządowych na zakłady elektryczne wydawanych na mocy postanowień Ustawy Elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. wysokość taryf za energję elektryczną jest uzależniana od każdorazowej ceny węgla grubego z głębokich kopalń Zagłębia Dąbrowskiego (klasa I b) ogłaszanych przez Główny Urząd Statystyczny w Wiadomościach Statystycznych.

Podstawowe ceny węgla podane w dotychczas wydanych uprawnieniach jak również i ceny ogłaszane przez Główny Urząd Statystyczny do dnia 15 lipca 1931 r. (Zeszyt 20 Wiadomości Statystycznych) — były cenami b r u t t o, bez rabatów i skonta.

Poczynając od dnia 15 sierpnia 1931 r. (Zeszyt 23 Wiadomości Statystycznych) Główny Urząd Statystyczny zaczął ogłaszać (za okres czasu od 16 kwietnia 1931 r.) ceny węgla n e t t o, a więc ceny, w których już został uwzględniony przeciętny rabat i skonto.

W ten sposób porównywalność poprzednich publikacyj z nowemi została naruszona.

W celu umożliwienia tej porównywalności ustalił Główny Urząd Statystyczny po zebraniu odpowiednich materjałów, że przeciętny rabat wraz ze skontem wyniósł za poprzednie okresy 4,4%, tak że przy porównaniu poprzednich cen brutto z obecnie ogłaszanemi cenami netto należy stosować spółczynnik przejścia, wynoszący 1—0,044 = 0,956. Obliczenie powyższe sprowadza się właściwie do tego, że podstawowe ceny węgla (brutto) podane w nadanych dotychczas uprawnieniach należy pomnożyć przez współczynnik 0,956 i otrzymane w ten sposób ceny uważać za podstawowe ceny netto; lub też ceny węgla netto publikowane obecnie w Wiadomościach Statystycz-

nych należy podzielić przez ten sam spółczynnik 0,956 (lub pomnożyć przez 1,046) i otrzymane w ten sposób ceny uważać za nowe ceny brutto. Tak czy inaczej porównywalność dawnych cen z nowemi może być dokonana.

W celu uniknięcia możliwych nieporozumień Ministerstwo Robót Publicznych przytacza poniżej przykład obliczenia.

Zasadnicza cena węgla podana w uprawnieniu wynosi 30 zł 75 gr (brutto). Po pewnym czasie cena węgla publikowana w Wiadomościach Statystycznych wynosi 40 zł (netto). Zmiana ceny węgla określa się przez stosunek

$$\frac{40}{30,75 \, . \, 0,956} = \frac{40}{29,40} = 1,36$$

lub też

$$\frac{40 \, . \, 1,046}{30,75} = \frac{41,84}{30,75} = 1,36$$

Zwyżka ceny węgla wynosi więc 1,36—1 = 0,36 = 36%. Na tej podstawie dalsze obliczenie zmiany taryf za energję elektryczną należy przeprowadzić jak dotychczas, zależnie od tego, czy zmienność taryf jest uzależniona od ceny węgla w 25%, czy też zostanie zwiększona do 50%, zgodnie z okólnikiem z dnia 12 października 1931 r. Nr. XVII-3382/31, czy też jest przyjęta w jakiejkolwiek innej wysokości, np. 35%, jak to jest w dawniejszych uprawnieniach, przyczem dla zakładów elektrycznych posiadających w uprawnieniach klauzulę „złote w złocie" (uprawnienia Nr. Nr. 1—29 i 31—33) obliczenia należy prowadzić również i z uwzględnieniem spółczynnika 1,72, jak to się czyni dotychczas.

Wyżej przytoczony sposób obliczeń nie jest zupełnie ścisły (co oczywiście jest nieosiągalne), w każdym jednak razie do celów praktycznych jest zupełnie wystarczający, ponieważ ewentualne różnice będą się mieściły w granicach ułamków procentu. Tak naprzykład cena węgla netto odpowiadająca cenie węgla brutto równej 37 zł 70 gr (początek 1931 roku) wynosiłaby 37,70 × 0,956 = 36 zł 04 gr, a nie 36 zł 14 gr, jak to jest podane w Zeszycie 35 Wiadomości Statystycznych z dnia 15 grudnia 1931 roku. Różnica ta jest zbyt mała (1/8%), aby w praktyce mogła wy-

wrzeć wpływ na wysokość taryf za energję elektryczną i powstała z tego powodu, że ogłaszana cena brutto 37 zł 70 gr wynosiła w rzeczywistości, jak się potem okazało, 37 zł 80 gr.

Powyższy sposób obliczania należy podać do wiadomości wszystkich zakładów elektrycznych uprawnionych, podległych Panu Wojewodzie.

12. Okólnik M. P. i H. z 9.V.1933 r. Nr. E. X-19/6:

Powołując się na okólnik b. Ministerstwa Robót Publicznych z dnia 26 stycznia 1932 roku Nr. E. X-19/2 w sprawie cen węgla w uprawnieniach rządowych zawiadamiam, że przy kalkulacji cen maksymalnych za energję elektryczną obowiązuje obecnie cena węgla dąbrowskiego grubego klasy I b ogłoszona w Wiadomościach Statystycznych zeszyt 11 z dnia 15 kwietnia 1933 roku, str. 248, wynosząca zł 28,94 netto za tonnę.

Cena ta powinna mieć zastosowanie do wszystkich rachunków za energję pobraną w okresie czasu w całości biegnącym po dniu 15 kwietnia 1933 roku, jako dniu ogłoszenia zmiany ceny węgla w Wiadomościach Statystycznych przez Główny Urząd Statystyczny, a więc jeśliby rachunek opiewał choć częściowo za okres z przed 15 kwietnia 1933 roku, to może być wystawiony po dawnej cenie za energję.

Zechce Pan Wojewoda zarządzić, aby zakłady elektryczne uprawnione nie zwlekały z dostosowaniem się do powyższego, jak również wpłynąć na uprawnionych, aby obniżka taryf wynikająca z powyższej zmiany cen węgla, a formalnie dotycząca taryf maksymalnych, dotknęła jednak cen faktycznie pobieranych przez uprawnionych, które — jak Panu Wojewodzie wiadomo — są częstokroć znacznie niższe od taryf maksymalnych.

E. Opłaty taryfowe:

13. Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 11.VII.1929 r. Nr. XVII-1982/29:

Na skutek zapytania jednego z Urzędów Wojewódzkich Ministerstwo Robót Publicznych wyjaśnia, że taryfy

za energję elektryczną dla światła jak również opłaty za liczniki obliczone na podstawie formuły zmienności zawartej w uprawnieniach rządowych mogą być zaokrąglane do 1 grosza w myśl następującej zasady: ułamki grosza przekraczające 0,5 gr zaokrągla się do 1 grosza, ułamków grosza, nieprzekraczających 0,5 gr nie liczy się.

14. Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 5.VI.1930 r. Nr. XVII-1747/30:

Wobec tego, że zdarzają się wypadki nieporozumień na tle taryfikacji energji elektrycznej dostarczanej przez zakłady elektryczne dla potrzeb kinematografów, Ministerstwo Robót Publicznych podaje do wiadomości Pana Wojewody jako władzy nadzorczej nad wykonywaniem przez uprawnionych warunków nadanych im uprawnień rządowych stanowisko Ministerstwa Robót Publicznych w tej sprawie.

Uprawnienia rządowe przewidują osobne opłaty za energję elektryczną dla światła i dla siły, przyczem opłaty za energję dla światła są zwykle dwa razy wyższe od opłat za energję dla siły. Tak znaczna różnica w wysokości opłat za energję dla celów oświetleniowych i motorycznych polega głównie na tem, że korzyści, jakie osiąga zakład elektryczny przy obciążeniu oświetleniowem, są znacznie mniejsze od tych, jakie powoduje obciążenie na siłę. Dzieje się to wskutek tego, że obciążenie oświetleniowe trwa krótko i jest zmienne osiągając w pewnych momentach szczyty, które muszą być pokryte czy to przez wybór większych zespołów prądotwórczych głównych, czy też przez dodatkowe zespoły wyłącznie przeznaczone na pokrycie szczytów. Jedno i drugie powoduje zwiększone koszty inwestycyjne, które w tych warunkach, t. j. przy małym stopniu ich wykorzystania, nie rentują się i obniżają rentowność całego zakładu elektrycznego. Natomiast obciążenie silnikowe jest długotrwałe, a przytem równomierne, pozwala więc na lepsze wykorzystanie całokształtu urządzeń zakładu elektrycznego i dzięki temu staje się bardziej rentownem.

Energja dla celów kinematograficznych powinna być przyrównana pod względem opłat do energji przeznaczonej dla celów oświetleniowych głównie ze względu na

charakter poboru prądu. Bynajmniej nie zmienia postaci rzeczy ta okoliczność, że odbiorca ustawia przetwornicę, której część składową stanowi silnik, praca bowiem tego silnika nosi odmienny charakter od obciążenia silnikami przemysłowemi.

Przyjęcie innego stanowiska dawałoby podstawę każdemu większemu odbiorcy światła do ustawienia przetwornicy i opłacania rachunków za energję według stawek na siłę, co byłoby obejściem odnośnych postanowień uprawnień rządowych.

15. Okólnik M. P. i H. z 24.X.1934 r. Nr. E. XII-15:

W związku z poruszoną przez jeden z urzędów wojewódzkich sprawą opłat za prąd do ładowania akumulatorów Ministerstwo Przemysłu i Handlu wyjaśnia, co następuje:

Uprawnienia rządowe na zakłady elektryczne zawierające jedynie taryfy „na światło" i „na siłę" nie wskazują wyraźnie, według jakiej taryfy winna być opłacana energja w takich jak powyższy wypadkach, gdy energja ta nie służy bezpośrednio ani dla celów oświetleniowych, ani też na siłę.

Biorąc jednak pod uwagę charakter poboru prądu, t. j. kierując się temi samemi przesłankami jak w okólniku b. Ministerstwa Robót Publicznych z dnia 5 czerwca 1930 r. Nr. XVII-1747/30 w sprawie przyrównania pod względem opłat energji dla celów kinematograficznych do energji, przeznaczonej dla celów oświetleniowych, a więc niezależność poboru od pory dnia, a więc nie powodowanie specjalnego zwiększenia krótkotrwałego szczytu oświetleniowego, równomierność obciążania, t. j. jednostajność poboru przy dużej ilości godzin użytkowania mocy odbiorników, należy przyrównać energję pobieraną do ładowania akumulatorów do energji opłacanej według stawek na siłę.

Oczywiście w tym celu energja pobierana do ładowania akumulatorów winna być wyodrębniona od energji pobieranej dla celów oświetleniowych czy to zapomocą zainstalowania oddzielnego licznika, czy też po uzgodnieniu z uprawnionym zapomocą podlicznika albo też ustalonego rachunkiem średniego poboru tej energji.

F. Opłaty za czynności urzędowe dokonywane na podstawie ustawy elektrycznej.

16. Okólnik M. P. i H. z 23.III.1935 r. Nr. E. XII-15:

Przewidziane w §§ 1—4 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 października 1934 roku (Dz. U. R. P. Nr. 100, poz. 907), opłaty za czynności urzędowe dokonywane na podstawie Ustawy Elektrycznej powinny być z dniem 1 kwietnia 1935 roku wpłacane na konto w P. K. O. Nr 30400 „Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu“ na dział 1 budżetu dochodów administracyjnych Ministerstwa Przemysłu i Handlu okres 1935/36.

Przewidziane w uprawnieniu opłaty z tytułu nadzoru nad zakładami elektrycznemi jakoteż odsetki i kary winny być wnoszone lub przekazywane (przelewane) czekami do kas urzędów skarbowych, które terytorjalnie obejmują siedzibę eksploatacyjną uprawnionego, nadmieniając, że wpłata ma być odniesiona na dział 2 budżetu dochodów administracyjnych Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Kaucje na zabezpieczenie wykonania warunków uprawnień rządowych płatne w gotówce powinny być wpłacane na konto P. K. O. Nr. 30400 „Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu“ na sumy depozytowe Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zaś płatne w papierach wartościowych do Kasy I-go Urzędu Skarbowego w Warszawie również na sumy depozytowe Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Wzory deklaracyj płatniczych oraz sposób ich wypełniania załącza się.

Ponieważ zdarzają się dość często wypadki, że petenci przy składaniu podań wnoszą opłaty niewłaściwie, należy przeto w każdym wypadku odrazu sprawdzić, czy opłaty zostały wpłacone zgodnie z niniejszym okólnikiem, w przeciwnym razie niezwłocznie zarządzić odpowiednie zarachowanie, a jeżeli to nie jest w kompetencji Urzędu Wojewódzkiego, niezwłocznie zawiadomić Ministerstwo w celu zarządzenia przerachowania.

17. Okólnik M. P. i H. z 2.VII.1935 r. Nr. E. XII-15:

Okólnik Nr. 17 z 23 marca r. b. Nr. E. XII-15 regulujący sposób wnoszenia opłat przez zakłady elektryczne

uzupełnia się w tym sensie, że uprawniony przy uiszczaniu różnych opłat przypadających na dział 2 budżetu Ministerstwa Przemysłu i Handlu winien w deklaracji płatniczej wymienić Urząd Wojewódzki, na dobro którego Kasa Skarbowa ma przekazać te kwoty. Z tych względów Ministerstwo uzupełnia ustęp 2-gi powyższego okólnika Nr. 17 w ten sposób, że po słowach końcowych „wpłata ma być odniesiona na dział 2 budżetu dochodów administracyjnych Ministerstwa Przemysłu i Handlu" należy dodać: „na dochód Urzędu Wojewódzkiego w .... (wymienić miasto)".

Proszę Pana Wojewodę o wydanie zarządzenia, by uprawnieni przy wnoszeniu opłat przypadających na dochód Urzędu Wojewódzkiego wypełniali deklaracje płatnicze według załączonego nowego wzoru.

18. Okólnik M. P. i H. z 13.III.1936 r. Nr. E. XV-15:

Opłaty przewidziane rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 100 poz. 907), a wymienione ostatnio w okólniku Nr. 17 z dnia 23 marca 1935 r., należy zarachowywać z dniem 1 kwietnia 1936 roku w sposób następujący:

1. Opłaty za postępowanie w sprawie:
   a) nadania uprawnienia rządowego (§ 1 rozporządzenia),
   b) przeniesienia uprawnienia na inną osobę (§ 1 rozporządzenia),
   c) zmiany warunków uprawnienia (§ 1 rozporządzenia) i opłaty za:
   a) nadanie uprawnienia rządowego (§ 2 rozporządzenia),
   b) udzielenie pozwolenia na przeniesienie uprawnienia na inną osobę (§ 3 rozporządzenia),
   c) zmianę warunków uprawnienia (§ 3 rozporządzenia), jak również

   przewidziane w uprawnieniach rządowych odsetki na rzecz Skarbu Państwa

   winny być wpłacane na konto w P. K. O. Nr 30400 „Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu" na dział 1 § 14 budżetu dochodów administracyjnych Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

2. Opłaty za postępowanie w sprawie:

a) zatwierdzenia planów linji elektrycznej (§ 1 rozporządzenia),

b) zezwolenia na korzystanie z dróg, ulic i placów publicznych zarządzanych przez władze państwowe (§ 1 rozporządzenia),

c) pozwoleń policyjno-technicznych na budowę i uruchomienie zakładów elektrycznych (§ 1 rozporządzenia) i

opłaty za:

a) zatwierdzenie planów linji elektrycznej (§ 4 rozporządzenia),

b) udzielenie zezwolenia na korzystanie z dróg, ulic i placów publicznych zarządzanych przez władze państwowe (§ 4 rozporządzenia) jak również

opłaty przewidziane w uprawnieniach rządowych z tytułu nadzoru nad zakładami elektrycznemi oraz kary

winny być wnoszone lub przekazywane (przelewane) czekami do kas urzędów skarbowych, które terytorialnie obejmują siedzibę eksploatacyjną uprawnionego, nadmieniając, że wpłata ma być odniesiona na dział 2 § 10 (Wydziały i oddziały przemysłowe wojewódzkie) budżetu dochodów administracyjnych Ministerstwa Przemysłu i Handlu na dochód Urzędu Wojewódzkiego w . . . . . . (wymienić miejscowość).

Kaucje na zabezpieczenie wykonania warunków uprawnień rządowych płatne w gotówce powinny być wpłacane na konto P. K. O. Nr. 30.400 „Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu“ na sumy depozytowe Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zaś płatne w papierach wartościowych — do Kasy 1-go Urzędu Skarbowego w Warszawie również na sumy depozytowe Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Ponieważ dość często zdarza się, że petenci przy składaniu podań wnoszą opłaty niewłaściwie, należy przeto w każdym przypadku odrazu sprawdzić, czy opłaty zostały wpłacone zgodnie z niniejszym okólnikiem, w przeciwnym razie niezwłocznie zarządzić odpowiednie zarachowanie, a jeżeli to nie jest w kompetencji Urzędu Wojewódz-

kiego, niezwłocznie zawiadomić Ministerstwo w celu zarządzenia przerachowania.

Ministerstwo kładzie szczególny nacisk na obowiązek dopilnowania, aby należności od zakładów elektrycznych wpływały w przepisanych terminach i w ustalonej wysokości. Dotyczy to zwłaszcza odsetek od wpływów za energję elektryczną oraz opłat z tytułu nadzoru.

19. Okólnik M. P. i H. z 31.III.1938 r. Nr. E. XII-15.

W związku z pismem Urzędu Wojewódzkiego Białostockiego z dnia 31 października 1935 roku Nr. PH-131/28, w którym Urząd Wojewódzki zapytuje, czy podlegają opłatom stemplowym decyzje wydawane na prośbę zakładów elektrycznych uprawnionych w zakresie sprawowania przez Urząd Wojewódzki nadzoru nad wykonywaniem przez nich warunków uprawnień rządowych, jak to np. odroczenie terminu na rozpoczęcie regularnej dostawy energii (§ 10 upr.), zatwierdzenie cennika materiałów potrzebnych do wykonania przyłącza (§ 44 upr.), zatwierdzenie dodatkowych przepisów bezpieczeństwa oraz przepisów eksploatacyjnych (§ 46 upr.), zatwierdzenie kalendarza oświetlenia ulic (§ 70 upr.), wyrażenie zgody na wysokość taryf (§ 77 upr.) i t. p., Ministerstwo Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu wyjaśnia, co następuje:

Ustawy stemplowej nie stosuje się do podań wnoszonych w postępowaniu przewidzianym w ustawie elektrycznej z dnia 21 marca 1922 roku (Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr. 17, poz. 98) (art. 141 p. 11 ustawy stemplowej).

Opłaty za czynności i akty urzędowe dokonywane na podstawie ustawy elektrycznej są wymierzane i pobierane według rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 31 października 1934 roku (Dz. U. R. P. Nr. 100, poz. 907).

Uprawnienia rządowe przewidziane w art. 1 wymienionej ustawy elektrycznej zawierają między innymi i warunki w piśmie Urzędu Wojewódzkiego powołane. Nadto na podstawie § 25 tych uprawnień Ministerstwo Przemysłu i Handlu wyznacza Urząd Wojewódzki władzą nadzorczą nad wykonywaniem warunków uprawnień. Do tej władzy nadzorczej mogą interesowani zwracać się w kwestiach spornych, wynikających z uprawnień rządowych.

W świetle wyżej powołanych przepisów, o ile sprawy przytoczone w podaniu wynikają z obowiązków nałożonych czy to na petenta czy to na władzę nadzorczą z tytułu nadanego uprawnienia rządowego na podstawie art. 1 ustawy elektrycznej, jak np. sprawa zatwierdzenia przez władzę nadzorczą cennika materiałów potrzebnych do wykonania przyłącza (§ 44 aktu uprawnienia), albo zatwierdzenia dodatkowych przepisów eksploatacyjnych (§ 46), albo też zatwierdzenia kalendarza oświetleniowego (§ 70), czy uzyskanie zgody władzy nadzorczej na zastosowanie odmiennego sposobu taryfikacji (§ 77), to w tych przypadkach opłaty stemplowej pobierać nie należy. Sprawy te wynikają z konieczności sprawowania nadzoru nad wykonywaniem warunków nadanego uprawnienia i z tego tytułu pobierane są od zakładów uprawnionych specjalne opłaty wyznaczone przez Ministra Przemysłu i Handlu na podstawie § 25 nadanych uprawnień rządowych.

Również nie należy pobierać opłat stemplowych w przypadkach zwracania się uprawnionych do władzy nadzorczej w sprawach dotyczących udzielania im wyjaśnień co do odpowiedniej interpretacji przepisów nadanych im uprawnień rządowych, ponieważ na podstawie § 25 tych uprawnień udzielanie uprawnionym wyjaśnień w kwestiach wątpliwych jest jednym z warunków wykonywania nadzoru nad zakładami uprawnionymi.

Ponadto ze względów wyżej podanych nie podlegają opłatom stemplowym podania mające na celu uzyskanie pewnych ulg w wypełnianiu nałożonych na petenta przez uprawnienie rządowe zobowiązań, jak np. sprawy odroczeń ustalonych w uprawnieniu terminów (§§ 10 i 26) itp., dalej — podania uprawnionych załatwiane przez władzę nadzorczą w zakresie swej właściwości, a dotyczące spraw nie objętych warunkami uprawnień, w końcu zgłoszenia, reklamacje, zażalenia itp. związane z wykonywaniem nadanego uprawnienia rządowego.

G. Różne.

20. Okólnik M. P. i H. z 19.X.1934 r. Nr. E. XII-15:

Wobec wątpliwości powstających na tle interpretacji przepisów uprawnień rządowych Ministerstwo Przemysłu i Handlu wyjaśnia, co następuje:

Ministerstwo Przemysłu i Handlu jako władza nadają-

ca na podstawie art. 1 i 5 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277) uprawnienia rządowe na zakłady elektryczne jest powołane do interpretowania przepisów tych uprawnień. Wobec jednak przekazywania Panom Wojewodom nadzoru nad wykonywaniem warunków nadanych uprawnień temsamem Ministerstwo Przemysłu i Handlu przekazuje Panom Wojewodom również prawo udzielania stronom interesowanym odpowiednich interpretacyj i wyjaśnień przepisów uprawnień rządowych. Przekazanie to nie pozbawia atoli Panów Wojewodów prawa uprzedniego zwrócenia się do Ministerstwa o wyjaśnienie kwestyj dla nich wątpliwych, co Ministerstwo uważa za konieczne. Oczywiście takie wyjaśnienia Ministerstwa będą rzeczą jedynie wewnętrzną między Ministerstwem a Panami Wojewodami.

Interpretacyj przepisów uprawnień rządowych nie można identyfikować z orzeczeniami wydawanemi w toku postępowania administracyjnego. Przez samą bowiem czysto abstrakcyjną interpretację (której zresztą mógłby udzielić stronie ktokolwiek inny, np. adwokat, sędzia i t. d.) nie nadaje się stronie żadnego nowego prawa ani nie narusza się jej żadnego prawa, ani też nie obciąża się jej żadnym obowiązkiem. Dlatego też od takich interpretacyj nie służy żaden środek prawny, o czem zechcą Panowie Wojewodowie strony pouczać.

Gdyby jednak strona interesowana nie stosowała się do warunków nadanego jej uprawnienia lub po udzieleniu jej interpretacji postępowała sprzecznie z tą interpretacją, władni będą wówczas Panowie Wojewodowie w każdym poszczególnym wypadku wydać zarządzenia w ramach postanowień uprawnienia. Od zarządzeń takich, jako stwierdzających uchybienie przepisów uprawnienia i zawierających rygory przewidziane w uprawnieniu, służyć będzie stronie interesowanej środek prawny (zażalenie, odwołanie do Ministerstwa), o którym należy ją pouczyć.

(Por. wyrok N. T. A. z 16.IV.1936 r. zamieszczony w dziale orzecznictwa, str. 339).

21. Okólnik b. Min. Rob. Publ. z 4.III.1931 r. Nr. XVII-852/31:

Wobec zachodzących nieporozumień w sprawie zasilania energją elektryczną dworców kolejowych położonych

na obszarach objętych uprawnieniami rządowemi nadanemi w myśl art. 1 Ustawy Elektrycznej Ministerstwo Robót Publicznych wyjaśnia, co następuje:

Dworce kolejowe obecnych kolei żelaznych jako nieelektrycznych nie mogą być uważane za „zasilane energją elektryczną publiczne środki komunikacji" w rozumieniu art. 1 Ustawy Elektrycznej i w rozumieniu § 7 formularza uprawnień rządowych z dnia 7 lipca 1928 roku (Monitor Polski Nr. 183, poz. 399). Pod względem elektryfikacyjnym takie dworce kolejowe nie są wyłączone z obszaru zasilania, na który rozciąga się uprawnienie rządowe, o ile w danem uprawnieniu nie zawarto odmiennego postanowienia.

Wobec tego dworce kolejowe położone na obszarach objętych normalnem uprawnieniem rządowem mogą pobierać energję elektryczną jedynie od uprawnionego zakładu elektrycznego albo też z własnych zakładów elektrycznych, przyczem jeśli chodzi o Koleje Państwowe, za własny zakład elektryczny może być uważany każdy państwowy zakład elektryczny.

22. Okólnik M. P. i H. z 18.XI.1935 r. Nr. XV-3/1/35:

Ministerstwo Przemysłu i Handlu otrzymuje informacje, że elektrownie komunalne zakupują, względnie zamierzają zakupywać liczniki fabryk zagranicznych korzystając z dogodniejszych warunków kredytowych. Wobec istnienia w kraju 4 fabryk liczników oraz zbędnego obciążania bilansu handlowego tego rodzaju zakupy są niepożądane.

Ministerstwo uważa za wskazane, aby Urząd Wojewódzki zainteresował się tą sprawą i postarał się o odpowiednie przeciwdziałanie.

23. Okólnik M. P. i H. z 6.III.1936 r. Nr. E. XII-15/2/36:

Od roku 1933 istnieje w zastosowaniu do przewodów izolowanych prądu silnego znak przepisowy SEP w postaci żółtej nitki rozpoznawczej, przyznawany przewodom odpowiadającym przepisom wydanym przez Stowarzyszenie Elektryków Polskich.

Mimo to jednak wyroby niezgodne z przepisami SEP'u w dalszym ciągu znajdują zastosowanie w instalacjach prądu silnego przyłączanych do publicznych sieci elektrycznych.

Wobec niewątpliwych zalet technicznych przewodów zaopatrzonych w znak przepisowy SEP oraz wynikających stąd korzyści ich stosowania Ministerstwo Przemysłu i Handlu prosi Urzędy Wojewódzkie o zainteresowanie zakładów elektrycznych użyteczności publicznej powyższemi wyrobami, tembardziej, że są one zgodne z przepisami Budowy i Ruchu zaleconemi przez b. Ministerstwo Robót Publicznych pismem z dnia 5 kwietnia 1932 r. za Nr. E. XVIII-13/1:

PRAWO PRZEMYSŁOWE.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dn. 7 czerwca 1927 r.
(Dz. Ust. Nr. 53/27, poz. 468)
zmienione ustawami: z dnia 17 marca 1932 r. (Dz. Ust. Nr. 29/32 poz. 293), z dnia 10 marca 1934 r. (Dz. Ust. Nr. 40/34 poz. 350) oraz z dnia 8 sierpnia 1938 r. (Dz. Ust. Nr. 60/38 poz. 463).

Art. 1.

Za przemysł w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się wszelkie zatrudnienie zarobkowe lub przedsiębiorstwo wykonywane samoistnie i zawodowo bez względu na to, czy jest ono wytwarzające, przetwarzające, handlowe lub usługowe.

Art. 2.

Nie jest przemysłem w rozumieniu niniejszego rozporządzenia i przepisom jego nie podlegają:

7) zakłady elektryczne służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej.

. . . .

Art. 8.

Następujące rodzaje przemysłu wolno prowadzić dopiero po uzyskaniu koncesji:

1) przedsiębiorstwa instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych, gazowych, elektrycznych;

. . . .

1. *Min. Przemysłu i Handlu w porozumieniu z b. Min. Rob. Pub. wyjaśniło, że całe urządzenie niezbędne do przyłączenia odbiorców lub odbiorcy w danym gmachu do sieci rozdzielczej elektrowni składa się zasadniczo z trzech części:*
1. *przyłącza domowego (złącza) które zaczyna się przy odgałęzieniu od sieci rozdzielczej, a kończy się na głównych bezpiecznikach wewnątrz budynku;*

2. *od głównych bezpieczników do poszczególnych liczników (tzw. piony);*

3. *od liczników u poszczególnych odbiorców do odbiorników (świeczniki, aparaty, silniki tp.).*

Zależnie od okoliczności (np. jeden tylko odbiorca) część wymieniona pod 2 może nie istnieć i licznik odbiorcy będze wtedy umieszczony bezpośrednio przy głównych bezpiecznikach.

Część wymieniona pod 1 należy bezwzględnie do kompetencji zakładu elektrycznego i co do jej wykonania nie może być sporów pomiędzy elektrownią i instalatorem.

Natomiast części wymienione pod 2 i 3 należą do instalacji wewnętrznych, których wykonanie wymaga jako przemysł instalacji elektrycznych, koncesji. O ile zatem elektrownia wykonywa te wewnętrzne instalacje, musi posiadać odnośną koncesję na przemysł instalacji elektrycznych. Posiadanie przez elektrownię takiej koncesji nie stwarza dla niej prawa wyłączności do wykonywania instalacji wewnętrznych, obok zatem elektrowni posiadającej odnośną koncesję części urządzenia, wymienione wyżej pod 2 i 3, mogą zawsze wykonywać prywatni przemysłowcy — koncesjonowani instalatorzy. (Wyjaśn. Min. P. i H. z 9.XI.1927 r. P. A. 3098).

2. Na pytanie Urzędu Wojewódzkiego w Tarnopolu, czy elektrownie posiadające uprawnienie rządowe, już z samego tytułu posiadania tego uprawnienia, jak również pozwolenia policyjno-technicznego (art. 16 ustawy elektrycznej) mają prawo zakladać sieć rozdzielczą, Min. Przemysłu i Handlu wyjaśniło, iż nie ulega żadnej wątpliwości, iż do zakładania ulicznej sieci rozdzielczej (ustawiania stacji transformatorów, przeprowadzania i umocowywania przewodów i wsporników itp.) elektrownie są uprawnione już z tytułu swego legalnego istnienia jako zakłady służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej. To samo dotyczy wykonywania przez elektrownie przyłącza domowego. (Wyjaśn. Min. P. i H. z 16.XII.1932 r. P. A. II-1/110).

Art. 9.

Podanie o udzielenie koncesji należy wnieść do władzy przemysłowej I instancji. Podanie winno zawierać dane określone w art. 7 ust. 2—4. Ubiegający się o koncesję na prowadzenie przemysłów wymienionych w art. 8 L. 1, 2, 3, 4, 8 i 14 winien wykazać odpowiednią umiejętność zawodową.

W jaki sposób wykazuje się umiejętność zawodową, ustali w drodze rozporządzenia Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami po wysłuchaniu opinii izb przemysłowo-handlowych, a w odniesieniu do rzemiosł koncesjonowanych — także izb rzemieślniczych.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie władza przemysłowa wojewódzka na wniosek izby przemysłowo-handlowej, a gdy chodzi o rzemiosła koncesjonowane — na wniosek izby rzemieślniczej może zwolnić ubiegającego się o koncesję od obowiązku wykazania umiejętności zawodowej w sposób przepisany na podstawie ust. 2, jeżeli w inny sposób, według uznania władzy wystarczający, zostanie wykazane nabycie biegłości i wiadomości potrzebnych do prowadzenia danego przemysłu.

Por. rozporządzenie Min. Przemysłu i Handlu z dnia 9 grudnia 1927 r. w sprawie umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego.

Art. 10.

Udzielenia koncesji na przemysły wymienione w art. 8 i rozporządzeniach Rady Ministrów opartych na art. 12 ust. 2 można odmówić z uwagi na bezpieczeństwo Państwa lub, po zasięgnięciu opinii właściwej izby przemysłowo-handlowej, ze względu na interes publiczny. W odniesieniu do rzemiosł koncesjonowanych zasięga się opinii właściwej izby rzemieślniczej.

. . . .

Art. 41.

Przepisy regulujące prowadzenie przemysłów koncesjonowanych (art. 8) oraz rzemiosł koncesjonowanych (art.

142 ust. 3) wydaje Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami w drodze rozporządzeń po uprzednim wysłuchaniu opinii izb przemysłowo-handlowych, a w odniesieniu do rzemiosł koncesjonowanych — także izb rzemieślniczych. W szczególności Minister Przemysłu i Handlu może przepisać prowadzenie ksiąg, wykazów, a dla przedsiębiorstw wymienionych w art. 7 L. 7 i 12, także składanie kaucji.

. . . .

Art. 41a.

Właściwa władza przemysłowa może po zasięgnięciu opinii izby przemysłowo-handlowej względnie izby rzemieślniczej odebrać udzieloną przez siebie koncesję (art. 8 i 142 ust. 3) lub licencję (art. 46), jeżeli przemysłowiec został skazany prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwo z chęci zysku lub przeciw moralności publicznej albo za zbrodnię, a ze względu na rodzaj i sposób prowadzenia przemysłu, osobę przemysłowca i popełniony czyn karalny istnieje uzasadniona obawa nadużywania koncesji lub licencji.

. . . .

Za rzemiosło w rozumieniu niniejszego działu uważa się również następujące rodzaje przemysłu koncesjonowanego, o ile nie są prowadzone sposobem fabrycznym: przedsiębiorstwo instalacyj wodociągowych i kanalizacyjnych, gazowych, elektrycznych (art. 8 L. 1), wyrób broni i amunicji (art. 8 L. 4) oraz kominiarstwo.

Zmiana listy rzemiosł objętej ust. 3 może nastąpić w trybie art. 12 niniejszego rozporządzenia.

. . . .

Art. 144.

. . . Prowadzić przemysł rzemieślniczy koncesjonowany wymieniony w art. 142 ust. 3 można dopiero po uzyskaniu koncesji w trybie przepisanym art. 9—11.

PRAWO GÓRNICZE.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz. Ust. Nr. 85/30 poz. 654) zmienione dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 listopada 1938 r. (Dz. Ust. Nr. 91/38 poz. 627).

. . . .

Art. 75.

(1) Właściciel pola górniczego ma prawo wykonywać zarówno w granicach swego pola górniczego jak i poza nimi, na powierzchni i pod ziemią, wszelkiego rodzaju roboty górnicze, budowle i urządzenia potrzebne dla poszukiwania i wydobywania w polu górniczym minerału wymienionego w dokumencie nadawczym, a w szczególności:

1.—4. . . . .

5. zakładać urządzenia i przewody elektryczne zaopatrujące w siłę i światło wyłącznie zakład górniczy wraz z jego urządzeniami pomocniczymi;

. . . .

Art. 149.

(1) Przy wznoszeniu, przebudowie i eksploatacji budowli dla celów technicznych w zakładzie górniczym, zarówno w kopalni jako też w zakładach pomocniczych i obróbczych (art. 75 i 76) oraz przy wznoszeniu, utrzymywaniu i zmianie urządzeń technicznych, w szczególności zaś kotłów parowych, silników i instalacji elektrycznych, obowiązują przepisy techniczne wydawane przez Ministra Przemysłu i Handlu w drodze rozporządzenia. Poza tym mają zastosowanie subsydiarnie przepisy techniczne ustaw budowlanej, wodnej, drogowej, elektrycznej, przemysłowej i ustaw specjalnych z dziedziny techniki, z tym zastrzeżeniem, że kompetencja władz powołanych w tych ustawach do stosowania ich przepisów należy do odpowiednich władz górniczych oznaczonych w rozporządzeniu Ministra Przemysłu i Handlu .....

(2) Pozwoleń na urządzenia elektryczne w zakładach górniczych nie stanowiące przynależności zakładu górni-

czego i urządzeń pomocniczych (art. 75 i 76), udziela wyższy urząd górniczy w porozumieniu z władzą właściwą do udzielania pozwoleń na zakłady elektryczne mające na celu zawodowy zbyt energii elektrycznej ....

ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 16 lutego 1928 r.
o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli

(Dz. Ust. Nr. 23/28, poz. 202)
ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 14 lipca 1936 r.
(Dz. Ust. Nr. 56/36, poz. 405).

. . . .

Art. 392.

Wydawanie pozwoleń na budowę, przebudowę, zmianę i użytkowanie budynków przeznaczonych na zakłady przemysłowe, których urządzenie wymaga zatwierdzenia w myśl przepisów o prawie przemysłowem, należy do władz powołanych w charakterze władz przemysłowych do zatwierdzania projektów urządzenia tych zakładów przemysłowych.

. . . .

Wydawanie pozwoleń na budowę, przebudowę, zmianę i użytkowanie budynków przeznaczonych na zakłady elektryczne należy do wojewody, a w m. st. Warszawie — do Komisarza Rządu.

Przed wydaniem pozwolenia na wzniesienie w mieście nowego budynku lub powiększenie bądź zmianę zewnętrznego wyglądu istniejącego budynku, gdy udzielenie takiego pozwolenia nie należy do zarządu miejskiego, władze określone w ust. 1, 2 i 3 powinny zasięgnąć opinji właściwego zarządu miejskiego.

KODEKS ZOBOWIĄZAŃ

ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 27 października 1933 r. (Dz. Ust. Nr. 82/33, poz. 598).

Odpowiedzialność za szkody.

Art. 152. § 1. Właściciele przedsiębiorstw lub zakładów wprawianych w ruch zapomocą sił przyrody (pary,

gazu, elektryczności, wody itp.) albo wytwarzających materjały wybuchowe lub posługujących się niemi odpowiadają za szkodę na osobie lub mieniu wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu; od tej odpowiedzialności mogą uwolnić się tylko wówczas, gdy udowodnią, że szkoda powstała wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za której czyny nie ponoszą odpowiedzialności, albo wskutek siły wyższej.

§ 2. Jeżeli przedsiębiorstwo lub zakład prowadzi inna osoba na własny rachunek, za szkodę wyrządzoną odpowiada zamiast właściciela ta osoba.

Terminy przedawnienia.

Art. 282. Z upływem lat pięciu ulegają przedawnieniu:

1. . . . . ,

2. wierzytelności z zaległych świadczeń okresowych, powstałe z mocy ustawy lub umów, jeżeli ustawa nie przewiduje innego terminu;

. . . .

Art. 283. § 1. Z upływem lat trzech ulegają przedawnieniu wierzytelności z tytułu naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym.

§ 2. Termin ten liczy się od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do odszkodowania.

§ 3. W każdym razie wierzytelność przedawnia się z upływem lat dwudziestu od dnia spełnienia czynu wyrządzającego szkodę.

§ 4. . . . .

Art. 285. Z upływem lat dwóch ulegają przedawnieniu:

1. wierzytelności przemysłowców, rzemieślników i kupców z tytułu dokonania robót i dostarczenia towarów tudzież rolników z tytułu dostarczenia płodów rolniczych lub leśnych;

. . . .

Sprzedaż.

Art. 294. Przez umowę sprzedaży sprzedawca zobowiązuje się przenieść własność rzeczy lub inne prawo majątkowe na kupującego, który zobowiązuje się zapłacić określoną cenę.

Zakładanie urządzeń elektrycznych.

Art. 381. § 1. Bez pozwolenia wynajmującego nie wolno najemcy czynić w rzeczy najętej zmian, które by naruszały jej substancję.

§ 2. Nie są uważane za zmiany substancji: zaprowadzenie w pomieszczeniu oświetlenia elektrycznego, gazu, telefonu, radja i innych tego rodzaju urządzeń, jeżeli sposób ich zaprowadzenia nie sprzeciwia się obowiązującym przepisom, chyba by wynajmujący wykazał, że w danych okolicznościach zmiany takie zagrażają bezpieczeństwu nieruchomości. O ile do powyższych urządzeń potrzebne jest współdziałanie wynajmującego, najemca może domagać się tego współdziałania za zwrotem wynikłych stąd kosztów.

KODEKS KARNY R. 1932.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 11 lipca 1932 r. (Dz. Ust. Nr. 60/32, poz. 571).

Uszkodzenie lub podrabianie plomb.

Art. 91. ,

§ 3. Dokument jest to każdy przedmiot stanowiący dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mogącej mieć znaczenie prawne.

. . . .

Art. 187. Kto w celu użycia za autentyczny podrabia lub przerabia dokument albo podrobionego lub przerobionego dokumentu za autentyczny używa, podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 188. Kto w celu podrobienia lub przerobienia dokumentu podrabia, przerabia lub nabywa pieczęć, stempel lub inne narzędzia, podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 189. Kto uszkadza lub ukrywa dokument, którym niema prawa wyłącznie rozporządzać, podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

. . . .

Ochrona zakładu elektrycznego.

Art. 217. § 1. Kto sprowadza niebezpieczeństwo powszechne dla życia lub zdrowia ludzkiego albo w znacznych rozmiarach dla mienia:

a) przez uszkodzenie lub nadużycie urządzeń użyteczności publicznej, jako to: urządzeń dostarczających wody, światła, ciepła lub energii, urządzeń ochronnych w kopalniach i fabrykach .... podlega karze więzienia.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

. . . .

Art. 224. Kto utrudnia lub uniemożliwia prawidłowe działanie szpitali, urządzeń użyteczności publicznej, dostarczających wody, światła, ciepła lub energji albo służących do kanalizacji, podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

. . . .

Czyny samowolne.

Art. 251. Kto przemocą lub groźbą bezprawną zmusza inną osobę do działania zaniechania lub znoszenia, podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

. . . .

Zabór i uszkodzenie cudzego mienia.

Art. 257. § 1. Kto zabiera innej osobie cudze mienie ruchome w celu przywłaszczenia, podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a gdy sprawca z nędzy zabrał celem użycia małej wartości przedmiot pierwszej potrzeby — nawet od kary uwolnić.......

. . . .

Art. 263. § 1. Kto cudze mienie uszkadza albo czyni niezdatnym do użytku, podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

. . . .

§ 4. W przypadkach określonych w § 1 i 2 ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego, jeśli nie naruszono interesu publicznego.

USTAWA

z dnia 17 grudnia 1931 r.

o państwowym podatku od energji elektrycznej.

(Dz. Ustaw Nr. 76/34, poz. 720).

Art. 1.

(1) Państwowemu podatkowi od energji elektrycznej podlega energja elektryczna pobierana odpłatnie na niskiem napięciu przez poszczególnych odbiorców dla celów oświetleniowych oraz dla innych celów, o ile jest mierzona wspólnie z energją dla światła. Podatek wynosi 10% wartości żużytej energji.

(2) Nie podlega jednak podatkowi energja elektryczna pobierana przez odbiorców dla celów oświetleniowych mierzona wspólnie z energją elektryczną pobieraną dla innych celów, o ile na cele oświetleniowe zużywana jest tylko nieznaczna część pobieranej energji. Bliższe w tym względzie przepisy wyda w drodze rozporządzenia Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu.

(3) W gminach miejskich liczących ponad 25 000 mieszkańców do określonego w niniejszym artykule państwowego podatku od energji elektrycznej i łącznie z tym podatkiem może być pobrany w razie uchwalenia przez stanowiące organa samorządowe dodatek komunalny w wysokości nie przekraczającej 25% podatku państwowego; dodatek przypada tej gminie, w której znajduje się miejsce zużycia energji.

(4) Przepis art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 747) uchyla się.

Art. 2.

(1) Od podatku zwolnione jest zużycie energji elektrycznej dla celów własnych:

a) przez władze, urzędy, instytucje i zakłady państwowe, przedsiębiorstwa państwowe niewydzielone oraz Fundusz Kwaterunku Wojskowego,

b) przez władze, urzędy, instytucje i zakłady samorządu terytorjalnego z wyjątkiem przedsiębiorstw samorządowych o charakterze przemysłowym i handlowym,

c) przez przedsiębiorstwo „Polskie Koleje Państwowe“ oraz przez przedsiębiorstwo „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“,

d) przez przedsiębiorstwa, którym udzielone zostały ulgi na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 329) oraz ustawy z dnia 25 stycznia 1933 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 118).

(2) Od podatku zwolnione jest również zużycie energji elektrycznej na cele oświetlenia ulic i placów publicznych.

Art. 3.

(1) Do opłacania podatku obowiązany jest odbiorca.

(2) Za podstawę do obliczania wartości energji elektrycznej celem wymiaru podatku służy należność policzona przez zakład elektryczny za tę energję.

Art. 4.

(1) Sprzedawca energji elektrycznej jest obowiązany do obliczania i poboru kwot podatku wraz z dodatkiem komunalnym przypadającego od odbiorcy przy regulowaniu przez odbiorcę należności za energję elektryczną.

(2) W razie zaniechania tego obowiązku przez sprzedawcę służy władzy skarbowej prawo ściągnięcia od sprzedawcy niepobranych przezeń kwot podatku wraz z dodatkiem przy obliczeniu w myśl obowiązujących przepisów kar za zwłokę i kosztów przymusowego ściągnięcia; w tym wypadku służy sprzedawcy prawo poszukiwania od odbiorcy sum zapłaconych za odbiorcę.

(3) Na pokrycie kosztów poboru podatku sprzedawca uprawniony jest do potrącania na swoją korzyść 2% pobranej kwoty podatku wraz z dodatkiem komunalnym.

(4) Przepisy o sposobie obliczania i poboru podatku, środkach prawnych służących stronie przeciwko obliczeniu lub poborowi podatku, o sprostowaniu obliczenia i dodatkowym wymiarze podatku przez urząd skarbowy, wreszcie o terminie i trybie wpłacania sum pobranych przez sprzedawcę tytułem podatku do kasy skarbowej, względnie

sum dodatkowo wymierzonych wydaje Minister Skarbu w drodze rozporządzeń.

(5) Do przekazywania przez kasy skarbowe związkom samorządowym pobranych na ich rzecz dodatków ma zastosowanie art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 106, poz. 884).

Art. 5.

(1) Sprzedawca energji elektrycznej może poszukiwać podatku od uchylających się od jego płacenia odbiorców w tym samym trybie i z temi samemi skutkami jak przypadających mu za sprzedaną energję elektryczną należności.

(2) Sprzedawca może również stosować te same rygory, jakie służą mu na podstawie zawartych umów lub z mocy prawa odnośnie do niepłacących należności za energję elektryczną odbiorców; w szczególności służy sprzedawcy prawo przerwania dostawy energji elektrycznej.

(3) W wypadku uiszczenia przez odbiorcę części należności za pobraną przezeń energję elektryczną uważa się, iż 10% wpłaconej sumy uiścił odbiorca jako podatek. Stosuje się to również do ugód zawartych przez dostawcę z odbiorcą sądownie lub pozasądownie.

Art. 6.

Podatek wraz z dodatkiem komunalnym nie wpłacony do kasy skarbowej w terminie określonym na podstawie art. 4 będzie ściągany w drodze przymusowej przy pobraniu kar za zwłokę i kosztów egzekucyjnych stosownie do ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 721) zmienionej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 maja 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 401).

Art. 7.

(1) Od państwowego podatku od energji elektrycznej zwolnieni są odbiorcy na terenie województw: wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego, wileńskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego oraz z województwa pomorskiego

powiatów: morskiego, kartuskiego, kościerskiego, tczewskiego, gniewskiego, chojnickiego i miasta Gdyni na przeciąg lat 10 od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

(2) Rada Ministrów może na wniosek Ministra Skarbu przedstawiony w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu okres ten przedłużyć.

Art. 8.

Do państwowego podatku od energji elektrycznej nie pobiera się 10% dodatku opłacanego w myśl ustawy z dnia 12 lutego 1931 r. o poborze 10% dodatku do niektórych podatków i opłat stemplowych (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 82).

Art. 9.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Skarbu w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Przemysłu i Handlu.

Art. 10.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniam 1 stycznia 1932 r. i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego, traci zaś moc obowiązującą w terminie, który zostanie określony przez rozporządzenie Rady Ministrów.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU

z dnia 14 września 1934 r.

o obliczaniu i poborze podatku od energji elektrycznej.

(Dz. Ustaw Nr. 85/34, poz. 774).

Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1931 r. o państwowym podatku od energji elektrycznej, której tekst jednolity ogłoszony został w załączniku do obwieszczenia Ministra Skarbu z dnia 9 sierpnia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 720), zarządzam, co następuje:

§ 1. Sprzedawca energji elektrycznej obowiązany jest do obliczania i poboru kwot podatku przypadającego od odbiorcy energji przy każdorazowem chociażby tylko częściowem uregulowaniu przez poszczególnego odbiorcę należności za pobraną przezeń energję elektryczną.

§ 2. Podatek oblicza się od należności (ceny) liczonej przez sprzedawcę za energję elektryczną, uwidocznionej w wystawianym dla odbiorcy rachunku; do sumy rachunku za zużytą energję dolicza się podatek w ten sposób, by kwota podatku była w odrębnej pozycji wyraźnie uwidocznioną w rachunku.

Przy obliczaniu kwot podatku nie bierze się pod uwagę sum mniejszych od pół grosza, natomiast kwotę pół grosza wzwyż zaokrągla się do pełnego grosza.

§ 3. Minister Skarbu może w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych technicznym sposobem obliczania przez sprzedawcę należności, — na wniosek sprzedawcy energji elektrycznej — zezwolić sprzedawcy na obliczanie i pobór podatku w ten sposób, by podatek był wliczany w każdocześnie pobieraną przez sprzedawcę cenę za kilowatogodzinę światła; w tym wypadku kwota podatku nie będzie wyodrębnioną w rachunku, lecz będzie się mieściła w odpowiednio podwyższonej cenie za energję elektryczną.

Zezwolenie Ministra Skarbu na pobór podatku w sposób wskazany w ustępie poprzednim będzie ogłaszane w drodze rozporządzenia w Dzienniku Ustaw; zezwolenie to może być przez Ministra Skarbu cofnięte.

§ 4. Pobrane przez sprzedawcę energji elektrycznej w ciągu pierwszych 15 dni oraz w ciągu drugiej połowy każdego miejsca kwoty podatku winny być wpłacone na rachunek czekowy w Pocztowej Kasie Oszczędności kasy właściwego (według miejsca siedziby sprzedawcy) urzędu skarbowego lub bezpośrednio do kasy tegoż urzędu skarbowego w terminie do dni 5 (pięciu) po upływie każdego półmiesięcznego okresu, czyli kwoty pobrane od 1 do 15 — do dnia 20 włącznie tegoż miesiąca, pobrane zaś w czasie od 16 do końca miesiąca — do dnia 5 włącznie każdego następnego miesiąca.

Na skarbowym blankiecie nadawczym P. K. O., a w razie wpłacenia bezpośrednio w kasie urzędu skarbowego w deklaracji złożonej przez sprzedawcę, należy podać dokładne obliczenie podatku oraz szczegółowe dane stwierdzające, kto (jaki sprzedawca), ile, z jakiego tytułu oraz za jaki okres wpłaca podatek. W deklaracji powinna być nadto uwidoczniona ilość odbiorców energji w danym okresie, od których pobrano podatek, jak również pobrana

w ogólnej sumie należność za sprzedaną im w tym okresie energję.

§ 5. 1) Wspomniane w § 4 obliczenie podatku sprawdza urząd skarbowy korzystając w tym względzie z przysługujących mu na podstawie art. 60 Ordynacji Podatkowej (ustawa z dnia 15 marca 1934 r. Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 346) uprawnień.

2) Władze skarbowe mają prawo i obowiązek kontroli prawidłowości obliczania i poboru podatku przez sprzedawcę; w razie nieprowadzenia przez sprzedawcę energji elektrycznej prawidłowych ksiąg handlowych umożliwiających w należyty sposób przeprowadzenie władzom skarbowym tej kontroli sprzedawca ten obowiązany jest do prowadzenia takich ksiąg lub zapisków (nie wyłączając np. prowadzenia szczegółowego wykazu poszczególnych abonentów), któreby dawały możność sprawdzenia, czy i w jakim zakresie sprzedawca energji elektrycznej wykonywa ciążące na nim w myśl ustawy obowiązki.

3) Przy przeprowadzaniu kontroli urzędy skarbowe obowiązane są również sprawdzać, czy zastosowane przez sprzedawcę zwolnienie od podatku zużycia energji elektrycznej z mocy art. 2 oraz art. 7 ustawy (w wypadku, gdy zasięg terytorjalny danego zakładu elektrycznego rozciąga się również i na obszar określony w tym artykule) znajduje uzasadnienie w przepisach ustawy.

§ 6. Do wymiaru podatku mają zastosowanie przepisy art. 99 Ordynacji Podatkowej (ustawa z dnia 15 marca 1934 r. Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 346).

Wymierzony podatek winien sprzedawca uiścić w ciągu dni 14 od dnia następnego po doręczeniu mu nakazu płatniczego.

§ 7. Od nieprawidłowych obliczeń oraz od niewłaściwego poboru podatku przez sprzedawcę mogą odbiorcy energji elektrycznej wnosić odwołania w myśl art. 110 § 2 Ordynacji Podatkowej (ustawa z dnia 15 marca 1934 r. Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 346).

§ 8. Przepisy §§ 1 — 6 oraz § 9 mają odpowiednie zastosowanie do obliczania i poboru dodatku komunalnego do państwowego podatku od energji elektrycznej w wypadkach wprowadzenia tego dodatku na podstawie art. 1 ustęp 3) ustawy.

§ 9. Zezwala się francuskiej spółce akcyjnej „Compagnie d'Electricité de Varsovie — Towarzystwo Elektryczności w Warszawie na obliczanie i pobór podatku w sposób wskazany w § 3.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 16 stycznia 1932 r. o obliczaniu i poborze podatku od energji elektrycznej (Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 58).

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU

wydane w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Przemysłu i Handlu w sprawie wykonania ustawy z dnia 17 grudnia 1931 r. o państwowym podatku od energji elektrycznej.

(Dz. Ustaw Nr. 85/34, poz. 775).

Na podstawie art. 1 ustęp 2 i art. 9 ustawy z dnia 17 grudnia 1931 r. o państwowym podatku od energji elektrycznej w brzmieniu obwieszczenia Ministra Skarbu z dn. 9 sierpnia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 720) zarządza się, co następuje:

Do art. 1.

§ 1. 1) Podatkowi podlega energja elektryczna z wyjątkiem wypadków wskazanych w § 2:

a) pobierana dla celów oświetleniowych,

b) pobierana dla innych celów aniżeli oświetleniowe, gdy energja na te inne cele zużywana jest mierzona wspólnie z energją dla światła.

2) Nie uważa się za energję elektryczną pobieraną dla celów oświetleniowych energji pobieranej przez przyrządy mogące wprawdzie dawać światło, lecz służące do innych celów, jak lekarskich, sygnalizacyjnych, kontrolnych, doświadczalnych, reklamowych, orjentacyjnych i t. p., jak również energji pobieranej przez aparaty projekcyjne, kinematograficzne i t. p.

§ 2. 1) Nie podlega podatkowi energja elektryczna pobierana:

a) dla innych celów aniżeli oświetleniowe, o ile jest mierzona odrębnie (na podstawie oddzielnego licz-

nika, podlicznika) od energji dla światła;

b) nawet dla celów oświetleniowych, o ile jest wspólnie mierzona z energją dla innych celów, pod warunkiem jednak, iż moc przyłączonych odbiorników dla światła nie przekracza 15% zainstalowanej mocy oraz

c) dla innych celów aniżeli oświetleniowe, o ile jest wspólnie mierzona z energją dla oświetlenia, jeżeli przez zastosowanie taryf specjalnych część energji pobierana na cele inne aniżeli oświetleniowe jest wyodrębniona i sprzedawana przez zakłady elektryczne po cenie nie wyższej niż 55% ceny za 1 *kWh* oświetlenia.

§ 3. 1) Podatkowi podlega energja elektryczna pobierana na niskiem napięciu odpłatnie przez poszczególnych odbiorców używana dla celów oświetleniowych.

2) Za niskie napięcie uznaje się napięcia nieprzekraczające następujących wartości napięć nominalnych podanych w rozporządzeniu Ministra Robót Publicznych z dnia 26 maja 1930 r. o napięciach normalnych i o częstotliwości normalnej prądu elektrycznego (Dz. U. R. P. Nr. 45, poz. 384), a mianowicie: przy prądzie stałym 1×220 woltów i 2×220 woltów, przy prądzie jednofazowym 1×220 woltów oraz przy prądzie trójfazowym 220 woltów napięcia fazowego lub 380 woltów napięcia skojarzonego.

3) Energja elektryczna podlega podatkowi tylko wówczas, o ile jest pobierana przez odbiorców odpłatnie. W razie braku warunku odpłatności energja ta wolna jest od podatku. Nie podlega np. podatkowi energja elektryczna dostarczana pracownikom własnym z tytułu pracy, o ile za te świadczenia nie jest pobierana oddzielna zapłata, albo energja dostarczana z tytułu najmu lokalu, o ile za nią nie jest pobierana oddzielna opłata i gdy energja ta jest wytwarzana we własnych domowych lub blokowych elektrowniach.

§ 4. Uchwały stanowiących organów samorządowych o wprowadzeniu na rzecz gmin miejskich dodatku komunalnego do państwowego podatku od energji elektrycznej powinny być podawane do wiadomości właściwym władzom skarbowym oraz sprzedawcom energji elektrycznej przed początkiem każdego roku. W razie niezachowania tego terminu, w wypadku pobierania tego dodatku w roku

poprzednim, mają zastosowanie postanowienia art. 45 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. z r. 1932 Nr. 106, poz. 884).

Do art. 2.

§ 5. Zużycie energji elektrycznej przez fundusz kwaterunku wojskowego oraz przez wymienione w ustępie 1) art. 2 ustawy władze, urzędy, instytucje, zakłady oraz przedsiębiorstwa wolne jest od podatku tylko w tej części, w jakiej energja elektryczna została zużyta przez nie na cele (potrzeby) własne, w pozostałej zaś części energja ta podlega podatkowi. Energja elektryczna pobierana np. przez fundusz kwaterunku wojskowego (ustawa z dnia 15 lipca 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr. 97, poz. 681) wraz z późniejszemi zmianami i uzupełnieniami) zwolniona jest od podatku wyłącznie w tej części, jaka zużyta została przez przez ten fundusz bezpośrednio na jego potrzeby (np. oświetlenie biur funduszu, oświetlenie klatek schodowych budynków stanowiących własność tego funduszu i t. p.); natomiast podlega podatkowi energja elektryczna zużyta przez osoby zamieszkujące w domach stanowiących własność tego funduszu.

§ 6. 1) Do przedsiębiorstw państwowych niewydzielonych zalicza się wszystkie przedsiębiorstwa państwowe z wyjątkiem:

a) przedsiębiorstw wyodrębnionych na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1927 r. o wydzielaniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 195) oraz
b) przedsiębiorstw, których odrębna osobowość prawna została wyraźnie stwierdzona szczególnym przepisem prawnym.

2) Do instytucyj państwowych zalicza się banki państwowe: Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny oraz Pocztową Kasę Oszczędności, do instytucyj zaś samorządu terytorjalnego — komunalne kasy oszczędności.

3) Narówni z instytucjami samorządu terytorjalnego korzystają ze zwolnienia od państwowego podatku od

energji elektrycznej instytucje samorządu zawodowego i gospodarczego (Izby Przemysłowo-Handlowe, Rolnicze, Rzemieślnicze i t. p.), o ile samorządy te na podstawie szczególnych przepisów prawnych zwolnione są od podatków i opłat w tych samych granicach i w tym samym zakresie co samorząd terytorjalny.

§ 7. Do przedsiębiorstw samorządowych nie posiadających charakteru przemysłowego względnie handlowego zalicza się: wodociągi i kanalizacje, laboratorja do badania produktów, zakłady dezynfekcyjne, łaźnie, kąpieliska oraz rzeźnie wraz z przedsiębiorstwami z niemi połączonemi (chłodnie, fabryki lodu i t. d.).

§ 8. 1) O ile na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowch i komunikacyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 329) oraz ustawy z dnia 25 stycznia 1933 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 118) przyznane zostały ulgi nie całemu przedsiębiorstwu, lecz pewnej jego części, to ze zwolnienia od podatku korzysta tylko energja elektryczna zużywana przez tę część przedsiębiorstwa.

2) Decyzje ustalające, iż przedsiębiorstwu względnie pewnej jego części służy prawo do ulg, ogłaszane są zgodnie z art. 9 wymienionego rozporządzenia w Monitorze Polskim.

§ 9. Podlega podatkowi zużycie energji elektrycznej przez instytucje i zakłady naukowe, oświatowe, kulturalne, wyznaniowe, dobroczynne i t. p. z wyjątkiem tego rodzaju instytucyj i zakładów państwowych oraz samorządu terytorjalnego.

Do art. 3.

§ 10. 1) Energja elektryczna kilkakrotnie odprzedawana podlega opodatkowaniu tylko raz jeden. Do opłacania podatku obowiązany jest ostatni odbiorca energji elektrycznej.

2) Za odbiorcę uważa się osobę (abonenta energji elektrycznej) obowiązaną do płacenia w odrębnej kwocie należności za energję elektryczną bądź bezpośrednio zakładowi elektrycznemu bądź też innemu (niekoniecznie wytwórcy) sprzedawcy energji elektrycznej.

3) Sublokatorzy, mieszkańcy pokojów umeblowanych, hoteli i t. p. nie są uważani za odbiorców, o ile nie pobierają energji elektrycznej do oświetlenia bezpośrednio z zakładu elektrycznego.

4) Natomiast osoby zamieszkujące w domach należących do funduszu kwaterunku wojskowego są uważane za odbiorców energji elektrycznej nawet w wypadku, gdy pobierają energję elektryczną dla oświetlenia i regulują należność za tę energję nie bezpośrednio zakładowi elektrycznemu, lecz za pośrednictwem tegoż funduszu jako nabywcy od zakładu elektrycznego ogólnej ilości energji zużywanej zarówno na potrzeby własne funduszu jak i przez poszczególne osoby zamieszkujące w domach tegoż funduszu.

§ 11. 1) Podstawę do obliczenia podatku stanowi należność (cena) za pobieraną energję. Należność ta może być obliczana przez sprzedawcę energji elektrycznej zarówno na podstawie przyrządów służących do mierzenia energji elektrycznej (liczników) jak również może być ustalana w kwotach stałych (ryczałty) bądź w jakikolwiek inny sposób przy stosowaniu taryf kombinowanych (np. przy taryfach opartych na mocy zainstalowanej w kilowatach i zużyciu energji mierzonej w kilowatogodzinach).

2) Celem ustalenia podstawy obliczenia podatku nie uwzględnia się należności z tytułu innych świadczeń przez dostarczającego energję, jak np. za dzierżawę liczników, ograniczników prądu lub innych przyrządów, za konserwację urządzeń elektrycznych (instalacyj) lub ich wykonanie i t. p. Również nie uwzględnia się żadnych innych opłat pobieranych przy regulowaniu należności za energję elektryczną tytułem np. specjalnych świadczeń społecznych.

§ 12. 1) Udzielane odbiorcy w ciągu lub po zakończeniu okresu obrachunkowego opusty lub dodatkowe zniżki od uiszczonych przezeń należności za energję elektryczną uwzględniane są przy obliczaniu podatku automatycznie w ten sposób, że opusty te lub zniżki, jako potrącane przez sprzedawcę przy wystawianiu rachunku za następne okresy obrachunkowe, zmniejszają odpowiednio sumę tego rachunku.

2) O ile odbiorca, któremu przyznano opust lub zniżkę od zapłaconych przezeń w pewnym okresie obrachunkowym należności za energję elektryczną, przestaje być abo-

nentem prądu elektrycznego i o ile przyznana odbiorcy tytułem opustu lub zniżki kwota zostaje mu przez sprzedawcę energji elektrycznej zwrócona w gotówce — to w tym wypadku służy odbiorcy prawo żądania zwrotu zapłaconego od tej kwoty (jako od części należności za energję elektryczną) podatku.

Do art. 4.

§ 13. 1) Za sprzedawcę energji elektrycznej należy z reguły uważać przedsiębiorcę rozdzielającego energję elektryczną.

2) O ile jednak nabywca energji elektrycznej od przedsiębiorcy rozdzielającego energję odstępuje od siebie tę nabytą energję dalszym odbiorcom — to w tym wypadku za sprzedawcę energji elektrycznej (w odniesieniu do części energji odstąpionej odbiorcom) należy uważać tego nabywcę. Na nim zatem ciążą zarówno wszelkie obowiązki jak i służą mu uprawnienia przewidziane w ustawie dla sprzedawcy energji elektrycznej. Np. urząd państwowy będąc bezpośrednim odbiorcą z zakładu elektrycznego energji elektrycznej dla wszystkich pomieszczeń (urzędowych i prywatnych) znajdujących się w administrowanym przez ten urząd budynku państwowym obowiązany jest do obliczania i poboru podatku od należności liczonych przez ten urząd za zużytą w mieszkaniach prywatnych energię elektryczną.

§ 14. 1) Odszkodowanie sprzedawcy energji elektrycznej za koszta związane z poborem podatku określone w ustępie 3) art. 4 ustawy uprawniony jest sprzedawca obliczyć i zatrzymać na swoją rzecz tylko od kwot podatku rzeczywiście przez niego pobranych. Uprawnienie to służy również sprzedawcy w wypadku określonym w § 13.

2) Przepis ustępu 3) art. 4 ustawy nie ma zastosowania do kwot podatku wymierzonych przez urząd skarbowy zgodnie z art. 99 Ordynacji Podatkowej (ustawa z dnia 15 marca 1934 r. Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 346).

3) Potrącone tytułem odszkodowania kwoty winien sprzedawca uwidaczniać na blankiecie nadawczym P. K. O. lub w deklaracji składanej w myśl § 4 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 14 września 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 774).

Do art. 5.

§ 15. 1) Przysługujące z mocy ustępów 1) i 2) art. 5 ustawy uprawnienia służą sprzedawcy również w wypadkach określonych w § 13.

2) Przy częściowem uiszczaniu przez odbiorcę należności za energję elektryczną (ustęp 3 art. 5 ustawy) należy uwzględniać obok samego podatku również proporcjonalnie i dodatek komunalny do tego podatku w wypadkach wprowadzenia tego dodatku na podstawie art. 1 ustęp 3 ustawy.

Do art. 6.

§ 16. Pobrane w wypadku przewidzianym w art. 6 należności z tytułu kar za zwłokę oraz kosztów egzekucyjnych obciążają wyłącznie sprzedawcę energji elektrycznej; należności te nie podlegają przerzuceniu na odbiorcę.

Do art. 7.

§ 17. Wolna jest od podatku do końca 1941 r. energja elektryczna zużywana na obszarze określonym w art. 7 ustawy. Wytworzona na tym obszarze energja elektryczna podlega jednak podatkowi, o ile jest zużywana poza tym obszarem.

Do art. 10.

§ 18. Wolna jest od podatku energja elektryczna wytworzona przez krajowe zakłady elektryczne, o ile jest zużywana przez odbiorców poza obszarem Rzeczypospolitej.

§ 19. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Równocześnie traci moc rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 3 lutego 1932 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Robót Publicznych oraz Przemysłu i Handlu w sprawie wykonania ustawy o państwowym podatku od energji elektrycznej (Dz. U. R. P. Nr. 15, poz. 88).

DZIAŁ PIĄTY.

ORZECZNICTWO SĄDÓW I WŁADZ ADMINISTRACYJNYCH.

DZIAŁ PIĄTY.

ORZECZNICTWO SĄDÓW I WŁADZ ADMINISTRACYJNYCH

I. *Uprawnienia rządowe.*

101. Udzielenie koncesji na budowę i eksploatację drogi żelaznej osobie prywatnej lub spółce akcyjnej jest aktem publiczno - prawnym, będącym przejawem wykonania władzy państwowej (imperium) przez odnośny organ, wszakże nie stoi to na przeszkodzie, aby tymże aktem były także uregulowane stosunki prawne między koncesjonariuszem a Państwem, działającym w zakresie zarządu mienia państwowego (gestio), dotyczące praw cywilnych; jeżeli więc w koncesji względnie w statucie spółki akcyjnej mającej eksploatować kolej umieszczono zastrzeżenia o przejściu własności koncesjonariusza na rzecz Skarbu Państwa, to w ten sposób zawiązany został (poza udzieleniem koncesji) także stosunek cywilny, w którym Państwo jako podmiot praw majątkowych przyjęło charakter kontrahenta ze wszelkimi stąd wypływającymi konsekwencjami, jedną zaś z tych konsekwencji jest poddanie wynikających na tym tle sporów jurysdykcji sądowej. (Wyrok Sądu Najw. Nr. I. C. 453/26 z 7-29.IX.1927 r.).

102. Potrącanie bez wyroku sądowego opłat za nadzór nad wykonaniem warunków uprawnienia z kaucji, złożonej na zabezpieczenie wykonania warunków tego uprawnienia, uznać należy za niedozwolone. (Wyjaśnienie Biura Elektr. Min. Przem. i Handlu — L. VI-226).

103. Zobowiązanie zakładu elektrycznego do uiszczania na rzecz Skarbu Państwa opłat w myśl § 82 uprawnienia rządowego, jako nie wynikające z żadnego publiczno-prawnego postanowienia, opiera się na tytule prywat-

no-prawnym, wobec czego wynikające stąd spory pomiędzy stronami należą do kompetencji sądownictwa powszechnego. (Wyrok NTA L. rej. 3094/26 z 26.IX.1928 r.).

104. Ani ustawa elektryczna, ani rozporządzenie wykonawcze nie zawierają postanowienia, z którego by wynikało, że władza obowiązana jest nadać uprawnienie rządowe temu z współubiegających się, który wcześniej wniósł podanie. Władza nie jest związana kolejnością wniesionych podań. (Wyrok NTA L. rej. 4119/27 z 17.I. 1930 r.).

105. Kwestia oceny, czy i jakie względy na ogólną gospodarkę elektryczną kraju przemawiają przeciw udzieleniu uprawnienia, należy do swobodnej oceny Ministra, który powinien jednak uzasadnić swą ewentualną odmowę udzielenia uprawnienia. (Wyrok NTA L. rej. 1598/28 z 31.III.1930 r.).

106. Odmowa udzielenia uprawnienia wymaga uzasadnienia; powołanie się na względy ogólnej gospodarki elektrycznej kraju nie jest uzasadnieniem wyczerpującym i orzeczenie z takim uzasadnieniem jest dotknięte wadliwością postępowania. (Wyrok NTA L. rej. 5526/31 z 7.IX.1934 r.).

107. Nadanie uprawnienia na zakład elektryczny jest aktem swobodnego uznania władzy, jednak zakres swobodnego uznania jest ograniczony przepisami rozporządzenia Min. Rob. Publ. z 20 maja 1923 r. poz. 441 Dz. Ust., a w szczególności §§ 9 i 15 tego rozporządzenia.

Po zapadnięciu pozytywnej decyzji Ministra o nadaniu uprawnienia oraz po przyjęciu przez petenta ustalonego przez Ministerstwo tekstu tego aktu i wniesieniu należnej opłaty koncesyjnej powstaje dla władzy obowiązek wydania petentowi uprawnienia na zakład elektryczny. (Wyrok NTA L. rej. 6463-6464/31 z 12.X.1934 r.).

108. Nadanie uprawnienia rządowego na elektryfikację jest pomimo wymaganej zgody koncesjonariusza aktem publicznym, nadającym posiadaczowi szerokie uprawnienia publiczne w myśl art. 6, 8 i 10 ustawy elektrycznej, ograniczające istotnie prawa osób trzecich. (Wyrok NTA L. rej. 5297/30 i 64465/31 z 21.XII.1934 r.).

109. Władza administracyjna, która nadała uprawnienie na wyłączne prawo wytwarzania, przetwarzania,

przesyłania i rozdzielania energii elektrycznej na określonym obszarze, nie może następnie udzielać innym osobom jakichkolwiek uprawnień w zakresie produkcji energii elektrycznej dla celów zbytu na terenach objętych nadanym już uprawnieniem. (Wyrok NTA L. rej. 5316-5317/32 z 12.IV.1935 r.).

110. Decyzja wojewody w przedmiocie interpretacji warunków uprawnienia rządowego może być zaskarżona zgodnie z art. 82 prawa o postępowaniu administracyjnym do Ministerstwa Przemysłu i Handlu, o ile w uprawnieniu nie ma odmiennego zastrzeżenia. (Wyrok NTA L. rej. 9935/33 z 16.IV.1936 r.).

111. Odmowa udzielenia uprawnienia z powodu zasadniczych względów na ogólną gospodarkę kraju powinna być umotywowana, z celu zaś tego umotywowania wynika, że nie może ono ograniczyć się tylko do ogólnikowego powołania się na powyższe względy, lecz powinno zawierać konkretne momenty.

Zarządzenie postępowania w sprawie nadania uprawnienia samo przez się nie przesądza kwestii, czy zasadnicze względy ogólne dotyczące gospodarki elektrycznej kraju nie stoją na przeszkodzie udzieleniu uprawnienia. (Wyrok NTA L. rej. 6227/32 z 28.XI.1936 r.).

II. *Umowy koncesyjne i prawa nabyte.*

201. Okoliczność, iż związek komunalny eksploatację zakładu elektrycznego komunalnego, istniejącego i działającego przed wejściem w życie ustawy elektrycznej, wraz ze związanymi z tym zakładem uprawnieniami przekazał na pewien okres czasu osobie trzeciej, nie pozbawia go uprawnień z art. 11 ustawy elektrycznej. (Teza.— Wyrok NTA L. rej. 7652/30 z 19.I.1934 r.).

202. Zakładowi elektrycznemu, który zawarł umowę koncesyjną o dostarczanie energii elektrycznej ze związkiem samorządowym przed wejściem w życie ustawy elektrycznej, służy na mocy art. 11 tej ustawy również prawo wyłączności na terytorium tego związku, jeżeli prawo to wynika z treści zawartej umowy. (Teza. — Wyrok NTA L. rej. 2844/31 z 12.X.1934 r.).

203. Ustawa elektryczna, nakazując utrzymanie w mocy umów koncesyjnych, zawartych przez zakłady

elektryczne z ciałami samorządowymi, zrównywa zatem te uprawnienia z uprawnieniami nadawanymi obecnie przez rząd na podstawie ustawy elektrycznej. Władze obowiązane są zajmować odnośnie tych wszystkich uprawnień stanowisko jednolite. (Wyrok NTA L. rej. 2844/31 z 12.X.1934 r.).

204. Z przyznania koncesjonariuszowi przez zarząd miasta w umowie koncesyjnej sprzed wejścia w życie ustawy elektrycznej z 21 marca 1922 r. poz. 277 Dz. Ust. wyłącznego prawa na urządzenie i eksploatację elektrowni w danym mieście z zobowiązaniem się niezezwalania nikomu innemu zakładania przewodów elektrycznych na ulicach i placach miejskich dla podawania prądu do użytku publicznego i prywatnego, jak również niezakładania przez miasto samo takich przewodów, — wynika uprawnienie koncesjonariusza do wyłącznego zbytu energii elektrycznej na terenie tego miasta. (Z a s a d a p r a w n a, wpisana do księgi zasad prawnych. Wyrok NTA L. rej. 5297/30 i 6465/31 z 21.XII.1934 r.).

205. Art. 11 ustawy elektrycznej ma na względzie zakłady elektryczne w rozumieniu art. 1 ustawy, istniejące i dostarczające energię elektryczną w chwili wejścia w życie ustawy. (Wyrok NTA L. rej. 10470/31 z 22.VI. 1934 r.).

206. Zakłady elektryczne, działające na podstawie tytułów powstałych po wejściu w życie ustawy elektrycznej, nie korzystają z ochrony prawnej w zakresie przewidzianym w art. 11 i 12 tej ustawy. (Wyrok NTA L. rej. 4782/35 z 17.XII.1937 r.).

III. *Obszar zasilania.*

301. W myśl art. 4 ustawy elektrycznej sprzedawana względnie dostarczana przez uprawnionego energia elektryczna powinna zaspokajać zapotrzebowanie tylko określonego w uprawnieniu obszaru, t.zn. być zużywana na tym obszarze.

Zużywającym energię elektryczną w tym znaczeniu nie jest osoba fizyczna lub prawna nabywająca tę energię, lecz urządzenie, zakład przemysłowy itp., w którym ta energia jest wykorzystywana. (Wyrok NTA L. rej. 2651/31 z 8.II.1933 r.).

302. Spór między dwoma zakładami elektrycznymi, działającymi na mocy uprawnień rządowych, w kwestii, który z nich jest uprawniony do zasilania prądem pewnego obiektu, podlega rozpoznaniu sądów powszechnych, jeżeli obiekt ten znajduje się na terenie uprawnień jednego z powyższych zakładów, natomiast jeżeli rzeczony obiekt położony jest na terenie obu uprawnień, jedynie organy administracyjne właściwe są do wydania orzeczenia, która z elektrowni i w jakim zakresie ma go zasilać. (Wyrok Sądu Najw. w Nr I. C. 1348/32 z 21.VI.1933 r.).

IV. *Korzystanie z cudzych posiadłości.*

401. Jeżeli władza administracyjna wydała orzeczenie, zezwalające koncesjonariuszowi na ustawienie urządzeń telefonicznych w oznaczonym miejscu, chociażby to miało dotknąć własność prywatną, sąd nie ma prawa wdawać się w ocenę czynów koncesjonariusza, mających oparcie w powyższym orzeczeniu, chociażby orzeczenie to zostało uzyskane dopiero ex post po dokonaniu ustawienia. Sąd natomiast władny jest rozstrzygnąć spór o odszkodowanie należne właścicielowi nieruchomości. (Wyrok Sądu Najw. Nr I. C. 384/27 z 13.IV.1928 r.).

402. Jednostronne ustalenie opłat za używanie drogi publicznej bez poprzedniego zbadania, czy sprawa tych opłat była przedmiotem porozumienia się kompetentnego zarządu drogowego z przedsiębiorcą, oraz ustalenia, czy koszty utrzymania drogi publicznej wzrosną corocznie o pewną stałą kwotę, jest nielegalne i wadliwe.

Nieoznaczenia ścisłego czasu trwania pozwolenia na użytkowanie obszaru dróg państwowych nie można przez samo powołanie się na okólnik Min. Rob. Publ. z dnia 27 maja 1926 r. L. XVI - 1149 uznać za wystarczające w rozumieniu art. 8 ust. 2 ustawy elektrycznej. (Orzecz. Min. Rob. Publ. L. XIV - 368/29 z 25.VI.1929 r.).

403. W myśl art. 8 ustawy elektrycznej zakłady elektryczne, działające na mocy uprawnienia, mogą korzystać z cudzych gruntów dla prowadzenia przewodów nad lub pod ziemią tylko za odszkodowaniem, bez względu na to, czy właściciel gruntu ponosi w rzeczywistości straty. (Wyrok Sądu Najw. Nr I. C. 2214/31 z 8.III.1932 r.).

404. Ustawienie przez koncesjonariusza słupów telefonicznych i podpór na gruncie prywatnym wbrew woli właściciela, a bez wyjednania zarządzenia władzy administracyjnej, stanowi czyn samowolny, wkraczający w dziedzinę praw prywatnych właściciela, który wobec tego ma prawo szukać obrony w drodze procesu cywilnego. (Wyrok Sądu Najw. Nr I. C. 2849/31 z 17.VIII — 7.IX. 1932 r.).

405. W razie potrzeby wyrębu drzewostanów i zmiany rodzaju użytkowania gruntu leśnego dla przeprowadzenia przewodów itp. zakład elektryczny musi działać w porozumieniu z właścicielem lasu, gdyż tylko on lub jego pełnomocnik uprawniony jest do złożenia władzom wniosku o wyrąb i zmianę rodzaju użytkowania gruntów leśnych. (Orzecz. Min. Roln. i Ref. Roln. Nr L. 1-3b/15 z 26.IX.1934 r.).

V. *Charakter użyteczności publicznej elektrowni miejskiej.*

501. Elektrownia miejska i tramwaje elektryczne, jeśli nawet stanowią prywatne przedsiębiorstwo gminy, są instytucjami użyteczności publicznej. (Wyrok NTA L. rej. 69/22 z 20.XII.1922 r.).

VI. *Sprzedaż energii elektrycznej oraz zakładanie instalacyj elektrycznych.*

601. Z natury umowy najmu mieszkania, zwłaszcza w mieście, gdzie elektryczne oświetlenie mieszkań jest normalnie i powszechnie stosowane, wynika, że zaprowadzenie takiego oświetlenia przez lokatora wchodzi w zakres używania mieszkania zgodnie z jego przeznaczeniem, chyba że umowa najmu zawiera zakaz w tym względzie, albo przeprowadzenie instalacji sprzeciwia się umowie najmu z powodu szczególnych okoliczności.

Lokator może uzyskać upoważnienie od sądu do założenia własnym kosztem pionu do światła elektrycznego i do złączenia go z mufą elektrowni miejskiej znajdującą się w piwnicy domu, w którym mieszkanie wynajmuje. (Wyrok Sądu Najw. Nr I. C. 956/23 z 29.X.1924 r.).

602. Umowa o dostarczanie prądu elektrycznego za opłatą jest umową kupna. (Wyrok Sądu Najw. Nr. III. Rw. 2442/26 z 12.IV.1927 r.).

603. Wbicie słupa antenowego na przestrzeni obciążonej służebnością niezabudowania nie jest naruszeniem tej służebności. (Wyrok Sądu Najw. Nr III. Rw. 904/28 z 17.VIII.1928 r.).

604. Piony nie są integralną częścią sieci rozdzielczej. Piony należą do instalacji elektrycznej odbiorców; mogą je wykonywać wszystkie firmy instalacyjne. (Orzecz. b. Min. Rob. Publ. L. XIV - 73/29 z 11.II.1929 r.).

605. Rozstrzygając spór pomiędzy lokatorem i właścicielem nieruchomości powstały z przyczyny nieudzielenia przez ostatniego zezwolenia na założenie na dachu anteny do aparatu radiowego odbiorczego, sądy powinny w każdym poszczególnym wypadku rozważyć, czy zachodzą okoliczności wyłączające w ogóle założenie anteny z powodu właściwości budynku albo innej przeszkody, czy sprzeciw właściciela ma podstawę w uchylaniu się lokatora od zastosowania przyjętych w praktyce wymagań technicznych, czy też, przeciwnie, odmowa zezwolenia nie ma poważnych podstaw i stanowi przejaw nadużycia prawa. (Wyrok Sądu Najw. Nr I. C. 285/29 z 11.IX.1929 r.).

606. Właściciel domu nie może odmówić lokatorowi zezwolenia na instalację gazową lub założenie zewnętrznej anteny radiowej, jeżeli urządzenia te nie są dla domu połączone z niebezpieczeństwem szkody. (Wyrok Sądu Najw. Nr III. Rw. 790/29 z 24.IX.1929 r.).

607. Najmujący nie potrzebuje zezwolenia wynajmującego do założenia w swym mieszkaniu telefonu, o ile tego w kontrakcie najmu wyraźnie nie zabroniono. (Wyrok Sądu Najw. Nr III. Rw. 441/29 z 16.X.1929 r.).

608. Uprawniony posiada prawo nieprzyłączania odbiorcy do swej sieci aż do czasu wyrównania przez odbiorcę należności za energię elektryczną. (Orzecz. b. Min. Rob. Publ. L. XIV-919/30 z 30.XI.1930 r.).

609. Władza nie jest władna do zezwalania na zwalnianie uprawnionego od udzielania rabatów z pominięciem postanowienia § 80b uprawnienia, przewidującego tryb zrewidowania tych rabatów. (Orzecz. b. Min. Rob. Publ. Nr XVII-2680/31 z 12.VIII.1931 r.).

610. Umowa, którą gmina zobowiązuje się brać prąd elektryczny przez 15 lat i zobowiązuje się do zapłaty poważnych sum za prąd nawet w tym razie, gdyby prądu nie brała, przekracza granice zwykłego zarządu i wymaga do swej ważności zatwierdzenia przez wydział powiatowy. (Wyrok Sądu Najw. Nr III. Rw. 1874/31 z 3.II.1932 r.).

611. Spory wynikające z §§ 36, 75 i 76 uprawnienia rządowego w przedmiocie wielkości zainstalowanej mocy urządzeń elektrycznych należą do kompetencji sądownictwa powszechnego. (Orzecz. M. P. i H. Nr E-VI-282/3/34 z 29.III.1934 r.).

612. Sprawę zmiany cen za energię elektryczną, określonych w koncesjach otrzymanych przez spółki należące do obywateli francuskich na terenie Państwa Polskiego przed wybuchem wojny europejskiej, regulują przepisy ustawy z 15 lipca 1920 r. poz. 466 Dz. Ust., a nie przepisy konwencji polsko-francuskiej z 6 lutego 1922 r. poz. 149/24 Dz. Ust. (Teza. — Wyrok NTA L. rej. 8319/32 i 9442/32 z 8.III.1935 r.).

613. W myśl art. 7 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. poz. 466 Dz. Ust. z chwilą ustanowienia cen za energię elektryczną przez komisję rozjemczą zostają tym samym uchylone ceny umowne, wymienione w koncesji. Od tej chwili obowiązują już ceny ustalone przez komisję rozjemczą, które następnie mogą na podstawie art. 9 tejże ustawy podlegać zmianie zarówno w kierunku podwyższenia jak i obniżenia. (Wyrok NTA L. rej. 8319/32 i 9442/32 z 8.III.1935 r.).

614. Opłata stała, przewidziana w § 79 uprawnień rządowych, nie jest ekwiwalentem za wypożyczenie licznika, lecz opłatą należną już z samego faktu zgłoszenia się do zakładu elektrycznego po pobór energii elektrycznej i przyjęcia tego zgłoszenia przez zakład elektryczny. (Orzecz. M. P. i H. Nr E-6-22/7/36 z 25.IV.1936 r.).

615. Gwarancje przewidziane w § 37 uprawnień rządowych dają uprawnionemu prawo do poszukiwania od abonentów prądu szkód i strat, jakie by poniósł wskutek nieużywania przyłączonych do sieci rozdzielczych urządzeń odbiorczych abonenta przez zagwarantowany okres czasu (1 rok, 3 lata).

Realizacja szkód i strat z tytułu niewykorzystania przez umówiony okres czasu przyłączonych do sieci urządzeń odbiorczych nie może odbywać się w drodze poboru opłat za ponowne „przyłączenie“ i „sprawdzenie“ urządzeń odbiorczych. (Orzecz. M. P. i H. Nr E-VI-240/4/36 z 27.VI.1936 r.).

VII. *Stosunek do pracowników.*

701. Maszynista elektrowni zajęty osobiście przy obsłudze maszyn nie może być poczytany za pracownika umysłowego, choćby na nim ciążyła odpowiedzialność za całość pracy w dziale maszynowym elektrowni. (Wyrok Sądu Najw. Nr III. Rw. 1304/30 z 2.X.1930 r.).

702. Ustawa z dnia 28 marca 1933 roku o ubezpieczeniu społecznym (Dz. Ust. Nr 51 poz. 396) ogranicza odpowiedzialność pracodawcy za szkody wywołane chorobą, niezdolnością do zarobkowania lub śmiercią pracownika tylko do wypadków z art. 196 tejże ustawy; nie ma zatem dodatkowej odpowiedzialności pracodawcy z przepisów kodeksu zobowiązań, ani z innych ustaw szczegółowych, jak z ustawy elektrycznej itp. (Wyrok Sądu Najw. Nr C. II. 2038/35 z 9.I.1936 r.).

VIII. *Ochrona karna.*

801. Korzystanie przez lokatora bez własnego licznika z prądu elektrycznego, przechodzącego przez klatkę schodową i opłacanego przez właściciela domu, może być oparte nie tylko na umowie, lecz na prostym zezwoleniu ze strony właściciela domu. Przecięcie w tym wypadku przez właściciela domu przewodnika na korytarzu i pozbawienie tym sposobem lokatora prądu nie podpada pod przepis art. 507 K. K. z 1903 roku. (Wyrok Sądu Najw. Nr II. K. 2361/21 z 24.I.1922 r.).

802. Zerwanie umowy, mocą której oskarżeni zobowiązali się do dostarczania pokrzywdzonej światła elektrycznego za pomocą łącznika znajdującego się w ich wyłącznym posiadaniu, nie stanowi przestępstwa art. 507 K. K. z 1903 roku, tak jak nie stanowi go przerwanie bez wyroku sądowego przez elektrownię dostawy światła zalegającemu w opłacie spożywcy. (Wyrok Sądu Najw. Nr II. K. 2474/22 z 24.XI.1922 r.).

803. Z chwilą urządzenia przez oskarżonego instalacji elektrycznej w ten sposób, że współoskarżeni kradli prąd, nie skończył się jego udział w przestępstwie kradzieży prądu i przestępstwo ma charakter ciągłego, aż do chwili zaprzestania kradzieży przez współoskarżonych. (Wyrok Sądu Najw. Nr II. K. 532/24 z 1.V.1924 r.).

804. Korzystanie z lampki elektrycznej nieobjętej umową ryczałtową zawiera obiektywne znamiona przestępstwa kradzieży; dla wyczerpania zaś cech subiektywnych złej wiary oskarżonego należy ponadto ustalić, że oskarżony miał zamiar ukryć przed elektrownią palenie lampki nadliczbowej. (Wyrok Kompletu Izby Karnej Sądu Najw. Nr II. K. 1248/25 z 7.XII.1925 r.).

805. Mimo art. 20 ustawy elektrycznej z 21 marca 1932 roku, uznającego energię elektryczną za rzecz ruchomą, zabór energii elektrycznej w zamiarze bezprawnego przywłaszczenia jej sobie podlega sankcjom karnym ustawy o karaniu za odciąganie energii elektrycznej z 9 kwietnia 1900 roku Dz. Ust. Rzeszy Niem. str. 228, nie zaś § 242 K. K.

Zabór z elektrowni za pomocą przewodu, nie przeznaczonego do prawidłowego poboru energii elektrycznej, energii tej w zamiarze bezprawnego przywłaszczenia jej sobie i wyrządzenia bezprawnie elektrowni szkody podpada nie pod § 263 K. K., lecz pod § 2 powyższej ustawy z 9 kwietnia 1900 roku. (Wyrok Sądu Najw. Nr V K. 191/28 z 21.V.1928 — *dotyczy obszaru b. zab. pruskiego*).

806. Plomba elektrowni, zamykająca umieszczony w mieszkaniu licznik jako miernik zużytego w nim prądu elektrycznego, jest dokumentem prywatnym, mającym znaczenie dla udowodnienia stosunków prawnych. (Wyrok Sądu Najw. V. K. 191/28 z 21.V. 1928 r.).

807. Zaniechanie sprawdzenia liczników abonentów elektrowni i nie wystawienie im rachunków w tym celu, aby wierzyciel nie mógł ściągnąć opłat przypadających elektrowni od abonentów, a zajętych egzekucyjnie przez wierzyciela, stanowi udaremnienie egzekucji z art. 282 K. K. (Wyrok Sądu Najw. Nr 2 K. 229/33 z 2.V.1933 r.).

808. Ustawa elektryczna z 21 marca 1922 roku określa w art. 20 energię elektryczną w rozumieniu prawa jako rzecz ruchomą, za czym zużywanie prądu elektryczne-

go poza kontrolą i przywłaszczanie go zawiera obiektywne jak i subiektywne znamiona kradzieży, a nie szalbierstwa z art. 265 K. K. (Wyrok Sądu Najw. Nr. 3 K. 205/35 z 16.IV.1935 r.).

809. Miejski zakład elektryczny stanowi urządzenie użyteczności publicznej takie, którego prawidłowe funkcjonowanie leży w interesie bezpieczeństwa powszechnego (art. 217 K. K. i nast.), nie nabywa jednakże takie urządzenie dlatego tylko, że jest zarządzane przez związek prawno-publiczny, charakteru instytucji prawa publicznego.

Ciała i związki samorządowe, prowadzące we własnym zarządzie tego rodzaju koncesjonowane zakłady, nie spełniają przez to jakiegoś nakazu ustanowionego w prawie publicznym, lecz są tylko podmiotami prywatno-gospodarczymi, nie zaś władzą lub urzędem w stosunku do swych odbiorców energii elektrycznej. (Wyrok Sądu Najw. Nr 2 K. 1617/35 z 12.XI.1935 r.).

810. Okoliczność, że przedsiębiorstwo gazowni czy elektrowni jest prowadzone przez zarząd miejski, nie nadaje ich administracji cech urzędu w rozumieniu art. 109 rozporządzenia o postępowaniu administracyjnym poz. 341/28 Dz. Ust. (Wyrok Sądu Najw. Nr 3 K. 1601/37 z 27.I. 1938 r.).

IX. Sprawy podatkowe.

901. Fundusz rezerwowy na amortyzację kapitału akcyjnego z powodu wygasania koncesji zezwalającej na prowadzenie przedsiębiorstwa nie może być zaliczony do kosztów osiągnięcia, zachowania i zabezpieczenia dochodu i wobec tego nie może być potrącalny z sumy przychodów przedsiębiorstwa. (Wyrok NTA L. rej. 2767/26 z 11.IV. 1928 r.).

902. Przetwarzanie w miejskiej elektrowni prądu, dostarczanego przez elektrownię prywatną w stanie surowym, na prąd do konsumcji o mocy słabszej stanowi przerobienie wydobytego surowca lub wyprodukowanego towaru w rozumieniu art. 7 a) ustawy o podatku przemysłowym z dnia 15 lipca 1925 r. poz. 550 Dz. Ust. (Wyrok NTA L. rej. 836/27 z 1.VI.1929 r.).

903. Utrzymywane przez okręgowe elektrownie podstacje, służące do zmiany prądu wysokiego napięcia na na-

pięcie użytkowe, a połączone ewentualnie ze specjalnymi biurami, które obliczają ilość zużytego przez poszczególnych odbiorców prądu i jednocześnie inkasują należność za prąd, stanowią jeden jednolity zespół gospodarczy z elektrowniami okręgowymi w rozumieniu postanowień art. 12 ustawy. Wobec powyższego elektrownie okręgowe wraz z utrzymywanymi podstacjami powinny być zaopatrzone w jedno świadectwo przemysłowe III kat. przedsiębiorstw przemysłowych zgodnie z rozdz. XVI cz. II lit. C taryfy załączonej do art. 23 ustawy. (Okólnik Min. Skarbu z 9.VIII.1929 r. L. D. V. 4481/4/29).

904. Zwolnienie od państwowego podatku przemysłowego, przyznane w art. 3 p. 3 ustawy o państw. podatku przemysł. przedsiębiorstwom użyteczności publicznej prowadzonym przez związki samorządowe we własnym zarządzie i na własny rachunek, służy każdemu z tych przedsiębiorstw, jako zespołowi gospodarczemu. (Wyrok NTA 4542/27 z 11.XII.1929 r.).

905. Odpis na amortyzację koncesji w przedsiębiorstwie elektrowni, obowiązanym w myśl umowy koncesyjnej do bezpłatnego oddania gminie budynków i urządzeń po upływie okresu koncesyjnego, nie podlega potrąceniu z przychodów. (Zasada prawna, wpisana do księgi zasad prawnych. Wyrok NTA L. rej. 2861/27 z 14.IV.1930 r.).

906. Obrotem podatkowym elektrowni jest przychód brutto, jaki jej przypada od konsumentów prądu zgodnie z postanowieniami zawartych z nimi umów, a zatem z uwzględnieniem umownych procentowych opustów. (Wyrok NTA L. rej. 3986/28 z 26.IX.1930 r.).

907. Sumy przeznaczone na umorzenie długów obligacyjnych uważa się za zyski bilansowe (art. 21 ust. 2 ustawy o państw. pod. dochod.) także w przedsiębiorstwach koncecyjnych. (Zasada prawna: Wyrok NTA L. rej. 4135—36/28 i 350/30 z 18.II. 1931 r.).

908. Zbywanie zawodowe prądu elektrycznego nie zależy od ilości odbiorców, lecz od zajmowania się zbywaniem w celu uzyskania stałego źródła dochodu. (Wyrok Sądu Najw. Nr. II. 3. K. 1275/31 z 18.I.1932).

909. Posiadanie stałych odbiorców prądu elektrycznego i inkasowanie od nich należności za prąd jest prowadzeniem przedsiębiorstwa i wymaga wykupienia świa-

dectwa przemysłowego w myśl ustawy o państwowym podatku przemysłowym. (Wyrok Sądu Najw. Nr. I. K. 405/33 z 7.I.1933 r.).

910. Wpłaty na „fundusz odnowienia" dokonywane niezależnie od odpisań na zużycie stanowią niepotrącalną rezerwę. (Wyrok NTA. L. rej. 11316/32 z 31.I.1933 r.).

911. Zakład sprzedaży radiosprzętu, prowadzony przez elektrownię miejską, uznany za przedsiębiorstwo użyteczności publicznej, jako nie pozostający w bezpośrednim związku z przedsiębiorstwem elektrowni i nie służący jego celom, nie podlega zwolnieniu od obowiązku podatkowego na zasadzie art. 3 p. 3 ustawy o podatku przemysłowym. (Wyrok NTA L. rej. 2721/31 z 1.III.1933 r.).

912. Elektrownia, prowadzona przez spółkę akcyjną, nie jest zakładem użyteczności publicznej w rozumieniu art. 10 p. 4 ustawy z 3.II.1931 r. o państwowym funduszu drogowym poz. 81 Dz. Ust. (Wyrok NTA L. rej. 8934/31 z 5.V.1933 r.).

913. Okoliczność, że elektrownie i gazownie miejskie nie są wymienione w p. 4 art. 10 ustawy z 3.II.1931 r. o państwowym funduszu drogowym poz. 81 Dz. Ust., nie pozbawia sama przez się tych zakładów zwolnienia przewidzianego w tym przepisie. Decydujące jest, czy działalność zakładu jest obliczona w pierwszej linii na zaspokojenie potrzeb publicznych, a opłaty są dostosowane do kosztów urządzenia i prowadzenia zakładu. (Wyrok NTA L. rej. 5287/32 z 13.XII.1933 r.).

914. Elektrownia miejska, dostarczająca mieszkańcom prądu nie wytworzonego we własnej elektrowni, lecz przerobionego z prądu o wysokim napięciu, nabytego w stanie gotowym od innego przedsiębiorstwa, stanowi przedsiębiorstwo użyteczności publicznej, podpadające pod przepis art. 3 p. 3 ustawy o podatku przemysłowym. (Wyrok NTA L. rej. 11139/33 z 20.X.1934 r.).

915. Przetwarzanie w zakładzie elektrycznym prądu, dostarczonego przez inny zakład elektryczny w stanie surowym, na prąd do użytku przemysłowego lub innego rodzaju konsumcji o sile słabszej, stanowi przerabianie produktu w prowadzonym przemyśle w rozumieniu art. 7 a) ustawy o podatku przemysłowym. (Wyrok NTA L. rej. 6086-87/33 z 29.IV.1935 r.).

916. Nieruchomości zajęte przez gazownie, elektrownie, rzeźnie, należące do związku samorządowego, podlegają opodatkowaniu bez względu na to, czy są zaliczone do przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, czy nie. (Okólnik Min. Skarbu z 1936 r. L. D. V. 32050/3/36).

917. Założenie sklepu z urządzeniami elektrycznymi przez elektrownię stanowi niewątpliwie rozszerzenie źródła dochodu i skutkiem tego wydatek na ten cel podpada pod przepis art. 8 p. 1 ustawy o podatku dochodowym. Ze stanowiska tego przepisu nie ma znaczenia okoliczność, czy elektrownia zakładając sklep kierowała się intencją osiągania z niego dochodu, czy też chodziło jej — jak twierdzi w skardze — o zachęcanie publiczności do korzystania z wytwarzanego przez nią prądu, a zatem o zwiększenie konsumcji prądu. (Wyrok NTA L. rej. 521-523/34 z 2.XI. 1936 r.).

918. Okoliczność, że wartość energii elektrycznej, dostarczanej bez oddzielnej zapłaty pracownikom własnym z tytułu pracy (§ 3 ust. 3 rozporządzenia Ministra Skarbu z 3.II.1932 r. poz. 88 Dz. Ust.) włączona jest do podstawy wymiaru podatku dochodowego od uposażeń, nie uchyla zwolnienia tej energii od opodatkowania. (T e z a: Wyrok NTA L. rej. 2065/33 z 2.XII.1936 r.).

DZIAŁ SZÓSTY.

USTAWODAWSTWO LICZNIKOWE

DZIAŁ SZÓSTY.

USTAWODAWSTWO LICZNIKOWE

POM — oznacza w skrócie nazwę czasopisma wydawanego przez Główny Urząd Miar pod tytułem „Przepisy obowiązujące w miernictwie". Adres Głównego Urzędu Miar: Warszawa, ul. Elektoralna 2.

OBWIESZCZENIE
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 28 czerwca 1928 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu dekretu o *miarach*

z dnia 8 lutego 1919 r.

(Dz. Ustaw R. P. Nr. 72 poz. 661).

Na podstawie art. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o zmianie dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 308) ogłaszam jednolity tekst dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 15, poz. 211) z uwzględnieniem zmian wprowadzonych do niego przez rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 308) i obowiązujących od dnia 19 września 1928 r.

Minister Przemysłu i Handlu:

E. Kwiatkowski.

Załącznik do obw. Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 28 czerwca 1928 r. (poz. 661).

DEKRET O MIARACH

z dnia 8 lutego 1919 r.

Art. 1.

Legalnemi jednostkami miar w Państwie Polskiem są jednostki, określone w art. 2—7 dekretu niniejszego, oraz te jednostki wtórne, wielokrotne i podwielokrotne jednostek podstawowych, określonych w tychże artykułach, które będą uznane za legalne przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 2.

Podstawową jednostką długości jest metr.

Art. 3.

Podstawowemi jednostkami powierzchni są: metr kwadratowy i ar.

Jednostkami powierzchni są także powierzchnie zawarte w kwadratach, których boki są równe którejkolwiek z legalnych jednostek długości.

Art. 4.

Podstawowemi jednostkami objętości są: metr sześcienny albo kubiczny i litr.

Art. 5.

Podstawową jednostką kątów płaskich jest kąt prosty.

Art. 6.

Podstawową jednostką masy jest kilogram.

Art. 7.

Jednostką temperatury (różnic temperatury) jest różnica temperatury, odpowiadająca jednemu stopniowi normalnej skali termometrycznej, czyli stopień temperatury.

Art. 8.

W obrocie publicznym, jak również we wszystkich aktach i czynnościach urzędowych oraz we wszelkich

umowach rządowych, gdy zachodzi potrzeba wyrażenia miary, należy ją wyrażać w legalnych jednostkach miar.

Art. 9.

Wzorcem miary jest ciało fizyczne, którego pewna właściwość pod względem wielkości przedstawia tę miarę z określoną dokładnością. Przyrządem mierniczym jest każdy mechanizm, służący do pośredniego lub bezpośredniego dokonywania pomiarów.

Wzorce miar i przyrządy miernicze stanowią narzędzia miernicze.

Art. 10.

Uchybieniem wzorca miary jest wartość bezwzględna różnicy między jego wielkością i wielkością odpowiadającego mu wzorca normalnego, z którym według przepisów winien być porównany przy legalizowaniu. Uchybieniem przyrządu jest wartość bezwzględna różnicy między znaną rzeczywistą miarą wzorców normalnych, zapomocą których winien on być sprawdzony przy legalizowaniu, a tą miarą, którą według wskazań przyrządu należałoby owym wzorcom normalnym przypisać, lub wartość bezwzględna różnicy między wskazaniami przyrządu, a wskazaniami przyrządu normalnego, z którym według przepisów winien on być porównany przy legalizowaniu.

Art. 11.

Narzędzia miernicze są legalne, jeżeli, bez względu na swoje uchybienia, odpowiadają pozatem przepisom o warunkach legalizowania, wydanym na podstawie niniejszego dekretu przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar, — są rzetelne, jeżeli ich uchybienia nie przekraczają granic uchybień obiegowych, ustanawianych przez Ministra Przemysłu i Handlu dla narzędzi mierniczych, znajdujących się w obrocie publicznym.

Art. 12.

Legalizacja narzędzi mierniczych polega na przepisowem sprawdzeniu ich i cechowaniu przez władze legalizacji narzędzi mierniczych. W obrocie publicznym legali-

zacja jest ważna w ciągu okresu przepisanego przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar, po upływie którego uważa się ją za niebyłą.

Art. 13.

Przy wszelkiego rodzaju czynnościach urzędowych winny być używane dla wykonywania pomiarów narzędzia miernicze, odpowiadające obowiązującym przepisom i sprawdzone w Głównym Urzędzie Miar lub urzędach podwładnych.

Art. 14.

W obrocie publicznym do mierzenia długości, powierzchni, objętości i masy (w mowie potocznej zwanej wagą), o ile przez to będzie, lub być może, ustanawiana wartość rzeczy lub świadczeń, mogą być wyłącznie stosowane i przechowywane narzędzia miernicze legalizowane, legalne i rzetelne.

Art. 15.

Minister Przemysłu i Handlu upoważniony jest do rozciągnięcia działania art. 14 na wszelkie narzędzia miernicze, używane w obrocie publicznym i służące do obliczania wartości dostarczanych materji lub energji, lub używane do oceny pracy, bądź też mające znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego, jako i na wszelkie narzędzia miernicze, wynajmowane zawodowo lub oddawane do użytku publicznego za opłatą.

Art. 16.

W czynnościach, dla których prawo niniejsze przewiduje obowiązkowe używanie narzędzi mierniczych legalizowanych, narzędzia te używane być mają właściwie, t. j. tylko w tych warunkach i okolicznościach, dla odmierzania takiego rodzaju wielkości, materji lub energji i takich ilości, dla których zostały one dopuszczone przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar do obrotu publicznego, podlegającego przymusowi legalizowania.

Art. 17.

Minister Przemysłu i Handlu władny jest, dla poszczególnych gałęzi, jako też określonych rodzai towarów,

przeznaczonych do obrotu publicznego, a szczególnie do obrotu zagranicznego, dozwalać w drodze wyjątku stosowanie takich narzędzi mierniczych, które nie opierają się na miarach, wyszczególnionych w artykułach 1—7 i nie są legalizowane według krajowych przepisów.

Art. 18.

Minister Przemysłu i Handlu władny jest wprowadzić w stosunku do poszczególnych rodzajów narzędzi mierniczych obowiązek legalizacji nowych (nowowyrabianych), naprawianych lub sprowadzanych z zagranicy narzędzi mierniczych przed przeznaczeniem ich do sprzedaży lub oddaniem do użytku.

Art. 19.

Sprawami dotyczącemi miar i narzędzi mierniczych zawiaduje Główny Urząd Miar w Warszawie, na czele którego stoi Dyrektor Głównego Urzędu Miar.

Dyrektor Głównego Urzędu Miar podlega bezpośrednio Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Statut Głównego Urzędu Miar i urzędów podwładnych wydaje Minister Przemysłu i Handlu.

Art. 20.

Jeżeli władze legalizacji narzędzi mierniczych zarządzą publiczne zbiórki legalizacyjne poza siedzibami stałych urzędów miar w celu następczej legalizacji (art. 12) narzędzi mierniczych, to zarządy gminne obowiązane są:

1) ogłosić o czasie i miejscu, w których ma się odbyć zbiórka legalizacyjna dla danej gminy,

2) dostarczyć dla czynności urzędowych bezpłatnie odpowiednie pomieszczenia,

3) pobierać na żądanie właściwej władzy legalizacji narzędzi mierniczych wszelkie opłaty, należne urzędowi miar od uczestników zbiórki legalizacyjnej z tytułu zbiórki, i przekazywać tej władzy pobrane kwoty za potrąceniem 3% od nich tytułem wynagrodzenia za czynności inkasowania,

4) okazywać wszelką pomoc i współdziałanie urzędnikom legalizacyjnym przy pełnieniu przez nich czynności na terytorjum gminy.

Obowiązki, ciążące na gminach w myśl powyższych przepisów, powinny być spełniane również przez obszary dworskie.

Art. 21.

Wyrób, naprawa i sprzedaż narzędzi mierniczych podlegają koncesjonowaniu według zasad, ustalonych rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu.

Minister Przemysłu i Handlu określi sposób sprawowania nadzoru przez władze legalizacji narzędzi mierniczych nad wyrobem, naprawą i sprzedażą narzędzi mierniczych.

Minister Przemysłu i Handlu określi też szczegółowo właściwość władz legalizacji narzędzi mierniczych, powołanych do udzielania koncesyj i sprawowania nadzoru.

Art. 22.

Policja państwowa oraz organa zarządów gmin miejskich obowiązane są do bezpośredniego nadzoru nad tem, aby w obrocie publicznym używano jednostek miar i narzędzi mierniczych zgodnie z postanowieniami niniejszego dekretu i przepisów, wydanych na jego podstawie, oraz aby sprzedaż narzędzi mierniczych odbywała się zgodnie z postanowieniami zawartemi w art.art. 18 i 21 niniejszego dekretu.

Nadzór ten nie odnosi się do urzędów i instytucyj państwowych.

W wypadkach, kiedy władze legalizacji narzędzi mierniczych same dokonywują rewizyj, władze policyjne obowiązane są udzielać im asysty policyjnej.

Osoby, upoważnione do wykonywania wyżej wymienionego nadzoru, są uprawnione do wchodzenia do pomieszczeń, w których odbywa się lub w których domniemywać się można odbywania obrotu publicznego.

Nadzór nad wykonywaniem przepisów o miarach i narzędziach mierniczych przez urzędy i instytucje państwowe należy do właściwych władz legalizacji narzędzi mierniczych.

Art. 23.

Kto:

1) w obrocie publicznym wyraża miary w nielegalnych jednostkach miar (art. 8),

2) w warunkach i okolicznościach, przewidzianych w art. 14 niniejszego dekretu, stosuje lub przechowuje narzędzia miernicze nielegalizowane, nielegalne lub nierzetelne,

3) w czynnościach, dla których niniejsze prawo przewiduje obowiązkowe używanie narzędzi mierniczych legalizowanych, używa tych narzędzi niewłaściwie (art. 16) i

4) narusza postanowienia art. 21 oraz przepisy, wydane na podstawie art. 18 i 21 niniejszego dekretu, będzie karany — o ile dany czyn nie ulega karze surowszej — grzywną do 1000 zł i aresztem do 6 tygodni lub jedną z tych kar.

Art. 24.

Obok kary, orzeczonej na mocy art. 23, należy orzec uniezdatnienie do użytku lub konfiskatę na rzecz Skarbu Państwa (służby legalizacji narzędzi mierniczych) narzędzi mierniczych, nieodpowiadających przepisom, bez względu na to, czy stanowią własność skazanego, czy też osoby trzeciej. Można też orzec zniszczenie tych narzędzi mierniczych.

Jeżeli wdrożenie dochodzenia przeciwko pewnej osobie lub jej ukaranie jest niewykonalne, lub też jeśli obwinionego uniewinniono, można orzec uniezdatnienie do użytku, konfiskatę lub zniszczenie narzędzi mierniczych, nieodpowiadających przepisom.

Art. 25.

Do wymierzania kary grzywny do wysokości 300 zł. za wykroczenia, przewidziane w art. 23 niniejszego dekretu, są uprawnieni kierownicy miejscowych urzędów miar. Niezależnie od prawa wymierzania powyższej kary kierownikom miejscowych urzędów miar przysługuje prawo orzeczenia przewidzianych w art. 24 uniezdatnienia do użytku, konfiskaty lub zniszczenia narzędzi mierniczych.

Kary grzywny, orzeczone przez kierownika miejscowego urzędu miar, wykonywa właściwa władza powiatowa administracji ogólnej.

W wypadku niemożności ściągnięcia grzywny, wymierzonej prawomocnie przez kierownika miejscowego urzędu miar, powiatowa władza administracji ogólnej orzeka karę zastępczego aresztu według swobodnego uznania, jednak nie ponad tydzień.

Jeżeli kierownik miejscowego urzędu miar uzna za konieczne zastosowanie wyższej kary grzywny lub kary aresztu (art. 23), natenczas skierowuje sprawę do właściwego sądu powiatowego (pokoju).

Art. 26.

Skazany orzeczeniem karnem kierownika miejscowego urzędu miar może w ciągu siedmiu dni od daty doręczenia orzeczenia wnieść na ręce kierownika urzędu miar żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi okręgowemu, który rozstrzyga prawomocnie przy odpowiedniem zastosowaniu przepisów postępowania, obowiązujących go w pierwszej instancji. Na wniosek prokuratora będzie zarządzone postępowanie uproszczone; wyrok sędziego nie ulega zaskarżeniu.

W postępowaniu sądowem orzeczenie kierownika miejscowego urzędu miar zastępuje prawomocny akt oskarżenia (wniosek w postępowaniu uproszczonem). Przed wyznaczeniem rozprawy przewodniczący (sędzia) może zarządzić przesłuchanie przez właściwy sąd powiatowy (pokoju) oskarżonego, świadków i biegłych; świadków i biegłych można przesłuchać pod przysięgą. Sąd postanawia według swego uznania, których świadków i biegłych przesłucha na rozprawie pod przysięgą lub bez zaprzysiężenia, a których zeznania będą odczytane; wolno odczytywać zapiski dochodzenia i inne części akt administracyjnych.

Żądanie przekazania sprawy sądowi nie wstrzymuje ściągnięcia grzywny.

Postanowienia niniejszego artykułu mają odpowiednie zastosowanie do orzeczenia, przewidzianego w art. 25 ust. 3.

Art. 27.

W sprawach o przekroczenia, przewidziane w art. 23, o ile rozstrzyga je sąd powiatowy (pokoju), prawo popierania oskarżenia przed sądem, obok innych organów państwowych, służy przedstawicielowi urzędu miar.

Art. 28.

Wysokość opłat za legalizację narzędzi mierniczych określa Minister Przemysłu i Handlu; wysokość opłat za inne czynności urzędów miar ustala Dyrektor Głównego Urzędu Miar.

Wszelkie należności, przypadające urzędom miar za ich czynności, podlegają ściąganiu w drodze egzekucji administracyjnej.

Art. 29.

Dyrektor Głównego Urzędu Miar wydaje Dziennik Urzędowy Głównego Urzędu Miar, w którym ogłasza się przepisy, wydawane na podstawie niniejszego dekretu.

Art. 30.

Minister Przemysłu i Handlu wyda przepisy dotyczące określenia i dalszego tymczasowego używania mórg nowopolskich, kwart, funtów i łutów na ziemiach b. zaboru rosyjskiego.

Art. 31.

Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrom: Przemysłu i Handlu, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych, każdemu we właściwym zakresie działania.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 7 maja 1932 r.

o rozciągnięciu działania art. 14 dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. na niektóre rodzaje narzędzi mierniczych.

(Dz. Ustaw Nr 41/32, poz. 410).

§ 1.

Działanie art. 14 dekretu o miarach z dn. 8 lutego 1919 r. (Dz. U.R.P. z 1928 r. Nr 72, poz. 661) rozciąga się na:

1) wagi i odważniki, służące do ważenia osób za opłatą;

2) przyrządy do mierzenia w obrocie publicznym masy właściwej czyli gęstości (w mowie potocznej zwanej próbą) zboża w stanie zsypnym (gęstościomierze zbożowe);

3) liczniki energji elektrycznej i inne przyrządy miernicze, służące do pośredniego lub bezpośredniego mierzenia w obrocie publicznym energji elektrycznej.

§ 2.

Nielegalizowane liczniki energji elektrycznej, zainstalowane przed dniem 1 lipca 1928 r., oraz nielegalizowane transformatory miernicze, zainstalowane przed dniem 1 lipca 1929 r., odpowiadające pozatem postanowieniem art. 14 dekretu o miarach i znajdujące się bez przerwy w tej samej instalacji, mogą w tejże instalacji pozostać nielegalizowane do terminów, przewidzianych w przepisach o warunkach legalizowania powyższych narzędzi mierniczych, wydanych na podstawie art. 11 powołanego wyżej dekretu.

§ 3.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Jednocześnie tracą moc obowiązującą rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 15 listopada 1924 r. o rozciągnięciu działania art. 14 dekretu o miarach z dn. 8 lutego 1919 r. na niektóre rodzaje narzędzi mierniczych, nieobjęte tym artykułem (Dz. U. R. P. Nr 101, poz. 933), z dnia 25 czerwca 1925 r. o zmianie terminu wejścia w życie rozporządzeń Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 15 listopada 1924 r. i z dnia 31 grudnia 1924 r. o rozciągnięciu obowiązku legalizowania na niektóre rodzaje narzędzi mierniczych (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 462), z dnia 23 czerwca 1928 r. o rozciągnięciu w części górnośląskiej województwa śląskiego obowiązku legalizowania na niektóre rodzaje narzędzi mierniczych, nie wymienione w §§ 6—9 ustawy Rzeszy Niemieckiej z dnia 30 maja 1908 r. o miarach (Dz. U. R. P. Nr 68, poz. 627) oraz z dnia 21 grudnia 1928 r. o odroczeniu wejścia w życie obowiązku legalizowania transformatorów mierniczych (Dz. U. R. P. Nr 103, poz. 925).

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 23 lutego 1935 r.

o obowiązku legalizacji nowych, naprawianych i sprowadzanych z zagranicy niektórych rodzajów narzędzi mierniczych przed przeznaczeniem ich do sprzedaży lub oddaniem do użytku.

(Dz. Ustaw Nr. 16/35, poz. 92).

§ 1. Obowiązkowi legalizowania przed przeznaczeniem do sprzedaży lub oddaniem do użytku podlegają nowe (nowowyrabiane) narzędzia miernicze wyrobu krajowego następujących rodzajów:

1. przymiary bławatne,
2. suwaki miernicze zwyczajne (do mierzenia średnic okrągłego materjału leśnego),
3. przyrządy do mierzenia długości drutu i materjałów bławatnych,
4. przyrządy do pomiaru powierzchni skór,
5. pojemniki zwyczajne,
6. pojemniki dokładniejsze,
7. menzury zwyczajne (cylindry miernicze),
8. przyrządy do mierzenia objętości płynów,
9. przyrządy miernicze do mleka ze skalą pływakową,
10. posiadające oznaczenia miary (wzorcowane) bańki (konwie) do mleka,
11. odważniki użytkowe zwyczajne,
12. odważniki użytkowe dokładniejsze,
13. wagi dźwigniowe z wyjątkiem: a) wag dostosowanych do celów, wymagających dokładności wyższej od przepisanej dla wag handlowych dokładniejszych, b) wag uchylnych do listów i chemikalji o udźwigu do 50 *dkg* włącznie i c) wag automatycznych (przepływomierzy, np. typu „Chronos", „Libra" i t. p.),
14. wagi sprężynowe osobowe, zaopatrzone w automat do pobierania opłat,
15. gazomierze,
16. gęstościomierze zbożowe (przyrządy do mierzenia masy właściwej czyli gęstości zboża w stanie zsypnym),

17. taryfowe amperomierze maksymalne,
18. liczniki energji elektrycznej,
19. ograniczniki mocy elektrycznej.

§ 2. Narzędzia miernicze, wymienione w § 1-szym, tych rodzajów, których legalizacja,w myśl odnośnych przepisów, odbywa się nie na miejscu ich ustawienia lub stałego używania, powinny być zalegalizowane przed oddaniem ich do sprzedaży, przyczem do uzyskania legalizacji obowiązany jest wytwórca. Wypuszczenie takich narzędzi mierniczych z wytwórni przed zalegalizowaniem może nastąpić tylko za zezwoleniem władz legalizacyjnych. Sprzedawcom wyżej wskazanych narzędzi mierniczych wolno je przechowywać na sprzedaż i sprzedawać tylko z nienaruszoną cechą legalizacyjną, choćby z taką, której ważność wygasła.

Jeżeli nabywcą liczników energji elektrycznej, wyrabianych w kraju, jest elektrownia, uprawniona do legalizacji liczników energii elektrycznej lub posiadająca prywatny punkt legalizacyjny do legalizowania tych liczników, to liczniki te mogą być przez wytwórcę dostawiane elektrowni niezalegalizowane. To samo dotyczy również ograniczników mocy elektrycznej i taryfowych amperomierzy maksymalnych, jeżeli nabywcą ich jest elektrownia, posiadająca prywatny punkt legalizacyjny do legalizowania tych przyrządów.

§ 3. Narzędzia miernicze, wymienione w § 1-ym, tych rodzajów, których legalizacja, w myśl właściwych przepisów, odbywa się na miejscu ich ustawienia lub stałego używania, wolno przechowywać na sprzedaż nielegalizowane, lecz tylko legalne w rozumieniu art. 11 dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 72, poz. 661). Narzędzia te powinny być zalegalizowane przed oddaniem ich do użytku, przyczem do uzyskania legalizacji tych narzędzi obowiązany jest dostawca. Legalizacja wag fundamentowanych może być uzyskana zarówno przez dostawcę, jak i przez nabywcę wagi. W przypadku, gdy dostawca nie przyjmuje na siebie obowiązku uzyskania legalizacji wagi fundamentowanej, winien bezzwłocznie zawiadomić o tem właściwy okręgowy urząd miar, podając miejsce ustawienia wagi i dokładny adres

nabywcy, a w razie zbrakowania wagi przy legalizacji pierwotnej, obowiązany jest doprowadzić ją do stanu godnego legalizowania.

§ 4. Obowiązkowi legalizowania po naprawie, a przed oddaniem do użytku, podlegają narzędzia miernicze rodzajów, wymienionych w § 1-ym, oraz przepływomierze (wodomierze) wodociągowe. Do uzyskania legalizacji obowiązana jest osoba lub zakład, który dokonał naprawy.

Od obowiązku, ustalonego w ustępie 1-ym niniejszego paragrafu, władze legalizacyjne mogą zwalniać poszczególne naprawione narzędzia miernicze, o ile uznają, że piśmienne oświadczenie właściciela narzędzia, iż nie jest ono stosowane lub przechowywane w warunkach i okolicznościach, przewidzianych w art. 14 dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 72, poz. 661), odpowiada rzeczywistości.

§ 5. Obowiązkowi legalizowania przed oddaniem do sprzedaży bądź do użytku podlegają również narzędzia miernicze rodzajów, wymienionych w § 1-ym, sprowadzone z zagranicy przez sprzedawców i pośredników w sprzedaży tych narzędzi.

§ 6. Narzędzia miernicze, o których mowa w § 5-ym, tych rodzajów, których legalizacja, w myśl odnośnych przepisów, odbywa się nie na miejscu ich ustawienia lub stałego używania, powiny być zgłoszone przez importera do legalizacji w ciągu 14 dni od dnia otrzymania ich z zagranicy i mogą być oddane do sprzedaży dopiero po ich zalegalizowaniu. Przechowywać na sprzedaż i sprzedawać takie narzędzia miernicze wolno tylko z nienaruszoną cechą legalizacyjną, choćby z taką, której ważność wygasła.

Jeżeli importerem narzędzi mierniczych jest przedstawiciel w Polsce tej fabryki zagranicznej, która te narzędzia wyrabia, wówczas zamiast wyżej wymienionego 14-dniowego terminu służy mu termin sześciotygodniowy; jeżeli jednak dana fabryka zagraniczna posiada w Polsce więcej niż jednego przedstawiciela, to prawo korzystania z ulgowego terminu przysługuje tylko jednemu z nich.

§ 7. Narzędzia miernicze, o których mowa w § 5-ym, tych rodzajów, których legalizacja, w myśl właściwych przepisów, odbywa się na miejscu ich ustawienia lub stałego używania, powinny być zalegalizowane przed odda-

niem ich do użytku, przyczem do uzyskania ich legalizacji obowiązany jest dostawca (importer). Przechowywać na sprzedaż takie narzędzia miernicze wolno tylko legalne w rozumieniu art. 11 dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 72, poz. 661).

§ 8. Przepływomierze (wodomierze) wodociągowe wolno przechowywać na sprzedaż i sprzedawać bez ich legalizacji, lecz tylko legalne w rozumieniu art. 11 dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 72, poz. 661).

§ 9. Termometry wyrabiane w kraju oraz sprowadzane z zagranicy wolno przechowywać na sprzedaż, sprzedawać i oddawać do użytku, po naprawie nielegalizowane, lecz tylko takie, które wzorcowane są w legalnej jednostce temperatury (art. 7 dekretu o miarach Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 72, poz. 661), t. j. posiadają tylko skalę stustopniową (Celsjusza).

§ 10. Od obowiązku, ustalonego w §§ 1, 5 i 8-ym niniejszego rozporządzenia, mogą być zwolnione narzędzia miernicze rodzajów, wymienionych w § 1-ym, których wygląd zewnętrzny wyróżnia się dostatecznie od narzędzi mierniczych powszechnie stosowanych w obrocie publicznym, lub takie narzędzia miernicze, nie odpowiadające ściśle przepisom o warunkach legalizowania, których przeznaczenie umożliwia zwolnienie tych narzędzi od ich legalizowania. Zwolnienia takie mogą być uzależnione od wypełnienia pewnych warunków.

§ 11. Narzędzia miernicze rodzajów, wymienionych w § 1, mogą być wywożone zagranicę nielegalizowane. Na wypuszczenie z wytwórni nielegalizowanych narzędzi mierniczych wytwórca obowiązany jest uzyskać zezwolenie właściwego Naczelnika Okręgu Legalizacji Narzędzi Mierniczych. Wydanie takiego zezwolenia uzależnione jest od udowodnienia przez wytwórcę, iż narzędzia miernicze istotnie przeznaczone są na wywóz zagranicę. Po wydaniu nielegalizowanych narzędzi mierniczych zagranicę wytwórca obowiązany jest w ciągu 14 dni przedstawić władzy, która wymienione wyżej zezwolenie wydała, dokumenty, stwierdzające dokonanie wywozu.

§ 12. Termometry, nie odpowiadające postanowieniom § 9 niniejszego rozporządzenia, a oplombowane przez

Urząd Miar przed dniem 1 stycznia 1933 r., mogą być przez sprzedawców przechowywane na sprzedaż i sprzedawane do dnia 30 czerwca 1935 r.

§ 13. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Jednocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 22 lipca 1932 r. o wprowadzeniu obowiązku legalizacji nowych, naprawianych i sprowadzanych z zagranicy narzędzi mierniczych niektórych rodzajów przed przeznaczeniem ich do sprzedaży lub oddaniem do użytku (Dz. U. R. P. Nr 68, poz. 628) ze zmianami, wprowadzonemi rozporządzeniami Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 kwietnia 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 283), z dnia 20 września 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 528) i z dnia 13 grudnia 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 100, poz. 768).

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 17 maja 1933 r.

*o ustanowieniu granic uchybień obiegowych dla narzędzi mierniczych, znajdujących się w obrocie publicznym *).*

(Dz. Ustaw Nr 41/33, poz. 328 i Nr 49/33, poz. 388).

§ 1.

Ustanawia się następujące granice uchybień obiegowych dla narzędzi mierniczych, znajdujących się w obrocie publicznym.

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

IX. NARZĘDZIA MIERNICZE DO POŚREDNIEGO I BEZPOŚREDNIEGO MIERZENIA ENERGJI ELEKTRYCZNEJ.

A. Liczniki energji elektrycznej.

Granice uchybień obiegowych są następujące:

1. Przy średniej temperaturze otoczenia 15—20°, ustalonej temperaturze obwodu napięciowego i nominalnem

*) Niniejszy wyciąg zawiera granice uchybień tylko elektrycznych przyrządów mierniczych.

napięciu i częstotliwości prądu przy obciążeniach, wynoszących od 10% do 100% mocy nominalnej, uchybienia obiegowe wskazań liczników, mierzących bez pośrednictwa transformatorów, zarówno jak i uchybienia obiegowe wskazań zespołów, składających się z licznika i transformatorów mierniczych, nie mogą przekraczać granic, obliczonych na podstawie następujących wzorów:

dla liczników prądu stałego:

$$\Delta = 6 + 0{,}6 \frac{P_n}{P},$$

dla liczników kilowatogodzin prądu jedno i trójfazowego:

$$\Delta = 6 + 0{,}4 \frac{P_n}{P} + \left(2 + 0{,}4 \frac{I_n}{I}\right) \operatorname{tg} \varphi,$$

dla liczników kilowoltamperogodzin prądu bezmocnego:

$$\Delta = 6 + 0{,}4 \frac{P_{bn}}{P} + \left(2 + 0{,}4 \frac{I_n}{I}\right) \operatorname{cotg} \varphi,$$

dla liczników kilowatogodzin prądu jedno i trójfazowego transformatorowych:

$$\Delta = 4 + 0{,}3 \frac{P_n}{P} + \left(1{,}3 + 0{,}3 \frac{I_n}{I}\right) \operatorname{tg} \varphi,$$

dla liczników kilowoltamperogodzin prądu bezmocnego transformatorowych:

$$\Delta = 4 + 0{,}3 \frac{P_{bn}}{P_b} + \left(1{,}3 + 0{,}3 \frac{I_n}{I}\right) \operatorname{cotg} \varphi.$$

We wzorach tych Δ oznacza granicę uchybienia w odsetkach wskazania nominalnego licznika,

P_n i P_{bn} oznacza nominalne obciążenie licznika,
P i P_b „ dane obciążenie licznika,
I_n „ nominalne natężenie prądu,
I „ dane natężenie prądu,
φ „ kąt, którego cosinus = współczynnikowi mocy;

$tg\ \varphi$ i $cotg\ \varphi$ niezależnie od kierunku przesunięcia fazy przyjmuje się stale za wielkość dodatnią.

2. Zmiana napięcia w granicach od 95% do 105% napięcia nominalnego nie powinna wywoływać biegu licznika przy przerywanym obwodzie prądowym.

3. Różnica wskazań licznika dwu - lub trójtaryfowego przy 10% obciążenia nominalnego przy włączaniu poszczególnych liczydeł nie powinna przekraczać 2% każdego z tych wskazań.

4. Różnica wskazań licznika maksymalnego, pracującego przy 100% mocy nominalnej, nieobciążonego przesuwaniem wskazówki maksymalnej i obciążonego tem przesuwaniem, nie powinna przekraczać 1,5% wskazania licznika, nieobciążonego przesuwaniem wskazówki maksymalnej.

Uchybienie wskazań wskazówki maksymalnej przy 100% nominalnego obciążenia nie powinno przekraczać 4,5% mocy nominalnej.

5. Oprócz granic uchybień, podanych w p. 4, uchybienia zapisów licznika maksymalnego samopiszącego przy 100% nominalnego obciążenia nie powinny przekraczać 7,5% tych zapisów.

6. Uchybienie wskazania liczydła licznika szczytowego różnicowego z mechanizmem zegarowym, wykazującego zużycie szczytowe, t.j. energję, odpowiadającą różnicy pomiędzy mocą, przekraczającą moc, przyjętą za normalną (uwzględnioną w konstrukcji licznika albo uzyskaną przez regulację licznika i na nim oznaczoną), a mocą normalną przy 100% nominalnego obciążenia nie powinno przekraczać 4,5% tegoż wskazania.

7. Uchybienie nastawienia licznika szczytowego ponadryczałtowego na moc (ryczałt), poniżej której licznik nie działa, wyrażone w jednostkach mocy, nie może przekraczać 9% mocy, oznaczonej na liczniku (ryczałtu nominalnego).

8. Bezwzględna wartość różnicy między nominalną a rzeczywistą ilością energji elektrycznej, po zużyciu której urządzenie samoinkasujące licznika samoinkasującego wyłącza prąd, przy 100% nominalnego obciążenia nie powinna przekraczać 4,5% zużycia nominalnego, podanego na tabliczce. Warunek ten powinien zachodzić przy najmniejszej jednorazowej opłacie.

9. Uchybienia nastawienia liczników rabatowych na moc, poniżej której licznik nie działa (poniżej której licznik nie ma rozruchu), nie mogą przekraczać 15% mocy, podanej na liczniku jako rozruch nominalny. Waru-

nek ten powinien być spełniony przy wzrastającem obciążeniu licznika.

B. Ograniczniki mocy elektrycznej.

Przy nominalnem napięciu, nominalnej częstotliwości i spółczynniku mocy równym jedności, moc, przy której ogranicznik przerywa obwód prądowy przy raptownem włączeniu obciążenia, powinna zawierać się w granicach od 100 do 130% obciążenia nominalnego.

C. Taryfowe amperomierze maksymalne.

Przy temperaturze otoczenia 15 — 20°, po 15-tu minutowem obciążeniu prądem o stałem natężeniu, uchybienie wskazania amperomierza, odczytanego według wskazówki maksymalnej przy 100% nominalnego obciążenia, nie powinno przekraczać 10% tego wskazania.

D. Transformatory miernicze.

Przy temperaturze otoczenia 15—20°, przy nominalnem obciążeniu obwodu wtórnego, nominalnej częstotliwości i $\cos\varphi = 1$, uchybienia obiegowe transformatorów mierniczych nie powinny przekraczać następujących granic:

1. W transformatorach mierniczych prądowych:

a) przy natężeniach prądu od 10% do 100% nominalnego natężenia prądu natężenie prądu pierwotnego nie powinno się różnić od natężenia prądu, wynikającego z przekładni nominalnej transformatora, więcej niż o 2% tego ostatniego;

b) kąt przesunięcia fazy pomiędzy prądem pierwotnym i prądem wtórnym (odwróconym) nie powinien przekraczać 120 minut.

2. W transformatorach mierniczych napięciowych:

a) przy napięciach od 80% do 120% napięcia nominalnego napięcie pierwotne nie powinno różnić się od napięcia, wynikającego z przekładni nominalnej transformatora więcej niż o 1% tego ostatniego;

b) kąt przesunięcia fazy pomiędzy napięciem pierwotnem i napięciem wtórnem (odwróconem) nie powinien przekraczać 40 minut.

§ 2.

W wypadkach, kiedy postanowienia § 1 niniejszego rozporządzenia przewidują dla jednego i tego samego narzędzia mierniczego dwie lub kilka granic uchybień obiegowych, narzędzie to jest nierzetelne, jeżeli choć jedna z tych granic jest przekroczona.

§ 3.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Jednocześnie tracą moc oobwiązującą rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 15 listopada 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr 121, poz. 978) i z dnia 13 czerwca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 445) oraz wszystkie dotychczasowe przepisy w sprawach unormowania niniejszem rozporządzeniem.

PRZEPISY LEGALIZACYJNE O NARZĘDZIACH MIERNICZYCH W OGÓLE

z dnia 19 czerwca 1937 r.

(Dz. Urz. GUM z dn. 28.VI.37 poz. 37/37)

Na podstawie art. 11, 12 i 16 Dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. r. 1928 poz. 661) zarządzam co następuje:

Zasady ogólne i określenia.

§ 1.

Przepisy legalizacyjne obejmują: przepisy o warunkach legaliowania narzędzi mierniczych, przepisy o cechowaniu, przepisy o okresie ważności legalizacji oraz przepisy o zakresie stosowania narzędzi mierniczych. Przepisy legalizacyjne dzielą się na ogólne i szczegółowe. Ogólnymi — są przepisy niniejsze (0,23), szczegółowymi — są te, które dotyczą poszczególnych rodzajów narzędzi mierniczych.

§ 2.

Rysunki, znajdujące się w przepisach szczegółowych o warunkach legalizowania, należy uważać na ogół, jako wzory dobrego i celowego wykonania. Wskazane przez rysunki wymiary i szczegóły wykonania obowiązują tylko wtedy, kiedy przepisy wyraźnie to zastrzegają.

§ 3.

W przepisach legalizacyjnych przyjęte są następujące określenia.

1. Jednostką miary jest określona wielkość, z którą porównywa się inne wielkości tegoż rodzaju. Legalne jednostki miar określone są w dekrecie o miarach i odnośnych rozporządzeniach Ministra Przemysłu i Handlu. Miarą jest wielkość, wyrażona w jednostkach miary. Wartością miary jest liczba, wyrażająca stosunek miary do jednostki miary.

2. Podziałką nazywa się szereg wskaźników (kresek, punktów, sztyftów, ostrzy, otworków itp.), ograniczających miary, wywzorcowane na narzędziu mierniczym. Odległość (lub kąt na podziałkach kołowych) między dwoma wskaźnikami nazywa się działką. Odległość między dwoma sąsiednimi wskaźnikami jest działką elementarną (działką najniższego porządku). Podziałka (lub część podziałki) jest jednostajna, jeżeli wszystkie jej działki elementarne odpowiadają jednej i tej samej mierze. Podziałka jest równomierna, gdy wszystkie jej działki elementarne są równej długości (lub równego kąta). Część przyrządu mierniczego, na której wykonano podziałkę, nazywa się w ogóle podzielnią lub skalą.

3. Wskazanie nominalne narzędzia mierniczego jest to wynik pomiaru, odczytany na tym narzędziu w takich warunkach pomiaru, do jakich to narzędzie jest przeznaczone.

4. Wskazanie poprawne l_c, odpowiadające danemu wskazaniu nominalnemu l_n, jest wynikiem pomiaru narzędziem bardziej dokładnym (normalnym) lub metodą dokładniejszą tego samego stanu wielkości, który, zmierzony za pomocą narzędzia mierniczego sprawdzanego, dał wynik l_n.

5. Błędem (bezwzględnym) wskazania narzędzia mierniczego jest ta miara, którą trzeba odjąć od wskazania nominalnego, aby otrzymać wskazanie poprawne.

6. Narzędzie miernicze jest dokładne w rozumieniu przepisów o warunkach legalizowania, o ile jego uchybienia lub błędy nie przekraczają granic uchybień (błędów) wzorcowania lub działania, ustanawianych przez przepisy szczegółowe o warunkach legalizowania. Jeżeli przepisy legalizacyjne ustanawiają różne granice uchybień (błędów) dla legalizacji głównej i wtórnej (§ 7), rozróżniać należy dokładność wzorcowania (działania) i dokładność użytkową (t. j. wystarczającą do wtórnej legalizacji).

7. Przyrządy miernicze (Dz. U. R. P. r. 1928 poz. 661 art. 9; POM poz. 2,001/1) są bezpośrednie, czyli wzorcowane (np. wagi przesuwnikowe, liczniki energii elektrycznej itp.), jeżeli wskazania ich zezwalają bezpośrednio odczytać miarę wielkości mierzonej; są pośrednie (np. cyrkiel, waga odważnikowa itp.), jeżeli miara tej wielkości poznawana jest przez porównanie z wzorcami, nie tworzącymi części przyrządu.

8. Jeżeli przepisy legalizacyjne wyznaczają określony ciąg wielkości i zastrzegają, że wzorce legalne mogą wyrażać tylko wielkości, zawarte w tym ciągu, to wzorce takie nazywamy wzorcami wielkości kwalifikowanych (np. odważniki zwyczajne). Jeżeli natomiast legalne wzorce pewnego rodzaju mogą wyrażać każdą miarę, choćby nawet zastrzeżono, iż miara ta nie może przekroczyć pewnej granicy, to wzorce takie nazywamy wzorcami wielkości niekwalifikowanych (np. bańki do mleka).

9. Narzędzie miernicze jest godne legalizowania, jeżeli jest legalne i dokładne, tj. odpowiada przepisom o warunkach legalizowania w całej rozciągłości.

Warunki, pod którymi narzędzia miernicze, nie odpowiadające przepisom o warunkach legalizowania, mogą być poddane legalizacji próbnej, określa każdorazowo Dyrektor Głównego Urzędu Miar.

10. Przez wyrażenie legalizowane (narzędzie miernicze) rozumieć należy (zgodnie z art. 12 POM poz. 2,001/1) narzędzie miernicze, zaopatrzone w niewygasłą cechę legalizacyjną. Jeżeli narzędzie miernicze posiada cechę wygasłą, to stan, że narzędzie to było legalizowane, określamy w stosunku do tego narzędzia wyrażeniem uprzednio legalizowane (lub wylegalizowane) bez względu na to, czy posiada ono, czy nie, późniejszą cechę niewygasłą. Obydwa te wyrażenia stosują się tylko do cech, nałożonych przez urzędy miar (wzgl. instytucje upoważnione), właściwe w roku nałożenia cechy dla części lub całości terytorium państwowego Rzeczypospolitej Polskiej.

11. Przechodnio-legalne są takie narzędzia miernicze, które, czyniąc zadość pod względem legalności przepisom uchylonym, nie odpowiadają już przepisom w danej chwili obowiązującym, a które pomimo tego są dopuszczone do legalizacji w ciągu określonego czasokresu lub do odwołania.

Wyrażenia przechodnio-dokładne i przechodnio-godne legalizacji będą rozumiane w sposób analogiczny.

§ 4.

a) Obłym jest kształt ciała, którego powierzchnie zewnętrzne łagodnie, tzn. bez krawędzi wewnętrznych i zewnętrznych (bez załamań), przechodzą jedna w drugą.

b) Przez wyrażenie obrzeże rozumie się części powierzchni, znajdujące się w najbliższym sąsiedztwie brzegu.

§ 5.

a) Przepływ jest zjawiskiem ruchu płynu.

b) Objętością przepływu nazywa się objętość płynu, która w danym dowolnym czasie przeszła przez dany przekrój poprzeczny (np. przez otwór wylotowy przepływomierza).

c) Przepływnością (przepływu — objętościową) albo natężeniem przepływu (objętościowym) nazywamy przepływ przez dany przekrój poprzeczny w ciągu jednostki czasu.

§ 6.

Przez wyrażenie twarde drewno rozumieć należy w przepisach szczegółowych drewno, pochodzące z twardzieli następujących gatunków drzew: grabu *(Carpinus Betulus L.)*, gruszy *(Pirus communis L.)*, klonu polnego *(Acer campestris L.)*, bukszpanu *(Buxus sempervirens L.)*, tiku *(teak, Tectona grandis L.)* i gwajaku *(Guaiacum officinale L.)*.

Rodzaje czynności władz legalizacyjnych na narzędziach mierniczych.

§ 7.

a) Legalizacja jest pierwotna, gdy jej przedmiotem jest narzędzie miernicze dotychczas nigdy nielegalizowane, — jest następcza, gdy jej przedmiotem jest narzędzie miernicze już uprzednio legalizowane (§ 3 p. 10).

b) Pod względem wymagań, stawianych narzędziu mierniczemu, odróżnia się legalizację główną i legalizację wtórną. Legalizacja pierwotna jest zawsze legalizacją główną, legalizacja następcza zależnie od okoliczności może być legalizacją główną lub legalizacją wtórną.

c) Warunkom legalizacji głównej podlegają narzędzia miernicze:

1. które w ogóle nie posiadają cech legalizacyjnych,
2. po ostatniej legalizacji naprawiane, przerabiane, wzorcowane lub regulowane,
3. zgłaszane, choćby i bez dokonania jakichkolwiek napraw, przez osoby, zajmujące się fachowo naprawą lub pośrednictwem w naprawie tego rodzaju narzędzi mierniczych,
4. na których cechy zostały skasowane (§ 28),
5. na których cała cecha legalizacyjna, lub choćby tylko cecha urzędu, przestała być czytelna, lub, przy zamknięciu przyrządu mierniczego ocechowaną plombą, zamknięcie lub plomba została uszkodzona,
6. na życzenie zgłaszającego, jeżeli nawet okoliczności 1 ÷ 5 nie maja miejsca.

d) W pozostałych wypadkach narzędzia miernicze podlegają legalizacji wtórnej, nawet i wtedy, gdy posiadają cechę wygasłą.

e) Ponowienie legalizacji pierwotnej (przecechowanie) może być stosowane na wniosek właścicieli koncesjonowanych zakładów wyrobu lub sprzedaży narzędzi mierniczych do takich narzędzi mierniczych, które czynią zadość wszystkim następującym warunkom razem:

1. posiadają cechę niewygasłą (są legalizowane),
2. nie były nigdy używane,
3. nie podlegały żadnym przeróbkom ani odnawianiu,
4. pozostają na składzie u koncesjonowanych wytwórców lub sprzedawców narzędzi mierniczych,
5. sposób przechowania był taki, iż narzędzia nadal czynią zadość warunkom głównej legalizacji, obowiązującym w czasie, gdy została dokonana.

Decyzję o tym, czy warunki powyższe zostały spełnione, pozostawia się swobodnej ocenie władzy legalizacyjnej. Można się od niej odwołać do naczelnika okręgu, który decyduje w tych sprawach ostatecznie.

Narzędzia miernicze są godne ponowienia legalizacji tylko wtedy, gdy czynią zadość warunkom legalizacji głównej, obowiązującym w tym czasie, gdy została ona po raz pierwszy dokonana.

f) Ekspertyza narzędzia mierniczego polega na zbadaniu tego narzędzia w celu stwierdzenia, czy posiada ono którykolwiek z następujących przymiotów: 1) zalegalizowanie, 2) legalność, 3) dokładność wzorcowania (wykonania), 4) dokładność użytkową, 5) rzetelność, albo też w celu 6) wyznaczenia błędów jego wskazań (albo poprawek). Ekspertyza może dotyczyć także kilku z wyżej wymienionych punktów.

Szerszy, niż wyżej wymieniony, zakres ekspertyzowania narzędzi mierniczych może mieć miejsce tylko na mocy szczególnego zarządzenia Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

g) Uwierzytelnianie narzędzi mierniczych ma miejsce:

1. w stosunku do narzędzi mierniczych przepisowo stosowanych jako narzędzia miernicze normalne,

2. w stosunku do narzędzi legalnych jednocześnie z legalizacją, np. jeżeli zgłaszający wnosi o zaświadczenie wyższej dokładności, posiadanej przez narzędzie, niż wymagana przez przepisy legalizacyjne, a urząd jest w możności taką dokładność stwierdzić,

3. w wypadkach, gdy sprawdzanie dla celów legalizacji dzieli się na kilka etapów, dokonywanych w różnych miejscach lub różnym czasie na oddzielnych częściach narzędzia mierniczego (np. uwierzytelnianie skali na dźwigni głównej wag fundamentowanych),

4. uwierzytelnianie narzędzi mierniczych poza wypadkami, przewidzianymi przez przepisy, może mieć miejsce tylko na skutek szczególnego zarządzenia Dyrektora Głównego Urzędu Miar,

5. w ogóle uwierzytelniane być mogą tylko takie narzędzia miernicze, których budowa pod względem doboru materiałów, staranności obróbki i dokładności nie ustępuje narzędziom mierniczym legalnym.

h) Czynności, wymienione pod a), b) i e), noszą ogólną nazwę c z y n n o ś c i l e g a l i z a c y j n y c h, pozostałe — c z y n n o ś c i r z e c z o z n a w c z y c h władz legalizacji narzędzi mierniczych.

i) Oprócz tego władze legalizacyjne powołane są w pewnych wypadkach do w z o r c o w a n i a, r e g u l o w a n i a i n a p r a w i a n i a n a r z ę d z i m i e r n i c z y c h. Czynności te noszą nazwę c z y n n o ś c i w y t w ó r c z y c h władz legalizacyjnych.

T e m p e r a t u r a o d n i e s i e n i a.

§ 8.

Jeżeli wielkość wzorca, przedstawiająca miarę, zależną jest od temperatury, to wzorzec winien być dokładny (w sensie przepisów legalizacyjnych) przy temperaturze topnienia lodu (temperaturze normalnej). O ile jednak przepisy szczegółowe pozwalają, by wzorzec przedstawiał miarę przy innej temperaturze, to ta ostatnia powinna być na nim oznaczona. To samo odnosi się do wskazań przyrządów.

Materiał i konstrukcja narzędzi mierniczych.

§ 9.

Wszelkie narzędzia miernicze powinny być wykonane z takich materiałów i w taki sposób, aby przy właściwym użyciu były dostatecznie zabezpieczone od zniszczenia i pogorszenia sprawności mierniczej. Powinny one być dostatecznie odporne na wpływy atmosferyczne, o ile takowym ze względu na swoje przeznaczenie podlegać mogą. Budowa ich ma dopuszczać łatwe spostrzeganie uszkodzeń. Narzędzia miernicze dokładniejsze powinny być szczególnie starannie odrobione i wykonane z wyborowych materiałów.

§ 10.

Narzędzia miernicze, które przy używaniu służą, choćby chwilowo, za zbiorniki do płynów spożywczych, muszą być wykonane tak, aby powierzchnie z następujących metali: żelaza, miedzi, mosiądzu, brązu, cynku i ołowiu, lub stopów, zawierających więcej niż 10% ołowiu, mogące się stykać z płynem przy jego odmierzaniu, nalewaniu, wylewaniu lub przelewaniu, były zabezpieczone od tego przez pokrycie innym niewymienionym wyżej metalem, względnie warstwą emalii, jeżeli na to przepisy szczegółowe zezwalają.

§ 11.

Narzędzia miernicze, wykonane z twardych metali lub też pokryte kruchą powłoką, powinny być zaopatrzone we wpustki lub nakładki legalizacyjne (płytki, nity, korki lub krople metalowe) z rodzaju metalu i w sposób, jaki przewidują dla każdego narzędzia mierniczego przepisy szczegółowe.

Nakładka lub wpustka, na której ma być wielokrotnie wybijana cecha roczna, ma mieć przynajmniej 20 mm długości. O ile na nakładce brak już miejsca do nowych cech, to należy ją odnowić.

Wpustki i nakładki powinny być wykonane w ten sposób, aby ich usunięcie bez uszkodzenia cechy nie było możliwe. Krople i nakładki lane powinny być natapiane

w stanie ciekłym ze stopu, składającego się z 90% cyny i 10% ołowiu.

§ 12.

Ograniczenia miar na wzorcach i przyrządach mają być oznaczone w sposób niedwuznaczny i zabezpieczający od łatwej zmiany. Błędy i wątpliwości, spowodowane przy pomiarze przez sposób, w jaki są wykonane te ograniczenia, powinny być nieznaczne w porównaniu do granicy uchybienia wzorcowania danego narzędzia. Kreski ograniczające powinny być wyraźne i trwałe, wgłębione — mogą być wypełnione farbą. Niedozwolone są kreski wykonane farbą niewypaloną, a nie wgłębione zarazem; przepis ten nie dotyczy jednak podziałek, ochranianych szkiełkiem lub powłoką szklaną.

§ 13.

Sposób wykonania i umocowania pionu, stanowiącego część narzędzia mierniczego, powinien zapewniać niezmienność wzajemnego położenia punktu zawieszenia pionu i jego wskaźnika oraz niezmienność ich położenia względem podstawy narzędzia mierniczego.

Ramię, na którym wisi pion, i ramię wskaźnika powinny być zabezpieczone od zgięcia.

§ 14.

Narzędzia miernicze, na których wywzorcowano miary nielegalne, a także narzędzia miernicze zaopatrzone w urządzenia dodatkowe, mogące ujemnie wpływać na ich sprawność mierniczą, nie są godne legalizacji.

§ 15.

Narzędzia miernicze, połączone z innymi przedmiotami lub urządzeniami, o ile przy złączaniu lub odłączaniu od nich muszą być rozbierane w swych częściach zasadniczych, lub też, o ile te czynności mogą wpłynąć na ich dokładność (większe wagi samoczynne, przymiary tokarniane itp.), powinny być poddane legalizacji dopiero po połączeniu, zaś narzędzia miernicze (np. wagi na fundamentach stałych), które dopiero przy ustawieniu na miej-

scu ich użycia mogą być ostatecznie złożone, powinny być legalizowane na miejscu po ukończonym ustawieniu.

§ 16.

Połączenie mechaniczne dwóch lub więcej narzędzi mierniczych w jedną całość (np. waga i wzrostomierz) może mieć miejsce tylko w tym wypadku, jeżeli na takie połączenie przepisy legalizacyjne zezwalają.

Jeżeli tylko jedno z dwóch narzędzi połączonych w jedną całość podlega obowiązkowi legalizacji, to na narzędziu, obowiązkowi legalizacji nie podlegającym, powinien być umieszczony doskonale czytelny i trwały napis, powiadamiający, że narzędzie to nie jest legalizowane. Napis ten jest zbędny, jeżeli narzędzie, które legalizacji nie podlega, zostanie na życzenie zgłaszającego przepisowo uwierzytelnione lub zalegalizowane.

Połączenie kilku narzędzi w jedną całość nie powinno wpływać ujemnie na własności miernicze żadnego z narzędzi złączonych, zgłoszonych do legalizacji lub uwierzytelnienia.

§ 17.

Narzędzia miernicze, zgłaszane do legalizacji, winny być odpowiednio przygotowane i oczyszczone. O ile przepisy szczegółowe nie przewidują inaczej, powinny one być zupełnie wykończone. Przy sprawdzaniu lub legalizowaniu poza urzędem miar, zgłaszający obowiązany jest dać we właściwym czasie do dyspozycji urzędnika legalizującego potrzebne środki i pomoc.

Przyrządy miernicze należące do typów, podlegających uprzedniej aprobacie.

§ 18.

Przyrządy miernicze tych rodzajów, które w myśl postanowień przepisów legalizacyjnych szczegółowych powinny należeć do typów, uprzednio zaaprobowanych przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar (co także nazywane będzie: do typów dopuszczonych do legalizacji), powinny się zgadzać w zakresie, podanym w przepisach szczegółowych lub w osobnym rozporządzeniu Dyrektora Głównego Urzędu

Miar, z tymi przyrządami próbnymi, uprzednio zgłoszonymi do Głównego Urzędu Miar, które zostały zaaprobowane pod względem materiałów, konstrukcji, własności mierniczych i wykonania i uznane jako dokumenty danego typu. Przyrządy od tej chwili przechodzą na własność Głównego Urzędu Miar i będą nazywane przyrządami mierniczymi wzorowymi.

§ 19.

Przyrządy, należące do typów dopuszczonych do legalizacji, powinny być zaopatrzone w urzędowy znak typu, nadany danemu typowi przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

Znak, nadawany typowi, składa się z liter *RP* T i liczby, grupy liczb, liter itp.

Litery *RP* powinny się wyróżniać swoim charakterem lub wielkością od litery T. Ta ostatnia może mieć jedno ramię wydłużone.

§ 20.

a) Na narzędziach mierniczych, podlegających legalizacji pierwotnej, których typy podlegają uprzedniej aprobacie, oznaczenia nazwy wytwórni, urzędowego znaku typu, ewent. wyróżników fabrycznych (np. znaku fabrycznego, roku wykonania lub wypuszczenia z wytwórni i bieżącego numeru fabrycznego), a także oznaczenia danych, dotyczących obszaru mierniczego i ewent. innych danych, charakteryzujących zakres stosowania, powinny być wykonywane wyłącznie przez wytwórcę.

b) W wypadkach wyjątkowych, za szczególnym zezwoleniem Dyrektora Głównego Urzędu Miar, oznaczenia te mogą być wykonywane przez osoby, upoważnione do tego przez wytwórcę. O ile firma, wytwarzająca przyrządy danego typu, już nie istnieje, zezwolenia na wykonywanie oznaczeń poszczególnym osobom udziela Dyrektor Głównego Urzędu Miar.

c) Urzędowy znak typu ma być wykonywany na przyrządzie mierniczym w sposób trwały. Nie może on być wymalowany odręcznie. Przyrządy jednego typu powinny być jednakowo oznaczone. Jeżeli znak typu wykonany

jest na oddzielnej tabliczce, to jej nierozłączność z przyrządem powinna być zabezpieczona konstrukcyjnie lub za pomocą cechy.

§ 21.

Postanowienia §§-ów 18 ÷ 20 nie dotyczą przyrządów mierniczych typów, dopuszczonych do legalizacji z urzędu.

§ 22.

Dopuszczenie przyrządów danego typu do legalizacji następuje w drodze rozporządzenia Dyrektora Głównego Urzędu Miar, ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Głównego Urzędu Miar i zawierającego opis techniczny przyrządu oraz podanie urzędowego znaku dla tego typu, jeżeli on został nadany.

§ 23.

Dopuszczenie typu do legalizacji może być przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar uchylone w każdym czasie, o ile zostaną zauważone wady typu lub z innych podobnych powodów.

Uchylenie dopuszczalności typu następuje w drodze rozporządzenia Dyrektora Głównego Urzędu Miar, ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Głównego Urzędu Miar.

Oznaczenia.

§ 24.

Narzędzia miernicze powinny posiadać oznaczenia wskazań, umożliwiające odczytywanie ich wskazań bez wątpliwości, a w razie potrzeby — oznaczenia warunków mierniczych, tj. dane, dotyczące tych warunków, w których narzędzia te mogą być stosowane do mierzenia, oraz inne przepisane oznaczenia wyróżniające.

Kąty płaskie, długości, pola, objętości, masy i temperatury mogą być oznaczone tylko w jednostkach legalnych.

O ile nie będzie to inaczej przewidziane w przepisach szczegółowych, oznaczenie powinno podawać liczbą wartość miary i literami nazwę jednostki w pełnym brzmie-

niu we właściwej formie gramatycznej lub w skrócie przepisanym w §-fie 25-ym. Na podziałkach, o ile nie będzie to inaczej przewidziane w przepisach szczegółowych, poza oznaczeniem miary, odpowiadającej całej podziałce, wystarcza na ogół podanie liczbą wartości miar, odpowiadających głównym działkom, bez oznaczania działek wtórnych.

Oznaczenia te winny być wyraźne i trwałe, mają być wykonane na samym narzędziu mierniczym lub też na połączonej z nim tarczy, której trwałe złączenie z narzędziem zabezpieczone jest konstrukcyjnie lub przez cechę.

§ 25.

Skróty, przepisane w myśl §-u 24-go, są następujące:

godzina	*h*
minuta	*min*
sekunda	*sek* lub *sec*
kąt pełny, obrót	*P*
kąt prosty	*D*
kilometr	*km*
metr	*m*
decymetr	*dcm*
centymetr	*cm*
milimetr	*mm*
mikron	μ
hektar	*ha*
ar	*a*
centar	*ca* lub m^2
kilolitr	*kl*
hektolitr	*hl*
dekalitr	*dkl*
litr	*l*
kwaterka	*kka*
decylitr	*dcl*
mililitr	*ml*
tonna	*t*
kwintal	*kwn* lub *q*
miriagram	*mrg*
kilogram	*kg*
dekagram	*dkg*
gram	*g*
miligram	*mg*
karat	*kr*
stopień temperatury	*C* lub °
wat	*W*
kilowat	*kW*
wolt	*V*
amper	*A*
om	Ω

Jednostki powierzchni lub objętości, których nazwa pochodzi od jednostek długości z dodatkiem przymiotnika: kwadratowy wzgl. sześcienny, skraca się w piśmie przez uzupełnienie skrótu odpowiedniej jednostki długości wykładnikiem 2 względnie 3, np. m^2, dcm^2, m^3, cm^3. Metr sześcienny może być wyrażony skrótem *s*, a metr kwa-

dratowy — skrótem *ca*. Dla przymiotników: kwadratowy i sześcienny dozwolone są również skróty gramatyczne: „kw." lub „kwadr." i „sz." lub „sześc.", np. metr kw., centymetr sześc. itp.

Skróty, z wyjątkiem gramatycznych, powinny być wykonane bez kropki na końcu. W skrótach podanych w powyższym zestawieniu nie można zastępować majuskuły minuskułą i odwrotnie.

§ 26.

O ile przepisy szczegółowe nie zastrzegają wyraźnie, iż, oprócz obowiązkowych, żadnych innych napisów na narzędziach mierniczych być nie może, nie będzie przeszkodą dla legalizacji narzędzi mierniczych, jeżeli dozwolone napisy będą się znajdowały w języku francuskim, niemieckim lub ruskim. Napisy obowiązkowe muszą być wykonane dosłownie według treści, podanej w odnośnych przepisach szczegółowych.

Cechowanie.

§ 27.

a) Cechowane cechami legalizacyjnymi mogą być tylko narzędzia miernicze godne legalizowania (§ 3 p. 9).

W wypadkach legalizacji próbnej ocechowanie może mieć miejsce tylko na skutek szczególnego zarządzenia Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

b) Cechowanie narzędzi mierniczych, podlegających legalizacji głównej, następuje przez nałożenie cech legalizacyjnych: urzędu i rocznej. Jeżeli jednak na narzędziu mierniczym znajduje się już cecha, pochodząca z ostatniej legalizacji głównej tego samego urzędu, który ma nałożyć nową cechę, to, z wyjątkiem wypadków cechowania na plombie, nałożyć należy tylko cechę roczną w najbliższym sąsiedztwie cechy swego urzędu.

c) Cechowanie narzędzi mierniczych, podlegających legalizacji wtórnej, o ile przepisy szczegółowe inaczej nie stanowią, następuje przez nałożenie cechy rocznej z wyjątkiem wypadków, kiedy w myśl obowiązujących przepisów musi być odnowiona wpustka lub nakładka legalizacyjna, wypadków, kiedy narzędzia miernicze cechowane są na plombie, oraz wypadków, kiedy na skutek prze-

pisanych lub dozwolonych poprawek urzędu cecha poprzednia zostaje uszkodzona (np. przy poprawkach wzorcowania odważników z jamą wzorcowniczą).

d) Jeżeli cechy powinny się znajdować w kilku miejscach, to cechę roczną w zasadzie odbija się tylko w jednym przepisanym miejscu.

e) Przez cechę główną rozumie się zespół cech, znajdujący się na narzędziu i składający się z ostatniej cechy rocznej, przynależnej do niej cechy urzędu oraz ewentualnie dodanego do tej cechy urzędu innego znaku urzędowego (np. herbu państwa).

Inne cechy legalizacyjne urzędu (bez cech rocznych przynależnych do nich), których nakładanie nakazują PL w różnych miejscach przez te przepisy wymienianych, są cechami zabezpieczającymi (nierozdzielność części, niewymienność itp.).

§ 28.

Jeżeli okaże się przy sprawdzaniu, iż uprzednio legalizowane narzędzie miernicze nie czyni zadość przepisom o warunkach legalizowania pod względem legalności lub dokładności, a braki jego nie mogą być usunięte przez poprawki, do dokonywania których urzędy miar są obowiązane, lub też poprawki takie dokonane być nie mogą na skutek sprzeciwu zgłaszającego, to cechy legalizacyjne ulegają usunięciu lub skasowaniu. To samo uczynić należy z cechami już nieważnymi, jeżeli narzędzie przy następczej legalizacji nie okaże się godnym cechowania, lub jeżeli na narzędziu brak miejsca do nałożenia nowej cechy.

Okres ważności legalizacji.

§ 29.

a) Jeżeli przepisy legalizacyjne szczegółowe ustanawiają dla pewnego rodzaju narzędzi mierniczych zasadniczy okres ważności legalizacji, to po upływie tego okresu biegnie okres ulgowy ważności legalizacji, w ciągu którego narzędzie miernicze powinno uzyskać legalizację następczą, o ile obowiązkowi legalizacji nadal podlega, albo być usunięte z obrotu publicznego.

b) Jeżeli okres zasadniczy ważności legalizacji wyraża się liczbą miesięcy, to liczy się on od pierwszego dnia tego miesiąca, w którym legalizacja została dokonana. Jeżeli okres zasadniczy wyrażony jest liczbą lat, to biegnie on od 1-go stycznia tego roku, w którym legalizacja została dokonana.

c) Jeżeli okres zasadniczy wyrażony jest liczbą miesięcy, to okres ulgowy trwa jeden miesiąc.

d) Jeżeli okres zasadniczy wyrażony jest liczbą lat, to okres ulgowy trwa jeden rok.

§ 30.

Legalizacja traci ważność od razu,

1. jeżeli cecha legalizacyjna zostanie unieważniona (§ 28),

2. kiedy cecha legalizacyjna stanie się nieczytelna,

3. przy zamknięciu przyrządu mierniczego w skrzynce ocechowaną plombą, kiedy skrzynka, zamknięcie (drut, linewka itp.) lub plomba zostanie naruszona.

Zakres stosowania.

§ 31.

a) W miejscach wykonywania sprzedaży narzędzia miernicze powinny być ustawione swobodnie i dostępnie dla kupującego, a zarazem tak, aby przy czynności mierzenia nie były nawet częściowo zakryte przed kupującym bądź przez inne przedmioty, bądź przez sprzedawcę oraz by zarówno kupujący, jak i sprzedawca, mogli łatwo obserwować te elementy narzędzi mierniczych, które służą do odczytywania ich wskazań lub pozwalają stwierdzić, czy pomiar został dokonany prawidłowo (np. wskazówki i podziałki wag, oznaczenia odważników na szalce, kurki i wzierniki przyrządów do mierzenia cieczy, tabliczki instrukcyjne itp.).

b) Narzędzia miernicze powinny być używane we właściwym położeniu; te zaś narzędzia, które są zaopatrzone w pion lub poziomnicę, powinny być ustawione według nich.

c) Narzędzia miernicze powinny być stale utrzymywane czysto.

§ 32.

Zabrania się wyznaczać na zalegalizowanych narzędziach mierniczych miary nielegalne, zmieniać w czymkolwiek konstrukcję tych narzędzi lub zaopatrywać je w dodatkowe urządzenia, mogące ujemnie wpłynąć na właściwe stosowanie i sprawność mierniczą narzędzia.

§ 33.

Narzędzia miernicze, które tylko na miejscu ich użycia mogą być ostatecznie złożone (por. § 15), mogą być stosowane tylko na tym miejscu, na którym zostały ostatnio zalegalizowane.

Przepisy końcowe.

§ 34.

Narzędzia miernicze, uprzednio przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia wylegalizowane, a nie odpowiadające niniejszym przepisom, mogą być nadal legalizowane, o ile odpowiadają przepisom przechodnim do przepisów szczegółowych o warunkach legalizowania.

§ 35.

Obowiązek zaopatrywania narzędzi mierniczych, o których mowa w § 16 niniejszych przepisów, w napis ustalony w tym §-ie nie dotyczy narzędzi mierniczych, zalegalizowanych przed dniem 1 lipca 1934 roku.

§ 36.

Narzędzia miernicze, nie odpowiadające postanowieniom §-u 20, są godne legalizacji następczej aż do odwołania, o ile poza tym czynią zadość przepisom legalizacyjnym.

§ 37.

Przepisy o warunkach legalizowania narzędzi mierniczych, o okresie ważności legalizacji, o cechowaniu narzędzi mierniczych oraz o zakresie ich stosowania, zawarte w niemieckiej ustawie o miarach (Mass- u. Gewichtsordnung z dnia 30 maja 1908 r. Dz. U. Rzeszy Niem. str. 349) oraz rozporządzeniach na podstawie tej ustawy wydanych.

a obowiązujące w części górnośląskiej województwa śląskiego do dnia wejścia w życie na tym terytorium Dekretu o miarach z dnia 8.II.1919 r. (Dz. P. P. P. r. 1919 poz. 211) oraz rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6.III.1928 r. (Dz. U. R. P. r. 1928 poz. 308) i z nimi, tudzież z rozporządzeniami na ich podstawie po dniu 5 maja 1932 r. wydanymi, nie sprzeczne, pozostają nadal w swej mocy aż do odwołania.

§ 38.

Uchyla się Przepisy legalizacyjne o narzędziach mierniczych w ogóle z dnia 27 marca 1933 r. (Dz. Urz. GUM poz. 33/16; POM poz. 2,03/3) oraz uzupełnienia do tychże przepisów: z dnia 4 kwietnia 1933 r. (Dz. Urz. GUM poz. 33/19; POM poz. 2,03/3) i z dnia 2 czerwca 1934 r. (Dz. Urz. GUM poz. 34/22; POM poz. 2,03/3,5), z wyjątkiem postanowień, uchylających przepisy uprzednio wydane.

§ 39.

We wszelkich zarządzeniach, a w szczególności w przepisach legalizacyjnych szczegółowych, na miejsce powołań na postanowienia przepisów uchylonych (§ 38) wchodzą powołane na przepisy niniejsze wg poniższej tablicy.

Przepisów uchylonych (§ 38) postanowienia			zostają zastąpione przez postanowienia przepisów nin.
§-u	promulgowane w Dz. Urz. GUM. poz.	POM poz.	
1	33/16	2,03/3	1
2	33/16		2
3	33/16		3
4	33/16		4
5	33/16		5
6	33/16		6
7	33/16		7
8	33/16		8
9	33/16		9
10	33/16		10
11	33/16		11
12	33/16		12
13	33/16		13
14	33/16		14
15	33/16		15

Przepisów uchylonych (§ 38) postanowienia			zostają zastąpione przez postanowienia przepisów nin.
§-u	promulgowane w Dz. Urz. GUM. poz.	POM poz	
15(1)	34/22	2,03/3,5	16
16	33/16		17
17	33/16		18
18	33/16		19
19	33/16		20
20	33/16		21
21	33/16		22
22	33/16		23
23	33/16		24
24	33/16 i 33/19	2,03/3	25
25	33/16		26
26	33/16		27
27	33/16		28
28	33/16		29
29	33/16		30
30	33/16		32
30(1)	33/19		33
31	33/16		34
31(1)	34/22	2,03/3,5	35
32	33/16	2,03/3	36
33	33/16 i 33/19		37

§ 40.

Przepisy niniejsze wchodzą w życie z dniem ogłoszenia.

PRZEPISY LEGALIZACYJNE O LICZNIKACH ENERGII ELEKTRYCZNEJ

(zasadnicze z dn. 15.V.1935 wraz z późniejszymi uzupełnieniami).

(Dz. Urz. GUM z dn. 22.V.35, poz. 35/13, z dn. 1.VIII.35, poz. 35/19, z dn. 9.I.36, poz. 36/1, z dn. 12.IX.36, poz. 36/28 i z dn. 16.IX.38, poz. 38/31).

Na podstawie art. 11, 12 i 16 Dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. 1928 r. Nr. 72, poz. 661) zarządzam co następuje:

Postanowienia ogólne.

§ 1.

a. Liczniki energji elektrycznej powinny odpowiadać Przepisom legalizacyjnym o narzędziach mierniczych wogóle (Dz. Urz. GUM poz. 33/16 i 33/19; POM poz. 2,03/3) wraz z uzupełnieniami do nich, o ile przepisy niniejsze nie stanowią inaczej.

b. Ponowienie legalizacji pierwotnej (Dz. Urz. GUM poz. 33/16 i 33/19; POM poz. 2,03/3 § 7e) nie stosuje się do liczników energji elektrycznej.

Zakres stosowania.

§ 2.

a. Liczniki amperogodzin magnetoelektryczne (magnetomotoryczne) i elektrolityczne prądu stałego, budowane dla nominalnych natężeń prądu do 20 amperów, nie powinny być stosowane przy natężeniach, przekraczających 25 amperów.

b. Liczniki amperogodzin magnetoelektryczne i elektrolityczne, posiadające oznaczenie napięcia, przy którem licznik wskazuje kilowatogodziny, nie powinny być stosowane przy napięciach elektrycznych, różniących się więcej niż o 5% od napięcia, dla którego licznik został wywzorcowany przy legalizacji.

c. Liczniki wielofazowe powinny być stosowane przy takiej kolejności faz, dla jakiej zostały zbudowane.

d. W instalacjach u odbiorców mogą być stosowane dodatkowe osłony, przeznaczone do zabezpieczenia liczników przed uszkodzeniem. Dodatkowe osłony powinny być przymocowane do tablicy, na której licznik jest zawieszony, i powinny umożliwiać kontrolę plomb z cechami legalizacyjnemi, odczytanie wskazań liczydła i oznaczeń na tabliczce firmowej oraz obserwacje ruchu tarczy.

Typ licznika.

§ 3.

Przez typ licznika rozumie się w niniejszych przepisach tę formę szczególną, w jaką się przyobleka w swoich częściach istotnych pomysł konstrukcyjny w wykonaniu danej wytwórni.

§ 4.

Typ licznika powinien być aprobowany przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar w trybie §-u 21-go Przepisów legalizacyjnych o narzędziach mierniczych wogóle (Dz. Urz. GUM poz. 33/16 i 33/19; POM poz. 2,03/3).

§ 5.

Licznik godny legalizacji powinien się zgadzać we wszystkich swych częściach pod względem materjału, konstrukcji i wykonania z odpowiednim licznikiem wzorowym (Dz. Urz. GUM poz. 33/16 i 33/19; POM poz. 2,03/3 § 17).

W y k o n a n i e.

§ 6.

Wskazania liczników powinny być wyrażone w jednostkach, przyjętych przez Międzynarodową Komisję Elektrotechniczną.

§ 7.

Liczniki powinny dać wskazania zapomocą wskazówek, poruszających się ponad podziałkami, lub zapomocą cyfr, przeskakujących lub przesuwających się w nieruchomem okienku.

§ 8.

a. Wszystkie części licznika wraz z zaciskami powinny mieć takie wymiary, aby przy ciągłem użyciu przy nominalnem obciążeniu nie powstawało nadmierne ich ogrzanie się.

b. Liczniki watogodzin i woltoamperogodzin powinny posiadać oddzielne zaciski napięciowe, któreby mogły być przyłączane po zalegalizowaniu licznika do zacisków prądowych bez potrzeby uszkodzenia cechy legalizacyjnej.

c. Uzwojenia napięciowe powinny być tak przyłączone, aby energja, zużywana przez nie, nie była mierzona przez licznik z wyjątkiem wypadków szczególnych, kiedy energja, zużywana przez uzwojenia napięciowe, jest znikoma w porównaniu do energji, mierzonej przez licznik.

d. Strata mocy w uzwojeniu napięciowem licznika do 5 *kW* na każde 100 *V* nie powinna przewyższać:

1. w licznikach prądu stałego — 2,5 *W*,
2. w licznikach prądu zmiennego do 300 *V* i przy częstotliwości nie mniejszej od 40 okresów na sekundę — 1,5 *W*,
3. w licznikach wielofazowych postanowienia p. d 2 §-u nin. stosuje się do każdego z układów zosobna.

e. Spadek napięcia w uzwojeniach prądowych przy prądzie nominalnym nie powinien przekraczać:

1. w licznikach do 5 *A* — 2,5 *V*,
2. w licznikach na większe natężenie prądu — 1,5 *V*.

f. Części licznika, prowadzące prąd elektryczny, powinny być izolowane między sobą i od podstawy licznika w taki sposób, aby mogły wytrzymywać w ciągu jednej minuty napięcie skuteczne prądu zmiennego, równe 2,5-krotnemu napięciu nominalnemu, jednak nie mniejsze od 1 000 *V*.

g. Liczniki powinny być zaopatrzone w mocną osłonę uszczelnioną, zabezpieczającą mechanizm licznika od kurzu i uszkodzeń, z urządzeniem do założenia plomb w celu zamknięcia go, i posiadającą okienka z szybkami, umocowanemi tak, aby nie mogły być usunięte sposobem niewidocznym bez uszkodzenia plomb, zamykających licznik.

h. Skrzynki zaciskowe liczników en. el., przeznaczone do przyłączania przewodów instalacji, powinny być tak zbudowane, aby nie mogły w nich zachodzić zwarcia zacisków.

§ 9.

a. Liczniki amperogodzin magnetoelektryczne i elektrolityczne mogą być budowane tylko dla nominalnych napięć elektrycznych do 300 woltów i nominalnych natężeń prądu od 1,5 do 20 amperów.

b. Liczniki kilowatogodzin elektrodynamiczne dla nominalnych natężeń prądu, większych od 150 amperów, powinny być astatyczne.

c. Liczniki kilowatogodzin prądu jednofazowego, wielofazowego i liczniki prądu bezmocnego, mierzące bez pośrednictwa transformatorów mierniczych, mogą być budowane tylko dla nominalnych natężeń prądu od 2,5 do 100 amperów i dla nominalnych napięć do 600 woltów.

d. Liczniki kilowatogodzin prądu jednofazowego, wielofazowego i liczniki prądu bezmocnego dla nominalnych natężeń prądu, większych od 100 amperów, powinny być budowane do przyłączania zapomocą transformatorów mierniczych prądowych.

e. Liczniki kilowatogodzin prądu jednofazowego, wielofazowego i liczniki prądu bezmocnego dla nominalnych napięć większych od 600 woltów, niezależnie od wielkości nominalnego natężenia prądu, powinny być budowane do przyłączania zapomocą transformatorów mierniczych, prądowych i napięciowych.

f. Liczniki jednofazowe i wielofazowe prądu bezmocnego nie mogą posiadać kondensatorów w obwodzie napięciowym.

g. W licznikach jednofazowych i wielofazowych prądu bezmocnego układy prądowe i napięciowe powinny być przyłączane do tych samych przewodów, do których przyłącza się odnośne układy w licznikach watogodzin z tym samym zasadniczym schematem połączeń.

§ 10.

L i c z n i k a m i t a r y f o w e m i (wogóle) nazywają się liczniki, posiadające dodatkowe urządzenia taryfowe. Dopuszczalne są następujące liczniki taryfowe:

1. Liczniki, w których urządzenie zegarowe włącza w różnych porach doby różne liczydła w liczbie do 3. Liczniki te noszą nazwę l i c z n i k ó w d w u- względnie t r ó j t a r y f o w y c h.

2. Liczniki, posiadające dodatkowy mechanizm, który wskazuje największą moc przeciętną w pewnym okresie czasu, przy której była pobierana energja. Liczniki te nazywają się l i c z n i k a m i m a k s y m a l n e m i. Jeżeli przeciętna moc, przy której energja jest pobierana, jest zapisywana przez licznik, to liczniki takie noszą nazwę m a k s y m a l n y c h s a m o z a p i s u j ą c y c h.

3. Liczniki, w których osobny mechanizm uruchamia oddzielne liczydło, wskazujące z u ż y c i e s z c z y t o w e, t.j. różnicę między energją pobraną przy mocy większej od mocy umownej, przyjętej za normalną, uwarunkowanej bądź przez konstrukcję licznika, bądź jego regulację, a częścią tejże energji, odpowiadającą mocy umownej.

Liczniki te noszą nazwę liczników szczytowych różnicowych.

4. Liczniki posiadające mechanizm nastawialny, działający w taki sposób, że licznik nie mierzy energji elektrycznej, o ile moc zużytkowana przez odbiornik nie osiąga wielkości zgóry ustalonej, na którą mechanizm licznika jest nastawiony. Liczniki te nazywa się licznikami szczytowemi ponadryczałtowemi.

5. Liczniki, zaopatrzone w kasetki i wyłącznik samoczynny, włączający obwód prądowy po włożeniu do kasetki monety, a wyłączający obwód prądowy po zużyciu ilości energji, oznaczonej na liczniku, jako odpowiadającej wartości tej monety (§ 11 p. 12 ξ), noszą nazwę liczników samoinkasujących.

6. Liczniki przenośne, posiadające urządzenie hamujące, działające w taki sposób, iż licznik nie mierzy energji elektrycznej, o ile moc zużywana przez odbiornik nie osiąga wielkości, na którą urządzenie hamujące jest wykonane, zaś po przekroczeniu tej wielkości mierzy całkowitą energję, przepływającą przez licznik. Liczniki te nazywają się licznikami rabatowemi z utrudnionym rozruchem.

Oznaczenia.

§ 11.

Na osłonie liczników lub na trwale przymocowanej do niej tabliczce powinny być oznaczone następujące dane:

1. nazwa wytwórni,

2. numer fabryczny, rok wykonania lub wypuszczenia z wytwórni i znak fabryczny typu lub modelu,

3. znak urzędowy nadany typowi (Dz. Urz. GUM poz. 33/16 i 33/19; POM poz. 2,03/3 § 18),

4. rodzaj prądu (stały, jednofazowy, trójfazowy),

5. na licznikach kilowatogodzin nominalne napięcie i natężenie prądu, t.j. napięcie i największe natężenie, przy których licznik powinien pracować,

6. na licznikach amperogodzin nominalne natężenie prądu,

7. na licznikach prądu zmiennego nominalna częstotliwość lub granice częstotliwości,

8. jednostka, w jakiej licznik wskazuje,

9. stała licznika (np. liczba obrotów tarczy, odpowiadająca jednostce wskazań licznika),

10. Na tabliczkach liczników amperogodzin powinno być oznaczone, że jest to licznik amperogodzin i licznik powinien mierzyć ilość elektryczności w amperogodzinach.

Liczniki amperogodzin mogą jednak być przystosowane do bezpośredniego pomiaru energji elektrycznej w kilowatogodzinach, jeżeli oprócz powyżej wymienionego napisu są oznaczone na tabliczce granice napięć, dla których licznik może być wzorcowany jako licznik mierzący bezpośrednio energję elektryczną, napisem:

Do wzorcowania w kilowatogodzinach
dla napięć ..... ÷ V

oraz jeżeli na dodatkowej wymiennej tabliczce, umocowanej na osłonie i zabezpieczalnej cechą legalizacyjną, znajduje się napis:

Kilowatogodziny przy ..... V.

11. Na tabliczkach liczników mierzących za pośrednictwem transformatorów mierniczych należy podać:

α) nominalne napięcie elektryczne i natężenie prądu dla obwodów pierwotnych i wtórnych; stałą odniesioną do mocy p i e r w o t n e j, oraz napis: *licznik transformatorowy* albo

β) nominalne napięcie elektryczne i natężenie prądu dla obwodów wtórnych; stałą, odniesioną do mocy w t ó r n e j, napis *licznik transformatorowy* oraz napis: *Dla uzyskania miary energji zużytej należy wskazanie liczydła pomnożyć przez iloczyn przekładni transformatorów prądowego i napięciowego.*

12. Liczniki z dodatkowemi urządzeniami taryfowemi powinny ponadto posiadać następujące napisy:

α) Liczniki d w u t a r y f o w e przy okienkach liczydeł:

I i II albo 1 i 2,

a liczniki t r ó j t a r y f o w e:

I, II i III albo 1, 2 i 3.

β) liczniki m a k s y m a l n e na tarczy urządzenia maksymalnego:

okres rejestracji ...... min
wartość działki .... W (kW)

albo:

........min

C_m = ... *W (kW)* albo 1^0..... *W (kW)*

γ) liczniki maksymalne samozapisujące na tarczy urządzenia maksymalnego:

okres rejestracji...... min

wartość działki .... W (kW)

1 mm na papierze..... W (kW)

albo:

........min

C_m = ... *W (kW)*

1^0 .... *W (kW)*

δ) liczniki szczytowe różnicowe przy liczydłach:

zużycie całkowite

zużycie szczytowe

oraz na dodatkowych tabliczkach:

1 kW =...... obrotom tarczy na minutę

Moc umowna.... W (kW).

ε) liczniki szczytowe ponadryczałtowe na dodatkowej tabliczce:

wartość 1 działki ...... W

Ryczałt...... W

ζ) liczniki samoinkasujące:

Wrzucić...... (Wymienienie monety np. 1 zł, 50 gr itd.)

oraz napis podający ilość energji wydawanej za jedną monetę wrzuconą:

za jedną monetę...... kWh

η) liczniki rabatowe z utrudnionym rozruchem:

rozruch...... W

ϑ) liczniki z urządzeniem kontaktowem (stykowem):

styk po zużyciu ...... kWh.

§ 12.

Słowne oznaczenia, wymienione w § 11, z wyjątkiem nazwy wytwórni i jej adresu, powinny być podane w języku polskim.

§ 13.

Przy stosowaniu skrótów do oznaczenia wielkości jednostek i własności elektrycznych należy używać symboli, przyjętych przez Międzynarodową Komisję Elektrotechniczną.

Granice uchybień.

§ 14.

a. Przy średniej temperaturze otoczenia 15 $C \div 20$ C, ustalonej temperaturze obwodu napięciowego, nominalnych napięciu i częstotliwości prądu, a dla liczników wielofazowych i przy kolejności faz, podanej na schemacie połączeń licznika, uchybienia wskazań liczników, mierzących bez pośrednictwa transformatorów mierniczych, nie mogą przekraczać tak przy głównej jak i przy wtórnej legalizacji następujących granic w odsetkach rzeczywistego zużycia energji elektrycznej:

1. W licznikach prądu stałego do sieci dwuprzewodowych:

Przy obciążeniu równem:

100% mocy nominalnej 3%
10% „ „ 6%

Ponadto w licznikach mocy powyżej 10 *kW:*
przy obciążeniu równem 50% mocy nom. 3%

2. W licznikach prądu stałego do sieci trójprzewodowych:

Przy obciążeniu równomiernem połów licznika równem:

100% mocy nominalnej 3%
10% „ „ 6%

Przy obciążeniu jednostronnem każdej połowy licznika równem:

100% mocy nominalnej 3%

Ponadto w licznikach mocy powyżej 10 *kW* przy obciążeniu równomiernem połów licznika równem 50% mocy nom. 3%

3. W licznikach prądu jednofazowego do sieci dwuprzewodowych:

Przy obciążeniu równem:

100% mocy nominalnej i spółczynniku mocy 1 . . 3%
50% „ „ „ „ „ 0,5 . 4,5%
10% „ „ „ „ „ 1 . 6%

Ponadto w licznikach mocy powyżej 10 *kW* przy obciążeniu równem:

50% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy 1 3%
25% „ „ „ „ „ 0,5 . 6%

4. W licznikach prądu jednofazowego do sieci trójprzewodowych:

Przy obciążeniu równomiernem połów licznika równem:

100% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy 1 3%
50% „ „ „ „ „ „ 0,5 4,5%
10% „ „ „ „ „ „ 1 6%

Przy obciążeniu jednostronnem każdej połowy licznika równem:

100% mocy nominalnej i spółczynniku mocy 1 3%

Ponadto w licznikach mocy powyżej 10 *kW* przy obciążeniu równomiernem połów licznika równem:

50% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy 1 3%
25% „ „ „ „ „ „ 0,5 6%

5. W licznikach prądu trójfazowego bez przewodu zerowego:

Przy obciążeniu równomiernem wszystkich faz równem:

100% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy 1 3%
50% „ „ „ „ „ „ 0,5 4,5%
10% „ „ „ „ „ „ 1 6%

Przy obciążeniu jednostronnem równem:

100% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy 1 3%
50% „ „ „ „ „ „ 0,5 6%

Ponadto w licznikach mocy powyżej 10 *kW* przy obciążeniu równomiernem równem:

50% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy 1 3%
25% „ „ „ „ „ „ 0,5 6%

6. W licznikach prądu trójfazowego z przewodem zerowym:

Przy obciążeniu równomiernem wszystkich faz równem:

100% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy	1	3%
50% „ „ „ „ „	„	0,5	4,5%
10% „ „ „ „ „	„	1	6%

Przy obciążeniu jednostronnem równem:

100% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy	1	4,5%
50% „ „ „ „ „ „	0,5	7,5%

Ponadto w licznikach mocy powyżej 10 *kW* przy obciążeniu równomiernem równem:

50% mocy nominalnej i przy spółczynniku mocy	1	3%
25% „ „ „ „ „ „	0,5	6%

7. Przy obciążeniach, niewymienionych w punktach 1÷6, uchybienia liczników prądu stałego nie powinny przekraczać granic Δ, obliczonych na podstawie wzoru:

$$\Delta = 3 + 0{,}3 \frac{P_N}{P} \quad \ldots\ldots\ (1),$$

uchybienia liczników kilowatogodzin prądu zmiennego — granic, obliczonych na podstawie wzoru:

$$\Delta = 3 + 0{,}2 \frac{P_N}{P} + \left(1 + 0{,}2 \frac{I_N}{I}\right) tg\,\varphi \quad . \ , \ , \ (2)$$

uchybienia liczników kilowoltoamperogodzin prądu bezmocnego — granic Δ, obliczonych na podstawie wzoru:

$$\Delta = 4{,}5 + 0{,}3 \frac{P_{bN}}{P_b} + \left(1{,}5 + 0{,}3 \frac{I_N}{I}\right) cotg\,\varphi \quad . \ . \ . \ . \ (3)$$

Wzory te wyrażają granice uchybień w odsetkach rzeczywistego zużycia, przyczem

P_N i P_{bN} oznacza obciążenie nominalne licznika,
P i P_b „ dane obciążenie licznika,
I_N „ nominalne natężenie prądu,
I „ dane natężenie prądu,
φ „ kąt, którego cosinus równa się spółczynnikowi mocy; $tg\ \varphi$ i $cotg\ \varphi$ niezależnie od kierunku przesunięcia fazy przyjmuje się stale za wielkości dodatnie.

8. Dla liczników, wymienionych w punktach 1 i 2, a nie posiadających oznaczenia napięcia, dla obliczenia mocy licznika przyjmuje się napięcie 100 *V*.

b. Wskazania licznika przy obciążeniu wzrastającem nie powinny się różnić więcej niż o 2% od wskazań przy obciążeniu malejącem, zachodzącem po godzinnem obciążeniu nominalnem.

c. Przy obciążeniu nominalnem i spółczynniku mocy równym jedności, uchybienie dodatkowe, spowodowane zmianą napięcia o 10% napięcia nominalnego, nie powinno przekraczać 2%.

d. Przy nominalnem obciążeniu i spółczynniku mocy równym jedności, uchybienie dodatkowe, spowodowane zmianą częstotliwości o 10% częstotliwości nominalnej, nie powinno przekraczać 3%.

e. Przy mocy, napięciu i częstotliwości nominalnych i spółczynniku mocy równym jedności, dodatkowe uchybienie, spowodowane zmianą temperatury otoczenia między 0 i 35 C, nie powinno przekraczać 0,2% na każdy stopień zmiany temperatury.

f. Przy przekroczeniu nominalnego natężenia prądu do 50% tegoż i przy spółczynniku mocy równym jedności, dodatkowe uchybienie w stosunku do uchybienia przy nominalnem obciążeniu nie powinno przekraczać tylu dziesiątych procentu, ile procentów wynosi przeciążenie.

g. Wskutek często powtarzających się przeciążeń chwilowych, np. przy rozruchu motorów, dokładność wskazań licznika nie powinna ulegać trwałym zmianom.

h. Po pięciu przeciążeniach przy dziesięciokrotnem nominalnem natężeniu prądu, których czas trwania ogranicza się stopieniem się bezpiecznika srebrnego na prąd nominalny, wskazania licznika przy nominalnem obciążeniu i spółczynniku mocy równym jedności nie powinny się zmieniać więcej niż o 1,5%.

Jeżeli jednak dziesięciokrotne nominalne natężenie prądu jest niższe od 30 *A*, to warunek ten powinien być spełniony przy prądzie o natężeniu 30 *A*.

Ten sam warunek powinien być spełniony w czasie stopienia się bezpiecznika na natężenie prądu 6 *A*, jeżeli nominalne natężenie prądu jest mniejsze od 6 *A*.

i. W licznikach prądu stałego przy nominalnem obciążeniu pole magnetyczne zewnętrzne o natężeniu 1 gaussa, którego linje sił są równoległe do linji sił pola prądu głównego, nie powinno powodować we wskazaniach licznika uchybień ponad 1%.

j. W licznikach wielofazowych przy dowolnej kolejności faz i przy bezindukcyjnych obciążeniach równomiernych w wysokości 50% i większych, uchybienia powinny pozostawać w granicach przepisanych.

k. W licznikach prądu zmiennego granice uchybień, wskazane powyżej, powinny być zachowane dla natężeń prądu i napięć o przebiegach sinusoidalnych odkształconych, o ile te odkształcenia pozostają w granicach, spotykanych normalnie w sieciach.

l. Zmiana napięcia o 10% napięcia nominalnego nie powinna wywoływać biegu licznika przy przerwanym obwodzie prądowym.

m. Rozruch licznika powinien nastąpić:

1. w licznikach prądu stałego do 2 *kW* — przy obciążeniu nie większem od 3% mocy nominalnej,
2. w licznikach prądu stałego ponad 2 *kW* — przy obciążeniu nie większem od 2,2% mocy nominalnej,
3. w licznikach kilowatogodzin prądu jednofazowego i wielofazowego — przy obciążeniu nie większem od 1,5% mocy nominalnej i spółczynniku mocy równym jedności,
4. w licznikach kilowoltoamperogodzin prądu bezmocnego — przy obciążeniu nie większem od 2,2% mocy nominalnej i spółczynniku mocy równym jedności.

n. Postanowienia punktu m §-u nin. nie mają zastosowania do liczników elektrolitycznych, wahadłowych, szczytowych ponadryczałtowych i rabatowych z utrudnionym rozruchem.

§ 15.

Uchybienia z e s p ó ł o w, składających się z l i c z n i k a i t r a n s f o r m a t o r ó w m i e r n i c z y c h, tworzących całość z licznikiem, albo z licznika i transformatorów oddzielnych, lecz oznaczonych jako należące do określonego

licznika bez podania przekładni, nie mogą przekraczać granic, wymienionych w § 14.

§ 16.

Uchybienia liczników transformatorowych nie mogą przekraczać granic podanych w punktach b ÷ h, j, k, l §-u 14-go oraz $^2/_3$ granic, wymienionych w punktach a i m tegoż §-u.

§ 17.

Liczniki taryfowe, pod względem dokładności powinny czynić zadość odpowiednim postanowieniom §-u 14-go przepisów niniejszych, a prócz tego:

1. Bezwzględna wartość różnicy wskazań licznika dwu- lub trójtaryfowego przy 10% obciążenia nominalnego przy włączaniu poszczególnych liczydeł nie powinna przekraczać 1,5% zużycia rzeczywistego.

2. Bezwzględna wartość różnicy wskazań licznika maksymalnego, pracującego przy 100% mocy nominalnej, nie obciążonego przesuwaniem wskazówki maksymalnej i obciążonego tem przesuwaniem, nie powinna przekraczać 1% zużytej energji.

Uchybienie wskazań wskazówki maksymalnej przy 100% nominalnego obciążenia nie powinno przekraczać 3% mocy nominalnej.

3. Oprócz granic uchybień, podanych w p. 2, uchybienia zapisów licznika maksymalnego samozapisującego przy 100% nominalnego obciążenia nie powinny przekraczać 5%.

4. Uchybienie wskazań liczydła licznika szczytowego różnicowego, wskazującego zużycie szczytowe, przy 100% nominalnego obciążenia nie powinno przekraczać 3%.

Uchybienie nastawienia licznika szczytowego różnicowego na moc umowną, poniżej której liczydło, wskazujące zużycie szczytowe, nie działa, nie może przekraczać 3% mocy umownej, oznaczonej na liczniku.

5. Uchybienie nastawienia licznika szczytowego ponadryczałtowego na moc (ryczałt), poniżej której licznik nie działa, wyrażone w jednostkach mocy,

nie może przekraczać 6% mocy, oznaczonej na liczniku (ryczałtu nominalnego).

6. Bezwzględna wartość różnicy między nominalną a rzeczywistą ilością energji elektrycznej, po zużyciu której urządzenie samoinkasujące licznika samoinkasującego wyłącza prąd, przy 100% nominalnego obciążenia nie powinna przekraczać 3% zużycia nominalnego, podanego na tabliczce. Warunek ten powinien zachodzić przy najmniejszej jednorazowej opłacie.

7. Uchybienia nastawienia liczników rabatowych na moc, poniżej której licznik nie działa (poniżej której licznik nie ma rozruchu), nie mogą przekraczać 10% mocy, podanej na liczniku jako rozruch nominalny. Warunek ten powinien być spełniony przy wzrastającem obciążeniu licznika.

§ 18.

Granice uchybień wskazań liczników bezmocnych kilowoltoamperogodzin przy głównej i wtórnej legalizacji są o 50% większe niż granice uchybień dla liczników kilowatogodzin (§ 14 punkt a ust. 3 ÷ 6 i punkty b ÷ h, j ÷ l oraz § 15 i § 16).

Stosując wymienione postanowienia do liczników bezmocnych, należy przytem zastąpić wszędzie spółczynnik mocy cos φ spółczynnikiem sin φ, obciążenie bezindukcyjne obciążeniem bezmocnem.

Cechowanie.

§ 19.

Cechy urzędu i roczną nakłada się na każdej z plomb (§ 8 g) zamykających licznik.

Cechy legalizacyjne powinny być nałożone na plombach w taki sposób i w takiem miejscu, aby bez uszkodzenia plomb było wykluczone dokonanie jakichkolwiek zmian w mechanizmie licznika.

Bliższe wskazówki co do miejsca nałożenia cech będą podawane w razie potrzeby w zarządzeniach o aprobacie typu.

Nie nakłada się cech legalizacyjnych:

1) w licznikach dwutaryfowych — na przykrywkach nad tarczą do nastawiania godzin przełączania liczydeł;

2) w licznikach maksymalnych samozapisujących — na oknie do wymiany taśmy w urządzeniu samozapisującem;

3) w zespołach, składających się z liczników stykowych i przyrządów sumujących — na przyrządach sumujących;

4) w zespołach, składających się z liczników taryfowych i oddzielnych zegarów przełączających — na zegarach.

Okres ważności legalizacji.

§ 20.

Zasadniczy okres ważności legalizacji wynosi dla:

1) liczników energji elektrycznej prądu stałego obrotowych, oscylacyjnych i wahadłowych, liczników transformatorowych oraz wszystkich liczników mocy nominalnej powyżej 100 kilowatów — trzy lata, licząc od dnia 1 stycznia tego roku, w którym legalizacja została dokonana;

2) wszystkich innych liczników — osiem lat, licząc od dnia 1 stycznia tego roku, w którym legalizacja została dokonana.

Postanowienia przechodnie.

§ 21.

Postanowienia §-u 9 b ÷ e przepisów niniejszych aż do odwołania nie mają zastosowania przy legalizacji następczej.

§ 22.

Liczniki amperogodzin magnetoelektryczne i elektrolityczne dla nominalnych napięć niższych od 300 *V* mogą być wzorcowane i legalizowane aż do odwołania dla innych napięć, nie przekraczających 300 *V*.

Jeżeli liczniki amperogodzin posiadają na tabliczce oznaczeń (firmowej) napis „*kilowatogodziny przy... V*“, a są wywzorcowane dla innego napięcia, niż oznaczone na tej tabliczce, to napis ów na tabliczce oznaczeń powinien być skasowany, a napięcie wzorcowania powinno być oznaczone napisem „*kilowatogodziny przy.... V*“ na dodatkowej wymiennej tabliczce, umocowanej na osłonie i zabezpieczalnej cechą legalizacyjną.

§ 23.

Liczniki energji elektrycznej, które były zainstalowane przed dniem 1 stycznia 1929 r. lub w tym dniu znajdowały się na składzie w elektrowni, z wyjątkiem wymienionych w §§ 24 i 25 przepisów niniejszych, są godne legalizacji pierwotnej, nawet jeżeli nie odpowiadają postanowieniom §§-ów 4 ÷ 7 i 9 ÷ 13 przepisów niniejszych, o ile czynią zadość pozostałym przepisom.

§ 24.

Liczniki:

1. trójfazowe dla równomiernego obciążenia faz,

2. amperogodzin magnetoelektryczne i elektrolityczne prądu stałego dla nominalnych napięć powyżej 300 woltów lub dla nominalnych natężeń prądu powyżej 20 amperów, nie mogą być legalizowane w żadnym wypadku.

§ 25.

Liczniki amperogodzin magnetoelektryczne, które były zainstalowane przed dniem 1 stycznia 1929 r. lub w tym dniu znajdowały się na składzie w elektrowni, należące do jednego z następujących rodzai:

1. BRc i CRc wytwórni Aronwerke Elektrizitäts-Gesellschaft m. b. H. w Charlottenburgu,

2. E wytwórni Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft w Berlinie,

3. BA i BA1 wytwórni Bergmann-Elektrizitäts-Werke A. G. w Berlinie,

4. C, CR, BNR, NR, AR i RR wytwórni Isaria-Zählerwerke A. G. w Monachjum;

5. SAK i AZ wytwórni Körting & Mathiessen A. G. w Lipsku,

6. A2 wytwórni Siemens-Schuckertwerke w Norymberdze,

7. wszystkich znaków fabrycznych wytwórni Danubia, A. G. für Gaswerks-Beleuchtungs- und Messapparate w Strassburgu i Wiedniu oraz C-ie pour la Fabrication des Compteurs et Matériel d'Usines à Gas, Montrouge, Francja,

8. wszystkich znaków fabrycznych wytwórni Mix & Genest A. G. w Berlinie, będą mogły być legalizowane

pierwotnie tylko w wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, za zezwoleniem Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

9. Ec, R, RA, i RAR wytwórni Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft w Berlinie,

10. H, CR., CR:, CR3 wytwórni Isaria-Zählerwerke A. G. w Monachjum,

11. VA2 wytwórni Siemens-Schuckertwerke w Norymberdze.

§ 26.

a. Liczniki energii elektrycznej zalegalizowane przed wejściem w życie przepisów niniejszych oprócz liczników, wymienionych w §§ 24 i 25 przep. nin., oraz liczniki, które będą legalizowane pierwotnie na podstawie § 23, są godne legalizacji następczej, o ile przynajmniej czynią zadość §§ 1, 8 i 14 ÷ 18 przep. nin.

b. Liczniki en. el., wymienione w § 25, zarówno wylegalizowane przed wejściem w życie przep. nin., jak i zalegalizowane pierwotnie na podstawie zezwoleń przewidzianych w tym §-ie, będą uważane za przechodnio-legalne aż do wygaśnięcia ważności ich legalizacji.

Liczniki te będą mogły być legalizowane następczo tylko w wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie za każdorazowym zezwoleniem dyrektora Głównego Urzędu Miar.

(1) Na licznikach przechodnio-legalnych, których tabliczki z oznaczeniami wymagają wymiany, wymiana ta może być dokonywana tylko podczas legalizacji. Tabliczka zastępcza powinna zawierać oznaczenia, wymagane postanowieniami p.p. 1, 4 ÷ 9, 11 i 12 §-u 11-go przep. nin., i ponadto oznaczenia numeru fabrycznego, znaku fabrycznego typu lub modelu oraz napis: „Tabliczka wymieniona“. Na tabliczce obok napisu „Tabliczka wymieniona“ powinno znajdować się pole, przeznaczone do nałożenia cechy. Oznaczenia obszaru mierniczego i innych okoliczności mierniczych powinny odpowiadać stanowi licznika w czasie jego legalizacji. Na tabliczce zastępczej przed umocowaniem jej na osłonie licznika nakłada się na polu za napisem „Tabliczka wymieniona“ cechę urzędu.

(2) Liczniki energii elektrycznej, na których w znaku typu litery RP nie wyróżniają się od litery T, zalegalizo-

wane przed wejściem w życie przepisów niniejszych, mogą być legalizowane następczo.

(3) Liczniki przechodnio-legalne, zalegalizowane przed wejściem w życie przepisów niniejszych i zgłaszane do legalizacji następczej po naprawie, są godne legalizacji następczej, o ile czynią zadość postanowieniom §§ 1, 8 i 14 ÷ 18 przepisów niniejszych i ponadto posiadają części składowe zamienione przy naprawie, odpowiadające konstrukcji typu licznika.

§ 27.

Nielegalizowane liczniki energji elektrycznej, zainstalowane przed dniem 1 lipca 1928 r., odpowiadające pozatem postanowieniom art. 14-go Dekretu o miarach i znajdujące się bez przerwy w tej samej instalacji, mogą pozostać w tejże instalacji tylko wówczas, jeżeli termin na ich wylegalizowanie, ustanowiony w § 24-ym Przepisów legalizacyjnych o licznikach energji elektrycznej, uzupełnienie z dnia 28 lipca 1932 r. (Dz. Urz. GUM poz. 32/62; POM poz. 2,953/1,8), na dzień 1 stycznia 1933 r., został przed wejściem w życie niniejszych przepisów przedłużony przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar, i nie dłużej niż do tego terminu.

Dalsze przedłużenie tego terminu ulgowego przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar będzie udzielane tylko w wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie.

§ 28.

Zezwolenia, o których mowa w §§ 25, 26 i 27 niniejszych przepisów mogą być ograniczone szczególnemi warunkami. Udzielanie ich może być przekazane przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar poszczególnym Naczelnikom Okręgów Administracji Miar.

§ 29.

Postanowienia §-u 2b przepisów niniejszych nie dotyczą liczników energji elektrycznej, zainstalowanych przed dniem 1 stycznia 1933 r. aż do wygaśnięcia nałożonych na nie cech legalizacyjnych.

PRZEPISY LEGALIZACYJNE O TARYFOWYCH AMPEROMIERZACH MAKSYMALNYCH

z dnia 23 lipca 1932 r.

(Dz. Urz. GUM z dnia 15.VIII.32, poz. 32/55).

Na podstawie art. 11, 12 i 16 Dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. 1928 r., poz. 661), zarządzam, co następuje:

Przepisy ogólne.

§ 1.

Taryfowe amperomierze maksymalne są to narzędzia miernicze, wskazujące największe średnie za czas określony natężenie prądu, przepływającego przez przyrząd.

§ 2.

Taryfowe amperomierze maksymalne powinny odpowiadać Przepisom legalizacyjnym o narzędziach mierniczych wogóle (Dz. Urz. GUM poz. 29/11; POM poz. 2,03/2) wraz z uzupełnieniami do nich, o ile przepisy niniejsze nie stanowią inaczej.

§ 3.

Typ taryfowych amperomierzy maksymalnych powinien być aprobowany przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar w myśl Przepisów ogólnych o trybie aprobowania typów przyrządów mierniczych (Dz. Urz. GUM poz. 30/15 i 30/58; POM poz. 2,02/2 i 2,02/2,2).

§ 4.

Taryfowy amperomierz maksymalny, godny legalizacji, powinien zgadzać się we wszystkich swych częściach pod względem materjału, konstrukcji, wykonania i własności z odnośnym taryfowym amperomierzem maksymalnym wzorowym (Dz. Urz. GUM poz. 29/14; POM poz. 2,03/2, § 14 a).

Wykonanie.

§ 5.

Wskazania taryfowych amperomierzy maksymalnych powinny być wyrażone w jednostkach, przyjętych przez Międzynarodową Komisję Elektrotechniczną.

§ 6.

Taryfowe amperomierze maksymalne mogą być budowane dla nominalnych natężeń prądu do 20 amperów i dla nominalnych napięć do 300 woltów.

§ 7.

a) Wszystkie części taryfowych amperomierzy maksymalnych wraz z zaciskami powinny mieć takie wymiary, aby przy ciągłem użyciu przy nominalnem obciążeniu nie powstawało nadmierne ich ogrzanie.

b) Taryfowe amperomierze maksymalne powinny posiadać zaciski, któreby umożliwiały przyłączenie do instalacji zalegalizowanego przyrządu bez potrzeby naruszenia plomb legalizacyjnych.

c) Części taryfowego amperomierza maksymalnego, prowadzące prąd elektryczny, powinny być izolowane między sobą i od kadłuba przyrządu w taki sposób, aby mogły wytrzymywać w ciągu minuty napięcie skuteczne prądu zmiennego, równe 1 000 V.

d) Taryfowe amperomierze maksymalne powinny być zaopatrzone w mocną uszczelnioną osłonę, zabezpieczającą mechanizm przyrządu od kurzu i uszkodzeń, posiadającą urządzenie do założenia plomb w celu jej zamknięcia oraz okienko z szybką, i umocowaną tak, aby nie mogła być usunięta sposobem niewidocznym bez uszkodzenia plomb, zamykających przyrząd.

e) Taryfowe amperomierze maksymalne powinny posiadać urządzenie do cofania maksymalnej wskazówki w początkowe jej położenie, uruchamiane z zewnątrz.

Oznaczenia.

§ 8.

Na podzielni lub na trwale przymocowanej do osłony tabliczce powinny być oznaczone następujące dane:

1. nazwa wytwórni,

2. znak fabryczny modelu, rok wykonania i numer fabryczny,

3. znak nadany typowi (Dz. Urz. GUM poz. 29/14; POM poz. 2,03/2 § 14 b),

4. rodzaj prądu, jeżeli przyrząd jest przeznaczony dla jednego rodzaju prądu (stały lub jednofazowy),

5. nominalne napięcie, t. j. najwyższe napięcie instalacyj, dla których przyrząd jest przeznaczony, np. maks. 300 V,

6. nominalne natężenie prądu,

7. jednostka, w jakiej przyrząd wskazuje.

Granice uchybień.

§ 9.

a) Przy średniej temperaturze otoczenia 20°, po piętnastominutowem obciążeniu prądem o stałem natężeniu, uchybienie wskazań wskazówki maksymalnej przy 100% nominalnego obciążenia nie powinno przekraczać 5%.

b) Przy nominalnem obciążeniu dodatkowe uchybienie, spowodowane zmianą temperatury otoczenia między 0 i 35°, nie powinno przekraczać 0,2% na każdy stopień zmiany temperatury.

Cechowanie.

§ 10.

Cechy legalizacyjne powinny być nałożone na plombach w taki sposób i w takiem miejscu, aby bez uszkodzenia plomb było wykluczone dokonanie jakichkolwiek zmian w mechanizmie przyrządu.

Ważność cechy.

§ 11.

a) Zasadniczy okres ważności cechy legalizacyjnej na taryfowych amperomierzach maksymalnych trwa lat osiem, licząc od dnia 1 stycznia tego roku, w którym legalizacja została dokonana.

b) Po upływie zasadniczego okresu ważności cechy legalizacyjnej taryfowy amperomierz maksymalny powinien być zgłoszony do legalizacji następczej nie później, niż w ciągu roku.

Postanowienia końcowe.

§ 12.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

PRZEPISY LEGALIZACYJNE O OGRANICZNIKACH MOCY ELEKTRYCZNEJ

z dnia 4 lutego 1933 r.

(Dz. Urz. GUM z dnia 30.III.33, poz. 33/4).

Na podstawie art. 11, 12 i 16 Dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. 1928 r., poz. 661) zarządzam, co następuje:

Przepisy ogólne.

§ 1.

Ograniczniki mocy elektrycznej powinny odpowiadać Przepism legalizacyjnym o narzędziach mierniczych wogóle (Dz. Urz. GUM poz. 29/11; POM poz. 2,03/2).

Wykonanie.

§ 2.

a) Uzwojenia i inne części ogranicznika, będące pod napięciem, powinny być izolowane od kadłuba przyrządu w ten sposób, aby izolacja wytrzymywała napięcie próbne do 1 000 V (wartość skuteczna prądu zmiennego).

b) Jeżeli ogranicznik posiada więcej, niż jeden obwód, to ponadto izolacja poszczególnych obwodów względem siebie powinna wytrzymywać również napięcie próbne 1 000 V.

Warunki dokładności.

§ 3.

Ogranicznik powinien przerywać obwód prądowy przy obciążeniach w granicach od 100 do 120% obciążenia, oznaczonego na jego tabliczce.

Jeżeli granica obciążenia jest podana w watach, to należy je rozumieć przy napięciu nominalnem, podanem

na tabliczce ogranicznika; w ogranicznikach, które posiadają zwojnicę napięciową, obciążenie to należy rozumieć przy spółczynniku mocy, równym jedności.

Cechowanie.

§ 4.

Plomby z cechą legalizacyjną powinny być nałożone w ten sposób i w takiem miejscu, aby było uniemożliwione dokonanie jakichkolwiek zmian w wywzorcowaniu ogranicznika bez uszkodzenia plomb.

Ważność cechy.

§ 5.

a) Zasadniczy okres ważności cechy legalizacyjnej na ogranicznikach mocy elektrycznej trwa lat sześć, licząc od dnia 1 stycznia tego roku, w którym legalizacja została dokonana.

b) Po upływie zasadniczego okresu ważności cechy legalizacyjnej ogranicznik mocy elektrycznej powinien być zgłoszony do legalizacji następczej nie później, niż w ciągu roku.

Postanowienia końcowe.

§ 6.

Wszystkie ograniczniki, które były zainstalowane przed 1 października 1932 roku i pozostają bez przerwy w tej samej instalacji, powinny być zalegalizowane przed dniem 1 stycznia 1940 r. W wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, termin ten może być przedłużony przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

Powyższy termin ulgowy na zalegalizowanie nie dotyczy tych ograniczników, które wprawdzie były zainstalowane przed dniem 1 października 1932 r., lecz po tym terminie zostały lub zostaną zdjęte z instalacji; takie ograniczniki, podobnie jak i wszelkie inne, instalowane po dniu 1 października 1932 r., a nie posiadające ważnej cechy legalizacyjnej, powinny być zalegalizowane przed zainstalowaniem.

§ 7.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

PRZEPISY LEGALIZACYJNE O TRANSFORMATORACH MIERNICZYCH

z dnia 4 listopada 1930 r. i uzupełnienie z dnia 25 sierpnia 1937 r.

(Dz. Urz. GUM z dnia 24.XII.30, poz. 30/94 oraz Dz. Urz. GUM z dn. 27.IX.37, poz. 37/44).

Na podstawie art. 11, 12 i 16 Dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. P. P. P. poz. 211 i Dz. U. R. P. 1928 r. poz. 308 i 661), § 19 ustawy Rzeszy Niemieckiej o miarach (Mass- u. Gewichtsordnung) z dnia 30 maja 1908 r. (Dz. U. Rzeszy Niemieckiej str. 349) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1923 r. (Dz. U. R. P. poz. 166) zarządzam co następuje:

Przepisy ogólne.

§ 1.

Transformatory miernicze powinny odpowiadać Przepisom legalizacyjnym o narzędziach mierniczych wogóle (Dz. Urz. GUM poz. 29/11 i 29/14; POM poz. 2,03/1 i 2,03/1,2), o ile przepisy niniejsze nie stanowią inaczej.

§ 2.

Postanowienia przepisów niniejszych nie dotyczą transformatorów wbudowanych w licznik i transformatorów mierniczych oddzielnych, stanowiących zespół z licznikiem i oznaczonych jako należące do tego licznika, bez podania na transformatorze przekładni (§ 10a p. 4).

Typ transformatora.

§ 3.

Przez typ transformatora rozumie się w niniejszych przepisach tę formę szczególną, w jaką się przyobleka w swoich częściach istotnych pomysł konstrukcyjny w wykonaniu danego zakładu.

§ 4.

Typ transformatora powinien być dopuszczony przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar do legalizacji w myśl § 14e Przepisów legalizacyjnych o narzędziach mierniczych wogóle (Dz. Urz. GUM poz. 29/14; POM poz. 2,03/1,2).

§ 5.

Transformator, godny legalizacji, powinien się zgadzać we wszystkich swych częściach pod względem materjału, konstrukcji i wykonania z transformatorem wzorowym (Dz. Urz. GUM poz. 29/14; POM poz. 2,03/1,2 § 14a).

Wykonanie.

§ 6.

Transformatory miernicze napięciowe mogą być budowane tylko jednofazowe.

§ 7.

Transformatory prądowe powinny odpowiadać następującym wymaganiom:

1. Przy prądzie nominalnym obciążalność obwodu wtórnego nie może być mniejsza od 10 *VA*.

2. Izolacja pomiędzy uzwojeniami obwodu pierwotnego i wtórnego oraz pomiędzy obwodem pierwotnym i kadłubem transformatora powinna wytrzymywać w ciągu jednej minuty napięcie próbne, równe 2,5-krotnemu napięciu nominalnemu, jednak nie mniejsze od 1500 *V*.

Kształt krzywej napięcia próbnego nie powinien odbiegać od sinusoidalnej więcej, niż to ma miejsce w napięciach, wytwarzanych przez współczesne prądnice.

3. Izolacja uzwojenia wtórnego względem kadłuba transformatora powinna wytrzymać napięcie nie mniejsze od 1500 V.

§ 8.

Transformatory napięciowe powinny odpowiadać wymaganiom następującym:

1. Obciążalność obwodu wtórnego nie może być mniejsza od 20 *VA*.

2. Izolacja pomiędzy uzwojeniami obwodu pierwotnego i wtórnego oraz pomiędzy uzwojeniami i kadłubem transformatora powinna wytrzymywać w ciągu jednej minuty napięcie próbne, wymienione w § 7 p. 2 i 3 niniejszych przepisów.

§ 9.

Transformatory miernicze powiny być zaopatrzone w mocną pokrywę uszczelnioną i posiadać urządzenia, umożliwiające nałożenie plomb w taki sposób, aby bez ich uszkodzenia nie można było zmienić zasadniczych części transformatora.

Oznaczenia.

§ 10.

a. Na tabliczce, trwale i na widocznem miejscu przymocowanej do transformatora mierniczego, powinny się znajdować następujące oznaczenia:

1. nazwa wytwórni,
2. numer fabryczny, rok wypuszczenia z wytwórni i znak fabryczny modelu,
3. znak typu nadany (Dz. Urz. GUM poz. 29/14; POM poz. 2,03/1,2 § 14b),
4. nominalne natężenie względnie napięcie prądu dla obwodu pierwotnego i wtórnego,
5. nominalna częstotliwość lub granice częstotliwości,
6. dopuszczalne obciążenie obwodu wtórnego dla transformatorów mierniczych prądowych w omach lub woltamperach przy prądzie nominalnym, dla transformatorów mierniczych napięciowych w woltamperach przy napięciu nominalnem,
7. na transformatorach prądowych najwyższe napięcie sieci, do którego transformator może być użyty, i napięcie próbne.

b. zaciski transformatora powinny być odpowiednio wyraźnie oznaczone.

§ 11.

a. Słowne oznaczenia, wymienione w § 10-ym, z wyjątkiem nazwy wytwórni i ew. jej adresu, powinny być podane w języku polskim.

b. Przy stosowaniu skrótów dla oznaczenia jednostek elektrycznych należy używać skróty, przyjęte przez Międzynarodową Komisję Elektrotechniczną.

Granice uchybień.

§ 12

a. Przy średniej temperaturze otoczenia 15° ÷ 20° i oznaczonej częstotliwości uchybienia prądowych transformatorów mierniczych godnych legalizacji pierwotnej nie powinny przekraczać następujących granic:

1. Uchybienie prądowe. Bezwzględna wartość różnicy między natężeniem prądu wtórnego a natężeniem wynikającym z przekładni nominalnej transformatora nie powinna wynosić więcej niż 0,5% przy 100%, 0,75% przy 20% i 1% przy 10% nominalnego natężenia prądu.

2. Uchybienie kątowe. Kąt przesunięcia fazy pomiędzy prądem pierwotnym i wtórnym (odwróconym) nie powinien przekraczać 30 minut przy 100%, 40 minut przy 20% i 60 minut przy 10% nominalnego natężenia prądu.

b. Warunkom, wymienionym w punkcie a niniejszego paragrafu, powinny czynić zadość transformatory miernicze prądowe przy wszystkich obciążeniach wtórnych od 25 do 100% obciążenia nominalnego i współczynniku mocy równym 0,8.

§ 13.

a. Przy średniej temperaturze otoczenia 15 ÷ 20 C i nominalnej częstotliwości uchybienia napięciowych transformatorów mierniczych godnych legalizacji pierwotnej nie powinny przekraczać następujących granic:

1. Uchybienie napięciowe. Przy napięciach od 80% do 120% napięcia nominalnego bezwzględna wartość różnicy między napięciem wtórnym a napięciem, wynikającym z przekładni nominalnej transformatora, nie powinna przekraczać 0,5% napięcia nominalnego.

2. Uchybienie kątowe. Przy napięciach w granicach od 80% do 120% napięcia nominalnego, kąt prze-

sunięcia fazy pomiędzy napięciem pierwotnym i napięciem wtórnym (odwróconym) nie powinien przekraczać 20 minut.

b. Warunkom, wymienionym w punkcie a niniejszego paragrafu powinny czynić zadość transformatory miernicze napięciowe przy wszystkich obciążeniach wtórnych od 25 do 100% obciążenia nominalnego i współczynniku mocy równym 0,8.

Cechowanie.

§ 14.

Cechy legalizacyjne powinny być nałożone na plombach w taki sposób i w takim miejscu, aby bez uszkodzenia plomb było wykluczone dokonanie jakichkolwiek zmian w transformatorze, wpływających na własności miernicze transformatora.

Transformatory miernicze olejowe na życzenie zgłaszającego mogą być cechowane w taki sposób, aby zdjęcie pokrywy z naczynia dla wymiany oleju było możliwe bez uszkodzenia cech legalizacyjnych.

WAŻNOŚĆ CECHY.

Okres ważności legalizacji.

§ 15.

Zasadniczy okres ważności legalizacji transformatorów mierniczych trwa lat dziewięć, licząc od dnia 1-go stycznia tego roku, w którym legalizacja została dokonana.

Postanowienia przechodnie.

§ 16.

Transformatory miernicze są godne legalizacji następczej o ile czynią zadość przynajmniej postanowieniom §§ 1, 9 i 10 b, posiadają oznaczenia nazwy wytwórni, numeru, znaku fabrycznego, przekładni, obciążenia obwodu wtórnego i napięcia sieci, do którego transformator może być użyty, oraz ponadto czynią zadość następującym wymaganiom:

a) Transformatory miernicze prądowe:

1. przy prądzie nominalnym obciążalność obwodu wtórnego nie może być mniejsza od 5 VA,

2. izolacja pomiędzy uzwojeniami obwodu pierwotnego i wtórnego oraz pomiędzy obwodem pierwotnym i częściami transformatora podlegającymi uziemieniu powinna wytrzymywać w ciągu jednej minuty napięcie próbne, równe 1,5-krotnemu napięciu nominalnemu, jednak nie mniejsze od 1 500 V.

Kształt krzywej napięcia próbnego nie powinien odbiegać od sinusoidalnego więcej niż to ma miejsce w napięciach, wytwarzanych przez współczesne prądnice.

3. izolacja uzwojenia wtórnego powinna wytrzymać napięcie nie mniejsze od 1500 V,

4. przy średniej temperaturze otoczenia 15 ÷ 20°, nominalnej częstotliwości, natężeniach prądu od 10% do 100% nominalnego natężenia prądu, obciążeniach obwodu wtórnego od 25% do 100% nominalnego, przy współczynniku mocy równym 0,8, uchybienia prądowe (§ 12a p. 1 przep. nin.) nie powinny przekraczać 1,5% a uchybienia kątowe (§ 12 a p. 2 przep. nin.) 90 minut.

b) Transformatory miernicze napięciowe:

1. Obciążalność obwodu wtórnego nie może być mniejsza od 20 VA,

2. Izolacja pomiędzy uzwojeniami obwodu pierwotnego i wtórnego oraz pomiędzy uzwojeniami i częściami transformatora podlegającymi uziemieniu powinna wytrzymywać w ciągu jednej minuty napięcie próbne, wymienione w pp.2 i 3 p. a nin. §-u,

3. przy średniej temperaturze otoczenia 15 ÷ 20° oznaczonej częstotliwości, napięciach od 80% do 120% napięcia nominalnego, obciążeniach wtórnych od 25% do 100% oznaczonego przy współczynniku mocy równym 0,8, uchybienie napięciowe (p. 1 §-u 13a nin. przep.) nie powinno przekraczać 0,75% oraz uchybienie kątowe (p. 2 §-u 13a nin. przep.) nie powinno przekraczać 30 minut.

§ 17.

Transformatory miernicze, które były zainstalowane przed dniem 1 lipca 1929 r. i pozostają bez przerwy w tej samej instalacji, powinny być zalegalizowane przed dniem

1 stycznia 1933 r. W wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, termin ten może być przedłużony przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

§ 18.

Uchyla się przepisy o warunkach legalizowania transformatorów mierniczych z dn. 1 czerwca 1928 r. (POM poz. 2,98/1) z wyjątkiem postanowień uchylających przepisy przedtem obowiązujące (§ 16), Rozporządzenie Dyrektora Głównego Urzędu Miar z dn. 31 stycznia 1929 r. w sprawie przepisów przechodnich do przepisów o warunkach dopuszczania typów liczników energji elektrycznej i transformatorów mierniczych do legalizacji i przepisów o warunkach legalizowania transformatorów mierniczych (Dz. Urz. GUM poz. 29/6; POM poz. 2,981/1). Jednocześnie uchyla się Przepisy legalizacyjne o transformatorach mierniczych, uzupełnienia z dnia 20 sierpnia 1934 r. (Dz. Urz. GUM poz. 34/37; POM poz. 2,98/2,2) i z dnia 18 grudnia 1934 r. (Dz. Urz. GUM poz. 34/59; POM poz. 2,98/2,82).

§ 19.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

INSTRUKCJA LEGALIZACYJNA DLA LICZNIKÓW ENERGJI ELEKTRYCZNEJ.

z dnia 18 lipca 1932 roku i uzupełnienie z dnia 26 maja 1936 roku.

Obowiązki instytucyj upoważnionych do legalizacji.

(POM poz. 3,954/1 i poz. 3,954/1,1).

§ 1.

a. Główny Urząd Miar ustala warunki, którym powinny odpowiadać narzędzia miernicze oraz wszelkie inne techniczne urządzenia do sprawdzania liczników energji elektrycznej w instytucjach upoważnionych przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar do wykonywania legalizacji liczników energji elektrycznej.

b. Przed udzieleniem pozwolenia na dokonywanie czynności legalizacyjnych Główny Urząd Miar stwierdza, czy odnośne urządzenie odpowiada swemu przeznaczeniu.

§ 2.

N a r z ę d z i a   m i e r n i c z e   n o r m a l n e kontrolne i bezpośrednie instytucyj, upoważnionych do czynności legalizacyjnych, używane przy tych czynnościach, powinny być sprawdzone w Głównym Urzędzie Miar i podlegają jego perjodycznej kontroli. Wyjątek stanowią te narzędzia miernicze normalne bezpośrednie, które Dyrektor Głównego Urzędu Miar wyraźnie uwolni od tego obowiązku, jednak narzędzia te powinny być porównywane w określonych odstępach czasu z narzędziami mierniczemi normalnemi kontrolnemi, sprawdzonemi w Głównym Urzędzie Miar, i instytucje upoważnione do legalizacji są odpowiedzialne za ich dokładność.

§ 3.

P r a c o w n i e, w których przeprowadza się legalizację liczników energji elektrycznej, mogą służyć tylko do tego celu.

§ 4.

Instytucje, upoważnione do legalizowania liczników energji elektrycznej, powinny wykonywać te czynności ściśle według postanowień Instrukcji legalizacyjnej dla liczników energji elektrycznej (POM poz. 3,955/1) z wyjątkiem §§-ów 27 i 28, których postanowienia nie mają zastosowania do tych instytucyj.

§ 5.

a. Instytucje upoważnione powinny prowadzić ewidencję wszystkich dokonanych sprawdzań i legalizacyj.

b. Bloki zapisek sprawdzania wydaje Główny Urząd Miar za zwrotem kosztów własnych.

§ 6.

a. Każda instytucja upoważniona przesyła raz na miesiąc, nie później niż 10-go dnia każdego miesiąca, do wła-

ściwego Okręgowego Urzędu Miar wszystkie zapiski A (oryginały) wraz ze sprawozdaniem miesięcznem (formularz wzoru B. S. 87).

b. Okręgowy Urząd Miar korzysta z zapisek, nadsyłanych przez instytucje upoważnione dla:

1. kontroli kasowej sum, podanych w sprawozdaniu miesięcznem,

2. kontroli technicznej czynności sprawdzania.

c. Po wykonaniu czynności, wymienionych w p. b. nin. §-u, i uzyskaniu w razie potrzeby od instytucyj upoważnionych wyjaśnień uzupełniających Okręgowy Urząd Miar przesyła zapiski do Głównego Urzędu Miar dla celów kontroli technicznej i statystyki.

§ 7.

a. Sprawdzanie i legalizowanie liczników energji elektrycznej przez instytucje upoważnione może być wykonywane wyłącznie pod kierownictwem osoby, uprawnionej do tego przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

b. Kierownicy czynności legalizacyjnych w instytucjach upoważnionych obowiązani są złożyć pisemne zobowiązanie, że będą ściśle przestrzegali wszystkich przepisów, dotyczących czynności, do których zostali upoważnieni.

c. Udzielenie upoważnienia (§ 7 a) do czynności legalizacyjnych jest uwarunkowane obowiązkiem złożenia odpowiedniego egzaminu w Głównym Urzędzie Miar.

§ 8.

Główny Urząd Miar upewnia się drogą inspekcyj instytucyj upoważnionych do legalizacji o dokładnem przestrzeganiu przez nie przepisów legalizacyjnych.

§ 9.

W wypadku, kiedy jakakolwiek instytucja legalizująca nie stosuje się do przepisów i przyjętych na siebie zobowiązań, albo też wykazuje stale powtarzające się usterki w wykonywaniu legalizacji, Dyrektor Głównego Urzędu Miar może cofnąć upoważnienie.

§ 10.

a. Cechy, nakładane przez instytucje upoważnione do legalizacji jako dowód zalegalizowania liczników, składają się ze znaku instytucji i roku, w którym ma miejsce sprawdzenie.

b. Cechownice, używane przy plombowaniu liczników energji elektrycznej, otrzymują instytucje upoważnione do legalizacji od Głównego Urzędu Miar.

§ 11.

Uchyla się Przepisy o sprawdzaniu liczników energji elektrycznej w celu ich legalizacji z dnia 14 maja 1925 r. (POM poz. 3,954).

UZUPEŁNIENIE.

Zapiski sprawdzania.

§ 1.

Wszystkie zapiski sprawdzania, wypełniane w Instytucjach, upoważnionych do legalizowania liczników en. el., powinny być podpisane przez uprawnionego kierownika (albo jego zastępcę) czynności legalizacyjnych instytucji, który jest odpowiedzialny za prawidłowe wypełnienie zapiski i dokładne sprawdzenie licznika.

Cechowanie.

§ 2.

Cechowanie liczników en. el. w instytucjach upoważnionych może być wykonywane tylko przez kierownika instytucji upoważnionej lub jego zastępcę. W wypadku znacznej ilości liczników, podlegających jednoczesnemu ocechowaniu, czynność ta może być poruczona przez kierownika pracownikowi instytucji, jednak wykonanie cechowania powinno odbywać się wyłącznie w obecności kierownika czynności legalizacyjnych instytucji lub jego uprawnionego zastępcy.

Przechowywanie stempli.

§ 3.

Stemple legalizacyjne do cechowania liczników en. el. w instytucjach upoważnionych należy przechowywać w kasie ogniotrwałej, albo w żelaznej kasetce w taki sposób, aby dostęp do nich innym osobom prócz kierownika czynności legalizacyjnych lub jego zastępcy był uniemożliwiony.

Tryb korespondowania z władzami Administracji Miar.

§ 4.

Instytucje, upoważnione do legalizowania liczników en. el., znajdujące się na obszarach wszystkich okręgów, z wyjątkiem warszawskiego, w sprawach, związanych z posiadanemi uprawnieniami i ich wykonywaniem, powinny zwracać się nie bezpośrednio do Głównego Urzędu Miar, lecz do właściwego terytorjalnie Naczelnika Okręgu Administracji Miar.

Postanowienia końcowe.

§ 5.

Uchyla się reskrypt z dnia 9 czerwca 1933 r. Nr. 33.I.1156.1 (ZZA Og. Zb. 33/82, poz. 3,954).

TREŚĆ INSTRUKCJI LEGALIZACYJNEJ DLA LICZNIKÓW ENERGJI ELEKTRYCZNEJ

z dnia 16 lipca 1932 r.

Wykonywanie legalizacji.

(POM poz. 3,955/1)

Instrukcja zawiera opisy metod sprawdzania liczników energji elektrycznej różnych rodzajów z podaniem schematów połączeń i wykresów pojaśniających. Opisy są uzupełnione przykładami wykonanych pomiarów przy

sprawdzaniu. Oprócz tego w instrukcji znajduje się rozdział o czyszczeniu i konserwacji liczników. Wobec znacznej objętości instrukcji ograniczamy się tutaj do podania tylko spisu rozdziałów.

c) Liczniki z urządzeniem maksymalnem samozapisującem.
d) Liczniki szczytowe różnicowe.
e) Liczniki samoinkasujące.
f) Liczniki szczytowe ponadryczałtowe.
g) Liczniki przenośne rabatowe z utrudnionym rozruchem.
h) Liczniki z urządzeniem stykowem i przyrządem sumującym.

§ 20. C. Sprawdzanie zapomocą metody licznika normalnego.

§ 21. D. Sprawdzanie zapomocą metody synchronicznej.

§ 22. E. Sprawdzanie zapomocą metody bezpośredniego odczytania wskazań licznika. Zasada metody.

§ 23. Liczniki elektrolityczne.

§ 24. F. Zapiski sprawdzania.

§ 25. G. Sprawdzanie pozostałych warunków dokładności i legalizacji.

§26-27. H. Poprawki dozwolone przy legalizowaniu liczników energji elektrycznej przez urzędy miar.

§ 28. J. Kontrola i czyszczenie liczników energji elektrycznej.

§ 29. K. Cechowanie.

TREŚĆ INSTRUKCJI LEGALIZACYJNEJ DLA OGRANICZNIKÓW MOCY ELEKTRYCZNEJ

z dnia 31 lipca 1933 r.

Wykonywanie legalizacji.

(POM poz. 3,935/1).

Podobnie jak dla liczników energji elektrycznej, w instrukcji podane są opisy czynności przy legalizacji ograniczników. Instrukcja przewiduje sprawdzanie zapomocą amperomierza albo watomierza i zawiera schematy połączeń przyrządów przy sprawdzaniu oraz szereg przykładów wykonywania sprawdzania różnych rodzajów ograniczników.

INSTRUKCJA LEGALIZACYJNA DLA LICZNIKÓW ENERGJI ELEKTRYCZNEJ

z dnia 19 maja 1936 r.

PRZYBORY LEGALIZACYJNE.

(POM poz. 3,958/2).

Spis przyborów.

§ 1.

Do legalizowania liczników energji elektrycznej potrzebne są następujące przybory.

A. Przybory normalne bezpośrednie.

1. Jeden amperomierz normalny bezpośredni albo miliwoltomierz z odpowiednią ilością boczników.

2. Jeden woltomierz normalny bezpośredni.

3. Komplet watomierzy normalnych bezpośrednich, albo watomierzy z transformatorami mierniczemi prądowemi, albo komplet liczników normalnych, z takiem stopniowaniem obszarów mierniczych, aby nie zachodziła potrzeba stosowania ich przy mniejszem bezindukcyjnem obciążeniu, niż jedna trzecia nominalnego (z wyłączeniem pomiaru rozruchu).

4. Sekundomierze (co najmniej dwa).

Przybory A1, A2 i A4 służą do sprawdzania liczników prądu stałego, zaś A3 i A4 do sprawdzania liczników prądu zmiennego.

B. Przybory normalne kontrolne.

1. Jeden woltoamperomierz normalny kontrolny (miliwoltomierz z bocznikami i dodatkowym opornikiem) z takiem samem stopniowaniem obszarów mierniczych, co woltomierze i amperomierze normalne bezpośrednie.

2. Komplet watomierzy normalnych kontrolnych z obszarami mierniczemi jak w A p. 1, albo jeden watomierz normalny kontrolny w przypadku zastosowania transformatorów mierniczych prądowych normalnych bezpośrednich.

Watomierze kontrolne mogą być użyte zamiast watomierzy normalnych bezpośrednich lub normalnych liczni-

ków tylko w wypadku uszkodzenia tych ostatnich lub w czasie wysłania ich do Głównego Urzędu Miar do sprawdzenia.

3. Zegar normalny dla kontroli sekundomierzy.

C. Przybory pomocnicze.

1. Amperomierze i woltomierze techniczne do nastawiania natężenia prądu i napięcia, z takiem stopniowaniem obszarów mierniczych, aby wskazania tych przyrządów nie były zbyt małe.

2. Częstościomierz, o ile urządzenie do sprawdzania nie jest zasilane z sieci.

3. Urządzenie, służące do przesunięcia faz prądu i napięcia, które powinno z łatwością dozwalać uzyskanie dowolnych spółczynników mocy.

4. Urządzenie do regulacji natężenia prądu i napięcia (bezindukcyjne oporniki, transformatory regulacyjne, dzielniki napięcia i t. p.), które powinno dozwalać przy wszelkich obszarach mierniczych dokonywanie zmian, odpowiadających 0,1 najmniejszej działki skali przyrządu normalnego bezpośredniego.

5. Urządzenie do sprawdzenia stanu izolacji licznika napięciem do 2 000 V prądu jednofazowego.

6. Do porównania elektrycznych przyrządów normalnych potrzebne są dwie lupy, zapomocą których uskutecznia się odczytywanie wskazań przyrządów bezpośredniego i kontrolnego przy okresowem ich porównaniu (IL 3,959).

7. Do wybijania cechy zabezpieczającej na zastępczych tabliczkach z oznaczeniami są potrzebne kowadełko i młotek.

D. Stemple.

Stempel urzędu do wyciskania *(Suw)* 10.
Stempel roczny do wyciskania *(Srw)* 10.
Stempel urzędu do wybijania *(Subog)* 4.

Uwierzytelnianie przyborów normalnych.

§ 2.

Okres ważności uwierzytelnienia przyrządów normalnych kontrolnych, to jest watomierzy, amperomierzy, woltomierzy i liczników trwa jeden rok. Uwierzytelnienie pozatem traci swą ważność:

1. gdy przyrząd ulegnie uszkodzeniu (spalenie zwojnic, wygięcie wskazówki, rozbicie okienka i t. p.),

2. w razie jakiejkolwiek naprawy mechanizmu przyrządu, wymagającej usunięcia cechy Urzędu.

Prywatne punkty legalizacyjne.

§ 3.

Prywatne punkty legalizacyjne powinny być zaopatrzone w przybory, wymienione w § 1 pp. A, B i C, odpowiadające niniejszym przepisom i uwierzytelnione.

Przechowywanie przyrządów normalnych kontrolnych.

§ 4.

W pracowniach, przeznaczonych do sprawdzania liczników energji elektrycznej, powinna znajdować się szafa do przechowywania legalizacyjnych przyrządów normalnych. Jeden przedział tej szafy, o ile może być osobno zamknięty, względnie osobna szafa, zaopatrzona w zamek, powinny być przeznaczone wyłącznie do przechowywania przyrządów normalnych kontrolnych.

Na prywatnych punktach legalizacyjnych szafa przeznaczona do przechowywania przyrządów normalnych kontrolnych, powinna być zaopatrzona w urządzenie, umożliwiające zamknięcie jej cechą zabezpieczającą.

Miejsce na szafę powinno być obrane w ten sposób, aby przyrządy przechowywane w niej nie były narażone na wstrząsy, nagłe zmiany temperatury, przenikanie wilgoci i t. p. szkodliwe wpływy zewnętrzne.

Szafa powinna posiadać taką ilość półek, aby przyrządy nie były ustawiane jeden na drugim i dostęp do nich był łatwy.

Postanowienia końcowe.

§ 5.

Uchyla się: Przepisy o przyborach, potrzebnych do legalizowania liczników energji elektrycznej z dnia 29 sierpnia 1928 r. (POM poz. 3,958/1), Instrukcja legalizacyjna dla liczników energji elektrycznej. Przybory legalizacyjne.

Uzupełnienia z dn. 18 lutego 1933 r. (ZZA Og. Zb. 33/34; poz 3,958) i z dn. 18 grudnia 1935 r. (POM poz. 3,958/1,1).

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 22 lipca 1932 r.

o opłatach za legalizację narzędzi mierniczych w brzmieniu obowiązującym od dnia 29 maja 1938 r.
(Dz. U. R. P. r. 1932 Nr 68, poz 629 i r. 1938 Nr 32, poz 281 i Nr 36, poz. 311).

CZĘŚĆ I.

Przepisy ogólne.

§ 1.

Opłaty zasadnicze, wyszczególnione w Części II niniejszego rozporządzenia, pobiera się za sprawdzanie narzędzi mierniczych, zgłaszanych do legalizowania, bez względu na to, czy przedmiot okazał się godnym legalizowania lub nie, tj. zarówno w wypadku zalegalizowania, jak i zbrakowania narzędzi mierniczych, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w § 2 niniejszego rozporządzenia.

§ 2.

1. Jeżeli już przy oględzinach powierzchownych okaże się, że zgłoszone narzędzie miernicze jest nielegalne, to opłat, wyszczególnionych w Części II niniejszego rozporządzenia, nie pobiera się nawet wówczas, jeżeli istniejąca na narzedziu mierniczym cecha zostanie skasowana.

2. W wypadkach zbrakowania przy legalizacji głównej narzędzi mierniczych tych rodzajów, których sprawdzanie zgodnie z instrukcją składa się ze sprawdzania wstępnego i sprawdzania ostatecznego, udziela się zniżki opłat, wynoszącej 50% opłaty zasadniczej, gdy zbrakowanie nastąpi już w wyniku sprawdzania wstępnego. Zniżka ta nie dotyczy liczników energii elektrycznej, transformatorów mierniczych i innych przyrządów do mierzenia energii

elektrycznej, sprawdzanych na prywatnych punktach legalizacyjnych.

3. W wypadkach zbrakowania przy legalizacji wtórnej przymiarów bławatnych, suwaków mierniczych zwyczajnych, pojemników i menzur zwyczajnych, prostych przyrządów do mierzenia objętości płynów, odważników użytkowych zwyczajnych, wag handlowych prostodźwigniowych zwyczajnych nośności do 3 000 kg włącznie oraz wag uchylnych zwyczajnych ogólno-handlowych nośności do 50 kg włącznie — udziela się zniżki opłat, wynoszącej 80% opłaty zasadniczej. W wypadkach zalegalizowania przy legalizacji wtórnej przymiarów bławatnych, suwaków mierniczych zwyczajnych, pojemników i menzur zwyczajnych, wag handlowych prostodźwigniowych zwyczajnych nośności do 3 000 kg włącznie oraz wag uchylnych zwyczajnych ogólno-handlowych nośności do 50 kg włącznie, zgłoszonych przed upływem okresu ważności ich legalizacji, udziela się zniżki opłat, wynoszącej 50% opłaty zasadniczej.

4. Przy legalizacji wtórnej narzędzi mierniczych rodzajów nie wymienionych w drugim zdaniu punktu 3, a których sprawdzenie zgodnie z instrukcją składa się ze sprawdzenia wstępnego i sprawdzenia ostatecznego, udziela się zniżki opłat, wynoszącej 50% opłaty zasadniczej, gdy zalegalizowanie lub zbrakowanie nastąpi już w wyniku sprawdzenia wstępnego i gdy nie ma zastosowania przepis zdania pierwszego punktu 3.

5. W wypadku zbrakowania gazomierzy już z powodu ich nieszczelności udziela się zniżki opłat, wynoszącej 50% opłaty zasadniczej.

6. Przy sprawdzaniu wodomierzy, zgłoszonych do legalizacji w pierwszym lub drugim roku okresu ważności cechy legalizacyjnej, udziela się zniżki opłat, wynoszącej 40% opłaty zasadniczej.

§ 3.

1. Za sprawdzenie poza miejscem urzędowym narzędzi mierniczych, z wyjątkiem wymienionych w punkcie 2, pobiera się opłatę dodatkową, wynoszącą 20% opłaty zasadniczej, przy czym przy legalizacji głównej ta opłata dodatkowa nie może wynosić mniej niż 8 zł od każdego zgłoszenia.

2. Opłaty dodatkowej, przewidzianej w punkcie 1, nie pobiera się przy sprawdzaniu poza miejscem urzędowym wzorców niewłaściwych objętości do płynów i wodomierzy oraz przy sprawdzaniu na prywatnych punktach legalizacyjnych przyrządów do mierzenia energii elektrycznej.

Ponadto udziela się następujących zniżek:

a) przy sprawdzaniu poza miejscem urzędowym wzorców niewłaściwych objętości, wymienionych w § 26 pkt 1 — 5, — 20% opłat zasadniczych,

b) przy sprawdzaniu poza miejscem urzędowym wodomierzy nie pobiera się opłaty wymienionej w § 29 pkt 2 lit. d,

c) przy sprawdzaniu na prywatnym punkcie legalizacyjnym przyrządów do mierzenia energii elektrycznej udziela się zniżki opłat, wynoszącej dla liczników energii elektrycznej 70% opłaty zasadniczej, a dla innych przyrządów do mierzenia energii elektrycznej — 50% opłaty zasadniczej.

§ 4.

Jeżeli urzędnik, delegowany do czynności poza miejscem urzędowym, nie mógł przystąpić do sprawdzenia z powodu, że wszystkie zgłoszone narzędzia miernicze już przy oględzinach powierzchownych okazały się nieodpowiednio przygotowanymi lub oczyszczonymi, albo nielegalnymi, jak również z powodu, że nie zostały dostarczone do dyspozycji potrzebne środki i pomoc, czy też wskutek innych okoliczności, spowodowanych przez zgłaszającego, to pobiera się opłaty w takiej wysokości, w jakiej należało by *) je pobrać w wypadku zbrakowania zgłoszonych narzędzi mierniczych na skutek sprawdzenia całkowitego z tym zastrzeżeniem, że suma opłat zasadniczych wraz z opłatą dodatkową, przewidzianą w § 3, nie może wynosić więcej niż 20 zł przy legalizacji głównej i 8 zł przy legalizacji wtórnej. Jeżeli urzędnik nie mógł przystąpić do sprawdzenia na więcej niż jednym prywatnym punkcie legalizacyjnym lub punkcie czynności na miejscu, to tę opłatę zasadniczą wraz z opłatą dodatkową, przewidzianą

*) W oryginale omyłkowo opuszczono wyraz „by"

w § 3, pobiera się w wymieniony wyżej sposób od narzędzi mierniczych, zgłoszonych na każdym z tych punktów z osobna.

§ 5.

1. Niezależnie od opłat powyższych, przy czynnościach poza miejscem urzędowym każdy zgłaszający opłaca 5 zł wynagrodzenia dla urzędnika za każde rozpoczęte 3 godziny czynności w siedzibie urzędu lub za każdy rozpoczęty dzień czynności urzędnika poza siedzibą urzędu. Za czas czynności uważa się czas, który urzędnik przebył na prywatnym punkcie legalizacyjnym lub punkcie czynności na miejscu. Za czas czynności urzędnika w siedzibie urzędu ponad pełne trzygodzinne okresy nie pobiera się opłaty, gdy czas ten wynosi mniej niż pół godziny.

2. Opłat wymienionych w ustępie 1 nie pobiera się przy sprawdzaniu taksometrów na drodze.

3. Wypłaty z funduszu, pochodzącego z opłat, wymienionych w paragrafie niniejszym, uskutecznia się według zasad, ustanowionych osobnym zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu.

§ 6.

1. O ile miejsce sprawdzania znajduje się w odległości większej niż 2 kilometry od miejsca urzędowego, zgłaszający obowiązany jest do zwrotu rzeczywistych kosztów przejazdu wydelegowanego urzędnika do miejsca sprawdzania i z powrotem, z tym jednak zastrzeżeniem, że przy podróżach koleją liczy się koszt przejazdu II klasą, a przy podróżach statkiem — koszt przejazdu I klasą. Jeżeli urzędnik korzysta z własnych środków lokomocji, to zgłaszający uiszcza opłatę kilometrową w wysokości 40 groszy za każdy rozpoczęty kilometr odległości, przebytej w ten sposób przez urzędnika. Zgłaszający ponosi koszty przejazdu dorożką (konną lub samochodową) wydelegowanego urzędnika tylko wtedy, jeżeli urzędnik ten rzeczywiście z dorożki korzystał i jeżeli nie miał możności skorzystać z tańszego środka lokomocji, np. tramwaju, autobusu itp. Za podstawę do obliczania wydatków przejazdu dorożką służy taksa, zatwierdzona przez władze dla danej miejscowości.

Przy sprawdzaniach poza siedzibą urzędu obciążają zgłaszającego diety urzędnika w wysokości 8 złotych dziennie; ponadto zgłaszający ponosi koszty noclegów urzędnika, jeżeli urzędnik ten rzeczywiście za nocleg zapłacił, i tylko w wysokości tej zapłaty, albo obowiązany jest dostarczyć urzędnikowi dla noclegu oddzielny pokój z czystą pościelą. Diety urzędnika nie są pobierane w tych wypadkach, kiedy cała delegacja (sprawdzanie poza siedzibą urzędu miar wraz z podróżą) trwała nie dłużej niż 6 godzin. Poza tym przy obliczaniu diet urzędników, delegowanych na wezwanie zgłaszającego, mają zastosowanie przepisy dotyczące diet za podróże służbowe funkcjonariuszów państwowych.

2. Jeżeli na piśmienną prośbę zgłaszającego sprawdzanie narzędzi mierniczych poza miejscem urzędowym odbywa się częściowo lub całkowicie w czasie poza normalnymi godzinami urzędowania, to przy czynnościach zarówno w siedzibie, jak i poza siedzibą urzędu, zgłaszający uiszcza opłatę dodatkową na rzecz urzędnika według zasad następujących:

a) normalnymi godzinami urzędowania poza miejscem urzędowym, lecz w siedzibie urzędu, są zwykłe godziny urzędowe urzędu miar;

b) przy czynnościach poza siedzibą urzędu normalne urzędowanie trwa nie dłużej niż 7 godzin w czasie od godziny 8 do godziny 18 w dnie powszednie; jeżeli podróż do miejsca czynności odbywała się w porze pomiędzy godziną 24 a 6, to bezpośrednio po przyjeździe urzędnik ma prawo do dwugodzinnego odpoczynku, który się zalicza na poczet godzin normalnego urzędowania;

c) za czas pracy urzędnika poza wyżej wymienionymi normalnymi godzinami urzędowania, tj. przy czynnościach w siedzibie urzędu za godziny poza zwykłymi urzędowymi (lit. a), a poza siedzibą urzędu za godziny ponad określoną w lit. b normalną ilość godzin w granicach od godziny 8 do 18 i za czas pracy poza tymi granicami oraz za czas pracy w niedziele i dnie świąteczne, zgłaszający opłaca 3 złote za każdą pełną nadnormalną godzinę pracy w czasie od godziny 6 do 24 i po 6 złotych za każdą pełną godzinę pracy w czasie od godziny 24 do 6.

3. Jeżeli na życzenie zgłaszających sprawdzanie taksometrów w warunkach użytkowania odbywa się w czasie poza normalnymi godzinami urzędowania, to zgłaszający

uiszcza opłatę dodatkową na rzecz urzędnika w wysokości 50 groszy od każdego taksometru sprawdzonego w ten sposób.

4. Diety i koszty podróży funkcjonariuszów niższych zgłaszający opłaca według przepisów ogólnych o należnościach za podróże służbowe funkcjonariuszów państwowych.

§ 7.

W wypadku, kiedy urzędnik, delegowany do sprawdzania poza siedzibą urzędu, sprawdza narzędzia miernicze, zgłoszone przez kilku oddzielnych zgłaszających w jednej miejscowości, opłaty, wymienione w § 6, pobiera się jak od jednego zgłoszenia. W uiszczeniu tych opłat zgłaszający uczestniczą w częściach proporcjonalnych do opłat zasadniczych.

§ 8.

W wypadku, kiedy za zgodą kierownika urzędu sprawdzanie poza miejscem urzędowym odbywa się przy pomocy mniejszej od normalnej ilości narzędzi do sprawdzania lub środków pomocniczych, pobiera się dodatkową opłatę w wysokości 50% sumy wszystkich opłat zasadniczych.

§ 9.

Jeżeli sprawdzanie odbywa się na skutek odwołania zgłaszającego od decyzji, orzekającej zbrakowanie narzędzia mierniczego, zgłoszonego do legalizacji, i narzędzie miernicze okaże się godnym legalizowania, to od opłat, przypadających za to sprawdzenie, odlicza się wszystkie opłaty, pobrane w związku z uchylonym orzeczeniem.

§ 10.

Za poprawki, dokonywane przez zgłaszającego w czasie sprawdzania poza miejscem urzędowym w celu doprowadzenia zgłoszonego narzędzia do stanu godnego legalizowania, bez względu na to, czy cel ten został osiągnięty, pobiera się opłatę dodatkową, wynoszącą 20% opłaty zasadniczej za sprawdzanie. Poprawki te jednak mogą być tylko nieznaczne, nie wymagające dużej straty czasu dla

urzędnika legalizacyjnego, i mogą być wykonane jedynie za jego zgodą. Opłatę dodatkową pobiera się za każde dokonane przez urzędnika sprawdzenie poprawionego narzędzia mierniczego i oblicza się za każdym razem od sumy wszystkich opłat zasadniczych, należnych za całą przepisaną czynność sprawdzenia narzędzia mierniczego.

§ 11.

Od opłat za sprawdzanie narzędzi mierniczych, zgłoszonych przez instytucje dobroczynne i kulturalno-społeczne, i w innych wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, może być udzielona zniżka nie przewyższająca 50% odnośnych opłat zasadniczych, wyszczególnionych w Części II niniejszego rozporządzenia. O udzieleniu zniżki każdorazowo decyduje Dyrektor Głównego Urzędu Miar.

§ 12.

Od opłat za sprawdzanie narzędzi mierniczych przy ponawianiu legalizacji udziela się zniżki, wynoszącej 80% odnośnych opłat zasadniczych, wyszczególnionych w części II niniejszego rozporządzenia.

W wypadku udzielenia tej zniżki żadne inne zniżki, przewidziane w części I niniejszego rozporządzenia, udzielone być nie mogą.

§ 13.

Opłaty za legalizowanie narzędzi mierniczych, dopuszczonych w drodze wyjątku lub tytułem próby do obrotu publicznego, ustanawia się każdorazowo w miarę potrzeby.

§ 14.

W wypadkach, o których mowa w § 6 pkt 2, pobiera się opłatę dodatkową w wysokości 5 złotych za każdą pełną godzinę pracy urzędnika poza normalnymi godzinami urzędowania, jeżeli przedmiotem legalizacji są narzędzia miernicze przenośne, i 10 złotych za każdą pełną godzinę pracy urzędnika, jeżeli przedmiotem legalizacji są narzędzia miernicze ustawione na stałe na fundamencie.

§ 15.

Jeżeli legalizacja, na wezwanie zgłaszającego, ma odbywać się poza miejscem urzędowym, to urząd miar może zażądać od zgłaszającego wpłacenia zaliczki do wysokości całkowitej przewidzianej należności, wynikającej ze zgłoszenia.

W wypadku, gdy zgłaszający nie wniesie tej zaliczki w terminie wyznaczonym, urząd miar może odmówić wydelegowania urzędnika, a zgłaszający ponosi wszelkie skutki prawne z powodu nieuzyskania legalizacji w terminie.

CZĘŚĆ II.

Taryfa opłat zasadniczych*).

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 33.

Liczniki energii elektrycznej, transformatory miernicze i inne przyrządy do mierzenia energii elektrycznej.

1. Liczniki dla sieci dwuprzewodowych prądu stałego i jednofazowego zmiennego i dla sieci trójprzewodowych prądu stałego z wyjątkiem liczników amperogodzin magnetoelektrycznych:

Za licznik mocy nominalnej do 2,5 kilowata włącznie . . . . 5 zł 00 gr

Za licznik mocy nominalnej powyżej 2,5 kW do 5 kW włącznie . . . . 7 „ 50 „

Za licznik mocy nominalnej powyżej 5 kW do 10 kW włącznie . . . . 9 „ 00 „

Za licznik mocy nominalnej powyżej 10 kW do 20 kW włącznie . . . . 12 „ 00 „

Za licznik mocy nominalnej powyżej 20 kW do 30 kW włącznie . . . . 15 „ 00 „

Za licznik mocy nominalnej powyżej 30 kW do 50 kW włącznie . . . . 20 „ 00 „

*) Przytoczono tylko opłaty, dotyczące elektrycznych przyrządów mierniczych.

Za licznik mocy nominalnej powyżej 50 kW włącznie . . . . 30 „ 00 „

Przy sprawdzaniu liczników dla napięć powyżej 500 woltów, za każde następne 1 000 woltów pobiera się dopłatę . . . . . . 3 „ 00 „

Przy sprawdzaniu liczników dla natężenia prądu powyżej 100 amperów, za każde następne 100 amperów pobiera się dopłatę . . 2 „ 00 „

2. Za liczniki amperogodzin magnetoelektryczne . . . . 3 „ 00 „

3. Liczniki dla sieci trójprzewodowych prądu jednofazowego zmiennego.

Pobiera się opłaty w wysokości półtorakrotnej opłat, wymienionych w punkcie 1.

4. Liczniki dla sieci wielofazowych.

Pobiera się opłaty w wysokości dwukrotnej opłat, wymienionych w punkcie 1.

5. Liczniki, przeznaczone do mierzenia energii elektrycznej za pośrednictwem transformatorów mierniczych, a sprawdzane oddzielnie od transformatorów . . . . . 16 „ 00 „

6. Za liczniki, posiadające urządzenia dodatkowe (liczniki o wielu liczydłach, samoinkasujące itp.), pobiera się oprócz opłat, wymienionych w punktach 1, 2, 3, 4 i 5, opłatę za sprawdzenie urządzenia dodatkowego, a mianowicie:

przy licznikach dwutaryfowych . . . 2 „ 00 „
„ „ trójtaryfowych . . . 4 „ 00 „
„ „ maksymalnych . . . 7 „ 50 „

przy licznikach maksymalnych z urządzeniem samopiszącym . . . . 25 „ 00 „

przy licznikach różnicowych . . . . 10 „ 00 „

przy licznikach ponadryczałtowych (szczytowych) . . . . 2 „ 00 „

przy licznikach samoinkasujących . . . 2 „ 00 „

przy licznikach przenośnych rabatowych z utrudnionym rozruchem . . . . . 2 „ 00 „

przy licznikach kontaktowych , . . . 10 „ 00 „

przy licznikach kontaktowych za sprawdzenie przyrządu sumującego . . . . . 10 „ 00 „

7. Liczniki elektrolityczne.

Pobiera się opłaty w wysokości dwukrotnej opłat, wymienionych w pkt. 1. Jeżeli jednak ten sam zgłaszający zgłosi jednorazowo więcej niż 20 liczników elektrolitycznych jednakowej mocy, to opłaty w wysokości dwukrotnej opłat, wymienionych w pkt. 1, pobiera się za 20 liczników, za każdy zaś następny licznik tej samej mocy pobiera się opłaty w wysokości pojedynczej opłat, wymienionych w punkcie 1.

8. Liczniki wahadłowe.

Pobiera się opłaty w wysokości trzykrotnej opłat, wymienionych w pkt. 1, 3 i 4.

9. Za transformator prądowy do 100 amperów włącznie . . . . 20 zł 00 gr

za każde następne 100 amperów pobiera się dopłatę . . . . 2 „ 00 „

10. Za transformator napięciowy prądu jednofazowego do 5000 woltów włącznie . . 20 „ 00 „

za każde następne 1000 woltów pobiera się dopłatę . . . . 3 „ 00 „

za transformatory napięciowe trójfazowe pobiera się opłaty w wysokości dwukrotnej opłat za transformatory napięciowe jednofazowe.

11. Za sprawdzanie liczników z transformatorami mierniczymi, badanych jako całość, pobiera się opłaty o 20% większe od opłat, ustanowionych za sprawdzanie liczników.

12. Taryfowe amperomierze maksymalne 10 „ 00 „

Jeżeli jednak ten sam zgłaszający zgłosi jednorazowo więcej niż 10 amperomierzy jednakowej mocy, to opłaty wymienione w pkt. 12 pobiera się za 10 amperomierzy, za każdy zaś następny amperomierz udziela się 50% zniżki.

13. Ograniczniki.

a) Ograniczniki prądu stałego lub jednofazowego dla nominalnych natężeń prądu:

do 0,5 ampera włącznie . . . . 50 gr

powyżej 0,5 ampera do 1 ampera włącznie 1 zł 00 „

powyżej 1 ampera do 3 amperów włącznie 1 „ 50 „
powyżej 3 amperów do 5 amperów włącznie 2 „ 00 „
powyżej 5 amperów do 10 amperów włącz. 3 „ 00 „
powyżej 10 amperów do 20 amperów włącz. 4 „ 00 „
powyżej 20 amperów . . . . 5 „ 00 „

b) Ograniczniki mocy prądu stałego lub jednofazowego dla nominalnych mocy:

do 1,1 kilowata włącznie . . . . . . 5 zł 00 gr
do 5,0 kilowatów włącznie . . . . . . 7 „ 50 „
powyżej 5,0 kilowatów . . . . 10 „ 00 „

c) Opłaty za sprawdzanie ograniczników mocy prądu trójfazowego pobiera się dwukrotnie większe niż za ograniczniki prądu jednofazowego tejże mocy.

d) Opłaty za sprawdzanie ograniczników dwutaryfowych pobiera się w wysokości dwukrotnej opłat, wymienionych w pkt. 13 lit. a, b i c.

e) Za sprawdzenie dodatkowego urządzenia sygnalizacyjnego . . . . 2 „ 00 „

f) Za sprawdzenie dodatkowego urządzenia wyłączającego prąd (ograniczniki przy licznikach en. el.) . . . . 2 „ 00 „

14. Za legalizację liczników energii elektrycznej, dokonywaną przez instytucje, upoważnione przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar na podstawie rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 13 marca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 230) do legalizowania liczników energii elektrycznej, instytucje te obowiązane są pobierać opłaty, wyszczególnione w punktach 1 — 8 i 11 z uwzględnieniem przepisów, zawartych w §§ 1 — 4, 6 i 10, i przekazywać Głównemu Urzędowi Miar:

a) 40% od sum należnych za sprawdzenie liczników energii elektrycznej, dokonane w pomieszczeniu, wyznaczonym danej instytucji przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar do stałego wykonywania legalizacji liczników energii elektrycznej; wyjątek stanowią instytucje naukowe i stowarzyszenia techniczne nie

mające celów zarobkowych, które od sum należnych za legalizację przekazują na rzecz Głównego Urzędu Miar tylko 30% tych sum;

b) 10% od sum należnych za sprawdzenie, jeżeli zostało ono dokonane poza pomieszczeniem, wymienionym pod lit. a.

CZĘŚĆ III.

Przepisy przechodnie.

§ 34.

Za czynności legalizacyjne, dokonywane w objazdowych urzędach miar lub na punktach legalizacyjnych, wyznaczonych z urzędu i utrzymywanych kosztem Skarbu Państwa, pobiera się oprócz opłat zasadniczych za sprawdzanie opłatę dodatkową w wysokości 20% tychże opłat zasadniczych w tych wypadkach, gdy nie jest dostarczone przez gminę bezpłatnie odpowiednie pomieszczenie dla czynności legalizacyjnych.

§ 35.

Za narzędzia miernicze, zgłoszone do legalizacji przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, a sprawdzone po dniu wejścia w życie tegoż rozporządzenia, pobiera się opłaty według stawek, ustalonych w niniejszym rozporządzeniu.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 22 lipca 1932 r.

o koncesjonowaniu wyrobu, naprawy i sprzedaży narzędzi mierniczych i o nadzorze nad nimi.

w brzmieniu obowiązującym od 28 sierpnia 1934 r. (Dz. U. R. P. r. 1932 Nr 68 poz. 630 i r. 1934 Nr 75 poz. 707).

Na podstawie art. 21 dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 72 poz. 661) zarządzam co następuje:

§ 1. Kto wyrabia, naprawia lub sprzedaje narzędzia miernicze w celach zarobkowych, obowiązany jest posiadać koncesję na dokonywanie tych czynności, wydaną przez właściwy okręgowy urząd miar. Do zajmowania się tymi czynnościami wolno przystąpić dopiero po uzyskaniu koncesji i otrzymaniu świadectwa koncesyjnego.

§ 2. Nadzór ogólny nad tym, aby wyrób, naprawa i sprzedaż narzędzi mierniczych nie były dokonywane bez posiadania koncesji okręgowego urzędu miar, oraz aby osoby, posiadające koncesję na wyżej wskazane czynności, ściśle przestrzegały przepisów niniejszego rozporządzenia, jako też wszystkich warunków, na których koncesje zostały udzielone, należy do Głównego Urzędu Miar, bezpośredni zaś nadzór — do okręgowych urzędów miar oraz do miejscowych urzędów miar.

§ 3. Obowiązek posiadania przewidzianej w § 1 koncesji nie dotyczy tych:

1. którzy zajmują się wyrobem lub naprawą narzędzi mierniczych w charakterze pracowników zakładów koncesjonowanych przez okręgowy urząd miar,

2. którzy zajmują się wyrobem, naprawą lub sprzedażą:

a) części narzędzi mierniczych, o ile nie stanowią one zasadniczych składowych części narzędzi mierniczych typów legalnych, podlegających przymusowi legalizacji. Jakie części narzędzi mierniczych stanowią ich części zasadnicze, określa Dyrektor Głównego Urzędu Miar;
b) przyrządów do mierzenia czasu;
c) ważek bezszalkowych do rozpoznawania fałszywych monet.

Poza tym posiadania koncesji okręgowego urzędu miar nie wymaga sprzedaż:

a) w aptekach — narzędzi mierniczych, mających zastosowanie przy pielęgnowaniu chorych (termometrów lekarskich itp.);
b) w składach przyborów fotograficznych — menzurek i wag dźwigniowych do 50 *dkg* nośności i
c) w sklepach galanteryjnych i sklepach z materiałami piśmiennymi — przyrządów rysunkowych (cyrkli, przenośników kątowych, przymia-

rów rysunkowych itp.), przymiarów wstęgowych krawieckich i wag uchylnych do listów.

§ 4. Ubiegający się o koncesję na wyrób i naprawę narzędzi mierniczych powinien wykazać swoją sprawność techniczną, która polega na odpowiednim wyposażeniu warsztatowym oraz na należytej umiejętności zawodowej ubiegającego się o koncesję lub co najmniej jednego stałego pracownika fachowego. Warunki powyższe powinny być przestrzegane przez cały czas korzystania z koncesji.

§ 5. Podanie o udzielenie koncesji na wyrób, naprawę lub sprzedaż narzędzi mierniczych należy wnieść do właściwego okręgowego urzędu miar za pośrednictwem właściwego miejscowego urzędu miar. Podanie to powinno zawierać:

a) imię, nazwisko (firmę), przynależność państwową i miejsce zamieszkania (siedzibę firmy) ubiegającego się o koncesję;
b) wyszczególnienie rodzajów narzędzi mierniczych, jakie petent zamierza wyrabiać, naprawiać lub sprzedawać;
c) miejsca (przedsiębiorstwa, zakłady, warsztaty, sklepy itp.), w których dokonywać się mają czynności, koncesją dozwolone.

Podanie o udzielenie koncesji na wyrób i naprawę narzędzi mierniczych powinno poza tym zawierać:

a) wykaz urządzenia i wyposażenia warsztatowego;
b) dane, stwierdzające należytą umiejętność zawowodową petenta lub co najmniej jednego stałego pracownika fachowego.

Do podania należy dołączyć wypis z rejestru firmowego lub uwierzytelniony odpis świadectwa przemysłowego.

§ 6. Bez względu na zadośćuczynienie warunkom, wskazanym w §§ 4 i 5, okręgowy urząd miar może odmówić wydania koncesji ze względu na nieodpowiednie pomieszczenie (lokal), w którym mają się dokonywać objęte koncesją czynności, oraz z uwagi na interes publiczny, a w szczególności z powodu braku kwalifikacyj moralnych osoby, ubiegającej się o koncesję. Przez brak kwalifikacyj moralnych należy rozumieć przede wszystkim karalność

za występki i zbrodnie, a także wielokrotną karalność za wykroczenia, zwłaszcza przeciwko przepisom obowiązującym o miarach i narzędziach mierniczych.

Wyżej wskazane przyczyny mogą również spowodować odwołanie już wydanej koncesji.

§ 7. Koszta, które ponoszą urzędy miar przy sprawdzaniu na miejscu warunków, przewidzianych w § 4-ym, oraz pomieszczeń (lokali), w których mają się odbywać objęte koncesją czynności, obciążają ubiegającego się o koncesję bez względu na to, czy koncesja została udzielona.

§ 8. Koncesje są imienne, udzielane są osobom fizycznym i prawnym i nie mogą być odstępowane osobom trzecim. Koncesje są terminowe (na okres próbny) lub bezterminowe i mogą być odwołane w całości lub w części przez okręgowy urząd miar w razie nieprzestrzegania przez koncesjonariusza obowiązujących przepisów o miarach i narzędziach mierniczych, w szczególności przepisów niniejszego rozporządzenia, lub przekroczenia warunków, na których koncesja została wydana. Koncesja traci moc z chwilą śmierci osoby fizycznej, względnie z chwilą rozwiązania osoby prawnej, której została udzielona.

§ 9. Okręgowy urząd miar wydaje koncesjonariuszowi świadectwo koncesyjne. Świadectwo to powinno zawierać:

a) imię, nazwisko (firmę) koncesjonariusza;
b) miejsca (przedsiębiorstwa, zakłady, warsztaty, sklepy itp.), w których dokonywać się mogą czynności, dozwolone koncesją;
c) rodzaje narzędzi mierniczych oraz czynności objęte koncesją, jako też wszystkie inne warunki, na których koncesja została udzielona.

Jeżeli koncesja została udzielona osobie, posiadającej kilka objętych koncesją przedsiębiorstw, zakładów, warsztatów, sklepów itp., okręgowy urząd miar wydaje, oprócz świadectwa koncesyjnego, odpowiednią ilość uwierzytelnionych odpisów tego świadectwa.

§ 10. Koncesjonariusz może wyrabiać, naprawiać i sprzedawać tylko takie rodzaje narzędzi mierniczych, które są objęte udzieloną mu koncesją i wyszczególnione są w świadectwie koncesyjnym, oraz dokonywać dozwolo-

nych koncesją i wskazanych w świadectwie koncesyjnym czynności tylko w tych przedsiębiorstwach, zakładach, warsztatach, sklepach itp., które zostały przewidziane w koncesji i są wymienione w świadectwie koncesyjnym.

Do wyrobu, naprawy i sprzedaży rodzajów narzędzi mierniczych, nie objętych koncesją, oraz do dokonywania powyższych czynności w przedsiębiorstwach, zakładach, warsztatach, sklepach itp., nie przewidzianych w koncesji, koncesjonariusz może przystąpić dopiero po wyjednaniu w okręgowym urzędzie miar odpowiedniego uzupełnienia posiadanej koncesji i otrzymaniu dodatkowego świadectwa koncesyjnego, względnie po zamianie świadectwa koncesyjnego na nowe.

Posiadający koncesję na naprawę narzędzi mierniczych może dokonywać dozwolonych koncesją czynności poza stałą siedzibą swego przedsiębiorstwa w czasowych warsztatach ruchomych po uzyskaniu zgody (na piśmie) okręgowego urzędu miar, właściwego dla tej miejscowości, w której czynności te mają być dokonywane.

§ 11. Na zmianę stałego lokalu, w którym odbywa się wyrób lub naprawa narzędzi mierniczych, koncesjonariusz powinien uzyskać zgodę okręgowego urzędu miar. Jeżeli nowy lokal odpowiada jego przeznaczeniu, okręgowy urząd miar dokonywa na świadectwie koncesyjnym odpowiedniej adnotacji o zmianie lokalu. Przepis § 7 ma odpowiednie zastosowanie.

W razie zmiany lokalu, w którym odbywa się tylko sprzedaż narzędzi mierniczych, jak również w razie zmiany nazwy firmy, posiadającej koncesję na wyrób, naprawę lub sprzedaż narzędzi mierniczych, koncesjonariusz obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić o tej zmianie okręgowy urząd miar w celu dokonania odpowiedniej adnotacji na świadectwie koncesyjnym.

Na zamianę przewidzianego w § 4 pracownika fachowego na inną osobę fachową koncesjonariusz obowiązany jest przez wykazanie jej umiejętności zawodowej uzyskać zezwolenie okręgowego urzędu miar.

§ 12. Posiadający koncesję na wyrób lub naprawę narzędzi mierniczych powinien prowadzić ewidencję wyrabianych i naprawianych przez niego narzędzi mierniczych oraz znaczyć je zgodnie z przepisami, wydanymi przez Dyrektora Głównego Urzędu Miar.

§ 13. Koncesjonariusz obowiązany jest:

a) stosować się ściśle do przepisów obowiązujących o miarach i narzędziach mierniczych oraz zarządzeń urzędów miar, wydanych na mocy tych przepisów;

b) w pomieszczeniu (zakładzie, warsztacie, sklepie itp.), gdzie dokonywane są dozwolone koncesją czynności, na widocznym miejscu, w ramce za szkłem przechowywać świadectwo koncesyjne, względnie wydany przez okręgowy urząd miar uwierzytelniony odpis tego świadectwa;

c) nadsyłać do miejscowego urzędu miar w 3-ch egzemplarzach wykazy wszystkich swoich przedstawicieli i ich adresy;

d) nadsyłać do miejscowego urzędu miar w 3-ch egzemplarzach wszelkie publikacje, dotyczące wyrabianych, naprawianych i sprzedawanych narzędzi mierniczych, względnie na żądanie władz legalizacji narzędzi mierniczych zawiadamiać je o cenach tychże narzędzi i o wysokości opłat, pobieranych za naprawę narzędzi mierniczych itp.

§ 14. Koncesja na wyrób, naprawę lub sprzedaż narzędzi mierniczych nie daje posiadającemu koncesję żadnych przywilejów o charakterze urzędowym, w szczególności nie uprawnia go do korzystania z godła państwowego.

§ 15. Przepisy niniejszego rozporządzenia nie uszczuplają uprawnień ustawowych, przysługującym innym organom władzy.

§ 16. Koncesje na wyrób, naprawę i sprzedaż narzędzi mierniczych, wydane przez Główny Urząd Miar przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, zachowują moc obowiązującą.

§ 17. Od decyzji okręgowego urzędu miar w sprawach, dotyczących koncesyj, stronie przysługuje prawo odwołania do Głównego Urzędu Miar.

Odwołanie należy wnieść za pośrednictwem okręgowego urzędu miar w ciągu 14 dni po ogłoszeniu lub doręczeniu decyzji.

§ 18. Przepisy wykonawcze do niniejszego rozporządzenia wydaje Dyrektor Głównego Urzędu Miar.

§ 19. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 listopada 1932 r. z tym, że na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego ci, którzy wyrabiają lub naprawiają narzędzia miernicze, obowiązani są złożyć podania, przewidziane w § 5 niniejszego rozporządzenia, nie później niż do dnia 1 kwietnia 1933 r., a ci, którzy sprzedają narzędzia miernicze, — do dnia 1 stycznia 1934 r.

Jednocześnie z wejściem w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 sierpnia i z dnia 18 września 1928 r. o koncesjonowaniu wyrobu, naprawy i sprzedaży narzędzi mierniczych i o nadzorze nad nimi (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 726 i Nr. 83, poz. 737).

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

z dnia 25 czerwca 1925 r.

o *nadzorze nad licznikami energji elektrycznej, używanemi w obrocie publicznym do obliczania wartości energji elektrycznej.*

(Dz. Ustaw Nr. 67/25 poz. 479).

Na podstawie art. 23-go dekretu o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 15 poz. 211), rozporządzenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 28 maja 1921 r. w przedmiocie miar (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 20 poz. 138) i rozporządzeń Rady Ministrów: z dnia 17 listopada 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 100 poz. 716), z dnia 5 grudnia 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 104 poz. 752) i z dnia 16 czerwca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 52 poz. 470) oraz na podstawie ustępu drugiego § 23 ustawy Rzeszy Niemieckiej z dnia 30 maja 1908 r. o miarach (Dz. U. Rzeszy Niem. str. 349) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 166) zarządza się, co następuje:

§ 1.

1. W okresie ważności cech legalizacyjnych, ustanowionym dla liczników energji elektrycznej, elektrownie obowiązane są do czuwania nad rzetelnością liczników, uży-

wanych przez siebie do mierzenia sprzedawanej energji elektrycznej.

2. Elektrownie obowiązane są prowadzić spisy wszystkich liczników, używanych przez siebie do rozrachunku z odbiorcami energji elektrycznej.

3. Spisy, wymienione w p. 2, powinny zawierać dla każdego licznika wiadomości o dokonanych sprawdzaniach, reparacjach i legalizacjach.

Prócz tego spisy powinny zawierać numery protokółów sprawdzań poszczególnych liczników.

Dyrektor Głównego Urzędu Miar decyduje ostatecznie, czy spisy liczników, przedstawione przez elektrownie, czynią zadość wymaganiom niniejszego rozporządzenia.

4. Upoważnieni urzędnicy służby legalizacji narzędzi mierniczych mają prawo wglądu w każdym czasie do spisów liczników, prowadzonych przez elektrownie.

§ 2.

W wypadku zakwestjonowania przez dostawcę lub odbiorcę energji elektrycznej rzetelności wskazań licznika, używanego do rozrachunku między nimi, strona kwestjonująca ma prawo żądać dokonania ekspertyzy. Wykonanie ekspertyzy należy do urzędu miar lub niezainteresowanej instytucji, wyznaczonej przez Główny Urząd Miar.

Opłatę za ekspertyzę pobiera się od osoby, która ekspertyzy żądała.

§ 3.

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na całem terytorjum Państwa i wchodzi w życie w miesiąc po ogłoszeniu.

O PROWADZENIU PRZEZ ELEKTROWNIE SPISÓW LICZNIKÓW ENERGJI ELEKTRYCZNEJ I TRANSFORMATORÓW MIERNICZYCH.

(POM. poz. 8, 529/1).

Liczniki energji elektrycznej

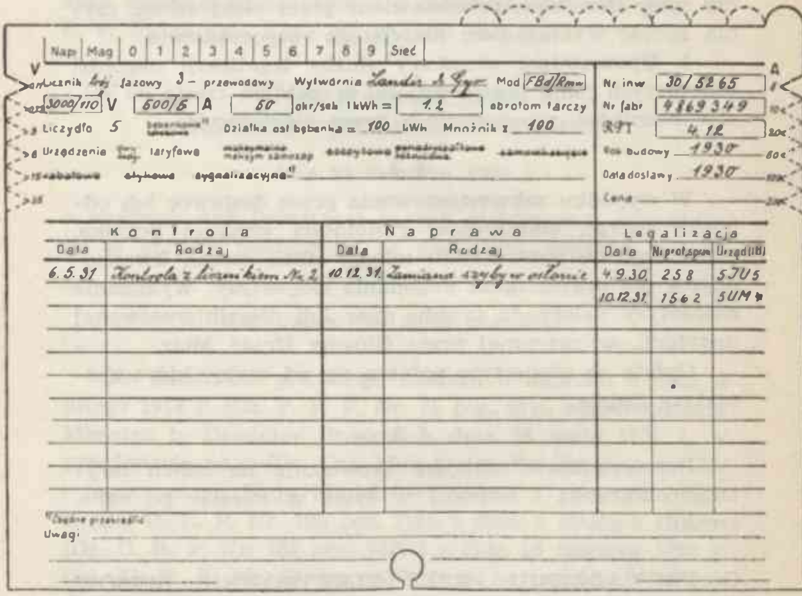
§ 1.

Podany niżej sposób prowadzenia w formie kartotek spisów liczników energji elektrycznej, używanych przez elektrownie do rozrachunku z odbiorcami tej energji,

uznaje się za całkowicie czyniący zadość postanowieniom rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 25.VI. 1925 r. o nadzorze nad licznikami energji elektrycznej, używanemi w obrocie publicznym do obliczania wartości energji elektrycznej (Dz. U. R. P. poz. 479; POM poz. 7,09).

1. *Wzory kartek.*

Kartoteka składa się z kartek o wymiarach 148×210 *mm* albo 148 × 105 *mm*, których przednia i tylna strona przedstawione są na rys. 1 i 2.

Nap | Mag | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | Sieć

Licznik fazowy 3 - przewodowy Wytwórnia Landis & Gyr Mod FBd/Rmn

3000/110 V 500/5 A 50 okr/sek 1 kWh = 1.2 obrotom tarczy

Liczydło 5 Działka osi bębenka = 100 kWh Mnożnik x 100

Urządzenie taryfowe

sygnalizacyjne

Nr inw 30/5265

Nr fabr 4369349

RPT 4.12

Rok budowy 1930

Data dostawy 1930

Cena

Kontrola		Naprawa		Legalizacja		
Data	Rodzaj	Data	Rodzaj	Data	Nr prot. spr.	Urząd (IIB)
6. 5. 31	Kontrola z licznikiem Nr 2	10.12.31.	Zamiana szyby w okienku	4.9.30.	258	5JU5
				10.12.31.	1562	5UM

Uwagi

rys 1.

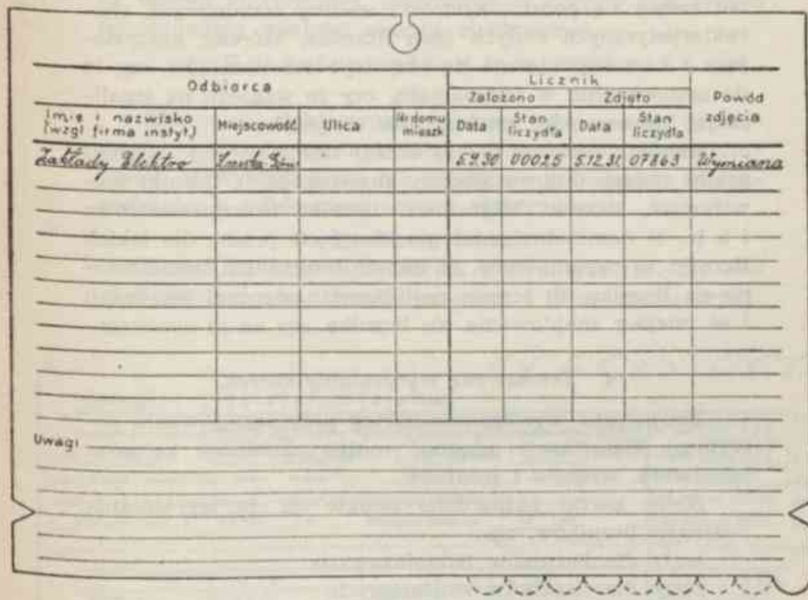
2. *Wypełnianie kartek*

a) Kartki należy wypełniać dla wszystkich posiadanych liczników bez względu na to, czy znajdują się one w instalacji, na składzie, czy też w naprawie.

b) Każda kartka przeznaczona jest tylko dla jednego licznika.

c) Kartki powinny być wypełniane możliwie wyczerpująco.

d) W odpowiednich rubrykach w górnej części pierwszej strony kartki podawać należy wszystkie dane o liczniku, przyczem dane te powinny być zgodne z oznaczeniami, umieszczonemi na liczniku, i zapisane w sposób, podany na rys. 1 i 2.

Odbiorca				Licznik				Powód zdjęcia
				Założono		Zdjęto		
Imię i nazwisko (wzgl. firma instyt.)	Miejscowość	Ulica	Nr domu mieszk.	Data	Stan liczydła	Data	Stan liczydła	
Zakłady Elektro	Łomża [illegible]			5.9.30	00025	5.12.31	07863	Wymiana

Uwagi:

rys. 2

e) W rubryce „Kontrola“ podawać należy datę i sposób sprawdzenia licznika, dokonanego przez elektrownię w sieci lub w elektrowni własnemi środkami (np. zapomocą porównania z licznikiem normalnym).

f) W rubryce „Naprawa“ podawać należy datę i krótki opis dokonanej naprawy, jak np.: „wymiana zwojnic prądowych“, „oczyszczenie liczydła“, „zamiana kamienia w łożysku“ i t. p.

g) W rubryce „Nr. protokółu sprawdzania“ podawać należy w miarę możności Nr. pozycji dziennika materjalne-

go urzędu lub instytucji upoważnionej, która licznik zalegalizowała.

h) Na odwrotnej stronie kartki należy odnotowywać dane o miejscu zainstalowania licznika.

3. *Podział kartek.*

Dla osiągnięcia najbardziej przejrzystego układu kartek zaleca się podział kartoteki według zasadniczych charakterystycznych stałych cech licznika, któremi korzystający z kartoteki kieruje się przy wyborze liczników, czy to do zastosowania w instalacjach, czy ze względu na legalizację, konserwację, kontrolę lub statystykę.

Takiemi cechami są: a) rodzaj liczników, np.: liczniki prądu stałego (kilowatogodzin, amperogodzin), liczniki jednofazowe, liczniki trójfazowe, liczniki transformatorowe i t. p., b) nominalne natężenie i napięcie prądu, dla jakich liczniki są przeznaczone, c) numer inwentarza, umieszczony na liczniku, d) termin najbliższej następczej legalizacji i e) miejsce znajdowania się licznika.

4. *Zewnętrzne wyróżnianie kartek.*

Zewnętrzne wyróżnianie kartek przy zastosowaniu powyższej klasyfikacji osiągnąć można zapomocą kolorów, tabulatora, wrębów i jeźdźców.

Kolor kartki najbardziej nadaje się do wyróżniania rodzajów liczników, np.:

biały dla liczników jednofazowych,
żółty dla liczników trójfazowych,
fioletowy dla liczników trójfazowych z przewodem zerowym,
niebieski dla liczników amperogodzin prądu stałego,
różowy dla liczników kilowatogodzin prądu stałego,
zielony dla liczników transformatorowych.

Wrąb służy do oznaczania obszarów mierniczych prądowych i napięciowych.

Tabulator służy do ilościowego podziału według numerów inwentarza, np. co 100, co 1000 numerów.

Jeźdźce służą do oznaczania roku następczej legalizacji oraz miejsca, w którem znajdują się liczniki (np. w magazynie, w naprawie, w sieci i t. p.).

Wzór wypełniania kartek podany jest na rys. 1 i 2.

§ 2.

Elektrownie mogą prowadzić spisy liczników energji elektrycznej w sposób odmienny od zaleconego w § 1-ym, z tem jednak zastrzeżeniem, iż spisy te powinny obowiązkowo zawierać dla każdego licznika dane, przewidziane w punkcie 3-im § 1-go rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 25.VI.1925 r. o nadzorze nad licznikami energji elektrycznej, używanemi w obrocie publicznym do obliczania wartości energji elektrycznej.

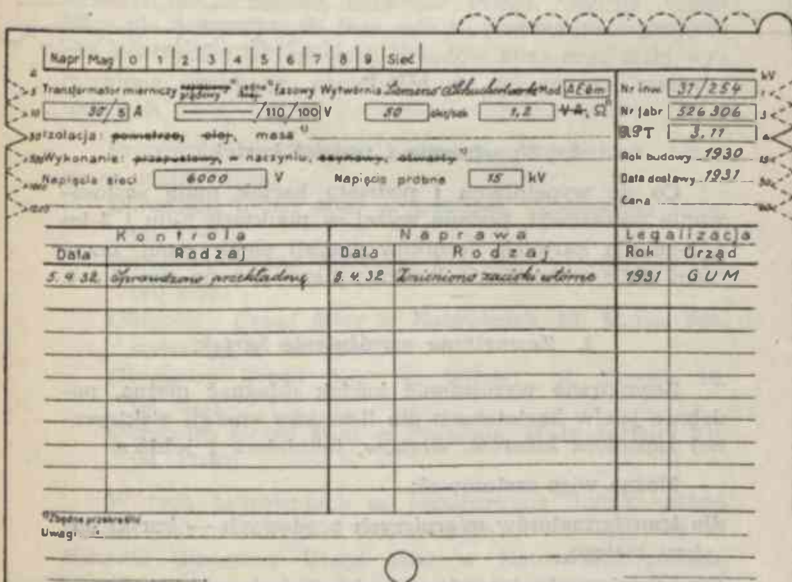
Transformatory miernicze.

§ 3.

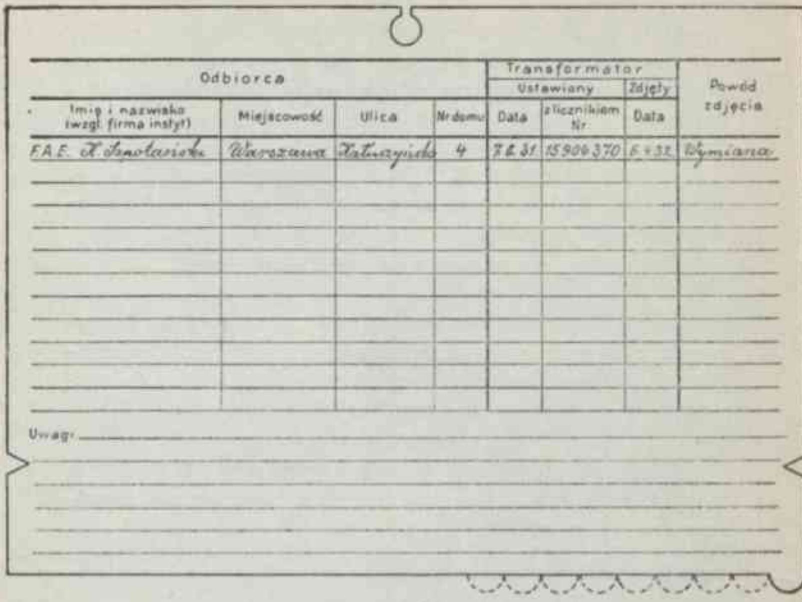
Zaleca się elektrowniom podany niżej sposób prowadzenia w formie kartotek spisów transformatorów mierniczych, używanych przez nie w obrocie publicznym do rozrachunku z odbiorcami energji elektrycznej.

1. Wzory kartek.

Zaleca się stosowanie kartek o wymiarze 148×210 *mm* albo 148×105 *mm*, których przednia i tylna strona przedstawione są na rys. 3 i 4.

rys. 3.

rys. 4.

2. *Wypełnianie i podział kartek.*

Co do wypełniania i podziału kartek mają zastosowanie wskazówki, podane wyżej w punktach 2-im i 3-im § 1-go dla kartotek liczników energji elektrycznej, przyczem wzór wypełnienia kartki podany jest na rys. 3 i 4.

3. *Zewnętrzne wyróżnianie kartek.*

Zewnętrzne wyróżnianie kartek osiągnąć można, podobnie jak w kartotekach dla liczników energji elektrycznej zapomocą kolorów, wrębów, tabulatora i jeźdźca.

Można więc zastosować:

dla transformatorów mierniczych prądowych — kartki koloru białego,

dla transformatorów mierniczych napięciowych — kartki koloru różowego.

Co do tabulatorów i jeźdźców mają zastosowanie wskazówki, podane wyżej w punkcie 4-ym § 1-go dla kartotek liczników energji elektrycznej.

Wrębami z prawej strony kartki oznaczać można podział według natężeń prądu, wrębami z lewej strony — podział według napięć.

SPIS URZĘDÓW MIAR I INSTYTUCYJ POSIADAJĄCYCH PRACOWNIE DO LEGALIZOWANIA ELEKTRYCZNYCH PRZYRZĄDÓW MIERNICZYCH.

Główny Urząd Miar posiada elektryczne pracownie, przeznaczone do badań typów liczników energii elektrycznej, transformatorów mierniczych i innych przyrządów, zgłaszanych przez wytwórnie do aprobaty typu, a ponadto do uwierzytelniania przyrządów normalnych, stosowanych przy legalizacji liczników i transformatorów.

Legalizacji użytkowych przyrządów, za wyjątkiem transformatorów mierniczych i liczników specjalnych konstrukcji lub wielkiego natężenia prądu, Główny Urząd Miar nie dokonywa, do tego celu są przeznaczone pracownie elektryczne Okręgowych Urzędów Miar oraz niżej wymienione instytucje, znajdujące się w różnych miejscowościach.

Pracownie elektryczne posiadają następujące okręgowe urzędy miar:

Okręgowy Urząd Miar w Lublinie, ul. Szopena 22/24, tel. 17-71.

Okręgowy Urząd Miar we Lwowie, ul. Strzała 12, tel. 8-95.

Okręgowy Urząd Miar w Katowicach, Pl. Marsz. Piłsudskiego 9, tel. 32-01.

Okręgowy Urząd Miar w Wilnie, ul. Trocka 10, tel. 7-53.

Okręgowy Urząd Miar w Poznaniu, Wały Jagiełły 2 b, tel. 33-93.

W tych pracowniach są legalizowane liczniki prądu stałego, jednofazowego i trójfazowego do 100 A i 600 V. Ponadto Okręgowy Urząd Miar w Katowicach posiada urządzenia do sprawdzania transformatorów mierniczych prądowych do 5000 A i napięciowych do 72 000 V.

Następujące instytucje posiadają pracownie do legalizowania liczników energii elektrycznej:

L. p.	Nazwa instytucji	Rodzaj liczników
1	Elektrownia Miejska w Warszawie	jedno- i trójfazowe
2	Białostockie Tow. El. w Białymstoku	" " "
3	Elektrownia Łódzka . . .	" " "
4	Okręgowy Zakład Elektr. m. Kalisza	" " "
5	Elektrownia Okręgu Warszawskiego w Pruszkowie	" " "
6	Kujawska Elektrownia Okręgowa we Włocławku	" " "
7	Inż. S. Siemaszko w Warszawie	prąd stały, jedno i trójfazowe
8	Fabryka Aparatów Elektrycznych K. Szpotański w Warszawie	jedno- i trójfazowe
9	Państwowe Zakłady Tele- i Radiotechniczne w Warszawie	" " "
10	Instytut Fizyczny Muzeum P. i Kol. w Warszawie .	prąd stały, jedno i trójfazowe
11	Inż. S. Biliński i S-ka w Warszawie	prąd stały i jednofazowy
12	f. J. Szwede w Warszawie	" " "
13	f. Elektrolicznik w Warszawie	" " "
14	Elektrownia Miejska w Turku	prąd stały
15	Radomskie Tow. El. w Radomiu	" "
16	Zjednoczenie Elektrowni Okręgu Radomsko-Kieleckiego „Zeork“ w Skarżysku	prąd jednofazowy
17	Elektrownia Miejska w Brześciu n. Bugiem . .	jednofazowe
18	Elektrownia Miejska w Zamościu	"
19	Elektrownia Miejska w Kowlu	"

L. p.	Nazwa instytucji	Rodzaj liczników
20	Miejskie Zakłady Elektryczne we Lwowie	jedno- i trójfazowe
21	f. Kontakt we Lwowie . .	na prąd stały, jedno i trójfazowe
22	Elektrownia Miejska w Tarnopolu	na prąd stały
23	Elektrownia Miejska w Złoczowie	jednofazowe
24	Elektrownia Miejska w Stanisławowie	na prąd stały, jedno i trójfazowe
25	Elektrownia Miejska w Stryju	jednofazowe
26	Elektrownia Miejska w Samborze	"
27	Podkarpackie Tow. El. w Borysławiu	"
28	Miejskie Zakłady Elektryczne w Przemyślu . . .	na prąd stały i jednofaz.
29	Elektrownia Miejska w Rzeszowie	prąd stały
30	Elektrownia Miejska w Tarnowie	jednofazowe
31	Elektrownia Miejska w Zakopanem	jednofazowe
32	Elektrownia Miejska w Krakowie	prąd stały, jedno i trójfazowe
33	Elektrownia w Kielcach .	jedno- i trójfazowe
34	Tow. Elekt. Okręgu Częstochowskiego w Częstochowie	" " "
35	Elektrownia Okr. w Zagłębiu Dąbrowskim w Sosnowcu	" " "
36	Śląskie Zakłady Elektryczne w Katowicach . . .	" " "
37	f. Pomiar w Katowicach .	" " "
38	Elektrownia Siemianowice.	" " "
39	Miejskie Zakłady Elektryczne w Chorzowie . . .	" " "
40	Zakłady „Elektro“ w Mikołowie	" " "
41	f. „Czechowice“ w Czechowicach na Śl.	jednofazowe

L. p.	Nazwa instytucji	Rodzaj liczników
42	Elektrownia Miejska w Bielsku na Śl.	jedno- i trójfazowe
43	Elektrownia Okręgowa w Cieszynie	„ „ „
44	Elektrownia Miejska w Poznaniu	na prąd stały, jedno i trójfazowe
45	f. A. Englert w Poznaniu .	na prąd stały, jedno i trójfazowe
46	Elektrownia Miejska w Ostrowiu Wlkp.	jedno- i trójfazowe
47	Elektrownia Miejska w Gnieźnie	na prąd stały
48	Elektrownia Miejska w Lesznie	„ „
49	Elektrownia Miejska w Bydgoszczy	na prąd stały, jedno i trójfazowe
50	Zakłady Przemysłowe w Nieżychowie	jedno- i trójfazowe
51	Elekrownia Miejska w Inowrocławiu	na prąd stały
52	Elektrownia Miejska w Toruniu	jedno- i trójfazowe
53	Elektrownia Miejska w Grudziądzu	na prąd stały, jedno i trójfazowe
54	Miejskie Zakłady Elektryczne w Gdyni	jedno- i trójfazowe
55	Elektrownia Obwod. „Pomorze“ w Stockimmłynie	„ „ „
56	Elektrownia Miejska w Wilnie	„ „ „
57	Elektrownia Miejska w Grodnie	na prąd stały, jedno i trójfazowe
58	Elektrownia Miejska w Suwałkach	jednofazowe
59	Elektrownia Miejska w Lidzie	„
60	f. Pomoc Inżynierska w Wilnie	na prąd stały, jednofazowe
61	Wł. Czyżewski w Baranowiczach	jednofazowe

DZIAŁ SIÓDMY.

USTAWODAWSTWO SPOŁECZNE.

DZIAŁ SIÓDMY.

USTAWODAWSTWO SPOŁECZNE.

MINISTERSTWO OPIEKI SPOŁECZNEJ.

Ministerstwo Opieki Społecznej (Warszawa, Długa 38-40) obejmuje 4 departamenty: pracy, ubezpieczeń społecznych, opieki społecznej, służby zdrowia oraz gabinet ministra i biuro personalne. W skład departamentu pracy wchodzą wydziały: rozjemstwa i polityki pracy oraz zatrudnienia i migracji. Departament ubezpieczeń społecznych dzieli się na wydziały: kontroli i nadzoru oraz orzecznictwa. Departament opieki społecznej obejmuje sprawy opieki nad dziećmi i młodzieżą, opieki nad dorosłymi, profilaktyki w zakresie opieki społecznej oraz samopomocy społecznej.

Przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej, jako organy doradcze i opiniodawcze, zostały utworzone Rady: Ubezpieczeń Społecznych, Ochrony Pracy oraz Opieki Społecznej. Są to instytucje kolegialne, złożone z przedstawicieli pracodawców, pracowników oraz osób powołanych według uznania ministra, zwoływane przez ministra (raz lub więcej razy do roku) w miarę potrzeby i uznania.

W 1937 r. powstała na terenie Ministerstwa Opieki Społecznej Komisja Bezpieczeństwa Pracy, mająca na celu koordynację prac poszczególnych czynników publicznych i prywatnych, prowadzących akcję zapobiegania wypadkom przy pracy. W skład Komisji wchodzą: podsekretarz stanu w Ministerstwie Opieki Społecznej i główny inspektor pracy — w charakterze przewodniczącego i wiceprzewodniczącego; przedstawiciele Ministerstw: Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu, Spraw Wojskowych oraz innych zainteresowanych Ministerstw; przedstawiciele Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Instytutu Spraw Społecznych, Muzeum Techniki i Przemysłu; przedstawiciele or-

ganizacyj przemysłu i rolnictwa oraz przedstawiciele związków technicznych, które prowadzą stałą akcję bezpieczeństwa pracy.

W marcu 1938 r. powołana została w Departamencie Pracy Ministerstwa Opieki Społecznej Komisja Wczasów Pracowniczych, mająca za zadanie planowanie akcji wczasów robotniczych, koordynowanie podejmowanych w tej dziedzinie poczynań oraz współdziałanie w uzgadnianiu prac podjętych z zainteresowanymi ministerstwami oraz organizacjami społecznymi. W skład Komisji wchodzą przedstawiciele poszczególnych departamentów Ministerstwa, Wydziału Zatrudnienia i Migracji, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Pracy i Instytutu Spraw Społecznych. Przewodniczącym Komisji została wyznaczona p. Janina Miedzińska, obw. inspektor pracy w Departamencie Pracy.

Minister Opieki Społecznej obok sprawowania kierownictwa swego resortu, wydawania rozporządzeń, zarządzeń, instrukcyj, zatwierdzania statutów regulaminów itp. instytycyj ubezpieczeń społecznych i podległych organów, jest najwyższą instancją odwoławczą w postępowaniu administracyjnym, przy odwołaniach od nakazów i orzeczeń okręgowych inspektorów pracy, wydanych w pierwszej instancji oraz w drugiej, jeśli chodzi o nakazy z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, od decyzyj urzędów wojewódzkich w sprawach ubezpieczeń itp.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28 grudnia 1934 r. o unormowaniu właściwości władz administracji publicznej, idące po linii decentralizacji, przekazało szereg spraw z dziedziny ochrony pracy, inspekcji pracy, pośrednictwa pracy, bezrobocia i opieki społecznej, zastrzeżonych dotychczas decyzji Ministra Opieki Społecznej, — decyzjom ostatecznym inspekcji pracy i władz administracji ogólnej.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące organizacji i kompetencyj Ministerstwa Opieki Społecznej:

Dz. Pr. Nr. 1 poz. 1-18 r.	Dekret Rady Regencyjnej o *tymczasowej organizacji Władz Naczelnych* w Królestwie Polskiem.

Dekret Rady Regencyjnej o *utworzeniu Ministerstwa Zdrowia Publicznego, Opieki Społecznej i Ochrony Pracy.*	Dz. Pr. Nr. 5 poz. 8-18 r.
Dekret Rady Regencyjnej o *utworzeniu Ministerstwa Zdrowia Publicznego i Opieki Społecznej* oraz *Ministerstwa Ochrony Pracy.*	Dz. Pr. Nr. 14 poz. 31-18 r.
Ustawa z dn. 7 kwietnia 1922 r. w sprawie *zniesienia Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej.*	Dz. U. Nr. 30 poz. 247-22 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 29 marca 1923 r. w przedmiocie *przekazania Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej kompetencji b. ministrów pruskich w zakresie pośrednictwa pracy na terenie górnośląskiej części Województwa Śląskiego.*	Dz. U. Nr. 38 poz. 255-23 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 30 lipca 1923 r. *o utworzeniu Komisji Międzyministerjalnej* do spraw ochrony pracy w przedsiębiorstwach fabrycznych i górniczo-hutniczych b. zaboru rosyjskiego.	Dz. U. Nr. 81 poz. 633-23 r.
Ustawa z dn. 28 listopada 1923 r. w przedmiocie *zniesienia Ministerstwa Zdrowia Publicznego.*	Dz. U. Nr. 131 poz. 1060-23
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18 stycznia 1924 r. w przedmiocie *rozdziału kompetencji Ministra Zdrowia Publicznego.*	Dz. U. Nr. 9 poz. 86-24 r.
Ustawa z dn. 18 lutego 1925 r. o *Radzie Opieki Społecznej*, zmieniona ustawą z dn. 10 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 30, poz. 298).	Dz. U. Nr. 26 poz. 171-25 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 1 czerwca 1927 r. o przekaza-	Dz. U. Nr. 51 poz. 454-27 r.

niu dotychczasowej kompetencji Ministra Przemysłu i Handlu *w sprawach bractw górniczych* Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej, a kompetencyj urzędów górniczych w tychże sprawach urzędom wojewódzkim.

Dz. U. Nr. 83 poz. 740-27 r. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17 września 1927 r. o *Radzie Ochrony Pracy.*

Dz. U. Nr. 53 poz. 512-28 r. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 30 kwietnia 1928 r. w sprawie *sprostowania błędów* w rozporządzeniach Prezydenta Rzeczypospolitej.

Dz. U. Nr. 81 poz. 711-28 r. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 6 września 1928 r. w sprawie kolegjów współdziałających w wykonywaniu zadań administracji ogólnej *w zakresie administracji pracy i opieki społecznej.*

Dz. U. Nr. 24 poz. 251-29 r. Rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa, Komunikacji i Robót Publicznych z dn. 12 stycznia 1929 r. w porozumieniu z Ministrami: Skarbu oraz Pracy i Opieki Społecznej w sprawie *przekazania Komisarzowi Rządu m. st. Warszawy niektórych decyzyj.*

Dz. U. Nr. 72 poz. 545-29 r. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 23 września 1929 r. o *terytorjalnym zakresie działania Wyższego Urzędu Górniczego w Warszawie.*

Dz. U. Nr. 109 poz. 851-31 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 9 października 1931 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Robót Publicznych o *Radzie Ubezpieczeń Społecznych.*

Ustawa z dn. 10 marca 1932 r. w sprawie zmiany art. 7 ustawy z dn. 18 lutego 1925 r. o *Radzie Opieki Społecznej.*	Dz. U. Nr. 30 poz. 298-32 r.
Uchwała Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 r. w sprawie *statutu organizacyjnego Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.*	M. P. Nr. 148 poz. 183-32 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 12 lipca 1932 r. *o zmianie nazwy „Minister Pracy i Opieki Społecznej"* oraz *„Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej"* na *„Minister Opieki Społecznej"* i *„Ministerstwo Opieki Społecznej".*	Dz. U. Nr. 64 poz. 597-32 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28 grudnia 1934 r. o *unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania* w niektórych działach administracji państwowej.	Dz. U. Nr. 110 poz. 976-34 r.
Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 25 sierpnia 1936 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 stycznia 1928 r. o *organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej.*	Dz. U. Nr. 80 poz. 555-36 r.

INSPEKCJA PRACY.

Inspekcja pracy jest organem administracji państwowej, powołanym i uprawnionym przede wszystkim do nadzoru nad przestrzeganiem i wykonywaniem przepisów prawa o ochronie pracy.

Nadzór nad działalnością Inspekcji Pracy należy do Ministra Opieki Społecznej.

Organami inspekcji są: obwodowi i okręgowi inspektorzy pracy, główny inspektor pracy, podinspektorzy pracy, inspektorzy specjalni oraz lekarze inspekcyjni i asystenci inspekcyjni.

Do wydawania nakazów i orzeczeń uprawnieni są przede wszystkim obwodowi inspektorzy pracy. Uprawnienia te przysługują również podinspektorom pracy oraz lekarzom inspekcyjnym przy wykonywaniu czynności, powierzonych im przez obwodowego inspektora. Inspektorów specjalnych może powołać Minister Opieki Społecznej w razie wyłączenia z zakresu działania inspektorów obwodowych lub okręgowych pewnych gałęzi pracy na obszarze całego państwa lub jego części i poddania ich inspektorom specjalnym. Inspektorom specjalnym przysługują w zakresie wydawania nakazów i orzeczeń uprawnienia obwodowych inspektorów pracy.

Okręgowi inspektorzy, stanowiący w zasadzie władzę administracyjną II instancji, jako pierwsza instancja mogą orzekać tylko w sprawach, specjalnie przez odnośne ustawy zastrzeżonych do ich decyzji.

Inspekcji pracy podlegają wszelkie zakłady pracy, należące zarówno do osób fizycznych jak i prawnych, o ile stosowana jest w nich praca najemna, warsztaty przy szkołach zawodowych, zakłady zatrudniające więźniów, o ile posiadają maszyny o napędzie mechanicznym oraz te zakłady kolei państwowych, w których roboty wykonywane są przez przedsiębiorców prywatnych.

Inspektor pracy ma prawo za okazaniem urzędowej legitymacji zwiedzać o każdej porze dnia i nocy podległe jego inspekcji zakłady pracy oraz urządzenia i zabudowania z nimi związane. Może również żądać udzielania mu w formie protokólarnej informacyj i wyjaśnień od kierownika zakładu lub osób zatrudnionych, jak również żądać okazania ksiąg itp. dokumentów i planów, dotyczących ochrony i urządzeń technicznych itp. oraz dostarczenia mu próbek surowców i materiałów, używanych lub powstałych przy wytwórczości. Inspektor pracy może wzywać osoby zainteresowane do swego biura; wezwanie powinno być pisemne oraz zawierać podstawę prawną i cel wezwania.

W wypadku stwierdzenia naruszeń przepisów, zagrożonych karami, a niepodlegających jego orzecznictwu, inspektor pracy może sporządzać protokóły i przesyłać je właściwym władzom celem wszczęcia postępowania karnego oraz występować do właściwej władzy z wnioskami

o zamknięcie zakładów, o ile braki tych zakładów są tak znaczne, iż żadne zmiany nie zdołają zapewnić bezpieczeństwa pracy.

W razie stwierdzenia uchybień w zakresie przepisów, podlegających jego kompetencji, inspektor pracy sporządza odpowiedni protokół, po czym wydaje nakaz ich usunięcia.

Nakaz powinien być skierowany do kierownika zakładu na piśmie, przy czym muszą być wyraźnie stwierdzone naruszone, zdaniem inspektora, przepisy prawa oraz wskazane środki odwoławcze.

Skargi na orzeczenia i nakazy obwodowych inspektorów pracy można wnosić do następnej instancji, tj. do okręgowych inspektorów pracy w ciągu 14 dni od daty doręczenia.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28 grudnia 1934 r. wprowadziło pewne zmiany w zakresie kompetencji okręgowych inspektorów pracy, działających jako druga instancja od orzeczeń inspektorów obwodowych. Zapadłe w drugiej instancji orzeczenia inspektorów okręgowych (z wyjątkiem orzeczeń, zawierających zarządzenia w zakresie higieny i bezpieczeństwa pracy) są ostateczne i nie przysługuje od nich skarga do Ministra Opieki Społecznej.

Skargi podaje się do tego inspektora pracy, którego orzeczenie lub nakaz zaskarżono.

Inspektor pracy powinien przedstawiać wniesioną skargę do wyższej instancji w ciągu 7 dni od chwili jej otrzymania.

Wniesienie skargi nie wstrzymuje wykonania orzeczenia ani nakazu, o ile nie postanawia tego odpowiedni przepis prawny. Natomiast można się zwrócić do inspektora pracy, którego orzeczenie lub nakaz zaskarżono, względnie do instancji wyższej, o wstrzymanie wykonania, co powinno nastąpić, o ile nie wywoła istotnej szkody dla interesu publicznego.

W odniesieniu do nakazów, wymagających zmian urządzeń technicznych lub sposobów wytwórczości (np. wprowadzenie nowych maszyn, zmiana surowców lub półfabrykatów), obowiązują odmienne postanowienia. Nakazy te mogą być zaskarżone w terminie 14-dniowym do specjalnej komisji przy właściwym wojewodzie. Odwołanie się

przedsiębiorcy wstrzymuje obowiązek wykonania nakazu, jeśli warunki pracy w zakładzie nie zagrażają pracownikowi oczywistym niebezpieczeństwem.

Nadanie nakazowi rygoru natychmiastowego wykonania powinno być w nakazie zaznaczone ze wskazaniem okoliczności, uzasadniających ten rygor. Skargę na nakaz z rygorem natychmiastowego wykonania inspektor pracy powinien przesłać w ciągu 24 godzin do komisji specjalnej, która jest obowiązana powziąć decyzję w ciągu tygodnia.

Do zakresu działania organów inspekcji pracy należy nadzór nad wykonywaniem przepisów prawa, dotyczących:

a) ochrony pracy, a w szczególności ochrony zdrowia, życia i sił pracowników;
b) przestrzegania dobrych obyczajów w stosunkach pracy;
c) umów indywidualnych i zbiorowych pracy;
d) regulaminów pracy;
e) czasu pracy, dni świątecznych i urlopów;
i zawodowego;
f) pracy młodocianych oraz ich kształcenia ogólnego
g) pracy kobiet;
h) przedstawicielstw pracowniczych i ich uprawnień;
i) pracy chałupniczej.

Obowiązujące od dnia 1 stycznia 1935 r. prawo o sądach pracy przekazało orzecznictwu obwodowych inspektorów pracy sprawy karne, wynikające z niezachowania przepisów ustaw, dotyczących ochrony pracy. Dotknięty orzeczeniem karnym inspektora pracy może zażądać skierowania sprawy na drogę sądową.

Obok tych uprawnień inspekcja pracy współdziała z innymi właściwymi władzami:

a) w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych ze względu na higienę i bezpieczeństwo pracy;

b) w czynnościach, poruczonych przez ustawy ubezpieczenia społecznego i inne z zakresu ustawodawstwa społecznego, oraz

c) oskarża przed sądami okręgowymi zamiast innych organów oskarżenia publicznego (prokuratora) w przekazanych tym sądom sprawach o przekroczenie przepisów o ochronie pracy;

d) bierze udział z głosem stanowczym w Radzie, przewidzianej w § 197 art. 3 powszechnej ustawy górniczej dla Stanów Pruskich;

e) współdziała ze stronami zainteresowanymi w celu zapobiegania zatargom pracy i przy załatwianiu tych zatargów;

f) zbiera dane, dotyczące warunków bytu i pracy zarówno pracowników, na których rozciąga się ustawodawstwo o ochronie pracy, jak i tych, których prawodawstwo to nie obejmuje.

W zakładach podległych ustawom górniczym, z wyjątkiem hut, nadzór nad bezpieczeństwem pracy pod względem technicznym należy do władz górniczych.

Oprócz uprawnień, wynikających z ustawodawstwa polskiego, przysługują inspekcji pracy: niektóre uprawnienia inspektorów fabrycznych, dozoru górniczego, inżynierów okręgowych i urzędów do spraw fabrycznych (w b. zaborze rosyjskim), inspektorów przemysłowych, władz przemysłowych górniczych itp. (w b. zaborze pruskim i austriackim), przewidziane w ustawach państw zaborczych.

Przepisy karne:

a) Niewykonanie nakazu inspektora pracy pociąga za sobą grzywnę od 100 do 2 000 zł lub areszt do sześciu tygodni lub obie kary łącznie, o ile czyn nie jest zagrożony karą surowszą.

b) Winni niestawienia się bez wystarczającej przyczyny na pisemne wezwanie inspektora pracy podlegają grzywnie od 25 do 200 zł, a w razie nieściągalności aresztowi do 2 tygodni, o ile czyn nie jest zagrożony surowszą karą.

c) Nieudzielenie inspektorowi informacyj lub dat statystycznych lub niewykonanie żądań inspektora odnośnie okazania ksiąg, dokumentów itp. pociąga za sobą grzywnę od 50 do 500 zł, a w razie nieściągalności areszt do miesiąca.

Do orzekania o tych czynach uprawnieni są inspektorzy pracy.

Dotknięty orzeczeniem karnym inspektora może w ciągu 7 dni od dnia doręczenia orzeczenia wnieść do inspektora pracy żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi okręgowemu.

Na obszarze b. zaboru pruskiego stosuje się przepisy o wydawaniu policyjnych mandatów karnych.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące inspekcji pracy:

Dz. U. Nr. 38 poz. 265-25 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki społecznej z dn. 24 marca 1925 r. w sprawie *stosunku organów inspekcji pracy do służby zdrowia władzy adm. I instancji.*
Dz. U. Nr. 67 poz. 590-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 lipca 1927 r. *o inspekcji pracy.*
Dz. U. Nr. 41 poz. 398-28 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dn. 24 lutego 1928 r., o *udziale inspektorów pracy w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych.*
Dz. U. Nr. 41 poz. 399-28 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 24 lutego 1928 r. *o stosunku wzajemnym organów inspekcji pracy i władz górniczych.*
Dz. U. Nr. 52 poz. 497-28 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 2 kwietnia 1928 r. *o komisjach specjalnych, powołanych do rozstrzygania skarg na nakazy inspektorów pracy.*
Dz. U. Nr. 58 poz. 546-28 r.	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej z dn. 22 marca 1928 roku o *współdziałaniu organów policji państwowej i władz samorządowych z inspekcją pracy.*
Dz. U. Nr. 58 poz. 550-28 r.	Oświadczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 25 maja 1928 r. o *wyrażeniu zgody Sejmu Śląskiego na wejście w życie na*

obszarze województwa śląskiego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 30 czerwca 1928 r. o *służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska podinspektorów i inspektorów pracy.*	Dz. U. Nr. 78 poz. 690-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 6 października 1928 r. *o postępowaniu lekarzy inspekcji pracy i o stosunku ich do innych organów inspekcji pracy.*	Dz. U. Nr. 92 poz. 806-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu i Ministrem Rolnictwa, z dn. 20 stycznia 1932 r. w sprawie *zmiany siedziby 23 obwodu inspekcji pracy.*	Dz. U. Nr. 9 poz. 59-32 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28 grudnia 1934 r. *o unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania w niektórych działach administracji państwowej.*	Dz. U. Nr. 110 poz. 976-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 12 lipca 1935 r. *o asystentach inspekcyjnych.*	Dz. U. Nr. 54 poz. 354-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 30 września 1935 r. *o powołaniu asystentów inspekcyjnych.*	Dz. U. Nr. 74 poz. 469-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 12 listopada 1935 r. *o powołaniu asystentów inspekcyjnych.*	Dz. U. Nr. 85 poz. 525-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 marca 1938 r. w sprawie	Dz. U. Nr. 29 poz. 262-38 r.

podziału terytorialnego Rzeczypospolitej Polskiej na okręgi i obwody inspekcji pracy.

Dz. U. Nr. 78 poz. 534-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 października 1938 r. o *rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 lipca 1927 r. o inspekcji pracy).
Dz. U. Nr. 85 poz. 575-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 października 1938 r. w sprawie *utworzenia obwodu inspekcji pracy dla odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego.*
Dz. U. Nr. 87 poz. 585-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 listopada 1938 r. o *zjednoczeniu z Rzecząpospolitą Polską ziem odzyskanych w listopadzie 1938 r. i o rozciągnięciu na te ziemie mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych.* (M. in. rozciągnięto przepisy o inspekcji pracy na ziemie odzyskane we frydeckim i czadeckim).

NAJEM PRACY.

Najem pracy osób, zatrudnionych w przemyśle, handlu i biurowości, został uregulowany w sposób jednolity na całym obszarze państwa (z wyjątkiem Górnego Śląska) przez dwie ustawy, wydane w formie rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej, mianowicie przez rozporządzenie o umowie o pracę robotników z dn. 16 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 324) i rozporządzenie z dn. 16 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 323) o umowie o pracę pracowników umysłowych.

Poza wymienionymi wyżej ustawami specjalnymi, w związku z umową o pracę wymienić należy rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym

z dn. 7.VI 1927 r. wraz z późniejszymi zmianami, zawierające między innymi przepisy dotyczące zawodowego kształcenia uczniów przemysłowych (Dział 6, art. 111—125), rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 1927 r. o kaucjach, składanych w związku z zawarciem umowy o pracę (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 409), dotyczące lokowania kaucyj, składanych przez pracowników w związku z umową o pracę, i zabraniające użytkowania tych kaucyj przez pracodawców, przepisy ustawy postępowania cywilnego w brzmieniu, ustalonym obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z dn. 1 grudnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 112), regulujące wysokość potrąceń z pensji pracownika przy egzekucji sądowej (art. 575 i 576), przepisy ustawy z 9 kwietnia 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14) o powszechnym obowiązku wojskowym, dotyczące warunków rozwiązania umowy o pracę w razie powołania pracownika do służby wojskowej (art. 134 i nast.). Ogólne przepisy, dotyczące umowy o pracę, zawiera Dział I Tytułu XI kodeksu zobowiązań (Dz. U. R. P. Nr. 82 z 1933 roku, poz. 598). Przepisy kodeksu zobowiązań mają w stosunku do osób, objętych ustawami szczególnymi o umowie o pracę pracowników umysłowych i robotników, zastosowanie tylko w przedmiotach szczególnymi ustawami nieuregulowanych.

Między innymi przepisy kodeksu zobowiązań stosuje się w dziedzinie przedawnienia pretensyj z tytułu umowy o pracę. Ustawy o umowie o pracę robotników i pracowników umysłowych nie zawierają przepisów ogólnych, dotyczących przedawnienia. Pretensje o wynagrodzenie, wynikające z umowy o pracę, ulegały dawniej przedawnieniu na zasadach, przewidzianych w poszczególnych kodeksach cywilnych (kodeks Napoleona przewidywał 6-miesięczne przedawnienie ogólne dla skarg robotników i 5-letnie dla skarg pracowników umysłowych; kodeks cywilny austriacki — 3-letnie; kodeks cywilny niemiecki — 2-letnie przedawnienie). Kodeks zobowiązań postanawia, iż „z upływem lat trzech ulegają przedawnieniu wierzytelności pracowników z tytułu wynagrodzenia za pracę i zwrotu poniesionych wydatków, tudzież wierzytelności pracodawców z tytułu udzielonych zaliczek".

Kodeks zobowiązań przewiduje poza tym termin prekluzyjny dla wnoszenia pretensji z tytułu umowy o pracę: art. 473 stanowi, iż pracodawcy i pracownicy nie mogą dochodzić sądownie roszczeń, wynikających z umowy o pracę, po upływie roku od dnia zakończenia stosunku pracy.

Umowy o naukę zawodową w zakładach przemysłowych regulowane są przepisami Kodeksu zobowiązań, dotyczącymi umowy o pracę, oraz przepisami prawa przemysłowego.

Z przepisów, dotyczących umowy o pracę, na specjalną uwagę zasługują postanowienia, dotyczące zawarcia umowy, wypłaty zarobków i dopuszczalnej granicy potrąceń oraz rozwiązania umowy, z uwzględnieniem przepisów, ograniczających swobodę wypowiedzenia umowy. Ponieważ postanowienia, dotyczące robotników i pracowników umysłowych, są nieco odmienne, zostaną one oddzielnie omówione.

a) Umowa o pracę robotników.

Umowa może być zawarta: na okres próbny (najdłużej 7 dni), na okres wykonania określonej roboty, na czas określony, na czas nieokreślony.

W umowie o pracę powinna być wyraźnie określona wysokość wynagrodzenia pieniężnego i w naturze. Wynagrodzenie pieniężne powinno być wypłacane w gotówce.

Ustawa określa szczegółowe terminy wypłaty wynagrodzenia, a mianowicie:

a) przy umowie na czas określony:

1. jeśli czas umowy nie jest dłuższy niż dwa tygodnie, wypłata powinna być uskuteczniona po upływie terminu umowy;

2. Jeśli termin umowy jest dłuższy niż dwa tygodnie — przynajmniej raz na dwa tygodnie;

b) przy umowie, zawartej na czas wykonania określonej roboty, ostateczny rachunek następuje natychmiast po ukończeniu roboty. W czasie trwania umowy powinny być robotnikowi wypłacane zaliczki, nie rzadziej niż co dwa tygodnie, oraz nie niższe niż dwutygodniowy

zarobek według ustalonej w umowie dniówki, w braku zaś tego ustalenia — według wartości wykonanej części pracy;

c) przy umowie na czas nieokreślony wypłata powinna się odbywać przynajmniej raz na dwa tygodnie.

Poszczególnym gałęziom przemysłu Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami może zezwolić na dokonywanie wypłat w wypadkach wyżej wymienionych raz na miesiąc, z zastrzeżeniem wypłaty odpowiednich zaliczek w ciągu miesiąca.

Kodeks zobowiązań wprowadza ponadto postanowienia, że pracodawca powinien wypłacić pracownikom, znajdującym się w potrzebie, przed terminem wypłaty wynagrodzenie za pracę już spełnioną, o ile może to uczynić bez szkody dla siebie.

Wypłata ma się odbywać poza godzinami pracy, jednak bezpośrednio po zakończeniu dnia pracy. Miejscem wypłaty nie może być sklep, jadłodajnia itp. zakłady. Przekroczenie przepisu o czasie i miejscu wypłaty jest karane grzywną od 10 do 500 zł. Do orzekania powołany jest obwodowy inspektor pracy.

Jeżeli z winy pracodawcy nastąpiło opóźnienie w wypłacie, ustawa nakłada obowiązek opłacania procentów zwłoki w wysokości 2—3% miesięcznie, poczynając od dnia wypłaty.

Potrącanie należności z zarobków, wypłacanych robotnikom, zostało przez ustawę szczegółowo uregulowane. Pracodawca nie może potrącać z zarobku ani żądać od robotnika:

a) wynagrodzenia za pomoc lekarską, nieprzewidzianą obowiązującymi przepisami (tj. dostarczoną we własnym zakresie niezależnie od instytucyj ubezpieczeniowych);

b) wynagrodzenia za dostarczanie lokalu pracy, ogrzewanie, oświetlenie i czyszczenie lokalu pracy;

c) wynagrodzenia za zużywanie narzędzi pracy oraz siły napędnej, zużywanej dla zakładu pracy, stanowiących jego własność;

d) wynagrodzenia z tytułu poręczenia za zobowiązania pieniężne robotnika oraz procentu od pożyczek, udzielanych robotnikowi.

Przekroczenie przepisów, wymienionych w pkt. a, b i c, jest karane grzywną od 10 do 500 zł, o ile inne ustawy karne nie przewidują kar surowszych. Do orzekania w tych wypadkach powołany jest obwodowy inspektor pracy. Przekroczenie natomiast przepisów punktu d jest karane grzywną od 50 do 1000 zł i aresztem do 6 tygodni, lub jedną z tych kar (o ile inne ustawy karne nie przewidują kar surowszych), przy czym do orzekania w tych sprawach powołani są (na podstawie prawa z dn. 24.X.1934 r. o sądach pracy) inspektorzy obwodowi pracy.

Inne należności, szczegółowo w art. 60 rozporządzenia wymienione (za mieszkanie, opał, światło, bieżące i zaległe daniny, sumy egzekwowane, zaliczki i kary pieniężne), można potrącać tylko z tym zastrzeżeniem, że nie przekroczą w sumie połowy wynagrodzenia przypadającego do wypłaty, i będą dokonane w kolejności, przewidzianej w ustawie u umowie o pracę oraz w ustawie postępowania cywilnego, jeśli chodzi o sumy potrącane z tytułu egzekucji sądowej.

Umowa o pracę rozwiązuje się przez wypowiedzenie, dokonane co najmniej na dwa tygodnie naprzód. Okres wypowiedzenia musi się kończyć w sobotę lub w przyjętym, jako stały, dniu wypłaty.

Szereg okoliczności wyklucza lub ogranicza prawo pracodawcy do wypowiedzenia zawartej umowy.

Mianowicie pracodawca nie może wypowiadać ani rozwiązywać umowy o pracę:

a) w ciągu pierwszych 4 tygodni niezdolności robotnika do zarobkowania, spowodowanej przez nieszczęśliwy wypadek lub chorobę;

b) z powodu powołania robotnika na ćwiczenia wojskowe, przeszkolenie wojskowe itp. oraz w czasie między powołaniem a odbyciem tych ćwiczeń;

c) w czasie trwania urlopu ustawowego;

d) w czasie między powołaniem a odbyciem służby wojskowej, jak również z powodu powołania do służby wojskowej — o ile stosunek służbowy w chwili powołania trwał nieprzerwanie co najmniej sześć miesięcy.

Przekroczenie przepisów, zawartych w punktach a, b, c, pociąga za sobą grzywnę od 50 do 1000 zł i areszt do

6 tygodni, lub jedną z tych kar, o ile ustawy karne nie przewidują kar surowszych.

Poza powyższymi, okoliczności, ograniczające prawo wypowiadania przez pracodawcę umowy o pracę, są następujące:

a) Jeśli zwykłe dwutygodniowe wypowiedzenie umowy o pracę jest stosowane trzy razy z rzędu względem tego samego robotnika bez rozwiązania stosunku pracy, pracodawca w ciągu najbliższych trzech miesięcy od dnia ostatniego wypowiedzenia nie może wypowiedzieć umowy, lecz jedynie może rozwiązać ją pod warunkiem wypłacenia robotnikowi, oprócz wynagrodzenia za czas przepracowany, całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

b) Jeśli pracodawca wypowiedział umowę, zawartą na czas nieokreślony, a bezpośrednio po upływie okresu wypowiedzenia zawarł z tymże robotnikiem trzy bezpośrednio następujące po sobie umowy na czas określony, z których żadna nie przekracza dwóch tygodni, uważa się, iż nastąpiło zawarcie umowy na czas nieokreślony, której rozwiązanie musi poprzedzić dwutygodniowe wypowiedzenie.

W szeregu wypadków umowa o pracę może być rozwiązana natychmiast bez wypowiedzenia, a mianowicie:

a) wskutek śmierci robotnika;

b) w wypadkach siły wyższej;

c) w wypadku niestawienia się robotnika w terminie rozpoczęcia pracy;

d) z ważnych przyczyn (art. 15 i 16);

e) z winy jednej ze stron.

Jeżeli termin wypowiedzenia nie został zachowany, albo umowa została rozwiązana z winy pracodawcy, pracownik ma prawo do wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. Skargi o takie wynagrodzenie przedawniają się po upływie 6 miesięcy od dnia rozwiązania umowy.

W razie śmierci pracownika, który przepracował już przynajmniej 10 lat w danym przedsiębiorstwie, pracodawca powinien wypłacić jego najbliższej rodzinie przez niego utrzymywanej odszkodowanie w wysokości 2-tygodniowego wynagrodzenia. Jeśli stosunek pracy trwał bez przerwy 20 lat, odprawę będzie stanowiło czteroty-

godniowe wynagrodzenie. Jeżeli zmarły nie zostawił małżonka lub zstępnych, odprawa wynosi połowę tej normy. Odprawa płatna jest po upływie miesiąca od dnia śmierci.

Rozporządzenie o umowie o pracę robotników nakłada na pracodowcę, między innymi, następujące obowiązki:

Pracodawca powinien w ciągu miesiąca od otwarcia danego zakładu pracy podać do wiadomości obwodowego inspektora pracy nazwisko kierownika zakładu i jego ewentualnego zastępcy oraz pisemną zgodę tych osób na objęcie powyższych stanowisk (pisemna zgoda nie dotyczy samego pracodawcy oraz osób, zajmujących stanowiska kierowników zakładu, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny). Każda następna zmiana na stanowiskach kierownika i zastępcy zakładu pracy powinna być komunikowana inspektorowi pracy w ciągu trzech dni.

Każdy zakład pracy, zatrudniający ponad dwudziestu robotników, obowiązany jest do wydania w ciągu 4 tygodni od otwarcia zakładu regulaminu pracy. Regulamin powinien być zatwierdzony przez właściwego obwodowego inspektora pracy. W regulaminie powinny być wymienione kary nakładane na robotników. Kar, niewymienionych w regulaminie, nakładać nie wolno.

Pracodawca obowiązany jest podać regulamin do wiadomości robotnika przed jego przystąpieniem do pracy.

Zakłady pracy, zatrudniające powyżej 4 robotników, powinny wydawać robotnikom najpóźniej w ciągu 7 dni od rozpoczęcia pracy książeczki obrachunkowe.

Pracodawca powinien prowadzić księgi płacy, względnie wykazy wypłat oraz inne księgi, niezbędne dla kontroli nad stosunkiem pracy, oraz przechowywać je przez 5 lat.

Pracodawca obowiązany jest również do prowadzenia księgi kar według wzoru, ustalonego rozporządzeniem Ministra Opieki Społecznej.

Pracodawca obowiązany jest na żądanie robotnika wydać mu świadectwo, zawierające dane, dotyczące rodzaju i czasu zatrudnienia robotnika u danego pracodawcy. Niedopuszczalne jest natomiast umieszczanie w świadectwie jakichkolwiek znaków i uwag.

Oddanie robót z zakresu działalności zakładu pracy podprzedsiębiorcy, jeśli nim jest firma zarejestrowana (w rejestrze handlowym), przenosi odpowiedzialność za zobowiązania, wynikające z umowy o pracę, na podprzedsiębiorcę.

Jeśli natomiast podprzedsiębiorcą jest firma niezarejestrowana, za zobowiązania, wynikające z umowy o pracę, przedsiębiorca główny odpowiada solidarnie z podprzedsiębiorcą, przy czym za przekroczenie przepisów omawianego rozporządzenia, dotyczących wydawania robotnikom książeczek obrachunkowych, przedsiębiorca główny jest zawsze odpowiedzialny na równi z podprzedsiębiorcą, a za przekroczenie innych przepisów omawianego rozporządzenia tylko wtedy, jeśli przestępstwo było popełnione za jego wiedzą lub gdy okazał szczególną niedbałość w wyborze podprzedsiębiorcy.

b) Umowa o pracę pracowników umysłowych.

Rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych nie zawiera ogólnego określenia pracownika umysłowego. O charakterze pracownika umysłowego stanowi rodzaj spełnianych przez niego czynności lub dokonywanej pracy. Wyczerpujące wyliczenie czynności, kwalifikujących danego pracownika jako pracownika umysłowego, znajdujemy w art. 2 rozporządzenia.

Rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych nie dotyczy:

1. uczniów i praktykantów;
2. osób zatrudnionych na statkach morskich;
3. osób zatrudnionych w urzędach i instytucjach państwowych lub samorządowych.

Umowa o pracę może być zawarta w dowolnej formie, rozporządzenie przewiduje jednak, iż pracownik umysłowy może żądać od pracodawcy pisemnego potwierdzenia zawartej umowy o pracę, zawierającego wyszczególnienie istotnych warunków umowy. Pracodawca obowiązany jest uwzględnić tego rodzaju żądania pracownika pod rygorem w art. 53 rozporządzenia przepisanym, tj. kary grzywny od 10 — 500 złotych, z zamianą w razie

nieściągalności na areszt zastępczy (do jednego tygodnia). Do orzekania powołani są obwodowi inspektorowie pracy.

Rozporządzenie przewiduje, iż umowa o pracę może być zawarta:

1. na okres próbny;
2. na okres wykonania określonej roboty;
3. na czas określony;
4. na czas nieokreślony.

Okres próbny nie może przekraczać trzech miesięcy, licząc od chwili przystąpienia do pracy. Okres ten, w razie zawarcia w następstwie umowy o charakterze w jednym z wyżej wymienionych punktów (2, 3 wzgl. 4) przewidzianym, zalicza się do czasu przepracowanego w danym zakładzie pracy. Przepis ten zasługuje na uwagę ze względu na udzielanie urlopów, obliczanie wynagrodzenia niestałego (gratyfikacje, udział w zyskach, odprawy pośmiertne itp.).

W razie przedłużenia umowy, zawartej na czas określony lub na okres wykonywania określonej pracy — bez oznaczenia czasu trwania przedłużenia, uważa się, iż umowa została zawarta na czas nieokreślony.

Jeżeli umowa, zawarta na czas nieokreślony, została rozwiązana na skutek wymówienia, może być następnie z tymże pracownikiem zawarta nowa umowa na czas określony. Jeżeli jednak nastąpi zawarcie z tymże pracownikiem trzech bezpośrednio po sobie następujących umów o pracę na czas określony, z których żadna nie przekracza 3 miesięcy — należy uważać, iż zawarto umowę na czas nieokreślony. Z przepisu tego wynika, że jeśli odnośne umowy nie będą następowały bezpośrednio jedna po drugiej, tj. będą przerwy w stosunku pracy, względnie jeśli jedna z umów zostanie zawarta na czas dłuższy niż 3 miesiące, charakter umów, zawieranych na czas określony, nie ulega zmianie.

Bez pozwolenia pracodawcy pracownik nie może: a) prowadzić własnego przedsiębiorstwa nawet nie konkurencyjnego, b) dokonywać na własny lub cudzy rachunek transakcyj, wchodzących w zakres przedsiębiorstwa, w którym jest zatrudniony, c) przyjmować żadnego wyna-

grodzenia od osób trzecich z tytułu pełnionych przez niego obowiązków.

Do umowy o pracę może być wprowadzona tzw. klauzula konkurencyjna, tj. umowa dodatkowa, ograniczająca pracownika w zarobkowaniu w ciągu określonego czasu (najwyżej 1 rok) po rozwiązaniu stosunku pracy.

Wynagrodzenie pieniężne powinno być dokonywane w gotówce.

Pracodawca obowiązany jest prowadzić wykaz płacy i przechowywać go przez okres pięcioletni. Wykazy płacy powinny być okazywane na każde żądanie inspekcji pracy i innym osobom urzędowym, upoważnionym do tego przez obowiązujące ustawy, np. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych.

W razie naruszenia przepisów, dotyczących wypłaty wynagrodzenia pieniężnego w gotówce lub obowiązku prowadzenia przechowywania lub okazania osobom powołanym wykazów płacy, pracodawcy grozi kara grzywny od 10—500 złotych z możnością zamiany w razie nieściągalności na areszt zastępczy (do 1 tygodnia). Do orzekania powołani są obwodowi inspektorowie pracy.

Rozporządzenie przewiduje następujące rodzaje wynagrodzenia: a) wynagrodzenie stałe, b) gratyfikacje (świąteczne, bilansowe itp.), c) wynagrodzenie zmienne: udział w zyskach (tantiema), procenty od obrotu, wytwórczości lub oszczędności, d) prowizja, która posiada również charakter wynagrodzenia zmiennego.

Wynagrodzenie stałe powinno być wypłacane najpóźniej w końcu każdego miesiąca kalendarzowego. Sposoby i terminy wypłaty innego rodzaju wynagrodzeń zostały omówione szczegółowo w art. 12, 15 i 16 rozporządzenia. W razie zawinionej niewypłaty wynagrodzenia we właściwym terminie pracodawca obowiązany jest do opłacania procentów zwłoki 2—3% miesięcznie.

Pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia w razie niemożności pełnienia obowiązków z ważnej przyczyny przez krótki okres czasu.

Przez okres trzymiesięczny pracownik zachowuje prawo do całkowitego wynagrodzenia w razie niemożności pełnienia obowiązków: a) wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, b) wskutek powołania go na ćwicze-

nia wojskowe rezerwy, c) wskutek powołania go do pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy, d) wskutek wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną dla zapobieżenia rozwleczeniu choroby zaraźliwej.

Jeżeli pracownik otrzyma wynagrodzenie ze Skarbu Państwa w czasie ćwiczeń wojskowych, pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy, albo też wykluczenia go od zajęć przez władze sanitarne, pracodawca może potrącić odnośne kwoty z przypadającego pracownikowi wynagrodzenia.

Poza potrąceniami wyżej wymienionymi z wynagrodzenia pracownika wolno potrącać tylko następujące należności:

1. bieżące i zaległe daniny i opłaty publiczne w granicach ustawowego upoważnienia pracodawcy do ich potrącenia (ubezp. na wypadek choroby, ubezp. pracowników umysłowych, podatek od uposażeń itp.);

2, sumy, egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych lub egzekucyjnych;

3. zaliczki pieniężne, udzielone pracownikowi na poczet wynagrodzenia;

4. kary umowne, nałożone przez pracodawcę na pracownika z powodu jego uchybienia warunkom umowy o pracę.

Potrąceń, wymienionych pod p. 1, 2 i 3, wolno dokonywać w wysokości, nie przewyższającej łącznie połowy wynagrodzenia przypadającego do wypłaty.

Potrąceń, wymienionych w punkcie 4 (kary umowne), wolno dokonywać niezależnie od innych potrąceń, z tym zastrzeżeniem, iż potrącenia te nie mogą przekraczać 10% przypadającego do wypłaty wynagrodzenia (po dokonaniu potrąceń w p. 1, 2 i 3 wymienionych).

Wymienione w punkcie 1 bieżące daniny i opłaty publiczne mogą być przy każdej wypłacie potrącane w całości przed innymi potrąceniami, w punkcie 2 wymienionymi. Zaległe daniny i opłaty, nie potrącone z bieżących zarobków, mogą być w następstwie potrącane o tyle tylko, o ile pozwolą na to odnośne ustawy specjalne.

Sumy, egzekwowane na mocy tytułów wykonaw-

ko w granicach, ustanowionych przepisami ustawy postępowania cywilnego (art. 575 i 576).

Wyłącza się spod zapowiedzeń i zajęć:

a) diety oraz koszty podróży i przeniesienia w sprawach służbowych;

b) wsparcia i zapomogi, przyznawane na leczenie urzędnika lub jego rodziny, na pogrzeb jego rodziców, żony lub dzieci, albo też z powodu klęski elementarnej lub innego nieszczęśliwego wypadku.

Rozporządzenie nie zawiera specjalnego przepisu, w jakiej wysokości wolno dokonywać potrąceń z tytułu należności w punkcie 3 wymienionych (zaliczki pieniężne, udzielone pracownikowi na poczet wynagrodzenia). Jedynym ograniczeniem jest w tym względzie przepis, iż potrącenia, w punktach 1, 2 i 3 wymienione, nie mogą przekraczać łącznie połowy wynagrodzenia. Jeżeli zatem potrącenia z tytułów należności w punkcie 1 i 2 wymienionych, wynoszą już połowę wynagrodzenia, potrącenia z tytułu udzielonych zaliczek nie mogą być przy danej wypłacie dokonane.

Wymienione wyżej przepisy, dotyczące wysokości potrąceń, powinny być przez pracodawcę ściśle i bezwzględnie stosowane. Naruszenie tych przepisów pociąga za sobą najwyższy przewidziany przez rozporządzenie wymiar kary (od 50—1000 złotych), o ile czyn nie ulega karze surowszej w myśl postanowień innych ustaw karnych. W przypadku nieściągalności grzywny może być stosowany areszt zastępczy (do 2-ch tygodni). Do orzekania powołani są obwodowi inspektorowie pracy.

Jeżeli umowa zawarta została na czas nieokreślony, każda ze stron może spowodować rozwiązanie umowy przez wypowiedzenie.

Wypowiedzenie powinno nastąpić najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca kalendarzowego, poprzedzającego okres wypowiedzenia.

Okres wypowiedzenia musi wynosić całkowite trzy miesiące kalendarzowe i powinien się kończyć zawsze ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego.

Umowa, zawarta na okres próbny, powinna być wypowiedziana na 2 tygodnie przed 1-szym lub 15-tym dniem miesiąca kalendarzowego. Jak już wyżej zaznaczo-

no, okres próbny nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. W razie przedłużenia umowy bez oznaczenia czasu trwania, umowa uważana jest za zawartą na czas nieokreślony.

Umowa, zawarta na czas określony i następnie przedłużona — bez oznaczenia czasu trwania przedłużenia — uważa się za zawartą na czas nieokreślony i ulega rozwiązaniu w drodze wypowiedzenia.

Wypowiedzenie przez pracodawcę umowy o pracę nie może nastąpić:

a) podczas urlopu;

b) podczas choroby pracownika lub wykluczenia go od zajęć przez władzę sanitarną, o ile choroba lub wykluczenie od zajęć nie trwa dłużej niż trzy miesiące;

c) podczas odbywania ćwiczeń wojskowych;

d) podczas pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy;

e) w czasie między powołaniem a odbyciem służby wojskowej, jak również z powodu powołania do służby wojskowej, o ile stosunek służbowy w chwili powołania pracownika trwał nieprzerwanie co najmniej sześć miesięcy.

Pracownik jest obowiązany, pod rygorem utraty powyższych uprawnień, niezwłocznie zawiadomić pracodawcę o swej chorobie, wykluczeniu od zajęć, powołaniu na ćwiczenia wojskowe lub pełnieniu obowiązków sędziego przysięgłego albo też ławnika sądu pracy.

Umowa o pracę rozwiązuje się bez wypowiedzenia:

a) po ukończeniu roboty, do której wykonania była zawarta;

b) po upływie czasu, na który była zawarta;

c) na mocy wzajemnego porozumienia stron;

d) w razie śmierci pracownika.

Ponadto zarówno pracodawcy jak i pracownikowi służy prawo niezwłocznego rozwiązania umowy bez wypowiedzenia z ważnych przyczyn lub z winy drugiej strony (art. 32). W przypadku takiego rozwiązania umowy strona, uważająca się za pokrzywdzoną, ma prawo odwołania się do sądu, który oceni, czy istotnie istniała ważna przyczyna lub wina.

We wszystkich wypadkach rozwiązania umowy z powodu ważnej przyczyny lub z winy strony przeciwnej prawo rozwiązania umowy gaśnie z upływem miesiąca od chwili, gdy strona, pragnąca rozwiązać umowę, uzyskała wiadomość o istnieniu ważnej przyczyny lub winy.

Rozporządzenie wymienia przykładowo szereg przyczyn, zezwalających na niezwłoczne rozwiązanie umowy.

W razie rozwiązania umowy z winy pracownika pracodawcy służy prawo do wynagrodzenia szkód i strat.

W razie rozwiązania umowy z winy pracodawcy pracownikowi służy prawo do pełnego wynagrodzenia za miesiąc już rozpoczęty i za następne trzy miesiące, o ile z umowy nie wynikają dalej idące uprawnienia. Jeżeli umowa zawarta była na czas określony — pracownik ma prawo do pełnego wynagrodzenia za cały okres umowy.

Roszczenia pracownika o trzymiesięczne odszkodowanie przedawniają się w terminie 6-miesięcznym.

Pracodawca powinien na żądanie pracownika zwrócić mu natychmiast wszystkie świadectwa, znajdujące się u pracodawcy w przechowaniu.

Pracodawca obowiązany jest na żądanie pracownika wydać mu niezwłocznie, a w każdym razie nie później niż w ciągu miesiąca od daty żądania, świadectwo co do czasu trwania pracy i rodzaju zatrudnienia pracownika.

Pracodawca nie może umieszczać w świadectwie żadnych znaków ani uwag, mogących utrudnić pracownikowi uzyskanie nowego stanowiska.

Niezastosowanie się przez pracodawcę do wymienionych wyżej postanowień zagrożone jest karą grzywny od 10 do 500 złotych z możnością zamiany w razie nieściągalności na areszt zastępczy (do 1 tygodnia). Do orzekania powołani są obwodowi inspektorowie pracy.

W razie rozwiązania umowy wskutek śmierci pracownika, który pracował co najmniej 10 lat w danym przedsiębiorstwie, pracodawca powinien wypłacić rodzinie pracownika, mającej ustawowe prawo do utrzymania i przez niego utrzymywanej (zgodnie z obowiązującymi przepisami ustaw cywilnych), odprawę w wysokości ostatnio pobieranego 3-miesięcznego wynagrodzenia.

Jeżeli stosunek pracy trwał co najmniej lat 20, odprawa będzie stanowiła 6-miesięczne ostatnio pobierane wynagrodzenie.

Odprawa należy się w całości tylko wówczas, jeżeli zmarły pracownik pozostawił małżonka i zstępnego lub zstępnych. We wszystkich innych wypadkach odprawa wynosi połowę wyżej oznaczonej normy.

Odprawa płatna jest w równych ratach miesięcznych po upływie miesiąca, poczynając od dnia śmierci pracownika.

Rozporządzenie nie nakłada na pracodawcę, zatrudniającego tylko pracowników umysłowych, bezwzględnego obowiązku wprowadzenia regulaminu pracy, pozostawiając to uznaniu pracodawcy.

O ile jednak regulamin pracy nie został wprowadzony, powinno być w zakładach pracy wywieszone obwieszczenie, zawierające następujące punkty:

1. oznaczenie codziennego początku i końca czasu pracy oraz przerw w pracy;
2. wykaz dni wolnych od pracy;
3. terminy wypłaty wynagrodzenia.

Poza tym obwieszczenie może zawierać wyciągi z przepisów prawnych, dotyczących stosunku pracy.

Wywieszenie obwieszczenia w zakładach pracy, nie posiadających regulaminu, należy do *bezwzględnych* obo*wiązków pracodawcy.*

Pracodawca jest obowiązany podać do wiadomości nowowstępującego pracownika treść regulaminu pracy, względnie obwieszczenia.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące umowy o pracę i umowy o naukę:

Dz. U. Nr. 46 poz. 409-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18 maja 1927 r. o *kaucjach, składanych w związku z umową* o *pracę.*
Dz. U. Nr. 53 poz. 468-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o *prawie przemysłowem.*

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. *o umowie o pracę pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 35 poz. 323-28 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. *o umowie o pracę robotników.*	Dz. U. Nr. 35 poz. 324-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 31 sierpnia 1928 r. w sprawie *przeznaczania wartości i sum pieniężnych*, uzyskanych na podstawie art. 23, 43 i 44 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników *na cele kulturalno - oświatowe.*	Dz. U. Nr. 83 poz. 732-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 1 września 1928 r. *o karach i księdze kar pieniężnych, nakładanych na robotników.*	Dz. U. Nr. 83 poz. 733-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 19 września 1928 r. w sprawie *instancyj odwoławczych i trybu postępowania przy zatwierdzaniu regulaminów pracy w zakładach, podległych ustawom górniczym z wyjątkiem hut.*	Dz. U. Nr. 88 poz. 781-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 8 listopada 1928 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu, Skarbu, Komunikacji, Spraw Wojskowych, Robót Publicznych, Poczt i Telegrafów oraz Reform Rolnych *o książeczkach obrachunkowych.*	Dz. U. Nr. 96 poz. 846-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 8 listopada 1928 r., wydane w porozumieniu z Mini-	Dz. U. Nr. 96 poz. 847-28 r.

strami: Przemysłu i Handlu, Skarbu, Spraw Wojskowych, Komunikacji, Poczt i Telegrafów, Robót Publicznych oraz Reform Rolnych w sprawie *ksiąg płacy i wykazów wypłat robotniczych oraz ksiąg, niezbędnych dla kontroli nad stosunkiem pracy.*

Dz. U. Nr. 96 poz. 848-28 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 8 listopada 1928 r. w sprawie *zezwolenia niektórym kategorjom zakładów pracy na nieprowadzenie części rozrachunkowej w książeczkach obrachunkowych.*

Dz. U. Nr. 102 poz. 909-28 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 10 grudnia 1928 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu, Spraw Wojskowych, Skarbu, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Rolnictwa, Komunikacji, Robót Publicznych, Poczt i Telegrafów oraz Reform Rolnych w sprawie *wykazów płacy pracowników umysłowych.*

Dz. U. Nr. 41 poz. 346-29 r. Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dn. 30 kwietnia 1929 r. o *zmianie przepisów, zawartych w art. 155 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem w zastosowaniu na terenie województwa poznańskiego i pomorskiego.*

Dz. U. Nr. 74 poz. 588-30 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 14 sierpnia 1930 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, określające w zakresie *umowy o pracę,*

warunki praktyki, wymaganej dla zaliczenia do pracowników umysłowych sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich, oraz warunki ulgowe tegoż zaliczenia.

Ustawa z dn. 17 marca 1932 r. o zmianie i uzupełnieniu niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o *prawie przemysłowem*.	Dz. U. Nr. 29 poz. 293-32 r.
Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 1 grudnia 1932 r. w sprawie *ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu postępowania cywilnego*.	Dz. U. Nr. 112 poz. 934-32 r.
Ustawa z dn. 24 marca 1933 r. w sprawie zmiany Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o *prawie przemysłowem*.	Dz. U. Nr. 25 poz. 209-33 r.
Ustawa z dn. 22 marca 1933 r. o *przeznaczeniu wpływów z kar pieniężnych na akcję kulturalno-oświatową i opiekuńczą na rzecz robotników*.	Dz. U. Nr. 32 poz. 274-33 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *Kodeks zobowiązań*.	Dz. U. Nr. 82 poz. 598-33 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *Przepisy, wprowadzające Kodeks zobowiązań*.	Dz. U. Nr. 82 poz. 599-33 r.
Ustawa z dn. 10 marca 1934 r. o *zmianie* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o *prawie przemysłowem*.	Dz. U. Nr. 40 poz. 350-34 r.

Dz. U. Nr. 88 poz. 547-35 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 3 grudnia 1935 r. o *zmianie niektórych zaopatrzeń emerytalnych oraz odszkodowań.*
Dz. U. Nr. 31 poz. 244-37 r.	Ustawa z dn. 15 kwietnia 1937 r. o *zmianie* ustawy z dn. 22 marca 1933 r. o *przeznaczeniu wpływów z kar pieniężynch na akcję kulturalno-oświatową i opiekuńczą na rzecz robotników.*
Dz. U. Nr. 52 poz. 407-38 r.	Rozporządzenie Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Opieki Społecznej z dn. 9 czerwca 1938 r. o *określeniu rodzajów rzemiosła, w których dopuszczony jest wyjątek od zakazu pobierania opłat za naukę rzemiosła.*
Dz. U. Nr. 60 poz. 463-38 r.	Ustawa z dn. 8 sierpnia 1938 r. o *zmianie* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o *prawie przemysłowym.*
Dz. U. Nr. 89 poz. 604-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18 listopada 1938 r. o *rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych przepisów prawa cywilnego i handlowego na odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą Kodeksu Zobowiązań i Przepisów wprowadzających).
Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. o *rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18 maja 1927 r. o kaucjach składanych w związku z umową o pracę.

OSOBY POWOŁANE DO SŁUŻBY WOJSKOWEJ, INWALIDZI WOJENNI I WOJSKOWI ORAZ UCZESTNICY WALK O NIEPODLEGŁOŚĆ PAŃSTWA POLSKIEGO.

Jak już wspomniano wyżej w dziale, omawiającym umowy o pracę, przepisy ustaw specjalnych, dotyczące rozwiązywania umów o pracę, zostały uzupełnione przez postanowienia ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym, wprowadzone przez nowelę do tej ustawy z dn. 17 marca 1933 r. Ogłoszona ostatnio i obowiązująca od 1 września 1938 r. nowa ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym z dn. 9 kwietnia 1938 r. zawiera postanowienia analogiczne do przepisów o rozwiązywaniu umów o pracę, zawartych w noweli z dn. 17 marca 1933 r. Nieco odmienne brzmienie tych nowych postanowień wynika ze zmiany przepisów, regulujących służbę wojskową.

Ustawa z dn. 9 kwietnia 1938 r. rozróżnia szereg form służby wojskowej, a mianowicie: zasadnicza służba wojskowa, służba wojskowa w rezerwie, służba wojskowa w pospolitym ruszeniu, służba wojskowa pomocnicza, służba wojskowa uzupełniająca i zastępczy obowiązek wojskowy. Przepisy, dotyczące obowiązków pracodawcy w razie powołania pracownika do służby wojskowej, zawarte są w art. 134, 135, 136 i 153 ust. (2) ustawy z dn. 9 kwietnia 1938 r.

Ze względu na to, że przepisy te ujmują zakres obowiązków pracodawcy w sposób zwięzły i wyczerpujący, podajemy je niżej w dosłownym brzmieniu:

Art. 134. (I) Umowa o pracę nie może być przez pracodawcę wypowiedziana ani rozwiązana z powodu powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej, jako też w okresie między powołaniem a odbyciem tej służby — jeżeli stosunek najmu pracy w chwili powołania trwał nieprzerwanie co najmniej 6 miesięcy.

(2) Umowa o pracę nie może być również przez pracodawcę wypowiedziana ani rozwiązana z powodu powołania na przeszkolenie wojskowe lub na ćwiczenia wojskowe, jako też z powodu powołania żołnierzy rezerwy lub pospolitego ruszenia do czynnej służby wojskowej ze względu na bezpieczeństwo Państwa, jak wreszcie w okresie pomiędzy powołaniem, a odbyciem tej służby.

(3) Umowy sprzeczne z powyższymi przepisami oraz umowy przewidujące wyraźnie lub pośrednio rozwiązanie umowy o pracę w związku z powołaniem do służby wojskowej lub odbywaniem tej służby są z mocy samego prawa nieważne.

Art. 135. Przepisu art. 134 nie stosuje się jeżeli:

a. umowa o pracę ulega — w okresie między powołaniem a odbyciem służby wojskowej — rozwiązaniu wskutek upływu terminu, na który została zawarta, lub wskutek ukończenia pracy, dla której wykonania ją zawarto;

b. zakład pracy lub oddział zakładu pracy, do którego pracownik po odbyciu służby wojskowej powraca, już nie istnieje;

c. zakład pracy lub oddział zakładu pracy, do którego pracownik po odbyciu służby wojskowej powraca, zmienił całkowicie technikę produkcji, przez co te rodzaje pracy, do których dany pracownik był używany, nie są już wykonywane;

d. umowę o pracę można rozwiązać z winy pracownika;

e. pracownik bez ważnych powodów nie stawił się do pracy przed upływem 2 tygodni od chwili zwolnienia go ze służby wojskowej;

f) pracownik w czasie służby wojskowej był sądownie karany za przestępstwo z chęci zysku, albo na karę ponad 3 miesiące pozbawienia wolności.

Art. 136. Obowiązujące przepisy określają, czy i o ile osobom, pozostającym w stosunku najmu pracy, powołanym do służby wojskowej, służy w czasie tej służby prawo do wynagrodzenia.

Art. 153. (2) Powołanie do wykonywania pracy pociąga za sobą w zakresie umowy o pracę i stosunku najmu pracy te same skutki, jak powołanie na ćwiczenia wojskowe.

Wymienione w art. 153 ust. (2) wykonywanie pracy dotyczy wykonywania pracy z tytułu zastępczego obowiązku wojskowego.

Z postanowienia art. 136 ustawy wynika, że w zakresie zapłaty za okres służby lub ćwiczeń wojskowych ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym nie nakłada na pracodawcę specjalnych obowiązków, powołując się jedynie na inne obowiązujące przepisy. Przepisy te zawarte

są w kodeksie zobowiązań (art. 458 i 459) oraz w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych. W myśl tego ostatniego rozporządzenia pracodawca obowiązany jest do wypłacania pracownikowi umysłowemu, powołanemu na ćwiczenia wojskowe rezerwy, pełnego wynagrodzenia przez okres trzech miesięcy. Jednakże z wynagrodzenia pracownika pracodawca ma prawo strącić te kwoty, jakie pracownik otrzymuje ze Skarbu Państwa tytułem zasiłków za czas ćwiczeń wojskowych. W stosunku do robotników nie ma obowiązku zapłaty za czas ćwiczeń wojskowych, gdyż rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników nie nakłada na pracodawcę tego obowiązku, a przepisy art. 458 i 459 kodeksu zobowiązań nie stosują się do robotników, objętych tym rozporządzeniem. Przepisy art. 458 i 459 kodeksu zobowiązań stosuje się tylko tam, gdzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. nie obowiązują, a więc np. na Górnym Śląsku). Na ogół więc robotnicy nie otrzymują wynagrodzenia za czas ćwiczeń wojskowych. Wyjątek stanowią ćwiczenia w Oddziałach Obrony Narodowej, gdyż ze względu na specjalny charakter tych ćwiczeń — pomimo że nie ma ustawowego obowiązku zapłaty — ustala się zwyczaj płacenia za te ćwiczenia. Przy stosowaniu zapłaty za wzorem zakładów wojskowych przyjęła się następująca skala zasiłków, wypłacanych przez pracodawcę rodzinie powołanego do służby w Obronie Narodowej: rodzina, złożona z więcej niż 2 osób — 60% wynagrodzenia, rodzina złożona z 2 osób — 50%, rodzina złożona z 1 osoby — 40%. Samotnym żadne zasiłki nie są wypłacane.

Przepisy prawne, dotyczące obowiązku zatrudniania inwalidów wojennych, ulegały szeregowi zmian. Ustawa z dnia 17 marca 1932 r. rozszerzyła obowiązujące poprzednio przepisy w tej mierze. Dalsze zmiany wprowadzone zostały przez rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28 października 1933 r., ustalające, iż na każdych 50 pracowników należy zatrudnić 1 inwalidę, a na każdych 100 pracowników — 3 inwalidów.

Wreszcie ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r., uzupełniona przez ustawę z dn. 31 marca 1938 r., wprowadziła radykalne zmiany do ustaw poprzednich i ustaliła nowe za-

sady, obowiązujące przy zatrudnianiu inwalidów wojennych i wojskowych.

Postanowienia, dotyczące obowiązku zatrudniania inwalidów, objęte są art. 59, 59a i 60 ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkim, w brzmieniu, ustalonym wymienionymi wyżej ustawami. Art. 59 postanawia, iż każdy pracodawca obowiązany jest zatrudnić na każdych 33 pracowników — jednego inwalidę lub jedną wdowę po poległym, zmarłym lub zaginionym w związku przyczynowym ze służbą wojskową, o ile nie przekroczyła 50 roku życia. Inwalida, zatrudniony w myśl wymienionych wyżej postanowień ustawy, może zrzec się zatrudnienia na rzecz członka rodziny, będącego na jego utrzymaniu, za zgodą publicznej instytucji pośrednictwa pracy. W myśl przepisów wykonawczych liczba zatrudnionych inwalidów i wdów ma odpowiadać stosunkowi liczebnemu zatrudnionych mężczyzn i kobiet, tj. na 33 pracowników mężczyzn ma przypadać 1 inwalida, a na 33 pracownice — jedna wdowa. Ta sama zasada jest stosowana przy ustalaniu liczby zatrudnionych inwalidów w charakterze pracowników umysłowych i robotników.

Nowym przepisem jest przepis art. 59a, ustalający, iż umowa o pracę z inwalidą lub wdową może być rozwiązana tylko z ważnych przyczyn, wymienionych w art. 32, 33, 36 i 37 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych lub w art. 13 — 16, 18 i 19 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 1928 r. o umowie o pracę robotników. Analogiczny przepis zawiera ustawa o zapewnieniu pracy i zaopatrzeniu uczestników walk o niepodległość Państwa Polskiego.

Zarobek inwalidów lub wdów, zatrudnionych z mocy ustawy, nie może być niższy aniżeli zarobek zdrowego pracownika w danej kategorii pracy i płacy.

Za przekroczenie przepisów art. 59 i 59a lub rozporządzeń, wydanych na jego podstawie, art. 60 ustawy przewiduje kary: aresztu do 6 tygodni lub grzywny od 200 do 2 000 zł. Kary wymierzane są w drodze administracyjnej.

Ustawa z dn. 2 lipca 1937 r. o zapewnieniu pracy i o zaopatrzeniu uczestników walk o niepodległość Państwa Polskiego wprowadziła nowy obowiązek: zatrudniania uczestników walk o niepodległość.

Art. 3 tej ustawy postanawia, iż każde przedsiębiorstwo i zakład pracy ma obowiązek zatrudnić na każdych 33 pracowników co najmniej jedną osobę, będącą uczestnikiem walk o niepodległość, poszukującą pracy, zdolną do niej i skierowaną przez właściwy urząd pośrednictwa pracy.

Uczestnikami walk o niepodległość są osoby odznaczone Krzyżem lub Medalem Niepodległości oraz osoby nie odznaczone, które udowodnią udział w walkach o niepodległość w sposób szczegółowo określony w rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 22 stycznia 1938 r. W załączniku do tego rozporządzenia zostały ogłoszone formacje wojskowe, w których udział uprawnia do uzyskania od władz wojskowych odpowiedniego zaświadczenia, stwierdzającego, iż dana osoba jest uczestnikiem walk o niepodległość.

Jeżeli w chwili wejścia w życie ustawy, tj. w dniu 2 lipca 1937 r. pracodawca zatrudniał większą liczbę uczestników walk o niepodległość niż przewiduje ustawa, tj więcej niż jednego na 33 pracowników — liczba zatrudnionych przez niego uczestników walk o niepodległość nie może być zmniejszona w ciągu 5 lat, tj. do 2 lipca 1942 r.

W przypadku zwolnienia uczestnika walk o niepodległość z powodu niezdolności do pracy, pracodawca jest obowiązany zatrudnić zamiast niego — członka jego rodziny, na którym ciąży obowiązek utrzymania rodziny zwolnionego, a który poszukuje pracy i jest do niej zdolny.

Rozwiązanie umowy o pracę z uczestnikiem walk o niepodległość jest dopuszczalne tylko z ważnych przyczyn w takich samych przypadkach, jakie były omówione przy zatrudnianiu inwalidów wojennych (art. 3).

Przy naruszeniu przepisów ustawy oraz rozporządzeń na jej podstawie wydanych w zakresie zatrudniania uczestników walk o niepodległość, przewidziane są w art. 16 ustawy kary takie same, jak przy przekroczeniu przepisów, dotyczących zatrudniania inwalidów.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące obowiązków pracodawcy w stosunku do osób: a) pełniących służbę wojskową, b) inwalidów wojennych i wojskowych oraz c) uczestników walk o niepodległość Państwa Polskiego:

a) Służba wojskowa.

Dz. U. Nr. 60 poz. 455-33 r.	Ustawa z dn. 23 maja 1924 r. *o powszechnym obowiązku wojskowym.* (Tekst jednolity ogłoszony w 1933 r.).
Dz. U. Nr. 86 poz. 783-34 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 września 1934 r. *o wojskowej służbie pomocniczej.*
Dz. U. Nr. 86 poz. 601-36 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 9 listopada 1936 r. w sprawie zmiany ustawy z dn. 23 maja 1924 r. *o powszechnym obowiązku wojskowym.*
Dz. U. Nr. 61 poz. 481-37 r.	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 5 sierpnia 1937 r. *o zastępczym powszechnym obowiązku wojskowym.*
Dz. U. Nr. 14 poz. 99-38 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 16 lutego 1938 r. *o obowiązkach i prawach wynikających z odbywania i ukończenia przysposobienia do wojskowej służby pomocniczej.*
Dz. U. Nr. 25 poz. 220-38 r.	Ustawa z dn. 9 kwietnia 1938 r. *o powszechnym obowiązku wojskowym.*
Dz. U. Nr. 38 poz. 323-38 r.	Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dn. 24 maja 1938 r. w sprawie *odbywania służby pracy.*
Dz. U. Nr. 39 poz. 330-38 r.	Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dn. 25 maja 1938 r. *o uzupełniającej służbie wojskowej*
Dz. U. Nr. 78 poz. 534-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 października 1938 r. *o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na Odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M.in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 9 kwietnia 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym).

b) Inwalidzi wojenni i wojskowi.

Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 11 września 1934 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu *ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o zaopatrzeniu inwalidzkim.*	Dz. U. Nr. 5 poz. 31-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 17 lipca 1934 r. w sprawie *wykonania ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkim.*	Dz. U. Nr. 5 poz. 32-35 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 23 maja 1935 r. *o obowiązku zatrudniania inwalidów wojennych i wojskowych w przedsiębiorstwach państwowych.*	Dz. U. Nr. 44 poz. 298-35 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 listopada 1935 r. *o zmianie przepisów, dotyczących zaopatrzenia inwalidzkiego.*	Dz. U. Nr. 85 poz. 522-35 r.
Ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r. *o zmianie ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkim.*	Dz. U. Nr. 30 poz. 225-37 r.
Ustawa z dn. 31 marca 1938 r. *o zmianie ustawy* z dn. 17 marca 1932 r. *o zaopatrzeniu inwalidzkim.*	Dz. U. Nr. 22 poz. 192-38 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. *o rozciągnięciu mocy* obowiązującej ustawy z dn. 17 marca 1932 r. *o zaopatrzeniu inwalidzkim na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.*	Dz. U. Nr. 90 poz. 614-38 r.

c) Uczestnicy walk o niepodległość.

Ustawa z dn. 2 lipca 1937 r. *o zapewnieniu pracy i zaopatrzeniu inwalidzkim uczestników walk o niepodległość Państwa Polskiego.*	Dz. U. Nr. 59 poz. 464-37 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 4 stycznia 1938 r. w sprawie *wykonania ustawy* z dn. 2 lipca 1937 r. o za-	Dz. U. Nr. 4 poz. 27-38 r

pewnieniu pracy i zaopatrzeniu uczestników walk o niepodległość Państwa Polskiego.

Dz. U. Nr. 8 poz. 50-38 r. Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dn. 22 stycznia 1938 r. *o sposobie udowodnienia czynnego udziału w walkach o niepodległość Państwa Polskiego.*

Dz. U. Nr. 81 poz. 547-38 r. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 października 1938 r. *o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o Krzyżu i Medalu Niepodległości.* (Dotyczy nadawania Krzyża i Medalu Niepodległości uczestnikom walk o wyzwolenie Śląska Zaolziańskiego).

Dz. U. Nr. 81 poz. 549-38 r. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 października 1938 r. *o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 2 lipca 1937 r. o zapewnieniu pracy i zaopatrzeniu uczestników walk o niepodległość).

Dz. U. Nr. 96 poz. 648-38 r. Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 7 grudnia 1938 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o *Krzyżu i Medalu Niepodległości.*

CZAS PRACY.

Czas pracy pracowników, zatrudnionych na mocy umowy w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji i przewozie, ustalony w art. 1 ustawy z dn. 18.XII.1919 r. na obszarze całego państwa (z wyjątkiem Górnego Śląska) na 8 godzin na dobę i 46 godzin na tydzień, został przedłużony do 48 godz. tygodniowo ustawą z dn. 22 marca 1933 r. Poza tym nowela ta rozszerzyła działanie ustawy na obszar Górnego Śląska i wprowadziła do ustawy z 1919 r. szereg zmian,

dotyczących rozkładu pracy w przemysłach sezonowych, odrabiania czasu pracy, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe itd. Jednolity tekst ustawy o czasie pracy po wprowadzeniu przewidzianych nowelą zmian został ogłoszony w Nr. 94 Dziennika Ustaw R. P. z 1933 r.

W zakładach o ruchu ciągłym, o ile utrzymanie w ruchu zakładu niezbędnie tego wymaga, praca może być przedłużona do 56 godzin tygodniowo. Również w wypadkach, spowodowanych udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być za specjalnym zezwoleniem Ministra Opieki Społecznej przedłużony czas pracy zatrudnionych pracowników, nie więcej jednak niż 120 godzin na rok i 4 godziny na dobę.

W wypadkach spowodowanych koniecznymi potrzebami państwa, ustawowy czas pracy może być przedłużony z decyzji Rady Ministrów w drodze rozporządzenia na okres czasu nie dłuższy niż 3 miesiące każdorazowo.

Za nadliczbowe godziny pracy, przewidziane w art. 8 punkt a, b i c (z wyjątkiem punktu e, dotyczącego odrabiania pracy), przysługuje dodatkowe wynagrodzenie: za każde 2 godziny dodatkowe ponad 8 godzin dodatek wynosi 25%, za następne godziny nadliczbowe powyżej 2 godzin oraz za godziny nadliczbowe, przypadające na noc (od 21 do 5) lub święta i niedziele — dodatek wynosi 50% normalnego wynagrodzenia.

Nowela z dn. 22 marca 1933 r. wprowadziła nowy przepis, zezwalający na odrabianie czasu pracy w razie, jeżeli czas pracy w tygodniu w zakładzie pracy lub jego oddziałach trwał krócej niż 48 godzin w tygodniu. Odrobienie może nastąpić w następnych trzech tygodniach pod warunkiem, iż czas pracy na dobę nie przekroczy 9 godzin, a ogólna ilość godzin pracy w całym okresie 4-tygodniowym — 192 godzin. Odrabianiu nie podlegają godziny nieprzepracowane w niedziele i w dni świąt uroczystych, które w liczbie 8 określi rozporządzenie Rady Ministrów. Rozporządzenie to jeszcze się nie ukazało. Przy stosowaniu przepisów o odrabianiu czasu pracy należy zawiadomić o tym inspektora pracy właściwego obwodu, podając ilość godzin nieprzepracowanych, zamierzony rozkład czasu pracy odrabiania oraz liczbę zatrudnionych w ten sposób pracowników. Godziny odrabiane nie są uważane za nad-

liczbowe godziny pracy i są wynagradzane w sposób zwykły.

W zakładach, w których praca jest uzależniona od pór roku i warunków atmosferycznych (np. w przemyśle budowlanym), może nastąpić w drodze rozporządzenia ustalenie innego rozkładu czasu pracy, zamiast 8 godzin na dobę i 48 godzin w każdym tygodniu, w ten sposób, że czas pracy, skrócony w pewnych okresach (np. zimą), będzie przedłużony w innych okresach z tym, że przeciętny czas pracy, obliczony na przeciętną liczbę tygodni, nie przekroczy 48 godzin na tydzień i 10 godzin dziennie. Rozporządzenie to będzie wydane po zasięgnięciu opinii zainteresowanych organizacyj pracodawców i pracowników. Czas pracy może być również regulowany w drodze umów zbiorowych pod warunkiem, że postanowienia tych umów nie będą zawierały niekorzystnych dla pracownika odstępstw od przepisów ustawowych

W razie konieczności odstępstwa od ustalonego czasu pracy w celu wykonywania robót, poprzedzających produkcję, oraz robót, mających na celu pilnowanie materiałów lub zakładów pracy, oraz w przemyśle przewozowym, Minister Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia może zezwolić na odstąpienie od ustalonego w art. 1 czasu pracy. Ustalony w drodze tych rozporządzeń dłuższy czas pracy nie podlega przepisom o dodatkowym wynagrodzeniu za godziny nadliczbowe.

Czas pracy osób, zajętych przy pilnowaniu, reguluje rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 stycznia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 148). Czas pracy tych osób wynosi 12 godzin na dobę, o ile pilnowanie nie jest połączone z żadną inną pracą. O ile oprócz pilnowania jest wykonywana praca dodatkowa, to przedłużenie czasu pracy może nastąpić tylko w razie udowodnionej potrzeby do 10 godzin na dobę za uprzednim zezwoleniem inspektora pracy właściwego obwodu, a do 12 godzin za takimże zezwoleniem okręgowego inspektora pracy.

Czas pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, reguluje rozporządzenie z dnia 15.I.1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 188). Zezwala ono na przedłużenie czasu pracy nie więcej niż o 1 godzinę na dobę, za

uprzednim zawiadomieniem obwodowego inspektora pracy z podaniem rodzaju robót oraz liczby pracowników, zatrudnionych tymi robotami. Na przedłużenie czasu pracy ponad 1 godzinę na dobę (z warunkiem, że czas pracy nie przekroczy 10 godzin na dobę, a w soboty 8 godzin) należy uzyskać każdorazowe zezwolenie okręgowego inspektora pracy. Zezwolenie takie inspektor okręgowy wydaje najwyżej na półroczny okres czasu.

Ustawa o czasie pracy w przemyśle i handlu zawiera kategoryczny przepis, zabraniający pracy w przemyśle i handlu w niedziele i dnie świąteczne. Wyjątek od tej zasady stanowią prace, konieczne ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności, przewidziane w art. 11 ustawy. Rozporządzenia, dotyczące czasu pracy w przemysłach przewozowych, szczegółowo określają, jakie prace są dozwolone w dnie niedzielne i świąteczne.

Ustawodawstwo polskie uregulowało liczbę dni świątecznych, wolnych od pracy na całym obszarze państwa, w sposób jednolity.

Za dnie świąteczne uważane są wszystkie niedziele oraz 14 dni świątecznych, ustalonych w rozporządzeniu Prezydenta z dn. 15.XI.1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 928), w ustawie z dn. 18.III.1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 234), oraz w ustawie z dn. 23.IV.1937 r. (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 255), a mianowicie: Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), Oczyszczenie N. M. P. (2 lutego), Zmartwychwstanie Pańskie (Wielka Noc), Trzeciego Maja, Zesłanie Ducha Świętego (Zielone Świątki), Wniebowstąpienie Pańskie, Boże Ciało, Świętych Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), Wniebowzięcie N. M. P. (15 sierpnia), Wszystkich Świętych (1 listopada), Święto Niepodległości (11 listopada), Niepokalane Poczęcie N. M. P. (8 grudnia), Boże Narodzenie (25 i 26 grudnia).

Ustawa o czasie pracy w przemyśle i handlu z dn. 18 grudnia 1919 r. przewiduje kary za przekroczenia jej przepisów (art. 18).

Na podstawie noweli z dnia 7 listopada 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 772) poprzednie sankcje karne zostały zwiększone. Za przekroczenia przepisów ustawy o czasie pracy oraz rozporządzeń, wydanych na jej podstawie, przewidziane są kary: za pierwszym razem grzywna od 200 zł

do 1 000 zł lub areszt do 3 miesięcy, a w razie powtórzenia przekroczenia — areszt od 2 tygodni do 3 miesięcy. Do orzekania powołani są obwodowi inspektorzy pracy.

Przekroczenie przepisów o zakazie pracy z dnie świąteczne ulega karze nie na zasadzie art. 138 K. K., lecz na zasadzie art. 18. Wszczynanie sporów o takie wykroczenia należy nie tylko do inspekcji pracy, lecz również do policji (Orzeczenie Sądu Najw. II, 147/26).

Przepisy ustawy o czasie pracy mają charakter stanowczy i przekroczenie ich pociąga za sobą konsekwencje, przewidziane w art. 18 nawet w tych przypadkach, gdy przekroczenie dokonane było za zgodą pracownika (Orzecz. S. N. II. 145/20).

W sprawie pracy w godzinach nadliczbowych i zwiększonych norm wynagrodzenia za godziny dodatkowe zanotować należy szereg orzeczeń Sądu Najwyższego. Najważniejsze z tych cytujemy poniżej.

Wzgląd, iż praca ponad normę ustawową odbywała się bez zezwolenia, względnie zawiadomienia właściwej władzy, nie pozbawia pracownika prawa do wynagrodzenia, przewidzianego w art. 16 ustawy (Orzecz. S. N. z dn. 14.XII. 1926 „Praca i Opieka Społeczna", Nr. 20).

Pracownikowi należy się wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych nawet wówczas, gdy w umowie nic na ten przypadek nie postanowiono, a pracownik nie upominał się o nie w czasie trwania stosunku służbowego, gdyż wobec przewagi ekonomicznej pracodawcy nad pracobiorcą niedopuszczalne jest wszelkie wykorzystanie sytuacyj niejasnych na szkodę pracownika (S. N. III z dn. 25.I 1927 r.).

Ustawa z dn. 18 grudnia 1919 r. nie ograniczyła swobody umów w przedmiocie wynagrodzenia pracowników, wobec więc stwierdzenia przyjęcia przez pracownika wyraźnych warunków umowy późniejsze wystąpienie o dodatkowe wynagrodzenie uznać należy za nieuzasadnione (S. N. I. C. 1308/27 r.). Opinii powyższej nie podzielił Sąd Najwyższy w wyroku z dn. 16 sierpnia 1928 r., stwierdzając, iż art. 16 ustawy z dn. 18.XII.1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, normujący dopłaty za godziny nadliczbowe, jest przepisem porządku publicznego, któremu nie wolno ubliżać przez umowy prywatne (S. N. I. C. 664/28).

Przez pracę w godzinach nadliczbowych, skutkującą w myśl art. 16 ustawy z dn. 18.XII.1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, obowiązek odpowiednich dopłat ze strony pracodawcy ponad normalne wynagrodzenie pracownika, powinna być rozumiana nie praca ponad osiem, a w soboty ponad sześć godzin dziennie (art. 1), lecz praca przez taką ilość godzin, jaka została, stosownie do art. 1, 3, 4 i 5 powołanej ustawy, przewidziana dla danej gałęzi przemysłu lub handlu oraz dla danej kategorii pracowników. Stąd czas pracy woźnego może być przedłużony do 12 godzin dziennie i takie przedłużenie nie może być poczytane za pracę w godzinach nadliczbowych (S. N. I. C. 1937/28).

Ryczałtowe wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych nie jest wzbronione, byleby z umowy widoczne było, ile pracownik pobiera za zwykłą 8-godzinną pracę, a ile za dodatkową 9-tą lub dalsze godziny nadliczbowe (S. N. Zb. Urz. 236/32, 4/33 i 38/33).

Wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych może być płacone np. w formie gratyfikacji, 13 pensji, premii itp., byleby w sumie nie było niższe od wynagrodzenia, należnego na zasadzie art. 16 ustawy; sąd w każdym przypadku powinien rozważyć, czy gratyfikacja była przyznana jako ekwiwalent za pracę w godzinach nadliczbowych, czy też z innego tytułu (S. N. Zb. Urz. 60/31, 128/32 i 427/35).

Przez dłuższy czas nie ustalona była opinia Sądu Najwyższego w przypadkach, gdy chodziło o zapłatę za pracę w niedozwolonych nadliczbowych godzinach pracy lub bez zezwolenia właściwych władz. Początkowo dominowała zasada, iż okoliczność, czy pracodawca otrzymał zezwolenie władz na przedłużenie czasu pracy, jest obojętna, gdyż ustawa ma na celu ochronę pracownika i odmienna wykładnia byłaby wręcz sprzeczna z tendencją ustawy, a więc nawet w przypadkach, gdy umowa, jako dotycząca pracy zabronionej, jest z samego prawa nieważna, to jednak wykonywanie przez pracownika pracy ma ten skutek, iż należy mu się wynagrodzenie według zasad, podanych w art. 16 ustawy (S. N. I. — Zb. Urz. 182/30; S. N. III — Zb. Urz. 218/30; S. N. I. — Zb. Urz. 236/31). Ostatecznie ustaliła się odmienna opinia, oparta na zasadzie prawnej, przyjętej w składzie 7 sędziów w dn. 4.XI.1932 r. (Zb. Urz. 127/32).

W myśl tej zasady za pracę w godzinach nadliczbowych, nie podpadającą pod postanowienia art. 16 ustawy, należy się pracownikowi wynagrodzenie o tyle tylko, o ile pracodawca zbogacił się pracą pracownika. Nie może stanowić tytułu prawnego umowa o pracę w godzinach przedłużonych bez zezwolenia władz, a więc niedozwolonych; praca, nieprzewidziana w art. 6 i 8 ustawy, nie może być wynagradzana na zasadzie art. 16 (S. N. 4/33, 38/33, 226/33). W tych przypadkach pracownik może dochodzić swych pretensji tylko w drodze dowodzenia niesłusznego zbogacenia się pracodawcy jego pracą.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego, dotyczące zasad stosowania art. 16 w przypadku, gdy praca w godzinach nadliczbowych odbywała się bez zezwolenia władz, straciło jednakże na znaczeniu po znowelizowaniu art. 16 ustawy o czasie pracy na podstawie ustawy z dn. 9 kwietnia 1936 r., uzupełniającej art. 16 ustawy w następujący sposób:

„Wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych według zasad, określonych w ustępie poprzednim, przysługuje pracownikowi również w wypadkach, gdy pracodawca nie uzyskał zezwolenia na przedłużenie czasu pracy wskutek odmowy ze strony władz, bądź w braku odpowiedniego wystąpienia pracodawcy".

W ten sposób wszelka praca, wymieniona w art. 16 ustawy, tj. praca przewidziana w art. 8 ustawy powinna być wynagradzana według stawek w art. 16 przewidzianych bez względu na to, czy praca ta wykonywana była za zezwoleniem władz, czy bez tego zezwolenia, czy nawet wbrew temu zezwoleniu. Ewentualne sankcje karne, które mogą być w tych przypadkach zastosowane, nie pozbawiają pracownika prawa do wynagrodzenia, przewidzianego w art. 16 ustawy.

Ustawy i rozporządzenia, normujące czas pracy:

Dz. U. Nr. 2 poz. 7-20 r.	Ustawa z dn. 18 grudnia 1919 r. *o czasie pracy w przemyśle i handlu.*
Dz. U. Nr. 14 poz. 127-22 r.	Ustawa z dn. 14 lutego 1922 r., zmieniająca ustawę z dn. 18 grudnia 1919 r., *o czasie pracy w przemyśle i handlu.*

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 26 stycznia 1922 r., wydane w porozumieniu z Ministerem Przemysłu i Handlu, w sprawie *czasu pracy osób, zatrudnionych przy pilnowaniu.*	Dz. U. Nr. 18 poz. 148-22 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 30 października 1922 r. w przedmiocie *zezwolenia na przedłużenie czasu pracy w warsztatach polskich kolei państwowych.*	Dz. U. Nr. 98 poz. 898-22 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 15 stycznia 1924 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, w sprawie *czasu pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących.*	Dz. U. Nr. 19 poz. 188-24 r.
Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 22 lutego 1924 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej, w sprawie *czasu pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, w zakładach pracy, podległych bezpośrednio Ministerstwu Przemysłu i Handlu.*	Dz. U. Nr. 23 poz. 249-24 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 15 listopada 1924 r. *o dniach świątecznych.*	Dz. U. Nr. 101 poz. 928-24 r.
Ustawa z dn. 18 marca 1925 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 15 listopada 1924 r. *o dniach świątecznych.*	Dz. U. Nr. 34 poz. 234-25 r.
Oświadczenie Rządowe z dn. 24 lutego 1925 r. o złożeniu dokumentu ratyfikacyjnego konwencji *o odpoczynku tygodniowym w zakładach przemysłowych,* której tekst został przyjęty na III Międzynarodowej Konferencji Pracy w Genewie w 1921 r.	Dz. U. Nr. 54 poz. 385-25 r.

Dz. U. Nr. 38 poz. 364-28 r. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. o *godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych.*

Dz. U. Nr. 57 poz. 545-28 r. Obwieszczenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 21 maja 1928 r. o sprostowaniu błędu w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22. III. 1928 r. o *godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych.*

Dz. U. Nr. 23 poz. 236-29 r. Ustawa z dn. 23 marca 1929 r. o uzupełnieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. o *godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych.*

Dz. U. Nr. 46 poz. 387-30 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu i Ministrem Robót Publicznych, z dn. 16 kwietnia 1930 r. w sprawie *czasu pracy pracowników ruchu w żegludze śródlądowej.*

Dz. U. Nr. 74 poz. 589-30 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 3 października 1930 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, o zmianie rozporządzenia z dn. 26 stycznia 1922 r. w sprawie *czasu pracy osób, zatrudnionych przy pilnowaniu.*

Dz. U. Nr. 101 poz. 772-31 r. Ustawa z dn. 7 listopada 1931 r. w sprawie *zmian i uzupełnień* niektórych postanowień ustawy z dn. 18 grudnia 1919 r. o *czasie pracy w przemyśle i handlu.*

Dz. U. Nr 101 poz. 775-31 r. Ustawa z dn. 7 listopada 1931 r. w sprawie *skracania i przedłużania czasu pracy na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego.*

Ustawa z dn. 22 marca 1933 r. w sprawie *zmian w ustawie* z dn. 18 grudnia 1919 r. o *czasie pracy w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 27 poz. 227-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Komunikacji z dn. 4 października 1933 r. o *czasie pracy dróżników na drogach publicznych.*	Dz. U. Nr. 87 poz. 672-33 r.
Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 25 października 1933 r. w sprawie *ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy* z dn. 18 grudnia 1919 r. *o czasie pracy w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 94 poz. 734-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 13 grudnia 1933 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, w sprawie *czasu pracy osób, zatrudnionych w przemyśle przewozowym.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 805-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dn. 27 grudnia 1933 r. w sprawie *czasu pracy pracowników ruchu tramwajów.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 807-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 20 grudnia 1933 r. w sprawie *trybu i warunków udzielania zezwoleń na niestosowanie lub skracanie przerw w pracy.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 808-33 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 10 grudnia 1935 r. w sprawie *zmiany* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. o *godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych.*	Dz. U. Nr. 90 poz. 575-35 r

Dz. U. Nr. 28 poz. 222-36 r. Ustawa z dn. 9 kwietnia 1936 r. w sprawie *zmiany* ustawy z dn. 18 grudnia 1918 r. o *czasie pracy w przemyśle i handlu.*

Dz. U. Nr. 31 poz. 243-37 r. Ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r. o *skracaniu czasu pracy w górnictwie węglowym.*

Dz. U. Nr. 33 poz. 255-37 r. Ustawa z dn. 23 kwietnia 1937 r. o *Święcie Niepodległości.*

Dz. U. Nr. 56 poz. 440-37 r. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20 lipca 1937 r. w sprawie *skrócenia czasu pracy* robotników, zatrudnionych *pod ziemią w kopalniach węgla kamiennego przy robotach szczególnie ciężkich lub niebezpiecznych dla zdrowia.*

Dz. U. Nr. 56 poz. 441-37 r. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20 lipca 1937 r. w sprawie *skrócenia czasu pracy* robotników, zatrudnionych *w kopalniach węgla kamiennego pod ziemią.*

Dz. U. Nr. 56 poz. 442-37 r. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20 lipca 1937 r. w sprawie *skrócenia czasu pracy* niektórych kategoryj robotników zatrudnionych *na powierzchni w kopalniach węgla kamiennego.*

Dz. U. Nr. 78 poz. 534-38 r. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 października 1938 r. o *rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o *dniach świątecznych* z dn. 15.XI.1924 r. i ustawy z dn. 23.IV. 1937 r. o *Święcie Niepodległości).*

Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. o *rozciągnięciu mocy niektórych aktów ustawodawczych* na

odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego. (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 18.XII.1919 r. o *czasie pracy w przemyśle i handlu* i ustawy z dn. 14.IV. 1937 r. o *skracaniu czasu pracy w górnictwie węglowym).*

URLOPY.

Ustawa z dnia 16 maja 1922 r. o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 735), z 1933 r. — tekst jednolity, zapewnia wszystkim pracownikom, zatrudnionym na mocy umowy w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji, przewozie i innych zakładach pracy prywatnych, samorządowych czy państwowych, zatrudniających więcej niż 4 pracowników, coroczny płatny urlop, wynoszący 8 dni po jednym co najmniej roku pracy i 15 dni po 3-ch co najmniej latach pracy nieprzerwanej w tym samym zakładzie pracy. Pracownicy umysłowi po roku pracy zyskują prawo do miesięcznego płatnego urlopu, a po półrocznej pracy do 2-tygodniowego.

Spod działania ustawy z dnia 16 maja 1922 r. wyłączeni są robotnicy przemysłów sezonowych (np. budowlani), jako zatrudnieni tylko część roku (poniżej 10 miesięcy w roku).

W okresie od 1 maja do 30 września z urlopów korzystać powinno co najmniej 50% ogólnej liczby pracowników zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie.

Rozporządzenie z dnia 11. VI. 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 464) wymienia działy przemysłu, które mają prawo za zawiadomieniem inspektora pracy właściwego obwodu przełożyć urlopy pracowników całkowicie poza okres czasu od 1 maja do 30 września.

W razie specjalnych trudności w wykonywaniu przepisów ustawy, dotyczących okresu udzielania urlopów, poszczególne grupy przedsiębiorstw powinny zwracać się do inspektora pracy właściwego obwodu, który odnośne podania, zaopatrzone w swą opinię, przesyła w drodze instancji do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej.

W razie przerwy w umowie pracy i nawiązania jej na nowo po upływie 3 miesięcy prawo do urlopu przerywa

się. Przerwa w umowie pracy krótsza niż 3-miesięczna nie przerywa prawa do urlopu; przedłuża jednak okres oczekiwania o czas, odpowiadający tej przerwie.

Jeśli pracownik w czasie urlopu pracuje zarobkowo w innym przedsiębiorstwie, pracodawca ma prawo odmówić mu zapłaty za czas urlopu.

Przepisy powyższe działają na całym obszarze państwa, nie wyłączając Górnego Śląska, na który zostały rozciągnięte ustawą z dn. 22 marca 1933 r. Sejm Śląski wyraził swą zgodę ustawą z dn. 26 marca 1935 r.

Ustawa z dn. 22 marca 1933 r. nie wprowadziła zasadniczych zmian do ustawy z dn. 16 maja 1922 r. Uzupełniła tylko brzmienie kilku artykułów, które stwarzały pole do rozbieżnej i rozszerzającej interpretacji. W obecnym brzmieniu stała się bezsporną zasada, iż przez dnie urlopowe należy rozumieć kolejno po sobie następujące dnie kalendarzowe, nie wyłączając świąt, a wynagrodzenie za czas urlopu należy obliczać tak, aby urlopowany otrzymał za czas urlopu wynagrodzenie takie, jakby w tym okresie był zatrudniony, tj. z potrąceniem dni niedzielnych, świątecznych i innych dni wolnych od pracy, przypadających w czasie jego urlopu. Do obliczania wynagrodzenia stosują się nadal zasady, ustalone w §§ 26—29 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 11 czerwca 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 464). Poza tym ustawa z dn. 22 marca 1933 r. upoważnia Ministra Opieki Społecznej do zawieszania przepisów o obowiązku udzielania urlopów na okres czasu nie dłuższy niż rok w przypadkach, spowodowanych koniecznościami gospodarczymi lub narodowymi.

Dla pracowników, nieobjętych ustawą o urlopach, uprawnienia urlopowe stwarza art. 465 Kodeksu Zobowiązań, mocą którego pracownik, którego głównym źródłem utrzymania jest praca najemna, powinien uzyskać po rocznej pracy corocznie urlop tygodniowy w czasie przez pracodawcę oznaczonym.

Ostatnio została podjęta na szerszą skalę akcja tzw. „wczasów pracowniczych". W marcu 1938 r. utworzona została w Ministerstwie Opieki Społecznej Komisja Wczasów Pracowniczych. Akcja ta ma na celu organizowanie urlopów pracowniczych w sposób zapewniający możność wy-

korzystania czasu urlopowego z jak największym pożytkiem dla odpoczynku fizycznego i psychicznego. Instytucją, która podjęła zadanie skoordynowania poczynań w tej dziedzinie przez różne organizacje społeczne, jest Zrzeszenie Organizacyj Oświato - Kulturalnych, działających na podstawie statutu, zatwierdzonego przez Komisarza Rządu na m. st. Warszawę w 1937 r. z Radą Wczasów jako organem opiniodawczym i Centralnym Biurem Wczasów jako organem wykonawczym. Ministerstwo Opieki Społecznej uznaje tę organizację i jej organa jako reprezentanta społecznej akcji wczasów i popiera jej działalność.

Poniżej podajemy niektóre wyjaśnienia, jakie zostały przyjęte w praktyce sądowej przy stosowaniu przepisów ustawy o urlopach.

Ażeby uzyskać pierwszy urlop, robotnicy, młodociani i uczniowie powinni przepracować nieprzerwanie w jednym przedsiębiorstwie rok, pracownik umysłowy zaś może otrzymać pierwszy urlop po półrocznej pracy.

Dla uzyskania dłuższych (15-dniowych) urlopów robotnicy muszą przepracować okres trzyletni, pracownicy umysłowi (jeśli chodzi o urlop miesięczny) — okres roczny.

Po osiągnięciu przez pracownika prawa do pierwszego urlopu, tj. po przepracowaniu roku przez robotnika, młodocianego lub terminatora lub pół roku przez pracownika umysłowego, otrzymują oni pierwszy urlop, a w następnych latach kalendarzowych następne urlopy. Np. jeśli robotnik przystąpił do pracy z początkiem roku i pracował bez przerw, które by mu ten okres przedłużyły lub unieważniły, w następnym roku otrzymuje pierwszy urlop. Dalszy urlop powinien on uzyskać w najbliższym roku kalendarzowym, a nie po roku od ukończenia pierwszego urlopu. Wyjaśnienie to jest zawarte w Orzeczeniu Sądu Najwyższego (S. N. II. 86/25) oraz w późniejszej opinii Zgromadzenia Ogólnego Sądu Najwyższego z dn. 1 grudnia 1928 r. (Nr. spr. Z. O. 1/28).

Pracownik umysłowy może się domagać pierwszego urlopu albo po 6 miesiącach nieprzerwanej pracy, albo po 12 miesiącach (art. 2 ustawy).

Dla zrealizowania przysługującego pracownikowi prawa do urlopu pracownik powinien zwrócić się do pracodawcy o udzielenie mu urlopu, pracodawca natomiast nie ma obowiązku udzielenia mu urlopu z własnej inicjatywy. W razie zwrócenia się pracownika i wyrażenia chęci skorzystania z urlopu, pracodawca jest obowiązany do udzielenia urlopu.

Drugim warunkiem, od którego uzależniony jest obowiązek pracodawcy udzielenia urlopu, jest ułożenie przez pracowników w porozumieniu z pracodawcą list urlopowych. Tezy powyższe zostały ustalone przez Sąd Najwyższy (S. N. II. 182/24).

Z powyższego wynika, że o ile listy urlopowe nie były sporządzane i pracownicy nie wyrazili chęci skorzystania z uprawnień urlopowych, pracodawca nie jest odpowiedzialny za nieudzielenie urlopu pracownikowi.

Pracownik nie ma prawa do płacy normalnej za czas urlopu, jeśli przez ten czas pracuje w innym przedsiębiorstwie (§ 25 rozporządzenia z 11. VI. 1923 r.). Pracownik, nie korzystający z urlopu w czasie oznaczonym w liście kolejności (o ile nie stało się to na skutek choroby), nie ma prawa do wynagrodzenia dodatkowego za niewykorzystany urlop.

W wypadku, gdy pracodawca rozwiązuje umowę o pracę, z wyjątkiem okoliczności, upoważniających go do rozwiązania umowy bez uprzedniego wymówienia, pracownik, o ile posiadał uprawnienie w postaci przepracowanego właściwego okresu czasu i o ile zgłosił żądanie otrzymania urlopu, powinien otrzymać albo urlop przed rozwiązaniem stosunku najmu, albo zapłatę za czas urlopu (S. N. I. z dn. 9. III. 1928 r. Nr. spr. 54/27).

Pracownik może zgłaszać żądanie urlopu tylko w czasie trwania umowy; jeżeli żądanie to zostało zgłoszone po rozwiązaniu umowy o pracę, pracownik nie ma prawa do żadnego pieniężnego wynagrodzenia za niewyzyskany urlop (Orzeczenie Sądu Najwyższego S. N. II. 26/24). Na odmiennym stanowisku stanął Sąd Najwyższy w późniejszym orzeczeniu, stwierdzając, iż niezażądanie udzielenia urlopu nie pozbawia pracownika prawa otrzymania za tenże wynagrodzenia, byleby ów urlop mógł być rozpoczęty i zażą-

dany przed końcem roku kalendarzowego (S. N. I. z dn. 16. X. 1931 — C. 927/31).

Prawo do urlopów w latach ubiegłych, a więc i wynagrodzenie za nie, wygasło z upływem każdego roku, w którym urlop się należał, niezależnie od okoliczności, czy miała miejsce odmowa udzielenia urlopu ze strony pracodawcy (S. N. I. z dn. 15.VI. 1932 r. — C. 547/32).

Zdarza się, że pracodawca, zwalniając pracownika, udziela mu jednocześnie urlopu. W ten sposób urlop mieściłby się w okresie wypowiedzenia. Tę sporną przez dłuższy czas kwestię rozstrzygnął ostatecznie Sąd Najwyższy (Orzeczenie S. N. I. w składzie 7 sędziów z dn. 21. XII. 1931 r.), ustalając zasadę prawną, iż „pracodawca nie może żądać od pracownika umysłowego wykorzystania służącego mu urlopu w okresie trzymiesięcznego wypowiedzenia . Jednakże, jeżeli urlop wyznaczony był na dany miesiąc już wcześniej przed wypowiedzeniem umowy o pracę, np. w maju — na wrzesień, należy uznać, iż nie zachodzi wzbroniona komulacja urlopu z okresem wypowiedzenia (S. N. z dn. 8. XI. 1932 — C. 14/32).

Bardzo ważną kwestię rozstrzyga orzeczenie Sądu Najwyższego z dn. 10 listopada — 17 grudnia 1934 r. Jest to uchwała pełnej Izby Cywilnej S. N. Prez. 6/34, wpisana do księgi zasad prawnych. Dotyczy ona spornej kwestii obliczania wynagrodzenia za czas urlopu, zwłaszcza w przypadkach, gdy w okresie poprzedzającym urlop pracownik pracował z przerwami, np. przez kilka dni w tygodniu. W myśl tej zasady robotnik otrzymuje zapłatę tylko za te dni swego urlopu, w których miałby pracować stosownie do warunków umowy o pracę, obowiązujących w chwili rozpoczęcia urlopu. Jeżeli chodzi o wynagrodzenie na akord lub od sztuki celem obliczenia wynagrodzenia za urlop, należy obliczyć według cennika bieżącego, obowiązującego w czasie urlopu robotnika, zarobek jego z ostatnich trzech miesięcy, zgodnie z ilością pracy wykonanej w tym okresie i uzyskaną w ten sposób sumę zarobków podzielić przez liczbę dni, w których w tym okresie trzymiesięcznym faktycznie pracował. Następnie otrzymany tą drogą iloraz pomnożyć przez liczbę dni przypadających w czasie urlopu, w których pracownik miałby pracować stosownie do warunków umowy o pracę, obowiązu-

jących w chwili rozpoczęcia urlopu (§ 28 rozporządzenia z dn. 11 czerwca 1923 r.). Np. robotnik przepracował w ciągu ostatnich 3 miesięcy 30 dni i zarobek jego za ten okres obliczony w myśl zasad wyżej podanych wyniósł 450 zł. Jego wynagrodzenie za dzień urlopu wyniosłoby więc 11 zł 54 gr. Jeżeli więc w chwili rozpoczęcia urlopu miałby on pracować 3 dni w tygodniu, to przy 8-dniowym urlopie wypadnie 3 dni płatne urlopowe; przy urlopie zaś 15-dniowym — 6 dni urlopowych. W pierwszym więc przypadku wynagrodzenie za urlop wyniesie 34 zł 62 gr, a w drugim 69 zł 24 gr.

Wymieniona wyżej uchwała Sądu Najwyższego dotyczy obliczania wynagrodzenia przy pracy na akord lub od sztuki. Przy obliczaniu wynagrodzenia za urlop przy pracy na dniówkę należy stosować zasady § 27 rozporządzenia z dn. 11 czerwca 1923 r., w myśl których praca za 1 dzień urlopu może być niższa od normalnego dziennego zarobku pracownika w tym stosunku, w jakim przeciętna ilość dni pracy na tydzień w poprzedzającym urlop trzymiesięcznym okresie jest mniejsza od 6. Jeżeli więc robotnik przepracował w ciągu ostatnich 3 miesięcy, tj. 13 tygodni, 52 dni, to przeciętna ilość jego dni pracy w tygodniu wyniesie [52 : 13] — 4 dni. Jeżeli jego normalne wynagrodzenie wynosiło 9 zł za dniówkę, to jego wynagrodzenie za 1 dzień urlopu wyniesie: $9 \times 4 : 6$, co stanowi 6 zł za dniówkę urlopową. Tę zmniejszoną dniówkę urlopową należy płacić za wszystkie dni powszednie, przypadające w czasie urlopu, tj. przy urlopie 8-dniowym za 6 dni, a przy urlopie 15-dniowym za 12 dni.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące urlopów:

Dz. U. Nr. 40 poz. 334-22 r.	Ustawa z dn. 16 maja 1922 r. o *urlopach pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu.*
Dz. U. Nr. 62 poz. 464-23 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 11 czerwca 1923 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, w przedmiocie wykonywania ustawy z dn. 16 maja 1922 r. o *urlopach pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu.*

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dn. 26 lipca 1929 r. w sprawie zmiany § 15 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 11 czerwca 1923 r., wydanego w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, w przedmiocie *wykonania ustawy z dn. 16 maja 1922 r. o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 59 poz. 467-29 r.
Ustawa z dnia 22 marca 1933 r. w sprawie *zmian w ustawie* z dn. 16 maja 1922 r. *o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 27 poz. 228-33 r.
Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 25 października 1933 r. w sprawie *ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy* z dn. 16 maja 1922 r. *o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 94 poz. 735-33 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. *o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 16.V.1922 r. *o urlopach dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.

OCHRONA PRACY MŁODOCIANYCH I KOBIET.

Ustawa z dnia 2 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636) zawiera przepisy prawne, regulujące pracę młodocianych (od 15 lat do 18) i kobiet, zatrudnionych we wszelkiego rodzaju zakładach przemysłowych, komunikacji, przewozie, handlu i biurowości. Młodociani i kobiety powinni mieć zapewniony odpoczynek nocny, trwający co najmniej 11 godzin bez przerwy, obejmujący czas między 8-mą wiecz. a 6-tą rano, a dla zakładów pracujących na

2 zmiany, między 10 w. a 5 rano. W zakładach pracy o ruchu ciągłym (fabryki żelaza, stali itp., huty szklane, papiernie, cukrownie) oraz w kopalniach węgla młodociani powyżej lat 16 mogą być zatrudnieni nocą, o ile przerwa między 2-ma okresami pracy wynosi 15 godzin. Specjalnie przepisy o pracy kobiet mają na celu ochronę macierzyństwa i zapewniają matkom 6-tygodniowy odpoczynek przed (na żądanie lekarza) i po połogu.

Rozporządzenie z dnia 24 grudnia 1931 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 8, poz. 49) nakazuje prowadzenie specjalnych wykazów młodocianych, zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie. Wzory wykazów i sposoby ich sporządzania są w cytowanym wyżej rozporządzeniu omówione szczegółowo.

Rozporządzenie z dnia 31 grudnia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 4 poz. 40) podaje szczegółowe przepisy, dotyczące wykonania obowiązku szkolnego przez młodocianych.

W Nr. 32 Dz. U. R. P. z r. 1927 poz. 293 ukazało się rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 11.III. 1927 r., uzupełniające przepisy ust. 2 art. 15 ustawy o pracy młodocianych i kobiet, dotyczące urządzenia i utrzymywania żłobków fabrycznych. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 30.III.1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 784) wymienia zakłady pracy, które są obowiązane z dniem 1. I. 1928 r. urządzić żłobki fabryczne. W liczbie tych zakładów znajduje się 15 fabryk państwowych i 6 prywatnych.

Przepisy powyższe nie obowiązują na terenie górnośląskiej części województwa śląskiego.

Ustawa z dn. 7 listopada 1931 r. wprowadziła pewne zmiany w przepisach prawnych, dotyczących zatrudniania młodocianych i kobiet. Wprowadzony został przepis, upoważniający Ministra Pracy i Opieki Społecznej do ustalania procentowego liczby młodocianych, którzy mogą być zatrudnieni w danej gałęzi przemysłu. Zabronione zostało bezpłatne zatrudnianie młodocianych oraz zwiększono sankcje karne. Za przekroczenie przepisów ustawy grozi kara grzywny od 200 do 1 000 zł lub areszt do 3 miesięcy. W razie zaś powtórzenia wykroczenia — areszt od 2 tygodni do 3 miesięcy. O karach powyższych orzekają obwodowi inspektorzy pracy.

Rozporządzenie z dnia 3 października 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 484) zawiera szczegółowe spisy, dotyczące robót, wzbronionych młodocianym i kobietom.

Odrębna ustawa z dnia 7 listopada 1931 r. wprowadza ograniczenia, dotyczące zatrudniania młodocianych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące ochrony pracy młodocianych i kobiet:

Ustawa z dn. 2 lipca 1924 r. w przedmiocie *pracy młodocianych i kobiet.*	Dz. U. Nr. 65 poz. 636-24 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 17 listopada 1924 r. o *wprowadzeniu w życie ustawy z dn. 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.*	Dz. U. Nr. 105 poz. 954-24 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dn. 31 grudnia 1924 r. o *obowiązku wykonania obowiązku szkolnego przez młodocianych, zatrudnionych w przemyśle.*	Dz. U. Nr. 4 poz. 40-25 r.
Ustawa z dn. 5 sierpnia 1926 r., zmieniająca art. 1 ustawy z dn. 30 lipca 1925 r. o *zmianie pierwszego ustępu art. 22 ustawy z dn. 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.*	Dz. U. Nr. 93 poz. 538-26 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 11 marca 1927 r. w sprawie *urządzenia żłobków dla niemowląt w zakładach pracy.*	Dz. U. Nr. 32 poz. 293-27 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 30 sierpnia 1927 r., określające w stosunku do niektórych zakładów pracy *termin wejścia w życie obowiązku urządzenia i utrzymywania żłobków dla niemowląt*	Dz. U. Nr. 87 poz. 781-27 r.

Dz. U. Nr. 101 poz. 773-31 r.	Ustawa z dn. 7 listopada 1931 r. w sprawie *zmian i uzupełnień* niektórych postanowień *ustawy* z dn. 2 lipca 1924 r. *w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.*
Dz. U. Nr. 101 poz. 774-31 r.	Ustawa z dn. 7 listopada 1931 r. w sprawie *ograniczeń w zatrudnianiu pracowników młodocianych na* obszarze *górnośląskiej części województwa śląskiego.*
Dz. U. Nr. 8 poz. 49-32 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 24 grudnia 1931 r. *o wykazach i spisach młodocianych.*
Dz. U. Nr. 113 poz. 935-32 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dn. 9 listopada 1932 r. *w sprawie ustalenia stosunku procentowego młodocianych* do ogółu zatrudnionych dorosłych robotników *w przemyśle poligraficznym.*
Dz. U. Nr. 13 poz. 87-33 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dn. 15 lutego 1933 roku w sprawie *ustalenia stosunku procentowego młodocianych* do ogółu zatrudnionych dorosłych robotników *w hutach szklanych.*
Dz. U. Nr. 78 poz. 484-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 3 października 1935 r. w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu, Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych, Komunikacji oraz Poczt i Telegrafów *o robotach wzbronionych młodocianym i kobietom.*
Mon. P. Nr. 118, poz.212 - 36 r.	Zarządzenie Min. Opieki Społecznej z dn. 4 maja 1936 r. w sprawie zatrudniania uczniów w przemyśle poligraficznym.

BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY.

W roku 1928 ukazało się podstawowe rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16.III. 1928 r. o bezpieczeństwie i higienie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 325). Rozporządzenie to, posiadające moc ustawy, weszło w życie i obowiązuje na całym obszarze państwa od dnia 23 marca 1928 r., brak jednak dotychczas przepisów wykonawczych. Zgodnie z brzmieniem art. 12 tego rozporządzenia wszystkie sprzeczne z nim przepisy ogólne utraciły moc obowiązującą, jednakże przepisy szczegółowe w sprawie ochrony zdrowia i życia pracowników zachowują nadal moc prawną aż do czasu wydania nowych. W ten sposób na razie obowiązują nadal w b. zaborze rosyjskim przepisy o środkach bezpieczeństwa przy wykonywaniu robót w zakładach przemysłu fabrycznego, wydane przez Główny Urząd do spraw fabrycznych i górniczo-hutniczych z dn. 19. II. 1913 r. (Zb. Pr. i Rozp. poz. 1515), oraz przepisy bezpieczeństwa, wydane na podstawie ustaw przemysłowych: pruskiej i austriackiej.

Poza wymienionymi wyżej zasadniczymi przepisami, dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy, wymienić należy szereg polskich ustaw i rozporządzeń, zawierających również przepisy z zakresu bezpieczeństwa i higieny. Należą tu liczne przepisy, dotyczące dozoru nad kotłami parowymi, z których tylko najważniejsze poniżej wymieniamy, przepisy ustawy sanitarnej i związanych z nią rozporządzeń, ustawy o zapobieganiu i zwalczaniu chorób zawodowych, oraz rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej, stanowiących wykonanie konwencyj międzynarodowych, a mianowicie: o zakazie używania białego i żółtego fosforu oraz w sprawie produkcji, przywozu i używania bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych związków ołowiu. Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z dn. 20. IX. 1920 r. nakłada na pracodawców obowiązek zawiadamiania władz w ciągu 24 godzin o każdym zatruciu ołowiem lub wypadku, wzbudzającym podejrzenie takiego zatrucia, jak również o zatruciu cynkiem, fosforem, arszenikiem i rtęcią lub podejrzeniu takiego zatrucia w zakładach przemysłowych i warsztatach.

Bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczą również częściowo niektóre przepisy wykonawcze do rozporządzenia

Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym, rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym oraz ustawy z dnia 24 marca 1933 r. o nadzorze nad zbiornikami pod ciśnieniem.

Należy zaznaczyć, iż przepisy, dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, mają zasadnicze znaczenie przy ustalaniu odpowiedzialności cywilnej pracodawcy za wypadki przy pracy lub choroby zawodowe. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym przewiduje bowiem, że pracodawca jest obowiązany do odszkodowania wobec instytucji ubezpieczeniowej i wobec poszkodowanego, o ile choroba, niezdolność do pracy lub śmierć zostały spowodowane przez pracodawcę lub jego zastępcę rozmyślnie albo przez zaniedbanie obowiązków, wynikających z przepisów o ochronie zdrowia i życia pracowników.

Poza przepisami, normującymi sprawy bezpieczeństwa i higieny pracy, istnieją przepisy, zmierzające do zwiększenia istniejącego stanu bezpieczeństwa w zakładach przemysłowych w drodze zachęty do wprowadzenia na terenie zakładów pracy tzw. „służb bezpieczeństwa", polegających na zorganizowaniu przez przedsiębiorstwo w drodze dobrowolnej organu (tzw. „Komitetu bezpieczeństwa" lub „Inżyniera bezpieczeństwa"), mającego na celu pieczę nad stanem bezpieczeństwa w danym zakładzie przemysłowym i dążenie do stałego polepszania stanu bezpieczeństwa. Rozporządzenie wykonawcze do ustawy o ubezpieczeniu społecznym z dn. 30 stycznia 1938 r., dotyczące ubezpieczenia od wypadków, przewiduje mianowicie, iż prowadzenie przez przedsiębiorstwo systematycznej akcji zapobiegania wypadkom, dającej trwałe wyniki i uznanej przez Zakład Ubezpieczenia od Wypadków, wpływa na obniżenie klasy niebezpieczeństwa dla danego przedsiębiorstwa, a tym samym na obniżenie składki.

Ważniejsze ustawy i rozporządzenia, zawierające przepisy, dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy.

Dz. Pr. Nr. 14 poz. 158-19 r.	Dekret o *przekazaniu dozoru nad kotłami parowemi* „Warszawskiemu Stowarzyszeniu Dozoru nad Kotłami Parowemi".

Państwowa zasadnicza *ustawa sanitarna z dn. 8 lutego 1919 roku.*	Dz. U. Nr. 15 poz. 207-19 r.
Zasadnicza *ustawa sanitarna z dn. 19 lipca 1919 roku.*	Dz. U. Nr. 63 poz. 371-19 r.
Ustawa z dn. 25 lipca 1919 r. w przedmiocie *zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób, występujących nagminnie.*	Dz. U. Nr. 67 poz. 402-19 r.
Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z dn. 20 września 1920 r. w przedmiocie *zgłaszania zatruć ołowiem, cynkiem, fosforem, arszenikiem i rtęcią* w zakładach przemysłowych, fabrykach i warsztatach.	Dz. U. Nr. 98 poz. 652-20 r.
Ustawa z dn. 31 maja 1921 r. o *nadzorze nad kotłami parowemi.*	Dz. U. Nr. 50 poz. 303-21 r
Ustawa z dn. 6 grudnia 1921 r. w sprawie *zmiany brzmienia art. 2 ustawy z dn. 31 maja 1921 r.* o *nadzorze nad kotłami parowemi.*	Dz. U. Nr. 108 poz. 786-21 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 7 sierpnia 1922 r. w przedmiocie *rozciągnięcia na ziemię wileńską mocy obowiązującej ustawy z dn. 31 maja 1921 r.* o *nadzorze nad kotłami parowemi* w brzmieniu ustawy z dn. 6. XII. 1921 roku.	Dz. U. Nr. 69 poz. 621-22 r.
Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z dn. 20 października 1922 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Spraw Zagranicznych i Pracy i Opieki Społecznej, w przedmiocie *wprowadzenia na Ziemię Wileńską niektórych rozporządzeń sanitarnych.*	Dz. U. Nr. 112 poz. 1018-22 r.

Dz. U. Nr. 53 poz. 370-23 r.	Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 20 marca 1923 r. w przedmiocie *przepisów dla obsługujących kotły parowe.*
Dz. U. Nr. 84 poz. 653-23 r.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z dn. 25 lipca 1923 r. w przedmiocie *ochrony czystości powietrza w urzędach, biurach, sklepach, magazynach i wszelkich innych pomieszczeniach fabrycznych.*
Dz. U. Nr. 81 poz. 633-23 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 30 lipca 1923 r. o *utworzeniu Komisji Międzyministerjalnej do spraw ochrony pracy* w przedsiębiorstwach fabrycznych i górniczo-hutniczych b. zaboru rosyjskiego.
Dz. U. Nr. 8 poz. 60-25 r.	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 6 grudnia 1924 r. o *obrocie szmatami.*
Dz. U. Nr. 38 poz. 265-25 r.	Rozporządzenie Ministrów: Pracy i Opieki Społecznej i Spraw Wewnętrznych z dn. 24 marca 1925 r. w sprawie *stosunku organów inspekcji pracy do organów służby zdrowia I instancji.*
Dz. U. Nr. 43 poz. 380-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 kwietnia 1927 r. o *zakazie używania białego i żółtego fosforu.*
Dz. U. Nr. 53 poz. 468-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. *o prawie przemysłowym*, zmienione ustawą z dn. 17 marca 1932 r. (Dz. U. Nr. 29 poz. 293), ustawą z dn. 24 marca 1933 r. (Dz. U. Nr. 25 poz. 209) oraz ustawą z dn. 10 marca 1934 r. (Dz. U. Nr. 40 poz. 350).
Dz. U. Nr. 54 poz. 477-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 10 czerwca 1927 r. o *Państwowym Zakładzie Higieny.*

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 30 czerwca 1927 r. w sprawie *produkcji, przywozu i używania bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych związków ołowiu.*	Dz. U. Nr. 62 poz. 544-27 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 sierpnia 1927 r. o *zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu.*	Dz. U. Nr. 78 poz. 676-27 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17 września 1927 r. o *Radzie Ochrony Pracy.*	Dz. U. Nr. 83 poz. 740-27 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 lutego 1928 r. *o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli.*	Dz. U. Nr. 23 poz. 202-28 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. o *bezpieczeństwie i higjenie pracy.*	Dz. U. Nr. 35 poz. 325-28 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dn. 24 lutego 1928 r. *o udziale inspektorów pracy w czynnościach, dotyczących pozwoleń na otwarcie lub przebudowę zakładów przemysłowych.*	Dz. U. Nr. 41 poz. 398-28 r.
Rozporządzenie Ministrów: Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych z dn. 13 kwietnia 1928 r. o *przechowywaniu i magazynowaniu olejów mineralnych* przez zakłady przemysłowe.	Dz. U. Nr. 53 poz. 508-28 r.
Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, Ministra Pracy i Opieki Społecznej, Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Rolnictwa z dn. 17 grudnia 1928 r.	Dz. U. Nr. 5 poz. 50-29 r.

w sprawie *wykonania niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 sierpnia 1927 r. o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu.*

Dz. U. Nr. 7 poz. 61-29 r. — Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 14 listopada 1928 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Robót Publicznych oraz Pracy i Opieki Społecznej, *o zakładach przemysłowych, działających przy pomocy siły wodnej.*

Dz. U. Nr. 69 poz. 554-30 r. — Rozporządzenie Ministrów Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu i Spraw Wewnętrznych z dn. 13 września 1930 r. w sprawie *przepisów higieny i bezpieczeństwa, obowiązujących przy przygotowywaniu gotowych do użytku farb i past, zawierających biel ołowianą, siarczan ołowiu i inne produkty związki te zawierające oraz przy wykonywaniu robót malarskich, przy których używane są te farby i pasty.*

Dz. U. Nr. 91 poz. 713-30 r. — Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 8 listopada 1930 r. w sprawie przepisów o *budowie kotłów parowych.*

Dz. U. Nr. 44 poz. 390-31 r. — Rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa z dn. 9 marca 1931 r. o *bezpieczeństwie i higienie pracy w gospodarstwach rolnych i leśnych oraz w przedsiębiorstwach z nimi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego.*

Dz. U. Nr. 64 poz. 533-31 r. — Oświadczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 16 lipca 1931 r. o *wyrażeniu zgody Sejmu Śląskiego na wejście w życie* na ob-

szarze Województwa Śląskiego *rozporządzenia* Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 marca 1928 r. o *bezpieczeństwie i higienie pracy.*

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 31 marca 1932 r. o *określeniu kompetencji władz górniczych w zakresie nadzoru nad kotłami parowemi w zakładach, podlegających władzom górniczym.*	Dz. U. Nr. 37 poz. 379-32 r.
Ustawa z dn. 25 stycznia 1933 r. o *zmianie* mocy obowiązującej ustawy z dn. 31 maja 1921 r. *o nadzorze nad kotłami parowemi.*	Dz. U. Nr. 9 poz. 53-33 r.
Ustawa z dn. 24 marca 1933 r. o *nadzorze nad zbiornikami pod ciśnieniem.*	Dz. U. Nr. 28 poz. 234-33 r.
Oświadczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 9 lutego 1934 r. o *wyrażeniu zgody Sejmu Śląskiego na wejście w życie* na obszarze Górnośląskiej części Województwa Śląskiego *ustawy* z dn. 31 maja 1921 r. *o nadzorze nad kotłami parowemi.*	Dz. U. Nr. 17 poz. 139-34 r
Oświadczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 9 lutego 1934 r. o *wyrażeniu zgody Sejmu Śląskiego na wejście w życie* na obszarze Województwa Śląskiego *ustawy* z dn. 24 marca 1933 r. o *nadzorze nad zbiornikami pod ciśnieniem.*	Dz. U. Nr. 17 poz. 140-34 r.
Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 9 maja 1934 r. *w sprawie wykonywania dozoru nad kotłami parowemi.*	Dz. U. Nr. 41 poz. 369-34 r.
Ustawa z dn. 31 stycznia 1935 r. o *oznaczaniu wagi na ładunkach,* przewożonych na statkach.	Dz. U. Nr. 18 poz. 99-35 r.

Dz. U. Nr. 50 poz. 329-35 r.	Rozporządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Opieki Społecznej z dn. 23 maja 1935 r. — Przepisy, dotyczące przestrzegania warunków *bezpieczeństwa i higieny przy robotach budowlanych.*
Dz. U. Nr. 59 poz. 383-35 r.	Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu, Opieki Społecznej oraz Spraw Wewnętrznych z dn. 15 lipca 1935 r. *o przechowywaniu karbidu* przez zakłady przemysłowe.
Dz. U. Nr. 96 poz. 612-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej oraz Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 21 grudnia 1935 r. w sprawie zmian w rozporządzeniu z dn. 9 marca 1931 r. *o bezpieczeństwie i higienie pracy w gospodarstwach rolnych i leśnych* oraz w przedsiębiorstwach z niemi związanych, które nie posiadają przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego.
Dz. U. Nr. 53 poz. 419-37 r.	Rozporządzenie Ministrów: Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu z dn. 7 maja 1937 r. o *higienie* i *bezpieczeństwie pracy w zakładach, wyprawiających skóry.*
Dz. U. Nr. 88 poz. 635-37 r.	Rozporządzenie Ministrów: Opieki Społecznej oraz Przemysłu i Handlu z dn. 25 listopada 1937 r. o warunkach *wyrobu i stosowania czteroetylku ołowiu.*
Dz. U. Nr. 66 poz. 494-38 r.	Rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Opieki Społecznej z dn. 29 sierpnia 1938 r. — Przepisy dotyczące *przestrzegania warunków bezpieczeństwa i higieny pracy przy robotach budowlanych na obszarze województwa Śląskiego.*
Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. *o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów usta-*

wodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego. (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 31.V.1921 r. *o nadzorze nad kotłami parowymi*, oraz rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej: z dn. 22.IV.1927 r. o *zakazie używania białego i żółtego fosforu* przy wyrobie przedmiotów zapalnych, z dn. 30.IV.1927 r. w sprawie produkcji, przywozu i używania *bieli ołowianej, siarczanu ołowiu i innych związków ołowiu*, z dn. 22.VIII.1927 r. *o zapobieganiu chorobom zawodowym i ich zwalczaniu*, z dn. 16.III.1928 r. *o bezpieczeństwie i higienie pracy* i ustawy z dn. 24.III.1933 r. *o nadzorze nad zbiornikami pod ciśnieniem*.

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE.

Z dniem 1 stycznia 1934 r. weszła w życie ustawa o ubezpieczeniu społecznym, tzw. „ustawa scaleniowa", obejmująca działy ubezpieczeń społecznych, regulowanych poprzednio poszczególnymi odrębnymi ustawami: ustawą o ubezpieczeniu na wypadek choroby, ustawami o ubezpieczeniu od wypadków — odrębnymi dla województw południowych i centralnych oraz województw zachodnich, ustawą o ubezpieczeniu emerytalnym robotników w województwach poznańskim i pomorskim oraz w górnośląskiej części województwa śląskiego.

W ten sposób przepisy prawne, dotyczące ubezpieczeń społecznych, zostały ujednolicone na całym obszarze państwa, z wyjątkiem górnośląskiej części województwa śląskiego, gdzie zachowały moc dawne przepisy poniemieckie, obowiązujące w zakresie ubezpieczenia na wypadek choroby oraz ubezpieczenia emerytalnego robotniczego.

Ubezpieczenie emerytalne pracowników umysłowych, połączone z zabezpieczeniem na wypadek bezrobocia, zostało uregulowane w sposób jednolity na całym obszarze państwa już wcześniej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.XI.1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym normuje następujące rodzaje ubezpieczeń:

1. ubezpieczenie na wypadek choroby i macierzyństwa (działa na całym terenie Rzeczypospolitej z wyjątkiem Górnego Śląska, gdzie pozostają w mocy przepisy dotychczasowe);

2. ubezpieczenie na wypadek niezdolności do zarobkowania lub śmierci osoby ubezpieczonej wskutek wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej (działa na całym terenie Rzeczypospolitej);

3. Ubezpieczenie na wypadek niezdolności do zarobkowania lub śmierci osoby ubezpieczonej wskutek wszelkich innych przyczyn, niż wypadki i choroby zawodowe, tj. ubezpieczenie inwalidzkie i emerytalne (działa na całym terenie Rzeczypospolitej z wyjątkiem Górnego Śląska, gdzie pozostają w mocy dotychczasowe przepisy).

Ubezpieczenie pracowników umysłowych zostało włączone do scalonej organizacji ubezpieczeniowej bez zasadniczych zmian w dotychczasowej ustawie.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym nie obejmuje natomiast zabezpieczenia na wypadek bezrobocia (robotników), które jest normowane odrębnymi przepisami.

Obowiązkowi ubezpieczenia (we wszystkich trzech rodzajach ubezpieczenia) podlegają zasadniczo z nielicznymi wyjątkami (np. wyłączeni są funkcjonariusze państwowi, wojskowi itp.) wszystkie osoby bez różnicy płci i wieku, pozostające w stosunku pracy najemnej lub w stosunku służbowym, jak również uczniowie, terminatorzy, wolontariusze i praktykanci. Jednakże praktykanci i wolontariusze, będący uczniami lub absolwentami szkół zawodowych i akademickich, zatrudnieni wyłącznie w celu praktycznego przysposobienia się do swego zawodu według przepisów ustawowych lub danej uczelni, zwolnieni są od obowiązku ubezpieczenia w zakresie ubezpieczenia chorobowego i emerytalnego, podlegają natomiast ubezpieczeniu od wypadków i chorób zawodowych. Terminatorzy, odbywający naukę zawodową na podstawie umowy, spisanej i zarejestrowanej w myśl wymagań prawa przemysłowego, zwolnieni są od ubezpieczenia emerytalnego.

Z dniem 1 kwietnia 1935 r. wszedł w życie przepis noweli z dn. 24 października 1934 r., wprowadzający między innymi zmianami zwolnienie od obowiązku ubezpieczenia na wypadek choroby pracowników, zarabiających powyżej 725 zł miesięcznie. Zmiana wysokości zarobku powyżej albo poniżej tej granicy będzie zatem stanowiła o nieistnieniu lub powstaniu obowiązku ubezpieczenia na wypadek choroby.

Obowiązek ubezpieczenia rozpoczyna się z dniem faktycznego rozpoczęcia pracy przez pracownika, a ustaje z dniem rozwiązania stosunku pracy.

Każdego przyjętego pracownika powinien pracodawca zgłosić do ubezpieczenia w zakresie wszystkich ubezpieczeń, objętych ustawą, we właściwej ubezpieczalni społecznej w ciągu 7 dni od daty przyjęcia pracownika, a jeżeli siedziba przedsiębiorstwa znajduje się w innej miejscowości niż siedziba ubezpieczalni — w ciągu 10 dni.

Niedopełnienie przez pracodawcę obowiązku zgłoszenia w przepisanym terminie podlega karze grzywny do 500 zł.

Podstawą wymiaru składek i świadczeń jest faktyczny zarobek ubezpieczonych.

Za faktyczny zarobek w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym uważa się całkowity dochód ubezpieczonego, stanowiący wynagrodzenie za pracę, a mianowicie:

1. wynagrodzenie pieniężne wraz z wszystkimi dodatkami (procenty, tantiemy, gratyfikacje itp.), wypłacanymi na podstawie umowy lub zwyczaju w danym przedsiębiorstwie, jeżeli dodatki te trwale wpływają na wysokość wynagrodzenia, oraz wynagrodzenie za godziny nadliczbowe,

2. wynagrodzenie w naturze (mieszkanie, utrzymanie, ordynaria, odzież itp.), jako też:

3. świadczenia osób trzecich, jeżeli udzielanie takich świadczeń jest w zwyczaju (dotyczy to np. służby restauracyjnej itp.).

Za zarobek tygodniowy przyjmuje się przy wypłacie miesięcznej $^{6}/_{25}$ zarobku miesięcznego, a przy wypłacie dziennej — kwotę zarobku dziennego, pomnożonego przez 6

Wynagrodzenie, pobierane w całości lub w pewnej jego części w dłuższych niż miesiąc odstępach czasu, oblicza się w odpowiednim stosunku miesięcznym, po czym dopiero oblicza się zarobek tygodniowy. Dodatki do wynagrodzenia (procenty, tantiemy i gratyfikacje, wynagrodzenie za godziny nadliczbowe itp.) dolicza się do wynagrodzenia w ten sposób, że, poczynając od daty wypłaty poszczególnego dodatku, zwiększa się wynagrodzenie o stosunkową część dodatku na czas równy okresowi, za który dodatek wypłacono.

Jeżeli ubezpieczony nie pracuje przez pełny tydzień, za zarobek tygodniowy przyjmuje się kwotę, która przypada łącznie za dnie przepracowane w tygodniu. Postanowienie to jednak nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca wypłacił lub jest obowiązany wypłacić zarobek za dnie nieprzepracowane.

W razie niemożności ustalenia zarobku rzeczywistego, przyjmuje się za podstawę do ubezpieczenia zarobek lokalny w danym zawodzie.

Osoby, nie pobierające żadnego wynagrodzenia, jako to: uczniowie, terminatorzy, praktykanci, wolontariusze itd. lub zarabiający tygodniowo poniżej 6 zł, podlegają ubezpieczeniu według zarobku, oznaczonemu na 6 zł tygodniowo. Zarobek ten przyjmuje się za podstawę wymiaru składek.

Przy ustalaniu podstawy wymiaru składek przyjmuje się następujące najwyższe normy zarobków (górna granica):

w ubezpieczeniu na wypadek choroby i macierzyństwa oraz w ubezpieczeniu od wypadków i chorób zawodowych najwyższa norma zarobków wynosi 174 zł tygodniowo (725 zł miesięcznie); przy ubezpieczeniu emerytalnym robotniczym najwyższa norma zarobków wynosi 72 zł tygodniowo.

W razie zmiany stosunków zarobkowych Rada Ministrów na wniosek Ministra Opieki Społecznej może zarządzić podniesienie lub obniżenie wymienionych wyżej granic zarobków.

Przy zarobkach, przewyższających powyższe normy, za podstawę wymiaru składek w poszczególnych rodzajach ubezpieczenia przyjmuje się tylko normy wyżej wymienione.

Wysokośc składki na poszczególne ubezpieczenia z uwzględnieniem omówionych wyżej najwyższych norm zarobków została ustalona, jak następuje:

a) Ubezpieczenie na wypadek choroby i macierzyństwa.

Składka za pracowników umysłowych w rozumieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 35 poz. 323 z 1928 r.), nie wyłączając uczniów i praktykantów biurowych oraz osób, zatrudnionych na statkach morskich — wynosi 4,6% zarobku osoby ubezpieczonej;

Składka za pozostałych ubezpieczonych (robotników itd.) wynosi — 5% zarobku;

Składkę opłacają w połowie pracownik i pracodawca. Najwyższa norma zarobków, od której opłacane są składki, stanowi 174 zł tygodniowo.

Poczynając od 1 kwietnia 1935 r. od obowiązku ubezpieczenia na wypadek choroby zwolnione zostały osoby, zarabiające ponad 725 zł miesięcznie.

Określone wyżej składki za ubezpieczenie na wypadek choroby i macierzyństwa mogą ulegać następującym zmianom:

mogą być obniżone lub podwyższone nie więcej niż o 5% ich wysokości dla tych zakładów i instytucyj, w których warunki higieniczne i bezpieczeństwa pracy wydatnie różnią się od przeciętnych warunków zakładów i instytucyj tego samego rodzaju. Podwyższenie składek obciąża pracodawcę. Warunki powyższe obniżenia lub podwyższenia składek określi Minister Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia, wydanego w porozumieniu z innymi ministrami;

część składki, obciążająca pracodawcę (2,5% zarobku) może być podwyższona, nie więcej jednak niż do 3% zarobku w tych przedsiębiorstwach, w których zostaje stwierdzone większe niebezpieczeństwo dla zdrowia, bądź wskutek samego charakteru i urządzenia przedsiębiorstwa, bądź wskutek materiałów, używanych do

produkcji i uznanych za szkodliwe przez Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu.

b) Ubezpieczenie emerytalne robotników.

Za pracowników umysłowych, objętych rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911 z 1927 r.) składki są opłacane w wysokości, unormowanej tym rozporządzeniem wraz z późniejszymi uzupełnieniami.

Za pozostałe kategorie pracowników (robotników itp.) składka z tytułu ubezpieczenia na wypadek inwalidztwa lub śmierci, nie będących w związku z wypadkami przy pracy, wynosi:

1. za robotników, zatrudnionych w górnictwie i hutnictwie — 5,8%; ze składki tej przypada na pracownika 3,6%, a na pracodawcę 2,2%;

2. za pozostałych ubezpieczonych — 5,2%; ze składki tej przypada na pracownika 3,3%, a na pracodawcę 1,9%.

Najwyższa norma zarobków, od której opłacane są składki, ustalona została na 72 zł tygodniowo.

Na wypadek powstania zaległości w opłacie składek na ubezpieczenie emerytalne robotników ustawa zawiera następujące postanowienia:

przy składkach, wymienionych wyżej w punkcie 2 (składki pozostałych robotników z wyłączeniem górnictwa), ubezpieczony ma prawo opłacenia za okres przebyty w ubezpieczeniu nie więcej niż 52 zaległych składek tygodniowo, zachowując z tego tytułu regres do pracodawcy (przy składkach, wymienionych w punkcie 1, uprawnienie to ubezpieczonemu nie przysługuje);

poczynając od czwartego roku działalności ubezpieczenia emerytalnego robotniczego Zakład Ubezpieczeń Społecznych nakłada corocznie dodatkową opłatę na pokrycie ²/₃ zaległych składek; dodatkowa opłata obciąża w połowie pracodawców i ubezpieczonych; dodatkową opłatę wymierza się bądź definitywnie, bądź jako zaliczkę na poczet kwot, podlegających pokryciu; szczegółowe postanowienia w sprawie dodatkowych

opłat wydaje w drodze rozporządzenia Rada Ministrów na wniosek Ministra Opieki Społecznej; postanowienia te nie zostały dotychczas wydane.

c) Ubezpieczenie pracowników umysłowych.

Jak już wspomniano wyżej, ubezpieczenie emerytalne i na wypadek braku pracy pracowników umysłowych zostało włączone do systemu ubezpieczeń społecznych z zachowaniem bez zasadniczych zmian jego odrębnej struktury. Zakres osób, objętych tym ubezpieczeniem, pokrywa się mniej więcej z zakresem osób, objętych ustawą o umowie o pracę pracowników umysłowych. Przepisy prawne, dotyczące ubezpieczenia pracowników umysłowych, wyłączają szereg osób od obowiązku ubezpieczenia. Nie podlegają m. in. obowiązkowi ubezpieczenia osoby, których czynności, uzasadniające obowiązek ubezpieczenia, stanowią zajęcie uboczne, przynoszące dochód niższy niż inne stałe czynności zarobkowe, nie uzasadniające obowiązku ubezpieczenia. Poza tym podlegają wprawdzie obowiązkowi ubezpieczenia, ale mogą być zwolnieni na własne żądanie: studenci (zwyczajni słuchacze państwowych szkół akademickich oraz innych szkół wyższych, które oznacza Minister Opieki Społecznej), adwokaci, aplikanci sądowi i adwokaccy oraz kandydaci notarialni z tytułu wszelkich zatrudnień, lekarze, *pochodzący z wyboru członkowie organów osób prawnych* i inne osoby, wymienione w art. 6 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych w brzmieniu, ustalonym ustawą z dn. 15 marca 1934 r.

Obowiązek ubezpieczenia rozpoczyna się pierwszego dnia tego miesiąca, w którym pracownik rozpoczął pracę, o ile praca trwała przynajmniej 14 dni w ciągu tego miesiąca, a kończy się z końcem miesiąca kalendarzowego, w którym ustało zatrudnienie.

Składki na ubezpieczenie emerytalne i na wypadek braku pracy pracowników umysłowych opłacane są łącznie ze składkami na inne działy ubezpieczeń. Składka wynosi 8% na ubezpieczenie emerytalne i 2% na ubezpieczenie braku pracy. Granica górna zarobku, od którego opła-

cane są składki, stanowi 725 zł miesięcznie. Pracownicy, zarabiający powyżej 725 zł miesięcznie, opłacają ponadto na ubezpieczenie na wypadek braku pracy 1,2% całej sumy nadwyżki.

d) Ubezpieczenie od wypadków i chorób zawodowych.

Składkę na ubezpieczenie od wypadków i chorób zawodowych w zatrudnieniu ustala się co 3 lata w wysokości, wystarczającej na pokrycie wartości kapitałowych przyznanych świadczeń i ekspektatyw na pochodne świadczenia oraz kosztów administracyjnych i innych wydatków tego ubezpieczenia.

Poszczególne grupy pracodawców, określane według gałęzi gospodarczych rozporządzeniem Ministra Opieki Społecznej, powinny pokryć zasadniczo swymi składkami przypadające na nie ryzyko wypadków przy pracy i chorób zawodowych. W obrębie tych grup poszczególni pracodawcy opłacają składki w wysokości, uzależnionej od stopnia niebezpieczeństwa danego rodzaju przedsiębiorstwa. Ponadto każdy z pracodawców (z wyjątkiem pracodawców rolnych) opłaca jednolity dodatek w wysokości 0,3% zarobków zatrudnionych u niego osób ubezpieczonych; dla pracodawców rolnych dodatek ten wynosi 0,2% (przy ścince i obróbce drzewa 0,3% zarobków).

Minister Opieki Społecznej ustala w drodze rozporządzenia zasady dokonywania wyżej wskazanych obliczeń wysokości składek oraz zatwierdza na wniosek Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków każdorazowo zmiany ich wysokości.

Ponadto Rada Ministrów na wniosek Ministra Opieki Społecznej może na podstawie przebiegu ubezpieczenia zarządzić równomierne obniżenie lub podwyższenie wszystkich składek w ubezpieczeniu od wypadków.

Na pierwszy 3-letni okres mocy obowiązującej ustawy składki na ubezpieczenie od wypadków powinny być tak ustalone, aby łącznie z uwzględnieniem stałego dodatku (0,3%) przeciętna wysokość składki wyniosła 1,4% zarobku ubezpieczonych, a w gospodarstwach rolnych i leśnych 1% (z wyjątkiem ścinki i obróbki drzewa).

Składkę na ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych opłaca w całości pracodawca.

Najwyższa norma zarobków, od których płacone są składki, została ustalona na 174 zł tygodniowo.

Ustalone w sposób wyżej wskazany zasadnicze składki mogą być obniżone lub podwyższone nie więcej niż o 25% ich wysokości dla tych zakładów i instytucyj, w których warunki higieniczne i bezpieczeństwa pracy wydatnie się różnią od przeciętnych warunków zakładów i instytucyj tego samego rodzaju. Szczegółowe warunki podwyższenia lub obniżenia składek określa Minister Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia, wydanego w porozumieniu z innymi ministrami.

Z dniem 1 stycznia 1938 r. wygasła moc obowiązująca rozporządzenia z dn. 30 grudnia 1933 roku, ustalającego wysokość składek w ubezpieczeniu wypadkowym na pierwszy trzyletni okres. Od dnia 1 stycznia 1938 r. obowiązują nowe przepisy, ustalone rozporządzeniem z dn. 31 stycznia 1938 r. o zasadach obliczania składek oraz o warunkach ich podwyższania lub obniżania. Nowa taryfa składek na okres od 1 stycznia 1938 r. do 31 grudnia 1940 r. zatwierdzona została zarządzeniem Ministra Opieki Społecznej z dn. 21 marca 1938 r.

Rozporządzenie z dn. 31 stycznia 1938 r. omawia szczegółowo zasady ustalania kategoryj niebezpieczeństwa, konstrukcję taryfy składek, zasady wymierzania składek, zaliczeń do kategoryj i klas niebezpieczeństwa. Zasadniczo składka jest wymierzana według średniej klasy tej kategorii niebezpieczeństwa, jakiej odpowiada według taryfy dane przedsiębiorstwo. Jeżeli jednak warunki bezpieczeństwa w danym zakładzie pracy różnią się od przeciętnych — klasa niebezpieczeństwa może być obniżona albo podwyższona. Rozporządzenie wskazuje szereg okoliczności, zwiększających lub zmniejszających przeciętne niebezpieczeństwo. Wśród okoliczności zmniejszających niebezpieczeństwo wymienione jest między innymi „prowadzenie przy pomocy służby bezpieczeństwa pracy, utworzonej w obrębie i z personelu zakładu pracy, systematycznej i dającej trwałe rezultaty akcji zapobiegania wypadkom losowym, jeżeli akcja ta jest uznana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych".

Wysokość składki w ubezpieczeniu od wypadków i chorób zawodowych ustala się w ten sposób, iż po określeniu właściwej dla danego zakładu pracy kategorii i klasy niebezpieczeństwa według systematycznego podziału przedsiębiorstwa, zawartego w załączniku do zarządzenia z dn. 21.III.1938 r., mnoży się liczbę, oznaczającą odpowiednią klasę przez stałą jednostkę taryfową. Jednostka taryfowa wyraża się liczbą 0,06 (ustawą z dn. 29.III.1938 r. i rozporządzeniem z dn. 6.IV.1938 r. obniżona do 1 kwietnia 1939 r. do 0,055). Np. dla objętych poz. 266 systematycznego podziału elektrowni i towarzystw elektrycznych z ewent. wykonywaną we własnym zarządzie budową i konserwacją urządzeń sieci — wyznaczono kategorię VI; klasa średnia w tej kategorii jest oznaczona przez 24, a więc składka wyrażona w %% zarobków będzie wynosiła przy zastosowaniu klasy średniej (0,06×24), tj. 1,44% (przy zastosowaniu jednostki taryfowej 0,055 — 1,32%). Elektrownie, prowadzące systematyczną akcję zapobiegania wypadkom, zaliczone zostały do niższej kategorii V z średnią klasą niebezpieczeństwa 20; w tym przypadku składka wyniesie (0,06&20), tj. 1,2%, a przy obniżonej jednostce taryfowej (0,055×20) — 1,1%.

Poza obliczoną w ten sposób składką obowiązuje stały dodatek w wysokości 0,3%. Po uwzględnieniu tego dodatku składka wyniesie w pierwszym przypadku 1,74% (przy obniżonej jednostce taryfowej — 1,62%), a w drugim — 1,5% (przy obniżonej jednostce taryfowej 1,4%).

O każdej zmianie, mającej wpływ na zmianę zaliczenia zakładu pracy do kategorii lub klasy niebezpieczeństwa, pracodawca obowiązany jest zawiadomić właściwą ubezpieczalnię w ciągu 7 dni (jeżeli siedziba ubezpieczalni znajduje się w innej miejscowości — w ciągu 10 dni).

Składka opłacana jest co miesiąc łącznie ze składkami na inne rodzaje ubezpieczeń.

W razie niewłaściwego zaliczenia przedsiębiorstwa do kategorii i klasy niebezpieczeństwa pracodawca powinien wnieść odwołanie w terminie miesięcznym od daty doręczenia orzeczenia ubezpieczalni społecznej — do wojewody.

W razie wypadku w zatrudnieniu pracodawca powinien niezwłocznie najpóźniej w ciągu 5 dni od dnia wypadku, a w razie jeżeli wypadek zdarzył się poza zakładem

pracy (np. w drodze do pracy), w ciągu 5 dni od dnia zawiadomienia o wypadku donieść ubezpieczalni o tym wypadku, przesyłając zawiadomienia w 4 egzemplarzach.

Omawiając dział ubezpieczenia od wypadków, nadmienić należy, że w związku z rozszerzeniem działalności Zakładu Ubezpieczenia od wypadków we Lwowie na b. Królestwo Kongresowe i Ziemie Wschodnie i przejęciem przez ten Zakład zaległych i bieżących rent z tytułu wypadków, które miały miejsce przed wejściem w życie przepisów o ubezpieczeniu od wypadków na tym terenie — ustawa z dn. 30 stycznia 1924 r. nałożyła na pracodawców obowiązek przesłania Zakładowi Ubezpieczenia wykazów osób poszkodowanych na skutek tych wypadków oraz pokrycia wartości kapitałowych rent, należnych poszkodowanym z tego tytułu. Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 28 grudnia 1933 r. zawiera przepisy, dotyczące spłaty tych należności.

Jak już wspomniano wyżej, ustawa o ubezpieczeniu społecznym została znowelizowana przez rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28 października 1934 r. Nowela ta wprowadza szereg zmian w zakresie osób objętych obowiązkiem ubezpieczenia (z wyjątkiem zwolnienia od ubezpieczenia na wypadek choroby osób, zarabiających powyżej 725 zł miesięcznie — większość tych zmian nie dotyczy osób zatrudnionych w przemyśle), zmiany w organizacji ubezpieczeń społecznych oraz zmiany, dotyczące środków prawnych.

Punkt ciężkości omawianej noweli stanowią zmiany w zakresie organizacji ubezpieczeń społecznych.

Przepisy, dotyczące wprowadzenia nowego sposobu zarządzania ubezpieczeniami, weszły w życie z dn. 1 stycznia 1935 r.

W zakresie środków prawnych nowela wprowadziła zamiast poprzednich dość różnorodnych i zawierających luki przepisów — jednolity system odwołań od orzeczeń ubezpieczalni społecznych we wszystkich działach ubezpieczeń społecznych: termin odwołania od orzeczenia ubezpieczalni wynosi 1 miesiąc; odwołanie należy wnosić do wojewody za pośrednictwem tej instytucji, która orzeczenie wydała; drugą instancją odwoławczą jest Minister Opieki Społecznej.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym zawiera liczne przepisy karne, różniczkujące wymiar kary za poszczególne uchybienia przepisom ustawowym. Za niedopełnienie we właściwym terminie obowiązku zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia, za potrącenie pracownikom sum większych niż przewiduje ustawa, za uniemożliwianie pracownikowi lub utrudnianie przez pracodawcę bez uzasadnionych powodów przyjęcia lub wykonywania czynności członka organów samorządowych instytucyj ubezpieczeń społecznych, za znaczenie przez pracodawcę dokumentów, dotyczących ubezpieczenia pracownika, celem wyróżnienia go w sposób korzystny lub niekorzystny — grozi kara grzywny do 500 złotych. Najwyższe kary (do 3000 zł) przewidziane są za podawanie nieprawdziwych danych, udzielanie nieprawdziwych wyjaśnień, odmówienie udzielania wyjaśnień wbrew obowiązującym przepisom, za zmuszanie pracownika (pod groźbą rozwiązania stosunku pracy lub w inny sposób) do ukrywania swego stosunku pracy przed instytucją ubezpieczeniową albo do udzielania nieprawdziwych danych co do należnego im zarobku, przeciwdziałanie zwracaniu się tych pracowników do instytucyj ubezpieczeń o należne im świadczenia.

Poza tym rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 11 lipca 1932 r. o wykroczeniach w art. 58 postanawia, iż „kto kierując zakładem pracy nie wpłaca do instytucyj ubezpieczeń społecznych sum, potrącanych na rzecz tych instytucyj przy wypłacie pracującym wynagrodzenia, podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych".

W związku z przepisami prawnymi, dotyczącymi ubezpieczeń społecznych, należy wymienić ustawę z dnia 15 marca 1934 r. o *ułatwieniu spłaty zaległych składek i opłat na rzecz instytucyj ubezpieczeń społecznych.* Ustawa ta przewiduje, że odsetki zwłoki i kary od należności, których termin płatności upłynął przed 1 lipca 1932 r., ulegają skreśleniu za czas od daty powstania zaległości do końca września 1933 r., o ile dotyczą kas chorych. W stosunku do odsetek i kar z tytułu pozostałych, podlegających ulgom należności ubezpieczeniowych (długoterminowe ubezpieczenia), odsetki zwłoki za ten okres ulegają obniżeniu do 6% w stosunku rocznym. Sama należność podlega spłatom czę-

ściowym, tj. w drodze rat, płatnych w ciągu 10 lat w razie udzielenia zabezpieczenia hipotecznego, przy oprocentowaniu $4\frac{1}{2}\%$, licząc od 1 października 1933 r., a w braku zabezpieczenia hipotecznego — w ratach, płatnych w ciągu 3 lat przy oprocentowaniu 6% rocznie.

Przepisy powyższe przestały obowiązywać (zachowały jedynie moc w stosunku do układów już zawartych z instytucjami ubezpieczeniowymi, o ile układy te nie były mniej korzystne od nowych przepisów) z dniem 1 lipca 1935 r., tj. z chwilą wejścia w życie rozporządzenia z dn. 12 lipca 1935 r. o ulgach w spłacie zaległości z tytułu ubezpieczeń społecznych. Rozporządzenie to zostało wydane na podstawie ustawy o spłacie zaległości podatkowych oraz zaległych składek i opłat na rzecz niektórych publiczno-prawnych instytucyj ubezpieczeń (jednolity tekst — Dz. U. Nr. 50 poz. 336 z 1935 r.) i objęło zaległości z okresu przed 31 grudnia 1933 r. z tytułu zaległych składek i opłat ubezpieczeniowych, odsetek zwłoki, kar i grzywien.

Na mocy ustawy z dn. 29 marca 1938 r. obniżone zostały składki w ubezpieczeniu emerytalnym robotniczym z 5,2% na 4,2% i w ubezpieczeniu emerytalnym pracowników umysłowych z 8% na 6,5% na okres czasu od 1.IV. 1938 r. do 1.IV.1939 r.

Od 1 stycznia 1939 r. została podwyższona składka na ubezpieczenie emerytalne robotnicze o 0,1% na pokrycie niedoborów przejętego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczenia emerytalnego pracowników rolnych w województwie poznańskim na mocy ustawy z dn. 30 lipca 1938 r. o przejęciu Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia z dn. 24 grudnia 1938 r. o dodatkowych opłatach w ubezpieczeniu emerytalnym robotniczym.

Ustawy i rozporządzenia dotyczące ubezpieczeń społecznych:

Ustawa z dn. 18 grudnia 1920 r. o *zagwarantowaniu rent i świadczeń ubezpieczeniowych* dla ubezpieczonych na *Śląsku Górnym*.	Dz. U. Nr. 5 poz. 20-21 r.
Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dn. 1 listopada 1921 r. w spra-	Dz. U. Nr. 12 poz. 110-22 r.

wie ustroju i wewnętrznego toku czynności *Trybunału dla spraw ubezpieczeń społecznych.*

Dz. U. Nr. 22 poz. 194-22 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 27 marca 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji *okręgowego urzędu ubezpieczeń dla b. zaboru pruskiego.*

Dz. U. Nr. 116 poz. 1059-22 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 6 grudnia 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji *okręgowych urzędów ubezpieczeń.*

Dz. U. Nr. 70 poz. 550-23 r. Oświadczenie rządowe z dn. 25 maja 1923 r. w przedmiocie *decyzji Rady Ligi Narodów, dotyczącej uregulowania ubezpieczeń społecznych* na terytoriach, odstąpionych bezpośrednio Polsce przez Niemcy na mocy Traktatu Pokoju między Państwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi z Niemcami, podpisanego w Wersalu dn. 28 czerwca 1919 r.

Dz. U. Nr. 75 poz. 587-23 r. Ustawa z dn. 6 lipca 1923 r. w przedmiocie rozciągnięcia na obywateli państw obcych przepisów prawnych o odszkodowaniu z tytułu nieszczęśliwych wypadków przy pracy, niezdolności do pracy, starości, śmierci, jako też braku pracy

Dz. U. Nr. 7 poz. 63-24 r. Ustawa z dn. 19 grudnia 1923 r. w przedmiocie *wykonania decyzji Ligi Narodów* z dn. 17 lipca 1922 r. o *uregulowaniu ubezpieczeń społecznych* na terytorjach dawniej niemieckich, odstąpionych Polsce bezpośrednio na podstawie Traktatu Wersalskiego, oraz w przedmiocie dodatków drożyźnianych dla uprawnionych do pobierania świadczeń na podstawie tej decyzji.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 grudnia 1924 r. o *przerachowaniu na nową walutę i ustaleniu wartości zobowiązań* o ubezpieczeniu i odszkodowaniu *z tytułu wypadków przy pracy.*	Dz. U. Nr. 115 poz. 1029-24 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 grudnia 1924 r. o *przerachowaniu należności* innemi przepisami nieobjętych oraz o posiłkowem stosowaniu rozporządzenia z dn. 14 maja 1924 r.	Dz. U. Nr. 115 poz. 1030-24 r.
Sprostowanie do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 grudnia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 1030).	Dz. U. Nr. 15 poz. — 25 r.
Ustawa z dn. 24 czerwca 1927 r. *w sprawie ratyfikacji konwencji o traktowaniu pracowników obcych narówni z krajowymi w zakresie* odszkodowania *za nieszczęśliwe wypadki przy pracy,* przyjętej jako projekt na VII Sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy dn. 10 czerwca 1925 r.	Dz. U. Nr. 65 poz. 573-27 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 106 poz. 911-27 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 22 grudnia 1927 r. o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 118 poz. 1016-27 r.
Układ polsko - niemiecki podpisany w Berlinie dn. 24 stycznia 1927 r. o *wykonaniu art. 312 Traktatu Wersalskiego* z dn. 28 czerwca 1919 r.	Dz. U. Nr. 8 poz. 52-28 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6 marca 1928 r. *w sprawie zmiany art.* 5 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 26 poz. 231-28 r.

Dz. U. Nr. 36 poz. 339-28 r. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów prawnych, dotyczących *ubezpieczenia w bractwach górniczych.*

Dz. U. Nr. 50 poz. 482-28 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 8 marca 1928 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego *w sprawie wykonania art. 5 punkt 9 i art. 6 punkt 1* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*

Dz. U. Nr. 57 poz. 540-28 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 14 maja 1928 r. w sprawie *przymusowego złączenia kas brackich* (bractw górniczych), położonych na obszarze województwa krakowskiego.

Dz. U. Nr. 58 poz. 552-28 r. Obwieszczenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 5 maja 1928 r. o *sprostowaniu błędu* w rozporządzeniu Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 22 grudnia 1927 r. o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*

Dz. U. Nr. 84 poz. 743-28 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 31 sierpnia 1928 r. w sprawie *przedłużenia terminu do składania podań o przywrócenie uprawnień,* utraconych z powodu przerwy *w ubezpieczeniu funkcjonarjuszów prywatnych* (pracowników umysłowych), przebytem przed 1 stycznia 1928 r.

Dz. U. Nr. 68 poz. 527-29 r. Oświadczenie Rządowe z dn. 1 sierpnia 1929 r. w sprawie *decyzji Rady Ligi Narodów,* dotyczącej uregulowania *ubezpieczeń społecznych na terytoriach* odstąpionych *bezpośrednio Polsce przez Niemcy* na mocy Traktatu Pokoju, podpisanego w Wersalu.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 9 maja 1930 r. *w sprawie zmiany rozporządzenia* z dn. 6 grudnia 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji *okręgowych urzędów ubezpieczeń.*	Dz. U. Nr. 38 poz. 337-30 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 13 czerwca 1930 r. o *rejestracji, kontroli i udzielaniu świadczeń z powodu braku pracy* pozostającym bez pracy *pracownikom umysłowym.*	Dz. U. Nr. 54 poz. 459-30 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 29 listopada 1930 r. *o organizacji i funkcjonowaniu instytucyj ubezpieczeń społecznych.*	Dz. U. Nr. 81 poz. 635-30 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 1 kwietnia 1931 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, określające *w zakresie ubezpieczenia pracowników umysłowych warunki praktyki, wymaganej dla zaliczenia do pracowników umysłowych, sprzedawców i ekspedjentów sklepowych i księgarskich* oraz warunki ulgowe tegoż zaliczenia.	Dz. U. Nr. 49 poz. 414-31 r.
Umowa między *Rzecząpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym*, podpisana dn. 11 czerwca 1933 r.	Dz. U. Nr. 65 poz. 487-31 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 9 października 1931 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Robót Publicznych, *o Radzie Ubezpieczeń Społecznych.*	Dz. U. Nr. 109 poz. 851-31 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 30 listopada 1931 r. *o tymczasowych organach instytucyj ubezpieczeń społecznych.*	Dz. U. Nr. 112 poz. 884-31 r.

Dz. U. Nr. 38 poz. 393-32 r.	Ustawa z dn. 17 marca 1932 r. w sprawie uzupełnienia ustawy z dn. 19 grudnia 1923 r. w przedmiocie wykonania *decyzji Ligi Narodów* z dn. 17 lipca 1922 r. o *uregulowaniu ubezpieczeń społecznych* na terytorjach dawniej niemieckich, odstąpionych Polsce bezpośrednio na podstawie Traktatu Wersalskiego, *oraz w przedmiocie dodatków drożyźnianych* dla uprawnionych do pobierania świadczeń na podstawie tej decyzji.
Dz. U. Nr. 75 poz. 678-32 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 20 sierpnia 1932 r. *w sprawie zmiany* niektórych postanowień rozporządzenia z dn. 22 grudnia 1927 r. o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*
Dz. U. Nr. 94 poz. 814-32 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1932 r. *w sprawie zmiany* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 29 listopada 1930 r. o *organizacji i funkcjonowaniu instytucyj ubezpieczeń społecznych.*
Dz. U. Nr. 109 poz. 902-32 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 17 listopada 1932 r. *w sprawie zmian* w rozporządzeniu z dn. 6 grudnia 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji *okręgowych urzędów ubezpieczeń.*
Dz. U. Nr. 27 poz. 229-33 r.	Ustawa z dn. 22 marca 1933 r. *w sprawie zmiany* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*
Dz. U. Nr. 39 poz. 315-33 r	Oświadczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 26 maja 1933 r. o *wyrażeniu zgody Sejmu Śląskiego* na wejście w życie na obszarze cieszyńskiej części województwa śląskie-

go rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów prawnych, dotyczących *ubezpieczenia w bractwach górniczych.*

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 1933 r. o *podwyższeniu składki na ubezpieczenie na wypadek braku pracy pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 45 poz. 349-33 r
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 13 czerwca 1933 r. o *świadczeniach z powodu braku pracy dla pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 50 poz. 394-33 r.
Ustawa z dn. 28 marca 1933 r. o *ubezpieczeniu społecznem.*	Dz. U. Nr. 51 poz. 396-33 r
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 1933 r. *w sprawie wejścia w życie art. 212 i 213 ustawy o ubezpieczeniu społecznem.*	Dz. U. Nr. 79 poz. 560-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 1 października 1933 r. *w sprawie zmian* w rozporządzeniu z dnia 6 grudnia 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji *okręgowych urzędów ubezpieczeń.*	Dz. U. Nr. 81 poz. 583-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 18 listopada 1933 r. w sprawie *zmiany i uzupełnienia umowy między Rzecząpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym,* podpisanej wraz z protokółem końcowym w Berlinie dn. 11 czerwca 1931 r. (Porozumienie z dnia 3 października 1933 r.).	Dz. U. Nr. 101 poz. 773-33 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1933 r. *w sprawie wejścia w życie ustawy o ubezpieczeniu społecznem.*	Dz. U. Nr. 102 poz. 789-33 r.

Dz. U. Nr. 102 poz. 790-33 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1933 r. w sprawie *wykonania art. 223 ust. (1) ustawy o ubezpieczeniu społecznem.*
Dz. U. Nr. 102 poz. 791-33 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1933 r. *w sprawie uprawnień osób, które były ubezpieczone na zasadzie dotychczas obowiązujących ustaw o ubezpieczeniu na wypadek inwalidztwa, śmierci i na starość.*
Dz. U. Nr. 102 poz. 792-33 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1933 r. w sprawie *uprawnień osób ubezpieczonych oraz korzystających ze świadczeń na zasadzie dotychczas obowiązujących ustaw o ubezpieczeniu od wypadków.*
Dz. U. Nr. 102 poz. 793-33 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1933 r. w sprawie *ubezpieczenia od wypadków drobnych producentów rolnych i ich rodzin* na obszarze województwa poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części województwa śląskiego.
Dz. U. Nr. 102 poz. 794-33 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1933 r. *o uchyleniu grup zarobkowych w ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*
Dz. U. Nr. 103 poz. 810-33 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu *o sposobie uiszczania przez pracodawców wartości kapitałowych rent wypadkowych, przejętych przez Zakład Ubezpieczenia od Wypadków.*
Dz. U. Nr. 103 poz. 811-33 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. *o trybie postępowania w sprawach o świadczenia wypadkowe w przypadku zachorowania na chorobę zawodową.*

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. *w sprawie zaopatrzeń inwalidzkich dla robotników oraz członków ich rodzin.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 812-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. o *ustaleniu wykazu chorób o dłuższym okresie wylęgania.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 813-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. *o sposobie wydawania leków przez ubezpieczalnie społeczne poza aptekami.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 814-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. o *dopłatach za porady lekarskie,* lekarstwa, środki lecznicze, pomocnicze i zabiegi lecznicze.	Dz. U. Nr. 103 poz. 815-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. o *wzajemnych stosunkach i współpracy szpitali publicznych i ubezpieczalni społecznych* oraz Zakładu Ubezpieczenia na Wypadek Choroby.	Dz. U. Nr. 103 poz. 816-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. w porozumieniu z Ministrem Komunikacji o *przekazaniu Kasie Emerytalnej dla Robotników Kolei Państwowych* w b. dzielnicy pruskiej *w Poznaniu wykonywania* w zastosowaniu do członków tej Kasy *czynności Zakładu Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 817-33 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. o *sposobie dokonywania zgłoszeń w zakresie ubezpieczeń społecznych, uiszczaniu składek i kontroli czynności pracodawców.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 818-33 r.

Dz. U. Nr. 103 poz. 819-33 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 30 grudnia 1933 r. o *przekształceniu się kas chorych na ubezpieczalnie* społeczne i ustaleniu okręgów i siedzib ubezpieczalni.
Dz. U. Nr. 1 poz. 1-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 29 grudnia 1933 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, w sprawie *zastosowania ustawy o ubezpieczeniu społecznem do osób zatrudnionych w żegludze morskiej.*
M. P. Nr. 1 poz. 1-34 r.	Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. o *wysokości stopy technicznej, przewidzianej w art. 295 ustawy z dn. 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznem.*
M P. Nr. 2 poz. 6-34 r.	Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. *w sprawie zryczałtowania składki za ubezpieczenia na wypadek choroby pozostających bez pracy pracowników umysłowych.*
Dz. U. Nr. 6 poz. 42-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 10 stycznia 1934 r. w sprawie *oddziału Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków i oddziału Zakładu Ubezpieczenia Pracowników Umysłowych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego.*
Dz. U. Nr. 8 poz. 62-34 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 1934 r. o *zawieszeniu wypłaty zasiłków osobom, na rzecz których podjęto* na podstawie umowy pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym z dn. 11 czerwca 1931 r. *wypłatę rent* z tytułu ubezpieczeń społecznych.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 stycznia 1934 r. w sprawie *zmiany rozporządzenia* Ministra Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1933 r. *o dopłatach za porady lekarskie*, lekarstwa, środki lecznicze, pomocnicze i zabiegi lecznicze.	Dz. U. Nr. 8 poz. 71-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 5 stycznia 1934 r. *o rozrachunkach oraz o rozstrzyganiu sporów między szpitalami publicznemi a ubezpieczalniami społecznemi.*	Dz. U. Nr. 10 poz. 83-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 19 stycznia 1934 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie *zakładów pracy ściśle z rolnictwem związanych*, a nieposiadających przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego.	Dz. U. Nr. 11 poz. 95-34 r.
Ustawa z dn. 15 marca 1934 r. *o ułatwieniu spłaty zaległych składek i opłat na rzecz instytucyj ubezpieczeń społecznych.*	Dz. U. Nr. 29 poz. 237-34 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 9 kwietnia 1934 r. *o przekazaniu zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu oraz wyższych urzędów górniczych*, wynikającego z pruskiej *„ustawy o bractwach górniczych", Ministrowi Opieki Społecznej.*	Dz. U. Nr. 33 poz. 300-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 10 kwietnia 1934 r., określające *warunki dobrowolnego ubezpieczenia na wypadek choroby.*	Dz. U. Nr. 37 poz. 336-34 r.
Ustawa z dn. 15 marca 1934 r. o *zmianie rozporządzenia* Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 39 poz. 347-34 r.

Dz. U. Nr. 41 poz. 366-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 16 marca 1934 r. w sprawie *zmiany i uzupełnienia umowy pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznem,* podpisanej wraz z protokółem końcowym w Berlinie dnia 11 czerwca 1931 r.
M. P. Nr. 108 poz. 151-34 r.	Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 16 marca 1934 r. w sprawie *porozumienia o płaceniu rent między polskiem Ministerstwem Opieki Społecznej a Ministerstwem Pracy Rzeszy o wypłacaniu rent z ubezpieczenia od wypadków, na wypadek inwalidztwa oraz pracowników umysłowych w stosunkach między Polską a Niemcami.*
Dz. U. Nr. 51 poz. 477-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 17 kwietnia 1934 r. *o postępowaniu rozjemczem przed komisjami rozjemczemi dla spraw lekarskich.*
Dz. U. Nr. 56 poz. 496-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 14 czerwca 1934 r. w sprawie *opłacania składek na ubezpieczenie od wypadków przez pracodawców rolnych.*
Dz. U. Nr. 72 poz. 690-34 r.	*Konwencja między Polską a Francją,* dotycząca *ubezpieczenia na starość, na wypadek niezdolności do pracy i śmierci robotników i pracowników umysłowych, zatrudnionych w górnictwie,* podpisana w Warszawie dn. 21 grudnia 1929 r.
Dz. U. Nr. 72 poz. 691-34 r.	Oświadczenie Rządowe z dn. 30 lipca 1934 r. w sprawie *wymiany dokumentów ratyfikacyjnych konwencji między Polską a Francją,* podpisanej w Warszawie dn. 21 grudnia 1929 r.
Dz. U. Nr. 72 poz. 693-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 lipca 1934 r. *o funduszu pożyczkowo - zapomogowym ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa.*

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 21 sierpnia 1934 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Komunikacji, o *zaliczeniu nawigatorów i pilotów statków powietrznych do kategorji pracowników umysłowych.*	Dz. U. Nr. 78 poz. 729-34 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 września 1934 r. w sprawie *przejęcia świadczeń niemieckiego ubezpieczenia społecznego przez polskie zakłady ubezpieczeń społecznych.*	Dz. U. Nr. 86 poz. 781-34 r.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o *zmianie ustawy* z dn. 28 marca 1933 r. o *ubezpieczeniu społecznym.*	Dz. U. Nr. 95 poz. 855-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 22 grudnia 1934 r. w sprawie *współdziałania gmin przy wykonywaniu ubezpieczenia od wypadków drobnych producentów rolnych* i ich rodzin na obszarze woj. poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części Województwa Śląskiego.	Dz. U. Nr. 1 poz. 2-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 14 stycznia 1935 r. o zakresie *nadzoru Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nad ubezpieczalniami społecznymi* i o likwidacji okręgowych urzędów ubezpieczeń.	Dz. U. Nr. 3 poz. 23-35 r
Ustawa z dn. 26 marca 1935 roku w sprawie *ratyfikacji porozumienia między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Łotewską,* dotyczącego *ubezpieczeń społecznych,* podpisanego w Rydze dn. 20 grudnia 1934 r. (Tekst porozumienia wraz z oświadczeniem rządowym — Dz. U. Nr. 47 poz. 322 i 323).	Dz. U. Nr. 26 poz. 193-35 r.

Dz. U. Nr. 27 poz. 202-35 r.	Ustawa z dn. 26 marca 1935 r. w sprawie *zmiany ustawy* z dnia 10. III. 1932 r. *o spłacie zaległości podatkowych.* (Ustawa ta objęła również zaległości z tytułu ubezpieczeń społecznych. Tekst jednolity — Dz. U. Nr. 50, poz. 336).
Dz. U. Nr. 54 poz. 353-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 12 lipca 1935 r. o *ulgach w spłacie zaległości z tytułu ubezpieczeń społecznych.*
Dz. U. Nr. 54 poz. 355-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 19 lipca 1935 r. *o sposobie dokonywania zgłoszeń i uiszczaniu składek za pracowników, podlegających tylko ubezpieczeniu od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych* z wyjątkiem pracowników rolnych.
Dz. U. Nr. 56 poz. 366-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 19 lipca 1935 r. *w sprawie minimalnej wysokości rent Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*, ustalonych na zasadzie IV księgi Ordynacji Ubezpieczeniowej Rzeszy Niemieckiej z dn. 19. VII. 1911 r.
Dz. U. Nr. 65 poz. 410-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 27 sierpnia 1935 r. o *ubezpieczeniu brackim w pow. będzińskim.*
Dz. U. Nr. 68 poz. 426-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 12 sierpnia 1935 r. w sprawie *zmiany i uzupełnienia umowy pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym*, podpisanej wraz z protokółem końcowym w Berlinie dn. 11 czerwca 1931 r. (Porozumienie z dn. 14—26 maja 1935 r.).
Dz. U. Nr. 83 poz. 514-35 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 30 października 1935 r. o określeniu *wartości naturaliów*, wchodzących w skład zarobku *pracowników rolnych.*

Dekret z dn. 22 listopada 1935 r. w sprawie *zmiany ustawy* z dn. 18 marca 1935 r. *o pobieraniu odsetek od zaległości* w podatkach państwowych i innych daninach publicznych. (Dekretem tym objęto zaległości z tytułu ubezpieczeń społecznych. Tekst jednolity — Dz. U. Nr. 8, poz. 88 z 1936 r.).	Dz. U. Nr. 85 poz. 519-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 grudnia 1935 r. *o likwidacji ubezpieczalń społecznych w Brodnicy i Obornikach* oraz o *zmianie siedziby* ubezpieczalni społecznej *w Starogardzie.*	Dz. U. Nr. 96 poz. 613-35 r.
Dekret z dn. 14 stycznia 1936 r. *o czasowym obniżeniu składki za ubezpieczenie emerytalne* robotników i pracowników umysłowych oraz *za ubezpieczenie od wypadków i chorób zawodowych.*	Dz. U. Nr. 3 poz. 24-36 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 3 lutego 1936 r. *o kontynuowaniu ubezpieczenia przez osoby, które* przed wejściem w życie ustawy z dn. 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym *były ubezpieczone na zasadzie księgi IV Ordynacji Ubezpieczeniowej Rzeszy Niemieckiej* z 1911 r.	Dz. U. Nr. 13 poz. 116-36 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 7 lutego 1936 r. *o wysokości kwoty zasadniczej rent ubezpieczenia emerytalnego robotników* w latach 1934, 1935 i 1936	Dz. U. Nr. 13 poz. 118-36 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 stycznia 1936 r. *o obniżeniu składek za ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.*	Dz. U. Nr. 15 poz. 142-36 r.

Dz. U. Nr. 20 poz. 167-36 r. — Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 7 marca 1936 r. o ustaleniu stopy *opłaty na częściowe pokrycie kosztów nadzoru* nad instytucjami ubezpieczeń społecznych za 1934 i 1935 r.

M. P. Nr. 120 poz. 218-36 r. — Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 21 marca 1936 r. w sprawie nadania *Statutu Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu.*

M. P. Nr. 74 poz. 146-36 r. — Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 marca 1936 r. *w sprawie terminu zastosowania* postanowień rozdziału II rozp. Prezyd. Rzeczp. z dn. 29. XI. 1930 r. o organizacji i funkcjonowaniu instytucyj ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr. 81, poz. 635) *do Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu.*

Dz. U. Nr. 51 poz. 365-36 r. — Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 czerwca 1936 r. o czasowym *obniżeniu składek* uiszczanych przez *pracodawców rolnych za ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.*

Dz. U. Nr. 59 poz. 435-36 r. — Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1936 r. o *zmianie rozporządzenia* z dn. 27 grudnia 1933 r. w sprawie *ubezpieczenia od wypadków drobnych producentów rolnych i ich rodzin* na obszarze woj. poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części Województwa Śląskiego.

Dz. U. Nr. 59 poz. 437-36 r. — Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 29 lipca 1936 r. *o zmianie rozporządzenia* z dn. 12 maja 1930 r. w sprawie *diet i zwrotu kosztów podróży* dla członków *sądów rozjemczych* dla Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków we Lwowie.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 18 sierpnia 1936 r. o *zmianie rozporządzenia* z dn. 14 czerwca 1934 r. w sprawie *dokonywania zgłoszeń przez pracodawców rolnych, sposobu ryczałtowania uiszczania składek na ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych oraz o wysokości tych składek.* — Dz. U. Nr. 70 poz. 501-36 r.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 10 grudnia 1936 r. o *likwidacji ubezpieczalni społecznych w Tucholi, Jarosławiu, Kowlu i Dubnie.* — Dz. U. Nr. 92 poz. 642-36 r.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. o *przekazywaniu składek za pracowników umysłowych i łączeniu uprawnień emerytalnych.* (Rozporządzenie dotyczy osób, które w poprzedniej pracy nie podlegały ubezpieczeniu, lub ubezpieczonych przechodzących do tego rodzaju prac, np. do służby w przedsiębiorstwach państwowych lub samorządowych, posiadających własne statuty emerytalne). — Dz. U. Nr. 11 poz. 76-37 r.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 lutego 1937 r. w sprawie *zakładów pracy ściśle z rolnictwem związanych,* a nie posiadających przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego. — Dz. U. Nr. 16 poz. 107-37 r.

Ustawa z dn. 18 marca 1937 r. w sprawie *ratyfikacji projektów konwencyj,* przyjętych w dn. 10 czerwca 1925 r. na VII Sesji ogólnej *Międzynarodowej Organizacji Pracy* w sprawie: 1) *odszkodowania za wypadki przy pracy* i 2) *odszkodowania za choroby zawodowe.* — Dz. U. Nr. 24 poz. 149-37 r.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 kwietnia 1927 r. w sprawie *uzupełnienia umowy pomiędzy Rzecząpo-* — Dz. U. Nr. 36 poz. 275-37 r.

spolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym, podpisanej wraz z protokółem końcowym w Berlinie dn. 11 czerwca 1931 r. (Porozumienie z dn. 11—20 stycznia 1937 r.).

M. P. Nr. 66 poz. 101-37 r.	Obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 8 marca 1937 r. w sprawie *zmian w składzie Brackiego Sądu Rozjemczego* w Katowicach.
M. P. Nr. 81 poz. 116-37 r.	Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 marca 1937 r. *o umorzeniu zaległej należności b. Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych od Państwowego Monopolu Spirytusowego* z tytułu składek ubezpieczeniowych.
M. P. Nr. 85 poz. 122-37 r.	Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 3 marca 1937 r. w sprawie *Statutu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.*
Dz. U. Nr. 86 poz. 617-37 r.	*Konwencja w sprawie odszkodowania za wypadki przy pracy*, przyjęta w Genewie dn. 10 czerwca 1925 r.
Dz. U. Nr. 86 poz. 619- 37 r.	*Konwencja w sprawie odszkodowania za choroby zawodowe*, przyjęta w Genewie dn. 10 czerwca 1925 r.
Dz. U. Śląskich Nr. 15 poz. 35	Ustawa z dn. 16 lipca 1937 r. w sprawie *zmiany ordynacji ubezpieczeniowej*. (Ustawa dotyczy obowiązującej na Górnym Śląsku Ordynacji Ubezpieczeniowej Rzeszy Niemieckiej z 1911 r.).
Dz. U. Nr. 72 poz. 528-37 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn 29 września 1937 r. o *rozszerzeniu listy chorób zawodowych*, objętych ubezpieczeniem od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 17 listopada 1937 r. o *ewidencji i uiszczaniu składek przy kontynuowaniu ubezpieczenia.*	Dz. U. Nr. 88 poz. 634-37 r.
Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 29 listopada 1937 r. w sprawie *opłat na rzecz Kasy Bratniej Zagłębia Dąbrowskiego* w I kwartale 1938 r.	M. P. Nr. 285 poz. 445-37 r.
Uchwała Rady Ministrów z dn. 22 grudnia 1937 r. w sprawie ustalenia *kwoty zasadniczej rent ubezpieczenia emerytalnego robotniczego* w latach 1937 i 1938.	M. P. Nr. 2 poz. 2-38 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 grudnia 1937 r. w sprawie *zmiany siedziby ubezpieczalni społecznej w Szamotułach.*	Dz. U. Nr. 2 poz. 7-38 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 4 stycznia 1938 r. w sprawie *współdziałania urzędów pocztowych przy wypłacie świadczeń*, przewidzianych w ustawie z dn. 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym.	Dz. U. Nr. 2 poz. 8-38 r.
Ustawa z dn. 8 stycznia 1938 r. o *ratyfikacji projektu konwencji* z dn. 22 czerwca 1935 r. *w sprawie ustanowienia międzynarodowego systemu zachowania uprawnień w ubezpieczeniu na wypadek inwalidztwa, starości i śmierci.*	Dz. U. Nr. 3 poz. 14-38 r.
Ustawa z dn. 11 stycznia 1938 r. o *zmianie ustawy* z dn. 28 marca 1933 r. o *ubezpieczeniu społecznym.* (Dotyczy pracowników państwowych żup solnych w Małopolsce).	Dz. U. Nr. 3 poz. 15-38 r.

Dz. U. Nr. 10 poz. 65-38 r. Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 20 stycznia 1938 r. o określeniu kategorii *pracowników, zatrudnionych przy melioracjach i wykonywanych przez państwo pracach regulacyjno-agrarnych* i podlegających tylko obowiązkowi ubezpieczenia od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.

Dz. U. Nr. 12 poz. 83-38 r. Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 stycznia 1938 r. o zasadach obliczania wysokości *składek za ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych* oraz warunkach obniżania lub podwyższania tych składek.

Dz. U. Nr. 12 poz. 84-38 r. Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 stycznia 1938 r. w sprawie *zmiany rozporządzenia* z dn. 28 grudnia 1933 r. *o sposobie dokonywania zgłoszeń w zakresie ubezpieczeń społecznych, uiszczaniu składek i kontroli czynności pracodawców.*

Dz. U. Nr. 18 poz. 135-38 r. Ustawa z dnia 16 marca 1938 r. w sprawie *zatwierdzenia układu* z dn. 29 kwietnia 1937 r. *między Rzecząpospolitą Polską a Wolnym Miastem Gdańskiem o ubezpieczeniu społecznym.* (Układ ogłoszony został — Dz. U. Nr. 37, poz. 315 z 1937 r.).

Dz. U. Nr. 21 poz. 171-38 r. Ustawa z dn. 29 marca 1938 r. o *przedłużeniu czasowego obniżenia składek za ubezpieczenia społeczne.*

Dz. U. Nr. 26 poz. 227-38 r. Ustawa z dn. 9 kwietnia 1938 r. o *zmianie ustawy* z dn. 28 marca 1933 r. o *ubezpieczeniu społecznym.* (Dotyczy ubezpieczenia brackiego w pow. bielskim, bialskim i chorzowskim).

Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 21 marca 1938 r. w sprawie *opłat na rzecz Kasy Bratniej Zagłębia Dąbrowskiego* w II kwartale 1938 r.	M. P. .Nr. 73 poz. 92-38 r.
Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 21 marca 1938 r. w sprawie zatwierdzenia *taryfy składek za ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.*	M. P. Nr. 79 poz. 112-38 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 6 kwietnia 1938 r. o *obniżeniu składek za ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.*	Dz. U. Nr. 26 poz. 238-38 r.
Ustawa z dn. 23 kwietnia 1938 r. o *zmianie ustawy* z dn. 28 marca 1933 r. o *ubezpieczeniu społecznym.* (Dotyczy opłat, uiszczanych przez ubezpieczalnie w szpitalach publicznych).	Dz. U. Nr. 29 poz. 258-38 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 29 kwietnia 1938 r. o *przejściowym unormowaniu postępowania* w zakresie ubezpieczeń społecznych w związku ze zmianą granic wojewódzkich.	Dz. U. Nr. 32 poz. 280-38 r.
Oświadczenie Rządowe z dn. 6 maja 1938 r. w sprawie *zatwierdzenia układu pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Wolnym Miastem Gdańskiem o ubezpieczeniu społecznym,* podpisanego w Warszawie dn. 29 kwietnia 1937 r.	Dz. U. Nr. 37 poz. 314-38 r.
Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 2 lipca 1938 r. w sprawie *opłat na rzecz Kasy Bratniej Zagłębia Dąbrowskiego* w III kwartale 1938 r.	M. P. Nr. 160 poz. 291-38 r.

Dz. U. Nr. 48 poz. 383-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 2 lipca 1938 r. w sprawie ustalenia stopy opłaty na częściowe pokrycie *kosztów nadzoru nad instytucjami ubezpieczeń społecznych* za 1936 i 1937 r.
Dz. U. Nr. 56 poz. 446-38 r.	Ustawa z dn. 30 lipca 1938 r. o *przejęciu Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.*
Dz. U. Nr. 59 poz. 459-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 lipca 1938 r. w sprawie dokonywania *zgłoszeń przez pracodawców rolnych*, sposobu *ryczałtowania i uiszczania składek* za ubezpieczenie od *wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych* oraz o zasadach obliczania tych składek.
Dz. U. Nr. 59 poz. 460-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 lipca 1938 r. o *czasowym obniżeniu składek*, uiszczanych przez *pracodawców rolnych za ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych.*
M. P. Nr. 196 poz. 380-38 r.	Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 20 sierpnia 1938 r. w sprawie *opłat na rzecz Kasy Bratniej Zagłębia Dąbrowskiego* w IV kwartale 1938 r.
Dz. U. Nr. 69 poz. 505-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 sierpnia 1938 r. o ubezpieczeniu *brackim w powiatach będzińskim, bielskim, bialskim i chrzanowskim.*
Dz. U. Nr. 70 poz. 508-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 2 lipca 1938 r. w sprawie *przejęcia* przez Fundusz Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych *zobowiązań Powszechnego Zakładu Pensyjnego dla Funkcjonariuszów* z tytułu ubezpieczenia dodatkowego. (Dotyczy rozrachunków z Austrią w zakresie dawnych ubezpieczeń).

Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 20 września 1938 r. w sprawie *wpłat* przedsiębiorstw górniczych w pow. *bielskim, bialskim i chrzanowskim na rzecz Kasy Bratniej Górników* w miesiącach: wrześniu, październiku, listopadzie i grudniu 1938 r.	M. P. Nr. 219 poz. 473-38 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6 listopada 1938 r. o *tymczasowym uregulowaniu ubezpieczeń społecznych na odzyskanych ziemiach Śląska Cieszyńskiego.*	Dz. U. Nr. 85 poz. 572-38 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 18 października 1938 r. w sprawie *zmiany* i uzupełnienia umowy pomiędzy *Rzecząpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką* o *ubezpieczeniu społecznym,* podpisanej wraz z protokółem końcowym w Berlinie z dn. 11 czerwca 1931 r. (Porozumienie z dn. 9.VIII.1938 r.	Dz. U. Nr. 85 poz. 574-38 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 listopada 1938 r. o *zjednoczeniu z Rzecząpospolitą Polską ziem odzyskanych w listopadzie 1938 r.* i o *rozciągnięciu na te ziemie mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych.* (M. in. na ziemie odzyskane w listopadzie 1938 r. w Jaworzynie Spiskiej, w Pieninach, w dolinie Popradu oraz w źródłowiskach Udawy (wcielone do woj. krakowskiego i lwowskiego) rozciągnięto moc obowiązującą rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24.XI.1927 r. o *ubezpieczeniu pracowników umysłowych,* ustawy z dn. 28.III.1933 r. o *ubezpieczeniu społecznym* oraz — na wszystkie ziemie odzyskane w listopadzie 1938 r. łącznie z frydeckim i czadeckim (wcielone do woj. śląskiego) — *dekretu* Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6.XI.1938 r. o *tymczasowym uregulowaniu ubezpieczeń społecznych* na odzyskanych ziemiach Śląska Cieszyńskiego).	Dz. U. Nr. 87 poz. 585-38 r.

Dz. U. Nr. 92 poz. 632-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 19 listopada 1938 r. w sprawie *wykonania* dekretu z dn. 6 listopada 1938 r. o *tymczasowym uregulowaniu ubezpieczeń społecznych* na odzyskanych ziemiach Śląska Cieszyńskiego.
Dz. U. Nr. 103 poz. 681-38 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 grudnia 1938 r. o *dodatkowych opłatach w ubezpieczeniu emerytalnym robotniczym.*

ZABEZPIECZENIE NA WYPADEK BEZROBOCIA I POŚREDNICTWO PRACY.

Zabezpieczenie na wypadek bezrobocia pracowników umysłowych zostało omówione wyżej łącznie z ubezpieczeniem emerytalnym.

Zabezpieczenie na wypadek bezrobocia robotników normuje ustawa z dn. 18 lipca 1924 r., która uległa w następnych latach szeregowi zmian. Jednolity tekst ustawy, uwzględniający te zmiany, został ogłoszony w Dzienniku Ustaw R. P. Nr. 58 z 1932 r. Dalsze zmiany w przepisach, dotyczących zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, zostały dokonane rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 649), rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 849) oraz dekretem z dn. 14 stycznia 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3 poz. 25).

Obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia podlegają robotnicy bez różnicy płci po ukończeniu 16 lat życia, pozostający w stosunku najmu pracy w przedsiębiorstwach przemysłowych, górniczych, hutniczych, handlowych, komunikacyjnych i przewozowych oraz w innych zakładach pracy choćby na zysk nie obliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, o ile przedsiębiorstwa te zatrudniają co najmniej 5 pracowników.

Fundusze zabezpieczenia na wypadek bezrobocia czerpią swe dochody: ze składek zakładów pracy i dopłat Skarbu Państwa oraz darów, zapisów, dotacji, odsetek, kar.

Składka wynosi 2% zarobków (za robotników sezonowych 4%). Przy składce 2%-owej pracodawca opłaca 1,5%, robotnik 0,5%, przy 4%-owej robotnik i pracodawca opłaca po 2%. Skarb Państwa dopłaca 50% kwoty, należnej Funduszowi z tytułu składek.

Za robotników sezonowych, opłacających składkę w wysokości 4%, uważani są na mocy rozporządzenia z dn. 6 lipca 1932 r.: robotnicy przy robotach budowlanych, ziemnych, brukarskich, drogowych, kolejowych, wodnych (budowlanych i regulacyjnych), melioracyjnych, robotnicy zatrudnieni w żegludze śródlądowej i przy spławie oraz w cegielniach z wyjątkiem zwolnionych zupełnie od zabezpieczenia niektórych kategoryj robotników sezonowych.

Nie podlegają obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotnicy zatrudnieni przy robotach melioracyjnych, które trwają krócej niż 8 miesięcy w ciągu roku, oraz robotnicy zatrudnieni w czynnych zazwyczaj krócej niż 6 miesięcy w roku działach niektórych przedsiębiorstw (cukrowni, krochmalni, syropiarni, gorzelni, suszarni wszelkiego rodzaju, fabryk przetworów owocowych, wytwórni napojów chłodzących i tartaków).

Składki na zabezpieczenie na wypadek bezrobocia powinny być wpłacane do Funduszu Pracy łącznie z opłatami na Fundusz Pracy najpóźniej do dn. 20 następnego miesiąca, a jeżeli chodzi o zakłady górniczo-hutnicze — do dnia 25 następnego miesiąca.

Prawo przymusowego ściągania składek, jak również prawo żądania zwrotu uiszczonych nienależnie składek przedawnia się po trzech latach od terminu płatności lub dnia ich uiszczenia.

Zwolnionemu pracownikowi pracodawca obowiązany jest wydać w ciągu 24 godzin zaświadczenie według wzoru ustalonego rozporządzeniem Ministra Opieki Społecznej. Zakłady pracy obowiązane są prowadzić specjalny rejestr wydawanych zaświadczeń.

Kontrolę bezrobotnych, uprawnionych do pobierania zasiłków, prowadzą biura pośrednictwa pracy Funduszu Bezrobocia. Na podstawie przepisów ustawy o zabezpiecze-

niu na wypadek bezrobocia wydane zostało rozporządzenie z dn. 31 grudnia 1924 r. o obowiązku pracodawców zawiadamiania biur pośrednictwa pracy o każdym wolnym lub nieobsadzonym miejscu.

Ustawa przewiduje sankcje karne: za przekroczenie przepisów o obowiązku wydawania zwolnionym pracownikom zaświadczeń lub zawiadamiania o każdym wolnym lub nowoobsadzonym miejscu grozi kara od 50—1000 złotych, za uchylanie się od obowiązku zgłaszania pracowników do ubezpieczenia oraz uchylanie się od obowiązku opłaty składek — grzywna od 250 — 3000 złotych. Kary wymierzane są na wniosek zarządu obwodowego Funduszu Bezrobocia w drodze administracyjnej.

W razie rozmyślnego przedstawienia, względnie potwierdzenia nieprawdziwych wyjaśnień, wpływających na przyznanie zasiłku, winni ulegają karze aresztu do 1 miesiąca lub grzywny od 30 — 1000 złotych, o ile dany czyn nie ulega karze surowszej. Właściwe są sądy grodzkie.

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 621) zostały zniesione działające od 1919 r. państwowe urzędy pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami. Czynności tych urzędów zostały przekazane częściowo Funduszowi Bezrobocia, częściowo władzom administracji ogólnej. Funduszowi Bezrobocia zostały przekazane czynności w zakresie pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego oraz kompetencje państwowych urzędów pośrednictwa pracy, przewidziane ustawą o zabezpieczeniu bezrobocia (rejestracja i kontrola bezrobotnych).

W październiku 1934 r. ukazało się rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy. Rozporządzenie to przekazało Funduszowi Pracy, działającemu na podstawie ustawy z dn. 16 marca 1933 r., zakres działalności Funduszu Bezrobocia. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 kwietnia 1935 r.

Wobec tego szereg przepisów wykonawczych do ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia łączy się ściśle z przepisami, dotyczącymi Funduszu Pracy.

Ustawy i rozporządzenia dotyczące zabezpieczenia na wypadek bezrobocia i pośrednictwa pracy:

Ustawa z dn. 18 lipca 1924 r. *o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia*. Tekst jednolity — Dz. U. Nr. 58, poz. 555 z 1932 r.).	Dz. U. Nr. 67 poz. 650-24 r.
Rozporządzenie Min. Pracy i Op. Społ. z dn. 25 września 1924 r. w sprawie *zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników obcokrajowców*.	Dz. U. Nr. 84 poz. 816-24 r.
Rozporządzenie Min. Pracy i Op. Społ. z dnia 26 września 1924 r. *o sposobach dysponowania funduszem bezrobocia*.	Dz. U. Nr. 84 poz. 819-24 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki społecznej z dn. 31 grudnia 1924 r. w sprawie *obowiązku pracodawców zawiadamiania urzędów pośrednictwa pracy o każdym wolnym lub nowoobsadzonym miejscu*.	Dz. U. Nr. 2 poz. 23-25 r.
Ustawa z dn. 28 stycznia 1925 r. w przedmiocie *zmiany art. 13 ustawy z dn. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia*.	Dz. U. Nr. 15 poz. 97-25 r.
Ustawa z dn. 28 października 1925 r. *o zmianie niektórych przepisów ustawy z dn. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia*.	Dz. U. Nr. 120 poz. 863-25 r.
Rozporządzenie Min. Pracy i Op. Społ. z dn. 5 lutego 1926 r. *o postępowaniu przy ustalaniu przynależności do zakresu osób, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia*.	Dz. U. Nr. 18 poz. 112-26 r.
Rozporządzenie Min. Pracy i Op. Społ. z dn. 20 maja 1926 r. w sprawie *wykluczenia od świadczeń osób, zabezpieczonych na wypadek bezrobocia, pozostających bez pracy na skutek choroby, inwalidztwa, strajku lub też przewinień, które na mocy obowiązujących ustaw powodują wydalenie z pracy*.	Dz. U. Nr. 57 poz. 336-26 r.

Dz. U. Nr. 46 poz. 404-27 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17 maja 1927 r. o *rozszerzeniu uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej* z ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.
Dz. U. Nr. 22 poz. 199-28 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 lutego 1928 r. o *zmianie art. 7 i 36 ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 23 poz. 235-29 r.	Ustawa z dn. 23 marca 1929 r., zmieniająca art. 5 i 38 ustawy z dn. 18 lipca 1924 r., o *zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 41 poz. 360-30 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, z dn. 2 maja 1930 r. w sprawie *uprawnień robotników, zatrudnionych zagranicą, do zasiłków, przewidzianych ustawą z dn. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 74 poz. 590-30 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, z dn. 3 października 1930 r. w sprawie *warunków, uprawniających robotników, zatrudnionych w Rzeszy Niemieckiej, do zasiłków, przewidzianych ustawą z dn. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 53 poz. 438-31 r.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, z dn. 7 kwietnia 1931 r. w sprawie *warunków, uprawniających robotników zatrudnionych we Francji, Belgji, Czechosłowacji, Austrji, Rumunji oraz na obszarze W. M. Gdańska do zasiłków, przewidzianych ustawą z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*

Ustawa z dn. 17 marca 1932 r. w sprawie zmiany ustawy z dn. 18 lipca 1924 r. *o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*	Dz. U. Nr. 39 poz. 399-32 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 25 czerwca 1932 r. w sprawie *rodzajów przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych i samorządowych oraz kategoryj zatrudnionych w nich robotników, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia.*	Dz. U. Nr. 57 poz. 546-32 r.
Obwieszczenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 24 czerwca 1932 r. w sprawie *ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*	Dz. U. Nr. 58 poz. 555-32 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 2 lipca 1932 r., w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Skarbu, Przemysłu i Handlu i Komunikacji o *postępowaniu przy przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków dla bezrobotnych.*	Dz. U. Nr. 58 poz. 556-32 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 6 lipca 1932 r., w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych, Przemysłu i Handlu i Komunikacji, w sprawie *zwolnienia od obowiązku zabezpieczenia na wypadek bezrobocia niektórych kategoryj robotników.*	Dz. U. Nr. 58 poz. 558-32 r.
Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 6 lipca 1932 r. w sprawie *robotników sezonowych, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia.*	Dz. U. Nr. 58 poz. 559-32 r.

Dz. U. Nr. 26 poz. 215-33 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 9 stycznia 1933 r., w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w sprawie *uprawnień robotników, zatrudnionych zagranicą,* do *zasiłków na wypadek* bezrobocia.
Dz. U. Nr. 84 poz. 621-33 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. o *zniesieniu państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami*
Dz. U. Nr. 85 poz. 649-33 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. w sprawie *zmiany ustawy z dn. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 103 poz. 809-33 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 20 grudnia 1933 r. w sprawie *wypłacania zasiłków, przewidzianych ustawą z dn. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia, w okresach dwutygodniowych.*
Dz. U. Nr. 22 poz. 167-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 15 marca 1934 r. w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości, Skarbu, Spraw Wojskowych i Komunikacji w sprawie *przekazania czynności zniesionych państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami Funduszowi Bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 22 poz. 168-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 15 marca 1934 r. o *biurach pośrednictwa pracy Funduszu Bezrobocia.*
Dz. U. Nr. 22 poz. 169-34 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 15 marca 1934 r. o *ustaleniu terminów zniesienia państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami.*

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. o *połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy.*	Dz. U. Nr. 94 poz. 849-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 marca 1935 r. o *wykonywaniu* przez Fundusz Pracy *pośrednictwa pracy.*	Dz. U. Nr. 23 poz. 152-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 27 marca 1935 r. o *Biurze Pośrednictwa Pracy dla robotników portowych w Gdyni.*	Dz. U. Nr. 23 poz. 153-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 18 czerwca 1935 r. o *zmianie rozporządzenia* z dn. 9 stycznia 1933 r. w sprawie *uprawnień robotników zatrudnionych zagranicą do zasiłków na wypadek bezrobocia.*	Dz. U. Nr. 45 poz. 310-35 r.
Dekret z dn. 14 stycznia 1936 r. o *zmianie art. 36 ustawy* z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.	Dz. U. Nr. 3 poz. 25-36 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 7 listopada 1936 r. w sprawie zabezpieczenia na wypadek bezrobocia *niektórych kategoryj robotników, zatrudnionych w przedsiębiorstwach i zakładach pracy państwowych i samorządowych.*	Dz. U. Nr. 86 poz. 602-36 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 29 października 1937 r. o postępowaniu przy *wymiarze i poborze należności na rzecz Funduszu Pracy.*	Dz. U. Nr. 83 poz. 604-37 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 12 marca 1938 r. w sprawie *powierzania czynności wojewódzkich biur Funduszu Pracy związkom samorządowym i innym instytucjom prawno-publicznym.*	Dz. U. Nr. 20 poz. 162-38 r.

Dz. U. Nr. 20 poz. 163-38 r. — Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 12 marca 1938 r. *o zniesieniu komunalnych urzędów pośrednictwa pracy.*

Dz. U. Nr. 79 poz. 539-38 r. — Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 4 października 1938 r. *o czasowym zmniejszeniu liczby dni pracy uważanych za tydzień podlegania obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia* w odniesieniu do niektórych kategoryj *robotników sezonowych.*

Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r. — Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. *o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 18.VII.1924 r. *o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia).*

FUNDUSZ PRACY.

Ustawą z dn. 16 marca 1933 r. został utworzony „Fundusz Pracy", mający na celu dostarczanie pracy lub środków utrzymania osobom pozbawionym pracy, a nie posiadającym środków do życia, przede wszystkim drogą uruchomiania gospodarczo uzasadnionych robót publicznych lub robót o znaczeniu publicznym.

Działający na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 23 sierpnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 74, poz. 664) Fundusz Pomocy Bezrobotnym został zniesiony przez ustawę z dn. 16 marca 1933 r., a jego prawa, zobowiązania i majątek przeszły na Fundusz Pracy.

Zwierzchni nadzór nad Funduszem Pracy sprawuje Prezes Rady Ministrów. Organami Funduszu Pracy są: Prezes, powołany przez Prezesa Rady Ministrów, Komitet Naczelny, Dyrekcja i Komitety Lokalne.

Na środki finansowe Funduszu Pracy obok opłat od biletów wstępu na widowiska, zabawy, zawody itp., od stawek przy totalizatorze, opłat od czynszu dzierżawnego, cukru, piwa, żarówek, gazu itp. składają się opłaty od osób,

pobierających uposażenie służbowe, bądź stałe wynagrodzenie za najemną pracę, w wysokości 1% całkowitego dochodu, osiągniętego z tych źródeł. Pracodawcy, zatrudniający osoby wyżej wymienione, opłacają również 1% od wypłacanych tym pracownikom wynagrodzeń.

Ustawa o Funduszu Pracy przewiduje za przekroczenie jej przepisów o uiszczeniu określonych w niej opłat lub wydanych na jej podstawie rozporządzeń karę grzywny do 2000 złotych, o ile dany czyn nie ulega karze surowszej według innych przepisów. Do orzeczenia o karze powołane są powiatowe władze administracji ogólnej.

Jak to już zaznaczono wyżej przy omawianiu ustawy zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, z dniem 1 kwietnia 1935 r. weszło w życie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. o połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy.

Z dniem 1 kwietnia 1935 r. Fundusz Pracy przejął szereg czynności, należących do zakresu działania Funduszu Bezrobocia, a m. in. funkcje pośrednictwa pracy, zabezpieczenia na wypadek bezrobocia zarówno w przedmiocie udzielania świadczeń, tj. zasiłków z tytułu zabezpieczenia, jak i wymiaru, kontroli i poboru wkładek, określonych ustawą o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Rozporządzenie z dn. 29 października 1938 r. zawiera szczegółowe przepisy, dotyczące postępowania przy wymiarze i poborze wkładek z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia i opłat na fundusz pracy. Opłaty na fundusz pracy uiszczane są łącznie z wkładkami na zabezpieczenie na wypadek bezrobocia. Powinny one być wpłacane do właściwego biura Funduszu Pracy lub na jego konto do P. K. O. co miesiąc z dołu, najpóźniej do dnia 20 następnego miesiąca, zaś jeśli idzie o zakłady górnicze i hutnicze — do dnia 25 następnego miesiąca. Do obowiązków pracodawcy, szczegółowo unormowanych w tym rozporządzeniu, należy między innymi: rejestrowanie w wojewódzkim biurze Funduszu Pracy nowopowstających zakładów pracy, zatrudniających co najmniej 5 pracowników, nadsyłanie co miesiąc wyciągów z list płac lub ustalonych w rozporządzeniu deklaracyj. Do obowiązków pracodawcy, nieunormowanych w rozporządzeniu z dn. 29 października 1938 r., jednakże istniejących na podstawie dotychczaso-

wych przepisów należy: obowiązek zawiadamiania wojewódzkich biur Funduszu Pracy o każdym wolnym lub nowoobsadzonym miejscu (art. 30 ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia).

Łącznie z opłatami na fundusz pracy z art. 15 (od wynagrodzeń) i wkładkami na zabezpieczenie na wypadek bezrobocia powinny być również wpłacane potrącane przez pracodawcę opłaty od tantiem w wysokości 2% wypłacanych sum z tytułu tantiemy. Przez tantiemy należy rozumieć wszelkie wynagrodzenia, wypłacane członkom zarządów, rad itp., określone w art. 18 ustawy o państwowym podatku dochodowym w brzmieniu noweli z dn. 7.XI.1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 771), bez uwzględnienia późniejszych zmian tego artykułu.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące Funduszu Pracy:

Dz. U. Nr. 22 poz. 163-33 r.	Ustawa z dn. 16 marca 1933 r. o *Funduszu Pracy*.
Dz. U. Nr. 29 poz. 235-34 r.	Ustawa z dn. 13 marca 1934 r. w sprawie *zmiany ustawy* z dn. 16 marca 1933 r. o *Funduszu Pracy*.
Dz. U. Nr. 94 poz. 849-34 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. o *połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy*.
M. P. Nr. 25 poz. 40-35 r.	Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 stycznia 1935 r. w sprawie *powierzenia wymiaru i poboru opłat na rzecz Funduszu Pracy* od *niektórych kategoryj płatników ubezpieczalniom społecznym*.
M. P. Nr. 76 poz. 109-35 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 29 marca 1935 r. o *nadaniu statutu Funduszowi Pracy*.
M. P. Nr. 78 poz. 112-35 r.	Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 26 marca 1935 r. o *utworzeniu ekspozytur Wojewódzkich Biur Funduszu Pracy*.

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 maja 1935 r. o *postępowaniu odwoławczym* od decyzyj wojewódzkich biur Funduszu Pracy i ich ekspozytur.	Dz. U. Nr. 41 poz. 280-35 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 29 października 1937 r. o *postępowaniu przy wymiarze i poborze należności na rzecz Funduszu Pracy.*	Dz. U. Nr. 83 poz. 604-37 r.
Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 czerwca 1938 r. o *zmianie ekspozytur wojewódzkich biur Funduszu Pracy.* (Wykaz ekspozytur).	M. P. Nr. 145 poz. 261-38 r.
Ustawa z dn. 14 lipca 1938 r. o *zmianie ustawy* z dn. 16 marca 1933 r. o *Funduszu Pracy.*	Dz. U. Nr. 52 poz. 401-38 r.
Zarządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 6 sierpnia 1938 r. o *zmianie wykazu ekspozytur* wojewódzkich biur Funduszu Pracy.	M. P. Nr. 236 poz. 519-38 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. o *rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 16.III.1933 r. o Funduszu Pracy).	Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.

OCHRONA RYNKU PRACY.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 4 czerwca 1927 r., znowelizowane przez ustawę z dn. 23 stycznia 1937 r. o ochronie rynku pracy, ogranicza zatrudnianie w Polsce pracowników cudzoziemskich na terenie całego państwa. Ograniczenie to w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 6 marca 1931 r. dotyczy zatrudniania cudzoziemców w przedsiębiorstwach przemysłowych, gór-

niczych, hutniczych, handlowych, bankowych, komunikacyjnych, przewozowych oraz w rolnictwie i leśnictwie.

Ograniczenia dotyczące zatrudniania cudzoziemców, obowiązujące do dnia 1 kwietnia 1937 r., różnią się nieco od przepisów, późniejszych, które weszły w życie na podstawie noweli z dn. 23 stycznia 1937 r. Zmiany, wprowadzone nowelą nie dotyczą jednak tych pracodawców, którzy zatrudniali danego pracownika cudzoziemskiego w dniu 7 kwietnia 1931 r. i zatrudniają go nadal nieprzerwanie na podstawie tej samej umowy o pracę. Data 7 kwietnia 1931 r. jest datą wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 6 marca 1931 r. określającego, jakie zakłady pracy podlegają ograniczeniom w zakresie zatrudniania cudzoziemców.

Obowiązujące obecnie przepisy o zatrudnianiu cudzoziemców wprowadzają również, podobnie jak poprzednio obowiązujące, rozróżnienie między cudzoziemcami przebywającymi w Polsce od dłuższego czasu i świeżo przybyłymi. Inna tylko data przyjęta została za podstawę tego rozróżnienia, a mianowicie 1 stycznia 1922 r., zamiast poprzednio przyjętej 1 stycznia 1921 r. Cudzoziemcy, przebywający stale w Polsce przynajmniej od 1 stycznia 1922 r., mogą zaopatrzyć się w specjalne zaświadczenia, upoważniające ich do pracy w Polsce bez jakichkolwiek ograniczeń i bez potrzeby uzyskiwania przez pracodawcę specjalnego zezwolenia na zatrudnianie cudzoziemca. Zaświadczenia takie wydawane są przez powiatową władzę administracji ogólnej na czas określony. Wydanie zaświadczenia jest pozostawione swobodnemu uznaniu władzy, o ile umowy międzynarodowe nie postanawiają inaczej. Sprawy te zatem mogą być regulowane przy stosowaniu zasad wzajemności. Uprawnienia do uzyskania zaświadczeń, zezwalających na zatrudnianie w Polsce, przysługują również dzieciom cudzoziemców, przebywających w Polsce stale przynajmniej od 1 stycznia 1922 r. (dawne przepisy kwestii tej nie regulowały).

Cudzoziemców, którzy nie przedstawią odpowiednich zaświadczeń np. z tego powodu, że przybyli do Polski po 1 stycznia 1922 r., pracodawca może zatrudnić tylko w tym przypadku, jeżeli otrzyma zezwolenie na zatrudnienie cudzoziemskiego pracownika.

Rozporządzenie z dnia 23 marca 1937 r. zawiera szczegółowe postanowienia, dotyczące wyjednywania zezwoleń na zatrudnianie pracowników cudzoziemskich, wydawania pracownikom cudzoziemskim zaświadczeń uprawniającyh do wykonywania zatrudnienia w Polsce oraz zawiadomień o zatrudnianiu i zwalnianiu z pracy pracowników cudzoziemskich. Obowiązek zawiadamiania o zatrudnieniu i zwolnieniu z pracy cudzoziemca dotyczy wszystkich pracowników cudzoziemskich, zarówno zatrudnionych na podstawie uzyskanych zezwoleń, jak i na podstawie posiadanych przez nich zaświadczeń. Pracodawca powinien zawiadomić o przyjęciu lub zwolnieniu pracownika cudzoziemskiego właściwy Urząd Wojewódzki (Komisariat Rządu na m. st. Warszawę) w ciągu dni 14.

Przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o ochronie rynku pracy nie stosuje się: a) do pracodawców korzystających z prawa eksterytorialności, o ile chodzi o zatrudnianie dla wykonywania czynności urzędowych lub dla usług osobistych; b) do przedsiębiorstw zagranicznych przy zatrudnianiu komiwojażerów; c) do wszystkich pracodawców przy zatrudnianiu wybitnych sił artystycznych lub naukowych; d) do przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych; do przedsiębiorstw natury międzynarodowej (żegluga, kolej, lotnictwo itp.). Wyjątkami tymi nie są objęte osoby, zatrudnione na podstawie umowy o naukę. W przypadkach więc umowy o naukę wyjątki te nie będą miały zastosowania i będzie potrzebne uzyskanie zezwolenia przez pracodawcę lub przedstawienie zaświadczenia przez ucznia, studenta, praktykanta itp.

Ustawy i rozporządzenia dotyczące ograniczeń w zatrudnianiu cudzoziemców.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 4 czerwca 1927 r. o *ochronie rynku pracy*. (Tekst jednolity. Dz. U. Nr. 23 poz. 148 — 1937 r.).	Dz. U. Nr. 54 poz. 472-27 r.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20 lutego 1931 r. w sprawie *wprowadzenia przepisów rozporządzenia* Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 4 czerwca 1927 r. o *ochronie rynku pracy*.	Dz. U. Nr. 18 poz. 98-31 r.

Dz. U. Nr. 84 poz. 664-31 r.	Obwieszczenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 sierpnia 1931 r. o *sprostowaniu błędu* w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 4 czerwca 1927 r. o *ochronie rynku pracy.*
Dz. U. Nr. 6 poz. 47-37 r.	Ustawa z dn. 23 stycznia 1937 r. o *zmianie* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 czerwca 1927 r. o *ochronie rynku pracy.*
Dz. U. Nr. 24 poz. 160-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 23 marca 1937 r. w sprawie *wykonania* rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 4 czerwca 1927 r. o *ochronie rynku pracy.*
Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. *o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 4.VI.1927 r. o ochronie rynku pracy).

UMOWY I ZATARGI ZBIOROWE ORAZ NADZWYCZAJNE KOMISJE ROZJEMCZE.

Kodeks Zobowiązań wprowadził w art. 445 przepisy, dotyczące umów zbiorowych.

Układ co do warunków umów indywidualnych o pracę, zawarty między pracodawcą albo prawnie istniejącym związkiem pracodawców z jednej strony, a prawnie istniejącym związkiem pracowników z drugiej strony (układ zbiorowy), wiąże w braku szczególnego przepisu ustawy tylko strony, które układ zawarły, oraz członków związku, będącego stroną (art. 445 § 1).

Układ zbiorowy powinien być pod nieważnością zawarty na piśmie (art. 445 § 2).

Gdy czas mocy obowiązującej albo termin wypowiedzenia nie jest w samym układzie zbiorowym oznaczony, każda ze stron może układ wypowiedzieć na miesiąc naprzód (art. 445 § 3).

Postanowienia umów indywidualnych, mniej korzystne dla pracowników niż postanowienia układu zbiorowego, są nieważne. Zamiast nich mają moc odpowiednie postanowienia układu zbiorowego (art. 445 § 4).

W stosunku do pracowników rolnych przewidziany w § 3 art. 445 termin wypowiedzenia układu zbiorowego został na mocy art. IX przepisów wprowadzających przedłużony do 3 miesięcy.

W dniu 1 czerwca 1937 r. weszła w życie ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r. o układach zbiorowych pracy. Ustawa ta stanowi uzupełnienie wymienionych wyżej przepisów kodeksu zobowiązań, który dopuszcza równoczesne działanie ustaw szczególnych, regulujących zagadnienie umów zbiorowych. Ustawa przewiduje obowiązek prowadzenia rejestru układów zbiorowych pracy i nadaje zarejestrowanemu układowi zbiorowemu szersze znaczenie od układu, przewidzianego w art. 445 k. z. W myśl k. z. układ zbiorowy wiąże, w braku szczególnego przepisu ustawy, tylko strony, które układ zawarły, oraz członków związku będącego stroną, zaś zarejestrowany w myśl ustawy układ zbiorowy wiąże pracodawcę ponadto w stosunku do jego pozostałych pracowników (również i niezrzeszonych w związku, z którym zawarto układ), należących do gałęzi pracy objętych układem. Ponieważ rejestracja układów zbiorowych pracy jest obowiązkowa (obowiązek rejestracji ciąży w równym stopniu na wszystkich uczestnikach układu), moc wiążąca każdego układu zbiorowego jest szersza od przewidzianej w k. z. i powinna być oceniania według przepisów ustawy o układach zbiorowych pracy. Poza tym, jeśli chodzi o podkreślenie zasadniczych różnic w stosunku do k. z., ustawa o układach zbiorowych pracy przewiduje specjalny dłuższy termin wypowiedzenia układu zbiorowego, dotyczącego pracowników umysłowych: według k. z. każdy układ zbiorowy może być wypowiedziany w terminie miesięcznym, według ustawy układ, dotyczący pracowników umysłowych, wymaga trzymiesięcznego wypowiedzenia. W myśl ustawy o układach zbiorowych pracy w układzie takim mogą być również określone warunki umowy o naukę uczniów przemysłowych oraz związane z pracą wzajemne zobowiązania stron; k. z. przewidywał zaś tylko, że układ zbiorowy ustala warunki umów indywidualnych o pracę.

Poza tym ustawa o układach zbiorowych pracy zawiera cały szereg nowych postanowień, o których nie było zupełnie mowy w k. z. Do najważniejszych należą postanowienia, dotyczące nadawania układom zbiorowym mocy powszechnie obowiązującej. Moc powszechnie obowiązującą może nadać układowi zbiorowemu pracy Minister Opieki Społecznej (jeśli chodzi o przemysły: węglowy, naftowy i rafinerie naftowe, włókienniczy, hutniczy i kopalnictwo rudy — w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a jeśli chodzi o zakłady i wytwórnie podlegające władzom wojskowym — w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych) na wniosek jednego z uczestników układu, albo na wniosek zainteresowanego związku lub zrzeszenia, jeżeli układ, któremu ma być nadana moc powszechnie obowiązująca, posiada gospodarczo przeważające znaczenie w gałęzi pracy objętej układem na obszarze, dla którego został zawarty. Z chwilą nadania układowi zbiorowemu mocy powszechnie obowiązującej wszyscy pracodawcy i pracownicy obowiązani są stosować postanowienia tego układu zbiorowego do umów o pracę w tych gałęziach pracy i na tych obszarach, które zostały przez układ objęte. Wnioski zgłoszone w sprawie nadania układowi zbiorowemu mocy powszechnie obowiązującej powinny być ogłoszone w „Zbiorze Układów Zbiorowych Pracy" (zamówienia na prenumeratę przyjmuje Ministerstwo Opieki Społecznej; poszczególne zeszyty nabywać można w agencjach P.A.T.), po czym w terminie dni 14 mogą być zgłaszane przez zainteresowanych umotywowane sprzeciwy przeciwko nadaniu układowi mocy powszechnie obowiązującej. Sprzeciwy powinny być wnoszone do Ministerstwa Opieki Społecznej za pośrednictwem tego inspektora pracy, który zarejestrował układ. Jeżeli pomimo zgłoszonych sprzeciwów zapadnie decyzja pozytywna o nadaniu układowi mocy powszechnie oobwiązującej, w „Zbiorze Układów Zbiorowych Pracy" ukazuje się zarządzenie Ministra Opieki Społecznej o nadaniu mocy powszechnie obowiązującej.

W „Zbiorze Układów Zbiorowych Pracy" ogłaszane są tylko układy zbiorowe, którym ma być nadana lub którym nadano moc powszechnie obowiązującą. Inne układy zbiorowe nie są ogłaszane, są natomiast rejestrowane. Rejestry układów zbiorowych prowadzone są przez inspektorów pracy okręgowych oraz przez specjalnie do tego upoważ-

nionych inspektorów obwodowych. Rejestry układów zbiorowych mogą być przeglądane przez wszystkich. Na żądanie osób zainteresowanych mogą być wydawane urzędowe zaświadczenia i wypisy z rejestru lub odpisy układów.

Ustawa o układach zbiorowych pracy obowiązuje na obszarze całego państwa, nie wyłączając województwa śląskiego, gdyż Sejm Śląski wyraził zgodę na jej wejście w życie ustawą z dn. 4 czerwca 1937 r.

Na terenie b. zaboru pruskiego działa jeszcze poza tym rozporządzenie niemieckie z dn. 23 grudnia 1918 r. o umowach zbiorowych i załatwianiu zatargów zbiorowych pracy (Dz. U. Rzeszy str. 1456). W zakresie umów zbiorowych zachowało ono moc tylko w stosunku do pracowników rolnych, którzy nie są objęci ustawą z dn. 14 kwietnia 1937 roku o układach zbiorowych pracy. Natomiast w dziale załatwiania zatargów zbiorowych — obowiązuje w stosunku do wszystkich pracowników.

Na pozostałym obszarze państwa w dziedzinie załatwiania zatargów zbiorowych obowiązują ustawy polskie odrębne dla pracowników rolnych i dozorców domowych oraz odrębne dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r., znowelizowane przez ustawę z dn. 14 kwietnia 1937 r. o komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu, działa na całym obszarze państwa z wyjątkiem województwa pomorskiego, górnośląskiej części województwa śląskiego oraz powiatów szubińskiego, wyrzyskiego, inowrocławskiego i bydgoskiego.

Jeżeli polubowne załatwienie zatargu zbiorowego pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji lub w zakładach użyteczności publicznej choćby na zysk nieobliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy okaże się niemożliwe, a zatarg nabiera charakteru zagrażającego ogólnopaństwowym interesom gospodarczym, Minister Opieki Społecznej może poddać taki zatarg rozstrzygnięciu komisji rozjemczej.

Szczegółowe przepisy, dotyczące sposobu powoływania komisji, składu komisji, trybu postępowania i zatwierdzania orzeczeń rozjemczych zawiera rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. Orzeczenie, wydane

przez komisję rozjemczą może być przyjęte przez uczestników zatargu w drodze pisemnej lub ustnie do protokółu na posiedzeniu Komisji. Jeżeli orzeczenie takie nie zostanie przyjęte przez któregokolwiek z uczestników, Minister Opieki Społecznej może zatwierdzić orzeczenie wbrew woli uczestników, jeżeli ważne interesy gospodarcze tego wymagają. Zarządzenie o zatwierdzeniu orzeczenia wraz z tekstem orzeczenia zostaje ogłoszone w „Zbiorze Układów Zbiorowych Pracy".

Jeżeli Minister Opieki Społecznej uzna, iż dane orzeczenie rozjemcze posiada gospodarczo przeważające znaczenie w gałęzi pracy, objętej tym orzeczeniem, może, w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu na wniosek jednego z uczestników postępowania, nadać w drodze rozporządzenia moc powszechnie obowiązującą orzeczeniu w tej gałęzi pracy na całym obszarze, dla którego orzeczenie zostało wydane, lub dla części tego obszaru, na której uzyskało ono przeważające znaczenie. Rozporządzenie takie obowiązuje wszystkich pracodawców i pracowników w tej gałęzi pracy i na tym obszarze do stosowania tego orzeczenia do indywidualnych umów o pracę. Przy nadawaniu orzeczeniom rozjemczym mocy powszechnie obowiązującej jest stosowane postępowanie podobne jak przy nadawaniu mocy powszechnie obowiązującej układom zbiorowym pracy. A więc wniosek o nadanie mocy powszechnie obowiązującej ogłaszany jest w „Zbiorze Układów Zbiorowych Pracy"; mogą być zgłaszane sprzeciwy w ciągu 14 dni, a następnie dopiero Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu decyduje o nadaniu mocy powszechnie obowiązującej.

Odrębne rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o pracy robotników portowych w Gdyni przewidują powołanie Portowej Komisji Rozjemczej do załatwiania zatargów z robotnikami portowymi.

Przy omawianiu zatargów zbiorowych zwrócić należy uwagę na zatargi o charakterze specjalnym, połączone z zajęciem przez pracowników przedsiębiorstwa pomieszczeń zakładu pracy, tj. na tak zwane „strajki okupacyjne". Sam strajk, jak wiadomo, jest wynikiem prawa koalicji (zrzeszania się pracowników celem obrony wspólnych interesów) i nie jest przez prawo zabroniony. Jednakże

strajk, połączony z zajęciem pomieszczeń zakładu pracy przez strajkujących, jest już działaniem wykraczającym poza prawo koalicji i zasługuje na inną kwalifikację. W r. 1938 Sąd Najwyższy rozpatrywał szereg spraw karnych o okupację fabryk, w których zakwalifikował okupację jako przestępstwo, przewidziane w art. 251 i 252 kodeksu karnego. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy m. in. w orzeczeniach z dn. 21. IV. 1938 r. Sygn. Akt. 2. K. 1923/37 oraz w orzeczeniu z dn. 23. V. 1938 r. Sygn. Akt. 2. K. 1541/37. W orzeczeniu z dn. 23. V. 1938 r. Sąd Najwyższy uzasadnił swoje stanowisko w następujący sposób: ...„Ustawa Konstytucyjna nadaje wszelkim pracownikom prawo koalicji, prawo wywalczania przez związki i połączenia wzajemne lepszych warunków płac. Zbiorowe więc zaprzestanie pracy w celu zdobycia lepszych warunków pracy lub większego za nią wynagrodzenia, czyli strajk, z wyjątkiem gdy chodzi o urządzenia użyteczności publicznej (art. 223 i 224 k. k.), jest prawnie dozwolone, z prawem zgodne, nie stanowi zatem aktu przemocy ściganego z art. 251 k. k., pomimo że stawia pracodawcę w sytuację, zmuszającą go do podwyższenia płac. Inaczej rzecz się przedstawia, gdy chodzi o tak zwany strajk okupacyjny. Przede wszystkim sama nazwa „strajk" nie jest tu właściwa. Strajk, jak powiedziano wyżej, polega jedynie i wyłącznie na zbiorowym zaprzestaniu pracy i nie ma nic wspólnego z okupacją cudzej własności. Okupacja jest aktem bezprawnym, jest przemocą przez prawo zabronioną. Każdy więc, czy to jednostka, czy ciało zbiorowe okupujące, a więc bezprawnie zajmujące cudzą własność w celu zmuszenia tą drogą właściciela do działania wbrew jego woli, dopuszcza się przestępstwa przewidzianego w art. 251 k. k. Przemoc bowiem w rozumieniu art. 251 k. k. przedstawia się jako przymus fizyczny, paraliżujący swobodą woli pokrzywdzonego zarówno wtedy, gdy jest skierowany bezpośrednio przeciw jego osobie, jak i wtedy, gdy skierowuje się przeciw rzeczy, jeśli tą drogą godzi bezpośrednio w osobę pokrzywdzonego, wywierając na psychikę jego wpływ tak silny, że zniewala go do poddania się woli sprawcy przemocy. Skoro zatem Sąd ustalił, że oskarżeni zajęli przemocą lokale fabryki wbrew woli jej kierowników i że działali w zamiarze wymuszenia za pośrednictwem takiej przemocy od kierowników podwyższenia

płac, to do tak ustalonego czynu powinien był zastosować art. 251 k. k. Nie dopatrzywszy się w tym czynie znamion przestępstwa, obraził art. 251 k. k. Wyrok zatem w myśl 514 p. „a" ulega uchyleniu, jak słusznie wnosi kasacja Prokuratora. Zasadna jest także kasacja oskarżyciela prywatnego. Bezprawne niedopuszczenie cudzego domu, mieszkania, lokalu lub pomieszczenia wbrew żądaniu osoby uprawnionej również nie ma nic wspólnego ze strajkiem, czyli z prawnie dozwolonym zbiorowym zaprzestaniem pracy i stanowi przestępstwo przewidziane w art. 252 k. k. Sąd pominął tę okoliczność, że po rozwiązaniu umowy o pracę w myśl art. 11 lub 15 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 marca 1928 r. poz. 324 pracownicy fizyczni tracą charakter robotników w odnośnym przedsiębiorstwie i nie mają prawa wbrew żądaniu osób uprawnionych w pomieszczeniu przedsiębiorstwa tego przebywać. Gdy zatem oskarżeni po rozwiązaniu z nimi umowy, wbrew żądaniu kierowników przedsiębiorstwa, nie opuścili lokalu fabrycznego, to czyn ich wbrew twierdzeniu Sądu podpada całkowicie pod art. 252 k. k. Niedopatrzenie się w tym czynie znamion przestępstwa obraża powyższy przepis i również, w myśl art. 514 p. „a", powoduje uchylenie wyroku".

W 1933 r. wydane zostało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu. Rozporządzenie to działa na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa pomorskiego, górnośląskiej części województwa śląskiego oraz powiatów szubińskiego, wyrzyskiego, inowrocławskiego i bydgoskiego. Rozporządzenie ma charakter tymczasowy; Rada Ministrów może ustalić w drodze rozporządzenia termin, w którym utraci ono moc obowiązującą.

Rozporządzenie to postanawia, iż w przypadkach, gdy polubowne załatwienie zatargu między pracodawcami a pracownikami w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji lub w zakładach użyteczności publicznej okaże się niemożliwe, a zatarg nabiera charakteru zagrażającego ogólnopaństwowym interesom gospodarczym, Rada Ministrów może uchwalić załatwienie tego zatargu przez nadzwyczajną komisję rozjemczą. Orzeczenie komisji nabiera

mocy prawnej, jeśli jest przyjęte przez uczestników, lub jeśli Minister Opieki Społecznej orzeczenie to zatwierdzi. Orzeczenie może być wydane tylko na czas określony. W orzeczeniu tym komisja ustala warunki, na jakich powinny być zawierane indywidualne umowy o pracę w zakładach pracy objętych zatargiem. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia nadać orzeczeniu moc powszechnie obowiązującą w tej gałęzi pracy, dla której zostało ono wydane na obszarze całego państwa lub na części tego obszaru, na której uzyskało ono przeważające znaczenie.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza powoływana jest przez Ministra Opieki Społecznej i składa się z przewodniczącego, wyznaczonego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej, z 2 członków, wyznaczonych po jednym przez Ministra Sprawiedliwości i właściwego Ministra (np. Przemysłu i Handlu, Komunikacji), oraz z ławników, powołanych przez przewodniczącego komisji w równej liczbie spośród pracodawców i pracowników.

W razie zatargu zbiorowego między pracodawcami a robotnikami portowymi w Gdyni rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. o pracy robotników portowych w Gdyni przewiduje zwołanie Portowej Komisji Rozjemczej celem rozstrzygnięcia zatargu.

Ustawy i rozporządzenia, dotyczące umów zbiorowych, zatargów zbiorowych i rozjemstwa:

Rozporządzenie Rady Komisarzy Ludowych z dn. 23 grudnia 1918 r. o umowach zbiorowych, wydziałach robotniczych i pracowniczych oraz rozjemstwie w zatargach pracy (Dz. U. Rzeszy str. 1456).

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o *załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi.*	Dz. P. Nr. 65 poz. 394-19 r.
Ustawa z dn. 23 stycznia 1920 r. o *rozszerzeniu działania przepisów ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r.* (Dz. P. P. P. z 1919 r. Nr. 65 poz. 394) *na zatargi zbiorowe między właścicielami nieruchomości a doradcami domowymi.*	Dz. U. Nr. 8 poz. 53-20 r.

Dz. U. Nr. 39 poz. 324-22 r.	Ustawa z dn. 16 maja 1922 r. w przedmiocie powołania Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej *do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi.*
Dz. U. Nr. 71 poz. 686-24 r.	Ustawa z dn. 18 lipca 1924 r. w przedmiocie *uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoływania Nadzwyczajnych Komisyj Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi.*
Dz. U. Nr. 30 poz. 263-30 r.	Ustawa z dn. 25 lutego 1930 r. w sprawie *zmian* postanowień ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o *załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi.*
Dz. U. Nr. 81 poz. 713-32 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 25 września 1932 r. w sprawie *zmiany ustawy z dn. 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi.*
Dz. U. Nr. 82 poz. 598-33 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *Kodeks zobowiązań.*
Dz. U. Nr. 82 poz. 599-33 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *Przepisy, wprowadzające Kodeks zobowiązań.*
Dz. U. Nr. 82 poz. 604-33 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu.* (Tekst jednolity — Dz. U. Nr. 39, poz 313—1937 r.).
Dz. U. Nr. 85 poz. 646-33 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *o pracy robotników portowych w Gdyni.*

Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 stycznia 1934 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *o powoływaniu nadzwyczajnych komisyj rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu.*	Dz. U. Nr. 13 poz. 104-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 25 kwietnia 1934 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, o *Portowej Komisji Rozjemczej w Gdyni.*	Dz. U. Nr. 61 poz. 520-34 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 24 czerwca 1935 r. *o utworzeniu Komisyj Pojednawczo-Rozjemczych w Gdyni i Toruniu* oraz *o zmianie okręgu Komisji Pojednawczo - Rozjemczej w Bydgoszczy.*	Dz. U. Nr. 50 poz. 331-35 r.
Ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r. w sprawie *zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej* z dn. 27 października 1933 r. *o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu.* (Dz. U. Nr. 39 poz. 313 — tekst jednolity).	Dz. U. Nr. 30 poz. 226-37 r.
Ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r. *o układach zbiorowych pracy.*	Dz. U. Nr. 31 poz. 242-37 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o prowadzeniu przez inspektorów pracy rejestrów układów zbiorowych pracy.*	Dz. U. Nr. 40 poz. 314-37 r.

Dz. U. Nr. 40 poz. 315-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o przekazaniu niektórym obwodowym inspektorom pracy prowadzenia rejestrów układów zbiorowych pracy.*
Dz. U. Nr. 40 poz. 316-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o postępowaniu przy nadawaniu układom zbiorowym mocy powszechnie obowiązującej.*
Dz. U. Nr. 40 poz. 317-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o komisjach uprawnionych do zwolnienia od uczestnictwa w układzie zbiorowym pracy.*
Dz. U. Nr. 40 poz. 318-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o przejmowaniu układów zbiorowych pracy w przypadkach łączenia się związków pracowniczych.*
Dz. U. Nr. 40 poz 319-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o trybie zawiadamiania uczestników układu zbiorowego o rozwiązaniu pracowniczego związku zawodowego.*
Dz. U. Nr. 40 poz. 320-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. o wykazie aktów prawnych, podlegających ogłoszeniu w *„Zbiorze Układów Zbiorowych Pracy".*
Dz. U. Nr. 40 poz. 321-37 r.	Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 31 maja 1937 r. *o wykonaniu rozporządzenia* Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 października 1933 r. *o komisjach rozjemczych dla załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu.*

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 października 1938 r. o *rozciągnięciu mocy* obowiązującej *niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27. X. 1933 r. o komisjach rozjemczych dla załatwiania zatargów zbiorowych w przemyśle i handlu. Rozciągnięto następnie na ziemie odzyskane w listopadzie 1938 r. Dekretem z dn. 16. XI. 1938 r. — Dz. U. Nr. 87 poz. 585).	Dz. U. Nr. 81 poz. 549-38 r.
Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. *o rozciągnięciu mocy* obowiązującej *niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego.* (M. in. rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z dn. 1.VIII.1919 r. o załatwianiu *zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi,* ustawy z dn. 18. VII. 1924 r. w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej *do powoływania Nadzwyczajnych Komisyj Rozjemczych* do *załatwiania zatargów* zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami *rolnymi* i ustawy z dn. 14.IV. 1937 r. o *układach zbiorowych pracy).*	Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 1 grudnia 1938 r. *o przekazaniu* niektórym *obwodowym inspektorom* pracy prowadzenia *rejestrów układów zbiorowych pracy.*	Dz. U. Nr. 103 poz. 680-38 r.

SĄDY PRACY.

Obowiązujące od 1 stycznia 1935 r. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r., zawierające „Prawo o sądach pracy", nie stanowi nowelizacji ustawy poprzednio działającej, lecz zawiera całokształt przepisów dotyczących tej dziedziny i uchylających przepisy dawniej obowiązujące.

W stosunku do poprzedniego stanu rzeczy nowe prawo o sądach pracy wprowadza tę zasadniczą zmianę, iż wyłącza spod kompetencji sądów pracy sprawy karne o przekroczenia przepisów prawnych o ochronie pracy najemnej, Sądy pracy rozstrzygają tylko sprawy cywilne, wynikające ze stosunku pracy, stosunku chałupniczego, z umowy o naukę, spory cywilne między pracownikami, wynikające ze wspólnej pracy w tym samym zakładzie pracy, oraz spory cywilne, wynikające z należenia do instytucyj ubezpieczeń społecznych, ich instytucyj zastępczych lub kas zapomogowych (np. kas przezorności), jeżeli ustawa lub statut takiej instytucji lub kasy nie przekazuje rozstrzygania tych spraw sądom szczególnym, władzom administracyjnym lub komisjom rozjemczym.

Dalszymi zmianami w zakresie kompetencji sądów pracy jest poddanie orzecznictwu sądów pracy sporów wszystkich pracowników bez względu na wysokość ich wynagrodzenia (poprzednio pracownicy umysłowi, których wynagrodzenie przekracza 10 000 zł rocznie, nie podlegali orzecznictwu sądów pracy) oraz na rozszerzeniu kompetencji sądów pracy na spory cywilne, w których wartość przedmiotu sporu nie przewyższa 10 000 zł (poprzednio w razie jeżeli wartość przedmiotu sporu przekraczała sumę 5 000 zł sąd pracy nie był kompetentny).

Do właściwości sądów pracy nie należą spory pracowników umysłowych, zatrudnionych na mocy umowy w urzędach i szkołach państwowych oraz samorządu terytorialneko. Nie należą również do właściwości sądów pracy spory pracowników i praktykantów w gospodarstwach rolnych, leśnych i ogrodowych oraz w przedsiębiorstwach z nimi związanych, znajdujących się poza obszarami gmin miejskich i nie posiadających przeważającego charakteru przemysłowego lub hadlowego. Jenakże w drodze rozporządzenia może być rozszerzona kompetencja sądów pracy na wymienionych wyżej pracowników rolnych i leśnych.

Wyłączone spod kompetencji sądów pracy sprawy karne zostały przekazane częściowo orzecznictwu obwodowych inspektorów pracy, częściowo władzom administracyjnym, częściowo wreszcie pozostawione kompetencji sądów powszechnych, zgodnie z postanowieniami poszczególnych ustaw, zawierających postanowienia karne.

Ze zmian proceduralnych, wprowadzonych przez no-

we prawo o sądach pracy, podkreślić należy ograniczenie prawa apelacji w sprawach, w których kwota sporna nie przewyższa 300 złotych (poprzednio ograniczenie to dotyczyło spraw, w których wartość przedmiotu sporu nie przenosiła 200 złotych) oraz ograniczenie skarg kasacyjnych tylko do przypadków, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia przewyższa 300 złotych.

Sąd pracy prowadzi rozprawę i orzeka w kompletach, składających się z przewodniczącego i dwóch ławników. Poza przepisami szczególnymi, dotyczącymi sądów pracy, do właściwości i postępowania przed sądami pracy stosuje się obowiązujące przepisy postępowania cywilnego, dotyczące sądów grodzkich.

Skargi apelacyjne od wyroków sądów pracy rozstrzyga sąd okręgowy. Sąd okręgowy rozstrzyga w składzie trzech sędziów w sprawach o wartości do 300 złotych, w których nie można już wnieść skargi do Sądu Najwyższego i apelacja jest ograniczona do ściśle określonych przypadków, tj. z przyczyn nieważności, z powodu przekroczenia kompetencji lub naruszenia prawa materialnego. W innych sprawach sąd okręgowy rozstrzyga skargi apelacyjne od wyroków sądów pracy w składzie, złożonym z sędziego okręgowego jako przewodniczącego i dwóch ławników.

Działające na obszarze b. zaboru pruskiego sądy przemysłowe i kupieckie zostały przekształcone na sądy pracy w drodze rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 2 lipca 1936 r. Związki samorządu terytorialnego, które dotychczas pokrywały koszty utrzymania sądów przemysłowych i kupieckich, będą ponosiły te świadczenia do 1 kwietnia 1940 r.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. *Prawo o sądach pracy.*	Dz. U. Nr. 95 poz. 854-34 r
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 stycznia 1935 r. w sprawie *powoływania ławników i zastępców ławników* sądów pracy i sądów okręgowych.	Dz. U. Nr. 7 poz. 36-35 r.

Dz. U. Nr. 7 poz. 37-35 r.	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 19 stycznia 1935 r. w sprawie *wyznaczania ławników sądów pracy oraz ławników sądów okręgowych do udziału w posiedzeniach* sądu pracy i sądu okręgowego.
Dz. U. Nr. 7 poz. 38-35 r.	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 19 stycznia 1935 r. o *należnościach ławników i zastępców ławników* sądów pracy i sądów okręgowych.
Dz. U. Nr. 89 poz. 564-35 r.	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 30 listopada 1935 r. w sprawie *terminu końcowego kadencji ławników* sądów pracy i sądów okręgowych.
Dz. U. Nr. 54 poz. 391-36 r.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 2 lipca 1936 r. o *przekształceniu sądów przemysłowych i kupieckich na sądy pracy.*
Dz. U. Nr. 89 poz. 620-36 r.	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 21 października 1936 r. o *zmianie okręgu Sądu Pracy w Łodzi.*
Dz. U. Nr. 14 poz. 95-37 r.	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 17 lutego 1937 r. o *zmianie okręgu Sądu Pracy w Wilnie.*
Dz. U. Nr. 33 poz. 265-37 r.	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 22 kwietnia 1937 r. o *przekazaniu w okręgach niektórych sądów apelacyjnych powoływania ławników sądów pracy i sądów okręgowych prezesom sądów apelacyjnych.*
Dz. U. Nr. 81 poz. 556-38 r.	Rozporządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości i Skarbu z dn. 13 października 1938 r. w sprawie *udziału związków samorządu terytorialnego w pokrywaniu kosztów utrzymania sądów pracy na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części województwa śląskiego.*

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 19 listopada 1938 r. o *rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego*. (M. in. rozciągnięto również moc obowiązującą prawa o sądach pracy z dn. 24. X. 1934 r.).	Dz. U. Nr. 90 poz. 612-38 r.
Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Opieki Społecznej z dn. 19 grudnia 1938 r. o *zmianie granic Sądu Pracy w Warszawie*.	Dz. U. Nr. 100 poz. 667-38 r.
Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1938 r. o *przekształceniu Sądu Pracy w Bydgoszczy*.	Dz. U. Nr. 104 poz. 688-38 r.
Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1938 r. o *przekształceniu sądów pracy w Białymstoku i Chrzanowie*.	Dz. U. Nr. 104 poz. 689-38 r.
Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Opieki Społecznej z dn. 28 grudnia 1938 r. w sprawie *utworzenia sądów pracy w Kaliszu, Przemyślu i Włocławku*.	Dz. U. Nr. 104 poz. 690-38 r.

DZIAŁ ÓSMY.

PODATKI I OPŁATY STEMPLOWE.

DZIAŁ ÓSMY.

PODATKI I OPŁATY STEMPLOWE.

1. PODATEK DOCHODOWY.

Podatek dochodowy pobierany jest na podstawie ustawy o państwowym podatku dochodowym w brzmieniu podanym w obwieszczeniu Ministra Skarbu z dnia 14 grudnia 1935 r. (Dz. Ust. Nr. 2/36 poz. 6), ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 9 kwietnia 1938 r. (Dz. Ust. Nr 26/38 poz. 226). Przepisy wykonawcze do tej ustawy zawarte są w rozporządzeniu Ministra Skarbu z dnia 27 kwietnia 1936 r. (Dz. Ust. Nr. 40/36 poz. 301).

Podatek dochodowy opłacają osoby fizyczne i prawne; spółki jawne i komandytowe nie podlegają obciążeniu podatkiem: dochód z tego rodzaju spółek opodatkowuje się odrębnie jako dochód poszczególnych uczestników.

Zwolnione są od podatku m. in.: Państwo, związki samorządowe oraz osoby prawne, których dochody są obracane w całości na cele ogólnej użyteczności, naukowe, oświatowe, kulturalne, wyznaniowe i dobroczynne. Wolne są również od podatku dywidendy od akcyj spółek akcyjnych oraz dochody z udziałów w spółkach z ogr. odp., spółdzielniach i tych gwarectwach, które są osobami prawnymi — jeżeli siedziba spółki znajduje się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Za dochód podlegający opodatkowaniu uważa się sumę wszystkich przychodów w pieniądzach lub wartościach pieniężnych, otrzymanych przez podatnika p o s t r ą c e n i u kosztów osiągnięcia, zachowania i zabezpieczenia tych przychodów, łącznie z corocznym prawidłowym odpisaniem na zużycie budynków, maszyn i wszelkiego rodzaju martwego inwentarza, oraz po potrąceniu strat częś-

ciowych lub całkowitych w przedmiotach podlegających zużyciu i służących do osiągnięcia dochodu, o ile odpisań na zużycie oraz strat nie uwzględniono już w kosztach wyżej wymienionych.

U wszystkich podatników, z wyjątkiem osób prawnych prowadzących prawidłowe księgi handlowe, nie uważa się za dochód podlegający opodatkowaniu: 1. nadzwyczajnych przychodów w postaci spadków, legatów, darowizn, posagów, kapitałów, wypłaconych za ubezpieczenie życia, o ile te przychody nie stanowią periodycznych wpływów; 2. wpływów wskutek częściowego lub całkowitego spieniężenia majątków; 3. zysków wynikających ze sprzedaży przedmiotów majątkowych, o ile sprzedaż nie nastąpiła w wykonywaniu przedsiębiorstwa zarobkowego lub interesu spekulacyjnego; 4. wygranych loteryjnych i losowych; 5. wpłat z tytułu umarzania wierzytelności i 6. w ogóle takich przychodów, które stanowią zwiększenie lub zwrot majątku, lecz nie stanowią dochodu.

Przy ustalaniu dochodu obowiązuje zasada, że wszystkie przychody i koszty powinny być przyjęte w tej sumie, w jakiej one w czasie miarodajnym zostały rzeczywiście osiągnięte wzgl. poniesione. Zasada ta jednak nie ma zastosowania przy ustalaniu dochodu z przedsiębiorstw handlowych, przemysłowych lub gospodarstw rolnych, które prowadzą prawidłowe księgi handlowe lub gospodarcze. W tych wypadkach obowiązują ogólne zasady buchalterii, tj. przyjmuje się pod uwagę również takie zaksięgowane przychody, które mają dopiero wpłynąć na korzyść płatnika, oraz takie koszty, które zostały już zarachowane, chociaż ich jeszcze nie poniesiono, o ile tylko odnoszą się do danego roku operacyjnego (gospodarczego).

Zgodnie z orzecznictwem N. T. A., potrącalne są jedynie wydatki spowodowane — choćby w najszerszym zakresie — eksploatacją, konserwacją, zabezpieczeniem istniejącego, a zatem czynnego źródła dochodu (NTA L. rej. 3436/25 z 21.XI.37). O potrącalności kosztu decyduje przede wszystkim jego przeznaczenie, a nie grają istotnej roli jego celowość, jako elementy jego przydatności (NTA L. rej. 2346/33 z 25.I.35). Władze wymiarowe nie są ustawowo uprawnione do kwestionowania celowości poniesio-

nych przez podatnika wydatków i do uzależniania od tego potrącalności tychże (NTA L. rej. 5262/32 z 6.III.35). Związek wydatków z osiągnięciem, zachowaniem i zabezpieczeniem dochodów jest okolicznością faktyczną, niezależną od tego, czy cele dokonywanych wydatków wzgl. ich forma odpowiadają przepisom prawnym (NTA L. rej. 434/34 z 28.X.36).

Coroczne prawidłowe odpisania z tytułu zużycia budynków, maszyn i wszelkiego rodzaju martwego inwentarza, stanowiących własność podatnika, powinny odpowiadać rzeczywistemu zmniejszeniu się wartości, jakiemu uległy powyższe przedmioty w okresie miarodajnym do wymiaru podatku. Wysokość potrącenia zależy od natury przedmiotu, przy czym miarą wysokości dopuszczalnych odpisów jest wyłącznie faktyczne zużycie. Zużycie to ustala się w stosunku procentowym do kosztów nabycia lub wytworzenia przedmiotu, w razie zaś trudności w ustaleniu tej wartości należy posiłkować się inną zbliżoną wartością, jak suma szacunku ubezpieczenia od ognia, a w ostatecznym wypadku wartość należy ustalić przez biegłych. Raz przyjęta lub ustalona wartość przedmiotu jest podstawą odpisań z tytułu zużycia w latach następnych.

Władze wymiarowe powinny przyjmować, bez przeprowadzenia dalszych dochodzeń co do wysokości faktycznego zużycia, normy następujące:

1. przy budynkach mieszkalnych murowanych . 1%
2. przy budynkach mieszkalnych drewnianych i z tzw. muru pruskiego 2%
3. przy budynkach gospodarczych murowanych 1,5%
4. przy budynkach gospodarczych drewnianych i z pruskiego muru. 3%
5. przy budynkach fabrycznych murowanych . 3%
6. przy budynkach fabrycznych drewnianych . 6%
7. przy ruchomościach (urządzenia biur, kantorów, kancelaryj, sklepów, hoteli, pensjonatów itp. 5%
8. przy maszynach, narzędziach, urządzeniach fabrycznych, kopalnianych, piecach fabrycznych itp. 10%
9. przy samochodach i traktorach 20%

wartości przedmiotu.

Powyższe normy odpisów z tytułu zużycia są orientacyjne i nie mają charakteru wiążącego, gdy rzeczywiste zużycie jest wyższe lub niższe od tych norm. Gdy żądanie podatnika wyższego potrącenia nasuwa wątpliwości, odpowiednie sumy ustala się przez biegłych.

Prowadzący prawidłowe księgi mogą jednorazowo odpisać całkowitą wartość przedmiotów, których zwykły okres zużycia nie przekracza pięciu lat. Odpisanie to dokonane być może wyłącznie w tym roku operacyjnym, w którym odpisany przedmiot został nabyty.

W przypadkach prowadzenia ksiąg handlowych lub gospodarczych odpisania z tytułu zużycia mogą być uskutecznione bądź bezpośrednio z wartości przedmiotów podlegających zużyciu, bądź też przez wstawienie w pasywach bilansu kwoty wyrażającej zmniejszenie się wartości w danym roku operacyjnym (gospodarczym). W tym ostatnim wypadku kwota odpisana musi być w ten sposób uwidoczniona, aby władza wymiarowa mogła zbadać stosowność tego potrącenia. Od podatników, którzy w myśl obowiązujących przepisów są obowiązani do prowadzenia prawidłowych ksiąg handlowych, władze wymiarowe mogą żądać przedstawienia tabeli amortyzacyjnej. W tabeli tej powinna być uwidoczniona wartość poszczególnych przedmiotów majątkowych, od której są uskuteczniane odpisy z tytułu zużycia oraz coroczne odpisy z tytułu zużycia.

Stanowisko Ministerstwa Skarbu w kwestii odpisów amortyzacyjnych podaje okólnik Ministerstwa z 18.XI.1936 r. Nr D. V. 24674/2/36, ogłoszony w Dzien. Urzędowym Min. Skarbu Nr 32/36 poz. 976. Wykaz przedmiotów, których okres zużycia nie przekracza 5 lat, podaje okólnik Ministerstwa z 10.IV.1937 r. Nr D. V. 20380/2/37 (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 10/37 poz. 350).

Zgodnie z orzecznictwem odpis na amortyzację koncesji w przedsiębiorstwie elektrowni, obowiązanym w myśl umowy koncesyjnej do bezpłatnego oddania gminie budynków i urządzeń po upływie okresu koncesyjnego, nie podlega potrąceniu z przychodów (NTA L. rej. 2861/27 z 14.IV.30). Sumy, przeznaczone na umorzenie długów obligacyjnych, uważa się za zyski bilansowe (art. 21 ust. 2 ustawy) także w przedsiębiorstwach koncesyjnych (NTA L. rej. 4135136/28

z 350/30 z 18.II.30, 4811 i 5962/31 z 5.IV.31, 4268/31, 938/33 i 3172/33 z 6.XII.35). Wpłaty na „fundusz odnowienia", dokonywane niezależnie od odpisań na zużycie, stanowią niepotrącalną rezerwę (NTA L. rej. 11316/32 z 31.I.33).

Z przychodów osiągniętych z poszczególnych źródeł nie mogą być potrącane: 1. wydatki na powiększenie lub ulepszenie źródła dochodu (wydatki inwestycyjne); 2. wydatki na umorzenie długów, kapitałów, włożonych w przedsiębiorstwo przez uczestników i na pokrycie strat za ubiegłe lata; 3. wydatki na prowadzenie gospodarstwa domowego podatnika i na utrzymanie członków jego rodziny; 4. procenty od własnego kapitału włożonego w gospodarstwo lub przedsiębiorstwo podatnika; 5. wydatki na osiągnięcie dochodu ze źródeł za granicą położonych, a na mocy tej ustawy nie podlegających opodatkowaniu, i 6. inne wydatki i straty, nie związane z osiągnięciem dochodu.

Zgodnie z orzecznictwem, założenie sklepu z urządzeniami elektrycznymi przez elektrownię stanowi niewątpliwie rozszerzenie źródła dochodu i skutkiem tego wydatek na ten cel nie może być potrącony z dochodu; nie ma też znaczenia ze stanowiska ustawy o podatku dochodowym, czy elektrownia zakładając sklep kierowała się intencją osiągnięcia z niego dochodu, czy też chodzi jej o zachęcanie publiczności do korzystania z wytwarzanego przez nią prądu, a zatem o zwiększenie konsumcji prądu (NTA L. rej. 521-23/34 z 2.XI.1936).

Od ogólnego dochodu odlicza się: 1. odsetki od długów; 2. wartość pieniężną rent i trwałych ciężarów, opartych na tytułach prawnych; 3. obowiązujące podatnika na mocy prawa lub umowy opłaty za siebie i za członków jego rodziny do kas zapomogowych, emerytalnych, ubezpieczalni społecznych, ubezpieczeń od nieszczęśliwych wypadków i pogrzebowych, o ile te opłaty łącznie nie przekraczają 300 zł rocznie za każdą ubezpieczoną osobę; 4. premie wpłacane przez podatnika od ubezpieczeń na wypadek śmierci lub na dożycie, o ile nie przekraczają: a) na rachunek samego podatnika 300 zł rocznie, b) na rachunek zaś podatnika i członków rodziny będących na jego utrzymaniu łącznie 600 zł rocznie; 5. bezpośrednie podatki państwowe i samorządowe, przymusowe lub ustawowe świadczenia pieniężne oraz bezpłatne świadczenia przymusowe

innego rodzaju na cele publiczne, z wyjątkiem państwowego podatku dochodowego, podatku specjalnego od tantiem, podatku majątkowego i daniny lasowej; 6. w spółdzielniach należących do związków rewizyjnych sumy nadwyżek bilansowych (zyski bilansowe), pochodzące z obrotów z członkami, o ile spółdzielnie te faktycznie i statutowo działają wśród swych członków, lub jeżeli rozszerzają wprawdzie działalność swoją i na osoby nie będące członkami, ale przelewają przypadające na niečłonków nadpłaty i zwroty w całości do funduszów nie podlegających podług statutu podziałowi między członków.

Wszystkie wyżej wymienione odliczenia mogą być dokonane o tyle, o ile wydatki na nie faktycznie poniesione zostały, przy czym odsetki od długów oraz wartość pieniężną rent i trwałych ciężarów odlicza się tylko o tyle, o ile ciążą one na źródłach dochodu podlegającego podatkowi i pozostają w związku gospodarczym z tymi źródłami.

Za podlegający opodatkowaniu dochód osób prawnych, prowadzących prawidłowe księgi handlowe, uważa się zyski bilansowe, wykazane w zatwierdzonym zamknięciu rachunkowym, sporządzonym zgodnie z omówionymi wyżej przepisami, nie wyłączając kwot rozdzielonych pomiędzy członków, wspólników, udziałowców itp. tytułem udziału w zyskach w postaci dywidend lub procentów.

Za zyski bilansowe uważa się również sumy przeznaczone na umorzenie długów lub kapitału zakładowego, na ulepszenie lub rozszerzenie przedsiębiorstwa, jak również na utworzenie wszelkiego rodzaju funduszów rezerwowych, z wyjątkiem kwot odkładanych przez towarzystwa ubezpieczeniowe na wypłatę sum ubezpieczonych, a ponadto w towarzystwach na wzajemności opartych na zwroty premij dla członków ubezpieczonych.

Za zyski bilansowe uważa się wreszcie te kwoty pensyj i wszelkiego rodzaju wynagrodzenia osób biorących czynny udział w zarządzie przedsiębiorstwa i zarazem wchodzących do składu zarządu, rad nadzorczych, komitetów dyskontowych i komisyj rewizyjnych w charakterze członków lub ich zastępców, oraz osób upełnomocnionych do samodzielnego prowadzenia całego przedsiębiorstwa, które przekraczają sumarycznie 10% od kapitału zakładowego, a przy kapitale zakładowym do 500 000 zł — 15%

od kapitału zakładowego. Przy kapitale zakładowym od 500 000 zł do 750 000 zł dopuszczalne jest potrącenie z tego tytułu do kwoty 75 000 zł. W wypadkach szczegółowo uzasadnionych władny jest Minister Skarbu granice powyższe rozszerzyć.

Ministerstwo Skarbu stoi na stanowisku, że przy ustalaniu dochodu osób prawnych, prowadzących prawidłowe księgi handlowe, nadwyżki uzyskane przez te osoby ze sprzedaży przedmiotów majątkowych należy uważać za zyski bilansowe nawet w przypadkach, gdy przedmioty te zostały całkowicie zamortyzowane. Natomiast wszelkie straty, poniesione przez te osoby przy sprzedaży przedmiotów majątkowych, traktuje się jako pozycje potrącalne przy wyprowadzaniu zysków bilansowych (Okólnik Min. Skarbu Nr D. V. 4882/2/28 z 26.XI.28). Stanowisko to znalazło potwierdzenie w wyrokach NTA L. rej. 2619/25 z 7.XII.27 i L. rej. 4741/31 z 30.XII.32.

Przy opodatkowaniu osób prawnych odsetki od długów są potrącalne bez względu na to, na jaki cel dług został zaciągnięty. Na równi z odsetkami są potrącalne inne uboczne świadczenia płatnika na rzecz wierzyciela, pozostające w związku z zaciągniętym zobowiązaniem, jak: opłaty manipulacyjne, prowizje itp. świadczenia, które w istocie swej są w zasadzie podwyższeniem samych odsetek (Okólnik Min. Sk. Nr D. V. 1043/2/31 z 24.II.31).

Wydatków w zasadzie niepotrącalnych nie bierze się pod uwagę, czyli nie dolicza się do zysku bilansowego, jeżeli są pokrywane nie kosztem wyników miarodajnego roku operacyjnego, lecz nagromadzonych zysków z lat ubiegłych, opodatkowanych już w tych latach.

Pod normy wynagrodzenia osób, należących do wyższej administracji osób prawnych, podpadają wszelkiego rodzaju wynagrodzenia tych osób bez względu na to, czy są tantiemą, czy też uposażeniem lub wynagrodzeniem za najemną pracę. Natomiast nie są w ogóle potrącalne kwoty, wypłacane osobom należącym do wyższej administracji osoby prawnej, o ile osoby te nie są zupełnie czynne w zarządzie przedsiębiorstwa, a to jako wydatek, nie związany z osiągnięciem dochodu.

Jeżeli osobna prawna, pozostająca w bezpośrednim lub pośrednim związku gospodarczym z osobą mającą sie-

dzibę lub miejsce zamieszkania za granicą, tak układa bieg swych interesów, że dzięki temu związkowi uzależniającemu jedną z tych osób od drugiej, lub będącemu szczególnie korzystnym dla osoby mającej siedzibę lub miejsce zamieszkania za granicą, wcale nie wykazuje zysków, albo też wykazuje zyski mniejsze od tych, jakich by należało oczekiwać, gdyby wspomniany związek nie istniał, wówczas dochód podatkowy danej osoby prawnej należy ustalić bez uwzględnienia obciążeń szczególnych, wynikających z powyższego związku. Jeżeli ustalenie kwoty dochodu na podstawie ksiąg handlowych natrafia w tym wypadku na trudności, wówczas dochód będzie ustalony na podstawie obrotu przy zastosowaniu norm średniej zyskowności dla przedsiębiorstw takiego samego lub podobnego rodzaju.

Dochód osób prawnych, których siedziba zarządu znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej, a które w związku z działalnością zarobkową w Polsce prowadzą prawidłowe księgi handlowe, obejmujące wyniki tej działalności — ustala się przy zastosowaniu przepisów, obowiązujących dla ustalania dochodu krajowych osób prawnych. Tytułem udziału w kosztach ogólnych centrali należy uznawać za potrącalną taką część tych kosztów, jaka odpowiada rozmiarom działalności zarobkowej prowadzonej w Polsce.

Podstawą opodatkowania są dochody osiągnięte w ostatnim roku kalendarzowym lub ostatnim roku operacyjnym wzgl. gospodarczym, poprzedzającym rok podatkowy. U osób prawnych, prowadzących prawidłowe księgi handlowe, za okres operacyjny (gospodarczy) uważa się okres objęty odrębnym zamknięciem rachunkowym.

Podatek dochodowy wymierza się według skali progresywnej, podanej w art. 23 ustawy.

Zeznania do wymiaru podatku dochodowego należy składać do dnia 1 marca każdego roku; osoby prawne składają zeznania w terminie do dnia 1 maja każdego roku (art. 69 Ord. Podatk.).

2. PODATEK OBROTOWY.

Podatek obrotowy pobierany jest od dnia 1 stycznia 1939 r. na podstawie ustawy z dnia 4 maja 1938 r. (Dz.

Ust. Nr 34/38 poz. 292) *), która zastąpiła poprzednio obowiązującą ustawę z dnia 15 lipca 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym (Dz. Ust. Nr 46/36 poz. 339).

Podatkowi obrotowemu podlegają prywatnoprawne zawodowe i odpłatne świadczenia rzeczy bądź usług, wykonywane na obszarze państwa. Obowiązek podatkowy istnieje niezależnie od tego, czy wykonywanie powyższych świadczeń odbywa się z zachowaniem warunków prawem przepisanych.

Płatnikami podatku są osoby fizyczne lub prawne, spółki jawne, komandytowe i spadki wakujące, spełniające określone wyżej świadczenia.

Cały szereg świadczeń ustawa zwalnia od podatku. Między innymi nie podlegają podatkowi świadczenia prowadzonych we własnym zarządzie i na własny rachunek przez państwo, związki samorządu terytorialnego i szkoły akademickie: wodociągów i kanalizacji, laboratoriów do badania produktów, zakładów dezynfekcyjnych, oczyszczania miasta, łaźni, kąpielisk, rzeźni, targowisk, elektrowni, gazowni, telefonów, lombardów oraz tramwajów i autobusów, kursujących wyłącznie w granicach gmin miejskich.

Rokiem podatkowym jest rok kalendarzowy, w którym powstaje obrót podatkowy.

Obrotem podatkowym jest zapłata za spełnione świadczenia; w przypadku zamiany uważa się za obrót świadczenie każdej strony, jeżeli świadczenie każdej strony jest zawodowe.

Nie włącza się do obrotu państwowych i samorządowych podatków i opłat pośrednich pobieranych od towarów produkowanych przez płatnika, jak również wszelkich innych podatków i opłat, które obciążają lub mogą obciążyć obrót. Dotyczy to m. in. państwowego podatku od energii elektrycznej wraz z dodatkiem komunalnym.

Wyłącza się z obrotu po udowodnieniu prawidłowo prowadzonymi księgami handlowymi koszty przewozu i ubezpieczenia towarów wyłożone za nabywcę, wartość zwróconych towarów i udzielonych bonifikat i skont oraz sumę pobranych przy świadczeniach rzeczy odsetek pro-

*) Przepisy wykonawcze do tej ustawy do chwili obecnej, tj. do 1.IV.39 nie zostały ogłoszone.

longacyjnych, jeżeli zwrot towaru, udzielenie bonifikaty lub skonta albo pobranie odsetek prolongacyjnych dotyczy transakcji dokonanych w tym samym roku podatkowym, w którym powstał obrót lub w roku poprzedzającym rok podatkowy.

Przy czynnościach komisowej sprzedaży za obrót uważa się sumę należnej prowizji oraz innych wynagrodzeń za wykonane usługi, jeśli komisant: a) działa na rachunek osób opłacających podatek obrotowy z tytułu sprzedaży towarów będących przedmiotem komisu; b) prowadzi prawidłowe księgi handlowe i udowodni stosunek komisu umową pisemną lub korespondencją i c) nie otrzymuje dla siebie niezależnie od umówionego wynagrodzenia komisowego lub zamiast wynagrodzenia różnicy między ceną istotnie osiągniętą przy sprzedaży a ceną ustaloną w umowie na rzecz komisanta. Jeżeli komis nie odpowiada tym warunkom, opodatkowaniu podlega całkowita suma zapłaty, jaka przypadałaby komisantowi, gdyby działał na rachunek własny.

Stawki podatku obrotowego są zróżniczkowane. W stosunku do elektrowni wytwarzających i sprzedających energię elektryczną stawka podatku uzależniona jest od wysokości rocznego obrotu i wynosi: a) 1,5% — przy obrocie nie przewyższającym 50 000 zł i przy obrocie powyżej 50 000 zł do 100 000 zł, udowodnionym prawidłowymi księgami handlowymi; b) 2,1% — przy obrocie powyżej 50 000 zł do 100 000 zł, nie udowodnionym prawidłowymi księgami handlowymi i przy obrocie ponad 100 000 zł.

Zakłady elektryczne rozdzielcze, prowadzące jedynie sprzedaż energii elektrycznej, opłacają podatek wg stawki 1,25%, jeżeli obroty są udowodnione prawidłowymi księgami handlowymi, oraz wg 1,7% — jeżeli księgi handlowe nie są prowadzone. O ile sprzedaż poprzedzona jest przetwarzaniem prądu, stawka podatkowa wynosi 2,1%.

Jeżeli elektrownie utrzymują zakłady handlowe dla sprzedaży urządzeń elektrycznych, to obroty tych zakładów, o ile dotyczą artykułów obcej produkcji, podlegają opodatkowaniu wg stawki 1,25%, zaś od obrotów ze sprzedaży komisowej, odpowiadającej wyżej omówionym warunkom — 6% od sumy prowizji komisowej.

Podatek obrotowy wymierza się za rok kalendarzowy na podstawie zeznań, które podatnicy składają: osoby fizyczne — do dnia 1 marca następnego roku, zaś osoby prawne — do dnia 1 maja następnego roku.

Płatnicy będący kupcami rejestrowymi oraz pozostali płatnicy prowadzący prawidłowe księgi handlowe obowiązani są do dnia 25 każdego miesiąca wpłacić zaliczkę na podatek w wysokości podatku przypadającego od obrotu, osiągniętego w miesiącu ubiegłym. Inni płatnicy wpłacają zaliczki kwartalne na podatek w terminach: 15 czerwca, 15 sierpnia, 15 października i 15 lutego; wysokość każdej z tych zaliczek nie może być niższą od $^1/_5$ podatku wymierzonego od obrotu za rok ubiegły.

Postępowanie w sprawach wymiaru podatku obrotowego odbywa się na podstawie przepisów Ordynacji Podatkowej.

3. OPŁATY REJESTRACYJNE.

Na podstawie ustawy z dnia 25 kwietnia 1938 r. o opłatach rejestracyjnych od przedsiębiorstw i zajęć (Dz. Ust. Nr 34/38 poz. 293) od dnia 1 stycznia 1940 r. przedsiębiorstwa i wskazane w ustawie zajęcia obowiązane będą wykupywać karty rejestracyjne zamiast dotychczasowych świadectw przemysłowych.

Kartę rejestracyjną należy nabyć: 1) na każdy należący do przedsiębiorstwa zarobkowego oddzielny zakład handlowy, przemysłowy i górniczy oraz na każdy oddzielny skład; 2) na każde przedsiębiorstwo zarobkowe, wykonywane bez utrzymywania oddzielnych zakładów; 3) na każde zajęcie przemysłowe (pośrednicy handlowi, komiwojażerowie, maklerzy, ekspedytorzy oraz inspektorzy i ajenci przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, przewozowych, komunikacyjnych oraz instytucyj kredytowych).

Wolne są od obowiązku nabycia karty rejestracyjnej przedsiębiorstwa zwolnione od podatku obrotowego, a w tej liczbie i elektrownie, prowadzone we własnym zarządzie i na własny rachunek przez państwo, związki samorządu terytorialnego lub szkoły akademickie.

Za oddzielny zakład handlowy uważa się stałe lub ruchome, zamknięte lub otwarte pomieszczenie albo część takiego pomieszczenia, albo kilka bezpośrednio ze sobą po-

łączonych lub znajdujących się w obrębie jednego obejścia pomieszczeń, w których dokonywa się czynności handlowych.

Za oddzielny zakład przemysłowy (wytwórnię, pracownię, warsztat, zakład rzemieślniczy) uważa się jedno lub kilka zamkniętych lub otwartych pomieszczeń, położonych w obrębie jednego obejścia bądź stanowiących jeden jednolity zespół gospodarczy i służących do jednego rodzaju produkcji lub nawet do kilku rodzajów, jeśli stanowią one kolejne stopnie obróbki bądź przeróbki tych samych materiałów i wytworów lub znajdują się w związku uzasadnionym potrzebami głównej produkcji.

Ministerstwo Skarbu okólnikiem z dnia 9 sierpnia 1929 r. Nr D. V. 4481/4/29 wyjaśniło, że utrzymywane przez elektrownie okręgowe podstacje służące do zmiany prądu wysokiego napięcia na napięcia użytkowe, a połączone ewentualnie z specjalnymi biurami, które obliczają ilość zużytego przez poszczególnych odbiorców prądu i jednocześnie inkasują należność za prąd, stanowią jeden jednolity zespół gospodarczy z elektrownią.

Karty rejestracyjne nabywa się na każdy rok kalendarzowy w miesiącu styczniu każdego roku. Pobór opłat i wydawanie kart rejestracyjnych należy do zarządów gminnych lub miejskich, na których obszarze położone i wykonywane są przedsiębiorstwa. Wszystkie miejscowości są podzielone na cztery klasy: klasa I — m. st. Warszawa, klasa II — miasta: Białystok, Bydgoszcz, Chorzów, Częstochowa, Gdynia, Katowice, Kraków, Lwów, Łódź, Poznań, Sosnowiec i Wilno, klasa III — wszystkie inne gminy miejskie, klasa IV — wszystkie gminy wiejskie.

Wysokość opłaty za kartę rejestracyjną zależna jest od rodzaju przedsiębiorstwa i klasy miejscowości. Ceny karty rejestracyjnej wynoszą: 1) dla zakładu elektrycznego wytwórczego 300 zł we wszystkich miejscowościach, o ile obrót roczny jego przekracza 100 000 zł, przy obrocie zaś niższym — 150, 120, 80 i 40 zł, zależnie od klasy miejscowości; 2) dla zakładu wyłącznie zbywającego energię elektryczną: a) przy obrocie rocznym ponad 100 000 zł — 300, 250, 200 i 150 zł, zależnie od klasy miejscowości; b) przy obrocie poniżej 100 000 zł — 150, 120, 50 i 15 zł, zależnie od klasy miejscowości.

4. PODATEK OD ENERGII ELEKTRYCZNEJ.

Państwowy podatek od energii elektrycznej pobierany jest od 1 stycznia 1932 r. na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1931 r. (Dz. Ust. Nr 76/34 poz. 720). Przepisy wykonawcze do tej ustawy zawarte są w rozporządzeniach Ministra Skarbu z dnia 14 września 1934 r. (Dz. Ust. Nr. 85/34 poz. 774 i 775).

Państwowemu podatkowi od energii elektrycznej podlega energia elektryczna pobierana odpłatnie na niskim napięciu przez poszczególnych odbiorców dla celów oświetleniowych oraz dla innych celów, o ile jest mierzona wspólnie z energią dla światła.

Za niskie napięcie uznaje się napięcie, nie przekraczające następujących wartości napięć nominalnych: przy prądzie stałym 1×220 V i 2×220 V, przy prądzie jednofazowym 1×220 V oraz przy prądzie trójfazowym 220 V napięcia fazowego lub 380 V napięcia skojarzonego (patrz rozp. Min. Rob. Publ. z 26.V.1930 r. o napięciach normalnych i o częstoliwości normalnej prądu elektrycznego — Dz. Ust. Nr 35/30 poz. 384).

Energia elektryczna podlega podatkowi tylko wówczas, o ile jest pobierana przez odbiorców odpłatnie, w razie braku warunku odpłatności energia wolna jest od podatku, np. nie podlega podatkowi energia dostarczana własnym pracownikom z tytułu pracy, o ile za te świadczenia nie jest pobierana oddzielna zapłata. Jak wyjaśnił N. T. A. okoliczność, że wartość energii elektrycznej dostarczanej bez oddzielnej zapłaty pracownikom własnym włączona jest do podstawy wymiaru podatku dochodowego od uposażeń, nie uchyla tego zwolnienia.

Nie uważa się za energię elektryczną pobieraną dla celów oświetleniowych energii, zużywanej przez przyrządy mogące wprawdzie dawać światło, lecz służące do innych celów, jak lekarskich, sygnalizacyjnych, kontrolnych, doświadczalnych, reklamowych, orientacyjnych itp., jak również energii pobieranej przez aparaty projekcyjne, kinematograficzne itp.

Nie podlega podatkowi energia elektryczna pobierana: a) dla innych celów aniżeli oświetleniowe, o ile jest mierzona odrębnie (na podstawie oddzielnego licznika, podlicznika) od energii dla światła; b) nawet dla celów oświe-

tleniowych, o ile jest wspólnie mierzona z energią dla innych celów, pod warunkiem jednak, iż moc przyłączonych odbiorników dla światła nie przekracza 15% zainstalowanej mocy oraz c) dla innych celów aniżeli oświetleniowe, o ile jest wspólnie mierzona z energią dla oświetlenia, jeżeli przez zastosowanie taryf specjalnych część energii, pobierana na cele inne aniżeli oświetleniowe, jest wyodrębniona i sprzedawana przez zakłady elektryczne po cenie nie wyższej niż 55% ceny za 1 kWh oświetlenia.

Pod pojęcie taryf specjalnych, o których wyżej mowa, podpadają również taryfy blokowe (Okólnik Min. Skarbu z 15.I.1935 r. L. D. V. 37902/4/34).

Od podatku zwolnione jest zużycie energii elektrycznej dla celów własnych: a) przez władze, urzędy, instytucje i zakłady państwowe, przedsiębiorstwa państwowe niewydzielone oraz Fundusz Kwaterunku Wojskowego; b) przez władze, urzędy, instytucje i zakłady samorządu terytorialnego z wyjątkiem przedsiębiorstw samorządowych o charakterze przemysłowym i handlowym; c) przez przedsiębiorstwo „Polskie Koleje Państwowe" oraz przez przedsiębiorstwo „Polska Poczta, Telegraf i Telefon"; d) przez przedsiębiorstwa, którym udzielone zostały ulgi na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 roku w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych (Dz. Ust. Nr. 36 poz. 329) oraz ustawy z dnia 25 stycznia 1933 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 roku (Dz. Ust. Nr 18, poz. 118).

Na równi z instytucjami samorządu terytorialnego korzystają ze zwolnienia od podatku instytucje samorządu zawodowego i gospodarczego (Izby Przemysłowo - Handlowe, Rolnicze, Rzemieślnicze, Adwokackie itp.), o ile samorządy te na podstawie szczególnych przepisów prawnych zwolnione są od podatku i opłat w tych samych granicach i w tym samym zakresie co samorząd terytorialny.

Stosownie do wyjaśnień Min. Skarbu zwolnienie od podatku rozciąga się na energię elektryczną pobieraną dla celów własnych przez: a) Polski Monopol Tytuniowy, b) Bank Polski, c) kasyna wojskowe, których koszt oświetlenia ponosi skarb państwa, d) mieszkania reprezentacyjne, których koszt oświetlenia ponosi skarb państwa.

Do instytucyj państwowych zwolnionych od podatku zalicza się banki państwowe: Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny oraz Pocztową Kasę Oszczędności, do instytucyj zaś samorządu terytorialnego: komunalne kasy oszczędności.

Od podatku zwolnione jest również zużycie energii elektrycznej na cele oświetlenia ulic i placów publicznych.

Wreszcie wolna jest od podatku energia elektryczna wytworzona przez krajowe zakłady elektryczne, o ile jest zużywana przez odbiorców poza obszarem Rzeczypospolitej.

Do opłacania podatku obowiązany jest odbiorca energii elektrycznej.

Podatek na rzecz Skarbu Państwa wynosi 10% wartości zużytej energii. W gminach miejskich, liczących ponad 25 000 mieszkańców, do państwowego podatku od energii elektrycznej i łącznie z tym podatkiem może być pobrany d o d a t e k k o m u n a l n y o wysokości nie przekraczającej 25% podatku państwowego.

Sprzedawca energii elektrycznej jest obowiązany do obliczania i poboru kwot podatku wraz z dodatkiem komunalnym, przypadającego od odbiorcy, przy regulowaniu przez odbiorcę należności za energię elektryczną.

Podatek oblicza się od należności (ceny) liczonej przez sprzedawcę za energię elektryczną, uwidocznionej w wystawionym przez odbiorcę rachunku; do sumy rachunku za zużytą energię dolicza się podatek w ten sposób, by kwota podatku była w odrębnej pozycji wyraźnie uwidoczniona w rachunku.

Minister Skarbu może w wyjątkowych wypadkach, na wniosek sprzedawcy energii elektrycznej, zezwolić temuż sprzedawcy na obliczanie i pobór podatku w ten sposób, by podatek był wliczany w każdocześnie pobieraną cenę za kWh światła; w tym wypadku kwota podatku nie będzie wyodrębniona w rachunku, lecz będzie się mieściła w odpowiednio podwyższonej cenie za energię elektryczną.

Pobrane przez sprzedawcę energii elektrycznej kwoty podatku powinny być wpłacone do kasy właściwego urzędu skarbowego w następujących terminach: do dnia 20 każdego miesiąca — kwoty pobrane w ciągu pierwszych

15 dni tegoż miesiąca, do dnia 5 włącznie każdego miesiąca — kwoty pobrane w czasie od 16 do końca poprzedniego miesiąca. Na zasadzie art. 97 § 4 Ord. Pod. Minister Skarbu zezwolił Dyr. Okr. Kolei Państw., jako sprzedawcom energii elektrycznej, na uiszczanie pobranych od odbiorców kwot podatku jednorazowo do dnia 15 każdego miesiąca.

Jeżeli sprzedawca energii elektrycznej nie pobrał podatku od odbiorcy, względnie pobranego podatku nie wpłacił do kasy urzędu skarbowego, wówczas urząd skarbowy uskutecznia wymiar podatku wraz z dodatkiem komunalnym, który podlega przymusowemu ściągnięciu od sprzedawcy. Świadome uchylanie się od pobierania podatku przy inkasowaniu należności zakładu elektrycznego lub pobieranie go w niedostatecznej wysokości — zagrożone jest karą grzywny w wysokości od jedno- do dwudziestokrotnej kwoty uszczuplonego lub narażonego na uszczuplenie podatku. (Art. 179 Ord. Pod.)

Sprzedawca energii elektrycznej może poszukiwać podatku od uchylających się od jego płacenia odbiorców w tym samym trybie i z tymi samymi skutkami, jak przypadających mu za sprzedaną energię należności.

Do końca 1941 roku zwolnieni są od podatku odbiorcy energii elektrycznej na obszarze województw: wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego, wileńskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego oraz z województwa pomorskiego powiatów: morskiego, kartuskiego, kościerskiego, tczewskiego, gniewskiego, chojnickiego i m. Gdyni.

Na pokrycie kosztów poboru podatków sprzedawca uprawniony jest do potrącania na swoją korzyść 2% pobranej kwoty wraz z dodatkiem komunalnym.

Na obszarze województwa śląskiego ustawa o podatku od energii elektrycznej nie obowiązuje.

5. PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI.

Państwowy podatek od nieruchomości pobierany jest na podstawie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. (Dz. Ust. Nr 3/36, poz. 14); przepisy wykonawcze zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 20 kwietnia 1936 r. (Dz. Ust. Nr 33/36, poz. 259).

Podatkowi podlegają: A. w gminach miejskich wszelkiego rodzaju nieruchomości, z wyłączeniem gruntów niezabudowanych o powierzchni ponad 5.000 m kw., użytkowanych stale jako pola uprawne, łąki, pastwiska, sady i ogrody, jak również znajdujących się pod lasami lub wodami użytkowanymi dla celów hodowli ryb albo rybołówstwa; B. w gminach wiejskich: 1) budynki wraz z należącymi do nich budowlami ubocznymi, podwórzami i placami, nie związane z gospodarstwem rolnym, ogrodniczym lub leśnym, 2) budynki wraz z należącymi do nich budowlami ubocznymi, podwórzami i placami, związane z gospodarstwem rolnym, ogrodniczym lub leśnym, stale używane w całości lub w przeważającej części na podstawie umowy najmu, 3) budynki wraz z należącymi do nich budowlami ubocznymi, podwórzami i placami, związane z gospodarstwem rolnym, ogrodniczym lub leśnym, używane na podstawie umowy dzierżawy, której przedmiotem są wyłącznie budynki, nie zaś gospodarstwa rolne, ogrodnicze lub leśne jako całość.

Za nieruchomości w rozumieniu dekretu o podatku od nieruchomości uważa się grunty, budynki i inne budowle.

Wolne są od podatku: 1) nieruchomości stanowiące własność Skarbu Państwa, z wyjątkiem użytkowanych przez przedsiębiorstwa państwowe, będące odrębnymi osobami prawnymi, jeżeli te nieruchomości nie są zwolnione od podatku na mocy szczególnych aktów prawnych; 2) nieruchomości stanowiące własność związków samorządowych i międzykomunalnych, instytucyj ubezpieczeń społecznych, prawnie uznanych związków i gmin wyznaniowych i ich instytucyj, zakładów opiekuńczych oraz instytucji naukowych, oświatowych i dobroczynnych, jeżeli te nieruchomości lub ich części nie przynoszą dochodu przez wynajęcie lub wydzierżawienie oraz gdy nie są zajęte przez przedsiębiorstwa wymienionych związków i instytucyj; Min. Skarbu okólnikiem Nr D. V. 32050/3/36 wyjaśniło, że nieruchomości zajęte przez elektrownie należące do związku samorządowego podlegają opodatkowaniu bez względu na to, czy są zaliczone do przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, czy nie; 3) grunty pod drogami i placami oddanymi do publicznego użytku; 4) grunty pod torami kolejowymi należące do kolei samorządowych i prywatnych;

5) grunty niezabudowane, których rozporządzalność na cele budowlane jest ograniczona ustawami, nie pozwalającymi na natychmiastową ich zabudowę; 6) nieruchomości z powodu złego stanu niezamieszkane ani też nie użytkowane w inny sposób; 7) nieruchomości zajęte na szpitale; 8) nieruchomości zajęte na gorzelnie rolnicze; 9) budynki związane z gospodarstwem rolnym, ogrodniczym lub leśnym stale używane w całości lub w przeważającej części na podstawie umowy najmu, jeżeli składają się najwyżej z 4 izb; 10) budynki wraz z należącymi do nich budowlami ubocznymi, podwórzami i placami, dla których podstawa wymiaru nie przekracza 100 złotych w stosunku rocznym.

Rokiem podatkowym jest rok kalendarzowy. Podstawę wymiaru stanowi czynsz z tytułu najmu lub czynsz dzierżawny, należny za poprzedzający rok podatkowy. Dla nieruchomości lub ich części nie oddanych w najem albo w dzierżawę, w szczególności dla oddanych bezpłatnie do używania lub użytkowania, za podstawę wymiaru przyjmuje się wartość czynszową ustaloną w wysokości czynszu, jaki by został uzyskany w razie wynajęcia. Dla nieruchomości niewynajmowanych lub niewydzierżawionych, dla których nie można ustalić w powyższy sposób podstawy wymiaru, za podstawę wymiaru przyjmuje się: a) dla budynków wraz z należącymi do nich budowlami ubocznymi, podwórzami i placami — 5% ich wartości obiegowej, b) dla innych gruntów niezabudowanych — 3% ich wartości obiegowej.

Przy ustalaniu wartości obiegowej budynków fabrycznych nie dolicza się wartości maszyn i urządzeń technicznych, stanowiących przynależności tych budynków.

Wartość obiegową ustala się na podstawie cen płaconych w roku poprzedzającym rok podatkowy za takie same lub podobne nieruchomości, znajdujące się w analogicznych warunkach. W przedsiębiorstwach prowadzących prawidłowe księgi handlowe jako wartość obiegową można przyjąć, za zgodą płatnika, wartość ujawnioną w bilansie za ostatni okres operacyjny, poprzedzający rok podatkowy.

Podatek wynosi: od podstawy wymiaru nieprzekraczającej 1.000 złotych — 8% podstawy wymiaru, od wyższej podstawy wymiaru — 12%.

Podatek za każdy rok podatkowy płatny jest w 2 równych ratach do dnia 30 czerwca i do dnia 30 listopada. Razem z podatkiem pobiera się dodatek na rzecz związków samorządu terytorialnego w stosunku do 7% podstawy wymiaru.

6. OPŁATY STEMPLOWE.

Opłaty stemplowe są pobierane na podstawie ustawy z dnia 1 lipca 1926 r., której ostatni jednolity tekst został ogłoszony w Dz. Ust. Nr 64/35, poz. 404. Przepisy wykonawcze zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 10 października 1932 r. (Dz. Ust. Nr 99/32, poz. 842) ze zmianami wprowadzonymi rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 9 grudnia 1933 r. (Dz. Ust. Nr 103/33, poz. 797).

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów, dotyczących państwowego podatku przemysłowego i opłat stemplowych (Dz. Ust. Nr 3/36, poz. 15) wprowadził szereg istotnych zmian w ustawie o opłatach stemplowych.

U m o w y s p r z e d a ż y rzeczy ruchomych (energia elektryczna w rozumieniu prawa jest rzeczą ruchomą — art. 20 ustawy elektr.) są obecnie wolne od opłat stemplowych, jeżeli bądź sprzedawca, bądź nabywca zawarł umowę w zakresie swego przedsiębiorstwa, podlegającego podatkowi przemysłowemu lub ustawowo zwolnionego od tego podatku. Wg ustalonej przez Ministerstwo Skarbu wykładni (por. wykładnia Nr 10 ogłoszona w Dz. Urzęd. Min. Skarbu Nr 17 z 1927 r.), wyrazy „w zakresie swego przedsiębiorstwa" oznaczają czynności zwyczajne, ciągle się powtarzające (w odstępach czasu krótszych lub dłuższych), bez których prowadzenie danego przedsiębiorstwa byłoby niemożliwe. Co się tyczy wymagania, aby bądź jedna bądź druga strona była obowiązana do płacenia podatku przemysłowego (obecnie — obrotowego), to chodzi oczywiście o podatek płacony na rzecz Państwa Polskiego, a zatem zwolnienie od opłat stemplowych nie będzie przysługiwało, jeżeli jeden z kontrahentów ma mieszkanie lub siedzibę za granicą, a drugi kontrahent, zamieszkały w Polsce, nie jest obowiązany do płacenia tego podatku.

Z powyższego wynika, że umowy sprzedaży energii elektrycznej, zawierane przez elektrownie z abonentami,

są wolne od opłat stemplowych, ponieważ elektrownie prywatne opłacają podatek przemysłowy (obecnie obrotowy), zaś elektrownie komunalne są od tego podatku ustawowo zwolnione. Podlegają jednak nadal opłatom stemplowym umowy zawarte *przed* dniem 14 stycznia 1936 r., tj. przed datą wydania dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r., na mocy którego zostały uchylone poprzednio obowiązujące przepisy o opłatach stemplowych od umów sprzedaży rzeczy ruchomych.

Powyższe zasady stosują się również do umów dotyczących zakupu wszelkich materiałów potrzebnych do prowadzenia elektrowni (np. paliwo, smary itp.) oraz umów o roboty instalacyjne wykonywane przez elektrownię. Natomiast będą podlegały opłacie stemplowej w wysokości 1% umowy, na mocy których elektrownia sprzedaje przedmioty zbędne, np.: stare maszyny, kotły, szmelc itp. Są to bowiem czynności przypadkowe, które bynajmniej nie są potrzebne do wykonywania zadań elektrowni, tj. do wytwarzania i rozdziału energii elektrycznej.

Wolne są również od opłat stemplowych wszelkie *rachunki*, *pokwitowania* oraz *wyciągi z rachunku bieżącego*.

Umowy najmu, tj. pisma stwierdzające umowę, na mocy której elektrownia bądź bierze w najem, bądź oddaje w najem lokale, podlega opłacie w wysokości 1% z dod. 10% od sumy komornego za cały umówiony czas trwania najmu. Opłacie tej podlega bezwzględnie pismo, podpisane przez obie strony. Pismo, stwierdzające umowę najmu, a podpisane tylko przez jedną stronę, podlega opłacie, gdy zostało wręczone stronie drugiej lub gdy wprawdzie wręczenie nie nastąpiło, ale pismo (podpisane przez jedną stronę) zostało sporządzone w formie aktu notarialnego lub zostało uwierzytelnione notarialnie (w szczególności więc podlega opłacie umowa najmu, zawarta drogą wymiany listów). W razie sporządzenia umowy najmu w formie aktu notarialnego lub dokumentu uwierzytelnionego, notariusz wymierza opłatę i od jej uiszczenia do jego rąk uzależnia sporządzenie aktu względnie uwierzytelnienie podpisów.

W razie sporządzenia umowy najmu w formie dokumentu ściśle prywatnego, opłatę stemplową wymierza urząd

skarbowy (wzgl. urząd opłat stemplowych), któremu należy przedstawić umowę w ciągu 3 tygodni od dnia jej sporządzenia. Podstawą wymiaru opłaty stemplowej jest suma komornego za cały umówiony okres trwania najmu. Jeżeli więc wg treści umowy stosunek najmu ma trwać do pewnego dnia określonego kalendarzowo (np. przez 3 lata do dnia 1 stycznia 1942 r.) i z dniem tym ustaje, opłatę oblicza się zasadniczo od komornego za okres w umowie wymieniony. Jeżeli umowa została zawarta na dłużej niż 17 lat, to za podstawę wymiaru bierze się komorne należne za pierwsze 17 lat.

W tych wypadkach, gdy umowa najmu zawiera termin, do którego stosunek najmu będzie trwał niewątpliwie z tym, że w razie niewypowiedzenia na pewien czas przed upływem owego terminu przedłuża się na pewien okres, z którego upływem bezwzględnie ustaje, to za podstawę wymiaru bierze się komorne za obydwa okresy (okres niewątpliwy i okres możliwy). Np. w razie zawarcia umowy na 3 lata z tym, że niewypowiedzenie przed nadejściem ostatniego kwartału powoduje przedłużenie najmu na dalszy rok jeden, z którego upływem ustaje bezwzględnie, podstawą wymiaru opłaty stemplowej będzie komorne za 4 lata.

Gdy umowa nie wymienia żadnego terminu kalendarzowego i jest zawarta na czas nieograniczony z tym, że ustaje na skutek wypowiedzenia, to opłatę stemplową oblicza się od komornego należnego za pierwsze 5 lat.

Umowa najmu zawarta na czas ściśle określony (np. na jeden rok) z zastrzeżeniem, że na żądanie biorącego w najem, ujawnione przed upływem okresu, na który umowę zawarto, lub w razie niewypowiedzenia, umowa przedłuża się pod tymi samymi warunkami, umowa taka jest zawarta na czas nieokreślony, z oznaczeniem jednak pewnego terminu, do którego zobowiązanie trwać będzie niewątpliwie. Umowy takie podlegają zasadniczo opłacie według komornego należnego za czasokres, składający się z okresu w umowie ściśle oznaczonego i dalszego okresu 5-letniego (np. jeśli okres ściśle oznaczony wynosi 1 rok, to podstawę wymiaru stanowi komorne za pierwsze 6 lat; gdy umowa ma trwać niewątpliwie 3 lata, to należy wziąć za podstawę wymiaru komorne za 8 lat).

Ministerstwo Skarbu zezwoliło (por. wykładnia Nr 269 w Dz. Urzęd. Min. Skarbu Nr 13/30 i wykładnia Nr 339 w Nr 16/32), aby w przypadkach, w których umowa zostaje sporządzona w formie aktu notarialnego lub notarialnie uwierzytelnionego, jak również gdy strona przedstawia urzędowi skarbowemu celem wymiaru opłaty stemplowej dokument prywatny, stwierdzający umowę najmu, pobierano na żądanie podatnika opłatę tylko za czas w umowie ściśle określony. Resztę opłaty (obliczoną za dalszy okres 5-letni) ma strona uiścić dopiero po upływie okresu ściśle oznaczonego, mianowicie w ciągu miesiąca, ale tylko w takim razie, jeśli stosunek najmu trwa po upływie tego okresu i strony przed jego upływem nie sporządziły nowej umowy pisemnej (ta ostatnia, oczywiście, podlega opłacie stemplowej). Strony obowiązane są donieść urzędowi skarbowemu w ciągu miesiąca po upływie okresu ściśle oznaczonego, jak się ułożył stosunek prawny.

Ustna umowa najmu nie podlega opłacie stemplowej. Rachunku, stwierdzającego należność z tytułu komornego, ani też pokwitowania z uiszczenia komornego nie uważa się za pisemne stwierdzenie umowy najmu. Ani rachunek taki, ani pokwitowanie — nie podlegają opłacie stemplowej.

Zawiązanie spółki akcyjnej podlega następującym opłatom:

1. akt notarialny, zawierający statut spółki akcyjnej, podlega opłacie w wysokości 5 zł;

2. spółka akcyjna, która ma na celu prowadzenie elektrowni, może być zawiązana jedynie po uzyskaniu zezwolenia Ministra Przemysłu i Handlu: podanie o udzielenie takiego zezwolenia podlega opłacie stemplowej w wysokości 5 zł oraz po 50 gr od każdego załącznika, zaś decyzja, zawierająca zatwierdzenie statutu spółki — opłacie w kwocie 100 zł;

3. rachunek biegłych rewidentów, stwierdzający ich należność tytułem wynagrodzenia za zbadanie sprawozdania założycieli, podlega opłacie w wysokości 1% od sumy należności;

4. akt zawiązania spółki akcyjnej drogą objęcia wszystkich akcyj przez założycieli samych lub łącznie z osobami trzecimi podlega opłacie w wysokości 2% bez dodatku

10%-wego od wartości nominalnej wszystkich akcyj, z doliczeniem sum, które pierwsi nabywcy akcyj, wydanych za gotówkę, wpłacają ponad wartość nominalną (innymi słowy: opłatę oblicza się od ceny emisyjnej);

5. jeżeli założyciele lub niektórzy z nich wnoszą do spółki, w zamian za akcje, tytułem wkładu niepieniężnego (rzeczowego) nieruchomości, to należy uiścić oprócz wyżej wspomnianej opłaty w wysokości 2%, dalszą opłatę w wysokości 2% z dodatkiem 10%-wym od wartości brutto nieruchomości;

6. podanie, przy którym zarząd spółki akcyjnej składa Ministerstwu Przemysłu i Handlu odpis statutu i aktów o zawiązaniu spółki oraz objęciu akcyj, — jest wolne od opłaty;

7. świadectwa tymczasowe oraz akcje nie podlegają opłacie.

Podwyższenie kapitału akcyjnego w drodze emisji nowych akcyj podlega opłacie w wysokości 2% bez dodatku 10%-wego od ceny emisyjnej nowych akcyj. Tę opłatę należy uiścić w kasie skarbowej w ciągu miesiąca od dnia, rozpoczynającego okres wyznaczony do przyjmowania wpłat na nowe akcje; w tym celu należy przed upływem owego miesiąca przedstawić urzędowi skarbowemu ustny wniosek o wymierzenie opłaty, składając odpis uchwały o podwyższeniu kapitału. W razie niedotrzymania terminu tego, urząd skarbowy wymierza opłatę za pomocą nakazu płatniczego wraz z 5-krotną podwyżką.

O ile nowe akcje zostają wydane w zamian za nieruchomości wniesione do spółki tytułem wkładu niepieniężnego, to należy przy sporządzeniu pisma, stwierdzającego umowę o wniesienie wkładu niepieniężnego, uiścić oprócz wymienionej wyżej opłaty w wysokości 2% dalszą opłatę w wysokości 2% z dodatkiem 10%-wym od wartości brutto nieruchomości. Co do terminu i sposobu uiszczenia tej opłaty obowiązują normy te same co wyżej.

Podanie o zatwierdzenie uchwały o podwyższeniu kapitału akcyjnego spółki akcyjnej, której zadaniem jest prowadzenie elektrowni, podlega opłacie w kwocie 5 zł oraz 50 gr od każdego załącznika, decyzja zaś, zawierająca to zatwierdzenie, podlega opłacie w kwocie 100 zł.

Protokół walnego zgromadzenia spółki akcyjnej podlega opłacie stemplowej w wysokości 5 zł.

7. OPŁATY ZA CZYNNOŚCI URZĘDOWE.

Zasadniczą formą wynagrodzenia za czynności urzędowe urzędów państwowych są opłaty stemplowe od podań w wysokości 5 zł oraz po 50 gr od każdego załącznika, oraz od świadectw, wydawanych przez urzędy państwowe — w wysokości 5 zł.

Grupę odrębną stanowią opłaty za czynności urzędowe przewidziane w ustawie elektrycznej (patrz rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 31 października 1934 r. (Dz. Ust. Nr 100/34, poz. 907) *). i w rozporządzeniu Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 22 lipca 1932 r. o opłatach za legalizację narzędzi mierniczych (Dz. Ust. Nr 68/32, poz. 629). Te czynności nie podlegają opłatom stemplowym, lecz — opłatom specjalnym.

8. ULGI PODATKOWE.

Ulgi podatkowe dla zakładów elektrycznych oparte są na kilku odrębnych aktach ustawodawczych.

Na pierwszym miejscu, jako dotyczące wyłącznie zakładów elektrycznych, należy wymienić Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o popieraniu elektryfikacji (Dz. Ust. Nr 85/33, poz. 633). Rozporządzenie to udziela ulg tylko zakładom elektrycznym działającym na podstawie uprawnienia rządowego, które w celu elektryfikacji okręgów elektryfikacyjnych państwa lub zbytu energii innym uprawnionym zakładom, mającym ten sam cel: a) zobowiążą się wybudować w określonym terminie i eksploatować wytwórcze zakłady elektryczne, posiadające przynajmniej jedną z czynnych jednostek maszynowych o mocy 10 000 kVA lub wyżej, a jeżeli zużytkowywać będą jako źródło energii torf, węgiel brunatny, gazy ziemne lub spadki wodne, o mocy 3 000 kVA lub wyżej, — albo b) zobowiążą się wybudować w określonym terminie i eksploatować linie elektryczne na napięcie 30 000 woltów lub wyżej.

---

*) Zamieszczone w dziale ustawodawstwa elektrycznego — str. 243.

Ulgi przysługują również tym zakładom uprawnionym, które rozbudują swe urządzenia do wyżej podanych rozmiarów.

Na obszarze województw: nowogródzkiego, poleskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wileńskiego i wołyńskiego udziela się również ulg tym uprawnionym, którzy zobowiążą się wybudować w określonym terminie i eksploatować jako przedsiębiorstwa użyteczności publicznej samodzielne wytwórczo-rozdzielcze zakłady elektryczne o jakiejkolwiek mocy i napięciu, lub zakłady elektryczne przemysłowo-rozdzielcze na napięcie 6 000 woltów lub wyżej.

Warunkiem uzyskania ulg jest wykazanie się kapitałem zakładowym w wysokości równej co najmniej $^1/_3$ zamierzonych inwestycyj, lub złożenie zobowiązania, że co najmniej $^1/_3$ inwestycyj pokrywana będzie kapitałem zakładowym.

Ulgi, przyznawane omawianym rozporządzeniem, są następujące: 1) zwolnienie od opłat stemplowych przywiązanych do zakładania spółek, jeżeli kapitał zakładowy przeznaczony będzie na nabycie nieruchomości, wznoszenie budowli lub zainstalowanie urządzeń potrzebnych do wykonania uprawnienia rządowego, albo jeżeli wkład rzeczowy będzie stanowił taką nieruchomość, budowlę lub urządzenie; 2) zwolnienie od opłat państwowych i komunalnych pism dotyczących przejścia własności nieruchomości, jeżeli nieruchomości te są potrzebne do wykonania uprawnienia rządowego; 3) zwolnienie od wszelkich podatków bezpośrednich państwowych i samorządowych oraz dodatków samorządowych do bezpośrednich podatków państwowych, z wyjątkiem dodatków samorządowych do podatku gruntowego, za obiekty stanowiące przedmiot uprawnienia rządowego; 4) zwolnienie od wynagrodzenia za korzystanie z terenów państwowych w celu prowadzenia przewodów; 5) prawo pierwszeństwa w nabywaniu niezbędnych do wykonywania uprawnienia rządowego gruntów przy parcelacjach nieruchomości ziemskich, przeprowadzanych na podstawie przepisów ustawy o reformie rolnej; 6) prawo pierwszeństwa w nabywaniu od państwa materiałów budowlanych, materiałów opałowych i ich przetworów oraz drzewa i produktów jego przerobu, potrzebnych dla zakładu elektrycznego.

Przyznanie prawa do ulg następuje na zasadzie decyzji Ministra Przemysłu i Handlu, wydanej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, a nadto z Ministrami Skarbu i Spraw Wewnętrznych, jeżeli chodzi o ulgi z zakresu podatków i opłat, lub z innym właściwym Ministrem, jeżeli chodzi o inne ulgi.

Przewidzianych tym rozporządzeniem ulg udziela się na przeciąg lat 10, a na obszarze objętym tzw. trójkątem bezpieczeństwa (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22.III.1928 r. poz. 329 Dz. Ust.) — na przeciąg lat 15. Korzystanie z ulg przewidzianych omawianym rozporządzeniem wyklucza korzystanie z ulg na podstawie innych aktów ustawodawczych.

Wykaz i granice okręgów elektryfikacyjnych zawiera rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 18 marca 1937 r. o ustaleniu okręgów elektryfikacyjnych (Dz. Ust. Nr 24/37, poz. 156).

U s t a w a z d n i a 9 k w i e t n i a 1933 r. o u l g a c h i n w e s t y c y j n y c h (Dz. Ust. Nr 26/38, poz. 224) wraz z rozporządzeniem wykonawczym (Dz. Ust. Nr 93/38, poz. 636) przewiduje m. in. i ulgi dla zakładów elektrycznych, lecz tylko położonych na obszarze: 1) Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz 2) województw wschodnich.

1. C. O. P. obejmuje powiaty: 1) kozienicki, radomski, opoczyński, konecki, iłżecki, kielecki, opatowski, jędrzejowski, pińczowski, stopnicki i sandomierski w woj. kieleckim; 2) brzeski, dąbrowski, mielecki, tarnowski, dębicki, jasielski, gorlicki i nowosądecki w woj. krakowskim; 3) włodawski, lubartowski, puławski, lubelski, chełmski, krasnystawski, janowski, biłgorajski, zamojski, hrubieszowski i tomaszowski w woj. lubelskim; 4) lubaczowski, jarosławski, przeworski, łańcucki, przemyski, dobromilski, brzozowski, sanocki, leski, niski, tarnobrzeski, kolbuszowski, rzeszowski i kraśnieński w woj. lwowskim oraz powiaty miejskie Radom i Lublin.

Na obszarze C. O. P. ulgi przysługują osobom fizycznym i prawnym, prowadzącym prawidłowe księgi handlowe, które zobowiążą się do założenia określonych przedsiębiorstw (m. i. zakładów elektrycznych), albo też do powiększenia takich przedsiębiorstw już istniejących. W celu uzyskania prawa do ulg należy złożyć pisemne zobowiąza-

nie założenia względnie powiększenia przedsiębiorstwa i zorganizowania na sposób fabryczny wytwórczości względnie działalności w tym przedsiębiorstwie w ciągu 3 lat od stwierdzenia prawa do ulg, a to zgodnie z wymogami obrony państwa, jakie ustali w każdym przypadku Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Ulgi są następujące: 1) prawo potrącenia z dochodu, podlegającego opodatkowaniu wg działu I ustawy o pod. doch. kosztów: nabycia gruntów, wzniesienia budynków i innych budowli z wyjątkiem domów mieszkalnych, kosztów dobudowy do takich budynków i budowli już istniejących, oraz nabycia i zainstalowania nowych (nieużywanych) maszyn i urządzeń, jeżeli grunty te i nakłady są potrzebne do powstania lub powiększenia przedsiębiorstwa; 2) zwolnienie budynków na lat 15 od podatku od nieruchomości; 3) zwolnienie od opłat stemplowych pism, stwierdzających powiększenie kapitału zakładowego spółek na cele inwestycyjne, oraz umów o nabycie nieruchomości, potrzebnych do powstania lub powiększenia przedsiębiorstwa; 4) prawo nabywania potrzebnych gruntów w drodze wywłaszczenia; 5) prawo nabywania gruntów z parcelacji nieruchomości ziemskich, przeprowadzanej na podstawie ustawy o reformie rolnej; 6) prawo pierwszeństwa w nabywaniu od zarządów majątku państwowego wszelkich materiałów budowlanych, rud i innych kopalin oraz ich przetworów, drewna i produktów jego przerobów; 7) prawo pierwszeństwa w uzyskiwaniu zezwoleń na użytkowanie wód jako źródła energii motorycznej.

Ponadto przy założeniu przedsiębiorstwa, które Minister Spraw Wojskowych uzna za szczególnie ważne dla obrony państwa, służy zwolnienie przez 10 lat od podatku dochodowego od dochodu przedsiębiorstwa.

O udzielenie ulg można ubiegać się do końca 1942 roku, wnosząc w tym celu podania do Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Nabycie prawa do ulg stwierdza Minister Skarbu na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu, przedstawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych. Decyzję o nabyciu prawa do ulg ogłasza się w Monitorze Polskim. Przyznane ulgi mogą być w całości lub częściowo cofnięte, jeżeli nie będzie dotrzymane zobowiązanie za-

łożenia lub powiększenia przedsiębiorstwa, wówczas osoba, której cofnięto prawo do ulg, obowiązana jest uiścić Skarbowi Państwa kwotę podatków i opłat, jakiej nie zapłaciła wskutek korzystania z ulg, względnie części tej kwoty, ustalonej orzeczeniem Ministra Skarbu, w razie częściowego cofnięcia ulg.

2. Obszar województw wschodnich obejmuje województwa: nowogródzkie, poleskie, wileńskie i wołyńskie oraz powiaty bielski, grodzieński, sokólski i wołkowyski woj. białostockiego.

Na tym obszarze służą ulgi osobom fizycznym i prawnym, prowadzącym prawidłowe księgi handlowe, które założą przedsiębiorstwa: przemysłowe, żeglugi śródlądowej, chłodni, elewatorów, śpichrzy, targów, aukcyj, hurtowego handlu lnem i konopiami, hotelarskie lub gastronomiczne, bądź też przedsiębiorstwa takie już istniejące powiększą lub ulepszą, — oraz przeprowadzą ulepszenia w gospodarstwach rolnych.

Ulgi polegają na prawie potrącenia z dochodu podlegającego opodatkowaniu według działu I ustawy o podatku dochodowym kosztów wzniesienia budynków i innych budowli z wyjątkiem domów mieszkalnych, kosztów dobudowy do budynków takich i budowli już istniejących oraz kosztów nabycia i zainstalowania nowych (nieużywanych) maszyn i urządzeń, jeżeli te nakłady są potrzebne do powstania, powiększenia lub ulepszenia przedsiębiorstwa.

Poza powyższymi przepisami, które dotyczą C. O. P. i obszaru województw wschodnich oraz określonych kategoryj przedsiębiorstw, ustawa o ulgach inwestycyjnych przewiduje oddzielnie ulgi: dla poszukiwawczego wiertnictwa naftowego, dla nowowznoszonych budowli oraz dla niektórych inwestycyj w budynkach istniejących, dla nabywców pojazdów mechanicznych i statków powietrznych, dla osób, które podejmą poszukiwania górnicze, założą, powiększą lub ulepszą przedsiębiorstwa hutnicze bądź koksownie, wybudują w rafineriach ropy naftowej lub poza ich obrębem urządzenia dla otrzymywania wysokogatunkowych paliw i olejów albo też wybudują lub powiększą gazoliniarnie i uruchomią wytwórczość paliw płynnych, odpornych na detonacje, z ropy naftowej lub gazów ziemnych, założą przedsiębiorstwa lotnicze bądź przedsiębior-

stwa budowy, utrzymania i eksploatacji lotnisk użytku publicznego, założą i urządzą lotniska własne, wybudują hangary, dworce lotnicze, stacje obsługi technicznej lotniczej, warsztaty lotnicze, pomieszczenia garażowe, stacje obsługi, warsztaty reparacyjne pojazdów mechanicznych, dworce lub stacje postojowe dla autobusów, koleje zarówno normalne jak i wąskotorowe użytku prywatnego o silniku mechanicznym, wreszcie dla nabywców akcyj i udziałów.

Te ostatnie przysługują osobom fizycznym i prawnym, obejmującym lub subskrybującym akcje spółek akcyjnych (art. 314 i 316 — 319 K. H.), których zawiązanie zostanie wpisane do rejestru handlowego do dnia 31.12.1942 r., a których celem jest prowadzenie przedsiębiorstw uprawnionych do ulg na podstawie omawianej ustawy. Ulgi polegają na prawie potrącenia z dochodu podlegającego podatkowi dochodowemu i specjalnemu podatkowi od wynagrodzeń, wypłacanych z funduszów publicznych, zapłaconej ceny emisyjnej akcyj, objętych bądź przyznanych przez założycieli (art. 323 K. H.). Identyczne prawo do ulg służy również spólnikom spółek z ograniczoną odpowiedzialnością co do udziałów objętych przez nich przy zawiązaniu spółki. Warunkiem uzyskania ulgi jest zawiązanie i wpisanie spółki do rejestru handlowego oraz rozpoczęcie produkcji przed upływem 1942 roku.

Potrącenie kosztów inwestycyjnych z dochodu podlegającego opodatkowaniu będzie dokonane z dochodu roku operacyjnego, w którym poczyniono inwestycje. Jeżeli suma przypadająca do potrącenia przewyższa ten dochód, nadwyżka będzie potrącona z dochodu następnych 4 lat. Koszty potrąca płatnik w zeznaniu o dochodzie składanym za właściwy rok operacyjny, wykazując w załączniku zestawienie dokonanych inwestycyj oraz wysokość wydatków na nie. Podobnie potrąca się wartość nabytych akcyj lub udziałów nowozakładanych spółek, przy czym płatnik obowiązany jest przedstawić wykaz nabytych akcyj lub udziałów z podaniem nazwy i siedziby prawnej spółki, której akcje lub udziały nabył, ich ilości, ceny emisyjnej i daty nabycia, oraz oświadczenie, że spółka doszła do skutku i że nie nastąpił zwrot sum wpłaconych na akcje drogą zapisu, a przynajmniej, że do dnia złożenia tego oświadczenia zwrot ten nie nastąpił.

Trzecim aktem ustawodawczym w zakresie ulg podatkowych jest Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych (Dz. Ust. Nr 36/28, poz. 329); przepisy wykonawcze zawiera rozporządzenie z dnia 26 lutego 1929 r. (Dz. Ust. Nr 12/29, poz. 100).

Rozporządzenie to obowiązuje na obszarze o granicach następujących: od północy rzeka Wieprz — od ujścia jej do rzeki Wisły do ujścia rzeki Tyśmienicy; na wschodzie rzeka Wieprz — od ujścia rzeki Tyśmienicy do Zwierzyńca, droga Zwierzyniec — Józefów do przecięcia się z granicą powiatu biłgorajskiego, granica powiatu biłgorajskiego do przecięcia się z rzeką Tanew, rzeka Tanew do Narola (miasta) z włączeniem obszaru gminy Narol, droga Narol (miasto) — Cieszanów, droga Cieszanów — Lubaczów z włączeniem obszaru gminy Lubaczów, linia kolejowa Lubaczów — Jarosław aż do przecięcia się z rzeką Sanem, rzeka San aż do Przemyśla, linia kolejowa Przemyśl — Chyrów z włączeniem obszaru obu tych gmin; na zachodzie Dęblin (ujście rzeki Wieprz do Wisły), linia kolejowa Dęblin — Radom z włączeniem obszaru gminy Radom, droga Radom — Szydłowiec — Rejów — Kielce do przecięcia się z linią kolejową Radom — Kielce z włączeniem obszaru gminy Kielce, droga Kielce — Chęciny — Jędrzejów do przecięcia się z rzeką Nidą z włączeniem obszaru gminy Chęciny, rzeka Nida do ujścia jej do rzeki Wisły, rzeka Wisła do ujścia do niej rzeki Dunajec, rzeka Dunajec do Nowego Sącza z włączeniem całej szerokości rzeki Dunajec; od południa linia kolejowa Nowy Sącz — Grybów — Jasło — Krosno — Sanok — Ustrzyki Dolne — Chyrów z włączeniem obszaru gmin tychże miejscowości.

Dla zakładów wodno-elektrycznych południową granicę obszaru działania rozporządzenia stanowi południowa granica państwa; zachodnią granicę stanowi rzeka Dunajec na całej szerokości, łącznie z pasem 3 km na zachód od rzeki aż do jej styku z granicą czechosłowacką w gminie Niedzica (powiat Nowy-Targ); wschodnią granicę stanowi rzeka San od gminy Uherce włącznie (powiat Lisko), aż do jej źródeł z pasem 3 km na wschód od tej rzeki.

Ulgi przewidziane tym rozporządzeniem przysługują różnego rodzaju przedsiębiorstwom przemysłowym, a między innymi okręgowym elektrowniom cieplikowym i wodnym oraz elektrowniom lokalnym o charakterze użyteczności publicznej i o mocy od 500 kW w górę.

Udzielenie ulg następuje w tym wypadku, jeżeli: 1) wytwórczość wzgl. działalność przedsiębiorstwa zostanie uznana za pożądaną w interesie obrony państwa; 2) przedsiębiorstwo zobowiąże się do poczynienia nakładów na wyżej wskazanym obszarze, tj. nabędzie, wynajmie lub wydzierżawi nieruchomości potrzebne do powstania, prowadzenia lub rozszerzenia przedsiębiorstwa albo wzniesie budowle lub zainstaluje urządzenia w tym celu potrzebne; 3) przedsiębiorstwo zobowiąże się do zorganizowania produkcji na sposób fabryczny według najnowszych wymagań techniki najpóźniej do lat 3 od daty ogłoszenia w Monitorze Polskim decyzji o przyznaniu ulgi.

Ulgi obejmują: 1) zwolnienie od opłat stemplowych pism dotyczących zawiązania spółek lub powiększenia ich kapitału, o ile kapitał zakładowy lub wkład rzeczowy są przeznaczone na nakłady inwestycyjne; 2) zwolnienie od opłat państwowych i samorządowych pism dotyczących przejścia własności rzeczy nieruchomych oraz pism stwierdzających umowy o najem lub dzierżawę nieruchomości, jeżeli związane są z działalnością inwestycyjną przedsiębiorstwa; 3) zwolnienie od podatku od obrotu; 4) zwolnienie od podatku od nieruchomości na lat 15 wzgl. 20 nowowzniesionych budowli; 5) prawo nabywania niezbędnych gruntów w drodze wywłaszczenia; 6) prawo pierwszeństwa w nabywaniu gruntów przy parcelacjach nieruchomości ziemskich przeprowadzanych na podstawie ustawy o wykonaniu reformy rolnej; 7) prawo pierwszeństwa w nabywaniu od zarządów majątku państwowego materiałów budowlanych, rud, kopalin, drewna itp.

Ulgi są przyznawane na okres lat 10 od daty ogłoszenia decyzji ustalającej prawo do ulg w Monitorze Polskim, zaś w rejonie południowej części obszaru ograniczonej od północy linią Wisły i Sanu, — na okres lat 15.

DZIAŁ DZIEWIĄTY.

STAN ZELEKTRYFIKOWANIA KRAJU.

DZIAŁ DZIEWIĄTY

STAN ZELEKTRYFIKOWANIA KRAJU.

ŹRÓDŁA ENERGII W POLSCE *).

Węgiel kamienny. Zasoby węgla kamiennego w Polsce znajdujemy na Górnym Śląsku, w zagłębiach: Dąbrowskim, Krakowskim i Cieszyńskim. Zasoby rzeczywiste, t. j. takie, które dało się ustalić w drodze robót górniczych lub systematycznych badań, wynoszą razem 13 988 milionów ton, jeżeli weźmiemy pod uwagę pokłady węgla do głębokości 1 000 m i o minimalnej grubości pokładu 50 cm. Zasoby prawdopodobne i możliwe sięgają liczby 48 000 milionów ton. Wartość kaloryczna węgla waha się od 4 800 do 7 600 kaloryj; wydobycie roczne — od 27 do 41 milionów ton, z tego wywozi się poza granice państwa około 34%.

Węgiel brunatny. Pokłady węgla brunatnego wieku mezozoicznego występują w Polsce w okolicach Zawiercia i w obszarze Świętokrzyskim; węgiel brunatny wieku trzeciorzędowego spotykamy na obszarze Poznańsko-Pomorsko-Kujawskim (najobficiej) i obszarze Małopolskim, Podkarpaciu i Podolu. Węgle brunatne obszaru Zawierciańskiego są dość wysokiej jakości; przeciętna wartość opałowa węgla wilgotnego ze wszystkich kopalni obszaru wynosi około 4 500 kaloryj, zawartość popiołu waha się w granicach od 9,93% do 23,70%. Analizy próbek węgla brunatne-

*) Na podstawie prac Polskiego Komitetu Energetycznego.

go z obszaru Świętokrzyskiego wykazały zawartość popiołu 4,14% i 8,39% oraz dały ciepło spalania, wynoszące 6 915 i 6 978 kaloryj. Wartość opałowa węgla z obszaru Poznańsko-Pomorsko-Kujawskiego w stanie suchym daje przeszło 4 500 kaloryj, z obszaru Małopolskiego wartość opałowa węgla brunatnego jest mniejsza i waha się od 3 100 do 5 200 kaloryj. Wielką przeszkodą dla rozwoju eksploatacji naszych złóż węgla brunatnego są trudne warunki odbudowy. Węgiel brunatny, jako źródło energii, nie odgrywa na razie w Polsce większej roli. Rzeczywiste zasoby węgla brunatnego wynoszą 1 500 milionów ton, zasoby prawdopodobne oceniane są na 5 000 milionów ton; wydobycie węgla w ostatnich latach nie przekracza 50 tysięcy ton i to głównie na obszarze Zawierciańskim.

Torf. Zasoby torfu nie są dotychczas należycie wyjaśnione. Na zasadzie ogólnikowych zestawień, dokonanych przed wojną, oraz na zasadzie spisów ułożonych dla niektórych dzielnic w okresie powojennym, można przypuszczać, że powierzchnia torfowisk w Polsce wynosi około 2,4 miliona ha. Badania poszczególnych torfowisk wykazały, że na ogół miąższość warstwy torfowej tylko w nielicznych wypadkach przekracza 4—5 m. Torfowiska polskie mają przeważnie charakter nizinny i, jak wykazały dokonane analizy, masa torfowa należy do gatunków średnich, prawdopodobnie z przeciętną wartością opałową około 3 000 kaloryj na kg przy 25% wilgoci. Prawdopodobne zasoby torfu w Polsce wynoszą około 5 500 milionów ton, produkcja w roku 1933 wyniosła około 2 milionów ton. Polska nie posiada dotychczas przedsiębiorstw, wyzyskujących torf na większą skalę w elektrowniach okręgowych lub w innych zakładach przemysłowych.

Ropa. Według obliczeń specjalisty geologa, prof. Grzybowskiego, w Polsce jest jeszcze ukrytych w ziemi co najmniej 85 mlionów ton ropy. Największe wydobycie ropy przypada na rok 1909 z liczbą 2 053 tysięcy ton; od tego roku wydobycie stale spada, wynosząc w roku 1932 — 556 tysięcy ton, w roku zaś 9133 — 550 tysięcy ton. Przeciętna wydajność jest najniższa w okręgu Jasielskim, a największa w okręgu Drohobyckim, gdzie kopalnie w Borysławiu, Tustanowicach i Mraźnicy należą do najwydajniejszych. Przy przeróbce ropy w Polsce otrzymuje się śred-

nio: 11,80% benzyny, 29,21% nafty, 15,02% oleju gazowego, 15,13% olejów smarowych, 4,78% parafiny, 0,08% waseliny, 1,88% asfaltu, 0,97% koksu, 12,31% półproduktów i pozostałości i t. d. Odliczywszy straty i smary, otrzymuje się z ropy około 76% produktów do wytwarzania energii.

Wartość kaloryczna ropy waha się od 10 000 do 11 000 kaloryj.

Gaz ziemny. Gaz ziemny występuje w Polsce na całym prawie Podkarpaciu, zazwyczaj poprzedza występowanie ropy i jest niejako zwiastunem bliskości pokładów ropnych; w niektórych miejscowościach występuje w bardzo znacznych ilościach samodzielnie, bez ropy, jak w okolicy Krosna, Kałusza i Daszawy. Wartość opałowa gazu zależy od jego składu chemicznego i wartość, naprzykład 1 m^3 gazu, który składa się głównie z metanu, wynosi przeszło 9 000 kaloryj. Wydobycie roczne gazu ziemnego waha się około 500 milionów m^3, największe wydobycie przypadło na rok 1925 i wynosiło 537 milionów m^3. W roku 1933 wydobyto 462 miliony m^3. Gaz poddawany jest odgazolinowaniu (około 60%) i zużywany na własny użytek kopalni, bądź dostarczany w większych ilościach do celów opałowych (Lwów, Mościce).

Siły wodne. Ogólna wartość sił wodnych, obliczona na średnią wodę roczną, wynosi 3 653 000 *KM*. Ponieważ obliczenia odnoszą się do sił brutto, do rozbudowy nadają się praktycznie tylko siły wodne, wykazujące spadek jednostkowy ponad 0,5‰ i zasób sił ponad 100 *KM* na kilometr bieżący — przeto w rezultacie można ocenić zasoby sił wodnych Polski na 1 000 000 *KM* przy przepływie średnim rocznym.

Siły wodne Polski wykorzystane są w bardzo nieznacznym stopniu. Ogólna moc instalowana w zakładach wodnych nie przekracza 145 000 *KM*. Według statystyki przedwojennej na obecnym terytorium Polski istniało około 9 000 zakładów wodnych, których łączna moc instalowana wynosiła 125 000 *KM*. O mocy instalowanej ponad 1 000 *kW* istnieją w Polsce 4 zakłady wodne, w tym: 2 — przemysłowe i 2 — elektrowne wodne; moc silników w tych zakładach wynosi 17 200 *kW*, moc prądnic w elektrowniach — 12 900 *kW*.

Oto zestawienie projektowanych zakładów wodnych o wytwórczości ponad 10 milionów *kWh* rocznie:

Rzeka	Miejscowość	Przepływ w m^3/sec / Spadek w *m*	Moc instalowana w *KM*	Wytwórczość w 10^3 *kWh*
Soła	Kęty	18.5/25.17	5 000	23 700
"	Jawiszowice	18.5/29.20	6 000	26 800
Skawica	Zawoja	1.18/250	10 500	20 000
Skawa	Sucha	3.8/250	9 500	20 000
Czarny Dunajec	Chochołów	3.7/126.8	5 000	15 070
pot. Bystry	Kuźnice	0.425/595	3 000	14 880
Biały Dunajec	Adasiówka	2.426/133	3 500	11 570
Białka	Morskie Oko	1.025/366	4 000	23 193
"	uj. Jaworzyny	1.76/162	3 000	16 500
"	Łapszczanka	3.25/124,8	4 500	22 190
"	Friedman	3.25/125,8	4 500	22 280
Dunajec	Nidzica	18.0/65	12 000	61 000
"	Krościenko	18.0/52.4	11 000	52 300
"	Jazowsko	27.5/83.5	24 500	119 900
"	Kadcza	32.0/13.1	4 500	22 100
"	Marcinkowice	60.5/44.3	28 500	141 300
"	Zbyszyce	61.2/11.8	8 000	36 600
"	Rożnów	61.5/15.5	30 000	50 000
"	Wiatrowice	61.5/9.0	6 000	25 000
San	Solina	26.0/30.54	30 000	42 894
"	Śr. Wieś	26.0/13.5	4 000	18 656
"	Łukawica	26.0/17.5	10 000	32 000
Rybnik	Rybnik	3.6/135	9 600	25 000
"	Tustanowice	3.6/240	17 280	45 000
Opór	Tyszownica	8.0/90	24 000	50 000
Stryj	Stryj	—/66	8 000	49 000
Łomnica	Osmołoda	4.59/36.5	3 100	17 3 2
"	Śliwki	10.0/190	47 000	95 000
Prut	Delatyn	10.0/130	33 000	55 000
Dniestr	Uniż	120.0/19.5	29 000	130 000
Wisła	Tczew	1000.0/4.0	10 000	64 000

WYTWÓRCZOŚĆ I ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W POLSCE.

Wytwórczość energii elektrycznej w Polsce szacowana jest na 4 miliardy kWh, co w odniesieniu do 1 mieszkańca stanowi około 113 kWh.

Spośród 1000 zakładów elektrycznych zaledwie 185 posiada moc instalowaną ponad 1000 kW; w gospodarce elektrycznej stanowią one decydujący wpływ, bowiem reprezentują około 94% całkowitej wytwórczości energii elektrycznej w Polsce.

Rozwój zakładów elektrycznych za ostatnie lata przedstawia się, jak następuje:

Rok	Moc instalowana *kW*	Wytwórczość roczna ogółem 10^6 *kWh*	Wytwórczość roczna na 1 mieszkańca *kWh*
1925	824 213	1 668	61.3
1926	870 369	1 961	65.6
1927	932 658	2 320	76.8
1928	1 004 742	2 593	86.4
1929	1 273 525	3 023	99.4
1930	1 399 210	2 887	91.2
1931	1 439 632	2 581	80.4
1932	1 471 884	2 242	69.0
1933	1 492 933	2 374	72.8
1934	1 511 714	2 601	78.7
1935	1 524 978	2 788	82.5
1936	1 554 706	3 054	89.1
1937	ok. 1 581 000	ok. 3 600	około 104.0
1938	„ 1 639 000	„ 3 950	„ 113.0

Stan zelektryfikowania poszczególnych województw w stosunku do ogólnej mocy instalowanej i wytwórczości rocznej w Polsce *):

Województwa	% ogólnej mocy instalowanej	% ogólnej wytwórczości rocznej
Śląskie	37.2	41.7
Kieleckie	15.4	17.4
Krakowskie	9.6	9.4
Łódzkie	8.9	10.5
Poznańskie	7.1	3.7
Warszawskie	5.0	5.0
M. st. Warszawa . .	4.9	5.5
Lwowskie	3.7	2.8
Pomorskie	3.0	2.0
Białostockie	1.4	1.1
Lubelskie	1.1	0.8

*) Liczby dotyczą roku 1936.

Inne województwa: stanisławowskie, wołyńskie, wileńskie, poleskie, tarnopolskie i nowogródzkie figurują w stanie zelektryfikowania kraju poniżej 1% mocy instalowanej i wytwórczości.

Statystyka urzędowa dzieli zakłady elektryczne o mocy ponad 1000 kW na dwie grupy: z a w o d o w e — do których zalicza okręgowe i lokalne, oraz n i e z a w o d o w e, do których zalicza elektrownie w przedsiębiorstwach przemysłowych. Oto dane dla roku 1938:

Elektrownie o mocy instalowanej ponad 1000 *kW*	Liczba zakładów	Moc instalowana *kW*	Własna wytwórczość 10^3 *kWh*
Okręgowe	23	368 770	1 007 545
Lokalne	25	274 784	582 081
Zawodowe razem . .	48	643 554	1 589 626
Kopalnie węgla . . .	39	397 895	917 231
Huty	13	94 103	260 414
Fabryki chemiczne .	14	122 111	436 575
Fabryki włókiennicze .	17	48 166	110 621
Cukrownie	22	61 733	28 271
Papiernie	6	54 890	175 165
Cementownie	8	33 011	114 512
Pozostałe zakłady przemysłowe	16	28 044	49 297
Trakcyjne	2	13 580	30 095
Niezawodowe razem .	137	853 533	2 122 181

Elektrownie polskie w 95% wytwarzają energię elektryczną z węgla.

MONOGRAFIE ELEKTROWNI.

Poniżej zamieszczamy szereg monografij, które udało się zebrać przed ukazaniem się wydawnictwa Gospodarki. Są to informacje, nadesłane przez same elektrownie.

BIAŁOSTOCKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNOŚCI.

Białostockie Towarzystwo Elektryczności powstało na mocy koncesji wydanej przez Zarząd miasta Białegostoku w 1908 r. Regularna dostawa energii elektrycznej rozpoczęła się w m. listopadzie 1909 r., przy czym początkowa moc elektrowni wynosiła:

2 maszyny parowe z generatorami à 320 kW przy napięciu 3 000 V,

2 kotły parowe syst. Babcock & Wilcox po 210 m² p. o. na 13 Atm. ciśn. rob. Sieć rozdzielcza niskiego napięcia czteroprzewodowa 210/120 V.

Jednak już w roku następnym zapotrzebowanie energii zaczęło tak silnie wzrastać, że zaszła potrzeba zainstalowania turbozespołu o mocy 1 000 kW.

W r. 1912 Białostockie Towarzystwo Elektryczności przeszło na własność „Société Générale Belge". W tymże roku moc elektrowni została powiększona jeszcze o jeden turbozespół o mocy 1 000 kW i ustawiono nowy kocioł parowy syst. Babcock & Wilcox o powierzchni 340 m² na 13 Atm. ciśn.

Rozwój elektrowni stale postępował naprzód, tak że w roku 1914 ustawiono jeszcze jeden turbozespół o mocy 3 000 kW oraz 2 kotły parowe syst. Babcock & Wilcox à 380 m² p. o. na 13 Atm. z paleniskami mechanicznymi. W tymże czasie znacznie rozszerzono sieć przewodów wysokiego i niskiego napięcia.

Wskutek działań wojennych podczas ewakuacji wojsk rosyjskich w r. 1915 elektrownia została w dużym stopniu zdewastowana, mianowicie zostały wysadzone w powietrze lub wywiezione w głąb Rosji wszystkie trzy turbozespoły oraz poważnie uszkodzone 2 kotły po 380 m² p. o.

W roku 1916 wojskowy zarząd niemiecki na miejsce zniszczonych maszyn ustawił turbozespół o mocy 500 kW. Z chwilą ukończenia wojny światowej elektrownia przeszła pod zarząd państwowy, pod którym znajdowała się do roku 1921.

Po objęciu elektrowni ponownie przez koncesjonariuszów Towarzystwo przystąpiło niezwłocznie do odbudowy zniszczonych urządzeń, instalując w r. 1923 turbozespół BBC o mocy 1 360 kW, w roku zaś 1924 odbudowano i uruchomiono zniszczone w okresie wojny 2 kotły parowe po 380 m^2 p. o.

W miarę wzrastania zapotrzebowania na energię elektryczną Towarzystwo zainstalowało w roku 1925 turbozespół BBC — 2 500 kW, w roku 1928 — turbozespół ASEA— 3 000 kW oraz w roku 1935 — turbozespół ASEA o mocy 3 200 kW. Ta ostatnia jednostka zbudowana została na ciśnienie pary 24 Atm. w związku z czym zainstalowano jednocześnie kocioł parowy firmy Babcock-Zieleniewski 258 m^2 p. o. na 24 Atm. ciś. rob. i o wydajności 10—12 ton pary na godzinę, a w 1935 r. jeszcze jeden kocioł tej samej firmy o wyd. 12 — 15 ton pary na godz. W ten sposób całkowita moc elektrowni na dzień 1 stycznia 1939 r. wynosiła 10 700 kW. Jednocześnie znacznie powiększona została sieć przewodów wysokiego i niskiego napięcia.

W roku 1926 — na mocy Uprawnienia Rządowego Nr 22 — została wybudowana linia przesyłowa do m. Wasilkowa, a w roku 1930 na mocy specjalnej umowy, zawartej z Dyrekcją Okręgową Kolei Państwowych w Wilnie, — linia przesyłowa również o napięciu 15 kV dla zasilania energią elektryczną Głównych Warsztatów Kolejowych w Łapach, położonych w odległości 25 km od Białegostoku.

W roku 1935 uzyskano Uprawnienie Rządowe Nr 256 na budowę linii przesyłowych i rozdzielczych na terenie powiatu białostockiego, a mianowicie: na zasilanie gmin: Supraśl, Zabłudów, Michałowo, Gródek, Starosielce, Choroszcz i Białostoczek. W okresie 1935—1938 r. prace przy elektryfikacji tych gmin zostały prawie całkowicie wykonane.

Na 1 stycznia 1939 roku długość sieci przesyłowych i rozdzielczych wynosiła:

na napięciu . . . . 15 000 V = 97 km
" " . . . . 3 000 " = 83 "
na niskim napięciu 220 i 380 " = 242 "

Za ostatnie 20 lat wzrost produkcji energii w okrągłych cyfrach w tysiącach kWh przedstawiał się następująco:

L a t a	1918	1928	1938
Produkcja w kWh . . .	3330	8166	18063

Kapitał zainwestowany w budynkach, maszynach, urządzeniach oraz sieci wynosił na dzień 1 stycznia 1939 r. zł 20 283 700.

PODKARPACKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE SPÓŁKA AKCYJNA

Podkarpackie Towarzystwo Elektryczne S. A. we Lwowie otrzymało od Ministra Przemysłu i Handlu w dniu 16 listopada 1938 r. uprawnienie rządowe Nr 363 na wytwarzanie, przetwarzanie, przesyłanie i rozdzielanie energii elektrycznej w celu zawodowego jej zbytu hurtowego i detalicznego na obszarze objętym dzisiejszymi granicami Okręgu Elektryfikacyjnego XV, Podkarpackiego, ustalonego Rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 18 marca 1937 r. o ustaleniu okręgów elektryfikacyjnych, a obejmującego powiaty: brzozowski, dobromilski, drohobycki, krośnieński z wyjątkiem gmin i gromad wskazanych w rozporządzeniu wyżej wymienionym, leski, samborski, sanocki i turczański — w województwie lwowskim, oraz powiaty gorlicki i jasielski — z wyjątkiem gmin i gromad wskazanych w tymże rozporządzeniu — w województwie krakowskim. Obszar uprawnienia wynosi około 4 000 km². Czas trwania zaś 35 lat.

Podkarpackie Towarzystwo Elektryczne S. A. posiada własną elektrownię parową w Borysławiu oraz sieci przesyłowe i rozdzielcze wysokiego i niskiego napięcia.

Poza tym do Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego należy całość udziałów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pod firmą „Elektrownia Zagłębia Krośnień-

skiego“ we Lwowie, która to spółka posiada elektrownię motorową w Brzozówce w powiecie jasielskim.

Elektrownia w Borysławiu, zbudowana w 1920 r., posiada obecnie sześć kotłów parowych o ogólnej powierzchni ogrzewalnej 1 785 m^2, o ciśnieniu roboczym 16 i 28 atm. Kotły te opalane są zasadniczo gazem ziemnym, wyposażone są poza tym w urządzenia do mielenia węgla oraz palniki do pyłu węglowego i ropy naftowej. Oprócz podgrzewaczy, przegrzewaczy i ewaporatorów, zaopatrzone są kotły w najnowsze automatyczne i elektryczne urządzenia dla obsługi i kontroli ruchu.

Hala generatorów posiada dwa turbo-generatory o mocy po (3 500 KM) 2 600 kW i jeden turbo-generator o mocy (7 500 KM) 6 000 kW.

Podkarpackie Towarzystwo Elektryczne posiada sieci elektryczne o napięciu 35, 15, 3 i 0,380 kV ogólnej długości 356 km oraz zasila sieci rozdzielcze następujących miast: Stryj, Borysław, Drohobycz, Sambor, Truskawiec, Lesko, Sanok, Iwonicz, Rymanów, Krosno, Brzozów, Jasło, Biecz i Gorlice.

Elektrownia w Brzozówce uruchomiona została w końcu roku 1928 i wyposażona jest w 4 motory na gaz ziemny o mocy po 750 KM i w 1 motor na gaz ziemny o mocy 1 400 KM; moc ogólna generatorów wynosi 3 020 kW.

Działalność 15-letnią Podkarpackiego Towarzystwa Elektrycznego od 1924 r. do 1939 r. uwidoczniają poniższe liczby:

	1.I.1924	1.I.1934	1.I.1939
Długość sieci 35 kV w km	—	132,6	137,5
Długość sieci 15 kV w km	—	93,0	88,4
Długość sieci 3 kV w km	3,5	64,7	75,5
Długość sieci 380/220 V w km	9,3	47,5	55,5
Ilość odbiorców	520	3 407	4 278
Ilość przyłączonych żarówek	4 630	132 560	142 200
Moc przyłączonych żarówek kW	—	4 280	5 639
Ilość przyłączonych silników	—	726	1 241
Moc przyłączonych silników kW	—	12 419	15 434
Ilość sprzedanych kWh w ciągu roku	746 785	13 109 421	16 965 667

ELEKTROWNIA MIEJSKA W BRZEŚCIU NAD BUGIEM.

Szybki rozwój elektryfikacji miasta i przedmieść doprowadził do tego, że elektrownia dieslowska wybudowana w roku 1925, której łączna moc wynosi 920 kW, okazała się niewystarczająca i od roku 1934 z trudnością pokrywała zapotrzebowanie miasta i okolic. Z tych względów miasto zmuszone było wybudować nową elektrownię paroturbinową, która została uruchomiona w czerwcu 1938 r. Turbinę dostarczyła firma Asea, urządzenie kotłowe firma Babcock - Zieleniewski, a aparaturę elektryczną firma K. Szpotański. Ogólny koszt nowej elektrowni wyniósł ok. zł 1 500 000. Moc rozporządzalna nowej elektrowni wynosi 1 500 kW.

Poniższa tabela obrazuje stopniowy wzrost wytwórczości rocznej i obciążenia szczytowego elektrowni:

Rok	Rok istnienia elektrowni	Wytwórczość roczna kWh	Największe obciążenio szczytowe kW
1928	I	340 010	205
1934	V	1 068 820	460
1939	X	1 762 020	620
1926 31.XII.	XIV	3 228 463	1180

Ruch odbiorców energii elektrycznej ilustrują następujące liczby:

	rok	1925	1 200	odbiorców
	„	1929	3 940	„
	„	1934	7 870	„
31.XII	„	1938	10 010	„

Elektrownia posiada na 1 stycznia 1939 r. moc 2 420 kW, sieć kablową wysokiego napięcia 28,5 km, sieć napowietrzną wysokiego napięcia 18 km, sieć napowietrzną niskiego napięcia 120 km.

Moc zainstalowana u odbiorców wynosi na światło i grzejnictwo 2 960 kW, na siłę 728 kW.

Liczników 9 150, ograniczników 846 szt.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że ogólny plan elektryfikacji Polesia i Podlasia i idąca z tym w parze sprawa powołania do życia Międzykomunalnego Związku Elektryfikacyjnego stały się bardziej aktualne dzięki wybudowaniu nowej elektrowni paroturbinowej w Brześciu nad Bugiem.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu, uwzględniając ten stan rzeczy, nadało Gminie Miejskiej 2-gie uprawnienie rządowe nr 318 z dnia 2.IV.1927 r., rozszerzając zakres uprawnień elektrowni miejskiej w dziedzinie elektryfikacji na dalsze obszary, leżące na terenie województwa poleskiego i częściowo na terenie woj. lubelskiego.

ELEKTROWNIA MIEJSKA W BYDGOSZCZY.

Do 1929 r. miasto było zasilane wyłącznie prądem stałym o napięciu 2 $\times$ 110 V z elektrowni położonej w śródmieściu i zarządzanej od 1896 r. przez T-wo „Allgemeine Lokalbahn & Kraftwerke A. G.“ w Berlinie. W starej elektrowni znajdowało się w 1928 r.: 5 maszyn parowych z kondensacją o łącznej mocy 2 950 KM z prądnicami na napięcie 220 V oraz 550 V dla sieci tramwajowej, 4 kotły parowe na ciśnienie 10 i 13 atm. o łącznej powierzchni ogrzewalnej 985 m^2 oraz bateria akumulatorów o pojemności 1 800 Ah.

Po przyłączeniu administracyjnym do miasta wszystkich jego przedmieść stała się palącą sprawa ich przyłączenia do sieci elektrycznej. Jednakże zarówno rodzaj prądu jak i moc zainstalowana w elektrowni o urządzeniach przestarzałych nie pozwalały na rozszerzenie sieci, wobec czego wykupiono w 1929 r. z rąk niemieckich starą elektrownię na prąd stały, przystępując już poprzednio do budowy nowej siłowni, której wyposażenie jest obecnie następujące: 4 kotły parowe f-my Babcock-Zieleniewski o powierzchni ogrzewalnej 354 m^2 każdy, o ciśn. 24 atm. i temperaturze przegrzania 425^0, z podgrzewaczami wody i z rusztami łańcuchowymi. Nowoczesne urządzenie do przyrządzania wody składa się ze zmiękczacza wody, stacji destylacyjnej oraz odgazowywacza.

Siłownia składa się z dwukadłubowej turbiny Zakładów Škody o mocy 3 000 kW z generatorem na napięcie

6 000 V, z turbiny Pierwszej Berneńskiej F. M. o mocy 3 500 kW z generatorem 6 kV oraz 6-ciocylindrowego silnika Diesla o mocy 450 kW dla pokrycia obciążenia szczytowego. Rozdzielnia jest urządzona dla napięcia 6 000 V.

Dla zasilania sieci prądu stałego ustawiono w starej elektrowni 3 przetwornice jednotwornikowe o mocy 1 450 kW i napięciu 220 V oraz 3 prostowniki rtęciowe o mocy 650 kW i napięciu 550 V.

Poniżej podajemy tabelę uwidoczniającą rozwój elektrowni, a mianowicie podano liczby 3 etapów:

	1920 r.	1929 r.	1938 r.
1) Moc elektrowni			
a) na prąd stały kW	2 686	2 686	1 910
b) na prąd zmienny kW	—	6 950	6 950
2) Rozwój sieci elektrycznej			
a) długość sieci 15 kV km	—	4,8	8,4
b) długość sieci 6 kV km	—	16,9	54
c) dł. sieci 380/220 V km	—	15	129,6
d) dł. sieci prądu stał. km	114	119	119
e) ilość stacji transform.	—	7	56
f) moc transform. kVA	—	3 000	6 540
3) Ilość przyłączonych instal.	5 290	6 831	21 175
4) Produkcja . . . kWh	2 648 461	7 469 066	19 224 371
5) Sprzedaż prądu na m. Bydgoszcz . . kWh	2 132 893	5 991 877	14 073 850
a) światła . . . kWh	1 064 484	2 652 254	2 891 109
b) siły . . . . . kWh	1 068 409	3 339 623	11 182 741
6) Ilość mieszkańców w Bydgoszczy	96 000	118 000	141 000

1) w chwili powrotu Bydgoszczy do Polski w 1920 r.,
2) po roku eksploatacji elektrowni przez Zarząd Miejski w 1929 r.,
3) w chwili obecnej.

POWIATOWA CENTRALA ELEKTRYCZNA W BYDGOSZCZY.

Pragnąc rozszerzyć zakres swej działalności, Zarząd Miejski w Bydgoszczy otrzymał uprawnienie nr 300 na elektryfikację powiatu bydgoskiego i utworzył w tym celu oddzielne przedsiębiorstwo sieciowe pod nazwą „*Powiatowa Centrala Elektryczna w Bydgoszczy*", która rozpoczęła swą działalność 1 października 1937 r.

Obecny rozwój powiatowej Centrali Elektrycznej charakteryzują poniższe dane.

	1937 r.	1938 r.
1. Ilość zasilanych miejscowości . .	1	9
2. Sieć elektryczna:		
a) długość sieci 15 kV . . km	36,6	74,5
b) długość sieci 380/220 V . . km	10,7	14,4
c) ilość stacji transformatorowych	5	11
d) moc transformatorów . . kVA	420	460
3. Ilość przyłączonych instalacji . .	91	255
4. Sprzedaż prądu . . . . . kWh	2 662	716 159
a) światła . . . . kWh	2 629	18 915
b) siły . . . . kWh	33	697 244

ZWIĄZEK ELEKTRYFIKACYJNY CHEŁMNO — ŚWIECIE — TORUŃ.

Chełmno, ul. Hallera 7.

Związek Elektryfikacyjny Chełmno — Świecie — Toruń jest przedsiębiorstwem międzykomunalnym, zorganizowanym na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o związkach międzykomunalnych.

Członkami Związku są Wydziały Powiatowe: chełmiński, świecki i toruński. Zgodnie ze statutem posiada Związek następujące organa:

a) Radę Związku, która jest naczelnym organem stanowiącym i kontrolującym w sprawach Związku

i składa się z 15-tu członków, po 5-ciu z każdego powiatu;

b) Zarząd Związku, który jest organem administracyjnym i wykonawczym, składa się z prezesa i 2-ch członków;

c) Komisję Rewizyjną, która z ramienia Rady jest organem kontrolującym Zarząd Związku.

Zadaniem Związku jest danie możliwości korzystania z energii elektrycznej wszystkim obywatelom mieszkającym na terenie powiatów Chełmno, Świecie, Toruń, a w szczególności rolnictwu.

W początkach roku 1924 uruchomił Związek pierwsze linie 15 kV i od tego czasu z każdym rokiem rozszerzał swoje urządzenia, tak że na dzień 31.XII.1938 r. posiadał:

a) 385 km linii 15 kV,
b) 144 km linii 0,38 kV,
c) 115 stacyj transformatorowych 15/0,4/0,231 kV,
d) 7 stacyj rozdzielczych.

Do urządzeń powyższych przyłączono:

1) 5 mniejszych miast o ludności od 7 000 ÷ 15 000 mieszkańców,

2) 57 wsi,
3) 69 majątków,
4) 2 cukrownie (poza kampanią),
5) 4 młyny,
6) 5 dworców kol.

Poniżej podajemy zakup i sprzedaż energii elektrycznej za ostatnie 5 lat, to jest za czas 1934 — 1938 z rozbiciem na poszczególne grupy odbiorców. Związek nie posiada zakładu wytwórczego, lecz zakupuje energię elektryczną od Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek".

Posiadając linii 15 i 0,38 kV bardzo pokaźną ilość, bo 529 km, musi Związek wybudować jeszcze przynajmniej 1 000 km nowych linii, aby wszystkie miejscowości na terenie trzech powiatów zelektryfikować.

Mimo braku tanich kredytów na elektryfikację rolnictwa zamierza Związek wg opracowanego planu rokrocz-

nie budować około 60 km nowych linii i przeprowadzić całkowitą elektryfikację swego terenu w okresie 15-letnim.

Rok	Zakup kWh	Sprzedaż kWh	Z ogólnej ilości kilowatogodzin sprzedano:				
			Miastom	Rolnictwu	Młynom	Cukrowniom	Stacjom kol. [1])
1934	2 970 235	2 504 861	1 243 086	655 967	222 495	193 090	190 223
1935	2 950 515	2 521 187	1 304 791	674 953	99 283	186 233	255 927
1936	3 233 230	2 702 192	1 376 975	716 556	134 488	176 808	297 365
1937	3 510 486	2 903 907	1 489 328	737 812	243 026	103 791	329 950
1938	3 697 085	3 066 397	1 464 969	888 578	202 500	120 531	389 819

[1]) w podanej ilości kWh dla dworców mieści się zużycie dla ładowania wozów akumulatorowych (motorowych).

ELEKTROWNIA OKRĘGOWA MIASTA CIESZYNA.

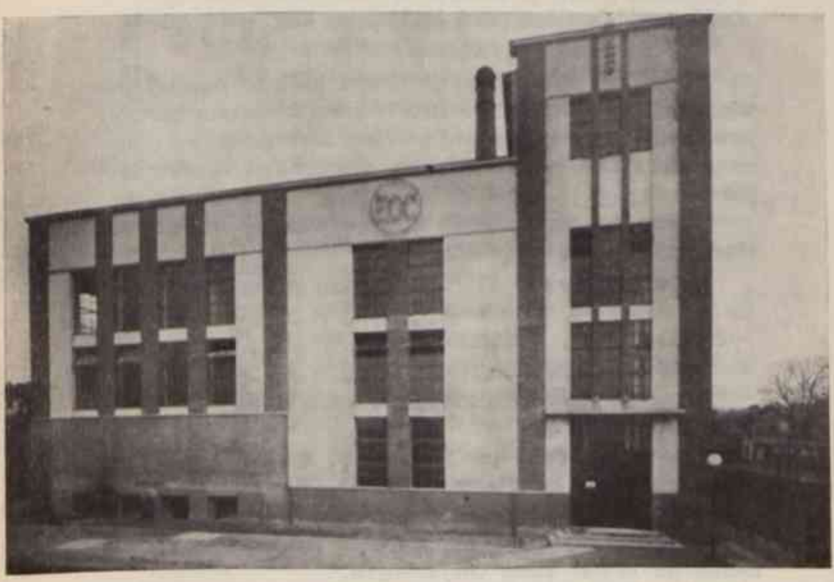
Elektrownia w Cieszynie uruchomiona została w r. 1909 i eksploatowana była do r. 1915 przez Wiedeńskie Towarzystwo A. E. G., po czym wykupiło i przejęło ją miasto. Początkowa moc elektrowni składała się z dwóch maszyn parowych o mocy 350 KM każda, sprzężonych wprost z generatorem prądu trójfazowego 3 200 V i generatorem prądu stałego 800 V. Generatory prądu stałego służyły do napędu tramwajów elektrycznych, które po podziale Cieszyna stały się dla miasta nierentowne i dlatego też w r. 1922 zostały skasowane. Do stycznia 1926 r. elektrownia zaopatrywała w energię cały Cieszyn, tj. zarówno polski, jak i dawniejszy czeski — a obecnie znowu polski. W okresie od r. 1926 do końca grudnia 1938 r. dawniejszy Cieszyn czeski pobierał energię z Morawsko-Śląskich Elektrowni w Trzebowicach, które zostały włączone do obszaru niemieckiego. Po 18-letniej z górą rozłące z Macierzą, w dniu 2 października 1938 r. ta wyszachrowana przez intrygi czeskie granica runęła, Zaolzie wróciło do Polski. Od tej chwili miasto wróciło do swej roli, roli znacznie nawet większej, bo stanie się siedzibą życia gospodarczego, politycznego i kulturalnego Śląska Cieszyńskiego. Cieszyn, posiadając silne zaplecze o charakterze przemysłowym, ma przed sobą piękne widoki rozwoju.

Rozwój produkcji przedstawia się w ostatnim dziesięcioleciu jak następuje:

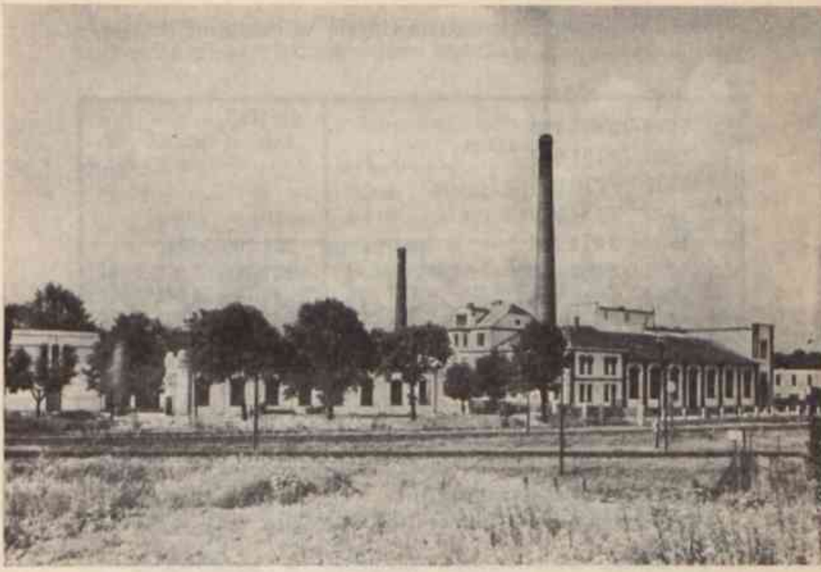
Rok	kWh						
1929	2 934 733						
1930	3 197 620						
1931	3 210 015						
1932	3 154 589						
1933	3 371 200	—	z	tego	zakup	224 200	kWh
1934	3 637 040	—	„	„	„	578 700	„
1935	3 768 103	—	„	„	„	551 900	„
1936	4 448 120	—	„	„	„	618 800	„
1937	4 956 051	—	„	„	„	537 700	„
1938	5 748 576	—	„	„	„	458 700	„

Elektrownia zelektryfikowała dotychczas 35 gmin miejskich i wiejskich powiatu cieszyńskiego, częściowo w powiecie pszczyńskim i rybnickim.

Wyzyskanie mocy szczytowej wynosiło w r. 1937 — 4 017 godzin.

Budynek kotłowni i rozdzielni w Cieszynie.

Ogólny widok zabudowań Elektrowni Okr. m. Cieszyna.

Kotłownia wyposażona jest w 4 kotły o ogólnej powierzchni ogrzewalnej 770 m^2. W roku bieżącym zostanie powiększona moc elektrowni o dalszy turbogenerator o mocy 3 200 kW i jeden kocioł o powierzchni ogrzewalnej 300 m^2.

Możliwości powiększenia zbytu energii na terenie zasilania elektrowni są jeszcze duże.

Długość	sieci	15	kV	wynosi	w	km	116,4
„	„	3	„	„	„	„	14,5
„	„	380/220	V	„	„	„	70,7
„	„	190/110	„	„	„	„	41,2

Ilość przyłączonych transformatorów — 80
Moc „ „ — 4340 kVA

Cały szereg gmin posiada własne zakłady rozdzielcze i własne sieci.

Elektrownia, jako najbardziej predestynowana do przejęcia Zaolzia, czyni obecnie starania, by uzyskać uprawnienie na obszar ziem odzyskanych.

ELEKTROWNIA M. HR. POTOCKIEGO W JABŁONNIE.

Zakład Elektryczny powstał w 1928 r., wybudowany dzięki inicjatywie Maurycego hr. Potockiego w celu zaopatrywania rozparcelowanych terenów w Legionowie w energię elektryczną.

Już w następnym roku okazało się, że Zakład musi wyjść poza pierwotne ramy i rozpocząć produkcję energii elektrycznej również dla celów przemysłowych. W tym celu pobudowana została linia przesyłowa o napięciu 15 000 V, długości ok. 10,5 km w kierunku Warszawy dla zasilania Zakładów Chemicznych w Winnicy, Zakładów Chemicznych „L. Spiess i Syn" oraz „Strem" w Tarchominie. Jednocześnie powiększono moc zainstalowaną elektrowni.

Wówczas bardzo szybko zaczęły się rozwijać osiedla podstołeczne, położone wzdłuż kolejki dojazdowej Jabłonna — Warszawa, a mianowicie: Dąbrówka, Henryków, Wiśniewo, Płudy, Żerań itp.

Wydatki inwestycyjne poczynione w tych 2 latach były bardzo znaczne, jeśli się weźmie pod uwagę inicjatywę prywatną w osobie właściciela posiadłości ziemskich.

Mimo rozpoczynającego się kryzysu, likwidującego większość powstałych warsztatów pracy i wywołującego znaczne zmniejszenie zużycia energii elektrycznej zarówno przez drobnych odbiorców, jak przez rzemiosło i przemysł, rozwój Zakładu postępuje naprzód — rozbudowana została sieć rozdzielcza na zasilanych terenach oraz zainstalowany został nowy zespół. Inwestycje za 3 lata, do 1930 r. włącznie, wyniosły mimo kryzysu z górą zł 1 200 000.

W następnych latach, nie bacząc na pogłębiający się kryzys, inwestycje nie ustają. W 1932 r. pobudowana zostaje linia zasilająca 15 000 V do Zegrza i Beniaminowa (garnizony wojskowe) długości ok. 18 km z 3-ma podstacjami oraz sieć rozdzielcza niskiego napięcia w garnizonie wojskowym w Legionowie. W roku następnym zbudowano linię zasilającą 15 000 V do Nowego Dworu i Modlina o długości ok. 18 km, oraz podstację i sieć rozdzielczą niskiego napięcia w Nowym Dworze.

W tymże roku przystąpiono do współpracy z Elektrownią Okręgu Warszawskiego przez połączenie linii w Modlinie, a to celem zmiany polityki elektryfikacyjnej Zakładu.

Dotychczasowy rozwój szedł w kierunku rozbudowy Zakładu wytwórczego z napędem dieslowskim. Ponieważ dalsza rozbudowa zakładu wytwórczego opartego o drogie paliwo (ropę) była gospodarczo niewskazana, nawiązanie współpracy z E. O. W. pozwoliło Zakładowi na intensywniejszą rozbudowę sieci i rozszerzenie zakresu działania.

Dzięki temu w latach 1933 i 1934 mimo bardzo ciężkiego ogólnego stanu gospodarczego dalsza rozbudowa nie została zaniechana. Pobudowano ok. 12 km linii 15 000 V, rozbudowano znacznie sieć rozdzielczą, przyłączono nowe miasta i osiedla, jak: Serock, Wieliszew, Poniatów, Bukowiec i znaczną ilość drobnych odbiorców.

W obecnej chwili Zakład posiada moc zainstalowaną 630 kVA, zaś na podstawie umowy z E. O. W. pobiera moc ok. 800 kW oraz prowadzi prace i projektuje zapewnienie sobie jeszcze jednego punktu zasilania od strony stolicy.

Polityka elektryfikacyjna Zakładu jako elektrowni okręgowej, opartego na wytwórczości własnej i zakupie z zewnątrz, dąży do takiego stanu rozwojowego, aby posiadaną elektrownię zastąpić w niedalekiej przyszłości siłownią tańszą — parową, spełniając w ten sposób obowiązki elektryfikacyjne w myśl posiadanych uprawnień rządowych i zezwoleń oraz postulatów obrony państwa.

Zasilając tereny położone w pobliżu stolicy o obrysie obszaru ok. 400 km², Zakład posiada ok. 220 km sieci wysokiego i niskiego napięcia, 24 podstacje transformatorowe o mocy łącznej ok. 1 500 kVA, obsługuje miasta Nowy Dwór i Serock, Elektrownię Marecką (osiedla Marki, Pustelnik, Zielonka i Ząbki), garnizony wojskowe w Legionowie, Zegrzu Półn. i Połudn. i Beniaminowie, cały szereg większych zakładów przemysłowych, jak: Zakłady Chemiczne w Winnicy, „L. Spiess i Syn", Zakł. Chem. „Strem" w Tarchominie, Fabr. Mech. „Podkowa" w Poniatowie, Fabrykę Porcelany „A. Winogradow" w Nowym Dworze, Państw. Inst. Meteorologiczny w Legionowie itp. oraz cały szereg osiedli podstołecznych.

Ilość wysyłanej energii elektrycznej wynosi obecnie ok. 3 000 000 kWh rocznie przy łącznej mocy zainstalowanej wszystkich odbiorników ok. 3 000 kW, przy czym na siłę ok. 1 500 kW.

Mając na względzie wyjątkowo niekorzystną sytuację terenów podstołecznych na prawym brzegu Wisły, gdzie obecnie mimo intensywnej elektryfikacji ilość odbiorców wynosi zaledwie 30 na 1 km sieci — inicjatywa prywatnego rdzennie polskiego kapitału wykazała ogromną żywotność i położyła duże zasługi w dziedzinie elektryfikacji Okręgu Podstołecznego.

Wprowadzona w ostatnich czasach taryfa blokowa oraz zamierzona w najbliższej przyszłości dzięki wysuniętemu projektowi scalenia posiadanych czterech Uprawnień Rządowych ogólna obniżka cen za energię elektryczną przez zredukowanie ich do cen okręgu, uporządkuje i przyśpieszy racjonalną elektryfikację terenów podstołecznych, zapoczątkowaną przed 10 laty i prowadzoną z dużym nakładem kapitałów własnych przez M. hr. Potockiego.

LINIA ROZWOJOWA I PROGRAM ELEKTRYFIKACJI ŚLĄSKICH ZAKŁADÓW ELEKTRYCZNYCH S. A.

W roku 1898 założono dwie centrale elektryczne w Chorzowie i w Zaborzu (zaprojektowane już wtedy na prąd trójfazowy) pod nazwą „Oberschlesische Elektrizitätswerke" — w odległości 12 km od siebie.

Ówczesnie Elektrownia w Chorzowie miała 3 stojące tłokowe maszyny parowe o łącznej mocy 840 kW oraz 3 kotły po 250 m² powierzchni ogrzewalnej. Początkowo ta elektrownia zasilała kablem 6 kV tylko Katowice.

W roku 1902 postawiono 2 maszyny parowe z prądnicami trójfazowymi po 2 500 kW; były to wtedy największe jednostki w Europie.

W roku 1906 postawiono pierwszą turbinę o mocy 1 000 kW. W roku 1903 zastosowano po raz pierwszy ruszty łańcuchowe, specjalnie przystosowane do spalania miału węglowego. Elektrownia w Chorzowie była pierwszą w Europie, która zastosowała miał węglowy.

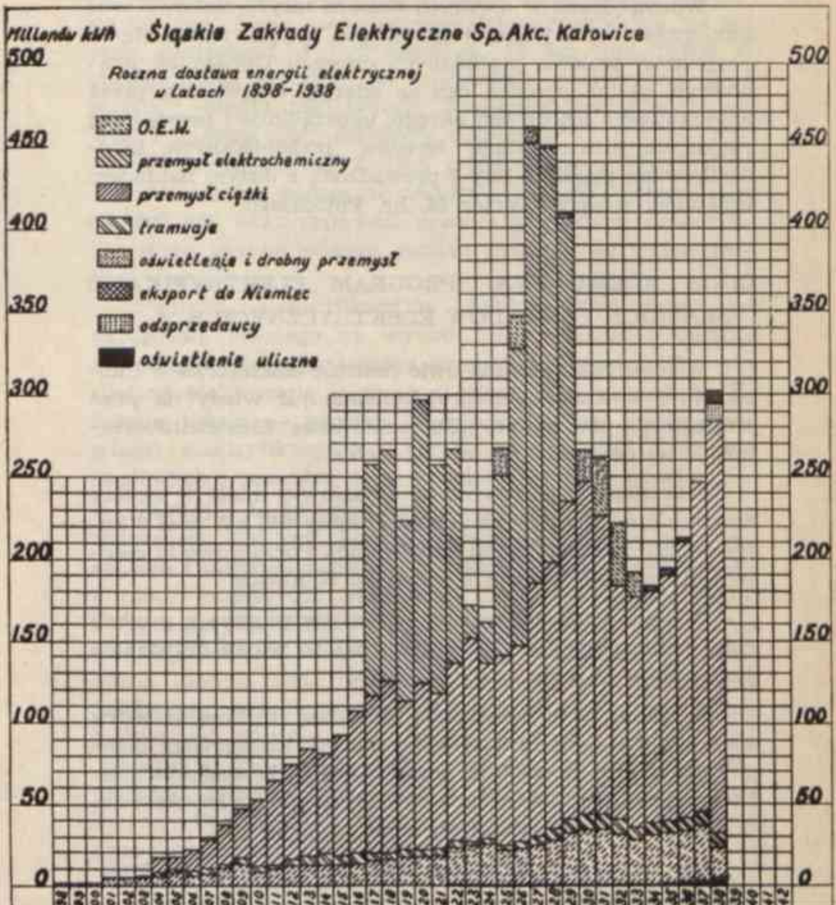
Szybki rozwój elektrowni był uwarunkowany następującymi względami:

a) niesłychanie bystrym tempem rozwojowym całego życia gospodarczego Niemiec przedwojennych,

b) coraz większym zastosowaniem zdobyczy technicznych z dziedziny napędu elektrycznego do przemysłu, górnictwa, hutnictwa i komunikacji,

c) zastosowaniem spalania miału węglowego, dotąd bezużytecznie zalegającego hałdy, który ówcześnie był bardzo tani i kosztował 1,30 M za tonę,

d) ulokowaniem elektrowni w samym środku zagłębia

Rys. 1

węglowego właściwego okręgu przemysłowego, co umożliwiło dzięki małym odległościom od kopalni ekonomiczne koszty transportu miału.

W roku 1914 moc elektrowni w Chorzowie wynosiła 33 800 kW łącznie z turbozespołem o mocy 16 000 kW, który postawiono w roku 1913.

Potrzeby wojenne oraz brak saletry chilijskiej nakazały budowę Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie w roku 1914, co stało się bezpośrednią przyczyną ogromnego rozwoju tej elektrowni, która dostarczała energię elektryczną dla celów termicznych fabryce Związków Azotowych.

W tym celu zainstalowano turbozespoły o następujących mocach:

1) w roku 1914 — 18 000 kW
2) „ 1917 — 16 000 „
3) „ 1920 — 13 200 „

Pomijając najstarsze turbiny obecnie elektrownia w Chorzowie posiada 9 turbozespołów o łącznej mocy 76 000 kW oraz 32 kotły o sumarycznej powierzchni ogrzewalnej 18 406 m².

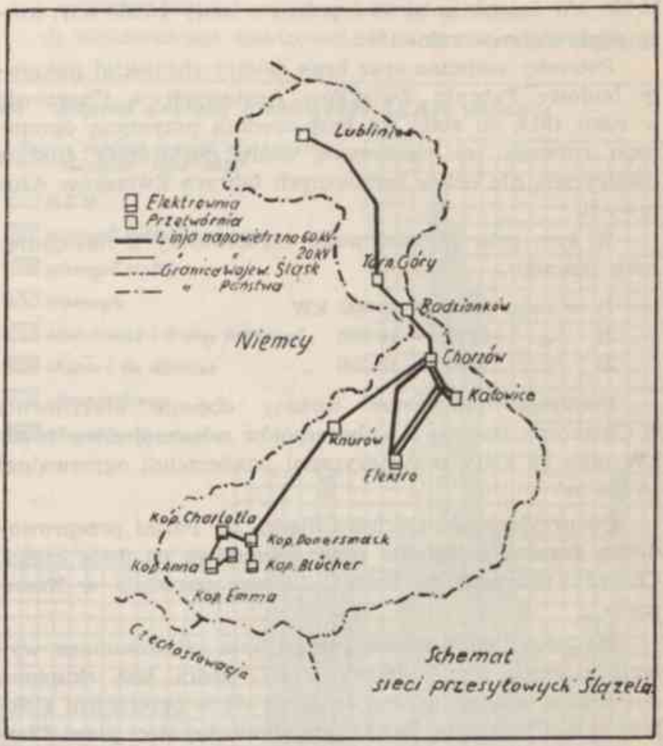
Po przyłączeniu Górnego Śląska do Polski przeprowadzona granica rozdzieliła przedsiębiorstwo na dwie części: Chorzów przypadł do Polski, Zaborze pozostało w Niemczech.

Do roku 1922 dostawa energii była uskuteczniana wyłącznie przez sieć kablową 6 kV, która jest skupiona w punkcie węzłowym, znajdującym się w przetwórni elektrowni w Chorzowie. Dzięki posiadaniu tej sieci przez Chorzów cały okręg przemysłowy był zaopatrzony w energię.

Postępujące szybko zapotrzebowanie na energię w okręgu przemysłowym skłoniło Zakłady Elektryczne w Chorzowie do poboru energii z elektrowni kopalnianych okręgu pszczyńskiego i rybnickiego, które miały nadmiar miału węglowego, a którego nie opłacało się transportować do Chorzowa ze względu na zbyt wielką odległość.

W tym celu zawarto umowy z Rybnickim Gwarectwem Węglowym, Zakładami ks. Donnersmarcka i Zakładami Elektro i zbudowano linie przesyłowe o napięciu 60 kV,

łączące elektrownię Zakładów Elektro w Łaziskach i elektrownie kopalniane koło Rybnika z nowowybudowaną przetwórnią w Chorzowie, skupiającą te główne linie przesyłowe w jeden punkt zbiorczo-rozdzielczy.

Rys.2

W ten sposób została zorganizowana koncentracja wytwarzania energii w kilku większych elektrowniach i współpracy tychże elektrowni. Niektóre mniejsze nierentownie pracujące elektrownie zakładów górniczo-hutniczych zostały unieruchomione, a zakłady te przyłączono do sieci elektrowni Chorzowskiej, która w zamian za dostawę energii zobowiązała się zakupywać zbywające ilości miału węglowego. Cały szereg innych elektrowni kopalnianych

i przemysłowych połączono bezpośrednio lub pośrednio z przetwórnią lub elektrownia w Chorzowie.

W roku 1933 Elektrownia w Chorzowie otrzymała nazwę „Śląskie Zakłady Elektryczne Spółka Akcyjna w Katowicach".

Kompleks sieci Śląskich Zakładów Elektrycznych pozwala na współpracę elektrowni w Chorzowie z 11 obcymi elektrowniami o łącznej mocy 274 200 kW, a nadto daje możność współpracy z 4 elektrowniami o ogólnej mocy 138 200 kW, co razem wynosi 412 400 kW, gdy w całej Polsce jest zainstalowanych 1 490 467 kW w elektrowniach o mocy ponad 1000 kW.

W powyższy kompleks wchodzą następujące własne i dzierżawione sieci Ślązela:

1) linie napowietrzne 60, 40 i 20 kV . . . około 202 km
2) sieci kablowe 6 kV . . . . „ 493 „
3) sieci niskiego napięcia (120 V, 220 V, 380 V) „ 446 „
4) 597 transformatorów o sumarycznej mocy 263 500 kVA

Obecny okres czasu znamionuje rozciągnięcie ustawy elektrycznej z roku 1922 na województwo śląskie, oraz przejście Ślązela w ręce kapitału społeczno-krajowego, co nastąpiło w lipcu 1938 r.

Postępujące w szybkim tempie uprzemysłowienie kraju łącznie z bardzo szybkim rozwojem sieci okręgowych w całym szeregu okręgów elektryfikacyjnych wysuwa konieczność zaspokojenia silnie narastającego zapotrzebowania na energię elektryczną.

Jest bardzo na czasie konieczność odpowiedniego „uporządkowania" i zorganizowania odcinka elektryfikacyjnego na Śląsku, który mógłby poprzez przeprowadzenie planowej gospodarki na własnym terenie być dostatecznie przygotowany do ekspansji energii elektrycznej poza obszar województwa śląskiego, przede wszystkim w kierunku C. O. P.-u i Warszawy.

Odpowiednio nadane uprawnienie pozwoliłoby na:

1) możliwie całkowite wyzyskanie wszystkich niekalkulujących się do transportu gatunków węgla,
2) ekonomiczne spalanie tych paliw,
3) najbardziej racjonalne połączenie elektrowni na sieć zbiorczą, zapewniającą maksymalne warunki

ciągłości i pewności ruchu dla wszystkich współpracujących,

4) prowadzenie polityki taryfikacyjnej, uwzględniającej również interesy małego odbiorcy średniego i małego przemysłu, rzemiosła, gospodarstwa domowego i rolnictwa, a nie tylko interesy wielkiego konsumenta.

Rozszerzenie zakresu działania ustawy elektrycznej z roku 1922 na województwo śląskie spowoduje, iż wolność przemysłowa w dziedzinie elektryfikacji będzie zastąpiona prawem wyłączności, połączonej z prawnymi obowiązkami, jak: zelektryfikowania w określonym czasie gmin i miejscowości niezelektryfikowanych, a które prawie z reguły przedstawiają się niekorzystnie pod względem rentowności, i takiej rozbudowy urządzeń wytwórczych, przesyłowych, przetwarzających i rozdzielczych, które by zaspokoiły całkowicie istniejące zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej i dały maksymalną ciągłość i pewność dostawy energii.

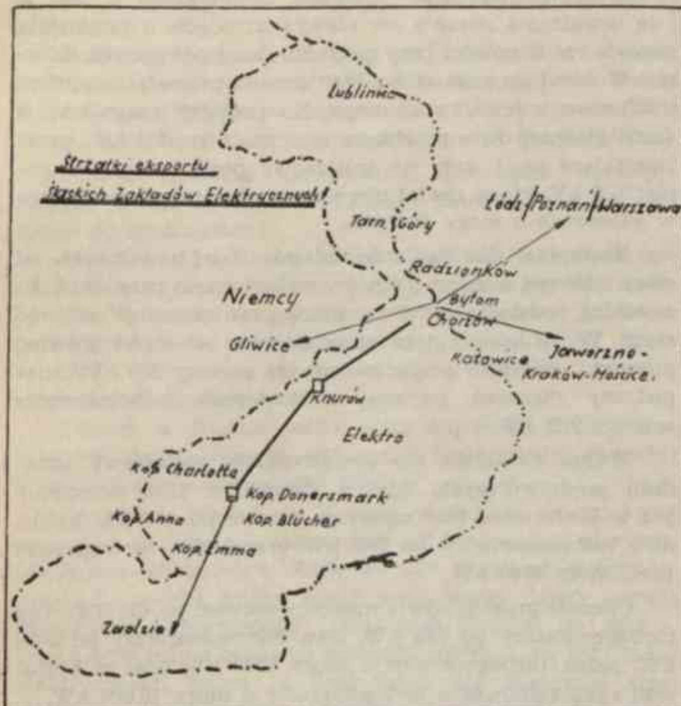
Śląskie Zakłady Elektryczne zamierzają w związku z ewentualnym otrzymaniem uprawnienia i rozszerzeniem obowiązków elektryfikacyjnych przeprowadzić w miarę potrzeby następujące inwestycje:

1) Stopniową rozbudowę elektrowni w ciągu szeregu lat do 180 000 kW przez postawienie 4 zespołów po 45 000 kW z odpowiednią ilością kotłów o wydajności 80/90/100 t/h i ciśnieniu 64 atm. 500°, chłodni stacji pomp, hali maszyn, rozdzielni itd. kosztem ok. zł 28 000 000 (z czego 1 turbina z odpowiednimi kotłami będzie zainstalowana w roku 1940).
2) Elektryfikację gmin dotychczas niezelektryfikowanych oraz ewentualne połączenie sieciowe Zaolzia kosztem ok. zł 5 000 000.
3) Budowę 2-torowej linii 150 kV Śląsk — Łódź — Warszawa kosztem ok. zł 28 000 000.
4) Budowę 2-torowej linii 150 kV Śląsk — Mościce kosztem ok. zł 10 000 000.

Razem: zł 71 000 000.

Biorąc pod uwagę konieczność przebudowy linii celem usprawnienia kompleksu sieciowego, włączenie na sieć elektrowni górniczo-hutniczych dotychczas nie współpra-

cujących itd., powyższa suma inwestycyj wzrośnie prawdopodobnie do około 100 milionów złotych w okresie najbliższych kilkunastu lat.

Rys. 3

ELEKTROWNIA MIEJSKA W KRAKOWIE.

Krakowska Elektrownia została uruchomiona w 1905 r. i wytwarzała wtedy jedynie prąd stały o napięciu 2×220 V. Urządzenia prądotwórcze składały się z dwóch agregatów po 200 kW, napędzanych silnikami na gaz ssany. Poza tym zainstalowano baterię akumulatorów o pojemności 972 Ah przy 3-godzinnym wyładowaniu. Do ładowania tej baterii służył agregat dodatkowy.

Po krótkim czasie moc urządzeń prądotwórczych oka-

zała się za mała, wobec czego ustawiono dwie maszyny parowe po 650 KM, sprzężone bezpośrednio z prądnicami prądu stałego. Para wytwarzana była w trzech kotłach na 12 atm. syst. „Babcock — Wilcox". Jednak już w 1907 r. i te urządzenia okazały się niewystarczające, a prąd stały powodował trudności przy zasilaniu dalej położonych dzielnic. Wobec tego krakowska Elektrownia przeszła na system trójfazowego prądu zmiennego. Na początek ustawiono w stacji głównej dwie przetwornice o mocy po 200 kW, przetwarzające prąd stały na trójfazowy prąd zmienny o napięciu 5 kV, który zasilał pierwszą stację transformatorową w Płaszowie o mocy 60 kVA.

Następnie, dla zasilania dzielnic dalej położonych od stacji głównej przy ul. Dajwór, wybudowano przy ul. Łobzowskiej podstację przetwarzającą prąd zmienny na prąd stały. W związku z tym zainstalowano w stacji głównej pierwszy generator prądu zmiennego o mocy 500 kVA, napędzany maszyną parową, a następnie turbogenerator o mocy 750 kW.

Wojna światowa nie powstrzymała rozbudowy urządzeń prądotwórczych, gdyż z końcem r. 1918 pracowały już w Elektrowni trzy maszyny parowe po 400 kW każda, dwa turbogeneratory po 750 kW oraz jeden turbogenerator o mocy 3000 kW.

Obecnie pracują: dwie maszyny parowe po 400 kW, dwa turbogeneratory po 750 kW, dwa turbogeneratory po 3000 kW, jeden turbogenerator o mocy 6000 kW oraz w bieżącym roku zamówiono turbogenerator o mocy 10 000 kW.

Równolegle z rozbudową maszynowni postępowała rozbudowa kotłowni. Do istniejących początkowo trzech kotłów dostawiono dalsze trzy kotły „Babcock-Wilcox", dwa kotły systemu „Garbe", a następnie dwa kotły systemu „Lenk". Kotły te mają ciśnienie 12 atm. W ostatnich latach ustawiono jeszcze dwa kotły o ciśnieniu 28 atm. oraz turbinę czołową o mocy 1400 kW, która służy do redukcji ciśnienia pary z 28 na 12 atm.

W r. 1929 zawarto umowę z Jaworznickimi Komunalnymi Kopalniami Węgla w Jaworznie o dostawę energii elektrycznej. Wybudowano w tym celu linię napowietrzną wysokiego napięcia 60 000 V z Jaworzna do Krakowa oraz odpowiednie stacje transformatorowe. Moc postawiona

przez Jaworzno do dyspozycji krakowskiej Elektrowni wynosi 6000 kW.

Sieć rozdzielcza, zbudowana początkowo na prąd stały 2×220 V, uległa już zupełnej rekonstrukcji na prąd zmienny.

Podstacja przetwórcza przy ul. Łobzowskiej o mocy 2200 kW pracuje obecnie wyłącznie dla zasilania Tramwaju prądem stałym o napięciu 500 V, który w najbliższym czasie będzie zasilany częściowo i ze stacji głównej.

Obszar zasilania krakowskiej Elektrowni obejmuje obecnie wielki Kraków, Wieliczkę i Skawinę oraz 44 gromady podkrakowskie.

Sieć zasilająca napowietrzna i kablowa wykonana jest na trójfazowy prąd zmienny 5 kV przetwarzany na napięcie 220 V, względnie 380/220 V, w 184 stacjach transformatorowych, oraz trójfazowy prąd zmienny 15 kV przetwarzany na napięcie 220 V, względnie 380/220 V, w 9 stacjach transformatorowych.

Całkowita długość torów sieci napowietrznych i kablowych wynosi obecnie 697 km, a ilość miedzi zawartej w tych sieciach wynosi 585 ton.

Do 1913 r. oświetlano Kraków wyłącznie lampami gazowymi i naftowymi. Dopiero w 1913 r. po raz pierwszy oświetlono śródmieście Krakowa 287 lampami elektrycznymi. Z powodu wojny został wstrzymany dalszy rozwój oświetlenia elektrycznego i taki stan dotrwał do 1925 r. Obecnie na całym obszarze zasilania znajduje się 3623 lamp elektrycznych, która to ilość lamp nie obejmuje lamp w Wieliczce i Skawinie. Długość ulic oświetlonych elektrycznie wynosi obecnie 154 km.

W 1925 r. przystąpiła krakowska Elektrownia do oświetlania bram domów latarniami orientacyjnymi. Obecnie jest zainstalowanych 6246 latarni orientacyjnych.

Rozwój krakowskiej Elektrowni najlepiej charakteryzują następujące daty:

W 1905 r. ilość odbiorców wynosiła 322 przy szczytowym obciążeniu 361 kW i przy produkcji 250 000 kWh, zaś w bieżącym roku ilość odbiorców wynosi 61 000 przy produkcji krakowskiej Elektrowni wraz z dostawą energii z Jaworzna 48 600 000 kWh.

Krzywa dziennego obciążenia krakowskiej Elektrowni ma charakter krzywej elektrowni oświetleniowej, jednak

z dużym udziałem obciążenia przemysłowego, gdyż obecnie krakowska Elektrownia ma już dwa szczyty, bo wieczorny szczyt 14.XII.1938 r. wyniósł 13 800 kW, a dzienny szczyt w tym samym dniu 9 700 kW.

W najbliższym czasie krakowska Elektrownia rozszerzy swój obszar zasilania na cały powiat krakowski.

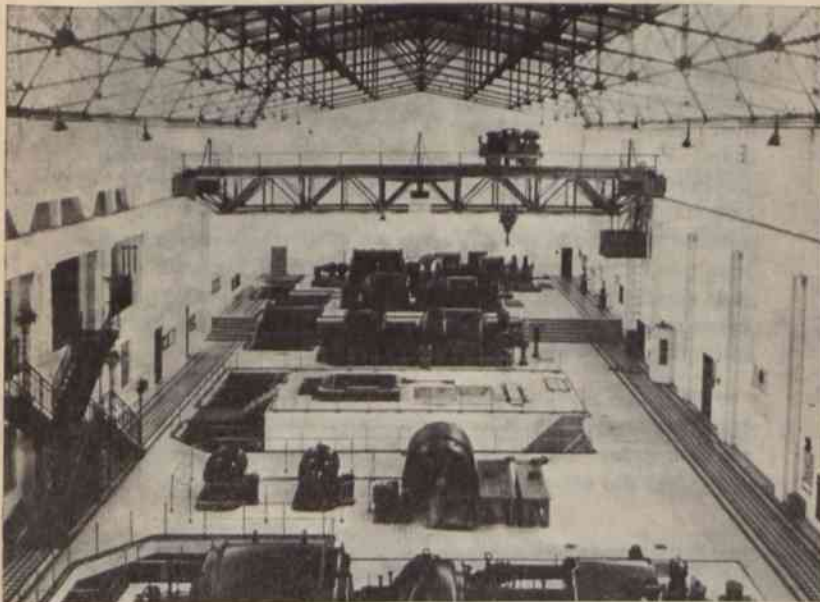
MIEJSKIE ZAKŁADY ELEKTRYCZNE WE LWOWIE.

Pod firmą Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie prowadzone były do lipca r. 1938 dwa przedsiębiorstwa, będące własnością Gminy król. stoł. miasta Lwowa: Miejska Kolej Elektryczna (tramwaje i autobusy) oraz Zakład Oświetlenia (elektrownia).

Jakkolwiek faktyczny rozdział administracji obu tych przedsiębiorstw nastąpił jeszcze w r. 1933, to jednak formalnie i prawnie zmianę tę przeprowadzono dopiero w lip-

Nowy gmach administracyjny M.Z.E. we Lwowie

Hala turbin w Centrali Silnic M.Z.E. na Persenkówce

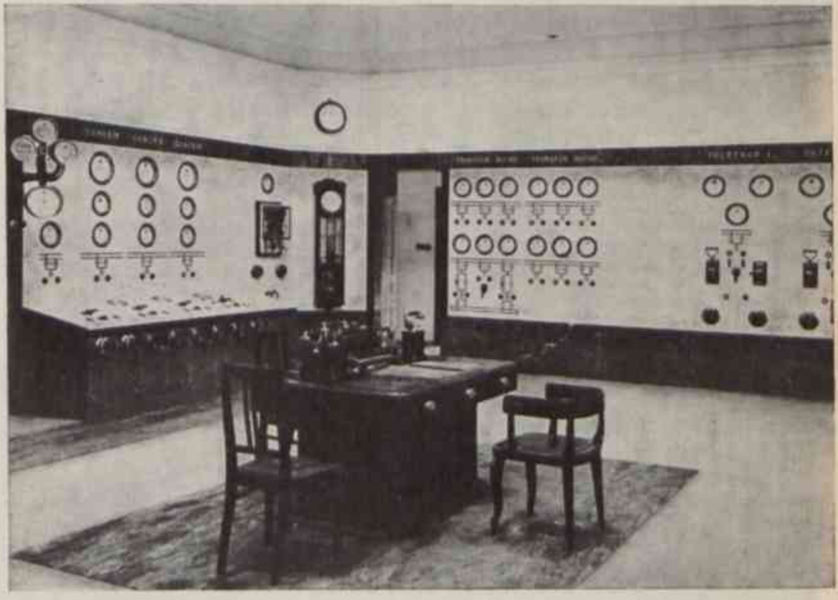
cu 1938 r., wpisując w lwowskim rejestrze handlowym dwie oddzielne, protokółowane firmy: „Miejska Kolej Elektryczna“ (tramwaje) i „Miejskie Zakłady Elektryczne“, przy czym tą ostatnią nazwą objęto teraz już wyłącznie zakład wytwórczy (elektrownię) i rozdzielczy na terenie Wielkiego Lwowa.

Miejskie Zakłady Elektryczne we Lwowie powstały okolicznościowo, przez uruchomienie linii tramwajowej, przy sposobności Wystawy Krajowej, którą urządzono w tym mieście w r. 1894.

Rozwój Zakładów Elektrycznych charakteryzują zatem cztery okresy: pierwszy w latach 1894 — 1900, jako okres istnienia tylko samej kolei elektrycznej; drugi w latach 1900 — 1908, jako pierwsze stadium powstania Zakładu Oświetlenia z zastosowaniem prądu stałego, wytwarzanego w istniejącej wytwórni tramwajowej, po odpowiednim powiększeniu mocy maszyn; trzeci okres od r. 1908 do r. 1933, względnie, o ile weźmiemy pod uwagę formalny rozdział

elektrowni od przedsiębiorstwa tramwajowego, do r. 1938. Okres ten jest w rozwoju zakładów przełomowy, daje bowiem przedsiębiorstwu wytwórnię prądu trójfazowego (elektrownia na Persenkówce). Okres czwarty, od lipca r 1938, rozpoczyna elektrownia lwowska wielkimi inwestycjami. W szczególności buduje się obecnie w centrali silnic na Persenkówce 2 nowe kotły o wydajności po 40 ton pary/godz. oraz finalizuje się dostawę nowoczesnego turbozespołu o mocy 20 000 kVA łącznie z wielkimi chłodnicami kominowymi i urządzeniami pomocniczymi. Zostanie również zmodernizowana jedna z dotychczasowych turbin, przy czym modernizacja ta podniesie w wysokim stopniu ekonomiczność tego obiektu technicznego.

W dziale sieci projektuje się w najbliższym czasie założenie dalszych 15 kilometrów trasy rozdzielczej, 5 kilometrów trasy kablowej oraz 7 kilometrów trasy napowietrznej dla oświetlenia ulicznego.

Rozdzielnia w Centrali Silnic M.Z.E.na Persenkówce.

Zamierzona jest również budowa wielkiej stacji przetwórczej na terenach Lwowa. Stacja ta, przetwarzając prąd z napięcia 30 kV na 150 kV, pozwoli przyłączyć okręg lwowski do sieci ogólnopaństwowej i w ten sposób umożliwi mu współpracę z innymi ośrodkami elektryfikacyjnymi.

Od marca 1937 r. wszystkie działy administracyjne i techniczne, rozsiane dawniej w różnych punktach miasta, zostały skoncentrowane w nowowybudowanym gmachu przy ul. Pełczyńskiej 53/55.

Obecny stan urządzeń zakładów i ich produkcję ilustrują zestawione poniżej najważniejsze liczby statystyczne za rok 1938.

Zainstalowana moc maszyn	23 500 kW
Produkcja energii elektrycznej w r. 1938	48 210 220 kWh
Sieć kabli wysokiego napięcia	159 km
Sieć kabli niskiego napięcia	192 km
Długość przewodów napowietrznych:	
a) tory rozdzielcze niskiego napięcia .	70 km
b) „ oświetlenia ulicznego	100 km
c) „ połączeń domowych	39 km
Ilość stacyj transformatorowych	242 szt.
Ilość połączeń domowych	9 597 szt.
Ilość lamp ulicznych	1 908 szt.
Moc lamp ulicznych	350 kW
Ilość odbiorców	65 926

ZAKŁADY **ELEKTRO** SPÓŁKA AKCYJNA, ŁAZISKA GÓRNE

są największym producentem energii elektrycznej w Polsce, gdyż wytworzyły w 1938 r. ogółem 406 329 944 kWh i posiadają także najwyższą moc zainstalowaną, która wynosi obecnie 110 125 kVA.

Obszar zasilania Zakładów Elektro obejmuje przeważną część gmin powiatu pszczyńskiego, kilka gmin powiatu rybnickiego i 1 dzielnicę miasta Katowic, których ludność wynosiła w 1936 r. ogółem 156 081 mieszkańców.

Detaliczny zbyt energii el. dla 16 263 drobnych odbiorców o mocy do 10 kW wynosił	2 599 635	kWh
Hurtowy zbyt energii el. dla 7 Gmin i Spółdzielni wynosił	565 644	„
Razem	3 165 279	kWh

Poza tym „Zakłady Elektro" sprzedały:

elektrowniom zawodowym	75 025 046	kWh
fabrykom chemicznym	119 441 118	„
kopalniom i hutom	36 975 192	„
papierniom	12 680 188	„
browarom	1 914 685	„
dla przemysłu maszynowego	1 557 668	„
innym zakładom przemysłowym, handlowym, rolnym itp. o mocy ponad 10 kW	2 691 179	„
Razem zbyt zawodowy w 1938 r. wynosił	253 450 355	kWh
Zakłady Elektro zużyły we własnej fabryce elektrotermicznej	110 824 319	kWh
Zużycie własne elektrowni i straty . . .	42 055 270	„
Wytwórczość ogółem	406 329 944	kWh

Zakłady Elektro rozporządzają przy tym rozległą siecią wysokiego napięcia i licznymi stacjami transformatorowymi, służącymi do zasilania odbiorców.

Odpowiednie urządzenia techniczne według stanu z dnia 1.I.1939 r. przedstawiają się jak następuje:

117 stacji transformatorowych, ogólnej mocy 12 600 kVA

26,4 km torów linii 60 kV, eksploatowanych pod napięciem 60 kV

94,2 km torów linii 60 kV, eksploatowanych pod napięciem 20 kV

313 km torów linii 20 kV, napowietrznych i kablowych

24,32 km torów linii 3,6 i 10 kV, napowietrznych i kablowych

ca 800 km torów linii niskiego napięcia, 2 i 4 przewodowych

Specjalną uwagę poświęciły Zakłady Elektro sprawom taryfikacji i propagandy i były w tej dziedzinie jedną z pierwszych elektrowni, która wprowadziła taryfę blokową (w 1932 roku), a poza tym także taryfy ryczałtowe, bez ograniczników, przystosowane specjalnie dla grzejnictwa.

Działalność propagandowa podjęta została na szerszą skalę i przy zastosowaniu nowoczesnych metod przed 3½ laty. Sprzedano przy tym drobnym odbiorcom do końca 1938 r. przyrządów i grzejników elektr. dla gospodarstwa domowego i dla użytku zawodowego za ogólną kwotę *505 098 zł* o mocy *7145 kW*.

MIEJSKI ZAKŁAD ELEKTRYCZNY W PABIANICACH

Miejski Zakład Elektryczny, stanowiący własność Gminy Miejskiej Pabianice, został uruchomiony w roku 1928 i działa na podstawie uprawnienia rządowego Nr 42.

Dostarczanie energii elektrycznej odbywa się z Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego Sp. Akc. w Łodzi przy pomocy linii napowietrznej o napięciu 30 000 woltów.

Prąd trójfazowy o 50 okresach na sekundę. Zakład obejmuje główną rozdzielnię, skąd kable o napięciu 3 000 V zasilają 29 podstacji transformatorowych umieszczonych w różnych punktach miasta.

W podstacjach tych transformatory o mocy od 30 do 160 kVA przetwarzają napięcie 3 000 woltów na 380/220 woltów. Sieć niskiego napięcia wykonana jest jako sieć kablowa w śródmieściu, na peryferiach miasta zaś jako sieć napowietrzna.

Więksi odbiorcy przemysłowi są przyłączani bezpośrednio do sieci 3 000 V.

Na dzień 1 stycznia 1939 roku dane o Miejskim Zakładzie Elektrycznym w Pabianicach przedstawiają się jak następuje:

długość sieci kablowej wys. i nisk. napięcia wynosi 31 879 m,

długość sieci napowietrznej niskiego napięcia wynosi 49 945 m.

Zainstalowane jest 550 lamp 200 i 300 wattowych do oświetlenia ulic i placów.

Ogólna ilość odbiorców wynosi około 10 000. W tym na światło 9 300 abonentów, na siłę do 700 abonentów.

Rozwój Miejskiego Zakładu Elektrycznego jest stopniowy ale stały, co jest uzasadnione ze względu na charakter miasta Pabianic, posiadającego duże zakłady przemysłowe, jak również silnie rozwinięty drobny przemysł chałupniczy.

ELEKTROWNIA OBWODOWA POMORZE STOCKIMŁYN.

Elektrownia Stockimłyn, nad Wierzycą, o 5½ km od Pelplina, posiada następujące maszyny:

1 turbo-alternator wodny Francisa 200 kW,
1 turbo-alternator wodny Francisa 250 kW,
2 turbo-alternatory parowe Bergmanna 1 500 kW,
2 kotły Babcocka i Wilcoxa $p = 13$, $H = 600$.

Turbiny wodne napędza siła wodna rzeczki Wierzycy, spiętrzenie 4½ m, przeciętna ilość wody 5—6 m^3/sek. Do alternatorów parowych używa się węgla górnośląskiego, gatunku „groszek"; przeciętne zużycie wynosi 1,5 kg/kWh. Prądnice wytwarzają prąd zmienny trójfazowy o napięciu 6 000 V.

Długość sieci elektrycznej wysokiego napięcia wynosi mniej więcej 400 km, w tym około 70 km napięcia 6 000 V, a reszta 15 000 V. Waga przewodów—około 190 ton miedzi. Transformatorów na sieci około 200, a ogólna moc transformatorów wynosi 5 600 kVA.

Sieć przewodów wysokiego napięcia o 6 000 V zasilana jest bezpośrednio z maszyn, a prąd do sieci 15 000 V otrzymuje się z transformatorów stacji rozdzielczej przy elektrowni.

Sieci elektryczne połączone są z elektrowniami wodnymi w Owidzu, Kolińczu i w Starogardzie, pow. Starogard, należącymi do firmy Wiechert, i z elektrownią miejską w Tczewie. W ten sposób Elektrownia „Stockimłyn" dostarczać może do wymienionych elektrowni prąd elektryczny, zarazem może i czerpać prąd w razie potrzeby z wymienionych elektrowni.

Personel techniczny zamieszkuje przeważnie w Stockimmłynie, gdzie wybudowano w roku 1922 odpowiednie mieszkania.

W Pelplinie przy ulicy Marszałka Piłsudskiego 29 znajduje się biuro elektrowni, magazyny i sklep sprzedaży przyborów elektrotechnicznych.

Elektrownia posiada umowy z powiatem starogardzkim i gniewskim z czasów przedwojennych, dlatego rozwój sieci elektrycznej jest ograniczony do terenów powyższych powiatów. W obszarach tych zelektryfikowano już blisko 90% gmin i majątków ziemskich. W tym kierunku rozwój elektryfikacji jest ograniczony.

Celem podwyższenia zbytu elektrycznej energii zaprowadzona została z dniem 1 lipca 1933 r. dla gospodarstw domowych taryfa blokowa, podług której oblicza się za jedną spotrzebowaną kWh w pierwszym bloku 58 groszy, w drugim bloku 30, a w trzecim bloku 20 groszy. Przy zastosowaniu elektrycznej energii do gotowania oblicza się już po pierwszym bloku za każdą kWh 12 względnie 10 groszy, pod warunkiem, że miesięczne zapotrzebowanie wynosić powinno co najmniej 45 kWh, względnie 80 kWh.

W rolnictwie obowiązuje taryfa blokowa polegająca na wielkości obszaru roli ornej danej posiadłości w pruskich morgach. Ceny w poszczególnych blokach są następujące:

a) oświetlenie:

Blok I 1 kWh rocznie i na morgę po 58 groszy
„ II 1 kWh rocznie i na morgę po 30 groszy
„ III wszelkie dalsze kWh po 20 groszy

b) siła zapędowa:

Blok I 4 kWh rocznie i na morgę po 25 groszy
„ II 4 kWh rocznie i na morgę po 20 groszy
„ III wszelkie dalsze kWh po 15 groszy

Rolnictwo konsumuje 25% całej energii elektrycznej.

MIEJSKI ZAKŁAD ELEKTRYCZNY W TARNOPOLU.

Miejski Zakład Elektryczny w Tarnopolu należy do najstarszych w Polsce. Budowa jego została zainicjowana w r. 1897, a regularna dostawa prądu rozpoczęła się w listopadzie 1900 roku. Ze względu na brak odpowiednich własnych kapitałów udzieliła Gmina m. Tarnopola koncesji na budowę elektrowni wiedeńskiemu Towarzystwu „Eisenbahn — Verkehrsanstalt“, które kosztem około

600 000 kor. austr. zakład wybudowało i prowadziło we własnym zakresie do dnia 1 lipca 1907 r., w którym to terminie gmina wykupiła elektrownię i od tej pory prowadzi ją we własnym zarządzie.

W pierwszej fazie swego powstania został zakład wyposażony w generatory prądu stałego wytwarzające prąd o napięciu 340 Volt. Sieć rozdzielcza została wybudowana jako trójprzewodowa z przewodem zerowym 2 × 170 V i przetrwała w śródmieściu do dnia dzisiejszego.

W roku 1931 ustawiono w centrali przetwornicę na prąd zmienny trójfazowy 6 000 V i rozpoczęto sukcesywnie wprowadzać na peryferiach miasta prąd zmienny 220/380 V. W chwili obecnej wszystkie dzielnice podmiejskie mają jedynie prąd zmienny, natomiast śródmieście ze względu na duże koszta przeróbki zasilane jest do tej pory prądem stałym. Program inwestycyjny miejski przewiduje jednak rozpoczęcie robót w śródmieściu w r. 1941.

Elektrownia w Tarnopolu jest parowa, posiada 2 maszyny parowe à 150 HP, zainstalowane w r. 1900, jedną maszynę parową 300 HP z roku 1907 i turbinę parową 750 kW z generatorem trójfazowym na 6 000 V.

Produkcja zakładu wyniosła w r. 1938 — 2 400 000 kWh i ma tendencję wybitnie zwyżkową. W związku z powyższym Zarząd Miejski rozpisał przetarg na dostawę nowego turbozespołu o mocy 1 500 kW. Sprawa ta jest obecnie w toku załatwienia.

SIŁA I ŚWIATŁO

Sp. Akc.

Warszawa, Marszałkowska 94.

Tel. 545-75. Centrala. Adres Telegr.: „ESES" Warszawa.

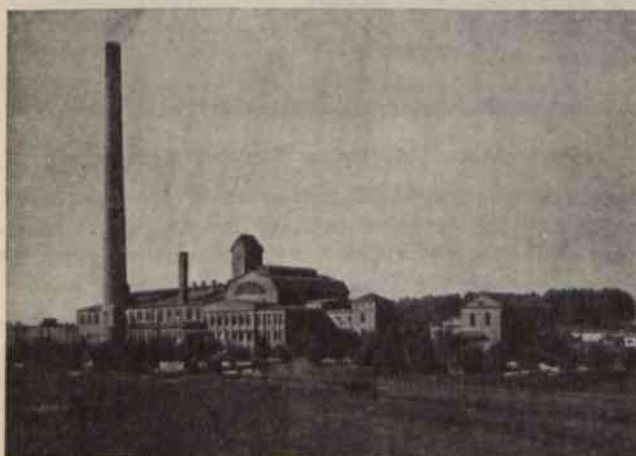
Kapitał akcyjny 5 200 000 zł.

Spółka powstała w roku 1918. Celem jej jest budowa i finansowanie elektrowni okręgowych i miejskich, tramwajów i kolei dojazdowych, czyli elektryfikacja Polski.

„Siła i Światło" współpracuje z belgijską Spółką: Trust Metallurgique, Electrique et Industriel S. A. Bruxelles, 168, rue Royale, kapitał akcyjny fr. belg. 117 250 000.

Przedsiębiorstwa kontrolowane przez Sp. Akc. „SIŁA I ŚWIATŁO":

Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Dąbrowskim S. A., Będzin, ul. Małobądzka Nr. 141. Kapitał akcyjny 12 500 000 zł. Elektrownię uruchomiono w roku 1914. Ogólna moc zainstalowanych turbozespołów wynosi 23 500 kW. Całkowita długość sieci wynosiła w końcu r. 1938 — 453 km, w tym 139 km wysokiego i 314 km niskiego napięcia. Elektrownia współpracuje z elektrownią kop. Czeladź, Jowisz i Juliusz oraz z siecią Zrzeszenia Elektrowni Górniczych „Zelgór".

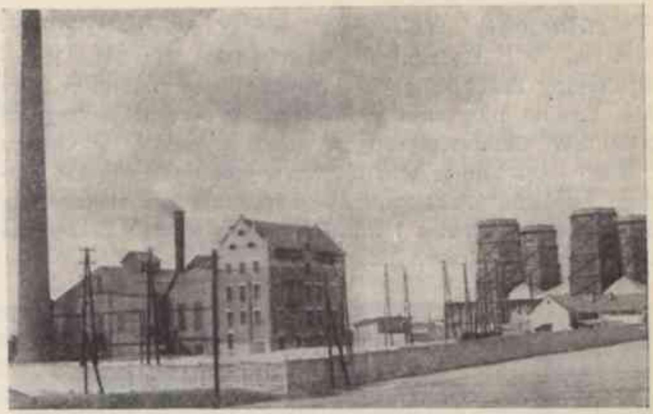

Ogólny widok elektrowni w Zagłębiu Dąbrowskim.

Elektrownia zasila energią tereny Zagłębia Dąbrowskiego i sąsiednie, objęte uprawnieniami Nr 194 i Nr 302, o powierzchni 257 km^2 i zaludnieniu około 300 000 mieszkańców oraz dostarcza energię elektryczną S. A. „Sieci Elektryczne". Sprzedaż w r. 1938 wyniosła ok. 76 100 000 kWh.

Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Krakowskim, S. A., p. Trzebinia. Kapitał akcyjny 7 500 000 zł. Elektrownię uruchomiono w r. 1913. Ogólna moc zainstalowanych turbozespołów wynosi 22 500 kW. Całkowita długość sieci wynosiła w końcu 1938 r. — 340 km, w czym 183 km wysokiego i 157 km niskiego napięcia.

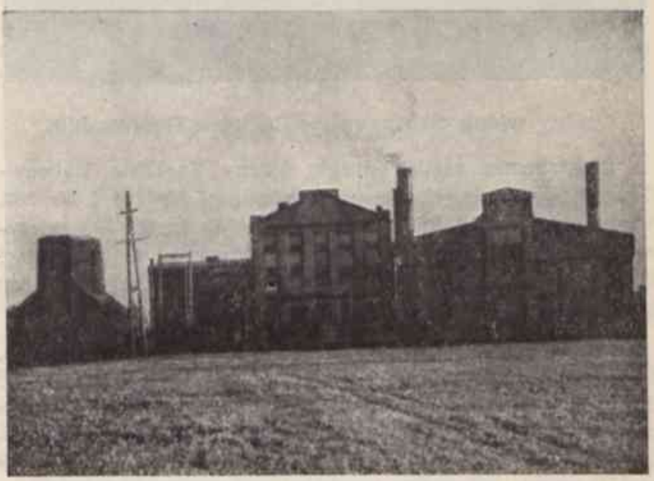
Elektrownia zasila energią tereny Zagłębia Krakow-

Ogólny widok elektrowni w Zagłębiu Krakowskim.

skiego i sąsiednie, objęte uprawnieniami rządowymi Nr 56, Nr 154 i Nr 239 o ogólnej powierzchni 362,5 km² i zaludnieniu około 104 000 mieszkańców. Sprzedaż w roku 1938 wyniosła około 41 500 000 kWh.

Elektrownia Okręgu Warszawskiego S. A., Warszawa, Plac Napoleona 9. Kapitał akcyjny 6 000 000 zł.

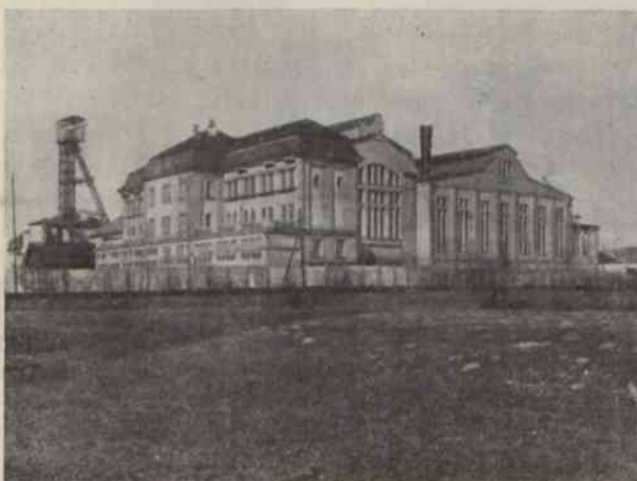

Ogólny widok elektrowni Okręgu Warszawskiego.

Spółka założona została w roku 1920. Ogólna moc zainstalowanych turbozespołów wynosiła 32 750 kW. Całkowita długość sieci wynosiła w końcu 1938 roku 1 037 km, w tym 437 km wysokiego i 600 km niskiego napięcia.

Elektrownia zasila energią okolice Warszawy na podstawie uprawnień NrNr 1, 67, 203, 206, 303 oraz współpracuje z elektrownią miejską m. Warszawy przy zasilaniu Warszawskiego Węzła Kolejowego. Sprzedaż wyniosła w roku 1938 około 66 200 000 kWh.

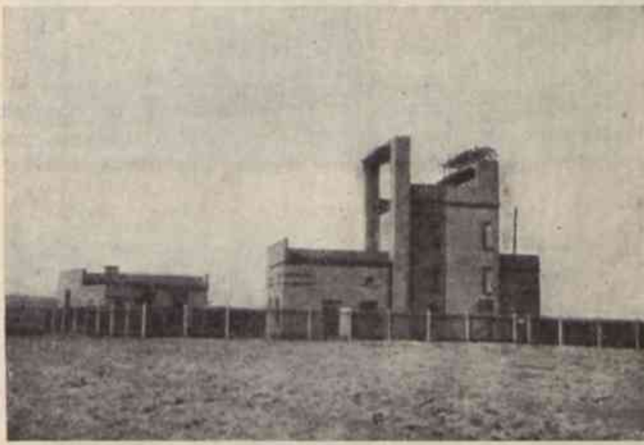
Zakłady Górnicze „Silesia" S. A. w Dziedzicach. Kapitał akcyjny 8 700 000 zł. Spółka eksploatuje kopalnie węgla kamiennego, elektrownię okręgową i tartak. Elektrownia okręgowa powstała w r. 1923. Ogólna moc zainstalowanych turbozespołów wynosi 17 150 kW.

Ogólny widok kopalni i elektrowni okręgowej „Silesia".

Całkowita długość sieci w końcu 1938 roku wynosiła 218 km, w tym 91 km wysokiego i 127 km niskiego napięcia. Elektrownia zasila energią elektryczną tereny koncesyjne o powierzchni 220 km^2 i zaludnieniu 47 000 mieszkańców oraz dostarcza energię Elektrowni Miejskiej Bielsko — Biała. Sprzedaż w r. 1938 wyniosła ok. 30 300 000 kWh.

Sieci Elektryczne S. A., Będzin, ul. Małobądzka 141. Kapitał akcyjny 1 500 000 zł. Spółka została założona w roku 1922. Zakres jej działalności obejmuje przesyłanie i rozdzielanie energii elektrycznej na terenach powiatów zawierciańskiego i częstochowskiego, objętych uprawnieniem Nr 3, o zaludnieniu około 160 000 mieszkańców.

Podstacja „Sieci Elektrycznych" 35/6 kV w Mijaczowie.

Ogólna długość sieci elektrycznych w końcu r. 1938 wynosiła 290 km, w tym niskiego 126 i wysokiego napięcia 164 km. Sprzedaż energii elektrycznej w tymże roku wyniosła około 17 700 000 kWh.

Elektryczne Koleje Dojazdowe S. A. Warszawa, Marszałkowska 94. Kapitał akcyjny 3 400 000 zł. Spółka została założona w r. 1923.

Spółka wybudowała i eksploatuje od roku 1927 linię kolejową Warszawa-Grodzisk. W roku 1932 zostało wybudowane i uruchomione odgałęzienie do Włoch, a w roku 1936 do Milanówka. Wszystkie linie są normalnotorowe o trakcji elektrycznej. Oprócz ruchu osobowego prowadzony jest ruch towarowy. W roku 1938 przewieziono około 4 246 000 pasażerów.

Tramwaje elektryczne w Zagłębiu Dąbrowskim S. A. Katowice, Plac Wolności 16. Kapitał akcyjny 3 200 000 zł. Spółka rozpoczęła swą działalność w r. 1928 przez wybudowanie i uruchomienie linij Sosnowiec — Będzin — Dąbrowa Górnicza i Sosnowiec — Szopienice. W następnych latach uruchomiono linię Będzin — Czeladź oraz Huta Milowice — ulica Okrzei. W roku 1938 przewieziono tramwajami około 8 457 000 pasażerów. W roku 1937 uruchomiono komunikację autobusową na trasach Sosnowiec — Będzin — Grodziec — Wojkowice — Bobrowniki — Piekary Śl. i Sosnowiec — Piaski — Czeladź — Grodziec, a w r. 1938 linię Sosnowiec — Mysłowice. W r. 1938 przewieziono autobusami około 883 000 pasażerów.

Kabel Polski S. A. Bydgoszcz, ul. Fordońska 106. Kapitał akcyjny 5 000 000 zł. Spółka założona została w r. 1920. Fabryka wyrabia kable wszelkich typów i rodzajów dla prądów silnych, kable telefoniczne i telegraficzne, kable telefoniczne dalekosiężne i przewodniki izolowane różnych gatunków.

Opieka ubezpieczeniowa Sp. z o. o. Dyrekcja: Warszawa, Marszałkowska 94. Spółka prowadzi agenturę ubezpieczeń, załatwia ubezpieczenia ogniowe, transportowe, od kradzieży itd. oraz udziela porad fachowych zarówno przy przyjmowaniu ubezpieczeń jak i likwidacji szkód. Spółka działa na podstawie koncesji i prowadzi biuro maklerskie w zakresie ubezpieczeń.

ELEKTROWNIA OKRĘGU WARSZAWSKIEGO SPÓŁKA AKCYJNA.

1. Obszar zasilania.

Elektrownia Okręgu Warszawskiego, S. A. (dawniej Elektrownia Okręgowa w Pruszkowie) powstała w 1920 r. Wytwórnia w Pruszkowie została uruchomiona w końcu 1924 r. i od tego czasu rozpoczęła się właściwa działalność przedsiębiorstwa.

Początkowo obszar zasilania obejmował tylko m. Pruszków (koncesja pruszkowska), b. gminę Czyste i Ochotę w granicach m. st. Warszawy (koncesja wolska) oraz gminy Ożarów, Blizne i Skorosze (uprawnienie rządowe Nr 1).

W 1928 r. E. O. W. na podstawie uprawnienia rządowego Nr 67 rozszerza swoją działalność na pozostałą część powiatu warszawskiego na lewym brzegu Wisły i pow. błońskiego.

W 1933 r. E. O. W. otrzymuje uprawnienie rządowe Nr 203 na hurtową dostawę energii elektrycznej do Jabłonny, a następnie uprawnienie rządowe Nr 206 na gminę Jazgarzew pow. grójeckiego.

W 1936 r. otrzymuje E. O. W. uprawnienie rządowe Nr 303 na dostawę energii elektrycznej dla Węzła Kolejowego Warszawskiego po uprzednim zawarciu umowy z Elektrownią Miejską w Warszawie na współpracę obu Elektrowni i wspólną dostawę energii dla Węzła. Od 1 stycznia 1938 r. Zarząd Miejski m. st. Warszawy przejmuje od E. O. W. zgodnie z warunkami umowy koncesję wolską.

Cały obszar zasilania E. O. W. obejmuje obecnie powierzchnię ok. 2 000 km² o zaludnieniu ok. 400 000 mieszkańców.

Do 1924 r. obszar ten był prawie zupełnie niezelektryfikowany, nie biorąc pod uwagę kilku małych elektrowni lokalnych i większych zakładów przemysłowych. Obecnie na terytorium tym E. O. W. dostarcza energię do 107 miejscowości, w tym 9 miejscowości pobiera energię hurtowo, a mianowicie: Błonie, Brwinów, Góra Kalwaria, Grodzisk, Grójec, Jabłonna, Milanówek, Piaseczno i Tarczyn.

Dzięki racjonalnej polityce taryfowej wszystkie większe zakłady przemysłowe, samorządowe i prywatne, znajdujące się na terenie zasilania E. O. W., są przyłączone do jej sieci.

2. Wytwórnia.

Wytwórnia mieści się w Pruszkowie, niedaleko stacji kolei państwowej i wyposażona jest w 4 zespoły turbin parowych o mocy: 3 500 kW, 6 000 kW, 8 000 kW i 15 000 kW, t.j. razem 32 500 kW. Turbiny zasilane są parą z 10 kotłów systemu „Babcock i Wilcox".

4	o pow.	ogrzew.	400	m²	i wydajn.	po	12	ton	pary	na godz.
2	„	„	431	„	„	„	13	„	„	„
2	„	„	700	„	„	„	35	„	„	„
2	„	„	800	„	„	„	44	„	„	„

Ciśnienie pary wynosi 15 atm., temperatura przegrzania 350^0. Wszystkie kotły wyposażone są w samoczynną regulację ruchu.

W osobnym budynku rozdzielczym znajdują się aparaty wysokiego i niskiego napięcia dla kontroli maszyn oraz linii odchodzących o napięciu 5 kV i 35 kV oraz 4 transformatorów: 1 po 5 000 kVA, 1 po 10 000 kVA i 2 po 15 000 kVA, podwyższające napięcie do 35 kV dla dalszych linii przesyłowych.

3. Sieć.

Energia z wytwórni w Pruszkowie przesyłana jest liniami 35 kV do podstacji: w Jeziornie, Łomiankach, Morach, Szczęśliwicach, Żyrardowie, Boernerowie, Grodzisku, Paluchu, Sękocinie, Grójcu i Tarczynie.

Na podstacjach tych napięcie 35 kV jest transformowane na 5 kV i o tym napięciu wychodzą linie zasilające 150 stacji transformatorowych, w których napięcie 5 kV transformuje się na 380/220 V. Z podstacji w Łomiankach odchodzi ponadto linia 15 kV, zasilająca 3 stacje transformatorowe; w 2 stacjach napięcie 15 kV transformuje się na 5 kV, w 1 stacji na 380/220 V.

Linia kablowa 35 kV łącząca wytwórnię w Pruszkowie z Elektrownią Miejską w Warszawie służy do pracy równoległej i wymiany energii między elektrowniami.

Długość linii poszczególnych napięć jest następująca:

35 kV —	kablowe 15 km,	napowietrzne 144 km,	
			razem 159 km
15 kV —	„ 1 „	„ 20 km,	
			razem 21 km
5 kV —	„ 40 „	„ 213 km,	
			razem 253 km
380/220 V —	„ 6 „	„ 594 km,	
			razem 600 km

4. Sprzedaż energii.

Sprzedaż energii elektrycznej w 1938 r. wyniosła ok. 60 milionów kWh. Znaczny wzrost sprzedaży, w szczególności energii dla gospodarstw domowych, spowodowany był nie tylko przez rozbudowę sieci przewodów, umożliwiającej

przyłączenie nowych odbiorców, lecz także przez szerokie rozpowszechnienie taryfy blokowej i korzystanie z energii elektrycznej poza oświetleniem również i dla celów grzejnych w gospodarstwach domowych.

E. O. W. posiada szeroko rozwiniętą akcję propagandy i sprzedaży na raty wszelkich aparatów elektrycznych, radioodbiorników, silników, elektropomp itp. oraz finansuje wykonywanie instalacji elektrycznych.

W 1932 r. E. O. W. rozpoczęła akcję propagandową zastosowania elektryczności w gospodarstwach domowych i do 1938 r. włącznie sprzedała ok. 23 300 szt. grzejników, ok. 1 300 radioodbiorników, ok. 300 silników i pomp, ok. 3 500 instalacji o ok. 14 000 punktach świetlnych; ogólna moc sprzedanych urządzeń wynosi ok. 13 500 kW.

ELEKTROWNIA WARSZAWSKA.

Elektrownia Warszawska powstała w 1903 roku jako przedsiębiorstwo koncesyjne, zbudowane przez Rosyjskie Towarzystwo Schuckert i S-ka, które w tymże roku przekazało swe prawa spółce akcyjnej: „Compagnie d'Electricité de Varsovie".

Spółka ta eksploatowała Elektrownię do chwili ewakuacji z Warszawy wojsk rosyjskich, tj. do 5 sierpnia 1915 r.

Przez czas okupacji niemieckiej Elektrownia Warszawska znajdowała się pod Zarządem Przymusowym niemieckich władz wojskowych. Po ustąpieniu Niemców w listopadzie 1918 r. koncesjonariusz w dalszym ciągu nie zgłaszał się do objęcia przedsiębiorstwa — wobec czego aż do października 1924 r. przedsiębiorstwo pozostawało pod Zarządem Państwowym Polskim.

Wymieniona spółka objęła przedsiębiorstwo w posiadanie w październiku 1924 r. i eksploatowała je do 20 grudnia 1934 r.

W dniu 4 grudnia 1934 r. Gmina m. st. Warszawy wniosła do Sądu Okręgowego pozew o rozwiązanie umowy i przekazanie elektrowni wraz z całym jej majątkiem Miastu. Na skutek tego pozwu Sąd, po rozpatrzeniu sprawy, ustanowił wyrokiem z dnia 18/20 grudnia 1934 r. sekwestr sądowy przedsiębiorstwa i wyznaczył ekspertów, następnie zaś wyrokiem z dnia 29 maja 1936 r. — przekazał całe

przedsiębiorstwo Gminie m. st. Warszawy. Po uprawomocnieniu się wyroku Miasto objęło przedsiębiorstwo w dniu 4 lipca 1936 roku.

W r. 1914 bezpośrednio przed wybuchem wojny moc zainstalowanych w elektrowni generatorów wynosiła ok. 15 000 kW, najwyższe zaś chwilowe zapotrzebowanie mocy — około 8 000 kW.

Po zakończeniu wojny następuje gwałtowny wzrost zapotrzebowania energii elektrycznej, który pociąga za sobą konieczność bardzo szybkiego powiększania wszystkich urządzeń elektrowni. Od r. 1919 Elektrownia instaluje kolejno cztery nowe turbogeneratory o mocy: 6 300, 10 000, 15 000 i 15 000 kW, podnosząc w ten sposób ogólną moc swych urządzeń do 57 900 kW (79 000 kVA). Przy powiększaniu hali maszyn zarezerwowano ponadto miejsce na dwa dalsze zespoły, każdy o mocy 25—30 000 kW.

Równocześnie z tym wybudowano nową halę kotłową i ustawiono w niej 9 nowych kotłów po 650 m^2 o znacznej wydajności pary. Kotły te, razem z 14 dawniejszymi, mogły wytworzyć przeszło 320 ton pary na godzinę. Zburzono całkowicie dawną rozdzielnię i na jej miejsce zbudowano nową odpowiadającą współczesnemu stanowi techniki. W r. 1927 wybudowano również złożyska węglowe mogące pomieścić 25 000 ton węgla. Złożyska te obsługuje most ruchomy o rozpiętości 22 m i szereg przenośników połączonych ze zbiornikami nad kotłami. W ten sposób zmechanizowano zarówno wyładunek węgla jak i przenoszenie go do kotłowni i podawanie na ruszty. Wreszcie wybudowano drugie urządzenie służące do czerpania z Wisły wody do chłodzenia kondensatorów turbin.

Współrzędnie z powiększaniem elektrowni rozszerzano również i wzmacniano sieć wysokiego i niskiego napięcia i powiększano liczbę stacji transformatorowych. Ponieważ napięcie rozdzielcze 5 000 woltów okazało się zbyt niskie, trzeba było stworzyć nowe napięcie 15 000 V i zbudować w odleglejszych dzielnicach miasta pewną ilość podstacji zasilanych prądem o napięciu 15 000 V. Napięcie to otrzymywano z centrali przez transformację wytwarzanej w generatorach energii elektrycznej z 5 000 na 15 000 woltów.

Największe wszakże tempo rozwoju osiągnęła Elektrownia Warszawska dopiero po roku 1935 w okresie se-

kwestru sądowego i następnym okresie przejęcia jej przez Miasto. Rozwój ten był skutkiem różnych czynników, przede wszystkim zaś dokonanych reform w dziedzinie taryf elektryczności i propagandy jej przy pomocy nieznanych przedtem w Warszawie metod. W r. 1936 Elektrownia zawarła z P. K. P. umowę na dostawę energii dla Węzła Kolejowego Warszawskiego, a w maju 1937 r. rozpoczęła tę dostawę. Od początku 1937 r. Elektrownia wprowadziła dla mieszkań prywatnych, zamiast obowiązującej od początku istnienia Elektrowni taryfy rabatowej, dwie inne taryfy: blokową i stałą, wybór jednej z nich pozostawiając odbiorcy. Na początku 1938 r. wprowadzone zostały nowe taryfy: blokowa, dwuczłonowa i dwuczasowa dla pozostałych kategorii odbiorców. W maju 1937 r. Elektrownia otworzyła swój Salon Propagandowy i rozpoczęła sprzedaż swym odbiorcom, za gotówkę i na raty, wszelkiego rodzaju grzejników elektrycznych, a w kilka miesięcy później i drobnych silników. Wreszcie w styczniu 1938 r. Elektrownia Miejska przyłączyła do swej sieci wykupione przez Miasto od Elektrowni Okręgu Warszawskiego (EOW) sieć elektryczną na Woli, liczącą około 11 000 odbiorców o rocznym zużyciu przeszło 15 000 000 kWh.

Wszystkie wyliczone wyżej fakty sprawiły, że zarówno wytwórczość Elektrowni jak i jej obciążenie zaczęły wzrastać w nienotowanym dotąd tempie. Gdy w roku 1934 obciążenie Elektrowni wynosiło 34 400 kW, a wytwórczość ok. 105.10^6 kWh, to w 1937 r. obciążenie wzrosło do 55 800 kW, a wytwórczość do 160.10^6 kWh, w roku zaś 1938 — do 66 200 kW i 225.10^6 kWh *). Wzrost wytwórczości w r. 1937 wynosił 24%, w roku zaś 1938 — ok. 41%.

Tak szybki wzrost zapotrzebowania mocy i energii zmusił kierownictwo Elektrowni do rozszerzania jej w skali i tempie o wiele większych niż to czyniono w poprzednim okresie 1919 — 1934. W r. 1937 ustawiono nowy turbogenerator o mocy zmiennej od 25 000 do 32 000 kW i trzy kotły parowe o łącznej wydajności pary około 200 ton/godz. Dla kotłów tych wybudowano nową trzecią kotłownię, która układem swym różni się dość znacznie od obydwu starych kotłowni. Dla szybszego opróżniania

*) W liczbie tej mieści się $8.125.10^6$ kWh zakupionych w Elektrowni Okręgu Warszawskiego.

wagonów z węglem zbudowano wywrotnicę wagonową, a dla przenoszenia węgla ze złożysk do kotłowni i na paleniska zastosowano przenośniki syst. Redlera (B-ci Bühler). Zbudowano nową rozdzielnię na 5/35 kV dla zasilania Węzła Kolejowego Warszawskiego i dla współpracy z Elektrownią Okręgu Warszawskiego (EOW), która połączona została z Elektrownią Miejską kablem na 35 kV. W r. 1939 ma być ustawiony jeszcze jeden kocioł o wydajności pary ok. 70 ton/godz. i drugi turbogenerator o tej samej mocy co poprzedni, tj. 25—32 000 kW. Po zakończeniu tych inwestycji, które będą również zakończeniem okresu rozwoju starej elektrowni przy ul. Leszczyńskiej. elektrownia ta rozporządzać będzie mocą ok. 108 000 kW (150 000 kVA), będzie więc jedną z największych w Polsce.

Celem zwiększenia przelotności istniejącej sieci niskiego napięcia i możliwie szybkiego usunięcia przeszkód stojących na drodze do rozpowszechniania się elektryfikacji mieszkań, Elektrownia rozpoczęła wiosną 1938 r. zmianę napięcia w sieci śródmieścia ze 122 na 211 woltów. Zmiana ta odbywa się wyłącznie na koszt Elektrowni, odbiorcy jej nie ponoszą przy tym żadnych kosztów. Do końca 1938 r. zmieniono napięcie u 23 725 odbiorców, którym wymieniono ogółem ok. 290 000 żarówek i wymieniono lub przewinięto około 35 000 innych odbiorników prądu. Zmiana napięcia u wszystkich odbiorców, którzy pobierali energię elektryczną przy napięciu 122 woltów, potrwa prawdopodobnie do roku 1942, po czym napięcie odbiorcze będzie podniesione w całej sieci do 220 woltów.

W dniu 31 grudnia 1938 r. w sieci Elektrowni Miejskiej znajdowało się: 701 km kabli na 5 i 15 kV; 718 km kabli niskiego napięcia (na 122 i 211 wolt), 134 km tymczasowych przewodów powietrznych na peryferiach miasta; 6 podstacji 15/5 kV z 21 transformatorami czynnymi o mocy ogólnej 58 500 kVA i 4 transformatorami rezerwowymi o mocy ogólnej 12 000 kVA; 1 551 stacji transformatorowych 5 000/122 i 5 000/211 V z 1 658 transformatorami o mocy ogólnej 112 000 kVA, 16 025 przyłączy domowych, ok. 10 000 lamp oświetlenia ulicznego z 6 046 automatami do zapalania i gaszenia lamp, wreszcie z górą 256 000 liczników.

Z robót, które Elektrownia Miejska ma zamiar wykonać w najbliższych kilku latach, należy wymienić następujące:

Budowa nowej elektrowni na Żeraniu w widłach utworzonych przez rzekę Wisłę i port żerański. Roboty przygotowawcze, ziemne i faszynowe wykonane zostały prawie w całości w r. 1938, na wiosnę 1939 mają być rozpoczęte roboty budowlane. Na początek projektowane jest ustawienie dwóch zespołów po 50 000—60 000 kVA mocy i 3-ch kotłów na parę przegrzaną o wysokiej prężności (ok. 40 atm.), o wydajności ok. 100 ton/godz z kotła. Rozmiar terenu przeznaczonego pod elektrownię może pozwolić na podniesienie w przyszłości mocy tej elektrowni do 500 000 kW;

budowa w różnych punktach miasta kilku wielkich rozdzielni 60/15 kV, z których najważniejsza i największa, przeznaczona głównie dla regulowania współpracy starej elektrowni przy ulicy Leszczyńskiej z nową na Żeraniu, ma stanąć na rogu ul. Leszczyńskiej i Wybrzeża Kościuszkowskiego, na wprost wejścia do starej elektrowni;

zamiana istniejącego obecnie systemu wysokich napięć 5/15 kV na system 15/60 kV i stopniowe kasowanie napięcia 5 kV;

zainstalowanie urządzeń do jednoczesnego zapalania i gaszenia wszystkich lamp oświetlenia ulicznego zgodnie z wymaganiami OPL. Prace rozpoczęte mają być już na wiosnę 1939 roku. Same urządzenia będą miały znaczenie nie tylko w czasie wojny, ale i w normalnych warunkach pracy w czasie pokoju, będą one bowiem mogły służyć do różnego rodzaju sygnalizacji, do uproszczenia lub potanienia urządzeń koniecznych przy stosowaniu taryfy dwuczasowej itp.

Należy wreszcie zaznaczyć, że Gmina m. st. Warszawy uczestniczy, jako jeden z udziałowców zawiązanej w dniu 3 grudnia 1938 r. Spółki Akcyjnej „ZEOP“, w rozpoczynającej się elektryfikacji niektórych prawobrzeżnych powiatów Okręgu Elektryfikacyjnego Warszawskiego, wskutek czego Elektrownia Miejska, nie tracąc charakteru elektrowni miasta stołecznego, stała się źródłem energii elektrycznej dla powiatów objętych odnośnym uprawnieniem.

ELEKTROWNIA ZGIERSKA, SPÓŁKA AKCYJNA.

Elektrownia Zgierska Sp. Akc. powstała w 1910 roku.

Początkowa moc zainstalowana wynosiła 200 KM i zainstalowane były zespoły Diesla.

Początkowo elektrownia nosi charakter elektrowni przemysłowej, zaś od 1925 r. przemysłowo-trakcyjnej.

Przez 4-hektarowy teren Elektrowni przechodzi własna bocznica kolejowa o długości 375 m.

Obecnie moc maszyn zainstalowanych w elektrowni i przyjmujących udział w eksploatacji wynosi 7 176 kW, w tym 4 turbiny parowe i 2 silniki Diesla (532 kW).

W kotłowni ustawione są 4 kotły wodnorurkowe o łącznej powierzchni ogrzewalnej 1 020 m^2, z podwiewem i ciągiem sztucznym.

Ciśnienie pary wynosi 15 atm. i przegrzanie 350^0.

Pięćdziesiąt dwie podstacje w Zgierzu i bliższych okolicach zasilane są prądem o napięciu 3 kV, podstacje dalsze (w Emilii i Ozorkowie) są o napięciu 35 kV.

Obecna długość sieci kablowej wynosi 25,7 km i napowietrznej — 134,2 km.

Napięcie sieci rozdzielczej niskiego napięcia wynosi 220 V.

Taryfy energii elektrycznej, stosowane przez Elektrownię Zgierską Sp. Akc., są tak ułożone, że zakładom przemysłowym, jak większym tak i mniejszym, nie opłaca się wytwarzanie energii elektrycznej we własnym zakresie.

Dlatego też prawie wszystkie zakłady przemysłowe znajdujące się na terenie zasilania Elektrowni Zgierskiej Sp. Akc. zostały przyłączone do sieci elektrowni.

Położenie Zgierza w bliskiej odległości od centrum przemysłu łódzkiego, dogodne w mieście warunki dzierżawy lokali przemysłowych oraz tania robocizna wraz z racjonalnymi taryfami na energię elektryczną — stworzyły bardzo dogodne warunki dla rozwoju przemysłu drobnego i średniego.

W końcu 1935 roku Elektrownia Zgierska Sp. Akc. objęła eksploatację Zakładu Elektrycznego w Aleksandrowie k. Łodzi i w osiedlu Rąbień, nabywając energię elektryczną dla rozdziału od Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego Sp. Akc.

PONIŻSZA TABELA ILUSTRUJE ROZWÓJ ZAKŁADU W OSTATNICH PIĘCIU LATACH

Rok	Ilość energii		Ze sprzedaży przypada na:							
					Oświetlenie					
	wytworzonej	sprzedanej	Przemysł		lokali		ulic		Trakcję	
	kWh	kWh	kWh	%	kWh	%	kWh	%	kWh	%
1931	8 697 610	7 028 245	4 618 894	65,6	330 108	4,7	87 475	1,2	1 991 768	28,5
1932	8 919 900	7 209 429	4 877 009	67,7	292 068	4,0	88 068	1,2	1 952 284	27,1
1933	9 471 050	7 523 560	5 048 009	67,1	268 525	3,57	90 735	1,2	2 116 291	28,13
1934	10 830 880	8 816 480	6 349 036	72,0	343 966	3,9	93 098	1,1	2 030 380	23,0
1935	11 218 160	9 248 605	6 916 942	74,79	371 098	4,01	105 305	1,14	1 855 260	20,06
1936	11 772 764	10 156 421	7 538 395	74,22	464 554	4,58	176 717	1,74	1 976 755	19,46
1937	13 681 582	11 385 606	8 618 412	75,70	515 124	4,52	230 190	2,02	2 021 880	17,76
1938	15 438 432	12 921 228	9 922 727	76,79	600 238	4,65	289 813	2,24	2 108 450	16,32

OGŁOSZENIA.

5 LAT
DZIAŁALNOŚCI
KRAJOWYCH
ZAKŁADÓW
TELEFUNKEN

S. A. Przemysłu Elektrycznego

„CZECHOWICE"

W CZECHOWICACH
TELEFON BIELSKO 24-43

PRODUKUJE:

LICZNIKI PRĄDU ZMIENNEGO
LICZNIKI ODLICZENIOWE
AUTOMATY SCHODOWE
MATERJAŁ INSTALACYJNY JAK:

OPRAWKI, ARMATURY, WYŁĄCZNIKI, GNIAZDA WTYCZKOWE, BEZPIECZNIKI TABLICOWE, BEZPIECZNIKI NAPOWIETRZNE, BEZPIECZNIKI OKAPTURZONE, GŁÓWKI BEZPIECZNIKOWE, PATRONY, KOŃCÓWKI KABL., ZACISKI UNIWERSALNE, MATERJAŁ ODGAŁĘŹNY I T.P.

WŁASNA FABRYKA PORCELANY

„ELEKTROPORCELANA" w Brzezince